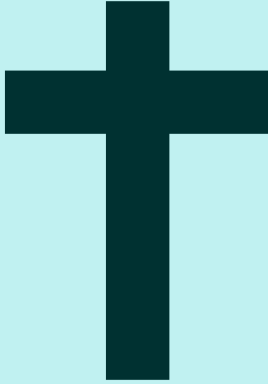

A Nãaŋmın Nεtır
Oaalaa Gãn, Bırfoor

Birifor, Southern: A Nãaŋmın Nεtır Oaalaa Gãn, Bırfoor New
Testament

**A Nãanmun Nɛtur Oaala Gãn, Burfuor
Birifor, Southern: A Nãanmun Nɛtur Oaala Gãn,
Burfuor New Testament**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772

Contents

Matiu	1
Maaku	49
Luka	80
Joon	129
Tõmõ	167
Worom	217
1 Korinti	240
2 Korinti	262
Galatiya	276
Efesus	284
Filipai	291
Kolose	297
1 Tesalonika	302
2 Tesalonika	306
1 Timoti	309
2 Timoti	315
Titus	319
Filemon	322
Heburu	324
Jemes	341
1 Pita	346
2 Pita	352
1 Joon	356
2 Joon	362
3 Joon	363
Judu	364
Yelwiils	366

LE A MATIU NA SĒB A YESU 'YER NŪO

I A Yesu Kırısto sâakpâmune ni nyã, wō yin a Nãa David ni Abraham bal pō, II Abraham le i Isaaki sãa, ka Isaaki mi i Jekōb sãa, ka Jekōb mi dōo i Juda sãa ni a wō yeer, III ka Juda mi i Pereji ni Jera sãa, ka ba ma di Tamar, ni Pereji na i Hejoron sãa, ka Hejoron mi i Aram sãa, IV ka Aram mi i Aminadab sãa, ka Aminadab mi i Nason sãa, ka Nason mi i Salmon sãa, V ka Salmon mi i Boaji sãa, ka a wō ma di Worahab, ka Boaji mi i Obed sãa, a wō ma le Wōruf, ka Obed mi i Jesu sãa, VI ka Jesu mi i a Nãa David sãa. David le i a Solomon sãa, ka a wō ma dōo i a Yuriya pōo. VII Ka a Solomon mi i Wōrehobom sãa, ka Wōrehobom mi i Abija sãa, ka Abija mi i Asa sãa, VIII ka Asa mi i Jehosafati sãa, ka Jehosafati mi i Jehoram sãa, ka Jehoram mi i Yujiya sãa, IX ka Yujiya mi i Jotam sãa, ka Jotam mi i Ahaji sãa, ka Ahaji mi i Hejukiya sãa, X ka Hejukiya mi i Manase sãa, ka Manase mi i Amōn sãa, ka Amōn mi i Josiya sãa, XI ka Josiya mi i Jekoniya sãa, ni a wō yeer a sōo 'lo ban bar a ba tēe ti chen ti kpiere Babilon tēe. XII Ban wa ti be a Babilon tēe pō, Jekoniya le i a Sealtiel sãa, ka Sealtiel i Jerubabel sãa,

XIII ka Jerubabel mi i Abiud sãa, ka Abiud mi i Eliyakim sãa, ka Eliyakim mi i Ajor sãa, XIV ka Ajor mi i Jadok sãa, ka Jadok mi i Achim sãa, ka Achim mi i Eliud sãa, XV ka Eliud mi i Elyajar sãa, ka Elyajar mi i Matan sãa, ka Matan mi i Jekōb sãa, XVI Jekōb mi le i a Josefō sãa na i Meer sire 'lo le i a Yesu ma, a Yesu nyã le i a Ni-iraa.

XVII An yi Abraham ti ta a Nãa David, a Yesu sâakpâmune i naa pie ni anaar, an yi Nãa David ti tãn a sōo 'lo a ba dōdōmōsɔ na nyoor ba chiin a Babilon wer pō ba mi i naa pie ni anaar, an le yi a ba gbāgbaar ifo a Babilon wer pō ti tãn a Ni-iraa a ba mi i pie ni anaar.

XVIII Nitō le a Yesu Kırısto dōofu ye le tu. A wō ma Meer ŋmaan na Josefō baraa tiche baa kul taa sere e, ka Nãanmɔn Sɛ vɛ ka wō tara pōo. XIX A wō baraa Josefō na i nitor jūu, ba bōoro ũka wō su wō vī niyoo pō e, ka wō tier ũka wō sool bar wō jaa jomm.

XX Wōn wa tier a ye le nyã maalfō, ka a Nãanmɔn malaka wa a wō sē jãn pō wa 'yer, "Josefō, David bie, ta joro dābāe ũka fu de a Meer ka wō i a fu pōo e, a bie na be a wō pōom yin a Nãanmɔn Sɛ kpēo pō. XXI Wōn dōon dabile ka fu na bōolo a wō yuor Yesu, 'lo le na faa a wō ni be yin a ba yeldebe pō."

XXII Anyã a jaa i naa ka a wiil a si Soro 'yergie wōn

dõo 'yer tu a wõ 'ye'yere pɔ ɪ yelmãe, ^{XXIII} "Nyɛ a pɔɔsarbile na tara na pɔɔ dɔɔ dabile, ban 'yõɔn a wõ yuor Emanuwel," (*Isaiya 7:14*) a par le, Nãanmɪn ben a sɪ sɛ.

^{XXIV} Josefɔ na wa jɛɔ a gõɔ pɔ, wõ ɪn a le jaa a Nãanmɪn malaka na 'yer ɪka wõ ɪ. Ka wõ de a Mɛɛr ka wõ ɪ a wõ pɔɔ, ^{XXV} tiche baa lɔɔ sɔɔ ɛ, tɪ tãn a sɔɔ 'lɔ wɔn dɔɔ a dabile, na wõ 'yõɔ a wõ yuor Yesu.

II

^I Yesu ban wa dɔɔ Betlehem tɛɛ a Judiya paal pɔ a Nãa Herɔd sɔɔ, yɛ dɛme yin be a Jerusalem sapar wa, ^{II} na ba wa sɔɔɔ, "Nyɪnɛ le a bie be ban dɔɔ ka wõ ɪ a Juu nɪbe nãa? Sɪ nyɛ naa a wõ ŋmerbir a sapar ɪka sɪ wa puor wõ."

^{III} A Nãa Herɔd na wa wõ a le wõ pɔɔ sɔɔ naa, ka Jerusalem nɪɔɔ pɔɔr mɪ sɔɔ, ^{IV} be le wõ bɔɔl a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪbere nɪ a nɛɛ wiwiilbe suor bɔɔrɔ ɪka wõ bõɔ a jie 'lɔ ban na dɔɔ a Nɪ-iraa. ^V Ka ba 'yer kɔ wõ, "Betlehem na be Judiya, le le a Nãanmɪn 'ye'yere dɔɔ seb bin, ^{VI} 'Fõɔ Betlehem na be a Judiya paal pɔ, fõɔ le ɪ jaa pɔɔrbile a Juda kpãɛn dɛme pɔ, fɔ pɔ le a kpɛɔ sɔɔ na yi kaara a n nɪbe Isral.'"
(*Mika 5:2*)

^{VII} Be le ka Herɔd sɔɔl bɔɔl a yɛ dɛme bala suor ba a sɔɔ 'lɔ a ŋmerbir na pur wa. ^{VIII} Be le wõ tara ba chiin Betlehem tɪ 'yer, "Yɪ chen tɪ

yɔbɔ a bie kaa nɛ nɛ, yin wa nyɛ wõ yɪ lɛb wa 'yer kɔ ma ka n mɪ chen tɪ puor wõ."

^{IX} Ban wa chel a nãa 'yer baar, ba yin lo a sɔr chiine, a ŋmerbir 'lɔ ban nyɛ a sapar de ban nie tɪ ara a jie 'lɔ a bie na be. ^X Ban wa nyɛ ka a ŋmerbir ara nõɔ kpe ban yɔɔ jaa. ^{XI} Ban kpe a yir pɔ, ba nyen a bie nɪ a wõ ma Mɛɛr, na ba gbur dumo puor wõ. Be le ba tũ a ba wɔɔr pɔ ir kɔfɔsɪ na ɪ selma, nyɪnyɪbɪ kãa nyũu nõɔ nɪ kãnyũu ala ban bɔɔlɔ sɪmura kɔ wõ. ^{XII} Tiche Nãanmɪn dɔɔ kpãa ba a jãn pɔ, ɪka ba ta le lɛb chen a Nãa Herɔd sɛ ɛ, ka ba tu jiyuo kul a ba tɛɛ.

^{XIII} A yɛ bõɔnbɔ na wa chen baar, a Nãanmɪn malaka wan Josefɔ sɛ jãn pɔ wa 'yer kɔ wõ, "Vaa ir 'mɔɔ a bie nɪ a wõ ma, na fɔ jo chiin be Ijipitɪ wer pɔ, na fɔ tɪ be a be wa tɪ tãn a sɔɔ 'lɔ ɪn na 'yer kɔ fɔ, bojũu a Herɔd nɪ a wõ nɪbe bɔɔrɔ na a bie kɔfɔ."

^{XIV} Ka a Josefɔ ir 'mɔɔ a bie nɪ a wõ ma a tãɔɔ bãɪn jo chiin be a Ijipitɪ. ^{XV} Be le wõ tɪ jãnɛ tɪ tãn a sɔɔ 'lɔ a Nãa Herɔd na wa kpi. A yelsɪ anyã ɪ naa le ka a na ɪ yelmãe ɪka a le a sɪ Soro 'ye'yere na dɔɔ 'yer ɪka, "Ijipitɪ pɔ le ɪn bɔɔl a n bie yin."
(*Hosea 11:1*)

^{XVI} A Nãa Herɔd na wa bõɔn ɪka a yɛ dɛme banyã na yɪ a sapar bel wõ naa a suor kpe wõ a wõ 'yer kɔ a wõ sojasɪ ɪka ba chen tɪ kɔ dabile jaa na be a Betlehem

na ta yuom ayi bu na ba ta sere ε, yi a sōo 'lo jaa won suor bōon yi a yē bōonbo sē. ^{XVII} A le jaa a Nāanmūn 'ye'yere Jeremiya na dōo 'yer ι yelmāe, ^{XVIII} "Ba wōn kōkōr be a Wurama tēe pō, kōyiel nι wuur kpāen, Wurachel le kōnō a wō bibiir 'yōo. Ba kpi na, waa le buoro 'maalfō ε bojūu baa le chene go ε." (*Jeremiya 31:15*)

^{XIX} Herōd na wa kpi, Nāanmūn malaka wan Josefō sē be a Ijipiti jān pō wa 'yer, ^{XX} "Vaa ir 'mōo a bie nι a wō ma na fō chiin a Isral wer pō, a bala na dōo buoro a bie kōfō kpi naa."

^{XXI} Josefō vaan ir 'mōo a bie nι a wō ma chiin a Isral wer pō. ^{XXII} Tiche won wa wō ūka Archelaus le di a nāa a Judiya a wō sāa kūu puor, wō joro na dābāe ūka wō le chen a be. Ka a Nāanmūn wa kpāa wō a jān pō ūka wō chen be Galilee paal pō. ^{XXIII} Be le wō chen Najareti ti kpiere a be, ka a le Nāanmūn 'ye'yere na dōo 'yer ι yelmāe, "Ban buol wō naa Najareti nire."

III

^I Sōo kōo le a Joon kōsuor muolo a Judiya mōgōo pō ^{II} 'yere, "Yi lieb a yi befō, a Nāanmūn nāalōo ta na." ^{III} Joon nyā 'yer le a Nāanmūn 'ye'yere Isaiya dōo 'yer a wō 'yer, "Kōkōr kōo le gōnō 'yere be a mōgōo pō, chōor a si Soro sor, maal a wō sobie ka a tor." (*Isaiya 40:3*)

^{IV} Nyōoma kōolo fuu le Joon ma su ti de gān a lūn a sie. Soor nι sikāa le ι a wō bōdiir. ^V Nyōo yin a Jerusalem nι Judiya chiine a wō sē nι a bala na yi a Jordan man koor. ^{VI} Ba woro naa a ba yeldebe ti wō suoro ba a Nāanmūn kōo be a Jordan man pō.

^{VII} Joon na wa nye a Faraseemune nι a Saduseemune na waara a Nāanmūn kōo sofō jie, ka wō 'yer kō ba, "Yin waa bibiir, an n 'yer kō yi ūka yi jo yi a Nāanmūn suur na waara mō? ^{VIII} Yi vē ka a yi le befō wiil ūka yi lieb a yi tīer. ^{IX} Yi ta chene ηmara jir 'yōon yi māe ūka, 'Abraham le ι a si sāa ε.' N 'yere na koro yi ūka Nāanmūn na tōon maal a kosibe anyāna ka a lieb ι a Abraham bibiir. ^X A 'lar dōol a tīe pīlem gu a ηmaafō, tīe jaa ba wa wōnō wō sōn ε ban ηmaa won lob 'yōo būu pō.

^{XI} "Maa 'lo suoro yin nι kōo ka yi na lieb a yi befō, tiche nire āsoo na tara kpēo gar ma ben a n puor waara, a wō nafōor gba ba see ūka n tuo ε. 'Lo le na de a Nāanmūn sie nι būu son yi. ^{XII} A ηmayielaa ben a wō nūu pō, ka wō na yiel a mōi a vafō jie na wō kpaar a bie 'yōo a boor pō ti chom a sōsoor nι būu 'lo na ba tara kpīinfō bar."

^{XIII} Yesu yin a be a Galilee chen a Jordan man pō, ka a Joon na ti so wō a kōo. ^{XIV} Joon ba ta buoro ūka wō

so wɔ ɛ, na wɔ 'yer f̄o le s̄e ɪka f̄o so ma t̄iche ka f̄o le wa a n s̄e go?

XV T̄iche ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "V̄ɛ ka a ɪ a le a p̄p̄ānyā, a viɛl na ɪka sɪ ɪ a le jaa Nāan̄mɪn na b̄oɔɔ." Ka Joɔn s̄o le a Yesu na 'yer.

XVI A le won wa so a Yesu a k̄oɔ baar, a wɔ yi a k̄oɔ pɔ, a s̄o l̄ōn̄o le wɔ nye a saaju na yuo a wɔ nye a Nāan̄mɪn Sɪɛ na kaara ŋmam kaar suu wa mar a Yesu ju. XVII Tɪ a kɔkɔɔr yɪ a Nāan̄mɪn s̄e a saaju 'yerɛ, "A anyāna le ɪ a n bin̄ōnāa ka a n 'ȳoɔ ma 'maa nɪ wɔ."

IV

I A Nāan̄mɪn Sɪɛ tara na Yesu kp̄ɛn a m̄oɔɔ pɔ, ka a tɪ tɪ b̄eer wɔ kaa. II Waa di bon jaa ber lɪjaayi nɪ tās̄o gbulo lɪjaayi ɛ, ka k̄o kp̄ɛ wɔ. III A 'yer kɔ wɔ, "Ala ɪ f̄o le a Nāan̄mɪn Bie, 'yer kɔ a kusɪb̄e a nyāna ka a l̄ieb b̄ōdiir."

IV T̄iche ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "A s̄eb a Nāan̄mɪn ḡan pɔ ɪka, b̄ōdiir t̄ɛɛ k̄o t̄oɔ kɔ nure nyevɔɔ ɛ, t̄iche 'yerbir jaa na yi Nāan̄mɪn n̄ɛ pɔ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 8:3*)

V A b̄eer kaa s̄o le tara won don a Jerusalem, tɪ wiil wɔ a puorfɔ jie na do gar a jaa, VI tɪ 'yer kɔ wɔ, "Ala ɪ f̄o le a Nāan̄mɪn Bie, ɔɔ lo a t̄ɛɛ. A s̄eb ɪka, won v̄ɛn ka a wɔ malakasi gu f̄o na ba nyɔɔ f̄o nɪ a ba nuur ka fu gb̄er kɔ ŋme kusɪɔ ɛ." (*Yiel Gān 91:11, 12*)

VII Ka a Yesu mɪ 'yer kɔ wɔ, "A mɪ s̄eb a Nāan̄mɪn ḡan pɔ ɪka, ta b̄eer a yɪ Nāan̄mɪn kaa ɛ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 6:16*)

VIII A tɪ le tara won don t̄oɔ ju tɪ wiil wɔ a nāa di jiir a jaa na be ka a wer pɔ, na a b̄ōviɛlɪsɪ le an be. IX Ka wɔ 'yer kɔ wɔ, "In kɔ f̄o naa anyāna a jaa, ala ɪ f̄o gbur dumo puor ma."

X Yesu 'yer kɔ wɔ, "F̄o Satan nyā t̄oɔ yi be. A s̄eb a Nāan̄mɪn ḡan pɔ ɪka, a sɪ Soro Nāan̄mɪn t̄ɛɛ le a s̄ɛɛ ɪka yɪ puoro na yɪ t̄ōn̄o kuro a 'lo t̄ɛɛ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 6:13*)

XI A tɪ bar won tɪ chen, t̄iche ka a Nāan̄mɪn malakasi wa s̄o wɔ.

XII Yesu na wa w̄o ɪka ba nyɔɔn Joɔn na ba p̄oɔ, wɔ chen Galilee. XIII Wɔ yin Najaretɪ na wɔ tɪ kp̄iɛɛ be a Kapenahum a man n̄ɛɛ be Jebulun nɪ Naftalɪ wer pɔ. XIV Ka a le jaa a Nāan̄mɪn 'ye'yere Isaiya na d̄oɔ 'yer ɪ yelmāɛ, XV "Jebulun wer, Naftalɪ wer, a man sor a Jordan man ḡoɔn. Galilee be a nɪyor na kp̄iɛɛɛ. XVI A nɪb̄e na d̄oɔ be libe pɔ nyen chāa, nɪb̄e bala na ba d̄oɔ tara nyevɔɔ Nāan̄mɪn pɔ ɛ, nyen Nāan̄mɪn chāa kp̄ɛɛ." (*Isaiya 9:1, 2*)

XVII A s̄o l̄ōn̄o Yesu piel na wɔ m̄oɔɔ 'yerɛ, "Yɪ l̄ieb a yɪ befɔ a saaju nāal̄o ta na."

XVIII Yesu na wa de a Galilee man gogoro lana, wɔ nyen ȳɛɛ ayi Simon ban b̄oɔɔ Pita nɪ a wɔ ȳɛɛ Andiru na loɔɔ loyaar

'yõõõ a kõõ pò. Ba dõõ ı jãnyõõõ. XIX Ka wõ 'yer kò ba, "Yı turo ma, n vë naa ka yı nyõõõ nıbe 'yõõõ a Nãanmın nãalõõ pò." XX Ka ba tõõ tãe a lyaarsı bar tı na ba turo wõ.

XXI Wõn le yı a be chiine, wõ le nyen yeer ayi, Jemesı na ı Jebedee bidaba naa a wõ yebe jõõn ka ba be a gboro pò nı a ba sãa Jebedee, maala a ba lyaarsı ka wõ bõõl ba. XXII A ba tõõ tıe a gboro bar nı a ba sãa tı turo wõ.

XXIII Yesu yõn a Galilee wile ba a lõõfõ jıir tı mõõõ a Nãanmın nãalõõ 'yer nõõ tı sãana nıre jaa baal. XXIV Ka a wõ yele jaar a Siriya ka ba tara a baalsı ba jaa waan a wõ sã, bala a baalsı nı ãgãn õõõ na nyõõ, bala na tara a sıdebe, banyã baal tãanaa na nyõõ nı gberfõ jaa bõõ, ka wõ sãa a ba baalsı. XXV Nıyõõ yin Galilee, nı Dekapolıstı, nı Jerusalem, nı Judiya nı a Jordan man gõõn wa turo wõ.

V

I Yesu na wa nye a nıyõõ, wõ don tõõ ju, wõn wa tı jã baar ka a wõ poturbo wa a wõ sã. II A wõ piel wile ba 'yere, III "Popel le kò a yın banyãna na ba tara bon jaa ε, tı bõõõõ le a Nãanmın na bõõõõ. Yın le so a saaju nãalõõ. IV Popel le kò a yın na kõõõ, Nãanmın na 'maan a yı nyãa. V Popel le kò a yın na siir a yı mãe. Nãanmın na kò ban bon jaa

na be a wer pò. VI Popel le kò banyã kò nı kõnyũur na kpe yeltorsı jũu, ban tı naa. VII Popel le kò yın banyã na kaara nıre nıbaal, Nãanmın mı na kãan a yı nıbaal. VIII Popel le kò banyã na nõ Nãanmın sıre, nı a ba nyãa wõ jaa, bala le na nye Nãanmın. IX Popel le kò banyã na bõõõõ nyã'maar, ban bõõõõ ban Nãanmın bibiir. X Popel le kò yın bala nıbe na ge yeltorsı jũu, yın le so a saaju nãalõõ.

XI "Popel le kò yın a sõõ 'lõ nıbe na turo yı, na ba gere yı, tı ñmara jırsı 'yere 'yer debe 'yõõõõ yı, a maa jũu. XII Yı tara popel, a yı sãyar berma naa a saaju, le nı wõ ju le ba dõõ ge a Nãanmın 'ye'yerbe na dõõ be be.

XIII "Yı kaara fıka nyaar a wer pò, tıche a nyaar nõõ wa baar, ñmıne ban le ı wõ ka wõ le nõmõ go? A maa le tara tõõõ kò bon jaa ε, ba ma kpaar bar ka nıbe neere nı gbεε.

XIV "Yı kaara fıka chãa a wer pò. Yır ban me tõõ ju kõ tõõ sõõl ε. XV Nıre maa chom fãtın de pıe põõ ε tıche wõ ma bin a kuorgbe ju kò chaar yõõ nıre jaa a yır pò. XVI Le nı wõ ju mı le, yın le ı chãa a yı taaba sã, ka ba na nye a yı tõvıelsı na ba pıe a yı Sãa Nãanmın na be a saaju.

XVII "Yı tã tıer ıka n wan ıka n wa sõõ a nebinãa bı, a Nãanmın 'ye'yerbe wiilfõ bar ε, n ba wa ıka n wa sõõ yaa bar ε, n wan ıka n vë ka

a ɪ yelmãe. ^{XXVIII} Yelmãe le n 'yere koro yi, ɪka a saaju ni a wer ba wa baar ε, a sebir bile bõ'yen gba kõ ir a nebinãa po ε, ti ta a le yeje jaa na ɪ yelmãe. ^{XIX} A le jũu, nure jaa wa sõo a nebinsi anyãna ãsoo jaa ti wil a wo taaba ka ba mi maala a le, na in a bile a saaju nãalõo po, tiche nyã jaa na maala ti wile bamine ka ba mi maala a le, na in kpẽe a saaju nãalõo po. ^{XX} N 'yere na koro yi, a yi yeltorsi ba wa ti gar a nee wiwilbe ni a Faraseemine ε, yin ba be na wa kpe a saaju nãalõo po ε.

^{XXI} "Yi wõn ban dõo 'yer ku a si sãakpãmune, 'Ta ku nure ε,' (A *Yifo Gãn 20:13*) nure nyã na ku nure na nyen 'yer tãorfõ. ^{XXII} Tiche n 'yere na koro yi, ala ɪ fõ nyen na yebe suur, won nyen 'yer tãorfõ, ala ɪ fõ tön yebe na nyen 'yer tãorfõ a nibere niem, fõo wa 'yer nure ɪka, jol nyã, na kpẽn a bũu dagel 'lo po.

^{XXIII} "Ala wa ɪ fõ waara ni naa a fõ kofõ, a Nãanmın boor lofo jie na fõ wa tier to ɪka fõo ni a yebe tara na 'yer, ^{XXIV} bar a fõ bon a Nãanmın boor lofo jie ti lieb chen ti 'maal a fõ yebe ti pãa wa de a fõ bon ku a Nãanmın.

^{XXV} "An ɪ yin ni a yi sãn soo le chiine a 'yer tãorfõ jie, yi molo wo a sor po, ka le ba le ε, won de yin 'yõo a 'yer tãoro nũu po, ka wo de yi ku a nipooora ka wo mi poo yi bar. ^{XXVI} Ala be a le, faa be

na wa yi ka fõo ba wa yab a sãn baar ε.

^{XXVII} "Yi dõo wõ ban 'yer ɪka ta gãn nure poo bu sure ε.

(A *Yifo Gãn 20:14*) ^{XXVIII} Tiche n 'yere na koro yi, nure nyã jaa na wa kaa poo jaa tãu ti booro na gãn wo, a nure 'lo gãn wo naa a wo tier po. ^{XXIX} Ala ɪ a fõ nũsõo nibir vẽ naa ka fõ ɪ yelbier, 'loo wo bar, a fõ ãgãn lõboor ãsoo na ba be be ε, sa naa a fõ ãgãn wo jaa na kpe bũu po. ^{XXX} Ala ɪ a fõ nũsõo nũu mi le vẽ ka fõ ɪ yelbier ε, nmaa wo 'lo bar, a fõ ãgãn lõboor ãsoo na ba be be ε, sa naa a fõ ãgãn wo jaa na kpe bũu po.

^{XXXI} "A mi dõo 'yer ɪka, nure nyã jaa na tor a wo poo bar, wo ku wo a poo bar gãn. (Mosesi *Gãma Na Tu Anũu 24:1*) ^{XXXII} Tiche n 'yere na koro yi ɪka, nure nyã jaa na tor a wo poo bar, ala baa ɪ wo sene naa ε, vẽn ku ɪ sēsēne, nure nyã jaa na kul a poo 'lo mi in sēsēne.

^{XXXIII} "Yi mi le wõn ban dõo 'yer ku a si sãakpãmune, 'Yi taa sõonõ a nee 'lo yin põl 'yõo a yi mãe ε, tiche yi tara a le yin põl 'yõo a si Soro.' ^{XXXIV} Tiche n 'yere na koro yi, yi ta po jaa ε, yi ta pon a saaju gba ε, bojũu Nãanmın jaa jie le, ^{XXXV} bu a wer ju, a wo gber doolfo jie le bu Jerusalem ε, bojũu be le a Nãkpẽe kpiere. ^{XXXVI} Ta pon a fõ ju ε, fõ kõ tõo vẽ ka a fõ jukool ãsoo pel bu sob ε. ^{XXXVII} Yi vẽ ka a yi õo ɪ õo ka

a yɪ kai ɪ kai, bon 'lɔ na gar a ntĩ yin a dɛɛr sɔɔ sɛ̃.

XXXVIII “Yɪ dɔ̃ɔ wɔ̃ ban 'yer ɪka nɪbir na yāan nɪbir sān, ka nyɪm mɪ yaa nyɪm sān.

(A *Yifɔ Gān 21:24*) XXXIX Tɪche maa 'yere na kɔrɔ yɪ, ta pii a nɪre 'lɔ na sɔ̃ɔ fɔ sɔr ɛ. Tɪche nɪre wa 'ma fɔ a tɔkpal nyā pɔ, liɛb a nyā lɛ 'yɔ̃ɔ wɔ. XL Ka nɪre wa bɔɔrɔ ɪka wɔ sɛb fɔ nāa yir tɪ de a fɔ fuu, kɔ wɔ a 'lɔ fon su, na fɔ yaa a pɔɔm bon pɔɔ wɔ. XLI Nɪkpɛɛ wa fir fɔ ɪka fɔ de a wɔ tuor tuo chiin niem bālāa, tuo chiin tɛɛr jaa. XLII Kɔ nɪre jaa na sɔɔr fɔ, ta mɔ̃ɔ nɪre nyā mɪ na bɔɔrɔ ɪka wɔ pɛɛ a fɔ bon ɛ.

XLIII “Yɪ wɔ̃n ban dɔ̃ɔ 'yer ɪka, yɪ nɔ̃ a yɪ tɔ sɔɔ tɪ 'laar a yɪ dɔ̃sɔɔ. (Mosesɪ *Gāma Na Tu Ata 19:18*) XLIV Tɪche maa 'lɔ 'yere na kɔrɔ yɪ, nɔ̃ a yɪ dɔ̃dɛme tɪ sɔɔrɔ Nāanɪmɪn kɔrɔ a bala na gere yɪ, XLV ka yɪ na ɪ Nāanɪmɪn bibiir bojūu 'lɔ lɛ ma vɛ ka a mɔ̃tɔ̃ɔ pur 'yɔ̃ɔ a nɪdɛbe nɪ a nɪsɔ̃n tɪ na wɔ ma vɛ ka saa wa 'yɔ̃ɔ a bala na tor nɪ a bala na ba tor ɛ. XLVI Yɪn nɔ̃ a bala na nɔ̃ yɪ tɛɛ, bo sāyar lɛ yɪn nyɛ? A lɔpodierbe maa mɪ ɪ a lɛ bu? XLVII Yɪn ma puoro a bala tɛɛ na ɪ a yɪ nɪbɛ, bo tɔ̃nɔ̃ lɛ be be? A bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, maa mɪ ɪ a lɛ bu? XLVIII Yɪ ɪ nɪmɪn a lɛ a yɪ sāa Nāanɪmɪn na be a saaju kaar.

VI

I “Yɪ bɔ̃ɔnɔ̃ sɔ̃, na yɪ taa mɔ̃ɔlɔ a yɪ yeltɔrsɪ a nɪbɛ

niem ɛ, ka ba na bɔ̃ɔn ɛ, yɪn wa ɪrɛ a lɛ, yɪ kɔ̃ nyɛ sāyar a yɪ sāa Nāanɪmɪn na be a saaju sɛ̃ ɛ.

II “A lɛ jūu, fɔ̃ɔ wa de bon kɔ nɪre na ba tara ɛ, ta vɛ ka nɪbɛ bɔ̃ɔn ɛ, fɪka lɛ a nɛɛr ayi dɛme na ma maala a lɔ̃ɔfɔ yie nɪ a tɛn pɔ ɛ, ka nɪbɛ na pɛɛ ba ɛ. Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka, bala nyen a ba sāyar baar. III A lɛ jūu, fɔ̃ɔ wa de bon kɔ nɪre na ba tara ɛ, ta vɛ ka a gubaa nūu bɔ̃ɔn a bon 'lɔ a nūsɔ̃ɔ na maala ɛ, IV ka nɪre ta bɔ̃ɔn a bon fon maala ɛ, tɪche a fɔ Sāa Nāanɪmɪn na nyere yelsɔ̃ɔlsɪ na kɔ fon a sāyar.

V “Yɪn maa wa sɔɔrɔ a Nāanɪmɪn, yɪ ta ma kaara a nɛɛr ayi dɛme kaar ɛ, ba ma nɔ̃n ɪka ba puoro a lɔ̃ɔfɔ yie pɔ, nɪ a tɛberɛ pɔ, nɪ a sɔchara pɔ, ka nɪbɛ na nyɛ ba. Yelmāɛ jaa lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, ɪka ba nyen a ba sāyar baar. VI Tɪche fɔ̃ɔ maa wa sɔɔrɔ a Sāa Nāanɪmɪn nyā sɪn ba nyere ɛ, kpɛ a fɔ die pɔ, tɪ pɔɔ a pān, tɪ sɔɔr a Sāa Nāanɪmɪn na nyere bon jaa, na yab fon a sāyar. VII Yɪn maa wa sɔɔrɔ a Nāanɪmɪn, yɪ ta ma 'yere 'yerbie ala na ba tara tɔ̃nɔ̃ ɛ, lɛ lɛ a bala na ba bɔ̃ɔ Nāanɪmɪn ma maala, ba tɪɛr ɪka Nāanɪmɪn na wɔ̃n a ba sɔɔrfɔ a ba 'yerbiyɔ̃ɔ jūu. VIII Yɪ ta kaara a ba kaar ɛ, a yɪ Sāa den nie bɔ̃ɔn bon 'lɔ yɪn bɔɔrɔ.

IX “Nɪtɔ̃ lɛ yɪn ma sɔɔr a Nāanɪmɪn. Sɪ Sāa na be a

saaju. Si kɔ naa a fu yuor tɪr. ^X A fu n̄aalõ wɔ wa. A fu bɔfɔ wɔ ɪ a wer pɔ, nit̄aa le a fu bɔfɔ na ɪre be a saaju. ^{XI} Kɔ si a dɪna bõdiir ka a seen si. ^{XII} Vẽ a si yeldebe bar, nit̄aa le sin ma v̄ẽ kɔ a si taaba yeldebe bar ba. ^{XIII} Ta sɔɔ ka beer kaa nyɔɔ si ε, faa si yin a d̄eer sɔɔ n̄ũu pɔ.

^{XIV} “Yɪn wa v̄ẽ a yɪ taaba yeldebe bar ba, a yɪ S̄aa N̄aan̄mɪn na be a saaju mɪ na v̄ẽn bar yɪ. ^{XV} Yɪn ba wa v̄ẽ a yɪ taaba yeldebe kɔ ba ε, a yɪ S̄aa N̄aan̄mɪn mɪ k̄õ v̄ẽ a yɪ yeldebe kɔ yɪ ε.

^{XVI} “Yɪn wa gal k̄õ, yɪ ta s̄õ a yɪ nin a n̄eer ayi d̄eme kaar ε, ba ma s̄õn a ba nin ka a ba taaba nye b̄õɔ ka ba gal k̄õ. Yelm̄ae le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka ba nyen a ba s̄ayar baar. ^{XVII} Yɪn wa gal k̄õ, yɪ lor a yɪ nie maal a yɪ m̄ae, ^{XVIII} ka nibe ta b̄õɔn yɪn gal k̄õ ε, t̄iche a yɪ S̄aa N̄aan̄mɪn nȳa sin ba nyere ε, a S̄aa N̄aan̄mɪn nȳa na nyere yelsɔɔlɪ na yab yɪn a s̄ayar.

^{XIX} “Yɪ ta bine a yɪ n̄abonsɪ ka a wer ju be kpolo, nɪ sɔrɔ, nɪ na s̄õɔ bar ε, nɪ be n̄anyisɪ nɪ naa kpe ju ε. ^{XX} T̄iche yɪ buɔrɔ n̄abonsɪ bine a saaju, be le a kpolo nɪ sɔrɔ na k̄õ t̄õɔ s̄õɔ bar ε, nɪ be a n̄anyisɪ na k̄õ t̄õɔ kpe ju ε. ^{XXI} A jie 'lɔ a fu n̄abonsɪ na be, be le a fu t̄ier mɪ ma be.

^{XXII} “A fu n̄ibir le ɪ a fu āḡān ch̄aa. A fu n̄ibir wa ɪ a fu āḡān wɔ jaa ma seen na ch̄aa. ^{XXIII} T̄iche a fu n̄ibir ba wa ɪ ε, a fu āḡān wɔ jaa ma

ɪn libe. Ala ɪ a ch̄aa 'lɔ na be a fu pɔ ɪn libe, nye le a libe na j̄a.

^{XXIV} “N̄ire k̄õ t̄õɔ t̄õ n̄ibere ayi t̄õm̄õ ε. Wɔn n̄õn ās̄ɔɔ, tɪ 'laar ās̄ɔɔ, bu w̄õn̄õ a ās̄ɔɔ toor, tɪ ba w̄õn̄õ ās̄ɔɔ toor ε. Yɪ k̄õ t̄õɔ t̄õ kɔ N̄aan̄mɪn nɪ libie ε.

^{XXV} “A le j̄ũu, n 'yere na kɔrɔ yɪ ɪka, yɪ ta v̄ẽ ka a yɪ nyevor yele w̄õn̄õ yɪ ka yɪ 'yere ɪka, bo le yɪn di, bu bo le yɪn nyũ ε. Bu waala ɪka, bo le yɪn su pɔɔ a āḡān ε. A nyevor ba fer gar a b̄õdiir ε, ka a āḡān mɪ fer gar a b̄õsursɪ ε? ^{XXVI} Yɪ kaa a lubil na be a saaju. Ba maa b̄or ε, bu ŋma ε, bu tara boor ma bin ε, t̄iche N̄aan̄mɪn le guolo ba. Yaa fer gar a lubil bu? ^{XXVII} A yɪ buor sɔɔ le na waal na wɔ t̄õɔ de b̄ibir b̄õ'yen pɔɔ a wɔ nyevor pɔɔ?

^{XXVIII} “Ka bo le v̄ẽ ka yɪ t̄iere a b̄õsursɪ 'ȳõɔ? Yɪ kaa nye a m̄ɔpuul le an ma n̄õɔ, ba maa t̄õ ε, bu wob fuu su ε, ^{XXIX} a N̄aa Solomon gba nɪ a wɔ t̄ir wɔ jaa ba d̄õɔ su fuu ka wɔ v̄iele gar a m̄ɔpuul a nȳana ε. ^{XXX} Ala ɪ N̄aan̄mɪn maal a m̄ɔpuul ka a v̄iele, t̄iche a maa kor ε. Nibe ma ch̄om ka a di. A N̄aan̄mɪn na ma maal a m̄ɔpuul a nit̄õ, wɔ kaara a yɪn na ɪ a wɔ nibe gar a m̄ɔpuul anȳana. A yɪ sɔɔfɔ le ba j̄a bon ε. ^{XXXI} A le j̄ũu, yɪ ta waala 'yere ɪka, bo le yɪn di bu nyũ ε, bu bo le yɪn su ε? ^{XXXII} A bala na ba puor ε, le de a ba t̄ier 'ȳõɔ a anȳana pɔɔ, a yɪ S̄aa b̄õɔ

naa ika yi buorɔ naa a bonɔ anyāna a jaa. ^{XXXIII} Yi de nie bo a Nāanmɔn nāalōo ni a wɔ yeltorsɔ, tiche a anyāna a jaa, won den pɔɔ yi. ^{XXXIV} A le jūu, yi ta waala a bio 'yōo ε, bio le na waala a wɔ mǎe 'yōo. Bɔbir jaa tara na a wɔ yelwōnsɔ.

VII

I "Yi ta tɔɔr nɔre jaa 'yer ε, ka Nāanmɔn mi wa tɔɔr a yi 'yer ε. II Nāanmɔn na tɔɔr a yi 'yer nitāa le yɔn tɔɔr a yi tɔ sɔɔ 'yer. Le fon man tɔ, le mi le ban man kɔ fɔ.

III "Ŋmɔne a fɔ nye dabile na be a fɔ yebe nibir pɔ ti ba chele a dakpɛε na be a fɔɔ nibir pɔ ε? ^{IV} Bu Ŋmɔne fon i 'yer kɔ a fɔ yebe vɛ ka ir a dabile na be a fɔ nibir pɔ bar ti ba chele a dakpɛε na be a fɔ nibir pɔ ε? ^V Yɔn neer ayi dɛme, de nie ir a dakpɛε a fɔ nibir pɔ bar na fɔ pāa nyere tɔɔ ir a dabile a fɔ yebe nibir pɔ mi bar.

VI "Ta de bon na i cheche 'yōo haar ε, bu lob a fɔ bōvɛlɛsɔ 'yōo dor ε, ban neb na ni gbɛε ti lieb nyɔɔ fɔ.

VII "Yi sɔɔr, Nāanmɔn na kɔ yi naa. Yi yɔbo, yɔn nye naa, yi kpoor a pān, won yuo naa. ^{VIII} Nɔre 'lo na sɔɔr na nye naa, ka a 'lo mi na yɔbo nye, ka a pān mi yuo kɔ a nɔre 'lo na kpoor.

IX "A yɔn na i a sāmune, buor sɔɔ bie le na sɔɔr a wɔ sāa bōdiir, ka wɔ de kɔsɔr kɔ wɔ? ^X Bu ka a bie sɔɔr jām, ka wɔ de waa kɔ wɔ?

XI Ala i a yɔn na i a yelbe-ɔrbe bōɔn bōvɛla ma maal kɔ a yi bibiir, Ŋmɔne le an i ka a yi Sāa na be a saaju, kō de bōvɛl kɔ a bala na sɔɔr wɔ ε? ^{XII} A le yɔn ma buorɔ ika a nɔre ba ma maala kɔɔ yi, yi mi ma maala a le ban buorɔ kɔɔ ba, a nyā le i a Nebināa ni a 'Ye'yerbe Wiilfɔ.

XIII "Yi tu a dōdɔr ful pɔ kpe, bojūu a dōdɔr yal sɔr un jaa kōmōkōmō ti i sōɔfɔ sɔr tiche ka nyɔɔ turo. ^{XIV} A dōdɔr un jaa ful ka nyevɔr sɔr mi i jaa kārakāra ka nɔre bālāa na tōo tu.

XV "Yi bōɔn a jire 'ye'yerbe, ba ma bal ba mǎe piir kaar tiche ba un modō be be na sōɔnō. ^{XVI} A ba wōmō le yɔn bōɔn a le ban be. Ba ma pɔr 'wōrɔ gɔtɛ ju bu pɔr kōkōɔ nyaartɛ ju o? ^{XVII} Le mi le tɔsō jaa ma wōn wōsōn ka tɔdeer mi ma wō wōdebe. ^{XVIII} Tɔsō ba wōnō wōdebe ε bu tɔdeer mi ba wōnō wōsōn ε. ^{XIX} Tɛ jaa baa wa wōnō wōsōn ε, ban Ŋmaa won lob 'yōo būu pɔ. ^{XX} A ba wōmō le yɔn de bōɔn ba.

XXI "A ba i nɔre jaa na buorɔ ika n Soro, n Soro, le na kpe a Nāanmɔn nāalōo pɔ ε, tiche nɔre nyā na maala a le a n Sāa Nāanmɔn na be a saaju na buorɔ. ^{XXII} A bɔbir 'lo daar, nyɔɔ na 'yer kɔ ma n Soro, n Soro, saa 'yer Nāanmɔn 'yer a fɔ yuor pɔ ε, na si diin a sɔdebe ka a yi a fɔ yuor pɔ ε, na si tō ne'maa tōmō a fɔ yuor pɔ ε? ^{XXIII} A daar 'lōnō un 'yer kɔ ba, n ba bōo yi ε, yi tɔɔ chen be, yɔn yelbe-ɔrbe.

XXIV "A le jūu, nure jaa na wō a n 'yērbie anyāna ti maala a le na kaara fika yē sōo na me a wō yir dōol pie ju. XXV Saa wa naa, ka a kōo yī yaar jilō a yir ka a sesebe fu ŋme a yir tiche waa lo ε, bojūu wō ara na kōsɪr ju. XXVI Tiche, nure jaa na wō a n 'yērbie anyāna ti na waa maal ε, kaara fika jōl na me a wō yir dōol bire ju. XXVII Saa wa naa, ka a kōo yī yaar jilō a yir, ka a sesebe fu ŋme a yir kō lo ka a wō lofō ɪ dɛɛr."

XXVIII Yesu na wa 'yer a 'yērbie anyāna baar nɛɛ 'maan a nɪyōo nɪ a wō wiilfō, XXIX bojūu wō wile ban nɪ kpɛō gar a ba nɛbināa wiwilbe.

VIII

I Yesu na wa yī a tōo ju suu nɪyōo turo wō naa, II a nɪyōo na turo wō, ka daba āsōo na tara kōkōmō baal wa gbur dumo a wō niem ti 'yer, "N Soro fōo sōo sāa ma." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Ata 13:3*)

III Ka Yesu tur a wō nūu sur a daba ti 'yer, "N sōo naa, sa." Ajienaa ka a daba kōkōmō baal bar wō. IV Be le ka Yesu 'yer kō wō, taa 'yere kōrō nure ε, tiche chen ti wiil a fō māe kō a Juu nɪbe bōorloro na fō chiin a fō kofō ti ir a nɛɛ 'lo a Mosesɪ na dōo 'yer ka a di dāasɪɛ.

V Yesu na wa kpe a Kape-nahum a sojasɪ nɪdiere chen a wō sē ti sōor wō 'yer, VI "N Soro, a n tōtōnō le gā a yir

ba tōorō ire ε, na wō wōnō a āgān tuo."

VII Ka Yesu 'yer kō wō, "In wa sa naa a wō baal kō wō."

VIII Ka a sojasɪ nɪdiere 'yer, "N Soro n ba sɛɛ ɪka fō wa a n yir ε, 'yer a 'yērbir tɛɛ, a n tōtōnō na sa naa. IX A maa māe tara na nɪbere ɪn joro dābāe, naa mɪ tara a sojasɪ ka ba mɪ be a n pīlem, maa 'yer kō nyā ɪka wō, chen, wō ma chen naa, bɪ āsōo ɪka, wa, wō ma wa naa, bɪ ka n 'yer kō a n gbāgbaa, maal nyā, wō ma maal naa."

X Yesu na wa wō a nɪtō, nɛɛ 'maa wō naa ka wō 'yer kō a bala na turo wō, "Yelmāe le n 'yere kōrō yī. A Isɪral nɪbe pō gba, n ba nye a sōofō nyā tō ε. XI N 'yere na kōrō yī ɪka nɪyōo na yin jie jaa wa na ba wa lōo din a Abraham nɪ a Isaaki nɪ a Jekōb a Nāanmɪn nāalōo pō, XII tiche a bala na so a Nāanmɪn nāalōo, won lob ban bar yōo a jilibe pō, be le ban kōnō oōrō nɪ nyɪme."

XIII Yesu 'yer kō a sojasɪ nɪdiere, "Kulo, a ɪ a le kō fō, fōn tara a sōofō jūu." A tōtōnō sa naa a sōo 'lōnō pō.

XIV Yesu na kpe a Pita yir, wō nyen a Pita dāe ma āgān na tō kō gā. XV Wō sur a pōo nūu, ka a āgān tōl baar a wō ir maal bōdiir kō wō.

XVI A jāanōor 'lōnō ba waan na nɪyōo a sɪdebe na tara a Yesu sē, ka wō de a 'yērbir diin a sɪdebe ka a yī ti sāa a bala jaa an oōrō. XVII Ka a le jaa a Nāanmɪn 'ye'yere Isaiya na dōo 'yer ɪ yelmāe,

"Ika wɔ den a sɪn baalsɪ a jaa bar." (Isaiya 53:4)

^{XXVIII} Yesu na wa nyɛ a niyɔɔ na ŋmaa jilɔ̄ wɔ, ka wɔ 'yer kɔ a wɔ poturbo yi gɔ̄ɔ a man gɔ̄ɔn. ^{XXIX} A nɛɛ wiwiilbe ʔsɔɔ tɔɔn ta wɔ ti 'yer, "Wiwile, jie jaa fon chiine un turo fo naa."

^{XX} Ka a Yesu 'yer, "Mɔbaa tara naa bɔɔr ka lubil mi tara choor tiche maa Nɪsaal Bie ba tara jie na bin a n ju ɛ."

^{XXI} Ka a wɔ poturo ʔsɔɔ mi 'yer kɔ wɔ, "N Soro kɔ ma sɔr ka n kul ti ũu a n s̄aa baar."

^{XXII} Tiche ka Yesu 'yer kɔ a daba, "Turo ma ti bar ka a k̄un ũno a ba m̄ae k̄un."

^{XXIII} Yesu na wa kpe a gboro pɔ a wɔ poturbo mi tu won kpe. ^{XXIV} Kɔsɛbe ir a man pɔ, ka a gboro sɛɛ kɔɔ ire na mɔr tiche ka a Yesu ḡa gur. ^{XXV} Be le ba chen ti s̄aɪ wɔ na ba 'yer, "Sɪ Soro faa sɪ, a kɔɔ dire sɪ naa!"

^{XXVI} Ka wɔ sɔɔr ba, "Bo le so ka yi joro a d̄ab̄ae? A yi sɔɔfo le ba j̄a bon ɛ." Ka a Yesu ir t̄an ka a sesebe na ta furo ŋmaa vɔɔr ka a kɔɔ mi na ta ɔɔrɔ lo jaa jomm.

^{XXVII} Nɛɛ 'maan a nibe ka ba sɔrɔ taa, ni an le a nȳa ka a sesebe ni a kɔɔ tu a wɔ nɛɛ?

^{XXVIII} Yesu na wa ta a Gadara paal pɔ, dɔɔr ayi na tara sɪdebe yin a yar par tuor wɔ. Ban ɪ a nibebe j̄u, nire jaa maa 'la tu a sɔr 'lo ɛ. ^{XXIX} Ban wa nyɛ a Yesu ba ŋmen chelma ti 'yerɛ, "Bo le fo bɔɔrɔ ka a sɪ s̄ɛ, f̄ɔɔ N̄aanmɪn Bie? Fɔ wan ɪka fo

wa ge sɪ tiche ka a 'yer tɔɔrfo bɪbir wa ta bɪ?"

^{XXX} Do yɔɔ mi d̄ɔɔ ara gbɔr ba dire. ^{XXXI} Ka a sɪdebe sɔɔr wɔ, "Ala ɪ fon dii sɪn bar, sɔɔ ka sɪ chen ti kpe a dor anȳa pɔ."

^{XXXII} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chen!" Be le a sɪdebe yi naa kpe a dor pɔ, ka a dor a jaa jo t̄igbil suu ti kpe a man kɔɔ pɔ gb̄om kpi kpi. ^{XXXIII} A bala na kaara a dor jon kul, ban wa ti kpiɛɛ a t̄ɛɛ pɔ, ba man bon 'lo jaa na ɪ a bala na tara a sɪdebe ni a le jaa na ɪ a dor. ^{XXXIV} A t̄ɛɛ wɔ jaa nibe yin wa a Yesu s̄ɛ; ban wa nyɛ wɔ ba sɔɔr won ɪka wɔ yi a ba wer pɔ.

IX

^I Yesu na wa kpe a gboro pɔ, wɔ gɔ̄ɔn a man chen a wɔ m̄ae t̄ɛɛ be a Kape-nahum. ^{II} Dɔɔr bamune tuon daba ni fɔbaa nuur ni a gbɛɛ na kpi waan wa kp̄ɛn wɔ gaal a Yesu niem. Yesu na wa nyɛ le ban sɔɔ de wɔ, ka wɔ 'yer kɔ a baalaa, "N bie ta joro d̄ab̄ae ɛ, a fo yeldebe v̄ɛn bar."

^{III} Ka a nɛɛ wiwiilbe bamune p̄aa j̄ɛ bɔlo 'yɔ̄ɔnɔ pɔɔr pɔ, "A daba nȳa fere na s̄ɔ̄ɔnɔ N̄aanmɪn yuor."

^{IV} Yesu b̄ɔ̄ɔn a le ban t̄ɛɛ, ka wɔ sɔɔr ba, "Ŋmine le yi t̄ɛɛɛ d̄ɛɛr a yi pɔɔr pɔ? ^V 'Yer buor sɔɔ le ɪ k̄ɔm̄ɔk̄ɔm̄ɔ? N 'yer ɪka a wɔ yeldebe v̄ɛn bar bu n 'yer ɪka wɔ ir chiine? ^{VI} Tiche p̄ɔp̄aanȳa un wiil yi naa ka yi b̄ɔ̄ɔn ɪka maa Nɪsaal Bie tara na kp̄ɛɔ a wer pɔ, na

vẽ nure yeldebe bar." Tı pãa 'yer kô a gberẽ, "Ir 'moo a fô bõgãnaa kulo nı." VII Ka a daba vaa ir kulo. VIII A nıbe na nye a le nee 'maa ban ka ba peere Nãanmın na kô nısaal a kpẽo nyã.

IX Yesu na wa yi a be chine, wô nyen daba na di Matiu na jãne a lõpoo defo jie, ka wô 'yer kô wô, "Ir turo ma," ka a Matiu ir turo wô.

X Ka ba 'mataa kul a wô yir tı jẽ dire ka a lõpodiere nı a yelbe-ırbẽ yoo wa pso ba nı a Yesu poturbo ka ba 'mataa dire. XI A Faraseemıne na wa nye a nitõ ba soor a Yesu poturbo, "Bo le so ka a yi wiwile 'mataa dire nı a lõpodierbe nı a yelbe-ırbẽ?"

XII Yesu wõn a le ban 'yer, ka wô 'yer kô ba, "Nıre na kpẽme ba chiine titile jie e, tıche baalaa le ma chen. XIII Tıche yi kul tı tier a yeke nyã kaa, 'N bõoo na nıbaal a ba ı dõn bõor lofo e." (Hosea 6:6) N ba wa ıka n wa bõol a bala na tor e, tıche n wan ıka n wa bõol a yelbe-ırbẽ."

XIV Ka a Joon poturbo wa a wô sã wa sooo, "Nımıne a sın nı a Faraseemıne ma gal kõ tıche ka a fô poturbo 'lo maa gal kõ e?"

XV Ka a Yesu soor ba, "Fon tõo maal a bala ban bõol a poo paalaa jie ka ba tara pũsõo a poo paalaa sıre na chene be a ba sã o, ban tõo naa? Sõo waara naa ka a nıbe na wa nyoo ma chiin, a ber ala pô le a n poturbo pso na sõo ka ba gal kõ.

XVI "Nıre maa nmaa fõpaalaa se choo fõkora a pô e, 'lo be ı a le a fõpaalaa na tsoon a fõkora a chıer. Ka a chıerfo na ı deer. XVII Bu nıre ma den dãbãın 'yõo dãa wõkora a pô e, 'lo be ı a le a dãbãın na pur naa a wso ka a dãa kpaar ka a wso mı sõo. Ba ma den dãbãın 'yõo a dãa wõpaalaa pô, ka a ta sõo e."

XVIII A Yesu na chene 'yere a anyãna koro ba, a lõofõ yir nıdiere wa gbur dumo a wô niem tı 'yer, "A n bipoo le kpi ajienaa, wa lıeb a fô nuur sıur wô tı won sa naa." XIX Ka a Yesu nı a wô poturbo ir turo wô.

XX Ban wa de a soor chiine ka poo na lo sıe suoro faara yuom pie nı ayi, wô soor a Yesu puor tı sıur a fuu nee, XXI bojũu wô tıer a wô psoom ıka 'lo sıur a Yesu fuu won sa naa.

XXII Yesu na lıeb nye a poo wô 'yer naa, "Ta joro dãbãe e n yepoo, a fô soofõ sãa fô naa." A dedee daa a poo jãı nmaa naa.

XXIII A Yesu na wa kpe a lõofõ nıdiere yir na wô nye a ılpelbe nı a nyoo na psooo gõmõ, XXIV ka wô 'yer, "Yı tsoo chen be a psoobile ba kpi e, wô gur naa." Ka ba laara wô. XXV A nyoo na wa yi a yõ baar, wô kpẽn tı nyoo a wô nũu, ka a psoobile vaa ir. XXVI Ka a yeke nme yaar a paal 'lo wô jaa.

XXVII Yesu na wa yi a be chine, jõn ayi turo wô naa, na ba gboolo bõolo, "Kaa sı nıbaal, David Bie."

XXVIII Won wa kpe a yir, a jñn wan a wõ sê, ka Yesu suor ba, "Yi soón de ùka ùn tñõ sa a yi baal ɔ?" Ka ba 'yer kò wõ, "Ńõ, si Soro."

XXXIX Ka wõ sur a ba nibie ti 'yer, "A yi soófo jñu yin nyere naa." XXX Ka a ba nibie tñõ yuo yuor. Tiche ka Yesu kpákpāan ba ùka ba taa vê ka nire jaa bñon ε. XXXI Tiche ba yin ti nme a wõ yeke yaar a tēe 'lññõ wõ jaa.

XXXII A jñn ayi bala na wa lieb chen baar, ba tara na daba na tara sudebe na wõ i wõo waan a Yesu sê. XXXIII A sudebe na wa yi a daba pò baar, wõ piel 'yere, ka neer 'maa a niyoo ka ba 'yere, "Saa dñõ nye a nitõ a Isral jaa ε."

XXXIV Tiche ka a Faraseemine 'yer, "A sudebe nāa le kò wõ a kpẽo ka wõ dire ni a sudebe ka a yire."

XXXV Yesu yon a tēbere ni a tēbil a jaa pò, wile a nibe a lñõfo yie pò, ti moolo a Nāanmin nāalõõ 'yer nñõ sāana ni baal jaa borò. XXXVI Won wa nye a niyoo, nibaal kpe wõ naa bojũu baa bñõ a ba ju tier ε, na baa mi le tara sññõ ε, fika piir na ba tara chine ε.

XXXVII Ka wõ 'yer kò a wõ poturbo, "A pòo berma naa tiche ka a nmanmarba ba waa ε, XXXVIII a le jñu yi suor a pòo soo ka wõ bar tñtñbo ka ba wa a pòo pò."

X

I Yesu bool a wõ poturbo pie ni ayi na wõ kò ba kpẽo

ùka ba dii a sudebe ka a yi, na ba sāana ni baal jaa borò.

II A poturbo pie ni ayi na i a nitõnsi yoe le a anyāna, Simon ban boolo Pita, ni a wõ yebe Andiru, Jemesi na i Jebedee bidaba, ni a wõ yebe Joon. III Filip ni Batolomi, Tomas ni Matiu na i a lñpodiere. Jemesi na i Alfayasi bidaba ni Tadius. IV Simon na mñõ nibir ni a wõ wer yeke, ni Judas Iskariyot 'lo le wa gar 'yõo a Yesu.

V A poturbo pie ni ayi banyā le a Yesu tñõ ni a kpāafõ anyāna. "Yi ta kpe a niyor bu a Samariya tēn pò ε, VI tiche yi chen a Isral nibe bala na bor a piir kaar sê. VII Yi chen ti mool a 'yer nñõ na yi 'yere, a Nāanmin nāalõõ ta na. VIII Yi sāana a baalsi, na yi sāne a kñusi, na yi sāana a kñkñmñ baalsi na yin maal ba ka ba i nisñn, na yi dire a sudebe ka a yire. Yi nyen pòo, yi mi ti tir pòo. IX Yi ta de selma ε bu diere libie 'yñññõ a yi woor pò ε, X bu 'moo woo tara a sor pò ε, bu 'moo fuusi ayi ε, bu de nafobo pñõ ε, bu dadiiraa ε, bojũu tñtññõ jaa seen naa wõ sāyar.

XI "Yin wa kpe tēe jaa pò, yi suor kaa nire 'lo ni na de yi, yi kpriere a wõ 'yer na yi wa ti yin a be. XII Yin wa kpe a yir, yi puor a nibe. XIII A yir 'lo nibe wa soo de yi, yi vê ka a yi nyā'maar be a ba sê, tiche bala ba wa soo de yi ε, yi lieb a yi nyā'maar. XIV Nire jaa baa

wa soo de yi ε bu chel a yi 'yer ε, yi kpoor a yi gbεε tā-uul bar yin wa yire be a tēe 'lo bu a yir 'lo pɔ. ^{XV} Yelmāε le n 'yere koro yi, Nāanmɪn na kāan a Sodom nibe ni a Gomora nibe nibaal a 'yer toorfo bɪbir gar a nibe bala a tēe 'lōnō pɔ. ^{XVI} Yi nye, n tōnō yi naa fika piir na kpe jubere pɔ kaar, yi i yēn dēme waba kaar, na yi kaara fika ŋmama na ba maala dεer ε.

^{XVII} “Yi gu a yi māε, ban nyooor yin chiin ti kɔ a nibeε na ba fɔb yi a ba lōofɔ jiiir, ^{XVIII} ban fir yin chiin a paal nibeε jie ni a nāmune yie a n yuor jūu, ka yi na di dāasε kɔ a bala na i a niyor. ^{XIX} Ba la wa nyooor yi chiin a 'yer toor fɔ jie, yi ta vē ka a wōnō yi a le yin ti 'yere ε ni a le yin na 'yer ε; bon 'lo yin na 'yer Nāanmɪn na wiil yi naa a soo 'lo nō. ^{XX} A ba i yin le na 'yer ε tiche a yi Sāa Nāanmɪn siε na wiil yin a le yin na 'yer.

^{XXI} “Yebe na gar 'yōo yebe ka ba kɔ wɔ, ka a sāa mi gar 'yōo a wɔ bie. Bibiir kɔ le wōnō a ba sāmune toor ε, na ba vē ka ba kɔ ba. ^{XXII} Nire jaa na 'laar yi naa yin soo ma jūu, tiche nire 'lo na soo ara ti ta a baaraa, na nyen faafɔ. ^{XXIII} A tēe 'lo nibe wa gere yi, yi yi a be fɔo chen tēyuo; yelmāε le n 'yere koro yi, yi kɔ yo a Isral tēn bar ε, tiche ka a Nisaal Bie wa ε.

^{XXIV} “Jājāna ba gar a wɔ wiwile ε bu ka gbāgbaa gar

a wɔ nɪkpēε ε. ^{XXV} A seen ɪka a jājāna wɔ nyetāan a wɔ wiwile, ka a gbāgbaa mi nyetāan a wɔ nɪkpēε. I ba boolo na a yir soo Beeljebul, yodεer buor le ban pāa boolo a yir dēme!

^{XXVI} “Yi ta joro nibe dābāε ε, bon jaa ba be be pɔo ka ba kō yuo ε, bu bon jaa ba be be sool ka ba kō bōon ε. ^{XXVII} Bon 'lo n 'yer kɔ yi libe pɔo yi 'yer wɔ chāa pɔo, bon 'lo yin wɔ ka ba bol 'yer yōo pɔom 'yer mool wɔ a gai jur. ^{XXVIII} Yi ta joro a bala na kɔ a āgān ti kɔ tōo kɔ a siε ε, tiche yi joro a 'lo ni na tōo kɔ a siε ni a āgān a būu dagel 'lo pɔ. ^{XXIX} Ba ma dān tiitasi ayi kobsi ayi. Tiche āsoo kɔ lo tēe ε, ala baa i a yi Sāa Nāanmɪn bɔfo le ε. ^{XXX} Nāanmɪn sor a yi jukool a jaa bōo. ^{XXXI} A le jūu, yi ta joro dābāε ε, yi tara na tōnō gar a tiitasi.

^{XXXII} “Nire jaa na wa 'yer ɪka wɔ bōo ma naa a nibe niem, 'lo le n mi na 'yer ɪka n bōo naa a n Sāa na be a saaju niem, ^{XXXIII} tiche nire 'lo na chiir ma a nibe niem, 'lo le n mi na chiir a n Sāa na be a saaju niem.

^{XXXIV} “Yi ta tier ɪka nyā'maar le n waan a wer pɔo ε; n ba waan nyā'maar ε tiche ootaa le n waan. ^{XXXV} N wan ɪka n wa vē ka 'Bie ni sāa ootaa, ka bipɔo oo a ma, pɔo na oo naa a wɔ bidaba pɔo ka a bidaba pɔo mi oo a wɔ siε ma. ^{XXXVI} Yir dēme na heb i dōdēme.’ (Mika 7:6)

XXXVII “Nıre jaa na nõ a wo sãa bu a wo ma gar ma wo kō tōo ı a n poturo ε, nıre jaa mı na nõ a wo bie bu bipoo gar ma, wo ku tōo ı a n poturo ε. XXXVIII Nıre 'lo mı na ba de a wo daa tuo turo nı ma ε, wo kō tōo ı a n poturo ε. XXXIX Bala na bōro a ba nyevor na bōr wo naa tiche bala mı na bōr a ba nyevor a maa jūu na nye wo naa.

XL “Nıre 'lo jaa na soo de yı, soon de ma, nıre 'lo jaa mı na soo de ma soon de a nıre 'lo na tō ma. XLI Nıre 'lo jaa na soo de a Nāanmın 'ye'yere won ı Nāanmın 'ye'yere jūu na nyen a wo sāyar. Nıre jaa mı na soo de nıre na ı nıtor won ı nıtor jūu na nyen a nıtor sāyar. XLII Nıre 'lo jaa na ku a bōbile banyāna āsoo kō'maar nı ηmele wōn ı a n poturbo jūu, yelmāe le n 'yere koro yı ıka a nınyıne kō faa a wo sāyar ε.”

XI

I Yesu na wa wiil a wo poturbo pie nı ayi baar, wo yin a be chen a Juu nıbe tēn tı wile na wo moolo a 'yer nõo a tēn ala na be a Galilee paal pō.

II Joon na be a nıpoo die pō, tı wa wō le a Yesu Kırısto na maala, wo tōn a wo poturbo bamıne III ıka ba tı soor, “Fōo le a nıre 'lo nı na wa bı, sı chele nıyuo?”

IV Ka Yesu 'yer kō ba, “Yı heb kul tı 'yer kō a Joon, a le yın wō tı nye. V Jōn nyere naa, ka a gberı mı chiine, ka kōkōn mı sa, ka wōn mı

wōnō jaa cheche, ka kūusu jεo, ka 'yer nõo mı ta a nõn dēme. VI Popel soo le a 'lo na ba baala ma ε.”

VII Ban wa chen baar, Yesu piel 'yere a Joon 'yer koro a nıyoo, “Bo le yı dōo kpe a mōgōo pō ıka yı tı kaa? A jumur a sesebe na dōonō bı? VIII Kai, ka bo le yı chen ıka yı tı kaa? Daba na su bōvıel le yı chen ıka yı tı kaa bı? Nye a bala na ma su bōvıel ε, nāmıne yie le ba ma be. IX Tiche bo le yı chen ıka yı tı kaa? Nāanmın 'ye'yere bı? Jō, n 'yere na koro yı ıka wo gar Nāanmın 'ye'yere. X A nyā ye le seb a Nāanmın gān pō ıka ın tō naa a n tōtōnō ka wo de a fū nie na wo tı chōor a fū sōr kō fō. (Malakai 3:1)

XI Yelmāe le n 'yere koro yı ıka bala jaa pōo na dōo ka a wer pō, ba ı kpēε gar a Joon kōsuor ε, tiche 'lo mı na ı a pōor a Nāanmın nāalōo pō gar wo naa. XII An yı a Joon Kōsuoro soo wa tı tān a dına a Nāanmın Nāalōo nõonō naa ka a kpāen dēme soo wo. XIII A Nāanmın 'ye'yerbe ba jaa nı a nebināa dōo 'yer a Nāanmın nāalōo 'yer tı tān a Joon soo. XIV Ala ı yın soon de, a anyāna 'lo le ı a Elaija nı naa heb wa. XV Nıre 'lo na tara toor wo chele.

XVI “Tiche bo le ın de a dına nıbe man? Ba nyentāan bibiir na ma jāne a ba dāen jıir na ba bōolo taa, XVII sı pēel a ıle tı yaa seere bāne ε, na sı kōnō kōyiel yaa ηmara nıbikōo ε. XVIII A Joon na wa, waa dire ε, na waa

le nyuro go ε, ka ba 'yer ɪka sɪdɛɛr lɛ wɔ ɪ. XIX Tɪche ka a Nɪsaal Bie wa na wɔ ma dire tɪ nyuro ka ba 'yer ɪka dɪ dire nɪ dāburo lɛ wɔ ɪ, na wɔ ɪ a lōpodierbe nɪ a yelbe-ɪrbe baraa. A ma wiil a lɛ Nāaɲmɪn na tor, bala wa nyɛ lɛ a wɔ nɪbe na kpɪɛrɛ nɪ yɛ̃."

XX Yesu pɔɔ sōɔn naa a tɛn bala nɪbe a be a wɔ nɛ'maa tōmō na tō, tɪche ka baa sɔɔ de wɔ ε. XXI "Nɛbier ben a yɪn Korajin dɛmɛ sɛ̃. Nɛbier mɪ ben a yɪn Betɪsaida dɛmɛ sɛ̃. A a ɪ a nɛ'maa tōmō ala ɪn tō a yɪ jie, mɪ ta tōn be a lɛ a Tire nɪ a Sidon tɛn pɔ, ban taa lɛb a ba tɛr na ba su bōjarsɪ jɛn tāpɪɛl pɔ. XXII Tɪche n 'yɛrɛ na kɔrɔ yɪ ɪka a 'yer tɔɔrfɔ daar Nāaɲmɪn na kāan a Tire nɪ a Sidon nɪbe nɪbaal gar a yɪn. XXIII A yɪn Kapɛnahum dɛmɛ, ban 'mɔɔ yɪn don saaju bɪ? Kai, ban suun yɪn a kpɪɪstɪ tɛ̃. Ala ɪ a nɛ'maa tōmō na tō a yɪ pɔ mɪ ta tōn a Sodom pɔ, a tɛ̃ anyāna naa chɛnɛ na wa tɔ dɪna. XXIV Tɪche n 'yɛrɛ na kɔrɔ yɪ ɪka a 'yer tɔɔrfɔ daar Nāaɲmɪn na kāan Sodom nɪbe nɪbaal gar a yɪn."

XXV A daar 'lōnō Yesu 'yɛr naa, "N dān a n Sāa Nāaɲmɪn na ɪ a saaju nɪ a tɛ̃ wɔ jaa Soro, bojūu fɔ sool a yɛlɛ anyāna a yɛn dɛmɛ sɛ̃ tɪ ɪr wiil bibiir. XXVI Ɔɔ, n Sāa lɛ lɛ ɪ a fɔ popɛl ka fɔ maal.

XXVII "N Sāa dɛn a yɛlɛ a jaa kɔ, nɪrɛ jaa ba bōɔ a Bie ε, ka a Sāa ba lɛ ε, nɪrɛ jaa

mɪ ba bōɔ a Sāa ε, ka a Bie ba lɛ ε, nɪ a bala a Nāaɲmɪn Bie na ɪr, na wiil ban a Sāa.

XXVIII "Yɪ wa a n sɛ̃, yɪn banyā na bal na yɪ tuo tuor ka a wōnō yɪ, ɪn too yɪn a yɪ pɛ̃n. XXIX Yɪ de a n daa tuo na yɪ jān yɪ a n sɛ̃, bojūu n ɪn jomm sɔɔ, naa siir a n māɛ a n nyāa pɔ, yɪn nyɛn pɛ̃nfɔ kɔ a yɪ sɪr. XXX Bojūu a n daa ɪn kōmōkōmō, ka yɪn tōɔ tuo a tuor ala ɪn na kɔ yɪ."

XII

I A ba kor ε tɪche ka Yesu kpɛ a pɔɔ sālɔɔ tala a Pɛ̃nfɔ Bɪbir Daar. Kō kpɛ̃n a wɔ poturbo, ka ba piɛl fɔrɔ a bōbie ɔɔrɔ. II A Farasɛemɪnɛ na wa nyɛ a lɛ, ba sɔɔr a Yesu, "Fɔ nyɛn lɛ na ba tu a nɛbɪnāa a fɔ poturbo na ɪrɛ a Pɛ̃nfɔ Bɪbir Daar ɔ?"

III Ka a Yesu 'yɛr kɔ ba, "Yaa kar a Nāaɲmɪn gān pɔ nyɛ a lɛ a Nāa David na dōɔ ɪ nɪ a wɔ nɪbe a kō na kpɛ ε? IV Wɔ kpɛ̃n a Nāaɲmɪn yɪr ka 'lɔ nɪ a wɔ nɪbe tɪ de a paanōɔ 'lɔ ban ben kɔ Nāaɲmɪn na ba 'wɔb na ba tara sɔr ε, ka ala ba ɪ a Juu nɪbe bɔɔrloro tɛɛ ba lɛ ε. V Bɪ yaa kar a Mosɛstɪ nɛbɪnāa pɔ lɛ a Juu nɪbe bɔɔrlorbo a Pɛ̃nfɔ Bɪbir Daar a puorfɔ yɪr pɔ na ma tō tɪ na baa bɔɔlɔ a lɛ bɪɛr ε? VI Yɛlmāɛ lɛ n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ, nɪrɛ kōɔ ben ka na gar a puorfɔ yɪr. VII A Nāaɲmɪn 'yɛr a, 'Nɪbaal lɛ n bɔɔrɔ, a ba ɪ dōn yɪn kɔ chɔm kɔ ma ε.' (Hosɛa 6:6) Yɪn ta bōɔ a yɛlɛ nyā par, yɪ kɔ naa bɔɔlɔ nɪbe na ba maal dɛɛr ε, ɪka

bier le ba maal ε. VIII A maa Nisaal Bie le i a Pēnfō Būbir Soro."

IX Yesu yin a be chen a ba lōōfō yir pō, X ti nye daba kōō nūu na kpi. Ka ba sūr wō, "A tara na sōr ūka fū sāa baal a Pēnfō Būbir Daar o?" Ba sūr a le bōōō ūka ba nye a wō pō 'yer 'yer.

XI Yesu sūr naa, "Ala i a yi āsōō tara na per ka wō lo bulo pō a Pēnfō Būbir Daar, ηme le fon i? A ba i fon ir won a bōō pō ε? XII A nisaal gar per. A le jūu a si nebināa bar sōr ūka fū maal vīla kō nure a Pēnfō Būbir Daar."

XIII Wō 'yer kō a daba 'lo nūu na kpi, "Tur a fū nūu." A wō tur ka a nūu wō jaa sa kaara a nūu nyā sōō kaar. XIV A Faraseemine yin na ba piel guoro a Yesu kōfō.

XV Yesu na wa bōōn a le ban piel guoro ūka ba i wō, wō yin a jie 'lo ka nūyōō jaa turo wō. Wō sāan a bala an oōō. XVI Tī 'yer kō ba ūka ba ta 'yer a wō yele kō nure jaa ε. XVII Wō maal a nūō, ka a le a Nāanmīn na dōō 'yer tu a 'ye'yere Isaiya na i yelmāe, XVIII "A n tōtōnō le a nyā ūn kaa ir, a 'lo n na nō, a 'lo a n pōō na pelo. In yōō won a n Sīe, ka wō mōōl a n 'yer tōōrfō yele kō a nūbe ba jaa. XIX Wō kō tara nechure bu ηmiere chelsi bu pōōō gōmō yōō ε. XX Won siir wō māe kō a bala na siir a ba māe, ti na wō maal vīla kō a bala na ba tara sōnō ε. Won ara na kpēō ti tān a sōō 'lo won na vē ka a nūbe sōō de a Nāanmīn yeltorsī. XXI A wō

yuor pō le a nūbe ba jaa na tara tūertō fō jie." (Isaiya 42:1-4)

XXII Ba waan na daba na i jōō ti i wōō na tara sīdebe Yesu sē. Wō sān a daba baal, ka wō nyere ti le 'yere jaa cheche. XXIII Nēer 'maan a nūyōō ka ba sōō taa ūka, kaa 'lo le i a Nāa David Bie bu?

XXIV Tūche a Faraseemine na wa wō a le ba 'yer naa, "Wō dire na sīdebe ka a yire bojūu, a sīdebe nāa Beeljebul le kō wō a kpēō ka wō dire nū a sīdebe."

XXV Yesu na bōōn a le ban tūere, a wō 'yer kō ba, "Tēe 'lo na ηma dēdēme jēere taa kō kor ε. Tēe 'lo bu yir kpēe 'lo na ηma dēdēme jēere taa kō ara ε. XXVI Ala i a Satan diin Satan kō yi na wō ηma dēdēme ηme le a wō nāalōō na i ara? XXVII Ala i Beeljebul le kō ma a kpēō ka dire nū a sīdebe, ti a bala na i a yi poturbo, bo le ba tara dire nū a sīdebe? A le jūu bala le na i a yi 'yer tōōrbo. XXVIII Ala i Satan diin Satan kō yi na wō ηma dēdēme ηme le a wō nāalōō na i ara? Ala i Nāanmīn Sīe le kō ma a kpēō ka dire nū a sīdebe ka a yire wiil ūka a Nāanmīn nāalōō ta yi naa.

XXIX "Nūme le nure na tōō i kar kpe gādaa yir de a wō bonstī, 'lo ba de nie lū a gādaa nyā ti de a wō bonstī ε?

XXX "Nūre 'lo na ba be a n sē ε, tara man nū 'yer, nure 'lo na ba pōō ma a si kaal lōō taa ε wō ma yēyel bar. XXXI A le jūu n 'yere na kōō

yɪ ɪka nɪbe na nyen yelbier jaa nɪ 'yerdeer jaa ban 'yer vɛ kɔ fɔ, tɪche nɪre 'lo na 'yer 'yerdeer 'yɔɔ a Nāanmɪn Sɪe kɔ nye yelbier vɛ kɔ fɔ ε. XXXII Nɪre 'lo jaa na 'yer 'yerdeer 'yɔɔ a maa Nɪsaal Bie na nyen yelbier vɛ kɔfɔ, tɪche nɪre 'lo na 'yer 'yerdeer 'yɔɔ a Nāanmɪn Sɪe kɔ nye yelbier vɛ kɔ fɔ ε. Dɪna nɪ daar kɔɔ.

XXXIII "Ala ɪ tɪe vɪele na wɔ ma wɔn wɔvɪel, ala ɪ tɪe ɪn tɪdeer wɔ ma wɔn wɔdebe. Tɪe jaa a wɔ wɔmɔ le ba ma de hɔɔn wɔ. XXXIV Yɪn waa bibiir! Nɪmɪne le yɪn tɔɔ 'yer 'yer vɪelsɪ ala ɪ yɪ ɪn yelberbe? A ala na see a pɔɔ le a nee ma 'yer. XXXV A nɪsɔ a yelsɔn ala na be a wɔ pɔɔm le wɔ ma 'yer, ka a nɪdeer mɪ ma 'yer a yeldebe ala na be a wɔ pɔɔm. XXXVI Yelmāe jaa le n 'yere kɔɔ yɪ ɪka, a 'yer tɔɔrfɔ daar, nɪre jaa na man 'yerdeer 'lo jaa bɔɔɔ na dɔɔ yɪ a wɔ nee pɔ. XXXVII A fɔ 'yerbie le na wiil a le fon be, naa wiil a fɔ sɔɔnaa."

XXXVIII Be le ka a nee wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne bamɪne 'yer, "Wiwile, sɪ bɔɔɔ na ɪka sɪ nye ne'maa tɔmɔ na ɪ jāne a fɔ jie."

XXXIX Tɪche ka wɔ 'yer kɔ ba, "A yɪn banyāna na ɪ a putudeme nɪ sɛsɛnbe tɪ bɔɔɔ ɪka n tɔ ne'maa tɔmɔ ka a na ɪ jāne, tɪche yɪ kɔ nye āsɔɔ jaa ε ka a Nāanmɪn 'ye'yere Jona jāne ba le ε. XL Nɪtāa le a Jona na dɔɔ gā a jānele pɔɔm ber ata nɪ tāsɔɔ gbulo ata le mɪ le a Maa Nɪsaal Bie mɪ na gā a

yaa pɔ ber ata nɪ tāsɔɔ gbulo ata. XLI A 'yer tɔɔrfɔ daar Ninive nɪbe na yɪn 'yɔɔ a yɪn dɪna nɪbe 'yer, bojūu ba lieb a ba tɪer a Jona na dɔɔ 'yer a Nāanmɪn 'yer kɔ ba, tɪche yɪ kaa, a 'lo na gar a Jona ben ka. XLII A pɔɔ nāa na yɪn be a par a 'yer tɔɔrfɔ daar na wɔ wa 'yɔɔ a yɪn dɪna nɪbe 'yer, bojūu wɔ dɔɔ yɪ be a tɛtɛer wa chel a Nāa Solomon yɛ 'yer, tɪche yɪ kaa a 'lo na gar a Solomon ben ka.

XLIII "Sɪdeer wa yɪ nɪre pɔ, wɔ ma chen dālpuɔɔ pɔ tɪ bɔɔɔ pɛnfɔ jie 'lo baa wa nye ε, XLIV wɔ ma 'yer naa ɪn lieb kul a yir 'lo pɔ ɪn dɔɔ yɪ. Wɔ wa nyen a yir ka wɔ ɪ yirkpolo na wɔ vɪele, XLV ka wɔ chen tɪ bɔɔl sɪdebe ayopɔi na tara a putuo gar wɔ ka ba tɪ kpɪere a be. Ka a nɪre nyā pāa ɪ deer gar a le won dɔɔ be. Le le an kaara a yɪn putudeme a dɪna."

XLVI Won chene 'yere nɪ a nɪyɔɔ, a wɔ ma nɪ a wɔ yeer wa ben yɔ bɔɔɔ ɪka ba nye wɔ. XLVII Nɪre āsɔɔ 'yer kɔ wɔ, "Nye a fɔ ma nɪ a fɔ yeer le be yɔ bɔɔɔ ɪka ba nye fɔ." XLVIII Tɪche Yesu sɔɔr a nɪre 'lo na 'yer a 'yer kɔ wɔ, "An le a ɪ ma nɪ ba boo le ɪ a n yeer?" XLIX Wɔ lieb tur a wɔ poturbo nūu tɪ 'yer, "Nye a n ma nɪ a n yeer! ^L Nɪre 'lo jaa na maala a le a n Sāa na be a saaju na bɔɔɔ le ɪ a n yeer nɪ a n ma."

XIII

^I A daar 'lɔnɔ Yesu yɪn a yir pɔ tɪ jāne a man kōkoo. ^{II} A

niyɔɔ na lɔɔ jũu wɔ kpɛn jɛ a gboro pɔ, tiche ka a niyɔɔ ara a man kɔkoor. ^{III} Sokpar le wɔ loɔɔ wile ni ba yelyɔɔ, “Yi chele, kɔɔraa le yin wɔ bɔbɔɔ bɔɔfɔ jie. ^{IV} Wɔ ti yaara na yɔɔɔ ni ka amine lo sɔɔ pɔ, ka lubil tuur di. ^V A bɔbie amine mi lon kɔsɔɔ pɔn ju naa bul ti kpi bojũu tɔn ba waa ε. ^{VI} Tiche a mɔtɔɔ na wa nyɔa, a bɔbulo jɔɔl naa kpi, bojũu a ba ba nyibe ε. ^{VII} Ka amine mi lo gɔɔɔ pɔ 'mataa bul ka a gɔɔɔ nɔɔ fɔn ba. ^{VIII} Tiche amine mi lon kɔjɔ pɔ bul dɔɔ jur kɔbaa, amine lijaata amine lijer ni pie. ^{IX} Nire 'lo na tara toor wɔ chele.”

^X A poturbo wan a wɔ sɛ wa sɔɔɔ, “Bo le so fon ma loɔɔ a sokpar kɔɔ ba?”

^{XI} Ka wɔ 'yer kɔ ba, “Yin 'lo in vɛ naa ka yi bɔɔ a Nɔanmin nɔalɔɔ yelɔɔɔɔ tiche a bala na che sokpar le n loɔɔ kɔɔ ba. ^{XII} Nire 'lo jaa na tara Nɔanmin tier, Nɔanmin na vɛn ka a ninyine bɔɔfɔ pɔɔ 'yɔɔ, tiche a bala jaa na ba bɔɔɔ a wɔ bɔɔfɔ ε, Nɔanmin na pɔɔn a ba tier. ^{XIII} A par ni nyɔ in loɔɔ a sokpar kɔɔ ba, ba ma kaa naa ti maa nye ε, na ba ma wɔ ti maa bɔɔ a par ε. ^{XIV} Bala 'lo an in yelmɔε ɔka a le a Nɔanmin 'ye'yere Isaiya na dɔɔ 'yer ɔka, ‘A nibe banyɔ na ma wɔ naa ti ba kɔ bɔɔ a par ε, ban ma kaa naa ti ba kɔ nye ε. ^{XV} A nibe banyɔ nyɔn dar naa ka a ba tobo pɔɔ baa wɔnɔ ε, na ba ũu a ba

nɔbie, ka le ba le ε, ban taa kɔan naa a ba nɔbie na ba wɔn a ba tobo, na ba bɔɔ a par, na ba lieb wa ka n sɔa ba.’ (Isaiya 6:9, 10)

^{XVI} Tiche yin 'lo, yi in bɔɔsɔn dɛme, a yi nɔbie na nye, ka a yi tobo mi wɔ. ^{XVII} Yelmɔε le n 'yere kɔɔ yi ɔka Nɔanmin 'ye'yere yɔɔ ni nitorɔ yɔɔ ta bɔɔɔ na ɔka ba nye bon 'lo yin nye tiche baa nye ε, na ba ta wɔ bon 'lo yin wɔ tiche baa tɔɔ wɔ ε.

^{XVIII} “Yi pɔa chele a kɔɔraa sokpa par, ^{XIX} Nire 'lo jaa na wɔ a Nɔanmin nɔalɔɔ 'yer ti ba bɔɔ a par ε, a dɛer sɔɔ ma wan wa ir a bon 'lo na bɔɔ a wɔ nyɔa pɔ, a bɔbie anyɔ le, a ala na lo a sɔɔ pɔ. ^{XX} Ala mi na lo a kɔsɔɔ pɔn ju le a nire 'lo na wɔ a 'yer sɔɔ de fɔfɔɔ jaa ni pupel, ^{XXI} tiche a nire nyɔ ba ba nyibe ε, na wɔ di kɔnyir ara bɔlɔa, a le jũu wɔm bi beer kaa wa pɔɔ wɔ a 'yer jũu, a nire nyɔ ma lo naa. ^{XXII} A bɔbie ala mi na lo a gɔɔɔ pɔ, 'lo le a nire 'lo na wɔ a 'yer ti nɔ a wer ju nyevɔɔ yelwɔnsɔ ni a wer ju bɔbɔɔɔ fɔn a 'yer ka waa dɔɔ bie ε. ^{XXIII} Tiche a bɔbie ala na lo a kɔjɔ pɔ le a nire nyɔ na wɔ a 'yer bɔɔ a par, 'lo le wɔ wɔmɔ dɔɔ jur, amine kɔbaa, amine lijaata amine mi lijer ni pie.”

^{XXIV} Yesu le lɔb a sokpa ɔsɔɔ kɔ ba, “Nitɔ le in de a Nɔanmin nɔalɔɔ man. Nire ɔsɔɔ le bɔɔ bɔbiyel a wɔ pɔɔ pɔ, ^{XXV} nire jaa na wa gɔ gur baar, a dɔsɔɔ wan wa bɔɔ mɔi 'yɔɔ a chi pɔ ti na

wɔ kul. ^{XXVI} A sɔɔ 'lo a chi na wa ti bulo ka a mɔi mi bul puro.

^{XXVII} "A daba tɔtɔnbo wan wa suor wɔ, 'Nɪkpɛɛ, a ba i bɔbiviɛl le fɔ bor a puɔ pu ɛ; ti nye a mɔi mi yi?" ^{XXVIII} Ka wɔ 'yer kɔ ba, 'Dɔsɔɔ le tɔ a ɛ.' A tɔtɔnbo suor wɔ, 'Fɔ bɔɔɔ na ɪka sɪ chen ti vɔ a mɔi bar bu?"

^{XXX} "Ka wɔ 'yer kɔ ba, 'Kai, yin be vɔnɔ a mɔi, yin wa vɔn a chi mi bar. ^{XXXI} Yɪ bar ka a mataa nɔɔ ti tɔn a ŋmafɔ daar, in 'yer kɔ a ŋmanmarba ka ba dɔɔ vɔ a mɔi lɪ lɪ chɔm bar ti ŋma a chi 'yɔɔ a n boor pu.' "

^{XXXI} Yesu le lob a sɔkpa ɔsɔɔ kɔ ba go, "A Nāanmɪn nāalɔɔ kaara naa fɪka kɔkɔɔ bir nɪɛ na de bor a wɔ puɔ pu. ^{XXXII} 'Lo le a bɔbie a jaa pu bɔbile tɪche 'lo wa nɔɔ, 'lo le ma i a tur a jaa pu tɪkpɛɛ, ka lubil ma 'yɔɔ choor a wɔ ju."

^{XXXIII} Wɔ le lob a sɔkpa ɔsɔɔ kɔ ba, "A Nāanmɪn nāalɔɔ kaara naa fɪka dābil puɔ na de 'yɔɔ jɔ yɔɔ pu ka a ir vɔ."

^{XXXIV} Yesu den sɔkpar 'yerɛ kɔɔ nɪ a nɪyɔɔ a yelsɪ anyā, wɔ maa 'yer 'yer kɔ ba ka waa lob sɔkpa ɛ. ^{XXXV} A nyā le na wiil ɪka a le a Nāanmɪn 'ye'yerɛ na dɔɔ 'yer in yelmāɛ, "ɪka in ma den a n nɛɛ lɔɔɔ nɪ sɔkpar naa wiil yɪ yelsɪ ala na sɔɔl a wer pielfɔ daar." (Yiel Gān 78:2)

^{XXXVI} Wɔ yin a nɪyɔɔ pu kpe a yir, ka a wɔ poturbo wa a wɔ sɛ wa 'yerɛ, wiil sɪ

a mɔi na be a puɔ pu sɔkpa par.

^{XXXVII} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "A nɪɛ 'lo na bor a bɔbiviɛl le a maa Nɪsaal Bie. ^{XXXVIII} A puɔ le i a wer. A bɔbiviɛl le a Nāanmɪn nāalɔɔ bibiir. A mɔi le a bala na i a deɛr sɔɔ bibiir. ^{XXXIX} A dɔsɔɔ 'lo mi na bor le i a tu. A ŋmafɔ le i a wer baarfɔ daar, a ŋmanmarba le i a Nāanmɪn malakasi.

^{XL} "Le ban na chɔm a mɔi bɪu pu ka a di, le mi le na i a wer baarfɔ daar. ^{XLI} A maa Nɪsaal Bie na tɔn a n malakasi ka ba wa tuur a nɪsɔn a nāalɔɔ pu, tɪche a bala jaa na vɛ ka a nɪbe maala yelbier nɪ yelbe-ɪrbe ba jaa 'mataa bar. ^{XLII} Ka ba lob ba 'yɔɔ bɪu dagel pu, be le ban kɔnɔ ɔɔɔ nɪ nyɪmɛ. ^{XLIII} A bala na tor na chaar naa mɔtɔɔ kaar a ba Sāa nāalɔɔ pu. Nɪɛ 'lo na tara tobo wɔ chele.

^{XLIV} "A Nāanmɪn nāalɔɔ kaara naa fɪka nɪɛ na nye nābonsɪ puɔ pu 'mɔɔ sɔɔl tɪche ka a wɔ puɔ pel, ka wɔ ti da a wɔ bonsɪ a jaa won tara ti dān a puo.

^{XLV} "A Nāanmɪn nāalɔɔ le kaara naa fɪka nɪɛ na yɔɔɔ bɔɔɔ kɔsɪviɛl, ^{XLVI} won wa nye a ɔsɔɔ daa na be tuo, wɔ ti dān a wɔ bonsɪ a jaa ti dān.

^{XLVII} "A Nāanmɪn nāalɔɔ le nyentāan fɪka lɔyaar ban lob 'yɔɔ man pu, kɔ nyɔɔr jādédème. ^{XLVIII} A lɔyaar na wa sɛɛ ba tɔɔn yin a gogoro ju, ti jāne tuur a jāsɔn 'yɔɔ a per pu, ti lob a jādebe bar. ^{XLIX} Le le an be a wer baarfɔ

daar. A Nāanmūn na tōn a wō malakasi ka ba wa tuur a nidebe yin a nūmūn pō, ^Lti na ba lōb a nidebe 'yōō a būu dagel pō, be le ban kōnō ti ɔɔɔ nyime.

^{LI} “Yi bōōn a yelsi anyā na a jaa par ɔ?” Ka ba 'yer, “Ɔɔ.”

^{LII} Ka wō 'yer kō ba, “A nee wile āsōō jaa ban wiil ka wō bōō a Nāanmūn nāalōō yele kaara naa fika yir sōō na de bōpaalaa nī bōkoro yin a wō boor pō.”

^{LIII} Yesu na wa wiil a sokpar anyā par, wō yin a be. ^{LIV} Wō wan a wō māe paal pō ti piel wile a nibe a ba lōōfo jiiir, ka neer 'maa ba ka ba 'yer, “Nyē le a daba nyā nyē a yē nyā nī a ne'maa tōmō a nyā?” ^{LV} A ba ɪ a mūmūere bidaba le ē? A ba ɪ a wō ma le ba bōōō a Mēer ē? A ba ɪ a wō yēer nī Jemesi nī Josefō nī Simon nī Judas ē? ^{LVI} A ba ɪ sūn nī a wō yepōō ba jaa le 'mataa be a ka ē? Nyime le a daba nyā nyē a kpēō nyā?” ^{LVII} Tī na ba tōr a wō yele. Tiche ka a Yesu 'yer kō ba, “Nāanmūn 'ye'yere nyere na 'yōōfo jie jaa tiche a wō māe tēe nī a wō māe yir pō, wō maa nyē 'yōōfo ē.”

^{LVIII} Ban ba sōō de wō jūu, waa tōō tō ne'maa tōyōō a be ē.

XIV

^I A ber ala pō, a Herōd na ɪ a Galilee nāa wōn a Yesu yele ^{II} na wō 'yer kō a wō tōtōnbō, “Jōōn Kōsuor le tōō ir ɪ vor, ala le so ka wō tara a

kpēō tōnō nī a ne'maa tōmō anyāna.”

^{III} A Nāa Herōd vēn ka ba nyōō Jōōn lū 'yōō nūpōō die pō a wō yebe Filip pōō Herōdiyas jūu. ^{IV} Bojūu Jōōn ma 'yere na koro wō ɪka, “A ba tara sōr ka fō kul wō ē.” ^V Herōd ta bōōō na a wō kō fō ti joro a Juu nibe dābāe bojūu ba sōōn ɪka wō ɪn Nāanmūn 'ye'yere.

^{VI} A Herōd dōōfo bībir dāen daar, a Herōdiyas bipōō sen bāne a nūyōō niem, ka a Herōd pōō pel ^{VII} yōō jaa ka wō 'yōō nee kō a pōōbile, “Sōōr ma bon jaa fon bōōō ɪn kō fō naa.” ^{VIII} A wō ma wiil wōn a bon 'lō wōn na sōōr, ka wō 'yer, “N bōōō na ɪka fō 'yōō a Jōōn Kōsuor ju a la'yelma pō kō ma a pōpāanyāna.” ^{IX} A nāa pōō sōō naa, tiche wōn faa 'yōō a nee a nūyōō niem ɪka a le a pōōbile na bōōō a ɪ. ^X Wō tōn ka ba ŋmaa a Jōōn ju a nūpōō die pō. ^{XI} Ba 'yōōn a ju a la'yelma pō wa kō a pōōbile, ka wō de kō a wō ma. ^{XII} Jōōn poturbo wan wa 'mōō a āgān ti ūu ti na ba ti 'yer kō a Yesu.

^{XIII} A Yesu na wa wō a nūtō, wō kpēn a gboro chen jiyuo 'lō wō yō. Tiche a nūyōō na wa wō a nūtō ba yin a tēn ala pō bīer wō nī gbēē chen a be. ^{XIV} Wōn wa yi a gboro pō, wō nyen nūyōō ka nūbaal kpe wō tiche ka wō sāa a ba baalsi.

^{XV} Mōtōō na wa mōō, a poturbo wa 'yer kō wō, “A ka ɪn mōgōō pō ka a sōō mī pō, bar a nibe sōr ka ba chen a tēbil pō, ti da bōdiir di.”

XVI Yesu 'yer kɔ ba, "A ba sɛɛ ɪka ba chen ɛ, yɪ kɔ ba bɔ̃kɔ̃ ka ba di."

XVII Ka ba 'yer kɔ wɔ, "Paanɔ̃ɔsɪ anũu ni jãme ayi tɛɛ lɛ sɪ tara."

XVIII Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ de wa kɔ ma." XIX Wɔ vɛn ka a niyɔɔ banyãna jɛ̃ tɛ̃e. Wɔ den a paanɔ̃ɔsɪ anũu ni a jãme ayi ala dɔl kaa saaju ti puor Nãanɔ̃mɪn yãan ti na wɔ nɔma de kɔ a poturbo ɪka ba de pɔ̃ a nɪbɛ. Ka a poturbo de pɔ̃ a nɪbɛ. XX Ba jaa din ti tɪche ka a poturbo wob a bɔ̃nmaarsɪ ala na che sɛɛ pɛr pie ni ayi. XXI A bala na di ti tɛɛ ɪn dɔɔr tur anũu ka pɔbɔ ni bibiir ba pɔɔ ɛ.

XXII Ajienaa lɛ, wɔ vɛn ka a poturbo kɛɛ a gboro gɔ̃ɔ a man gɔ̃ɔn tɪche ka wɔ vɛ̃ ka a nɪbɛ yaar. XXIII Wɔn wa wɛl a nɪbɛ baar, wɔ don a tɔ̃ɔ ju ɪka wɔ ti sɔɔr Nãanɔ̃mɪn. Jãanɔ̃ɔr na wa ta, wɔ chɛnɛ na be a be a wɔ yɔ̃. XXIV Tɪche a kɔ̃sɛbɛ nɔmɛn a gboro dãdaal chiin tɛɛr ka wɔ jãan a man nɛɛ, bojũu a kɔ̃sɛbɛ fɔ̃ɔ gar ba naa.

XXV A wɛr na wa chaara wa la la ba nyɛn a Yesu na chiine a kɔ̃ɔ ju waara a ba sɛ̃. XXVI A poturbo na wa nyɛ a Yesu na chiine a kɔ̃ɔ ju waara a ba sɛ̃, dãbãɛ kɛɛ ba naa, ka ba kɔ̃ 'yer, "Kpɪin lɛ!"

XXVII Tɪche ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ tara kãnyir, maa lɛ, yɪ ta joro dãbãɛ ɛ."

XXVIII Pita 'yer kɔ wɔ, "N Soro, ala ɪ fɔ̃ɔ lɛ vɛ̃ ka chiine a kɔ̃ɔ ju wa a fɔ sɛ̃."

XXIX Ka wɔ 'yer wɔ, "Wa," ka Pita yɪ a gboro pɔ̃ piel chiine a kɔ̃ɔ ju waara a Yesu sɛ̃. XXX Pita na nyɛ a sɛsɛbɛ na furo yɔɔ dãbãɛ kɛɛ wɔ naa, ka wɔ piel mɔɔɔ a kɔ̃ɔ pɔ̃, ka wɔ bɔ̃ɔl, "N Soro, faa ma."

XXXI Ajienaa lɛ, a Yesu tur a wɔ nũu nyɔɔ wɔ ti 'yer, "Fɔ̃ɔ sɔɔfɔ na ba jã bon ɛ, bo so ka fɔ baala?"

XXXII Ban wa kɛɛ a gboro pɔ̃ baar ka a sɛsɛbɛ nɔmaa jaa jomm. XXXIII A bala na be a gboro pɔ̃ gbur dumo puor wɔ ti 'yerɛ, "Yelmãɛ, fɔ̃ɔ lɛ ɪ a Nãanɔ̃mɪn Bie."

XXXIV Ban wa gɔ̃ɔ a man baar ba chen a Genesaretɪ wɛr pɔ̃. XXXV A tɛ̃e 'lɔ dɛ̃mɛ na wa wɔ̃ a wɔ yɛlɛ ba 'yer lɔɔr a paal 'lɔ wɔ jaa na ba waan bala jaa an ɔɔɔɔ, XXXVI na ba wa sɔɔɔɔ ɪka ba sɪr a wɔ fuu nɛɛ, a bala jaa na sɪr a fuu nɛɛ sa naa.

XV

I A Faraseemɪnɛ ni a nɛɛ wiwiilbe bamɪnɛ na yɪ a Jerusalem wan a Yesu sɛ̃ wa sɔɔr wɔ, II "Nɔmɪnɛ a fɔ̃ɔ poturbo ba turo a sɪ sãakpãmɪnɛ wiilfɔ ɛ? Ba maa pɛɛ a ba nuur ti di ɛ."

III Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Nɔmɪnɛ ka yɪ sɔ̃ɔ a Nãanɔ̃mɪn nɛbɪnsɪ ti na yɪ turo a yɪ mãɛ wiilfɔ? IV Nãanɔ̃mɪn 'yer naa, "Yɔ̃ɔnɔ̃ a fɔ̃ɔ sãa ni a fɔ̃ɔ ma," (A *Yifɔ Gãn* 20:12) ka 'Nɪrɛ jaa wa pɔ̃ 'yɔ̃ɔ a wɔ sãa bɪ a wɔ ma, ba kɔ wɔ.' (A *Yifɔ Gãn* 21:17) V Tɪche yɪn 'yer ɪka nɪrɛ 'lɔ jaa na 'yer a wɔ sãa bɪ ma ɪka, sɔ̃ɔfɔ

'lo jaa in tara naa ku fu, n den ku Nāanmīn. VI Tiche na waa de a wo bōtarsi 'yōōnō ni a a wo sāa ε, yin i a le, yi sōōn Nāanmīn nēε, ti na yi turo a yi mǎε binfō. VII Yin nēεr ayi dēme! Isaiya 'yer yelmǎε ni wōn dōō 'yer ika, VIII 'A nibe banyāna den a ba nēεr 'yōōnō ni ma tiche a ba nyān pō, ba tōōn jāan ma. IX A ba puorfō ba tara tōnō ku ma ε, nisaal wiilfō le ba wile.' " (Isaiya 29:13)

X Yesu bōol a niyōō a ba wa a wo sē, ka wo 'yer ku ba, "Yi chele na yi bōō a par. XI A ba i bon 'lo na ma tu a nisaal nēε pō kpe le ma sōō wo ε, tiche bon 'lo na ma yi a nisaal nēε pō le ma sōō wo."

XII A poturbo wa 'yer ku wo, "Fō bōōn naa an kpe a Faraseemine ban wō a 'yer nyā fon 'yer o?"

XIII Ka wo 'yer, "Tie 'lo jaa a n Sāa na be a saaju na ba sel ε, in vōō wōn bar. XIV Yi bar ba, jōn le tōōō jōn. Jōō wa tōōō a wo jōō to sōō ba jaa ma lon bōō pō."

XV Tiche ka Pita 'yer ku wo, "Wiil a sōkpa nyā par ku si."

XVI Be le wo 'yer, "A yin mi na i a n poturbo ba bōō a par ε? XVII Yaa bōō ka bon 'lo jaa na tu a nēε pō kpe a pōō pō ma tun a par bōō pō yi bu? XVIII Tiche bon 'lo na ma yi a nēε pō, yin a tier pō, anyāna le ma sōō a nisaal. XIX A nisaal tier pō le a tier dēbe ma yi, nire kufō, pōōdeyele, sēsēyele, nānyieyele, jir dāasie, ni a

gagaryele ma be. XX A anyāna le a bonsi ala na ma sōō a nisaal tiche nire na din nūdebe ba sōōnō wo ε."

XXI Yesu yin a be chen a Tire paal ni Sidon paal pō. XXII Be le a pōō na yi a Kanaan paal pō yi piel ηmiere chelsi, "N Soro kaa a n nūbaal David Bie, a sūdeεr le tara a n bipōō." XXIII Tiche a Yesu ba 'yer 'yer jaa ku wo ε. Ka a wo poturbo wa 'yer ku wo, "Dii wo bar, wo pōōō sūn gōmō." XXIV Ka wo 'yer, "A piir ala na bōr a Isral nibe pō tēε 'yōō le ba tō ma." XXV Tiche ka a pōō wa gbur dumo a wo niem 'yer, "N Soro, sōō ma." XXVI Ka a Yesu 'yer, "A ba sēε ika fu de bibiir bōdiir lob 'yōō baar ε." XXVII Ka a pōō 'yer, "Jō, n Soro, a baar gba ma dire na a bōdi pur pur ala na ma ηmara loro a ba nikpēε dakōō pīlem." XXVIII Ka Yesu 'yer ku a pōō, "Pōō, a fu sōōfu berma naa! A i ku fu a le fon bōōō." A wo bipōō sa naa a dēdēε daa 'lōnō.

XXIX Yesu na wa yi a be, wo den a Galilee man yal kōkōor 'lana, na wo ti do tōō ju jānε. XXX A niyōō tara na a nibe gbēε na kpi kpi, ni jōn, ni a gbersi, ni a wōn 'matāan baalsi yōō waan a wo sē. Ba wa bin ban a wo niem a wo sāa a ba jaa baalsi. XXXI Nēεr 'maan a nibe ban wō ka a wōn 'yere, ka a gbersi sa chiine ka a bala a gbēε ni na kpi kpi mi sa ka a jōn mi nyere. Ka ba dāna a Isral nibe Nāanmīn.

XXXII Yesu bɔɔl a wɔ poturbo wa 'yer kɔ ba, "Nɪbaal kpe ma naa nɪ a nɪyɔɔ banyāna bojūu ba ben a n sē ber ata tɪ ba di bon jaa ε, n ba bɔɔrɔ ɪka n vē ka ba lɪɛb chiine kō ε, amɪne ban wa lon sɔr pɔ."

XXXIII Ka a wɔ poturbo 'yer kɔ wɔ, "Nye le sɪn nye paanōɔ a dālpuɔ nyā pɔ tōɔ kāan a nɪyɔɔ banyāna?"

XXXIV Ka Yesu sɔɔr ba, "Paanōɔ aɲmɪne le yɪ tara?" Ka ba 'yer, "Ayopōi nɪ jāme bālāa."

XXXV Wɔ vēn ka a nɪbe jāne tēe. XXXVI Ka wɔ pāa de a paanōɔsɪ ayopōi nɪ a jābālāa ala na wɔ puor Nāaɲmɪn yāan, tɪ na wɔ ɲma de kɔ a wɔ poturbo, ka ba de pō a nɪbe. XXXVII Ba jaa din tɪ, ka a poturbo wob a bōɲmaar 'yōɔ per ayopōi. XXXVIII A bala na di ɪn dɔɔr tur anaar, ka pɔbɔ nɪ bibiir nūu ba puɔ ε. XXXIX Won wa vē ka a nɪbe yaar baar wɔ kpēn a gboro na wɔ chen Magadan paal pɔ.

XVI

I A Faraseemɪne nɪ a Saduseemɪne wan ɪka ba bɛɛr Yesu kaa na ba 'yere, "Wiil sɪ ne'maa tōmō na ɪ jāne na yɪ a saaju."

II Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Ala wa ɪ jānɔɔr le, yɪ ma 'yer ɪka a wer chaar naa bojūu a saaju mōɔ naa. III Ala wa ɪ bibio le, yɪ ma 'yer ɪka saa na wan a dɪna, a julōjuur sɔb naa ka saa koro. Yɪ ma kāan a saaju tɪ 'yer ɪka saa na wan bɪ wɔ kō wa ε, yɪ bōɔn a

tēe nɪ a saaju 'yer ma 'yer, ɲmɪne a yɪ kō tōɔ bōɔ a jānsɪ a dɪna ε? IV Yɪn yelbe-ɪrbe nɪ sēsēnbe le bɔɔrɔ ɪka n tō ne'maa tōmō ka yɪ kaa, yɪ kō nye ne'maa tōmō ka a Jona ne'maa tōmō ba le ε." Be le wɔ bar ba tɪ chen.

V A poturbo iin ba tōɔ de paanōɔ ε, tɪ na ba gōɔ a man gōɔn. VI Ka Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ gu yɪ mǎe a Faraseemɪne nɪ a Saduseemɪne dābɪl pɔ." VII Ba piel mana koro taa, "Sɪn ba waan paanōɔ jaa le so." VIII Yesu na wa bōɔn wɔ 'yer naa, "Yɪn sɔɔfɔ na ba jā bon ε, ɲmɪne a yɪ 'yere ɪka yaa tara paanōɔ ε?"

IX Yaa nye bōɔ a par sere bɪ? Yaa tɪertɔ a paanōɔsɪ anūu a nɪbe tur anūu na di faa tɪ yɪ wob a bōɲmaar 'yōɔ a per pie nɪ ayi bɪ? Yaa tɪertɔ a paanōɔsɪ anūu a nɪbe tur anūu na di faa tɪ yɪ wob a bōɲmaar 'yōɔ a per pie nɪ ayi bɪ? X Bɪ a paanōɔsɪ ayopōi a nɪbe tur anaar na di faa tɪ yɪ wob 'yōɔ per ayopōi bɪ? XI Bo le so ka yaa tɪer bōɔ ɪka a ba ɪ paanōɔ le n 'yere ε? Yɪ gu yɪ mǎe a Faraseemɪne nɪ a Saduseemɪne dābɪl yele pɔ." XII Be le ba pāa tɪer bōɔn ɪka a ba ɪ a paanōɔ dābɪl le ε tɪche ba bōɔn a Faraseemɪne nɪ a Saduseemɪne wiilfɔ.

XIII A Yesu na wa kpe a Sisariya Filipai paal pɔ, wɔ sɔɔr a wɔ poturbo, "An le a nɪbe 'yer ɪka a maa Nɪsaal Bie ɪ naa?"

XIV Ka ba 'yer, "Bamɪne 'yer ɪka Jɔɔn Kōsuoro, ka bamɪne mɪ 'yer ɪka Elaija le, ka

bamüne mi 'yer ıka Jeremiya bu a Nāanmın 'ye'yere āsōō ē."

^{XV} Tıche a wō suor ba, "An le yın 'yer ıka n ı naa?"

^{XVI} Ka Simon Pita 'yer, "Fōō le a Nı-iraa, a Nāanmın Vōr Bie."

^{XVII} Ka Yesu 'yer kō wō, "Fō ju nōmō na Simon, Jona bie! A ba ı nısaal nı nıre le ir wiil fō ε, tıche a n Sāa na be a saaju ē. ^{XVIII} Maa le 'yere kōrō fō, a fōō Pita, a par le kōsır pie, a fō 'yer nyāna pō le, ın tu bōol nıbe a ba wa sōō de ma ka a kpıi tēē kō tōō ba ε. ^{XIX} In kō fon a saaju nāalōō pān bie, bon 'lō jaa fon lū ka a wer pō, a mın lūn a be a saaju, bon 'lō jaa fon for bar ka a wer pō, a mın for bar a be a saaju."

^{XX} Ka wō pāa kpākpāan a wō poturbo ıka ba taa 'yere kōrō nıre jaa ıka 'lō le ı a Nı-iraa ē.

^{XXI} An piel a sōō 'lōnō a Yesu piel 'yere kōrō ba ıka won chen Jerusalem tı di dōōye a nıbere nı a Juu nıbe bōōrlo nıbere nı a nēē wiwilbe nuur pō, ka ba kō wō, ka a ber ata daar a wō le ir ı vōr.

^{XXII} Ka Pita tōō wō yın chēchēē na wō tı piel 'yere, "N Soro, Nāanmın kō sōō ka a yele nyā ı fō ε."

^{XXIII} Tıche a Yesu heb 'yer kō a Pita, "Tōō lan ka tı che ma. Fō ın Satan, na fō ı gber nıme bon kō ma. Faa tara Nāanmın bonstı tıer ε, tıche nısaal bonstı tıer le fō tara."

^{XXIV} Ka a Yesu pāa 'yer kō a wō poturbo, "Ala ı āsōō

jaa bōōrō na ıka wō ı a n poturo, wō 'laar a wō māē tı 'mōō a wō daa tuo turo nı ma. ^{XXV} A nıre 'lō na bōōrō ıka wō faa a wō nyevōr na bōr wō naa, tıche nıre 'lō mı na bōr a wō nyevōr a maa jūu, na nye wō naa. ^{XXVI} Ala ı nıre tara naa a wer ju bonstı a jaa, tı bōr a wō nyevōr, bo tōnō le won nye? Bu bo le won de tēēn a wō nyevōr? ^{XXVII} A maa Nısaal Bie na waan naa Nāanmın tıır nı a wō malakası wa yab nıre jaa bon 'lō won maal. ^{XXVIII} Yelmāē le n 'yere kōrō yı ıka a yı bamüne na ara a ka kō kpı ε, tı na yı nye a maa Nısaal Bie na waara a n nāa difō jie."

XVII

^I A ber ayōōb daar, Yesu tara na Pita nı Jemest nı a wō yebe Jōōn don tōwōō ju a ba tēē. ^{II} Wō chil wō māē a ba niem, ka a wō nie nıyle mōtōō kaar, ka a fuu pel nıyle būu kaar. ^{III} Mosesı nı Elaija mı wa dūun yı ara a wō sē, ka ba wa 'mataa 'yere.

^{IV} Pita 'yer kō Yesu, "N Soro, a vıla na ka sın kpıere a ka. Ala ı fō sōō naa, ın 'yōōn seer ata a ka na, ka fō so a āsōō, ka Mosesı mı so a āsōō, ka Elaija mı so a āsōō."

^V Won chene 'yere ka a julōjupıla wa pōō ba naa, ka Nāanmın kōkōr 'yer be a julōjuur pō, "Nyā le a n Binōnāa, a n pōō pel wō naa, yı chele a wō 'yer."

^{VI} A poturbo na wa wō a nıtō dābāē kpe ba naa ka ba lo kpa tēē. ^{VII} Tıche ka Yesu

wa sur ba ti 'yere, "Yi ir, yi ta joro dābāe ε." VIII Ban wa doo kaa, baa nye nure jaa ka a Yesu tee ba le ε.

IX Ban wa yi a tōo ju suro, Yesu kpāa ba naa, "Yi taa 'yere kuro nure jaa a bon 'lo yin nye ε, ti tān a daar 'lo a maa Nīsaal Bie na lieb ir a kūu pō."

X Ka a wō poturbo soor wō, "N̄mune le a i ka a n̄e wiwiilbe 'yer ika Elaija le na de nie wa?"

XI Ka Yesu 'yer, "Sire jaa le, ika Elaija wa naa wa choor a boni a jaa. XII Tiche yelmāe le n 'yere kuro yi ika Elaija den nie wa ka baa bōo wō ε, tiche ba i won a le na pel a ba pōo. Le mi le a maa Nīsaal Bie mi na di a dooye a ba nuur pō." XIII Be le a poturbo pāa bōon ika Joon Kōsuoro 'yer le wō 'yere.

XIV Yesu ni a wō poturbo na wa chen a niyoo sē, daba wa gbur dumo a wō niem, XV ti 'yer, "N Soro, kaa a n bie nībaal, kpūgul le wō loro na wō dire dooye yoo, sōo āsōo wō ma lon būu pō bu kōo pō. XVI N tara won waan a fo poturbo sē, tiche baa tōo sāa wō ε."

XVII Ka a Yesu 'yer, "Yin dina nibe babāma dēme, a yi soofu na ba jā bon ε, n be a yi sē naa ti tān dabor? N tara ni yi kānyir jā n̄mune?" Ti 'yer a daba, "Tōo a bie wa kō ma." XVIII Yesu tān a sīd̄er ka wō yi a bie pō, a dēdēe daa ka a bie sa.

XIX A poturbo wan a Yesu tee sē wa soor, "N̄mune a i ka sin ba tōo dii a sīd̄er bar ε?"

XX Wō 'yer kō ba, "Bojūu a yi soofu ba jā bon ε. Yelmāe le n 'yere kuro yi, yin tara soofu kō jā a kōkōo bir, yin 'yer kō a tōo nyāna, ir a ka chen a be; won ir chen. Ti ye le jaa kō i kp̄ēo kō yi ε." 1

XXII Ban wa lōo taa a Galilee, Yesu 'yer kō ba, "Ban gar 'yōo a maa Nīsaal Bie ka n di dooye a nibe nuur pō. XXIII Ban kō maa naa, ka a ber ata daar ka n lieb ir i vor." Ban wō a n̄tō, ba pōor sōo naa.

XXIV A Yesu ni a wō poturbo na wa ta a Kapenahum, a puorfō yir lōpodierbe wa 'yer a Pita, "A yi wiwile maa yab a puorfō yir lōpoo bu?" XXV Ka wō 'yer, "Oo, wō ma yab naa." Pita na wa ta a yir, Yesu le de nie soor Simon, "Bo le fo tier?" Ba boo le ma yab a lōpoo kō a wer ju n̄mune? A ba bibiir le bu niyor le ma yab? XXVI Pita na 'yer ika niyor sē, le Yesu 'yer kō wō, "A le a bibiir son ba m̄ae. XXVII Tiche saa buoro ika si sōo a nibe banyāna pōo ε, yi chen a man pō ti lob a jāpāi, yin wa ir a jādōo 'lo yi yuo a n̄e, yin nyen libir, yi de ya a si lōpoo. De a jām 'lo fon dōo nie nyoo, fōo wa haa a wō n̄e fon nyen libibir, de a 'lo yab a si lōpoo."

1 XVII:XX 17:20 A gāma amune pō, baa 'yōo a pōfo l̄jer ni bō'yen ε ika, 21Tiche yi kō tōo a sīd̄er nyā to dii bar ε, ka ala ba i Nāan̄mun soorfō ni kō galfō le ε.

XVIII

I A sōo 'lōnō le a poturbo wa a Yesu sē na ba wa suor, "An le i kpēe gar ba jaa a Nāanm̄n nāalōo pō?"

II Wō bōol bibile na wō vē a wō ara a ba pō, III tī wō 'yer, "Yelmāe le n 'yere koro yi, yin baa l̄eb na yi kaara fika bibiir kaar ε, yi kō tōo kpe a Nāanm̄n nāalōo pō ε.

IV A le jūu, n̄re 'lō na sur wō m̄ae a bibile nyāna kaar, le i a kpēe gar ba jaa a Nāanm̄n nāalōo pō.

V "N̄re 'lō jaa na de a bibile nyāna a n jūu, maa le wō de. VI T̄iche, ala i āsōo jaa m̄i vē naa a bōbile nyāna na sōo ma i yelbier, a n̄nyine 'lōnō, bala 'mōo n̄er lū yōol a wō nyīe pō daa 'yōo a man pō, ala sa.

VII "N̄ebier le kō a wer, a b̄er kaa na vē ka ba i yelbier. B̄er kaa na wa naa, t̄iche n̄ebier le kō a n̄re 'lō 'yōo an tu wa! VIII Ala i a fō nūu b̄i gber vē naa ka fō i yelbier, ŋmaa wō lob bar. Fōn tī kpe a nyevor pō n̄i n̄n̄maa b̄i gber̄maa s̄an fōn tara a nuur n̄i a gb̄eε a jaa ayi tī na fō tī kpe a wōm jie a be a b̄ūu na ba kp̄iine ε. IX Ala i a fō n̄bir m̄i vē naa ka fō i yelbier, 'loo lob bar. Fōn tī kpe a Nāanm̄n nāalōo pō n̄i n̄bif̄ie sa naa fōn tara a n̄bie ayi tī na fō tī kpe wōm jie.

X "Yi bōon sō na yi taa kaara a bōbil banyāna āsōo pōo ε, yelmāe jaa le n 'yere

koro yi a ba malakast̄ ben a saaju ma kaara a n Sāa niem. 2

XII "Bo le yi t̄ier? Ala i a n̄re āsōo tara na piir kōbaa, ka bō'yen wa b̄or, a ba i won bar a kōbaa forbir ala a pechiin baa pō, tī yōoro bōoro a bō'yen 'lō tī t̄an a sōo 'lō jaa won na tī nye wō b̄i? XIII Yelmāe le n 'yere koro yi, 'lō wa nye wō, nōo ma kpe wō naa gar a kōbaa forbir ala na ba b̄or ε. XIV Le n̄i wō ju m̄i le ūka a ba i a yi Sāa saaju b̄ofō ūka a bōbil banyāna āsōo wō b̄or ε.

XV "Ala i a fō yebe āsōo i fon yelbier, chen tī wiil wō a wō sōonaa fōo n̄i a 'lō t̄eε. 'Lō wa sōo a wō b̄ofō, yi le in yeer go. XVI T̄iche 'lō ba wa sōo a fō 'yer ε, tara n̄bō'yen b̄i n̄be ayi chiin, ka a n̄be ayi b̄i n̄be ata di a 'yer d̄aas̄t̄e. (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:15*) XVII 'Lō wa t̄or a n̄be bala niem, 'yer kō a pupuorbiir, ka 'lō wa chene t̄or na waa tu a ba n̄eε ε, fō maal wō fika a le fon na maal a n̄yuo, b̄i a lōpodier kaar.

XVIII "Yelmāe le n 'yere koro yi, bon 'lō jaa yin lū ka a wer pō, m̄i lūn a saaju bon 'lō yin lor bar a wer pō a m̄i lor bar a saaju.

XIX "Yelmāe le n 'yere koro yi, a yi n̄be ayi tara sōofō suor bon jaa, a n Sāa na be a saaju na kō yi naa. XX Jie 'lō n̄be ayi b̄i ata na ara n̄i a maa yuor, n ben a ba pō."

2 XVIII:X 18:10 A gāma am̄ne pō, baa 'yōo a pōfo pie n̄i bō'yen ε ūka, 11A maa N̄isaal Bie wan ūka n wa faa a bala na b̄or.

XXI Pita wan wa suor wɔ, "N Soro, ala ɪ a n tɔ sɔɔ ɪ man yelbier gbɛɛ aɲmine le ɪn vɛ̄ bar wɔ? Gbɛɛ ayopɔi (7) bu?"

XXII Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "N 'yere na kɔɔ fɔ a ba ɪ gbɛɛ ayopɔi ɛ, tiche gbɛɛ ljaata ni pie ni ayopɔi gbɛɛ ayopɔi (77)."

XXIII "A le jūu a Nāanmin nālɔ̄ na nyentaa fika nāa na bɔɔr ɪka 'lo ni a wɔ tɔtɔnbɔ ba guor a ba libie kaa. XXIV Wɔn wa ti piel guoro a libie yele ba nyɔɔn āsɔɔ na di wɔ turo pie sān waan a wɔ sɛ̄, XXV won kɔ tɔɔ yab a sān ɛ, a wɔ nɪkpɛɛ 'yer ɪka ba da 'lo ni a wɔ pɔɔ ni a bibiir ni a wɔ bonsɪ a jaa yab a sān.

XXVI "Ka a tɔtɔnɔ lo gbur dumo a wɔ niem lɔɔɔ nuur 'yere, "Tara ni ma kānyir, ɪn yab a fɔ sāma a jaa." XXVII A nɪkpɛɛ kāan a wɔ nɪbaal ti vɛ̄ a wɔ sāma kɔ wɔ, ti bar wɔ.

XXVIII "Tiche, a daba nyā ni wɔ ju na wa yɪ a yɔ̄o nye a wɔ tɔtɔɔ sɔɔ na di wɔ toofar kɔbaa sān, wɔ chɪm a daba kɔkɔr pɔ ti 'yer, 'Yab ma a sān fɔn di.'

XXIX "Ka a tɔtɔnɔ nyā mi lo gbur dumo ti suorɔ, "Tara ni ma kānyir, ti ɪn yab fɔn a sān.'

XXX "Ka wɔ tɔr, ti nyɔɔ wɔ chiin ti pɔɔ ti tān a sɔ̄ɔ 'lo won yab a sān. XXXI A wɔ tɔtɔtaaba na wa nye a le won ɪ, ba pɔɔ sɔ̄ɔ naa, ka ba chen ti man a jaa kɔ a nɪkpɛɛ a le jaa na ɪ. XXXII Ka a wɔ nɪkpɛɛ bɔɔl wɔ wa suor

wɔ, 'Fɔ̄ɔ tɔtɔputuo sɔɔ. Fɔn suor ma jūu le so ka n vɛ̄ a sān bar fɔ. XXXIII Fɔ mi kɔ naa kaa a fɔ tɔtɔɔ sɔɔ nyā nɪbaal nɪtāa a le ɪn kaa a fɔ nɪbaal ɛ?' XXXIV A wɔ nɪkpɛɛ suur ir naa ka wɔ de wɔ tɪr ɪka ba ti pɔɔ wɔ ge wɔ ti tān a daar 'lo won yab a sān a jaa.

XXXV "Le mi le a n Sāa na be a saaju na ɪ yɪ mi, yɪn baa vɛ̄ a yɪ yebe yelbier bar ɛ."

XIX

I Yesu na wa 'yer a anyā baar, wɔ yin a Galilee chen Judiya paal pɔ, a Jordan man gɔɔn. II Nɪyɔɔ turo wɔ naa, ka wɔ sāa a ba baalsɪ a be.

III Faraseemine bamine wan a wɔ sɛ̄ ɪka ba wa bɛɛr wɔ kaa, na ba suor wɔ, "Sor ben be ɪka daba wɔ bar a wɔ pɔɔ yele kɔɔ jūu bu?"

IV Ka Yesu 'yer, "Yaa kar a be a nɪre 'lo na maal ba a pielfɔ daar 'Maal daba ni pɔɔ' ",

(A Pielfɔ Gān 1:27) V na wɔ 'yer, "A le jūu, daba na bar a wɔ sāa ni a wɔ ma, tiche ka 'lo ni a wɔ pɔɔ ɪ bɔ̄'yen, ka ba jaa ayi ɪ āgān bɔ̄'yen? (A Pielfɔ Gān 2:24) VI Baa le chene ɪ ayi ɛ, tiche ba ɪn āgān bɔ̄'yen. A le jūu, bon 'lo Nāanmin na 'mataa, nɪre wɔ ta oor aa ɛ."

VII Ka ba suor wɔ, "Nmine ka a Mosesɪ 'yer ɪka sɪ kɔ wɔ pɔɔ bar gān, ti bar wɔ?"

VIII Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Bojūu a yɪ nyākpāen jūu le so ka a Mosesɪ bar a sɔr ɪka, yɪ bar a yɪ pɔɔɔ, tiche a pielfɔ daar a ba dɔɔ be a le ɛ. IX A le jūu, n 'yere na kɔɔ yɪ,

nire 'lo jaa na bar a wo pɔɔ, ka ala ba ɪ sɛfo jũu ti kul pɔɔ yuo, wo sɔɔn a kul taa."

X A wo poturbo 'yer kɔ wo, ala ɪ le le a be a daba ni a wo pɔɔ, a ba sɛɛ ɪka nire wo kul pɔɔ ɛ.

XI Tiche ka wo 'yer kɔ ba, "Nire jaa kɔ tɔɔ sɔɔ a wiilfo nyã ka a bala a Nãanmɪn na vɛ a ba bɔɔ a par tɛɛ ba le ɛ. XII Bamine ben be na ba dɔɔr ɛ, an ɪ le le ba dɔɔ ba ka be, ka bamine mi a ba taaba le maal ba ka baa dɔɔr ɛ, ka bamine mi tɔr a kul taa a Nãanmɪn nãalɔɔ jũu, 'lo jaa ni na tɔɔ sɔɔ a wiilfo nyã, wo sɔɔ."

XIII Nibe waan na bibiir ɪka wo dɔɔl ba a wo nũu na wo sɔɔr Nãanmɪn kɔ ba. Tiche a poturbo miun 'yɔɔ a bala na waan ba. XIV Ka a Yesu 'yer, "Yi bar a bibiir sɔr ka ba wa a n sɛ, yi ta pii ba sɔr ɛ, a banyã taaba le so a Nãanmɪn nãalɔɔ." XV Wu dɔɔl ban a wo nuur sɔɔr Nãanmɪn kɔ ba, ti chen.

XVI Be le ka nire ãsɔɔ wa a wo sɛ wa sɔɔr, "Wiwile, bo yelvila le in ɪ naa nye nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ?"

XVII Ka a Yesu sɔɔr, "Nmɪne a fɔ sɔɔr ma bon 'lo na ɪ vila? Nibɔ'yen tɛɛ le ɪ nibie. Ala ɪ fɔ buɔrɔ na ɪka fɔ nye nyevɔr turo a nebɪnsɪ."

XVIII Ka daba sɔɔr wo, "A boo?" Ka Yesu 'yer, "Ta kɔ nire ɛ, ta sɛ ɛ, ta ju ɛ, ta di jir dãasɛ ɛ, XIX 'yɔɔnɔ a fɔ sãa ni a fɔ ma, (A Yifɔ Gãn 20:12-16) na fɔ mi le nɔ a fɔ to sɔɔ a fɔ mãɛ kaar." (Mosesi Gãma Na Tu Ata 19:18)

XX Ka a daba 'yer kɔ wo, "N tu naa anyãna a jaa, bo le che ma?"

XXI Ka a Yesu 'yer kɔ wo, "Ala ɪ fɔ buɔrɔ na ɪka fɔ ɪ cheche, ti de a fɔ bɔtarsɪ a jaa da, na fɔ de a libie kɔ a nɔn dɛme, fon nyen a Nãanmɪn nãalɔɔ ti na fɔ wa turo ma."

XXII A daba na wa wɔ a nitɔ, wo chiin naa posɔɔ bojũu wo tara na bɔtarsɪ.

XXIII Ka Yesu 'yer kɔ a wo poturbo, "Yelmãɛ le n 'yere yi, an in kpɛɔ tara sɔɔ na kpe a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ. XXIV Sire jaa le n 'yere kɔrɔ yi go, an in kɔmɔkɔmɔ ka nyɔɔma na kpe kparpii bɔɔ pɔ gar tara sɔɔ na kpe a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ."

XXV A poturbo na wa wɔ a nitɔ, nɛɛ 'maa ba naa ka ba sɔrɔ, "An le na pãa nye faafɔ?" XXVI Ka Yesu kaa ba ti 'yer, "Ala na ɪ tuo nire sɛ, Nãanmɪn sɛ yele jaa ba ɪ tuo ɛ." XXVII A Pita 'yer kɔ wo, "Nye sin bar bonɪ a jaa ti wa turo fɔ? Bo sãyar le sin nye?" XXVIII Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmãɛ le n 'yere kɔrɔ yi, a bonɪ a jaa bɔpaalaa lɛbfɔ daar, a maa Nɪsaal Bie na jãne naa a tɪr nãalɔɔ dakɔɔ ju. Ka a yɪn bala mi na turo ma mi jãne a nãa dakɔɔ pie ni ayi ju, tɔɔrɔ a Isɪral bala pie ni ayi 'yer. XXIX Nire nyã jaa na bar a wo yir bu yeɛr bu yepɔbɔ, bu sãa, bu ma, bu bibiir, bu puo a maa jũu na nyen dɔɔltaa gbɛɛ kobaa ti tara nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ. XXX Tiche a niyɔɔ

na de a nie na wa ben puor, tiche ka a puor dēme ni wa de a nie.

XX

I “Nāanmūn nāalōō nyentāan fika daba kōō na dōō ŋmaa ir bibio jaa pipi yi ūka wō tī bō nibe ka ba chen tī kō wō puo pō. II Wō sōō naa ūka wōn yab ba naa a le ban na de a bībir gbul ka wō tara ba chiin a wō puo pō.

III “A mōtōō ni le wa do bālāa wō yin tī nye a nibe bamune na ara a daa pō na baa maala bon jaa ε. IV Ka wō 'yer kō ba, 'Yī mī chen a n puo pō tī in yab yin naa a le jaa na sēen.’ V Ka ba sōō chen. Tī wō le yī go a mōtōō na wa vīrō gar ju sālsoō ni a mōtōō na wa suro a tūr pō na wō tī bō a nibe bamune mī. VI A jāano'maar sōō, wō le yin tī nye bamune mī na chene jē pōō jaa. Ka wō suor ba, 'Bo le so a dīna yin jāne ba maala bon jaa ε?' VII A ba 'yer, 'Nire jaa ba suor sī kōb ε.’ Ka wō 'yer kō ba, 'Yī wa a sī chen a n puo pō a yī tī kō.’

VIII “Jāan suor na wa ta, a puo sōō 'yer kō a nire 'lō na kaara a wō puo, 'Boōl a tōtōn bō kō ba a ba libie, de nie piel a bala na bier wa tī tān a bala na dōō nie wa.’

IX “A bala na wa bier wa āsōō jaa den a bībir gbul libir. X A dōō nie dēme na wa tī wa, ba tier ūka ban nyen gar a le, tiche a wō kō āsōō jaa mī bībir gbul libir. XI Tiche ban wa de a le baar, ba vōn neer 'yōō a puo sōō,

XII na ba gōōnō a puo sōō 'yerε, 'A nibe banyāna wa bier wa tī fō yab sī jātaa, ni sūn na ŋmaa ir ni oor wa tō lēεε ka mōtōō ŋme sī tī mōrō.’

XIII “Ka wō lieb suor a ba āsōō, 'N badaba, n ba i fō dēer ε, a ba i yin le sōō ūka yin den a bībir gbul libir ε?

XIV De a fō libir chiine. Maa le nō naa kō a puor dēme nītāa a le in kō yī. XV N ba tara sōr na de a n libie in a le in bōōō bī? Bī fō tara nyuur ni a n maal vīla?’

XVI “A le jūu, a puor dēme na wa ben niem ka a nie dēme mī wa be a puor.”

XVII Yesu na wa pāa duoro a Jerusalem, wō tara na a poturbo pie ni ayi yin chēchēε na wō tī 'yer kō ba, XVIII “Nye, sī ben duoro a Jerusalem ka ban tī de a maa Nīsaal Bie 'yōō a Juu nibe bōōōlo niberε ni a neε wiwiilbe nuur pō. XIX Ban de man kō a bala na ba i a Juu nibe ε, ka ba la ma, tōō ma, chirε nataar 'yōōnō ma, na ba ge ma, tī kō ma, ka a ber ata daar ka n ir i vōr go.”

XX Be le ka Jebedee pōō tara a wō bibiir ayi waan a wō sē wa lo gbur dumo a wō niem na wō suorō bon kōō.

XXI Ka a Yesu suor wō, “Bo le fō suorō?” Ka wō 'yer, “Vē ka a n bibiir banyā ayi ka āsōō jāne a fō nūsōō ka āsōō mī jāne a fō gōbaa jie a fō nāalōō pō.”

XXII Ka a Yesu 'yer, “Faa bōō a bon 'lō fon suorō ε. Ban tōō nyūn a dōōye ŋmele 'lō in na

nyūn ɔ?" Ka ba 'yer, "Sɪn tōo naa."

^{XXIII} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪn tōo nyūn a n ηmele tiche maa kō tōo 'yer a buor sɔɔ na jāne a n nūsōɔ bu a n gɔbaa jie ε, ka a bala a n Sāa na chɔɔr kɔ tɛɛ ba le ε."

^{XXIV} A poturbo pie bala na wa wō a nɪtō, ba nyen naa a yɛɛr ayi bala suur. ^{XXV} Ka a Yesu buɔl ba waan wa 'yer, "Yɪ bōɔn na ɪka a bala na kaara a nɪbe bala na ba ɪ a Juu nɪbe le kaara ba bon jaa pɔ, ka a ba nɪbere tōo ba. ^{XXVI} A kō tōo be a le a yɪ pɔ ε, tiche nɪre 'lo na buɔɔɔ ɪka wɔ ɪ a yɪ kpɛɛ, wɔ ɪ a yɪ tōtōnō. ^{XXVII} Nɪre 'lo mɪ na buɔɔɔ ɪka wɔ ɪ a yɪ nɪdiere, wɔ ɪ a yɪ gbāgbaa. ^{XXVIII} Nɪtāa le a maa Nɪsaal Bie na ba wa ɪka ba tōnō kɔɔɔ ma ε, tiche ka wɔ ɪ a tōtōnō na wɔ de a n nyevɔr faan nɪyɔɔ yelbier bar."

^{XXIX} Yesu nɪ a wɔ poturbo na wa yire a Jeriko nɪyɔɔ turo wɔ naa. ^{XXX} Ka a jōn ayi jāne a sɔr kōkoor. Ban wa wō ɪka Yesu le tala, ka ba gboolo, "Sɪ Soro, David Bie wooo ɪ, kaa a sɪ nɪbaal."

^{XXXI} Ka a nɪyɔɔ 'yer ɪka ba bar gōmō tiche ka ba chene gboolo, "Sɪ Soro, David Bie wooo ɪ, kaa a sɪ nɪbaal."

^{XXXII} Yesu ara na tɪ buɔl ba sɔɔɔ, "Bo le yɪ buɔɔɔ ɪka n maal kɔ yɪ?"

^{XXXIII} Ka ba 'yer kɔ wɔ, "Sɪ Soro, sɪ buɔɔɔ na ɪka sɪ nyɛɛɛ."

^{XXXIV} Nɪbaal kpɛn a Yesu, ka wɔ sɪr a ba nɪbie, ka ba nyɛɛɛ na ba turo wɔ.

XXI

^I Ban wa gburɔ a Jerusalem nɪ a Betefagu a Olive Tur Tōo ju, Yesu tōn a wɔ poturbo ayi, ^{II} na wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chen a tēbile 'lo na be a yɪ niem, yɪn tɪ nyen bōɔ ban lū ka a bōpɔl ara kɔɔ wɔ, yɪ for yaa waan. ^{III} Ala ɪ nɪre wa sɔɔr yɪ naa, 'Nɪmɪne a yɪ foro a bōɔ?' Yɪ 'yer kɔ wɔ, 'A Sɪ Soro le buɔɔɔ yaa.' Won bar sɔr ka yɪ foraa waan fɔɔ jaa."

^{IV} A yele anyā ɪ na ka a na ɪ yelmāɛ a le a Nāanɪmɪn 'ye'yere na dōɔ 'yer na wɔ 'yere. ^V "'Yer kɔ a Jerusalem nɪbe, 'Nyɛ, a yɪ nāa waara na a yɪ sē. Wɔ siir wɔ māɛ na wɔ do bōɔ. Bōpɔl bile le wɔ do waara nɪ.' " (*Jekariya 9:9*)

^{VI} A poturbo chen tɪ tō a le a Yesu na 'yer ɪka ba ɪ. ^{VII} Ba waan na a bōɔ nɪ a bōpɔl bile na ba de a ba fɔɔr 'yɪɛr dɔɔl, ka wɔ do jāne a bōpɔl ju. ^{VIII} Nɪyɔɔ 'yɪɛr a ba fɔɔr a sɔr pɔ ka bamɪne mɪ 'mɛl vat 'yɪɛr a sɔr pɔ. ^{IX} A nɪyɔɔ bala na be a niem nɪ a bala na turo a puor chile na 'yere, "Yāan yooo, Nāa David Bie! Nāanɪmɪn wɔ sōs a 'lo won tō! (*Yiel Gān 118:26*) Yāan yooo, dānfɔ wɔ ta a saaju Nāanɪmɪn."

^X Won wa kpe a Jerusalem tēɛ pɔ, a nɪbe ba jaa ɪre na yulōbomm, na ba sɔɔɔ, "An le a nyā?"

^{XI} Ka a nɪyɔɔ bala na turo wɔ 'yer, "Nyā le ɪ a Nāanɪmɪn 'ye'yere, Yesu na yɪ a Na-jareɪ na be Galilee."

XII Yesu kpe naa a Nāanmūn puorfō yir bechaar pō, na wō dire a bala na chiin a bonst tī daara nī a bala na daara baraa, tī na wō dara a libiteerbe teebolst nī a bala na daara a papar dakōor looro. XIII Wō 'yer kō ba, "A seba a Nāanmūn gān pō ūka, 'A n yir na ī naa Nāanmūn soorfō jie,' (Isaiya 56:7) tiche 'Ka yin maal wō ka wō ī nānyist soolfō jie.' " (Jeremiya 7:11)

XIV Jōn nī gbersī chen a be a Nāanmūn puorfō yir ka wō sāa ba. XV Tiche a Juu nibe boorlo nibe nī a nee wiwīlbe na nye a ne'maa tōmō won tō nī a bibiir na ire a gōmō a Nāanmūn puorfō yir pō ūka, "Yāan yooo! Nāa David Bie." Ka a ba pūr sōo.

XVI Ba soor a Yesu, "Fō wōn a le a bibiir banyāna na 'yere o?" Ka wō 'yer, "O, yaa dōo kar ūka, 'A bibiir nī bipile negāma pō le yī booro pēefō ε?' " (Yiel Gān 8:2)

XVII Wō bar ba naa tī yī chen a Betanī tēe pō tī gā a be.

XVIII Wōn wa hēb chen a tēkpēe pō a bibio, kō kpe wō naa. XIX Wō nyen kōkōo tīe na ara a sōr kōkoor, a wō chen tī ta ka wōmō ba be be ε, tī wō ī va nara tēe. Ka Yesu 'yer kō a tīe, "Fō kō le wō wōmō go ε!" Ka a tīe juol kpi ajienaa.

XX A poturbo na wa nye a tīe na kpi, neer 'maa ba naa ka ba 'yere, "Nīmūne le a tīe ī juol ajienaa a le?"

XXI Ka Yesu 'yer kō ba, "Yelmāe le n 'yere koro yī, yin tara soofō na yaa baal ε, a ba ī a le na tō kō a tīe nyā tēe le yin tō ε, tiche yin gba 'yer kō a tōo nyāna, 'Ir suu a man pō,' tī wōn ir naa. XXII Yin wa soor bon jaa tī tara soofō, yin nye naa."

XXIII Yesu na wa tī kpe a Nāanmūn puorfō yir bechaar pō na wō wile, ka a Juu nibe boorlo nibe nī a Juu nibe wa a wō sē a sōo 'lo won wile wa soor wō, "Bo kpēo le fō de tōnō nī a anyā nī an le kō fō a sōr ūka fō tōnō nī a anyā?"

XXIV Ka a Yesu 'yer kō ba, "N mī na soor yin soorfō bō'yen. Yin wa tōo wiil ma a par, n mī na wiil yī naa a nire 'lo na kō ma a kpēo ka tōnō nī a anyāna. XXV A Joon na dōo suoro a nibe a Nāanmūn kōo, Nāanmūn le kō wō a sōr bī nibe le kō wō a sōr? Yī 'yer n kaa?" Ka ba piel chire taa, "Sīn be 'yer ūka Nāanmūn le tō wō won soor sī naa ka bo le so ka saa soo de wō ε? XXVI Tiche sīn mī 'yer ūka nire le tō wō a ba ī ε, sī joro naa a nibe dābāe bojūu nire jaa soo naa ūka a Joon in Nāanmūn 'ye'yere."

XXVII Be le a ba 'yer kō a Yesu, "Saa bōo ε." Ka a Yesu mī 'yer kō ba, "N mī kō 'yer kō yī a nire 'lo na kō ma a kpēo ka n tōnō nī a anyāna ε."

XXVIII Ka a Yesu 'yer kō ba, "Nīmūne le yī tier? Daba le tara bibiir ayī, na wō chen tī 'yer kō a dōo soo, 'N Bie chen

ti tō a n puo tōmō a dīna.’
 XXIX Ka wō ‘yer, ‘N kō chen ε,’
 tiche na wō ta sōo lēb a wō
 tīer na wō chen. XXX A sāa
 le chen ti ‘yer kō a ayi sōo a
 le ni wō ju mi, ka wō ‘yer, ‘N
 chen naa,’ ti na wō tōr.

XXXI “A bibiir banyāna ayi,
 buor sōo le tō a wō sāa
 bōfo?” Ka ba ‘yer, “A dōo
 sōo le.” Ka Yesu ‘yer kō
 ba, “Yelmāe jaa le n ‘yere
 kōro yi a lōpodierbe ni a
 pōo baar na dōo yin nie
 kpe a Nāanmūn nāalōo pō.
 XXXII Jōon Kōsuoro wan wa
 wile yi a yelmāe sōr ka
 yaa sōo de wō ε, tiche a
 lōpodierbe ni a pōo baar
 sōon de wō, yin sōo wa nye
 gba yaa lēb a yi tīer sōo de
 wō ε.

XXXIII “Yi le chele a sokpa
 āsōo. Daba le kō wō puo na
 wō. Wō wōon a puo wō jaa
 jilō, na wō tuu bōo ka ban
 ma pōr a wōmō ‘yōonō na ba
 neṅmer ir a kōo. Wō men
 jie āsōo na do ka nīre na ma
 do jāne a be kaara a puo.
 Wō den a puo kō nibe ūka
 ba kaara ti na wō yō chen
 paal yuo pō. XXXIV A pōrfo
 sōo na wa ta, wō tōn a wō
 gbāgbaar ūka ba chen a nibe
 bala sē ti pōr a tīe wōmō.

XXXV “Tiche ka a nibe bala
 nyōo a wō gbāgbaar ṅme
 a āsōo, na ba kō a āsōo ti
 na ba lob a āsōo ni kōsibe
 kō. XXXVI Be le wō le tō a
 gbāgbaar bamine ka ba ge
 ba a le ne ni wō ju. XXXVII A
 baaraa le wō tō a wō māe bje
 a ba sē na wō ‘yer, ‘Ban ‘yōo
 naa a n bie.’

XXXVIII “Tiche a pokaarba
 na wa nye a bie, ba ‘yer kō
 taa, ‘Nyā le ū a bōdire, yi ū
 a sī kō wō ti de a bonṣi.’
 XXXIX Be le ba nyōo wō kō lob
 bar a puo kōkoor.

XL “Pōpānyā a puo sōo
 wa wa, ṅmune le won ū a
 pokaarba banyāna?”

XLI Ka ba ‘yer kō wō, “Wōn
 wan wa kō a pokaarba
 banyā ba jaa ti de a puo kō
 nīyor, a bala na ma sōo ka ba
 pō a puo bonṣi a ṅmafo sōo.”

XLII Yesu ‘yer kō ba, “Yaa
 kar a jie nyā a Nāanmūn gān
 na ‘yer ūka a, ‘A kōsīr ‘lō a
 mīmīerbe na tōr bar le ū a
 kōsīr ju. A sī Soro le tō a nitō
 ka a sōb sī a nibe.’ (Yiel
 Gān 118:22, 23)

XLIII “A le jūu n ‘yere na
 kōro yi, Nāanmūn na faan
 a wō nāalōo yin a yi sē
 kō a nīyor bala na sōo wō.

XLIV Nīre nyā na lo a kōsīr
 nyā ju na pōrpōr a, tiche a
 wō mi na kō nīre nyā ju won
 lo dōol.”

XLV A Juu nibe bōorlo
 niberε ni a Faraseemine na
 wa wō a wō sokpar anyāna,
 ba bōon naa ūka bala le wō
 looro a sokpar gbēere ni.

XLVI Ka ba bōoro na sōr ūka
 ba nyōo wō, ti na ba joro a
 nīyōo dābāe bojūu ba nyen
 ka wō ū Nāanmūn ‘ye’yere.

XXII

I Yesu le looro na sokpar
 kōro a nibe na wō ‘yere, II “A
 Nāanmūn nāalōo nyentāan
 fika nāa kōo na maal a wō
 bidaba na kulo pōo paalaa
 bōdiir. III Wō tōn a wō
 tōtōnbo ūka ba ti ‘yer a bala

won bool a pɔɔ paalaa jie, tiche a bala won bool ka ba tɔr.

IV “Wɔ le tɔn niyor ɪka ba ti 'yer a bala won bool, 'Nye, n maal a pɔɔ paalaa bɔdiir baar, n kɔn a n nadar ni a napɔl ka ye le jaa chɔɔr baar, yi wa a pɔɔ paalaa jie.’

V “Tiche ka ba tɔr ka nyã jaa ma chen wɔ chenfo jie, ka ãsɔɔ mi chen a wɔ puo pɔ, ka ãsɔɔ mi chen a wɔ yar jie. VI Tiche ka a bala na che nyɔɔr a wɔ tɔtɔnbɔ ge ba ti na ba kɔ ba. VII A nãa suur ir naa ka wɔ tɔ a wɔ sojasɪ ɪka ba ti kɔ a ni korbo bala ti chɔm a ba tɛe.

VIII “Ti na wɔ pãa 'yer kɔ a wɔ tɔtɔnbɔ, 'Ye le jaa chɔɔr baar, tiche a bala ɪn bool ba sɛɛ ɛ. IX Yi yi a tɛe pɔ ti bool nire jaa yɪn nye ka wɔ wa a pɔɔ paalaa jie.’ X Le le, a tɔtɔnbɔ yin a tɛe pɔ ti bool nire jaa ban nye, a nɪmɪn ni a ni de be ka a yir wa sɛɛn ni be wɔ jaa.

XI “Tiche a nãa na wa kpe ɪka wɔ kaa a ni be, wɔ nyen daba ãsɔɔ na ba su a pɔɔbiel fuu ɛ, XII Ka wɔ suur wɔ, 'N badaba, ɪmɪne fo ɪre wa kpe a ka ti ba su a pɔɔ paalaa fuu ɛ?’ Ka a daba kpãl a nɛɛ.

XIII “Ka a nãa 'yer kɔ a wɔ tɔtɔnbɔ, 'Yi lɔ a wɔ gbɛɛ naa nuur na yi lɔb wɔ bar yɔo a libe pɔ, be le ni be na kɔnɔ ti ɔɔɔ nyɪme.’

XIV “Ni yɔɔ le ba bool, tiche bãlãa le ban chel ir.”

XV Be le ka a Faraseemɪne guor taa na ba wa beer Yesu kaa na ba na nyɔɔ wɔ a wɔ 'yerbie pɔ. XVI Be le ba tɔ a

ba poturbo ni a ni be bamɪne na yi a Nãa Herɔd sɛ, na ba 'yer, “Wiwile, si bɔɔ naa ɪka fo ɪn yelmãɛ sɔɔ, na fo wile Nãanmɪn sɔr ni yelmãɛ, bojũu faa kaara le ni be na 'yerɛ bi oor ɛ. XVII 'Yer kɔ si a le fon tɪɛr. A tara na sɔr ɪka si yab a lɔpoo kɔ a Nãkpɛɛ Siisa bi si ta yab ɛ?” XVIII Tiche a Yesu na bɔɔn a ba potɪdeɛr jũu, ka ka wɔ sɔɔr ba, “Yɪn nɛɛr ayi dɛme. Bo le yi bɔɔɔ ɪka yi beer ma kaa? XIX Yi wiil ma a libir n kaa.” Be le ba de a libikur waan. XX Ka wɔ sɔɔr ba, “An foto ni an yuor le be a libir pɔ?” XXI Ka ba 'yer, “A Nãkpɛɛ Siisa le.” Le le ka a Yesu 'yer kɔ ba, “Yi de a 'lɔ na ɪ a Nãkpɛɛ Siisa sofɔ na yi kɔ wɔ, na yi mi de a 'lɔ na ɪ a Nãanmɪn sofɔ mi kɔ a Nãanmɪn.” XXII Ban wa wɔ a nitɔ, nɛɛ 'maa ba naa ka ba bar wɔ ti chen jaa jomm.

XXIII A bɪbir 'lɔnɔ, a Saduseemɪne na 'yer ɪka a kũu pɔ irfo ba be be ɛ, ba wan a Yesu sɛ wa sɔɔr wɔ, XXIV “Wiwile, Mosesɪ seb ɪka ye be wa kpi ti bar pɔɔ na ba tara bie ɛ, a wɔ ye be wɔ kul a pɔɔkɔɔr 'lɔ na wɔ dɔɔ bibiir kɔ a wɔ ye be 'lɔ na kpi. XXV Yeer ayopɔi le dɔɔ be a ka a si sɛ ka a ba kpɛɛ kul pɔɔ na waa dɔɔ bie ɛ, ti kpi tiche a pɔɔkɔɔr bar ka a ye be de kul. XXVI Ka a ayi sɔɔ mi de a pɔɔkɔɔr kul baa mi dɔɔ bie, tiche ka wɔ mi kpi. A le nɛ ni wɔ ju mi le ata ti tãn a ayopɔi sɔɔ. XXVII Ba jaa na wa kul a pɔɔkɔɔr nyã

lɔɔr taa baar a pɔɔkɔɔr nyã
mɪ baar kpi. ^{XXVIII} Bala wa
ir yi a kũu pɔ, a nɪbe banyaã
ayopɔi an pɔɔ, le won ɪ, an ɪ
ba jaa kul won lɔɔr taa?"

^{XXIX} Ka a Yesu 'yer kɔ ba,
"Yaa nye yun bɔr, bojũu yaa
bɔɔ a Nãanmɪn gãma nɪ a
wɔ kpɛɔ ɛ. ^{XXX} Nɪbe wa ir
a kũu pɔ, ba kɔ le kul taa
ɛ, tɪ ban kaara fɪka malakasi
na be a saaju. ^{XXXI} Tɪche
a kũu pɔ ir fɔ yele, yaa
kar a le a Nãanmɪn na dɔɔ
'yer kɔ yɪ ɪka, ^{XXXII} n ɪ naa
a Abraham Nãanmɪn nɪ a
Isaaki Nãanmɪn nɪ a Jekɔb
Nãanmɪn ɛ? (*A Yifɔ Gãn 3:6*)
Wɔ ɪn Nãanmɪn wɔr, waa ɪ
Nãanmɪn kũu ɛ."

^{XXXIII} A nɪbe na wa wɔ a
nɪtɔ nɛer 'maa ba naa nɪ a
wɔ wiilfɔ.

^{XXXIV} A Faraseemɪne na
wa wɔ ɪka Yesu 'yer tɔɔ
a Saduseemɪne, ba mɪ lɔɔn
taa. ^{XXXV} Ka a ba āsɔɔ na
ɪ a nɛɛ wiwile soor 'yerbir
bɔɔrɔ ɪka wɔ beer a Yesu
kaa, ^{XXXVI} "Wiwile, A Mosesɪ
nɛbinsɪ a jaa pɔ, buor le
ɪ kpɛɛ?" ^{XXXVII} Ka a Yesu
'yer kɔ wɔ, " 'Nɔ a fɔ
Soro Nãanmɪn nɪ a fɔ nyãa
wɔ jaa, nɪ a fɔ nyevɔr wɔ
jaa, nɪ a fɔ tɪer wɔ jaa.'
(*Mosesɪ Gãma Na Tu Anũu*
6:5) ^{XXXVIII} Nyã le ɪ a kpɛɛ nɪ
a nɛdɔɔ. ^{XXXIX} A ayi sɔɔ mɪ
nɪ nyã, 'Nɔ a fɔ tɔ sɔɔ a fɔ
kaar.' (*Mosesɪ Gãma Na Tu*
Ata 19:18) ^{XL} A Mosesɪ nɛer
a jaa nɪ a Nãanmɪn 'ye'yerbe
wiilfɔ kpãkpãana na a bɪnfɔ
nyãna."

^{XLI} A Faraseemɪne na wa
'mataa, Yesu soor ba naa.

^{XLII} "N̄mɪne le yɪ tɪer a Nɪ-
iraa yele? An bie le wɔ ɪ?"
Ka ba 'yer kɔ wɔ, "David bie
le."

^{XLIII} Ka a Yesu soor ba,
"N̄mɪne le ka a nãa David
a Nãanmɪn Sɪɛ na dɔɔ kpɛ,
a wɔ bɔɔl wɔ ɪka, 'N Soro'?"
Bojũu wɔ 'yer naa ɪka, ^{XLIV} 'A
Soro 'yer kɔ a n Soro, "Jãne
a n n̄sɔɔ jie, ka n wa de a
fɔ dɔdɛme ka ba ɪ a fɔ gbɛɛ
dɔɔlfɔ jie." ' (*Yiel Gãn 110:1*)
^{XLV} Ala ɪ David bɔɔl won wɔ
ɪka, 'N Soro,' n̄mɪne won ɪre
wa ɪ a wɔ bie?" ^{XLVI} An yɪ a
daar 'lɔnɔ chiine, nɪre jaa ba
le haa nɛɛ 'yer 'yer ɛ bu le 'la
soor soorfɔ jaa go ɛ.

XXIII

^I Yesu pãa 'yer kɔ a
nɪyɔɔ bala nɪ a wɔ poturbo,
^{II} "A nɛɛ wiwiilbe nɪ a
Faraseemɪne jãne na a
Mosesɪ dakɔɔ ju. ^{III} A le jũu,
yɪ maala a le ban wile tɪ na
yɪ turo, tɪ yɪ ta maala a le
ban maala ɛ, bojũu ba maa
turo a le ban wile ɛ. ^{IV} Ba ma
lũn tuor tɪr tuo nɪbe, tɪ maa
sɔɔ de a ba nubir sɪr ɛ.

^V "Yele jaa ban tɔnɔ, ba
ma bɔɔrɔ naa ɪka nɪbe ba
nye ba, na ba ma lũ a fɔɔr
a ba jur pɔ, tɪ na ba ma su
fuusɪ ban ma se bonsɪ 'yɔɔ
jaa vevɛɛ. ^{VI} Bala wa lɔɔ taa
dire, a jɪ'yɔɔnsɪ jie le ba ma
nɔ ɪka ba jãne, nɪ a ba lɔɔfɔ
jiir a jibere jiir. ^{VII} Ala tɪ
na ba ma bɔɔrɔ ɪka bama
puoro ba a dar pɔ, na ba ma
bɔɔrɔ ɪka nɪbe ba bɔɔlo ba,
Wiwiilbe.

^{VIII} "Yɪ ta sɔɔ ka ba bɔɔlo
yɪ, Wiwiilbe ɛ, nɪkpɛɛ bɔ'yen

tɛɛ lɛ yɪ tara. Yɪ jaa ɪn yɛɛr. ^{IX} Yɪ ta bɔɔl nɪrɛ jaa yɪ, s̄aa a wɛr pɔ ɛ, bojũu yɪ tara na S̄aa bõ'yen na be a saaju. ^X Bɪ yɪ ta bɔɔl nɪrɛ jaa wiwile ɛ, bojũu yɪ tara na Wiwile bõ'yen tɛɛ na ɪ a Nɪ-iraa. ^{XI} A 'lɔ na bɔɔrɔ ɪka wɔ ɪ a yɪ kp̄ɛɛ wɔ ɪ a yɪ tɔtɔnõ. ^{XII} Nɪrɛ 'lɔ na 'mɔɔrɔ a wɔ m̄aɛ ire nɪ, N̄aajmɪn na suun won p̄ilem tɪche nɪrɛ 'lɔ mɪ na siir wɔ m̄aɛ N̄aajmɪn na 'mɔɔ won ka wɔ do.

^{XIII} "Tɪche nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayɪ dɛmɛ s̄ɛ. Yɪ pɔɔn a nɪbɛ var bar a N̄aajmɪn n̄aalõɔ pɔ. Yɪn m̄aɛ ba kp̄ɪɛɛ ɛ, tɪ na yɪ pɔɔ var a bala na bɔɔrɔ a kpɛfɔ bar. 3

^{XV} "Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayɪ dɛmɛ s̄ɛ. Yɪ ma yɔn jɪtɛbɛ nɪ a man pɔ na yɪ tɪ 'yer lɛb nɪrɛ tɪɛr, yɪn wa tõɔ wɔ ka wɔ kaara a yɪ kaar, yɪ ma lɛb wɔ naa ka won dɪ dɔɔyɛ a bũu dagel pɔ a yɪ kaar.

^{XVI} "Nɛbier ben a bala na ɪ jõn tɪ na ba tɔɔrɔ a jõn, na ba ma 'yer ɪka, 'Nɪrɛ 'lɔ na pɔn a N̄aajmɪn puorfɔ yir a ba ɪ tuo ɛ, tɪche nɪrɛ 'lɔ na pɔn a selma 'lɔ na be a N̄aajmɪn puorfɔ yir a lũ wɔ naa.' ^{XVII} Yɪ ɪn jõn na yɪ ɪ jɔlɔ. Buor lɛ ɪ kp̄ɛɛ, a selma bɪ a N̄aajmɪn yir 'lɔ na maal a selma ka wɔ

ɪ a cheche? ^{XVIII} Yɪ mɪ 'yer naa, 'Ala ɪ nɪrɛ pɔn na a N̄aajmɪn bɔɔr lofɔ jie, a ba tuo ɛ, tɪche ala ɪ nɪrɛ pɔn na a N̄aajmɪn kɔfɔ 'lɔ na dɔɔl a jie, a lũ wɔ naa.' ^{XIX} Yɪn jõn banyã. Buor lɛ ɪ kp̄ɛɛ, a kɔfɔ bɪ a N̄aajmɪn bɔɔr lofɔ jie na ma v̄ɛ ka wɔ ɪ cheche? ^{XX} A lɛ jũu, nɪrɛ 'lɔ jaa na pɔn a N̄aajmɪn bɔɔr lofɔ jie, pɔn wɔ naa nɪ bon jaa na dɔɔl a wɔ ju. ^{XXI} Nɪrɛ 'lɔ mɪ na pɔn a N̄aajmɪn yir, pɔn wɔ naa nɪ a nɪrɛ 'lɔ na jãɛ a be. ^{XXII} Nɪrɛ 'lɔ mɪ na pɔn a saaju, pɔn naa a N̄aajmɪn n̄akɔɔ nɪ a nɪrɛ 'lɔ mɪ na jãɛ a be.

^{XXIII} "Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayɪ dɛmɛ s̄ɛ. Yɪ ma ir a bonɪ pɔ jũr pie pɔ bõ'yen lõɔn badɔɔ gba vaar kɔ N̄aajmɪn, tɪ na yɪ tɔr a N̄aajmɪn nɛɛr ala na tɪrɛ bar na ɪ yelm̄aɛ sɔr tufɔ, nɪbaal kaafɔ nɪ yelm̄aɛ tarfɔ. A anyã lɛ a sɛɛ ɪka yɪ turo tɪ na yɪ taa ire amɪne bara ɛ. ^{XXIV} Yɪn jõtɔɔrɔ ba nyã. Yɪ ma chuor a jãajubil bar tɪ ma vɔl a nyɔɔma.

^{XXV} "Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayɪ dɛmɛ s̄ɛ. Yɪ ma pɛɛn a ŋmanyuraa nɪ a ladiraa a yõɔ tɪche ka a pɔɔ sɛɛn bɔgar nɪ nyuur. ^{XXVI} Yɪn Faraseemɪne na ɪ jõn. Yɪ ma dõɔ pɛɛ a ŋmanyuraa pɔɔ tɪche ka a

3 **XXIII:XXIII** 23:13 A ḡama amɪne pɔ, baa 'yõɔ a p̄ɔfɔ pie nɪ anaar ɛ ɪka, 14Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayɪ dɛmɛ s̄ɛ. Yɪn lɛ ma fɔb a p̄ɔkɔɛ a ba yie na yɪ ma suɔr N̄aajmɪn kor wile nɪbɛ. A lɛ jũu yin lɛ a N̄aajmɪn na ge yɔɔ.

yõo mi pãa pɛɛ a yõo ka a viɛɛ.

XXVII “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe ni a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ kaara fɪka yar ban pãɛ ka a viɛɛ, tɪchɛ ka a pɔɔ pɔ tara niɛ kɔbɔ ni dɛɛr jaa bɔɔɔ. XXVIII Lɛ ni wɔ ju mi lɛ a yɪn a yõo, yɪ un nɪtor a yɪ taaba sɛ̃, tɪchɛ a yɪ pɔɔm, yɪ tara na nɛɛr ayi ni putuyele.

XXIX “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe ni a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ mɛn a Nãanɪmɪn ‘yɛ’yɛrbɛ yar, tɪ na chɔɔr a bala na tor yar, XXX tɪ na yɪ ‘yɛr ɪka, ‘Sɪn ta be be a sɪ sãakpãmɪne sɔɔ, sɪ kɔ naa ta pɔɔ ba kɔ a Nãanɪmɪn ‘yɛ’yɛrbɛ ɛ.’ XXXI A nɪtɔ̃ jũu yɪ din a yɪ mãɛ dãasɛ ɪka yɪ un a niɛ bala na kɔ a Nãanɪmɪn ‘yɛ’yɛrbɛ bibiir. XXXII Yɪ baar baar a lɛ a yɪ sãakpãmɪne na dɔɔ ɪ.

XXXIII “Yɪn waa bibiir, ɪmɪne yɪn ɪrɛ wa chãɛ a bũu dagel kũu. XXXIV A lɛ jũu un tɔ̃n Nãanɪmɪn ‘yɛ’yɛrbɛ, yɛ̃n dɛmɛ, ni a wiwiilbe, ka yɪ kɔ bamɪne yɔɔl a daa ju, yɪn pɔɔn bamɪne na yɪ fɔb ba a yɪ lɔɔfɔ jiiir, tɪ na yɪ pãa tulo yɔɔɔ bɔɔɔ ba a tɛ̃n a jaa. XXXV Ka a na di yɪ a niɛ bala na ɪ a nɪtor ba bɔɔ yele jaa yɪn kɔ, piel a Abel jã̃ sɔɔ tɪ tã̃n a Jekariya bidaba Barakiya ban kɔ a Nãanɪmɪn bɔɔr lofɔ jie ni a puorfɔ jie chara pɔ. XXXVI Yɛlmãɛ lɛ n ‘yɛrɛ kɔɔ yɪ, a yɪn dɪna niɛ na nyɛn gefɔ a yele anyãna jũu.

XXXVII “Pa yɪn Jerusalem niɛ, a yɪn na ma kɔɔ a Nãanɪmɪn ‘yɛ’yɛrbɛ na yɪ loɔɔ a bala a Nãanɪmɪn na tɔ̃ a yɪ sɛ̃ ni kɔsɪɛ, nyɛ lɛ an ma ɪrɛ ma volaa jã ka n ma bɔɔɔ ɪka n kaal a fɔ bibiir ‘mataa fɪka nɔɔ na ma ũun a wɔ bil, tɪchɛ ka faa bɔɔɔ ɪka fɔ maal a lɛ ɛ. XXXVIII A lɛ jũu n bar a fɔ tɛɛ kɔ fɔ ka wɔ ɪ dakpolo. XXXIX Yɛlmãɛ lɛ n ‘yɛrɛ kɔɔ yɪ ɪka yɪ kɔ lɛ nyɛ ma go ɛ, wa tɪ tã̃n yɪn na ‘yɛr ɪka, ‘Nãanɪmɪn wɔ sɔ̃ɔ a ‘lɔ won tɔ̃.’ ” (Yiel Gã̃n 118:26)

XXIV

I Yesu na wa yɪ a Nãanɪmɪn puorfɔ yir pɔ na wɔ chiine, a wɔ poturbo turo wile ɪka wɔ nyɛ lɛ ban mɛ a Nãanɪmɪn puorfɔ yir ka wɔ kaara. II Be lɛ a Yesu ‘yɛr kɔ ba, “Mɪ yɪ mɪ nyɛ naa anyãna a jaa? Yɛlmãɛ jaa lɛ n ‘yɛrɛ kɔɔ yɪ, a kɔsɪvɛl anyãna ãsɔɔ jaa kɔ lɛ wa chɛɛ dɔɔl a wɔ tɔ ju ɛ. Ban wa dãn a jaa lob.”

III Yesu na wa do jãɛ a Olive Tɔɔju, a poturbo wan a wɔ sɛ̃ a ba tɛɛ wa sɔ̃r wɔ, “Yɛr kɔ sɪ a daar ‘lɔnɔ̃ a anyãna ni na ɪ. Bo lɛ na ɪ a jãɛ a fɔ waa sɔɔ ni a wer baarfɔ daar?”

IV Ka a Yesu ‘yɛr kɔ ba, “Yɪ bɔɔn sɔ̃ ka niɛ jaa ta wa bɛl yɪ ɛ. V Bojũu, niyɔɔ na de naa maa puor waan wa ‘yɛrɛ, ‘Maa lɛ a Ni-iraa,’ na ban bɛl niyɔɔ. VI Yɪn wa wɔ̃n tam, ka ba ‘yɛrɛ a tam ‘yɛr, yɪ ta mɪrɛ ɛ. A lɛ na ɪ naa, tɪchɛ a wer baarfɔ chɛnɛ na be puor. VII Paal dɛdɛmɛ na

yin tam, ka a nāmune mɪ yɪ tam ka kō mɪ lo ka a tēe jiir amune dōɔnō. VIII A dōɔye anyāna, an kaara fika a pɔɔ na ma dōɔɔ ka a wōnō wɔ.

IX "Ban pāa nyɔɔr yɪn chiin na ba tɪ pɔb yɪ na ba kɔ yɪ, ka a paalsɪ a jaa 'laar yɪ, yɪn sɔɔ ma jūu. X Nɪyɔɔ na bar a ba sɔɔfɔ, na ba gar 'yōɔ taa na ba 'laar taa. XI Jir ηmarba 'ye'yerbe na wan wa 'yere bele nɪyɔɔ. XII Nɪyɔɔ nɪ na tor Nāanmɪn nɛɛ, ba kō nō taa ε. XIII Tɪche nɪre nyā na ara tɪ tān a baaraa Nāanmɪn na faa wɔ naa. XIV Ban mɔɔl a Nāanmɪn nāalōɔ 'yer nōɔ nyā a wer wɔ jaa ka a ɪ dāasɪɛ a paalsɪ a jaa pɔ, tɪche ka a wer pāa baar.

XV "Yɪn wa nye naa a yeke 'lɔ a Nāanmɪn na 'laar na waara nɪ sɔɔfɔ ka wɔ be a jicheche 'lɔ nitāa le a Nāanmɪn 'ye'yere Danɪel na dōɔ 'yer. Vē ka a nyā na kara bōɔ a par. (*Daniel*

9:27) XVI Yɪn wa nye a le a nɪbe bala na kpɪere a Juda, ba jo do a tōɔ ju. XVII Nɪre jaa na be gar ju, wɔ ta suu a die pɔ tɪ de bon jaa ε. XVIII 'Lɔ mɪ na be a puo pɔ wɔ ta kul a yir tɪ de a wɔ fuu ε.

XIX A bɪbir nyāna wa vɪɛ an un tuo kɔ a pɔɔpɔɔr nɪ a bala na tara a bi'yensɪ. XX Yɪ sɔɔɔɔ Nāanmɪn ka a yɪ jofɔ ta ɪ sāɛ ε, bu a Pēnfɔ Bɪbir Daar ε. XXI Nāanmɪn na maal a wer wa tān a pōpāanyā, baa di a dōɔye nyā borɔ ε, bu dōɔye kō le wa jā wɔ go ε. XXII Ala ɪ a Nāanmɪn ba ηmaa a ber ala bar ε, nɪre kō

le chene go ε. Tɪche a bala won chel ir jūu won ηmaan a ber bar. XXIII A le daar nɪre wa 'yer yɪ ɪka, 'Nye a Nɪ-iraa,' bu "Lɔ nɪ nyā,' yɪ ta sɔɔ de ε. XXIV Bojūu jirsɪ Nɪ-irsɪ nɪ jirsɪ 'ye'yerbe na wa naa wa tōnō ne'maa tōmō na ba bel nɪbe bamune ala ɪ ba tōɔ naa ban 'mantaa bel a bala a Nāanmɪn na chel ir. XXV Yɪ nye, n den nie 'yere kɔɔ yɪ.

XXVI "A le jūu, bala wa 'yer kɔ yɪ ɪka, 'Nye 'lɔ nɪ nyā a dālɔɔ ju,' yɪ ta yi a be ε. 'Bala wa 'yer nye, 'lɔ nɪ nyā a die pɔ,' yɪ ta sɔɔ ε. XXVII A le a saa nyurfɔ na ma yi a mōtōɔ purfɔ jie na wɔ chaar 'yōɔ a mōtōɔ murfɔ jie, le le a maa Nɪsaal Bie waa mɪ na kaara. XXVIII Jie 'lɔ jaa bōkūu na be, be le a sɪdumo ma 'laara.

XXIX "Ajienea, a ber anyāna a dōɔye baarfɔ puor, 'A mōtōɔ na lii naa, ka a chuu mɪ kō le chaar ε, ka a ηmerbie pɔɔɔ yire a saaju loro, ka a saaju bonsɪ a jaa dōɔnō.' (*Isaiya 13:10*)

XXX "A sōɔ 'lōnō le ban nye a maa Nɪsaal Bie na waara a julōjuur pɔ, ka a paalsɪ a jaa na be ka a wer pɔ kōnō. Ka ba nye a maa Nɪsaal Bie na yi a saaju a julōjuur pɔ, waara nɪ kpēɔ nɪ tɪr. XXXI Won tōn a wɔ malakasɪ ka ba peel a ɪl kpēɔ jaa na ba bɔɔl a nɪbe bala won chel ir a wer wɔ jaa 'mataa.

XXXII "Yɪ de a pɔlpɔl tɪr yeke jān yē. 'Lɔ wa tɔɔɔɔ a vaar, yɪ bōɔn ɪka a tɔl sɔɔ gbɔr naa. XXXIII A le nɪ wɔ ju mɪ le, yɪn wa nye a yelsɪ

anyāna, yɪ bōɔn ɪka a maa Nɪsaal Bie waa gbor naa jaa yēyē. XXXIV Yelmāe le n 'yere kuro yɪ ɪka, a pōpānyā nɪbe kō kpi baar ε, wa tɪ t̃n a yelsɪ anyāna na ɪ. XXXV A saaju nɪ a wer na wa baaraa, tɪche maa 'yerbie 'lo kō wa baar ε.

XXXVI "Nɪre jaa ba bōɔ a bɪbir nyā ε, bu a sōɔ ε, a malakasɪ mɪ gba na be a saaju ba bōɔ ε, bu a Bie ε, ka a Sāa tɛε ba le bōɔ ε. XXXVII A le an dōɔ kaara a Nowa sōɔ, le le an mɪ na kaara a maa Nɪsaal Bie waa sōɔ. XXXVIII Bojūu sere, tɪche ka a kōpaalaa wa nɪbe dire na, tɪ nyuro, ka dōɔr nɪ pobo kulo taa, tɪ t̃n a bɪbir 'lo a Nowa na kpe a daka bulomtum pɔ. XXXIX Baa bōɔn ε, tɪ t̃n a sōɔ 'lo a kōpaalaa na wa di ba, le mɪ le an kaara a maa Nɪsaal Bie waa daar. XL Nɪbe ayi na ben puo pɔ, ka a Nāanmɪn wa de a āsɔɔ chiin tɪ bar a āsɔɔ. XLI Pobo ayi na 'mantaa nɪene jō ka a Nāanmɪn wa de a āsɔɔ chiin tɪ bar a āsɔɔ.

XLII "A le jūu yɪ kaara sō, bojūu yaa bōɔ a bɪbir 'lo a yɪ Soro nɪ na wa ε. XLIII Tɪche yɪ bōɔn a yele anyā par, a yir sɔɔ ta bōɔn a sōɔ 'lo a nānyie na waara a tāsɔɔ, wɔ kō naa gur ε, ka a nānyie wa kar kpe wɔ a yir ε. XLIV A le jūu, yɪ mɪ guro a yɪ m̃e, bojūu a maa Nɪsaal Bie na wan a sōɔ 'lo yɪn kō bōɔn ε.

XLV "An le a nɪre 'lo na ɪ a yē nɪ a yelmāe sɔɔ a wɔ nɪkp̃ε na 'yōɔ ka wɔ kaara wɔ a yir na wɔ kuro

a tōtōnbɔ a ba bōdiir a sōɔ 'lo won 'yōɔ wɔ? XLVI An ɪn bōɔsɔn ku a tōtōnō nyāna a wɔ nɪkp̃ε na wa nye ka wɔ ɪre a le. XLVII Yelmāe le n 'yere kuro yɪ, won ṽn ka wɔ kaara a wɔ bonstɪ a jaa. XLVIII Tɪche ala ɪ a tōtōnō nyāna ɪn putusɔɔ na wɔ tier a wɔ nyāa pɔ ɪka, a n nɪkp̃ε kor naa, XLIX tɪ piel gere a tōtōnbɔ bala na be a yir tɪ pāa ma di na wɔ ma puɔ a dānyurbo pɔ, L a wɔ nɪkp̃ε na wa dūu wɔ naa a bɪbir 'lo won ba tier nɪ a sōɔ 'lo won ba bōɔn ε. LI Won ŋma won gbɔl gbɔl 'yōɔ a ñer ayi d̃me pɔ, be le ban kōnō tɪ ɔɔɔ nyɪmε.

XXV

I "A sōɔ 'lōnō, a Nāanmɪn nāalōɔ na kaara fɪka pɔɔsarsɪ pie na de a ba fātɪne ɪka ba tɪ tuor a pɔɔ paalaa nɪ a wɔ sɪre. II Ka a ba anūu ɪ jolo, tɪche ka a ba anūu mɪ ɪ yē d̃me. III A jolo bala den a ba fātɪne tɪche baa de k̃aa puɔ ε, IV tɪche ka a ba anūu bala mɪ na ɪ a yē d̃me, de k̃aa puɔ a ba fātɪne pɔ. V A pɔɔ paalaa sɪre na wa kor a waa jūu, gōɔ kpe ba naa ka ba gā gur.

VI "A tāsɔɔ b̃n le ba ŋme chelma tāna 'yere, 'A pɔɔ paalaa sɪre waara, yɪ yi wa tuor wɔ yooɔ.'

VII "A pɔɔsarsɪ pie banyāna vaan ir tɪ tɪ a ba gonstɪ 'yōɔ a ba fātɪne pɔ. VIII A jolo bala 'yer ku a yē d̃me, 'Yɪ pur a yɪ k̃aa amɪne ku sɪ, a sɪ bonstɪ kp̃ɪne naa.'

IX “Be le ka a yě dēme bala 'yer kō ba, 'Kai, a kō ta sī nī a yūn ε. Yī chen a be ban daara na yī tī da.’

X “Tiche, ban lēb chiine a dafō jie, a pōō paalaa sīre wa naa, ka a bala jaa na chōōr 'mataa kpe a pōō paalaa kulfō jie, tī na ba nyōō a pān pōō.

XI “A jōlō anūu bala mī wa bīer wa na ba mī wa kpooro a pān 'yer, 'Nīkpēε, nīkpēε, yuo a pān ka sī kpe.’

XII “Tiche ka wō 'yer kō ba, 'Yelmāε jaa, n ba bōō yī ε.’

XIII “A le jūu yī gu yī māε bojūu yaa bōō a bībir bī a sōō ε.

XIV “A mī le nyentāan go fīka daba kōō na bōōrō yōfō na wō bōōl a wō gbāgbaar 'mataa de a wō bonstī pō ba.

XV Wō kōn āsōō selbie anūu, na wō kō āsōō mī selbie ayi na wō kō āsōō mī selbir bō'yen. Wō ma kōn āsōō jaa man a wō fōō, tī na wō yō.

XVI A 'lō na de a selbie anūu tī yar nyε selbie anūu tōnō dōōl.

XVII A 'lō mī na de a selbie ayi tī yar mī nyε selbie ayi tōnō dōōl. XVIII Tiche a 'lō na de a selbir bō'yen tī tuun bōō de a wō nīkpēε selbir ūu.

XIX “An wa kor bālāa ka a gbāgbaar bala nīkpēε wa wa ūka ba guor a selbie yele.

XX A 'lō na de a selbie anūu waan na selbie anūu wa 'yer, 'Nīkpēε, selbie anūu le fō dōō kō ma, nyε selbie anūu tōnō le n nyε dōōl.’

XXI “Ka a wō nīkpēε 'yer kō wō, 'Fō tōn vīla, gbāgbamāε le fō ι. Fō tara na yelmāε a

bōbile pō, ūn 'yōō fōn ka fō kaara bōyōō. Wa pōō ma ka sī 'mataa dire a nōō.’

XXII “A 'lō mī wōn kō a selbie ayi wa 'yer kō a wō nīkpēε, 'Fō dōō kō ma selbie ayi, nyε selbie ayi tōnō le n nyε dōōl.’

XXIII “Ka a wō nīkpēε 'yer kō wō, 'Fō tōn vīla, gbāgbamāε le fō ι. Fō tara na yelmāε a bōbile pō, ūn 'yōō fōn ka fō kaara bōyōō. Wa pōō ma ka sī 'mataa dire a nōō.’

XXIV “A 'lō mī wōn kō a selbir bō'yen wa 'yer naa, 'Nīkpēε, n bōōn na fōn ι nībikōō sōō na fō ma ŋma a be fōn ba bōr ε, na fō ma wob a be fōn maa yaar bar ε. XXV Ala le so ka dābāε kpe ma ka de a fō selbir tī ūu bar. Nyε a fō selbir.’

XXVI “Ka a wō nīkpēε 'yer kō wō, 'Fōō gbāgbaputuo nī koro sōō nyā. Fōn ben bōōn ūka n ma ŋman a be ūn maa bōr ε, naa wob a jie 'lō ūn maa yaar bar ε, XXVII a ta seεŋ ūka fō ta de a n selbir tī yōō a libie yīr pō, ka maa ta wa lēb wa ka n nyε tōnō dōōl ε?

XXVIII “ ‘Yī faa a selbir bō'yen a wō sē na yī kō a nīre 'lō na tara a selbie pie. XXIX Nīre 'lō jaa na tara yōō, ban kō wōn yōō pōō ka ba tara yōō tiche a nīre 'lō na ba tara bon jaa ε, a bālāa 'lō wōn tara gba ban faan yīn a wō sē. XXX A gbāgbaburbur nyā 'lō, yī de wō lōb bar yōō be le ban kōnō tī cōōrō nyīmε.’

XXXI "A maa Nısaal Bie wa wa a n tıur pɔ, nı a n malakası ba jaa, ın wa jāne naa, a n tıur nāalõş dakɔɔ ju. XXXII A paalsı a jaa na pāa lõɔ taa a n niem, ka n pāa oor a nıbe nıtāa le pechini na ma oor a piir nı a bɔur. XXXIII In oon a piir bar a n nūsõɔ jie, tıche ka a bɔur mı ara a n gubaa jie.

XXXIV "Ka n pāa 'yer kɔ a bala na be a n nūsõɔ jie, 'Yı wa, yın a n Sāa Nāanmın na sõɔ. Yı wa kpe a Nāanmın nāalõş pɔ, de a yı nābomo won choor bin gun yı a wer pielfɔ sõɔ. XXXV Bojũu kõ dõɔ kpe ma, ka yı kɔ ma ka n di, kõnyũur dõɔ kpe ma, ka yı kɔ ma kõɔ ka n nyũ, n dõɔ ı sāan ka yı ir ma sāan. XXXVI N ba dõɔ tara bõsursı ε, ka yı kɔ ma fuu ka n su, n dõɔ bıere ka yı sāa ma. N dõɔ be pɔɔfɔ die pɔ, ka yı wa piir ma kaa.'

XXXVII "A nımın na pāa lıeb sɔur wɔ, 'Sı Soro, nyıne le sı nye fɔ, ka a kõ kpe fɔ, ka sı kɔ fɔ bõdiir a fɔ di, bı ka kõnyũur kpe fɔ, ka sı kɔ fɔ kõɔ a fɔ nyũ? XXXVIII Sõɔ buor le sı nye fɔ, ka fɔ ı sāan ka sı ir fɔ a sāan, bı ka faa tara bõsursı ε, ka sı kɔ fɔ fuu a fɔ su? XXXIX Sõɔ buor le sı nye fɔ, ka fɔ bıere, ka sı tı piir fɔ kaa, bı sõɔ buor le ba nyɔɔ fɔ pɔɔ ka sı chen tı piir fɔ kaa?'

XL "A nāa na 'yer kɔ ba, 'Yelmāe le n 'yere kɔɔ yı, a le yın dõɔ maal kɔ a nıba'yõonsı bala na ı a n sofɔ, maa le yı maal kɔ.'

XLI "Tıche na wɔ pāa 'yer kɔ a bala mı na be a wɔ gubaa jie, 'Pɔ 'yõɔfɔ turo yı naa, yı tɔɔ chen be na yı tı kpe a bũu 'lɔ a Nāanmın na gbɔɔ gun a tı nı a wɔ malakası. XLII Bojũu kõ dõɔ kpe ma, ka yaa kɔ ma bon jaa ka n di ε. Kõnyũur dõɔ kpe ma, ka yaa kɔ ma kõɔ ka n nyũ ε. XLIII N dõɔ ı sāan, ka yaa kaa ma sāan kaa fɔ ε, n ba tara bon jaa na su ε, ka yaa kɔ ma fuu ka su ε, ka n bıere, bı be pɔɔfɔ die pɔ, ka yaa wa piir ma kaa ε.'

XLIV "Ka ba pāa mı lıeb sɔur wɔ, 'Sı Soro, sõɔ buor le sı nye fɔ, ka a kõ kpe fɔ, bı ka a kõnyũur kpe fɔ, bı ka fɔ ı sāan, bı ka faa tara bon jaa na su ε, bı ka fɔ bıere, bı ka fɔ be pɔɔfɔ die pɔ, ka saa kaa fɔ ε?'

XLV "Wɔ 'yer kɔ ba, 'Yelmāe le n 'yere kɔɔ yı, yın ba maal kɔ a nıba'yõonsı bala āsɔɔ ε, maa le yaa maal kɔ ε.'

XLVI "A nıbe banyāna na chen a dɔɔye 'lɔ na ba tara baarfɔ jie, tıche ka a nımın mı chen a nyevɔr na ba tara baarfɔ jie."

XXVI

I A Yesu na wa 'yer a anyāna a jaa baar, wɔ 'yer kɔ a wɔ poturbo, II "Yı bõon ıka a chen ber ayı ka a Gõl Bar Difɔ na ta, ka ba na de a maa Nısaal Bie tıur ka ba kpa ma a daa ju."

III A Juu nıbe bɔɔrlo nıbere nı a nıbere lõɔ taa a bɔɔrlo nıkpēε yır na di Kayafası,

IV na ba bɔɔɔ vuo ban na tu nyɔɔ a Yesu na ba kɔ. V Tiche ka ba 'yer, a ta ɪ a Gōl Bar Difɔ sɔɔ ɛ, ka jɛɛr taa ure wa ir a chara pɔ ɛ.

VI Yesu na wa be a Betanɪ a Simon 'lɔ na dɔɔ ɪ a kɔkɔmɔ yir, VII ban wa jɛ dire, pɔɔ kɔɔ waan na pãrtɔvɪla nɪ kãnyũ kɔɔ dafɔ na ba wɔnɔ ɛ, na wɔ kpaar dɔɔl a Yesu ju.

VIII A poturbo na wa nye a le, ba nyen suur na ba 'yer, "Bo le so ka wɔ sɔɔnɔ a kãnyũ nyã bar a nitɔ? IX Fɔn taa den a kãnyũ anyãna da libiyɔɔ de kɔ a nɔn dɛme."

X Yesu na bɔɔn a ba tɪɛr, wɔ 'yer kɔ ba, "Bãa 'yɔɔ le yɪ mii 'yɔɔ wɔ? Wɔ maal vɪla kɔ ma. XI A nɔn dɛme 'lɔ, yɪn nɪ bala ben ka tiche maa kɔ be a yɪ sɛ sɔɔ jaa ɛ. XII Wɔn kpaar a kãnyũ anyãna 'yɔɔ ma, wɔ maal a le chɔɔr ma gun a n ũufɔ. XIII Yelmãɛ le n 'yerɛ kɔɔ yɪ, jie jaa ban wa mɔɔl a 'yer nɔɔ nyãna a wer wɔ jaa pɔ, ban 'yer naa a le a pɔɔ nyã na ɪ na ba chene tara a wɔ tɪɛr."

XIV A Pie Nɪ Ayi bala ãsɔɔ ban bɔɔlɔ Judas Isikariyot chen a Juu nɪɛ bɔɔrlo nɪɛɛ sɛ XV tɪ sɔɔr ba, "Bo le yɪn kɔ ma ala ɪ n de wɔn 'yɔɔ a yɪ nuur pɔ?" Ba sɔɔr selbie lɪjɛr nɪ pie kɔ wɔ. XVI An yɪ a sɔɔ 'lɔnɔ wɔ bɔɔɔ na vuo wɔn na tu de a Yesu 'yɔɔ a ba nuur pɔ.

XVII A bɪɪɪr dɔɔ 'lɔnɔ ɪ naa a Paanɔkɔ Lɔɔfɔ, ka a Yesu poturbo wa sɔɔr wɔ, "Nyɪnɛ le fɔ bɔɔɔ ɪka sɪ chen tɪ

chɔɔr a Gōl Bar nyã Difɔ bar ka sɪ tɪ di?"

XVIII Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chen a tɛɛ pɔ, daba kɔɔ sɛ na yɪ tɪ 'yer kɔ wɔ, 'A wiwile 'yer naa, a n sɔɔ gbɔr naa, ka maa nɪ a n poturbo na di a Gōl Bar Difɔ a fɔ yir.' " XIX A poturbo ɪn a le jaa a Yesu na 'yer ɪka ba ɪ. Ka ba maal a Gōl Bar bɔɔdiir.

XX A jãanɔɔr na wa ta, Yesu nɪ a wɔ poturbo Pie nɪ Ayi wa jɛn jil a bɔɔdiir na di. XXI Ban wa dire, wɔ 'yer kɔ ba, "Yelmãɛ le n 'yerɛ kɔɔ yɪ ɪka, a yɪ ãsɔɔ na gar 'yɔɔ ma."

XXII Be le ka ba jaa pɔɔr sɔɔ ka ba sɔɔ wɔ bɔɔ'yen 'yen, "An ɪn maa le ɔ, n Soro?"

XXIII Ka a Yesu 'yer, "A 'lɔ ɪn 'mataa tun ala bɔɔ'yen pɔ le na gar 'yɔɔ ma. XXIV A maa Nɪsaal Bie na kpi naa nitãa le ban seb a Nãanmɪn gãn pɔ. Tiche nebier ben a nɪɛ 'lɔ na gar 'yɔɔ a maa Nɪsaal Bie wɔn dɪn dɔɔyɛ gar nɪɛ jaa. Bala ta ba dɔɔ wɔ ɛ, ala sa."

XXV Judas a 'lɔ na gar 'yɔɔ wɔ sɔɔr, "An ɪn maa le ɔ, Wiwile?" Ka a Yesu sɔɔ, "ɔɔ, fɔɔ le."

XXVI Ban wa dire, Yesu den a paanɔɔ puor Nãanmɪn yãan na wɔ nma de kɔ a wɔ poturbo, tɪ na wɔ 'yer, "Yɪ de 'wɔb, a maa ãgãn le."

XXVII Wɔ le den a nmele 'lɔ ban nyuro nɪ, na wɔ puor Nãanmɪn yãan tɪ le de kɔ ba, "Yɪ jaa yɪ de nyũ. XXVIII A anyãna le ɪ a n jãɪ na ɪ a nɛtɪraa ɪn tara nɪ yɪ na tara kpɛɔ. An kpaar na a faa

nyɔɔ ka yelbier vɛ kɔfɔ be be. ^{XXXIX} N 'yere na koro yi ɪka, n kɔ le nyũ a dāa anyāna ε, wa ti tǎn a daar 'lɔnɔ in na 'mataa nyũn yi a dāpaalaa a n Sāa nāalɔɔ pɔ."

^{XXX} Ban wa yiel a yiel dān Nāanmɪn, ba suun chen a Olive Tur Tɔɔ ju.

^{XXXI} Yesu 'yer kɔ ba, "Yi jaa na jon a tāsɔɔ nyāna ti bar ma a n yɔ, a maa jũu. A seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, 'In nme naa pechine kɔ ka a piir yɛyel.' *(Jekariya*

13:7) ^{XXXII} Tiche maa wa ir a kũu pɔ, in dɔɔ yɪn nie chen a Galilee."

^{XXXIII} Ka a Pita 'yer kɔ wɔ, "Ala ɪ ba jaa sɔɔn bar fɔ a fu jũu, maa 'lo kɔ bar fɔ ε."

^{XXXIV} Yesu 'yer kɔ a Pita, "Yelmāε le n 'yere koro fɔ, ɪka a tāsɔɔ nyāna a nɔrdɔɔ kɔ kɔ ε, tiche ka fɔ chiir ma gbεε ata."

^{XXXV} Tiche ka a Pita 'yer kɔ wɔ ɪka, "Ala ɪ maa ni fɔɔ na 'mataa kpi gba, ti n kɔ 'yer ɪka n ba bɔɔ fɔ ε." Ka a poturbo bala mɪ na che 'yer a le nε.

^{XXXVI} Yesu ni a wɔ poturbo chen a jie 'lo ban bɔɔlo a Getsemani, ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yi jānε a kana tiche ka n chen ti sɔɔr Nāanmɪn."

^{XXXVII} Be le wɔ tara Pita ni Jebedee bibiir ayi ka a wɔ puɔ sɔɔ yɔɔ jaa ka tier nyɔɔ wɔ. ^{XXXVIII} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "N tier sɔɔ naa, ti nyetāan kũn, yi jānε a ka na gu ma."

^{XXXIX} Wɔ chen a niem bālāa ti lo kpa tēε sɔɔɔ

Nāanmɪn 'yere, "N Sāa ala ɪ a tara naa ɪfɔ kɔɔ, vɛ ka a dɔɔye nmele nyāna po ma. Tiche a ta ɪ le maa na bɔɔɔ ε, ti a ɪ a le fɔɔ na bɔɔɔ."

^{XL} Wɔ heb wa a poturbo sɛ wa nye ka ba guro. Ka wɔ 'yer kɔ ba, "A mɔ yi kɔ tɔɔ jɛ bālāa jaa gu ma ε? ^{XLI} Yi jɛɔ chele, na yi sɔɔɔ Nāanmɪn ka a bεer kaa ta wa nyɔɔ yi ε. A ba tier bɔɔɔ naa tiche ka a ba āgāma ba tɔɔr ε."

^{XLII} Wɔ le chen a gbεε ayi sɔɔ ti sɔɔr Nāanmɪn. "N Sāa, ala ɪ a dɔɔye nmele nyā kɔ tɔɔ po ma ε, ka maa ba nyũn wɔ ε, fɔɔ bɔfɔ wɔ ɪ."

^{XLIII} Wɔ le wan wa nye ka ba chene guro, bojũu gɔɔ kpe ba naa. ^{XLIV} Be le wɔ le bar ba ti chen a gbεε ata sɔɔ ti sɔɔr Nāanmɪn a le nε ni wɔ ju.

^{XLV} Wɔ heb wa a poturbo sɛ wa sɔɔr ba, "Yi chene na gā guro na yi pene we? Nye, a sɔɔ ta naa ka ban gar 'yɔɔ a maa Nɪsaal Bie de wɔ kɔ a yelbe-ɪrbe. ^{XLVI} Yi vaa ir ka si chen. Yi nye a gagaraa na waara."

^{XLVII} A Yesu na chene 'yere, ka Judas na ɪ a wɔ poturbo Pie ni Ayi āsɔɔ, ti daasāa ni nɪbe na yi a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪbere sɛ waara ni sɔbere ni dakɔrɪ a wɔ sɛ. ^{XLVIII} A Judas dɔɔ man ba ɪka, a 'lo won ti puor ti mɔɔr a kɔtir 'lo le, yi nyɔɔ wɔ. ^{XLIX} Ban wa ti ta, Judas pɔɔn chen ti 'yer, "Wiwile, n puor fɔ naa," ti mɔɔr a Yesu kɔtir.

^L Ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "N badaba, tɔ a le fɔn bɔɔɔ ɪka fɔ tɔ." Be le ba wa nyɔɔ

a Yesu. ^{LI} Be le ka a Yesu poturbo āsɔɔ na ara gbɔr wɔ vɔɔ a sɔɔ chen a Juu dɛme bɔɔrlo nāa gbāgbaa toor ŋmaa.

^{LII} Be le ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "De a sɔɔ su a sɔkpa pɔ, bala na jɛɛɛ nɪ a sɔɔ na kpin a sɔɔ kūu. ^{LIII} Fɔ tɪɛr ɪka n kɔ tɔɔ bɔɔl a n Sāa ka wɔ sɔɔ ma nɪ a malakasɪ gbulo pie nɪ ayi bu? ^{LIV} Tɪche ŋmɪnɛ le an ɪɛ wa ɪ yelmāɛ a le a Nāanɪmɪn gāma na 'yer ɪka a nɪtɔ le na ɪ?"

^{LV} A sɔɔ 'lɔnɔ, a Yesu sɔɔr a nɪyɔɔ bala, "A mɔ nɪbier le n ɪ ka yɪ waan sɔɔr nɪ dakorsɪ a n nyɔɔ fɔ jie wɛ? Bɪbir jaa le n ma jāne wile yɪ a puorfɔ yir bechaar pɔ, tɪ yaa nyɔɔ ma ɛ. ^{LVI} Tɪche a ɪ naa a le ka a le a Nāanɪmɪn 'yɛ'yerbe na dɔɔ 'yer a Nāanɪmɪn gāma pɔ ɪ yelmāɛ." Be le ka a Yesu poturbo ba jaa bar wɔ tɪ jo.

^{LVII} A bala na nyɔɔ a Yesu, chiin wɔ naa a Juu nɪbe bɔɔrlo nāa Kayafasɪ sɛ, ka a nɛɛ wiwiilbe nɪ a nɪberɛ ba jaa wa lɔɔ taa. ^{LVIII} Tɪche ka Pita be a puor jaa turo, na wɔ tɪ kpe a bɔɔrlo nāa yir bechaar pɔ, tɪ lɔɔ jāne nɪ a gugurbo, ɪka wɔ nyɛ le an na baar.

^{LIX} Ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a 'yer tɔɔrfɔ nɪberɛ pāa bɔɔrɔ jir ŋmarba ka ba na ŋmaa jire 'yɔɔ wɔ, ka ba na tu a be kɔ a Yesu. ^{LX} Tɪche baa nyɛ yele jaa a wɔ 'yɔɔ ɛ. Nɪyɔɔ daan yɪ ŋma jiryɔɔ 'yɔɔ wɔ, tɪche ka a ba 'yerbie ɪ jirsɪ. A baaraa nɪbe ayi daan yɪ ^{LXI} na ba

'yer ɪka, "A daba nyāna le 'yer ɪka, 'In tɔɔ ŋmer a Nāanɪmɪn puorfɔ yir nyāna bar tɪ de ber ata le men wɔ."

^{LXII} A be le ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nāa ir ara tɪ sɔɔr a Yesu, "Faa tara 'yer jaa na 'yer bu? Bo dāasɪɛ le a anyā ban dire dɔɔlɔ fɔ?"

^{LXIII} Tɪche ka a Yesu ɪ jaa gbul. Be le ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nāa 'yer, "N sɔɔrɔ fɔ naa a Nāanɪmɪn nyā na ɪ a vor niem, ɪka fɔ 'yer kɔ sɪ, ala ɪ fɔɔ le ɪ a Nɪ-iraa na ɪ a Nāanɪmɪn Bie."

^{LXIV} Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Ɔɔ, a le nɛ fon 'yer le. Tɪche yɪ jaa le n 'yere kɔrɔ ɪka daar kɔɔ, yɪn nyen a maa Nɪsaal Bie na jāne a Kpɛɔ Sɔɔ nūsɔɔ jie. Yɪ mɪ na le nyɛ ma naa ka n yɪ a julɔjuur pɔ waara."

^{LXV} Ka a bɔɔrlo nāa tɔɔ a fuu chiɛr tɪ 'yer, "Wɔ sɔɔn Nāanɪmɪn yuor. Bo le so sɪn chɛnɛ bɔɔrɔ dāasɪdirbe? Yɪ wɔn wɔ tɔ Nāanɪmɪn. ^{LXVI} ŋmɪnɛ le yɪ tɪɛr?" Ka ba 'yer, "Wɔ sɛɛn kūu."

^{LXVII} Ba chir nataar 'yɔɔ wɔ a nie pɔ, tɪ ma gbul nūu ŋmen wɔ, ka bamɪnɛ mɪ ma 'ma wɔ, ^{LXVIII} tɪ sɔɔr, "Nɪ-iraa, ala ɪ fɔ bɔɔn yele jaa wiil sɪ a nɪɛ 'lɔ na ŋme fɔ?"

^{LXIX} Pita jāne naa a yɔɔ a bechaar pɔ. Ka a gbāgbapɔɔɔbile āsɔɔ wa a wɔ sɛ wa 'yer, "Fɔ mɪ dɔɔ turo a Yesu na yɪ a Galilee."

^{LXX} Tɪche ka wɔ chiir a ba jaa niem tɪ 'yer, "N ba bɔɔ a 'yer 'lɔ par fon 'yere ɛ."

^{LXXI} Won wa tɪ ara a dɔɔrɔ nɛɛ, a pɔɔɔɔbile āsɔɔ nyɛ wɔ

naa na wɔ 'yer kɔ a nɪbɛ na ara a be, "A daba nyā mɪ dɔ̃o turo a Yesu na yi a Najareti."

LXXII Be le a Pita le chiir pɔ ti 'yer ɪka, "N ba bɔ̃o a daba nyāna ɛ."

LXXIII A ba kor ɛ, ka a bala na ara gbɔr a Pita mɪ 'yer, "Sɪrɛ jaa le, fɔ ɪ naa a ba āsɔɔ. A fɔ kɔkɔr yin fon chāa pɔ."

LXXIV Be le ka a Pita pɔrɔ 'yɔ̃onɔ a wɔ māɛ ti mɪ pɔrɔ kɔrɔ ba 'yerɛ ɪka, "N ba bɔ̃o a daba nyāna ɛ." Ka a nɔraa mɪ tɔ̃o kɔ̃. LXXV Be le ka Pita tɪɛr tɔ a le a Yesu na dɔ̃o 'yer, "Fɔn chiir ma naa gbɛɛ ata tɪchɛ ka a nɔraa kɔ̃." Ka a Pita ir yi a yɔ̃o ti kɔ̃ nɪbaal kɔn.

XXVII

I A wɛr na wa chaar bibio, a Juu nɪbɛ bɔ̃orlo nɪbɛrɛ nɪ a nɪbɛrɛ ba jaa lɔ̃o taa guor le ban na ɪ kɔ a Yesu. II Ba lū won tara chiin a paal Nākpɛɛ Pilate sɛ̃.

III Judas na gar 'yɔ̃o wɔ na wa nyɛ ɪka ba tɔ̃r a Yesu 'yer guor a wɔ kɔfɔ, wɔ pɔɔ sɔ̃o naa ka wɔ le lɪɛb a libibie lɪjɛr nɪ pie na wɔ ti kɔ a Juu nɪbɛ bɔ̃orlo nɪbɛrɛ nɪ a nɪbɛrɛ. IV Tɪ na wɔ 'yer, "N maal yelbier nɪ ɪn gar 'yɔ̃o nɪrɛ na ba maal yelbier jaa ɛ." Tɪchɛ ka ba 'yer, "Sɪ baka ba le ɛ? Fɔ 'yer a ɪ." V Wɔ den a libie lɔb bar a Nāanɪmɪn puorfɔ yir pɔ, ti na wɔ yi ti yɔ̃ol miir.

VI Ka a Juu nɪbɛ bɔ̃orlo nɪbɛrɛ wob a libie na ba 'yer ɪka a ba sɛɛ ɪka sɪ de yaa

'yɔ̃o a Nāanɪmɪn puorfɔ yir libie pɔ ɛ, bojūu a ɪn jāi libie.

VII Ban wa guor taa baar, ba den a libie dān a lamɪɛr wɛr a jie ban ma ūno sāanba.

VIII Le le so ka nɪbɛ bɔ̃orlo a jie nyā, "Jāi Wɛr," wa tān dɪna. IX A ɪn yelmāɛ nɪ a le

a Nāanɪmɪn 'yɛ'yɛrɛ Jeremiya na dɔ̃o 'yer, "Ba den a libibie lɪjɛr nɪ pie a le a Isɪral nɪbɛ na sɔ̃o de, X na ba dān a lamɪɛr wɛr nɪtāa le a sɪ Soro na 'yer." (*Jeremiya 19:1-13*)

XI Yesu na wa ara a Nākpɛɛ Pilate niem, wɔ sɔ̃r wɔ naa, "Fɔ̃ɔ le ɪ a Juu nɪbɛ nāa ɔ?" Ka a Yesu 'yer "ɔ̃o, a le nɛ fon 'yer le."

XII A bɔ̃orlo nɪbɛrɛ nɪ a nɪbɛrɛ na sɔ̃onɔ a wɔ yuor, waa 'yer 'yer jaa ɛ. XIII Be le a Pilate sɔ̃r wɔ, faa 'yerɛ 'yer jaa wɛ? Nyɛ le ban sɔ̃onɔ a fɔ yuor jā? XIV Tɪchɛ a Yesu ba haa nɛɛ sɔ̃o wɔ nɪ a ala a jaa ban 'yerɛ dɔ̃orlo wɔ ɛ, ka a 'maa a Pilate nɛɛ.

XV A lɔ̃o difɔ sɔ̃o wa ta, ba ma 'yer ɪka a Nākpɛɛ Pilate wɔ ir nɪrɛ 'lo a nɪbɛ na bɔ̃orlo a pɔɔ fɔ die pɔ bar. XVI A sɔ̃o 'lɔ̃nɔ̃, ba pɔ̃on daputuo sɔ̃o kɔ̃o nɪrɛ jaa na bɔ̃o ka wɔ di Barabasɪ. XVII A le a nɪyɔ̃o na wa lɔ̃o taa, Pilate sɔ̃r ba naa, "An le yɪ bɔ̃orlo ɪka n yuo kɔ yɪ, Barabasɪ bɪ Yesu, a 'lo ban bɔ̃orlo a Nɪ-iraa?" XVIII Bojūu wɔ bɔ̃on naa ɪka a nyuur ban tara nɪ a Yesu le so ban nyɔ̃o wɔ waan a wɔ sɛ̃.

XIX A Pilate na wa jānɛ a 'yer tɔ̃orfɔ dakɔ̃o ju, a wɔ pɔ̃o tɔ̃n 'yer wɔ, "Taa ɪrɛ wa ɪrɛ a daba 'lɔ̃nɔ̃ na ba maal

bon jaa yelee jaa ε, bojūu jāa, n din dōoye jān pō nī a wō yelee.”

XX Tiche a bōorlo nibere nī a nibere 'yer kō a nīyōō ūka ba sōor ka wō yuo Barabasī bar, tī kō a Yesu.

XXI Ka a Nāa Pilate le bōō sōor ba go, “A nibe banyā ayi, buor le yī bōoro ūka n yuo kō yī?” Ka ba 'yer, “Barabasī.”

XXII Ka a Nāa Pilate sōor ba, “Tī n ī ūmine nī a 'lō yīn bōolo a Nī-iraa?” Ka ba jaa 'yer, “Kpa wō a daa ju.”

XXIII Ka wō sōor ba, “Bo yelbier le wō ī? Bo deer le wō maal?” Tiche ka ba tāna kpēō jaa 'yere, “Kpa wō a daa ju.”

XXIV A Pilate na wa nye bōōn ūka wō kō tōō yelee jaa ī ε, tiche ka a nibe wilewile jaa tī gar, ka wō de kōō pēen a wō nuur a nīyōō niem, tī na wō 'yer, “Maa ba pōō a daba nyā kūu pō ε. Yīn sē le a be.”

XXV Be le ka a nibe ba jaa 'mataa 'yer, “Vē ka a wō jāi dōol a sūn nī a sī bibiir ju.”

XXVI Be le wō yuo a Barabasī kō ba. Wō vē naa ka ba fōb a Yesu tī wō de wō kō a sojasī ka ban tī kpa a daa ju.

XXVII Be le ka a sojasī tara a Yesu tī kpēn a nāa yīr kpēē 'lō pō, tī bōol a ba taaba sojasī lōō taa. XXVIII Ba yaar a wō bonstī bar tī de fuu jīe su wō, XXIX na ba le de gōor wob nāa jupil kaar su wō. Ba den dāgbal 'yōō wō a nūsōō pō, na ba gbur dumo a wō niem laara wō, “Yāan yooo,

Juu nibe nāa!” XXX Ba ma chir nataar 'yōō wō tī de daa ūmen wō a ju pō. XXXI Ban wa la wō a nitō wa baar, ba yāan a fuu jīe 'lō bar tī de a wō māē fuu su wō, na ba pāa de wō chiin ūka ba tī kpa a daa ju.

XXXII Ban wa yī a sōr pō, ba nyen daba na yī Sirenī ka a wō yuor di Simon, ka ba nyōō wō fir wō ka wō tuo a Yesu daa. XXXIII Ba tī tān jīe ban bōolo Gōlgōta, a par le ūka, Julaa Jīe. XXXIV Ba den tāituo 'yōō dāa pō ūka a Yesu wō nyū, tī wōn wa lem kaa, wō tōr bar. XXXV Ban wa kpa wō a daa ju baar, ba pō naa a wō fōor ūmen gbām bōōn ala āsōō jaa nī na di, XXXVI tī na ba jāne a jīe pire wō. XXXVII Ba sēb a yelee 'lō jūu ban kōn wō mar a daa ju ūka, NYE A YESU, A JUU NIBE NĀA. XXXVIII Ba mī kpan nīfarba ayi a dabābānsī mī ju, ka āsōō be a Yesu nūsōō jīe ka āsōō mī be a wō gubaa jīe. XXXIX A bala na tala a be tōrō wō, na ba vavire jur^{XL} 'yere, “A fōō na 'yer ūka fon ūmer a Nāanmīn puorfo yīr tī de ber ata men, faa a fō māē. Ala ī fō ī naa a Nāanmīn Bīe, wa suu a daa ju.”

XLI Le nī wō ju mī le a Juu nibe bōorlo nibere nī a nēē wiwiilbe nī a nibere mī laara wō, XLII na ba 'yere, “Wō faan nibe bamīne, tī wō kō tōō faa a wō māē ε. 'Lō le ī a Isīral Nāa, wō wa suu a daa ju a pōpāanyāna, ka sī sōō de

wō. XLIII Wō soon Nāanmūn. Vē ka Nāanmūn faa wō a pōpāanyāna, bojūu wō 'yer naa ūka wō un Nāanmūn Bie." XLIV Le nī wō ju mī le a nīfarba ayi bala mī ban kpa gbūr wō, mī tō wō.

XLV A mōtōō na wa ara gar ju sālsoō, a wer wō jaa sob naa tī tān a mōtōō balfō sōō. XLVI A sōō 'lōnō a Yesu chūr kpēō jaa na wō 'yer, "Eloi, Eloi, lama sabakatanī." A par le ūka "N Nāanmūn, n Nāanmūn, bo le so fōn lēb puor 'yōō ma?" (*Yiel Gān 22:1*)

XLVII A nībe bala na ara gbūr wō, na wa wō a le won 'yer, ka ba 'yer ūka, "Elaija le wō bōōlo."

XLVIII Ajienaa ka a daba āsoō jo chen tī 'mōō sapō 'lor a dāmiir amīne pō, na wō char daa pō, de kō a Yesu ūka wō mōōr. XLIX Tīche ka bamīne 'yer, "Yī bar a sī kaara, Elaija na wa yōō wō naa bī."

L Be le a Yesu chūr kpēō jaa tī nmaa a vōōr.

LI Ka a Nāanmūn puorfō yir pō, ban lū fōbaa chūr a saaju tī ghem a par. Ka a tēē dām, ka a kōsībe mī nmer nmer. LII A yar mī yuo yuor, ka a Nāanmūn nībe bamīne na dōō kpi, jēō. LIII Ban wa yī a ba yar pō a le, ka a Yesu na wa ir a kūu pō baar, ka ba pāa kpe a tēcheche pō, ka nīyōō jaa tī nyē ba.

LIV A sojasī nīkpēē nī a bala won ara nī na ba pire a Yesu, nyen a wer na dām nī a le jaa na ū, ka dābāē kpe ba,

ka ba 'yer, "Yelmāē jaa le, a daba nyā un a Nāanmūn Bie."

LV Pōō yōō mī dōō be a be ara tēer jaa kaara, bala le dōō tu wō yin a Galilee na ba sōnō wō. LVI A pōō banyāna pō le Mēer na yī Magdala, nī Mēer na ū Jemesī nī Josefō ma, nī a Jebedee bibiir ma.

LVII A jāanōōr na wa ta, a taraa sōō kōō na yī Arimatya ban bōōlo Josefō, wō mī dōō ū a Yesu poturo. LVIII Wō chen a Pilate sē tī sōōr a Yesu āgān. Ka a Pilate bar sōr ka ba yōō a Yesu kō wō. LIX A Josefō yōōn a āgān pil fōpūla, LX kul tī ūu a wō māē yaa paalaa pō won chī a kōsīr pō. Wō bil kōsīr wa pōō a yaa nēē tī na wō kul. LXI Mēer na yī Magdala nī a Mēer āsoō ben be jānē a yaa puor.

LXII A Chōōrfō Bībīr ka a wer na chaar ka a ū a Pēnfō Bībīr le, a Juu nībe bōōrlo nībere nī a Farāseemīne chen tī 'yer a Nākpēē Pilate, LXIII "Nīkpēē, sī le tīer a le a jir nmarā 'lōnō na dōō 'yer won dōō chene, 'ūka ber ata daar un le lēb ir ū vor.' LXIV A le jūu vē ka ba gu a yaa tī tān a ber ata daar, ka ala ba ū le ē, a wō poturbo na chen tī ju a āgān a yaa pō, tī 'yer kō a nībe ūka, 'lo le ir a kūu pō, ka a belfō taa ū deer gar a le won dōō 'yer ē."

LXV Ka a Pilate 'yer, "Yī de gugurbo ka ba tī gu a yaa a le yin bōō." LXVI Be le ba tara a gugurbo chiin ka ba tī be a yaa bōō pōō, tī na ba

'yõo a kũsũr jãne, tũ 'yõo ka a gugurbo ara gu.

XXVIII

^I A Pẽnfo Bĩbir na wa baar, ka a na ı a Pẽnfo diviε bio daar a wer na wa chaara wa la la la, Mεer na yi a Magdala nũ a Mεer ãsũo yin chen ıka ba tũ kaa a yaa.

^{II} Be le ka a tēe dãm kpẽo jaa, ka a ı Nãanmũn malaka le yi a saaju suu wa bil a kũsũr bar a yaa nεε tũ do jãne. ^{III} A wũ nie nyũle saa nyũrfũ kaar, ka a wũ bõsursũ pel jaa pũpũ. ^{IV} Dãbãe kpẽn a bala na ara kaara, ka ba gĩem ara kũn kaar.

^V A malaka 'yer kũ a pũbo, "Yũ ta joro dãbãe ε, n bõon naa ıka a Yesu 'lo ban kpa a daa ju le yũ bũũũ. ^{VI} Waa be ka ε. Wũ ir naa ı vør nitãa a le won dõo 'yer. Yũ wa muul kaa a jie won gã. ^{VII} Yũ chen fõo jaa na yũ tũ 'yer kũ a wũ poturbo, 'Wũ lĩeb ir a kũũ pũ, na wũ de yũ nie chiine a Galilee. Be le yũn tũ nyε wũ.' N pãa 'yer kũ yũ."

^{VIII} A pũbo banyãna yin a yaa par nũ dãbãe jo fõo jaa nũ pũpel chen ıka ba tũ 'yer kũ a wũ poturbo. ^{IX} Be le ka ajienaa, ka a ı Yesu le tuor puor ba, ka ba lo kpa a wũ niem nyũo a wũ gbεε puor wũ. ^X Be le a Yesu 'yer kũ ba, yũ ta joro dãbãe ε, "Yũ tũ 'yer kũ a n yεer ıka ba chen a Galilee, be le ban tũ nyε ma."

^{XI} A pũbo na wa chiine, a sojasũ bamine na dõo guro a yaa kpẽn a tẽkpẽε pũ, tũ 'yer

kũ a Juu nũbe bõorlo nũbere a le jaa na ı. ^{XII} A bõorlo nãa nũ a wũ nũbere na wa lõo taa, ba guor taa de libiyũo kũ a sojasũ ^{XIII} tũ na ba 'yer kũ ba, "Yũ 'yer ıka, 'A wũ poturbo le wa ju a wũ ãgãn a sõo 'lo sũn chene gã guro.' ^{XIV} Ala ı a 'yer nyã wa lon a Nãa Pilate toor pũ, sũn maal wũ naa ka a wũ pũũ pel a sũ ir yũ yin wõm pũ." ^{XV} A sojasũ den a libie tũ na ba ı a le ban 'yer ıka ba ı. A Juu nũbe ma chene na 'yer a yeke nyãna a dũna.

^{XVI} A poturbo pie nũ bõ'yen chen a Galilee a tõo 'lo ju a Yesu na wiil ba ıka ba do. ^{XVII} Ban wa nyε wũ, ba gbur dumo na ba puor wũ tũche ka bamine chene baala. ^{XVIII} Ka a Yesu wa 'yer kũ ba, "A n Sãa den a kpãen ala a jaa na be a saaju, nũ a kpãen ala a jaa na be a wer pũ kũ ma. ^{XIX} A le jũũ, yũ yũ a wer wũ jaa na yũ tũ 'yõo paalsũ ka ba wa turo ma, na yũ suoro ba a Nãanmũn kõo, a Sãa yuor, nũ a Bie yuor, nũ a Nãanmũn Sũε yuor 'yõo, ^{XX} tũ na yũ wile ba ka ba sũo de, tũ turo bon jaa ın 'yer kũ yũ. Yũ bõon ıka ın ma ben a yũ sẽ sõo jaa, tũ tãn a wer baarfũ daar."

LE A MAAKI NA SEB A YESU 'YER NŌO

I Yesu Kirisito na ɪ a Nāanmɪn Bie 'yer nŋo pielfo.

II 'Ye'yere kŋo yuor na di Isaiya seb naa, "Nye, ɪn tŋ naa a n tŋtŋnŋ ka wŋ de nie ti chŋor a sŋr kŋ fŋ." (Malakai 3:1) III "Kŋkŋr tana naa a dālpuŋ ju, 'Chŋor a sŋr kŋ a sɪ Soro na fŋ maal a wŋ sŋr ka wŋ tor.' " (Isaiya 40:3)

IV Le le a Jŋon wa, na wŋ wa suoro a nibe a Nāanmɪn kŋo be a dālpuŋ ju, na wŋ mŋol 'yer, "Yɪ lieb yi a yɪ tɪer dɛer pŋ so a Nāanmɪn kŋo, ka wŋ vɛ a yelbebe kŋ yɪ." V Ka a nibe yire a tɛn ala a jaa na be a Judiya wer pŋ, ka a bamine mɪ yire a Jerusalem. Ba chire naa a ba puŋor 'yere a ba yelbebe kŋo wŋ tiche ka wŋ suoro ba jaa a Nāanmɪn kŋo a Jordan man pŋ. VI Nyŋoma kŋolŋ fuu le Jŋon ma su ti de gān lūn a sɪɛ. Soor nɪ sɪkāa le ɪ a wŋ bŋdiir. VII Wŋ 'yer naa, "N puor sŋo ben be, na wŋ gar ma. A wŋ nafŋor mibe gba n ba sɛɛ ɪka n guun for ɛ. VIII Maa suoro yɪ naa nɪ a Nāanmɪn kŋo tiche 'lŋ na so yɪ naa nɪ a Nāanmɪn Sɪɛ."

IX A sŋo 'lŋ Yesu yi naa Najareti na be a Galilee wer pŋ wa, ka a Jŋon so wŋ a Nāanmɪn kŋo a Jordan man pŋ. X A Yesu na wa yire a kŋo pŋ, wŋ nye naa a saaju na tŋo yuo ka a Nāanmɪn Sɪɛ

wa suoro fika papa wa kpe a Yesu pŋ. XI Tɪ a kŋkŋr yi a Nāanmɪn sɛ 'yere, "Fŋŋ le ɪ a n binŋnāa, ka a n 'yŋo ma 'maa nɪ fŋ."

XII Ka a Nāanmɪn Sɪɛ de wŋ fŋo jaa chiin a dālpuŋ ju, XIII ka wŋ tɪ be be ber lijaayi ka a Satan beer wŋ kaa. 'Lŋ nɪ a mŋdŋn le dŋo be be, ka a malakasɪ wa sŋnŋ wŋ.

XIV Jŋon ban wa nyŋo pŋo baar, Yesu chen naa a Galilee na wŋ tɪ mŋolŋ 'yere a Nāanmɪn 'yer nŋo. XV Wŋ 'yer naa, "A sŋo ta naa ka a Nāanmɪn di a wŋ nāalŋŋ. Yɪ lieb yi a tɪer dɛer pŋ na yɪ sŋo de a 'yer nŋo."

XVI A le a Yesu na wa de a Galilee man lana, wŋ nye naa Simon nɪ a wŋ yebile Andiru ka ba lŋoŋo lŋyaar, jānyŋorbo le ba ɪ, XVII ka wŋ bŋol ba, "Yɪ wa turo ma, ka n lieb yɪ ka yɪ nyŋoŋo nibe 'yŋŋnŋ Nāanmɪn nāalŋŋ pŋ." XVIII Ka ba tŋo tɪɛ a jāme nyŋorfo bar tɪ turo wŋ.

XIX Wŋn wa chen a niem bālāa, wŋ nye naa Jemesɪ nɪ Jŋon, Jebedee bibiir, a ba be a gboro pŋ chŋoŋo a lŋyaarsɪ. XX Wŋn wa nye ba, wŋ bŋol ba naa, ka ba bar a ba sāa nɪ a gboro nɪ a bala ban yara tɪ turo a Yesu.

XXI Be le ba wa chen a Kapenahum ka a Pɛnfŋ Bibir wa ta, ka a Yesu chen tɪ kpe a lŋofŋ jie tɪ piel wile. XXII A nibe nɛer 'maa naa nɪ a wŋ wiilfo, bojūu wŋ wile ba naa nɪ Nāanmɪn sŋr. Waa ɪ fika a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe ɛ. XXIII A sɪdɛer sŋo kŋo mɪ chen tɪ kpe a ba lŋofŋ jie tana

'yere ni, ^{XXIV} "Bãa le a fõo Yesu na yi a Najareti booro a si sê? Fõ wa naa ika fõ wa sõo si bar bu? N bõo naa a nire 'lo fon i, fõ i naa a cheche 'lo na yi a Nãanmin sê!"

^{XXV} Ka a Yesu tãn wõ, "Põo a fõ nee ti wa yi a daba põ!" ^{XXVI} Ka a sudeer daa a daba lob tõe nitãa kpũgul loro ti ñme chelma ti wa yi a daba põ.

^{XXVII} Ka a neer 'maa a nibe ka ba lieb sorõ taa, "Bo le? Wiil paal bo mi ni nyã, na tara kpẽõ le! Wõ ma 'yer 'yer, ka a sudebe ma tu a wõ nee." ^{XXVIII} Ka a wõ yele yaar a Galilee wer wõ jaa.

^{XXIX} Ban wa yi a lõofõ jie, 'lo ni Jemest ni Joon chen naa a Simon ni Andiru yir, ^{XXX} ka a ãgãn to a Simon dãe põo ka ba 'yer kõ a Yesu. ^{XXXI} Yesu kpe naa a wõ sê ti nyõõ a wõ nõu sõo wõ ka wõ ir. A ãgãn tol baar wõ, ka wõ ir maal bõdiir kõ ba.

^{XXXII} A jãanõõr 'lõnõ a mõtõõ na wa mür, a nibe waan na baalsi ni a bala a sudebe na tara a Yesu sê. ^{XXXIII} Ka a tõe nibe ba jaa wa lõõ a dõdõrõ, ^{XXXIV} ka a Yesu sãa nyõõ na tara baal jaa bõrõ. Wõ mi dii naa a sudebe yõõ ka a yi, ti maa sõõ ka a sudebe 'yer 'yer e, bojũu ba bõõ naa a nire 'lo won i.

^{XXXV} A wer na chaara a bibio pipi ti chene sob, Yesu ir na wõ yi a yir na wõ chen a jie ãsõõ ika wõ ti sõõr Nãanmin. ^{XXXVI} Simon ni a wõ taaba mi yin bõõrõ wõ na ba wa nyẽ wõ, ^{XXXVII} na

ba 'yer, "Nibe ba jaa yõõrõ na bõõrõ fõ!"

^{XXXVIII} Ka a Yesu 'yer, "Yi i ka si chen jiyuo, a tẽn anyã na gbõr, ka n ti mool 'yer a Nãanmin 'yer a be, ala 'yõõ le n wa." ^{XXXIX} Wõ yõ naa a Galilee wer wõ jaa na wõ 'yere a Nãanmin 'yer a ba lõõfõ yie põ ti na wõ dire a sudebe mi ka a yire.

^{XL} Ka a daba ãsõõ mi na i kõkõmõ wa gbur dumo sõõr wõ, "Fõõ sõõ, sãa ma."

^{XLI} Ka nıbaal kpe a Yesu ka wõ tur a wõ nõu sir a daba ti 'yer, "N sõõ naa. Sa!" ^{XLII} Ajienaa ka a kõkõmõ sa.

^{XLIII} Yesu kpãa wõ naa kpãkpãan wõ ika, ^{XLIV} "Taa ure wa 'yere koro nire e. Chen ti wiil a fõ mãe kõ a Juu nibe bõõrõrõ ti ir a nee 'lo a Mosesi na 'yer ka a i dãaste." ^{XLV} Tiche a daba na wa yi wõ piel naa na wõ ñme a Yesu yele yaar, ka a le jũu Yesu ba le tõõ yõõrõ chãa põ a tõe põ e. Wõ ma be naa a tõe kõkõr, a nibe chene yire jiir jaa waara a wõ sê.

II

^I A anyã puor, Yesu lieb wa a Kapenahum, ka nibe wõ ka wõ be naa a yir. ^{II} Niyoõ wan wa duo na ba sere a die wa ti yin a yõõ. Ka wa 'yere a Nãanmin 'yer koro ba. ^{III} Be le ka daba ãsõõ mi biere, a wõ nuur ni a wõ gbere kpi naa, ka nibe anaar jẽjel wõ na ba waan a Yesu sê. ^{IV} Ka ba wa ta, ka jie ba be be a ba na tu kpẽn a be a Yesu na be e, a nyõõ jũu. Be le ba do a gar ju na ba ti ñmaa puo

a jie 'lo a Yesu na ara, ti na ba de a daba ni a fobaa 'lo ban 'mooon wo waan tur bar ka wo suu ti ga a Yesu niem. V Be le a Yesu na wa nye a le ban soo de wo, wo 'yer ku a dabaala, "N bie, n ve naa fu yelbebe bar."

VI Ka be le ka a Mosesi NEE wiwiilbe bamine na be be tiere, VII "Ka nye daba na ara fere na wo soono Naañmin yuor tee. An le na too nire yelbebe ve bar, ka Naañmin tee ba le e?"

VIII Ajienea Yesu boon naa a le ban tiere a ba poor po, ka wo 'yer ku ba, "Baa le yi tiere a le a yi poor po? IX Buor soo le i komokomoo, n 'yer ika n ve naa wo yelbebe bar, bu, n 'yer ika a daba nya wo ir, 'moo a wo boganaa, na wo kulo ni? X N buoro naa ika yi boo ika a Nisaal Bie tara naa kpeo a wer po na ve nire yelbebe ku wo." Be le wo 'yer ku a daba 'lo nuur ni a gbee na kpi, XI "Foo le n 'yere, ir, na fu 'moo a boganaa, na fu kulo ni." XII Be le, ka wo vaa ir 'moo a boganaa yin a nibe ba jaa niem. Neer 'maa ba naa ka ba dana Naañmin 'yere, "Saa doo nye a le e."

XIII Yesu lieb chen a man nee ka nyoo wa a wo se ka wo wile ba. XIV A Yesu na wa chiine wo nye naa a Alfayasi bie, Levi, ka wo jane a lopo defo jie, ka Yesu 'yer ku wo, "Ir turo ma," ka wo ir turo wo.

XV A lopodierbe ni a yelbetonbo yoo turo naa a Yesu, ka 'lo ni a bamine ni a wo

poturbo 'mataa dire a Levi yir. XVI A Mosesi NEE wiwiilbe na i a Faraseemine nye a le won jane ni a lopodierbe ni a yelbetonbo 'mataa dire, ka ba soor a wo poturbo, "Baa le so a daba nya na 'mataa dire ni a lopodierbe ni a yelbetonbo?"

XVII Yesu wo naa a le ban 'yer, ka wo 'yer ku ba, "Nire na kpeeme waa chiine titile jie e. Baalaa le ma chen. N ba wa ika n wa bool a nitorsi e. N wa naa ika n wa bool a yelbebe tonbo ka ba wa lieb a tiere."

XVIII Joon poturbo ni a Faraseemine nibe gal ko, ka nibe wa soor a Yesu, "Nmune le a Joon poturbo ni a Farasee poturbo ma gal ko, tiche ka a foo poturbo maa gal ko e?"

XIX A Yesu 'yer ku ba, "Nmune le an i ka nibe be a poo paalaa sure jie ti too ko gal? Won chene be a ba se, ba ko too e. XX A daar 'lo ban wa de a poo paalaa sure, ban gal a ko.

XXI "Nire maa nmaa fopaalaa se 'yoo fokoraa po e. 'Lo be se 'yoo a le, a fopaalaa na too naa a fokoraa chier. XXII Nire maa de dabain 'yoo wokoraa po e. 'Lo 'yoo, a woo na pur naa, ka a daa ni a woo soo. Wo ma 'yoo naa dabain wopaalaa po."

XXIII A Penfo Bibir Daar, Yesu ni a wo poturbo kpen tala puo saiso, ka a wo poturbo piel foro a bobie. XXIV Ka a Faraseemine 'yer

kō a Yesu, "Nye le a fō poturbo na ure. Bo le so ka ba tōñō a Pēnfō Būbir? A ba tara sōr ε."

^{XXV} Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yaa bōō a par a le yin kar kaa a Nāanmūn gān pō a nāa David nī a wō nibe na ba dōō tara bon na di ε! ^{XXVI} A ber ala pō Abiyata le i a Juu nibe bōōrlo nīkpēε, kō dōō kpe ba, ka wō kpe a Nāanmūn yir, ka a Abiyata de a paanōō ala ban bin kō Nāanmūn kō wō, ka wō 'wōb. A paanōō ala a Juu nibe bōōrlorbo tēε le ma 'wōb, a ba tara sōr ika nīyuo wō 'wōb ε, tiche ka David 'wōb ti de kō a bala na be a wō sē, ka ba mī 'wōb."

^{XXVII} Be le ka a Yesu 'yer kō ba, "A Pēnfō Būbir ben be a nibe 'yōō, a ba i a nibe ben be a Pēnfō Būbir 'yōō ε. ^{XXVIII} Ala le so ka a Nīsaal Bie i a Soro lōōn a Pēnfō Būbir gba."

III

I Sōō āsōō go Yesu chen ti kpe a lōōfō jie, ka a daba kōō mī be be ka a wō nūpel kpi. II Ka a nibe bamine na be be bōōrō ika ba gar a Yesu, be le ba tōō gbōr kaara wō. Ka won sāa naa a daba nūu baal a Pēnfō Būbir bī. III Yesu 'yer kō a daba nūpel na kpi, "Ir ara a sī jaa nye fō."

IV Be le ka a Yesu sōōr ba, "Tōbūor sōō le tara sōr a Pēnfō Būbir daar ika fō tō, a fō maal vīla bī deer, fō faa nyevōr bī fō kō wō?" Ka ba i jaa gbulo gbulo.

V Wō kaa naa ba jaa gōōr nī suur, ka a wō pōō sōō a ba bachelfō jūu. Wō 'yer kō

a daba 'lō nūpel na kpi, "Tur a fō nūu." Wō tur naa ka a nūpel wō jaa sa. ^{VI} Be le ka a Faraseemine yi chen a Herōd nibe sē, a ba ti 'mataa guoro a Yesu, bōōrō sōr 'lō ban na tu kō wō.

^{VII} Yesu nī a wō poturbo yin chen a man pō ka a nīyōō na yi Galilee wer tu ba.

^{VIII} Nīyōyōō mī yi naa Judiya wer, Jerusalem, Idumea wer nī a Jordan man gōōn, nī a tēn na be Tire nī Sidon wer pō, wa a wō sē bojūu ba wō naa a le jaa won tō.

^{IX} A nīyōō jūu, Yesu 'yer kō a wō poturbo, "Yī kaa nye gboro kō ma ka n ser bālāa." Wō 'yer naa a le bojūu waa bōōrō ika a nibe ba mīl pōō wō ε. ^X A nibe yōō won sāa le so, a baalsī dara taa bōōrō ika ba sūr wō. ^{XI} A sīdebe na ma wa nye a Yesu ba ma da naa a nīre 'lō 'yōō ban be lōb tēε ti tāna 'yere nī, "Fōō le a Nāanmūn Bie!" ^{XII} Tiche wō kpaal ban jūu, ka ba taa ure wa 'yere a nīre 'lō won i ε.

^{XIII} Yesu do naa a tōō ju ti bōōl a bala won bōōrō ka ba do wa a wō sē. ^{XIV} A ba pō le wō kaa ir pie nī ayi, bōōlō ba nītōnsī, ka ba na be a wō sē, ka wō ma tō ba ka ba chen ti mōōl 'yer a Nāanmūn 'yer, ^{XV} ti tara kpēō dire nī sīdebe ka a yire. ^{XVI} A nibe pie nī ayi bala won ir yoe le a anyā. Simon, won le kō wō yopaalaa Pita. ^{XVII} Jemesī, nī a wō yebile Jōōn, a ba sāa yuor le Jebedee, wō bōōlō ba naa Bōōnegasī, a par le sa tāna

bibiir. XVIII Andiru, Filip, Batolomi, Matiu, Tomasi, Jemesi na i Alfayasi bidaba, Tadius, Simon na mōo nɔbir ni a wɔ wɛr yele, XIX ni a Judas Isikariyot, 'lo le na wa de a Yesu tiɾ.

XX A Yesu na liɛb wa a yir, niyoo wa naa wa lōo go, ka 'lo ni a wɔ poturbo ba tara jaa gba na di ε. XXI Be le a wɔ yir dēme na wa wō a le, ba chen naa ɔka ba ti ka wɔ, bojūu ba 'yer naa ɔka, "Burbur kpe wɔ naa."

XXII Ka a Mosesi Nɛɛr wiwiilbe bamune na yi a Jerusalem mi 'yere, "A Beel-jebul, le pɔb wɔ! A sɔdebe nāa le wɔ ma de dire ni a sɔdebe ka a yire."

XXIII Yesu bɔɔl naa a nibe na wɔ lob sukpar kɔ ba, "Nɔmine le a Satan na i le dii a Satan? XXIV Ala i nāa ir jɛere ni a wɔ māe nāalōo, nɔmine le wɔn i ara? XXV Yir nibe mi ir jɛere taa, a yir 'lo nibe kō tōo 'mataa kpe ε. XXVI Ala i a Satan ir naa na wɔ jɛere ni a wɔ māe, wɔ mi kō tōo ara ε, a wɔ baaraa le. XXVII Yelmāe, nure jaa kō tōo kpe gādaa yir ti ju a wɔ bonɔ ka waa de nie lū wɔ ε. 'Lo wa lū wɔ a le wa baar, wɔn pāa tōo naa a wɔ yir bonɔ ju. XXVIII Siɾe le n 'yere kɔɔo yi, yeldebe ni ferfɔ a jaa nibe na fere sōonō ni Nāanmɔn yuor ban nyen v̄e kɔfɔ. XXIX Tiche nure 'lo na fere ni a Nāanmɔn Siɾe kō nye v̄e kɔfɔ ε, bojūu wɔ lo naa a yeldɛɛr 'lo pɔ, na ba tara baarfɔ ε."

XXX Ban 'yer ɔka wɔ tara naa a sɔdeɛr le so ka wɔ 'yer a le.

XXXI Be le ka a Yesu ma ni a wɔ yeɛr wa. Ba ara naa a yōo ti tō nure ka wɔ bɔɔl wɔ. XXXII Niyoɔ jāne naa jilō a Yesu ti ba 'yer wɔ, "A fo ma ni a fɔ yeɛr be naa a yōo bɔɔro fɔ."

XXXIII Ka wɔ sɔur ba, "An le i a n ma ni a n yeɛr?"

XXXIV Be le wɔ kaa a bala na jāne jilō wɔ ti 'yer, "Banyā le i a n ma ni a n yeɛr! XXXV Nure 'lo jaa na turo a Nāanmɔn sɔr, 'lo le a n yebe ni a n yeɛro ni a n ma."

IV

I Sōo kōo go, Yesu piel wile a man nɛɛ. A niyoɔɔ na wa lōo jūu, wɔ kpe naa a gboro pɔ jāne, tiche ka a nibe ara kɔɔ a kōo nɛɛ. II Sukpar le wɔ loɔro wile ni ba yelyoo, sukpa āsɔɔ ni nyā: III "Yi chele! Kɔɔraa le yi chen ɔka wɔ ti yaar a wɔ bōborɔ. IV Wɔ yaar naa ka amine lo a sɔr pɔ ka a lubil wa tuur di. V Ka amine mi lo a jie 'lo a kɔsibe na waa gar a tāna, na a bul fɔɔ, a tāna na ba tire jūu. VI Tiche a mōtōo na wa nyāa, a jɔɔl naa na a kpi, bojūu a ba tara nyibe ε. VII Amine mi ti lo naa gɔur pɔ, tiche ka a gɔur bul fān naa tara, a ba tōo dɔɔ ε. VIII Ka amine mi ti lo a kɔjō vila pɔ, na a dɔɔ yɔɔ. Ka amine dɔɔ a lijer ni pie, amine lijaata ka amine mi kɔbaa."

^{IX} Ka wō 'yer kō ba, "Nīre jaa na tara toor, wō chele!"

^X A nīyoyō bala na wa chen ti che a nibe bala na turo wō nī a wō poturbo pie nī a ayi bala wōn ir, ka a ba suor wō a sukpar par. ^{XI} Be le ka wō 'yer kō ba, "Yīn 'lo Nāanmīn kō yī naa a Nāanmīn nāalōs yelsōolaa, tiche a banyā 'lo na ba pō ε, a yelsī a jaa ī naa sukpar kō ba. ^{XII} A le jūu, 'Ba ma kāan lēεε ti ba maa nye ε, na ba ma chel lēεε ti ba maa wō ε. Ala ba ī le ε ban līeb a ba tīer ka Nāanmīn vē kō ba.' " (*Isaiya 6:9, 10*)

^{XIII} Ka Yesu suor ba, "Yaa bōō a sukpa nyā par ε? Nīmīne le yīn ī wa bōō sukpa jaa par? ^{XIV} Yī kaa, a kōraa le a nīre 'lo na yaara a Nāanmīn 'yer. ^{XV} Nibe bamīne kaara naa fīka a bōbie ala ban jaar ka a lo a sor pō. Bala wa wō a 'yer wa baar, a Satan ma wa naa, wa de a Nāanmīn 'yerbir ban bor a ba nyāa pō. ^{XVI} Ala mī na lo a jie 'lo a kōsībe na waa gar a tāna ī naa a bala na wō a 'yer na ba ma sōō de fōō jaa nī popel, ^{XVII} tiche baa tara nyībe ε, ba maa kor ε. A 'yer jūu, wōm bī gefō wa wa a ba sē, ba ma līeb puor fōō jaa. ^{XVIII} A ala mī na lo a gōor pō ī naa a bala na wō a 'yer, ^{XIX} tiche ka a āgān nyā wōm, nī a bōtarī belfō, nī a bōborī fān a 'yer, ka waa tōō dōō ε. ^{XX} A anyā mī na lo a kōjō pō ī naa a bala na wō a 'yer na ba sōō de na ba dōō jur, ka amīne ī lījer

nī pie, amīne lījaata, amīne mī kōbaa."

^{XXI} Wō suor ba naa, "Ba ma chōm fātīn na ba de laa kpa pōō bī de su gado pīlem bī? A ba ī a jie 'lo wōn na chaar nīre jaa le ba ma dōō ε? ^{XXII} Bon jaa na pōō ban yuo wō naa, ka ala a jaa mī na sōōl yī chāa pō. ^{XXIII} Nīre jaa na tara toor, wō chele!"

^{XXIV} Ka wō 'yer kō ba, "Yī bōō chele sō a le yīn wōnō. A le fon man tīr, le mī le ban man kō fō, tī dōōl gba. ^{XXV} Nīre jaa na tara, Nāanmīn ma vē naa ka wō nyere dōōlo, nīre nyā mī na ba tara ε, a bālāa ala gba wōn tara, Nāanmīn na de naa a wō sē."

^{XXVI} Tī le bōō 'yer kō ba, "A Nāanmīn nāalōs nītō le wō kaara. Daba ma jaar a wō bōborō bar. ^{XXVII} Tāsōō nī mōtōō, ka wō gān bī wō ir naa, a bōbie ma bulaa naa nōō, tiche a wō māε gba maa bōō ε. ^{XXVIII} A bōbie ma bul naa a tēe naa tō vaar tī dōō jur, bī a bie. ^{XXIX} Ala wa bī baar, wō ma chiin nī sōō tī nman bojūu a nīmab sōō ta naa."

^{XXX} Ka Yesu le 'yer, "Bo le sīn de man a Nāanmīn nāalōs bī sukpa buor le sīn lōb gbeb wō? ^{XXXI} Wō kaara fīka a kōkōō bīr, 'lo le ī a bōbie a jaa pō bōbile. ^{XXXII} Tiche wō ma bul ī tīkpēε na wō tē wilbere, ka a lubil ma wa mara a wō 'maar pō."

^{XXXIII} Yesu de naa sukpayōō na nyetaa na wō 'yer a 'yer kō ba, a le an

na ı ka ba tōo bōo a par.
XXXIV Sokpar tēē lē wō ma de
'yerē nı a 'yer korō ba. Tıche
ala wa ı 'lō nı a wō poturbo
tēē lē, wō ma wiil naa a jaa
par kō ba.

XXXV A daar 'lōnō jāanvōr,
wō 'yer kō a wō poturbo,
"Yı ı a sı gōo chen a man
gōon." XXXVI Ba bar naa
a nıyoyōo bala tıche ka a
wō poturbo tara wō, ka
ba 'matāan a gborı amıne
gōonō. XXXVII Ka a man
kōo sēkpēē 'lō ire ka a kōo
kpe a gboro pō ıre na sēē
XXXVIII tıche ka a Yesu be
a gboro par gā kool wō ju
guro. Ka a wō poturbo sāt
wō na ba sorō wō, "Wiwile,
a ba bā fō sın mōrō bı?"

XXXIX Be lē ka wō ır tān a
sesebe nı a man, "Yı ηmaa
vōor! Yı ara a lē ne!" Ka a
sesebe ηmaa vōor ka a man
ara jomm.

XL Ka wō sōor a wō po-
turbo, "Bo lē so ka yı joro a
dābāē? Yı chene na ba sōo
ma bı?"

XLI Ka a dābāē kpe ba ka
ba heb sorō taa, "An lē a nyā
ka a sesebe nı a man tu a wō
neē?"

V

I Yesu nı a wō poturbo gōo
naa a man, a Gerasenı nıbe
wer pō. II Yesu na wa yı a
gboro pō, daba na gele yı naa
a yar par wa tuor wō. III A
gēgelaa nyā kpiere naa a yar
par ka nıre jaa ba be be na
tōo lū wō nı bōjōrsı gba ε.
IV Ba ma lū naa a wō gbēē nı
a nuur tıche ka wō ηma, tı
kar a kue ala bar. Nıre jaa

ba be be na tōo wō ε. V Tāsōo
nı mōtōo, wō ma be naa a
yar par nı a tōn ju tāna tı
ηmara a wō māē nı kusıbe.

VI Wōn wa nye a Yesu na
be tēē, wō jo naa tı lo gbur
dumo a wō niem, VII tı na
wō ηme chelma 'yerē, "Bo
fō bōorō ıka fō ı ma? Fō ı
naa a Nāanmın nyā na gar a
jaa Bie pōn Nāanmın ıka fō
kō ge ma ε." VIII Bojūu Yesu
dōo 'yerē korō wō ıka, "A fōo
sıdeēr wa yı a daba pō."

IX Be lē ka Yesu sōor wō,
"Bāa a fō yuor dı?" Ka wō
'yer, "Sıyōo, bojūu sı waa
naa." X Ka wō sōor a Yesu
yāayāabile ıka wō ta dıi wō
bar a jie 'lō ε.

XI Doyōo mı ara na gbor a
tōo, dire. XII Ka a sıdebe sōor
a Yesu, "ır sı 'yōo a dor ala
pō na fō sōo ka sı tı kpe a
ba pō." XIII Wō sōo naa ka a
sıdebe yı tı kpe a dor ala. A
ı naa dor tur ayı (2,000) ka
a jaa tıgbıl suu tı kpe a man
pō gbōm kpi kpi.

XIV A bala na kaara a dor
jon kul a tēē pō nı a tēbil ala
na gbor tı 'yer a lē na ı. Ka
a nıbe yı chen ıka ba tı kaa.
XV Ba wa naa a Yesu sē wa
nye a daba 'lō na dōo tara
a sıdeyōo gele ka wō chı su
bonsı jānē, ka a dābāē kpe
ba. XVI A bala na nye 'yer kō
a nıbe a lē na ı a daba na
dōo tara a sıdebe nı a dor
'yer, XVII ka a nıbe piēl sōorō
a Yesu ka wō yı a ba wer pō.

XVIII Yesu na wa kpiere a
gboro pō ka a daba 'lō 'yōo
a sıdebe na yı sōor wō ıka
wō ı a ba 'mataa chen. XIX Ka
a Yesu ba sōo ε, tı 'yer wō,

“Kul a fo yir dēme sē ti 'yer kō ba a le a Soro na i kō fo, ni a le won jo a fo nībaal.”
 XX A daba chen na wō ti piel 'yerē a le a Yesu na maal kō wō a wer 'lo pō ban bōolo a Dekapolisi. Ka a nēer 'maa a nibe.

XXI Yesu na wa gōo a man gōon go, niyooyo lōo naa na ba jilō wō. Wō chene na ara a man nēe, XXII ka a ba lōofu jie nīkpēē āsoo ban bōolo Jairusi wa a be. Wōn wa nye a Yesu, XXIII wō gbur dumo a Yesu niem ti soor wō, “Yāayāabile, a n bipōobile le i baal ire na kpi. Wā dōol wō a fo nūu ka wō sa ta kpi ē.” XXIV Ka a Yesu ni a daba 'mataa chiine. Niyooyo turo naa dara taa tiere wō.

XXV Pōo kōo mi ben be lo ste suoro faara yuomo pie ni ayi. XXVI Wō bal di dōoye yoo a titulbe jie na wō sōo bon jaa wōn tara ti ba sa ē. Ka a baal tōonō wō. XXVII Wōn wa wō a Yesu yele, wō tu naa a puor ti sur a wō fuu, XXVIII bojūu wō 'yer kō a wō mǎe. “Maa tōo sur a wō fuu gba, un sa naa, na n pēn.”

XXIX Wōn wa sur a Yesu fuu nēe wa baar, a jāi ηmaa naa a dēdēe daa ka wō bōon ika a wō wōor baar naa.

XXX Ka a Yesu mi bōon a fōo 'lōnō a kpēo na yi a wō sē. Ka a wō lteb a niyooyo bala pō soor, “An le sur a n fuu?”

XXXI Ka a wō poturbo 'yer, “Nye a le a niyooyo banyā na dara taa tiere fo, tiche a fo sooro a soo 'lo na sur fo!”

XXXII Tiche ka a Yesu chene kaara gōoro ika wō nye a

nire 'lo na sur wō. XXXIII Ka a pōo na bōon a le na i, dābāe kpe wō naa ka wō mire na wō wa gbur dumo a Yesu niem ti 'yer a le jaa na i. XXXIV Ka a Yesu 'yer kō wō, “N yepōo, fon soo ma jūu, fo sa naa. Kulo ni āgān 'maar, a fo dōoye baar naa.”

XXXV A Yesu ba 'yer baar ē, tiche nibe kōo yi a Jairusi yir wa 'yer wō, “A fo bie kpi naa. Bāa 'yōo fo dōonō a wiwile go?”

XXXVI Yesu ba chele a le ban 'yerē ē, ti na wō 'yer kō a daba, “Taa joro dābāe ē. Soo ma de.”

XXXVII Yesu ba soo ka nire jaa tu wō ē, ka Pita ni Jemesi ni a wō yebile Joon tēe ba le ē. XXXVIII Ban wa ta a Jairusi yir, Yesu nye naa a nibe na kōnō ηmiere chelsi. XXXIX Ka wō kpe ti soor ba, “Bāa le yi kōnō ηmiere ni a chelsi a le? A bie ba kpi ē. Wō gur naa.”

XL A ba laara toro ni wō. Wō dii naa a nibe ba jaa bar ka ba yi ti wō tara a bie sāa ni a ma ni a wō poturbo bala won 'mataa chiin, a ba kpe a jie 'lo a bikūu na be. XLI Ka wō ti nyoo a pōobile nūu ti 'yer, “Talita kum!” A par le a Yesu nibe kōkor pō, “Pōobile, ir!” XLII Ka wō vaa ir chiine. Yuomo pie ni ayi bie le. Ka a yele 'maa ba nēe. XLIII Yesu kpaal ba naa jūu ka ba taa vē ka a nire jaa wō naa ē. Ti 'yer ika ba kō a pōobile bōdiir ka wō di.

VI

¹ Yesu yi naa a be ka a wō poturbo tu wō ka a ba 'mataa

kul a Najaretı na ı a wo tēe.
 II Ka a Pēnfō Bıbir wa ta, ka wo kpe be a ba lōōfo jie ti piel wile, ka a nyoo bala na wō neer 'maa. Ka ba sorō, "Nyıne le a daba nyā nyē a bōōfo nyā? Yē buor le a nyā won tara na wo gba tōnō ni a ne'maa tōmō?" III A ba ı a mıııere le e? A ba ı a Mēer bie le e, a wo yebil ı Jemesı ni Josesı ni Judas ni Simon e? Ka a wo yepobo mı be ka a sı sē e?"

IV Ka a Yesu 'yer kō ba, "Nāanmın 'ye'yere nyere na 'yōōfo jie jaa, tıche a wo mǎe tēe ni a wo yir dēme ni a wo nıbe sē le waa nyere 'yōōfo e." V Waa tōō tō ne'maa tōmō yoo a be e, ti wo dōol a wo nū baalsı bālāa a ba sa. VI Yesu nee 'maa wo naa bojūu baa soō de wo e. Wo yon gūr a tēn na wo wile. VII Wō buol naa a wo poturbo Pie ni Ayi bala won dōō ir, ka ba wa a wo sē ka wo tō ba ayir yir, na wo kō ba kpēō ka ba tōō sıdebe.

VIII Wō 'yer kō ba, "Yı ta de bon jaa e, yı tara dadiırsı tēe. Yı ta tara bōdiir e, bı woor e, bı yōō libie a yı sıır gāma pō e. IX Yı āsōō jaa wo su nafōō ni fuu bō'yen tēe. X Yir jaa pō yın wa kpe, yı be a be ti ta a sōō 'lo yın wa yi a tēe 'lo pō. XI Tēe jaa pō yın wa kpe ka baa de yı e, bı soō a 'yer e, yın wa yire yı kpoor a yı gbēe tā-uul ka a di a ba dēer dāasıe."

XII Ba yin chen ti mōōō 'yere a Nāanmın 'yer ıka a nıbe ba lieb ba tıer. XIII Ba

diin a sıdebe ka a yi, ti 'lu baalsı kāa ka ba sa.

XIV A nāa Herōd mı wō naa a anyā, bojūu nıre jaa wō naa a Yesu yuor. Ka a bamıne 'yere, "A Jōōn 'lo na ı a kōsuoro, 'lo le tōō yi a yaa pō, ala le so ka wo tōnō a ne'maa tōmō a le."

XV Ka a banyā mı 'yere, "Elaija le." Ka a bamıne mı chene 'yere, "Wō ı naa a Nāanmın 'ye'yere āsōō nıtāa a bala na dōō be be a kōro jaa."

XVI Tıche a Herōd na wa wō, wo 'yer naa, "A Jōōn 'lo ın vē ka ba nmaa a wo ju le, yi."

XVII A Herōd mǎe le dōō vē ka ba nyoo a Jōōn waan, wa lū 'yōō a pōōfo die pō. Wō ı naa a nıtō, a wo yebile Filip pōō Herōdiyas won de jūu.

XVIII Jōōn 'yer kō a Herōd, "A ba tara sor ıka fo de a fo yebil vor pōō kul e." XIX Ka a Herōdiyas tara ni a Jōōn jeer bōōō ıka wo kō wo, tıche waa tōō e. XX A Herōd bōō naa a Jōōn na ı nıōō ni cheche, na wo joro a Jōōn dābāe, na wo gu wo tara. A Herōd wa wō a Jōōn 'yer a ma sob won nıbir, tıche wo ma bōōō naa ıka wo chele a wo 'yer.

XXI Tıche sor wa yuon kō a Herōdiyas a sōō 'lo a nāa na wa maala a wo dōōfo bıbir ye. A wo dōōfo bıbir nyāna daar, wo buol naa a nıbere bala na turo a wo puor, ni a sojası nıbere, ni a nıbere na be a Galilee pō.

XXII A Herōdiyas bıpōō wa kpe naa, na wo se a bāne ka

a pel a nãa Herod ni a wo nuberε bala ba jaa pɔɔ. Ka wo 'yer kɔ a pɔɔbile, "Sɔɔr ma bon jaa fon bɔɔrɔ, ɪn kɔ fɔ naa." ^{XXIII} Be le wo pɔl kɔ a pɔɔbile, "Bon jaa fon sɔɔr ala ɪ a n nãalɔɔ ηmaa gba le, n na kɔ fɔ naa."

^{XXIV} Ka wo yi chen ti sɔɔr a wo ma, "Bo le ɪn sɔɔr?" Ka a wo ma 'yer wo, "Ti sɔɔr a Jɔɔn Kɔsuor ju."

^{XXV} Ka a pɔɔbile yi pɔɔ fɔɔ le kpe a nãa sɛ ti 'yer, "N bɔɔrɔ naa ɪka fɔ 'yɔɔ a Jɔɔn Kɔsuor ju a la'yelma pɔ kɔ ma a pɔpãanyã."

^{XXVI} A nãa pɔɔ sɔɔ naa, tiche a nibe bala won bɔɔl na won pɔl kɔ a pɔɔbile jũu, waa bɔɔrɔ ɪka wo tɔr ε.

^{XXVII} Ka wo tɔ a nɪkɔrɔ ãsɔɔ a dɛdɛe daa ɪka wo chen ti ηmaa a Jɔɔn ju waan. A daba chen ti ηmaa a Jɔɔn ju a pɔɔfɔ die pɔ ^{XXVIII} 'yɔɔ a la'yelma pɔ waan, wa kɔ a pɔɔbile ka wo de kɔ a wo ma. ^{XXIX} A Jɔɔn poturbo na wɔ a le, ba chen ti 'mɔɔ wo na ba ũu.

^{XXX} A Yesu nɪtɔnsɪ lɪεb wa lɔɔ taa a wo sɛ, na ba wa man a le jaa ban tɔ ti wiil a nibe, na ba kɔ a Yesu. ^{XXXI} A nibe yɔɔ na waara ti chiine jũu, jaa gba ba be be a ban di ε. Be le ka Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ wa a sɪn tɛε chen a jie 'lɔ a nibe na ba be ε, a yɪ ti jãne pɛn."

^{XXXII} Ba kpe naa a gboro bala tɛε chen a jie 'lɔnɔ. ^{XXXIII} Tiche a nibe na wa nye ban chiine ba bɔɔ ba naa. A ba yi a tɛn a jaa de nie jon gbεε ti ara a be. ^{XXXIV} A

Yesu na wa ti ta, na wo nye a nɪyɔɔ a ba ɪre nɪbaal a wo sɛ, ban kaara fɪka piir na ba tara chune jũu, wo piel wile ba yelyɔɔ.

^{XXXV} Mɔtɔɔ na wa mɔrɔ a wo poturbo wa naa wa 'yer kɔ a Yesu, "A ka ɪ naa mɔgɔɔ, ti a mɔtɔɔ mɪ mɔrɔ; ^{XXXVI} wɛl a nibe bar a ba chen a por ni a tɛn na gbɔr ti bɔ bɔdiir da di."

^{XXXVII} Ka be le a Yesu 'yer sɔɔ ba, "Yɪn mãε yɪ kɔ ba bɔkɔɔ a ba di." Ka a poturbo 'yer ɪka, "Nyɪne le sɪn nye a libie anyãna? Nɪbɔ'yen ηmersɪ aniin sãyar gba! Nɪmɪne le sɪn ɪ kɔ ba jaa bɔdiir?"

^{XXXVIII} A be le a Yesu sɔɔr ba, "Paanɔɔsɪ anɪmɪne le yɪ tara? Yɪ chen ti kaa." Be le ba chen ti kaa ti wa 'yer kɔ wo, "Paanɔɔsɪ anũu, ni jãme ayi."

^{XXXIX} A Yesu 'yer kɔ a poturbo a ba ɪ a nibe ba jaa a ba jɛ gbulsɪ a mɔ'yɔlɔ ju. ^{XL} Be le a nibe jãne jãne, a gbulsɪ gbulsɪ. Bamɪne jãne naa kɔɔr kɔɔr, ka bamɪne mɪ jãne lɪjaayi ni piir. ^{XLI} A Yesu de naa a paanɔɔsɪ anũu ni a jãme ayi ala na wo kaa saaju ti dol puor Nãanɪmɪn yãan. Wo de naa a paanɔɔsɪ ηma ηma ti de kɔ a wo poturbo ti 'yer, "Yɪ de pɔ a nibe." Ti le de a jãme ayi ala mɪ ηma pɔ a nibe. ^{XLII} A nibe ba jaa din, na ba ti, ^{XLIII} tiche ka a poturbo wob a bɔηmaara 'yɔɔ per pie ni ayi. ^{XLIV} A nibe bala na dɔɔ di a bɔdiir ala, dɔɔr tɛε ɪ naa tur anũu.

XLV Ajienaa, ka a Yesu 'yõo a wõ poturbo a ba kpe a gboro na ba de nie chiine a Betisaida ti wõ na wel a nibe bar. XLVI Wõn wa bar ba wa baar, wõ do naa a tõo ju ika wõ ti puor.

XLVII A wer na wa sɔɔɔ, a gboro be naa a man sãlsɔɔ, tiche ka wõ be a weyõo, 'lo tɛɛ. XLVIII Wõ nye naa a wõ poturbo ka ba mõnõ a gboro faara bojũu a sesebe furo na tuoro ba. A wer na wa gboro a charfõ, wõ yin chiine a kõo ju waara a ba sã, ta bɔɔɔ ika wõ po ba. XLIX Ban wa nye wõn chiine a kõo ju a le, ba tier ika kpĩin le, na ba nme chelsi, L bojũu ba jaa nye wõ naa ka dãbãe kpe ba. Ajienaa, ka a Yesu tãn, "Yi nyõo nyãa! Maa le! Yi taa joro dãbãe ɛ." LI Ti pãa kpe a gboro pɔ ka a sesebe nmaa vɔur. Ka a neer 'maa ba yoo jaa. LII Baa dõo bõo a paanõosi ala par ɛ, bojũu a ba ju ba wõnõ nyaar ɛ.

LIII Ban wa gõo a man do lã a gboro a Genesaretĩ gõon, LIV ti tõo yi a gboro pɔ, nibe nye naa a Yesu bõo. LV A nibe jon yɔ a wer 'lo wõ jaa na ba tuo a ba baalsi ni sõn chiin jie jaa ban wõ ika wõ be naa. LVI Jie jaa wõn chen, tẽkpẽe pɔ bi, tẽbile pɔ bi, ka a tẽe kõkoor lãɛɛ, ba ma gaal naa a ba baalsi a chãa pɔ. Ba ma sɔɔɔ naa a Yesu ika wõ sɔɔ ka ba sur a wõ fuu nee gba, bala jaa na sur, ma sa naa.

VII

I A Faraseemine ni a

Mosesi Nee wiwillbe bamine yi naa a Jerusalem wa lão a Yesu sã, II na ba nye a wõ poturbo ka ba dire ni nũdebe. Ka a le wiil ika baa pee a ba nuur a, "Puorfõ pee fõ 'lo ɛ." III A Faraseemine ni a Juu nibe ba maa di ka bala ba pee a ba puorfõ pee fõ 'lo ɛ, na ba turo a le a ba nibe na bin. IV Bala wa yi daa wa, ba maa di ka bala ba pee a pee fõ 'lo ɛ. Ban turo a ba bin yoo ala jũu, ba ma peen a n̄mama, dɔur ni a kulaar. V Ala le so ka a Faraseemine ni a Mosesi Nee wiwillbe sɔur a Yesu, "Bo le so ka a fõ poturbo ba turo a le a si nibe na bin ɛ, na baa pee a ba nuur ɛ ti dire ni nũdebe!"

VI Ka a Yesu 'yer, "Sire jaa le a Isaiya dõo 'yer a yin neer ayi dẽme 'yer na wõ seb. Nãan̄m̄in 'yer naa, 'A yin nibe banyãna 'yõonõ ma naa ni a yi nee, tiche ka a yi potter jãa a n sã. VII Pɔɔɔ le yi puoro ma, bojũu yi wile naa n̄saal nebinsi ti tier ika maa nee le.' (Isaiya 29:13) VIII Yi bar naa a Nãan̄m̄in Nee ti turo a le a yi nibe na bin.

IX "A ba i ka yi de yẽ bar a Nãan̄m̄in Nee tufõ ti turo a le a yin mãe na bin ɛ. X Mosesi 'yer naa a Nãan̄m̄in gãn pɔ, "Yõonõ a fõ sãa ni a fõ ma.' (A Yifõ Gãn 20:12) Na wõ mi le 'yer, 'Isɔɔ jaa wa pɔ 'yõo a wõ sãa bi a wõ ma, ba kũ wõ.' (A Yifõ Gãn 21:17) XI Tiche ka yin 'yer ika a see na, nire wa 'yer kũ a wõ sãa bi a wõ ma, 'Bon jaa in naa kũ fõ, n den kũ Nãan̄m̄in.'

XII Yı maa le vë ka wö maal bon jaa kü a wö säa bü a wö ma ε. XIII Yın ıre a nitö jüu, ka yı kaara a Nāanmın Nēē pōō tı turo a le yın māē na bin. Yelyōō mı ben be yın ıre nı nyetaa a nitö.”

XIV A Yesu le böō buol a nıyōō ka ba lıeb wa a wö sē. Ka wö 'yer, “Yı āsōō jaa wö chel wō ın 'yere tı na yı böō a par. XV Bon jaa ba be ka a yōō ka nıre na de di ka a bönyıne vë ka wö dēē ε, tıche bon 'lo na yı a nıre potıer pō le na vë ka wö dēē.” 1

XVII Sōō 'lo won wa bar a nıyōō bala tı kpe a yır, a wö poturbo sūr wö naa a sökpa par. XVIII Ka a Yesu sūr ba, “Yı mı ı naa a nıbe bala na ba böō a par bü? Yaa böō ıka bon jaa ba be be ka nıre na de di na wö dēē ε, XIX bojüu wö maa kpe a wö tıer pō ε, tıche pōm le wö ma suu na wö tı yı.” Yesu 'yer a nitö na wö wiil ıka a bödiir a jaa sēen difō.

XX Na wö mı le 'yer ıka, “Bon nyā na yı a nıre potıer pō le ma töō vë ka wö dēē. XXI Ala na ma yı a nıre potıer pō le, tıer dēbe, nı a sēsēyele, nı a nānyuur, nı nıre kōfō, nı sēfō, XXII nı a nyuur, nı a putuo, nı jire, nı kakaba, nı bōbier, nı yosōō, nı pōlyele nı a jōlyele. XXIII A yeldēbe anyāna a jaa le ma yı a nıre potıer pō, vë ka wö dēē.”

XXIV Be le ka a Yesu yı a be na wö chen a Tire wer pō.

Wö tı kpe naa a yır āsōō pō, tı waa buōō ıka nıre jaa wö böō ka wö ben be ε. Tıche wö kō töō sōōl ε. XXV Ala a pōō na tara wö bipōō ka a sıdēer tara, ajienaa won wö wō a Yesu 'yer, wö wan wa lo gbur dumo a wö niem. XXVI A pōō ba döō ı a Juu nıre ε, na wö döō yı be a Siriya Fonisiya paal pō. Wö sūr naa a Yesu ıka, wö dii a sıdēer bar a wö bipōō pō.

XXVII Ka a Yesu 'yer, “Bar ka a bibiir di a le ban buōō, taa de a bibiir bödiir kü baar ε.”

XXVIII Ka a pōō mı 'yer, “Sıre le, n Soro, tıche a baar mı ma dire naa a bö pur pur ala a bibiir na ma dire, tıche ka a loro a tēe.”

XXIX Ka a Yesu 'yer kü wö, “A nitö fon 'yer jüu, kulo. A sıdēer bar naa a fö bipōō.”

XXX Wö kul tı nye a bie na gā a gado ju, tı a sıdēer yı.

XXXI Yesu le yı naa a Tire wer pō, na wö tu a Sidon suu a Galilee man pō, na wö tı chen a Dekapolı paal pō. XXXII Be le ka nıbe bamıne waan daba na ı wōō, na waa töönō 'yere sō ε. Ba sūr a Yesu ka wö sır a daba nı a wö nüu na wö säa wö.

XXXIII Ka Yesu tara a daba yın chēchēē, na wö de a wö nubie su a daba tobōō pō, be le wö chir nataar tı sır a daba jālbir. XXXIV Na wö döł kaa a saaju tı vūr na wö 'yer kü a daba, “Efata!”, a par le a Yesu nıbe kōkōr pō, yuo. XXXV Ajienaa ka a daba

1 VII:XV 7:15 A gāma amıne pō, baa 'yōō a pōfo pie nı ayōōb ε ıka, 16 Nıre jaa na tara toor, wö chele.

tobo yuo ka a jãlbir heb ka wɔ piel 'yere jaa cheche.

^{XXXVI} Yesu kpaal ban jũu ɪka ba taa ure wa 'yere koro nure jaa ε. Tiche a le won kpaa ba le le ba mi 'yere yuro ni a jie wɔ jaa. ^{XXXVII} A nibe nee 'maan yoo jaa ka ba 'yere, "Wɔ in yele jaa sɔ. Wɔ gba ma vɛ naa ka wɔo wɔnɔ, ti jãlbir heb 'yere cheche."

VIII

^I A sɔo 'lɔnɔ pɔ, niyoo le lɔon taa go a Yesu sɛ, ti baa tara bon na di ε. Yesu bool a wɔ poturbo ka ba wa a wɔ sɛ ka wɔ 'yer, ^{II} "A nibe banya ure naa nɪbaal, bojũu ber ata ni nyã ban be a n sɛ, baa le tara bon na di ε. ^{III} Maa mi bar ba ka ba kulo ni a kɔ, ban ti lon sor pɔ, bojũu bamune yin teer."

^{IV} Ka a wɔ poturbo 'yer, "Tiche nyune le a kanaa a mɔgɔo pɔ nure na nye bɔdiir kɔ ba?"

^V Ka a Yesu suor ba, "Paanɔosi anmine le yi tara?" Ka ba 'yer, "Paanɔosi ayopɔi."

^{VI} Wɔ 'yer naa a nibe, ka ba jãne tɛe, ti na wɔ de a paanɔosi ayopɔi ala puor Nãanmin yãan, ti nma nma de kɔ a wɔ poturbo ka ba de pɔ a nibe. ^{VII} Ba tara naa a jãbil amine, ka wɔ de a ala mi puor Nãanmin yãan, ti 'yer ɪka a poturbo ba de pɔ a nibe. ^{VIII} Ba di naa ti ti che. Ka a wɔ poturbo wob a bɔnmaara ala ban di faa 'yɔo per ayopɔi. ^{IX} Ba ɪ naa tur anaar. Ka wɔ bar ba a sor. ^X Aji naa, 'lo ni a wɔ

poturbo 'mantaa kpe a gboro pɔ, na ba chen a Dalmanuta paal pɔ.

^{XI} Be le a Faraseemune wa soro wɔ yelsourst, boro ɪka ba beer wɔ kaa, na ba 'yer ɪka wɔ wiil ba jãne kɔo ka ba bɔo ɪka wɔ yin a Nãanmin sɛ. ^{XII} Ka wɔ suor le fãa ti 'yer, "Bo le so ka a yin pɔpãanyã nibe boro jãne ɪka yi nye? Yelmãe le n 'yere koro yi, yi kɔ nye jãne jaa ε." ^{XIII} Wɔ bar ba naa ti kpe a gboro gɔonɔ a man gɔon.

^{XIV} A wɔ poturbo iin naa ba tara paanɔo ε, ti tara bɔ'yen tɛe a gboro pɔ. ^{XV} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yi bɔon a Faraseemune paanɔo dãbil ni a Herod paanɔo dãbil mi."

^{XVI} Ka a wɔ poturbo guor taa 'yere, "Sin ba tara a paanɔo le so."

^{XVII} Yesu na bɔon a le ban 'yere, wɔ suor ba naa, "Bãa 'yɔo le yi 'yere ɪka yaa tara paanɔo ε? Yaa bɔo a par sere ε? A yi nyãa kpɛme na mi? ^{XVIII} Yi tara na nibe ti ba nyere ε, na yi tara tobo ti ba wɔnɔ ε. Yi iin bu? ^{XIX} A paanɔosi anũu in dɔo de nma kɔ a dɔor tur anũu, per anmine le yi wob a bɔnmaar na che 'yɔo?" Ka ba 'yer, "Per pie ni ayi." ^{XX} Ka a Yesu le bɔo 'yer, "In le de a paanɔosi ayopɔi na n nma kɔ a nibe tur anaar, per anmine le yi le wob 'yɔo?" Ka ba 'yer, "Per ayopɔi." ^{XXI} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yaa bɔo a par sere ε?"

XXII Ba wa ta na a Betsaida tēe pɔ, ka a nibe bamine tara jōo waan a Yesu sē wa suor wɔ, ka wɔ suor a jōo ka wɔ nyere. XXIII Yesu nyoo naa a jōo nūu ti too wɔ yin a tēe cheche. Wɔ ti chir nataar 'yōo a daba nibe pɔ ti dool wɔ a nūu ti suor wɔ, "Fɔ nyen bon bu?"

XXIV Ka a daba doo kaa ti 'yer, "N nyen nibe na kaara tur kaar na ba vire yooro."

XXV Ka a Yesu le de a wɔ nuur pɔo a daba nibe, ka a wɔ nibe yuo, ka wɔ nyere pāa nye bomo a jaa cheche.

XXVI Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Kulo, ta le kpe a tēe pɔ ε."

XXVII Yesu ni a wɔ poturbo chen naa a tēn ala naa gbɔr Sisariya Filipai. A sor pɔ ban be chiine, a Yesu suor ba naa, "An le a nibe 'yere ika n i naa?"

XXVIII Ka ba 'yer, "Bamine 'yer naa ika fɔo le a Joon 'lo na doo suoro a nibe a Nāanmɔn koo. Ka bamine mi 'yer ika Elaija. Ka a bamine mi chene 'yere ika fɔ i naa Nāanmɔn 'ye'yere āsoo na doo be be."

XXIX Ka a Yesu suor ba, "Tiche an le yi mi 'yer ika n i naa?" Ka a Pita 'yer, "Fɔo le a Ni-iraa, a Nāanmɔn na tō ika fɔ faa a wɔ nibe."

XXX Ka a Yesu kpāa ba, "Yi taa ure wa 'yere a n 'yer koro nire jaa ε."

XXXI Yesu piel wile ba na wɔ 'yere ika a Nisaal Bie na din dooye yelee yoo pɔ, ka a Juu niberε, ni a ba boorlo niberε ni a Mosesi Nεε wiwiilbe tɔr wɔ bar, na

ba kɔ wɔ. Tiche a ber ata daar won ir naa a kuu pɔ i vor. XXXII Wɔ 'yer naa anyā chāa pɔ, ka a Pita tara wɔ yin chēchēε ti piel mii 'yōo wɔ.

XXXIII Tiche ka a Yesu lieb kaa a wɔ poturbo ti mi mii 'yōo a Pita 'yere, "Too chen be, Satan! A fɔ tier in nire tier, waa i Nāanmɔn tier ε."

XXXIV Be le wɔ bool a nyoo ni a poturbo ka ba wa a wɔ sē, ka wɔ 'yer kɔ ba, "Nire 'lo jaa na booro ika wɔ turo ma, a ninyine na 'laara a wɔ māε ti de a daa na i dooye ni kuu, ti turo ma. XXXV Nire 'lo jaa na booro a wɔ nyevor, a wɔ nyevor na bor na, ti nire 'lo na soo a wɔ nyevor borfo a maa ni a 'yer noo nyā jūu, na faa wɔ naa. XXXVI Ala i nire tara naa a wer nyā bonso a jaa ti a wɔ sie we, bo tōnō le be be? XXXVII Bu bo le nire na de teen a wɔ sie? XXXVIII Ala i nire mi nye naa a maa ni a n 'yerie ka a i vā yelee a nibe banyā na tɔr Nāanmɔn bar, ni a putudēme sē, a Nisaal Bie mi na kaa naa a ninyine 'lo ka wɔ i vī soo a sōo 'lo won wa lieb wa ni a wɔ Sāa tur 'matāan a malaka chechesi."

IX

I Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmāε le n 'yere koro yi, bamine ara naa a kana na ba kō kpi ε, tiche na ba nye a Nāanmɔn nāalōo na na wa ni kpēo."

II A ber ayooɔb puor, Yesu tara naa Pita ni Jemesi ni Joon tēε na wɔ de ba nie ka ba 'mataa do tōwōo kōo

ju. Be le wō tī chil a ba niem. ^{III} A wō fuu pēl nyle gar bōpūla jaa nūre na maal a ka a wer pō. ^{IV} Ka a Elaija nī a Mosesī, wa daa yi a ba sē. Ka bala nī a Yesu 'mataa 'yerē.

^V Ka a Pita 'yer kō a Yesu, "Wiwile, a sēē naa sīn be a ka. Sōō, ka sī maal sēer ata: fōō āsōō, Mosesī āsōō, Elaija mī āsōō." ^{VI} Pita ba bōō ηmūne wō na 'yer ε, bojūu dābāē kpe ba naa.

^{VII} Ka a julōjuur wa pōō ba, tī kōkōr 'yer a be a julōjuur pō, "N binōnāa le a nyāna. Yī chele a wō 'yer."

^{VIII} Ajienaa ban ūka ba kaa, baa le nye nūre jaa ε, tī nye a Yesu tēē.

^{IX} Ban wa yi a tōō ju suro, ka a Yesu kpāa ba ūka ba taa wa 'yerē a le ban nye kōrō nūre jaa ε, wa tī tān a le a Nīsaal Bie na ir yi a wō kūu pō. ^X Baa 'yer kō nūre jaa ε, tī 'yerē na ba sōrō taa a kūu pō irfō par.

^{XI} Ka ba sōor wō, "Bō le so ka a Mosesī Nēē wiwiilbe 'yer ūka Elaija le na de nie wa?"

^{XII} Ka a Yesu 'yer, "Sīre jaa le a Elaija de nie wa chōor a yele jaa. Tī ba mī seb ūka a Nīsaal Bie na din dōoyē yōō ka ba tōr wō bar. ^{XIII} Tīche n 'yerē na kōrō yī ūka a Elaija wa naa ka ba ū a le jaa ban bōōrō kō wō nītāa a le ban seb a Nāanmūn gān pō."

^{XIV} Ban wa ta a poturbo ηmaa bala sē, ba nyen nūyōō na ara jilō ba ka a bala nī a Mosesī Nēē wiwiilbe chire taa. ^{XV} Ka nūbe na wa nye

a Yesu na waara, ka ba nēē 'maa ka ba jo tuor puor wō.

^{XVI} Ka a Yesu sōor a wō poturbo, "Bō le yī chire taa a le?"

^{XVII} Ka nūre āsōō 'yer a be a nūyōō pō, "Wiwile, n bidaba le sīdēer nūyōō ka wō maa tōō 'yer ε, ka n waan a fō sē. ^{XVIII} 'Lō wa ir wō, wō ma daa wōn lōb tēē ka wō furo a natafuul tī oōrō a nūme tī tāa. Ka n wa sōor a fō poturbo ūka ba dii a sīdēer nyāna bar, ka baa tōō ε."

^{XIX} Ka a Yesu 'yer, "Aa, a yīn nūbe banyā na ba tara sōofō ε, n be a yī sē kor ta ηmūne? N tara kānyir ηmūne kō yī? Waan a bie wa kō ma."

^{XX} Ka ba waan a bie. A sīē na wa nye a Yesu, wō ir tāa a bie ka wō lo tēē, mūre tī bile tī furo a natafuul.

^{XXI} Be le a Yesu sōor a bie sāa, "Sōō buor le a piel wō a nūtō?" Ka a sāa 'yer, "A bibile daar jaa le a piel wō. ^{XXII} Wō ma daa wōn lōb būu pō bī kōō pō bōōrō ūka wō kpi. Ala ū fon tōō ū yele kōō, kaa a sī nūbaal tī na fō sōō sī."

^{XXIII} Ka a Yesu mī 'yer, "Bō le so ka a fō 'yer ūka ala ū ūn tōō naa? Yele jaa ūn kōmōkōmō kō a bala na sōō de ma."

^{XXIV} Ajienaa le a bie sāa chir, "N sōōn de fō! Sōō ma, a n sōofō ba berma ε!"

^{XXV} Yesu na wa nye a nūyōō na joro lōōnō taa a jie, wō tān a sīdēer, "Fōō sīdēer na ma vē ka nūbe ū wōn, wa yī a bie pō na fō taa le ūre wa kpiere a wō pō go ε!"

XXVI Ka a sie ηme chelma ti dōōñ a bie yōō ti yi, ka a bie gā kaara fika kūu. Ka a nibe 'yer, "Wō kpi naa!"
XXVII Tiche ka a Yesu nyōō a wō nūu tōō, ka wō ir ara.

XXVIII Yesu na wa kpe a yir 'lo ni a wō poturbo tēē, ka ba suor wō, "Bāa le so ka sin ba tōō a sidēer nyā dii bar ε?"

XXIX Ka a Yesu 'yer, "Nāanmūn suorfo tēē le na vē a fō dii a sie nyā ka wō yi."

XXX Ba yin a jie 'lo ti tu a Galilee tal. Yesu ba bōōō ika nire jaa wō bōō a jie ban be ε, XXXI bojūu wō wile naa a wō poturbo, "Ban de naa a Nisaal Bie kō a nibe, ka ba kō wō. Ka a ber ata daar won ir naa, na wō tara nyevor." XXXII Tiche baa bōō a par a le won 'yere ε, ti joro dābāē ika ba suor wō.

XXXIII Yesu ni a wō poturbo wa ta na a Kapenahum. Ban wa kpe a yir, a Yesu suor ba naa, "Bāa 'yōō le yi chire taa a sor pō a le?" XXXIV Ka ba i jaa gbulo, bojūu a sor pō ba chire na taa ika an le i a kpēε.

XXXV Yesu na wa jāne wō boōl naa a wō poturbo Pie ni Ayi na wō 'yer kō ba, "A yi āsōō wa bōōō ika wō de nie, a ninyine 'lo wō i a yi jaa bile, na wō i a yi jaa tōtōñ." XXXVI Yesu vē naa ka bibile kōō ir ara a ba jaa sālsōō. Wō 'mōōn a bie ti 'yer kō ba,

XXXVII "Nire 'lo jaa na de a bibiir banyāna taaba a n jūu, maa le wō de. Nire 'lo jaa mi na de ma, a ba i maa le wō de ε, tiche a nire 'lo na tō ma le wō de."

XXXVIII Ka a Joōn 'yer kō wō, "Wiwile, si nye naa nire āsōō mi na de a fō yuor na wō dire ni a sidēbe ka a yire. Ka si 'yer ika wō bar bojūu waa i a si āsōō ε."

XXXIX Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yi ta dii wō bar ε. Nire 'lo jaa na de a n yuor tōñō ni ne'maa tōmō kō 'yer ma 'yerdeer go ε. XL Nire jaa na ba jēer ni si ε, pōō si naa. XLI Yelmāe le n 'yere kōō yi, nire 'lo jaa na kō yi kō'maar ni ηmele, yin i a maa sofō jūu, a ninyine kō wa faa a wō sāyar ε.

XLII "Ala i āsōō jaa mi vē naa a bōbil banyāna āsōō na sōō ma i yelbier, a ninyine 'lōñō, bala 'mōō nuer lū yōōl a wō nyīe pō daa 'yōō a man pō, ala sa. XLIII Ala i a fō nūu vē naa ka fō i yelbier, ηmaa bar. Fon ti kpe nyevor pō ni nūnmaa sa naa fon tara a nuur a jaa ayi ti ti kpe a wōm jie a be a būu na ba kpīine ε. 2 XLV Ala i a fō gber mi vē naa ka fō i yelbier, ηmaa bar fon ti kpe nyevor pō ni gberηmaa sa naa fon tara a gbēε a jaa ayi ti ti kpe a wōm jie. 3 XLVII Ala i a fō nibir mi vē naa ka fō i yelbier, 'loo bar. Fon ti kpe Nāanmūn

2 IX:XLIII 9:43 A gāma amine pō, baa 'yōō a pōfo ljaayi ni anaar ε ika, 44 Be le a 'Bufulo ba kpire ε, ka a būu mi ba kpīine ε.' 3 IX:XLV 9:45 A gāma amine pō, baa 'yōō a pōfo ljaayi ni ayōōb ε ika, 46 Be le a 'Bufulo ba kpire ε, ka a būu mi ba kpīine ε.'

nāalōō pō nī nūbifte sa naa fon tara a nūbie ayi tī tī kpe a wōm jie. ^{XLVIII} Be le a 'Bufulo ba kpire ε, ka a būu mī ba kpīine ε.' (Isaiya 66:24)

^{XLIX} Dōōye difō na lieb nire jaa nūtāa le nyaar na ma wō bōdiir ka a nōmō.

^L "Nyaar ī naa, tiche a nōō wa baar, ban le buol won nyaar o? Yi ī nyaar, na yi tara nyā'maar kō taa."

X

^I Yesu pāa yin a jie 'lo na wa chen a Judiya paal, na wō tī gōō a Jordan man. Niyōō le wa naa a wō sē go, ka wō wile ba nūtāa a le won ma wile ba.

^{II} A Faraseemine bamine wa naa ika ba wa bēer wō kaa, na ba sōor wō, "Sōr ben be ka daba na tōr a wō pōō bar bī?"

^{III} Ka a Yesu mī sōor ba, "Nīmīne le a Mosesī dōō 'yer?"

^{IV} Ka ba 'yer, "Mosesī bar sōr ika daba wō seb dāaste gān tī na wō tōr a wō pōō bar."

^V Ka a Yesu 'yer kō ba, "A yi nyākpāen jūu le so ka wō seb a le. ^{VI} Tiche a wer pielfō, Nāanmīn maal daba nī pōō. (A Pielfō Gān 1:27) ^{VII} A le jūu, daba na bar a wō sāa nī a wō ma tiche ka 'lo nī a wō pōō ī bō'yen, ^{VIII} ka ba jaa ayi ī āgān bō'yen. (A Pielfō Gān 2:24) Baa le ī ayi ε, tī ī bō'yen. ^{IX} A le jūu, bon 'lo jaa Nāanmīn na 'mataa, nire wō ta nyōō wel ε."

^X Ban wa lieb kul a yir, a Yesu poturbo sōor wō naa a

'yer nyā go. ^{XI} Ka wō 'yer kō ba, "Daba jaa na tōr wō pōō bar tī kul pōō yuo, wō maal yelbier. ^{XII} Le mī le, pōō wa tōr a wō sīre bar tī kul dayuo wō mī maal yelbier."

^{XIII} Nībe dōō waara nī a ba bibiir ika Yesu wō dōōl ba a wō nūu, tiche ka a wō poturbo mīi 'yōō ba. ^{XIV} Yesu na wa nye a le a wō poturbo na ī, wō nyen suur' na wō 'yer kō ba, "Yī bar a bibiir ka ba wa a n sē, na yi ta nmaa ba sōr ε. A ba nyāna taaba le so a Nāanmīn nāalōō. ^{XV} Yelmāe le n 'yere kōō yi, nire jaa na ba sōō de a Nāanmīn nāalōō nūtāa a bibile ε, wō kō tōō kpe be ε." ^{XVI} Be le wō 'mōōr a bibiir, tī dōōl ba nuur na wō sōōr Nāanmīn 'yōō ba.

^{XVII} Yesu na wa de a sōr chiine, daba jon var gbur dumo a Yesu niem tī sōor wō, "Wiwiilmāe, bo le īn maal, naa nye nyevōr na ba tara baarfō ε?"

^{XVIII} Ka a Yesu 'yer kō wō, "Bāa 'yōō le fō buol ma nīmāe? Nire jaa ba ī māe ε, ka Nāanmīn tee ba le ε. ^{XIX} Fō bōō naa a Nāanmīn Nεε. Taa kō nire ε. Taa sēne ε. Taa juro ε. Taa dire dāasjiri ε. Taa fōlo ε. 'Yōōnō a fō sāa nī a fō ma." (A Yifō Gān 20:12-16)

^{XX} Ka wō 'yer, "Wiwile, n bile sōō jaa le n turo a Nεε anyāna wa tān a dīna."

^{XXI} Yesu kaa naa a daba nī nōfō, tī 'yer kō wō, "A che fon yelbō'yen. Kul tī da a fō bonstī a jaa de pō nōn dēme, ala le fon tara bōmāe

a Nāanmūn sē. Tī na fō pāa wa turo ma.”

XXII A 'yer nyā vē naa ka a daba sō nie na wō kul posō, bojūu tara sōo lē wō ɪ.

XXIII Be lē ka a Yesu kaa gōor na wō 'yer kō a wō poturbo, “A tara sōo kpēfō a Nāanmūn nāalōo pō in kpēo!”

XXIV A 'yerie anyāna vē naa ka ba nēer 'maa, tiche ka wō lē 'yer go, “Bibiir, a in kpēo kō nire jaa na na kpe a Nāanmūn nāalōo pō! XXV An in kōmōkōmō, nyōoma na na kpe kparpī bōo pō gar tara sōo na na kpe a Nāanmūn nāalōo pō.”

XXVI Ka a poturbo pāa ɪ chīcham, tī lēb sōo taa, “An lē na pāa tōo nye faafō?”

XXVII Ka a Yesu kaa ba tī 'yer, “Nire sē 'lo, a in tuo, tiche Nāanmūn sē ba lē ε. Nāanmūn sē ye le jaa ba ɪ tuo ε.”

XXVIII Be lē Pita 'yer kō wō, “Nye, sīn bar bon jaa tī wa turo fō!”

XXIX Ka Yesu 'yer, “Yelmāe lē n 'yerε kōo yī, nire 'lo jaa na bar a wō yir bu yeer, bu yerōbo bu a wō sāa bu a wō mā, bu bibiir bu wer, tī 'la maa nī a 'yer nōo nyā jūu, XXX won nyen yōo a dīna. Won nyen yie, yeer, yerōbo, mamune, bibiir nī wer dōol gbēε kōbaa, nī a gefō! Tī a sōo 'lo na waara, ka wō nye nyevōr na ba tara baarfō ε. XXXI Tiche a nīyōo bala na de nie na wa ben puor, ka a nīyōo bala na be a puor mī wa de a nie.”

XXXII Ba dōo de a sōr duoro a Jerusalem ka Yesu de a nie, tī a wō poturbo nēer 'maa ka bala mī na turo joro dābāe. Wō tōo naa a Pie Nī Ayi yin chēchē 'yer kō ba a len na wa a wō sē. XXXIII Yesu 'yer naa, “Sīn chiine a Jerusalem tēe pō, be lē ban tī de a Nīsaal Bie kō a Juu nibe bōorlo nibeε nī a Mosesī Nēe wiwīlbe, ka ba ɪka wō seen kūu, na ba nyōo wō kō a nibe na ba ɪ a Juu nibe ε. XXXIV A banyāna na la wō naa, na ba chir nataar 'yōo wō, na ba fōb wō tī kō wō. Ka a ber ata daar won ir naa a kūu pō ɪ vor.”

XXXV Be lē a Jebedee bibiir Jemesī nī Jōon tōo gbur a Yesu na ba 'yer, “Wiwile, sī bōoro na ɪka sī sōor fō ye le kōo ka fō maal kō sī.”

XXXVI Ka a Yesu sōor ba, “Bāa lē yī bōoro ɪka n maal kō yī?”

XXXVII Ka ba 'yer, “Vē ka a sī āsōo jāne a fō nūsōo loor, ka 'yen mī jāne a fō gōba loor a fō nāalōo pō.”

XXXVIII Ka a Yesu 'yer kō ba, “Yaa bōo a bon yīn sōoro ε. Yīn tōo nyūn a dōoye ηmele 'lo in wa nyūn, bu kpe a dōoye 'lo pō in wa kpe a Nāanmūn kōo sofō kaar o?”

XXXIX Ka a ba 'yer, “Jō.” Ka a Yesu 'yer, “Yīn nyūn a ηmele 'lo in na nyūn, na yī so a kōo 'lo in na so, XL tiche a n nūsōo loor nī a n gōba loor 'lo n ba tara sōr ɪka n kō yī ε. Nāanmūn tēe lē tara sōr ɪka wō de a jīir anyāna kō a bala won chōor.”

XLI A poturbo pie bala na che na wa wõ a yeke, ba nyen suur 'yõ a Jemesi ni a Joon. XLII Ka a Yesu buol ba jaa 'mataa ti na wo 'yer ku ba, "Yi bõon naa a bala na i a nãmune a bala na ba i a Juu nibe e, ma fire naa a nibe, ka a nberere ma wile a ba kpãen. XLIII A ba i le le a yi sã e. Nire 'lo jaa na buoro ika wo i a yi nikpãe, wo i a yi jaa tõtõnõ, XLIV ka a 'lo mi na buoro ika wo i a niidire, wo i a yi jaa gbãgbaa. XLV A Nisaal Bie mi gba ba wa, ika ba wa tõtõnõ korõ wo e, tiche wo wa naa ika wo wa tõ ku ba, na wo de a wo nyevur le faan niyoo."

XLVI Ba pãa wa naa a Jeriko. Ban wa kpe a Jeriko ti yire, niyoo turo naa Yesu ni a wo poturbo, ka a jõo kõo ban buolo Batimayus, Timeyus bidaba, jãne a sor kõkoor sorõo bomo. XLVII Won wa wõ ka a Yesu na yi a Najaretu le, ka wo piel gboolo, "Yesu, David Bie, kaa n nibaal!"

XLVIII Ka a nibe bamune ika wo pão a nee, tiche ka wo pãa chene mal gboolo, "David Bie, kaa n nibaal!"

XLIX Be le a Yesu tee ara ti 'yer, "Yi buol wo." Ka ba buol a jõo 'yer wo, "Maa nyãa! Ir ara, wo buolo fu naa." L Ka wo vaa ir lob a fobaa bar ti wa a Yesu sã.

LI Ka a Yesu suor wo, "Bãa fu buoro ika n maal ku fu?" Ka wo 'yer, "Wiwile, n buoro naa ika n nyere." LII Ka a Yesu 'yer, "Chiine! Fu sa naa, fon soõ ma jũu." Ajienaa,

wo nyere naa, na wo turo a Yesu ka ba de a sor.

XI

I A le ban wa gboro a Jerusalem, ba ta naa a tẽn ayi, Betefagi ni Betanu na be a Olive tõo par, ka Yesu tõ wo poturbo ayi. II Wo 'yer ku ba, "Yi chen a tẽbile 'lo na be a yi niem, Yin wa kpiere a tõe po, yin nyen bõbile nire jaa na ba do wo sere e, ban lũ. Yi for waan. III Ka nire wa suor yi ika bãa le yi ire a le, yi 'yer wo ika, a yi Soro le buoro wo, ti won lieb waan fõo."

IV Ba chen ti nye a bõbile ban lũ a yõo dõdõr nee. Ban wa foro, V nibe bamune na ara a be suor ba naa, "Bãa le yi foro a bõbile ire ni?" VI Ka ba 'yer a le a Yesu na ika ba 'yer, ka a nibe bar ba. VII Be le ba waan a bõbile wa ku a Yesu, na ba de a ba fõor 'yier dõol a bõbile ju, ka wo do jãne. VIII Niyoõ na buoro ika ba 'yõo a Yesu jũu, ba den fõor 'yier a sor po, ka bamune mi kar vai a por po wa 'yier a sor po. IX Ka a bala na be a niem ni a bala na be a puor, pãa chile gõnõ 'yere, "Yãan yooo! Nãanjmin wo sõo a 'lo won tõ! (Yiel Gãn 118:25, 26) X Nãanjmin wo sõo a si sãa David nãalõo na waara! Yãan yooo! Si dãn Nãanjmin yoo jaa!"

XI Yesu na wa ta a Jerusalem, wo chen ti kpe a Nãanjmin Puorfõ Yir kaa a bomo a jaa. A wer na sorõo jũu, 'lo ni a wo poturbo pie ni ayi yin chen a Betanu.

XII A wer na wa chaar ka a Yesu ni a wõ poturbo lieb yi a Betani waara a Jerusalem, kõ kpe naa a Yesu. XIII Be le wõ nye a kõkõõ tie na to vaar ara a niem, ka wõ chen ika wõ ti kaa wõmõ ben be bi. Wõ chen ti ta ka a i wõmõ ba be be e, vaar tee le, bojõu a ba i a wõmõ sõõ le e. XIV Ka a Yesu 'yer ku a tie, "Nire jaa kõ le wa por a fo wõmõ di e." A wõ poturbo wõ naa a le won 'yer.

XV Ban wa ta a Jerusalem, Yesu chen ti kpe a Nāanmin Puorfo Yir bechaar põ dire a nibe bala na chiin a bonst ti daara ni a bala na daara. Wõ daa naa libiteerbe teebolst lieb kpa, ti da a bala mi na daara a papast dakõõ lob. XVI Waa sõõ ka a nire jaa tuo bon jaa tun a bechaar 'lo põ e. XVII Be le ka wõ pãa wile ba na wõ 'yer, "A Nāanmin 'yer naa a wõ gãn põ, 'N yir i naa a yir a niborõ ba jaa na wa puor ma,' (Isaiya 56:7) tiche ka a yin 'lo maal wõ a nifarba jie." (Jeremiya 7:11)

XVIII Ka a Juu nibe bõorlo nibere ni a Mosesi Nee wiwillbe ni wa wõ a nitõ bõorõ sör 'lo ban tu kó wõ, ti na ba joro wõ dãbãe bojõu a niyõõ neer 'maa ba naa a wõ wiilfo põ.

XIX A jãanõõr na wa ta, Yesu ni a wõ poturo lieb chen a Betani.

XX A wer na wa chaar bibio ka ba lieb chiine a Jerusalem, ba nye naa ka i a

kõkõõtie na kpi lõõn a nyibe. XXI Be le ka a Pita tier a le a Yesu na 'yer ku a tie, na wõ 'yer kó wõ, "Wiwile, nye a tie 'lo fon põ 'yõõ! Wõ kpi naa!"

XXII Ka a Yesu 'yer kó ba, "Yi sõõ de Nāanmin. XXIII Sire le n 'yere koro yi, ala i yi āsõõ sõõ naa de Nāanmin na waa baala a wõ tier põ e, 'lo gba na tõõ 'yer kó a tõõ nyāna, 'Ir ti lo a man põ,' a Nāanmin na sõõ naa ka a le i. XXIV Ala le n 'yere koro yi, fõõ puor Nāanmin sör bon jaa ti sõõ ika, won in kó fõ, won i naa. XXV Fõõ wa ika fo puor, ti tara nire ni 'yer, vë kó a ninyine. A fo Sãa na be a saaju mi na vë naa a fo yelbier kó fõ." 4

XXVII Ba le wa naa a Jerusalem go, ka a Yesu ti kpe yõõõ a Nāanmin Puorfo Yir bechaar põ. A Juu nibe bõorlo nibere ni a Mosesi Nee wiwillbe ni a nibere wa naa a wõ sã. XXVIII Ba wa sör wõ naa, "An le kó fõ a sör ka fo tönõ ni a anyã? Fõ tara naa a sör ika fo tönõ ni a anyã o?"

XXIX Ka a Yesu 'yer kó ba, "N sör yi sörfo bõ'yen. Yin wa tõõ wiil ma a par, n mi na wiil yi naa a nire 'lo na kó ma a sör ka n tönõ ni a anyã. XXX Jõõn na dõõ suoro a nibe a Nāanmin kõõ, Nāanmin le kó wõ a sör bi, nibe le kó wõ a sör? Yi 'yer n kaa!"

4 XI:XXV 11:25 A gãma amine põ, baa 'yõõ a põfo hjer ni ayõõb e ika, 26 Ala i fõõ ba wa vë kó a fo to sõõ e, a fo Sãa mi na be a saaju mi kõ vë a fo maal deer kó fõ e.

XXXI A ba lıeb chure taa, "Sın be 'yer ıka Nāanmın le tō wō, won suor sı naa, ka bo le so ka saa soō wō ε? XXXII Tıche sın mı 'yer ıka nıre le tō wō, a ba ı ε." Ba joro naa a nıbe dābāe, bojūu nıre jaa soō naa ıka a Joōn ın Nāanmın 'ye'yerε.

XXXIII Le le ba 'yer kō a Yesu, "Saa bōō ε." Ka a Yesu mı 'yer kō ba, "N mı kō 'yer kō yı a nıre 'lo na kō ma a sor ka n tōnō nı a anyāna ε."

XII

I Ka a Yesu le piel 'yerε koro ba nı sokpa. Wō 'yer naa, "Daba le kō wō puo na wō bor tıwōnsı. Wō wōō naa a puo wō jaa jılō, na wō tuu bōō ka ban ma pōr a wōmō 'yōō na ba nenmer ır a kōō. Wō men jie āsōō na do ka nıre na ma do jē a be kaara a puo. Wō de naa a puo na wō kō nıbe ıka ba kaara tı na wō yō chen paal yuo pō. II A wōfō sōō wa ta naa ka wō tō a wō gbāgbaa āsōō ıka wō chen a nıbe bala sē tı de a wōmō amıne. III Tıche ka ba nyōō wō nıme bar ka wō kul nūjaal. IV Be le wō le tō a gbāgbaa āsōō ka ba le nıme wō a ju puo tı 'yōō wō vı. V Wō le tōn āsōō ka ba kō a 'lo. Ka wō le bōō tō bamıne, ka ba pōb bamıne tı kō a bamıne.

VI "Wō chen nıbō'yen won na tō, 'lo le a wō bıbō'yen won nō. 'Lo le wō wa tō a baaraa jaa na wō 'yer, 'Ban 'yōō naa a n bıe.'

VII "Tıche a pokaarba na wa nye a bıe, ba 'yer kō taa,

'A nyā le ı a bōdire! Yı ı a sı kō wō, tı che ka a bonrı ı a sı sofo.' VIII Be le ba nyōō wō kō lob bar a puo kōkōor.

IX "Nımine le yı tıer ıka a puo soō na ı naa? Wōn wan wa kō a pokaarba banyāna ba jaa tı de a puo kō nıyor! X Yaa kar a jie nyā a Nāanmın gān pō ε? Wō 'yer ıka, 'A kōsır 'lo a mımerbe na tōr bar le ı a kōsır ju. XI A sı Soro le tō a nıtō ka sob sı a nıbie.' " (Yiel Gān 118:22, 23)

XII Be le a Juu nıbere bōoro sor ıka ba nyōō a Yesu, bojūu ba bōō naa ıka bala le wō lob a sokpa gbēb. Tıche ba joro naa a nyōō bala dābāe, na ba bar wō tı lıeb chen.

XIII Ba le tō naa a Faraseemıne bamıne nı nıbe bamıne na yı a nāa Herōd sē, ka ba wa ber Yesu nee nyōō wō, a wō 'yerbie pō. XIV Ba wa na wa 'yer kō wō, "Wıwıle, sı bōō naa ıka fı ın yelmāe soō. Nıbe 'yerbie maa tōō a fı pōtıer lıeb ε, bojūu fı maa chele a le nıre jaa na be ε. Tıche fı wıle na a Nāanmın sor nı yelmāe. A tara naa sor ıka sı yab a lōpo kō a nākpēe Siisa bıı? XV Sı yab bı sı ta yab ε?" Tıche ka a Yesu bōōn a ba neber yele ban waan, na wō suor ba, "Bo le yı bōoro ıka yı beer ma kaa? Yı de a libır āsōō waan ka n kaa." XVI Be le ba de a libır kur āsōō waan, ka wō suor ba, "An foto nı a yuor le be a libır pō?" Ka ba 'yer, "Siisa le."

XVII Le le ka Yesu 'yer kō ba, "Yı de a 'lo na ı a Siisa sofo

na yi yab wɔ, na yi mi de a 'lo na ɪ a Nāanmɪn sofo na yi mi kɔ a Nāanmɪn." Ka ba faa ti nyɔɔr a nɛɛr ara ni.

XVIII A nɪbɛ bamɪne ban boɔɔ a Saduseemɪne na 'yer ɪka kɪu pɔ irfɔ ba be be ɛ, mi wa naa wa soor wɔ, XIX "Wiwile, Mosesɪ seb kɔ si ɪka nɪre yebe wa kpi ti bar pɔɔ na ba tara bie ɛ, a wɔ yebe wɔ kul a pɔɔkɔɔr 'lo na wɔ dɔɔ bibiir kɔ a wɔ yebe 'lo na kpi. XX Yeer ayopɔi le dɔɔ be be, ka ba kpɛɛ kul pɔɔ kpi ti che bar, waa tara bie ɛ. XXI Ka a wɔ turo de a pɔɔkɔɔr kul, baa mi dɔɔ bie ɛ, tiche ka wɔ mi kpi. A le ne ni wɔ ju mi le a turo ata soɔ. XXII Yelmāɛ jaa a yeer ayopɔi banyāna ba jaa kulnaa a pɔɔ 'lɔnɔ, ti waa dɔɔ bie ɛ, a baaraa jaa ka a pɔɔ mi kpi. XXIII Bala wa ir yi a kɪu pɔ, an pɔɔ le won ɪ, an ɪ ba jaa kul won lɔɔr taa?"

XXIV Ka a Yesu 'yer, "Yaa nye yun bɔr, bojɪu yaa bɔɔ a Nāanmɪn sebe ni a wɔ kpɛɔ ɛ. XXV Nɪbɛ wa ir a kɪu pɔ ba kɔ le kul taa ɛ, ti ban kaara naa fika a malakasi, baa kulo taa ɛ. XXVI A kɪu pɔ irfɔ ye le yi kar a Mosesɪ gān pɔ a sɔɔ 'lo won nye a tɪbile na 'lɪre bɪu, ka a Nāanmɪn 'yer kɔ wɔ, 'N ɪ naa a Abraham Nāanmɪn ni a Isaakɪ Nāanmɪn ni a Jekɔb Nāanmɪn.' (A Yifo Gān 3:6) XXVII Wɔ ɪ naa vor Nāanmɪn, waa ɪ kɪn Nāanmɪn ɛ. Yi tul naa."

XXVIII A Mosesɪ Nɛɛ wile āsɔɔ wa ara na chel a le a Yesu ni a nɪbɛ na 'mataa

'yerɛ. Ka wɔ nyɛ ka a Yesu 'yer nɔmɔ. Ka wɔ mi soor a Yesu, "A Nāanmɪn nɛɛr a jaa pɔ, buor soɔ le ɪ kpɛɛ?"

XXIX Ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "A 'lo na ɪ kpɛɛ gar a jaa ni nyā, 'A Isral nɪbɛ, yi chele! A si Soro Nāanmɪn, wɔ ɪ naa Soro bɔ'yen tɛɛ. XXX Nɔ a fu Soro Nāanmɪn ni a fu nyāa, ni a fu nyevor wɔ jaa, ni a fu tɪer wɔ jaa, ni a fu kpɛɔ wɔ jaa.' (Mosesɪ Gāma Na Tu Anɪu 6:4, 5) XXXI A 'lo na tu ni nyā, 'Nɔ a fu tɔ soɔ nɪtāa le fon nɔ a fu māɛ.' (Mosesɪ Gāma Na Tu Ata 19:18) Nɛɛ jaa ba be be ɪ kpɛ gar a anyā ɛ."

XXXII Ka a daba 'yer, "Wiwile, fu 'yer yelmāɛ, a le fon 'yer ɪka Nāanmɪn bɔ'yen tɛɛ le be be, ka āsɔɔ jaa ba le be be pɔɔ wɔ ɛ. XXXIII A fu nɔ wɔ ni a fu nyāa, ni a fu tɪer wɔ jaa, ni a fu kpɛɔ wɔ jaa, na fu le nɔ a fu tɔ soɔ nɪtāa a fu māɛ, a ye le anyāna tufɔ un gar dɔn fon kɔ chom kɔ Nāanmɪn ni boɔrlorsɪ a jaa."

XXXIV Yesu na nyɛ a le a daba na 'yer ni yɛ ka wɔ 'yer kɔ wɔ, "Faa jāa ni a Nāanmɪn nāalɔɔ ɛ." An yi a be chiine nɪre jaa ba le 'la soor wɔ soorfɔ go ɛ.

XXXV A le a Yesu na wile a Puorfɔ Yir bechar pɔ, wɔ soor naa a nɪbɛ, "Nɪmɪne le a ta ka a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe 'yer ɪka David bie le a Ni-iraa? XXXVI A ba ɪ a David māɛ pɔ le a Nāanmɪn Siɛ, ka wɔ 'yer ɪka, 'A n Soro Nāanmɪn 'yer kɔ a n Soro nyā won ir, "Jāne a n nūsɔɔ

loor ka n wa de a fu dōdēme bin a fu gbεε pilem.” (Yiel Gān 110:1) XXXVII Ala i David mæe buol wō naa a wō Soro, ŋmune le won le i a wō bie tēe?” Ka a nyoo bala ara chele wō ni pōpel.

XXXVIII Yesu wile naa ti na wō kpāa ba, “Yi gu yi mæe a Mosesi Nεε wiwilbe sē, ba ma su naa a fuu vεεsi ala yooro ika ba puor ba a dar pō. XXXIX Bala be wa kpe a lōofu jie, a niem le ba ma jāne. XL Ba mi ma folo naa a pookoe, na ba mi ma puor Nāanmɪn kor, buoro ika nibe ba kaara ba. A nibe banyāna 'yer tōorfō na kpēme naa.”

XLI Yesu jēn gbōr a jie ban 'yōonō a libie a Nāanmɪn Puorfō Yir pō, na wa kaara a le a nyoo na 'yōonō a ba libie. Taraa dēme yoo jaa looro naa yoo. XLII Be le ka a pookonōo soo mi be be na wō mi waan libikue ayi na i kobo wa 'yōo a libie pō.

XLIII Ka Yesu buol a wō poturbo ka ba tōo gbōr wō ka wō 'yer kō ba, “Yelmæ le n 'yere koro yi, a pookonōo soo nyā lob gar ba jaa. XLIV A tara dēme ma 'yōon ti che a libiyoo amune, tiche a pookonōo soo nyā 'lo, a jaa le wō de 'yōo. Waa le tara bon jaa go ε.”

XIII

I Yesu na wa yire a Nāanmɪn Puorfō Yir pō, a wō poturo āsoo 'yer kō wō, “Wiwile, nyε a kusibe ban

men a yir kpēε nyā ka wō kaara ka!”

II Ka a Yesu 'yer soo wō, “Mi fu nyε naa a le ban mε a yir kpēε nyāna? A kusiviel anyāna 'yen jaa kō le wa chene dool wō to ju ε. Ban dān a jaa lob.”

III Yesu na wa jāne a Olive Tur Tōo ju, a Nāanmɪn Puorfō Yir nidaa, Pita ni Jemesi ni Joon ni Andiru soor wō naa a ba tēε, IV “Yer kō si a daar 'lo a anyā na i. Bo le na i a jāne sere ti che ka a wa i?”

V Ka a Yesu 'yer kō ba, “Yi bōon ka nire jaa ta wa bel yi ε! VI Nyoo na de naa maa yuor waan wa 'yere, 'Maa le a Yesu,' na ba wa bele nyoo. VII Yin wa wōn tam, ka ba 'yere a tam 'yer, yi taa mire ε. A le na i naa, tiche a wer haarfō chene na be puor. VIII Nibor dēdēme na yin tam, ka a nāmune mi yi tam. Ka a tēgān dōonōo jiiir yoo, ka kō mi lo. A dooye anyāna le i a pielfō.

IX “Yi bōon, ika ban ma nyoor yin chiin a 'yer tōorfō jie, na ba le pōb yi, a lōofu jiiir. A maa yin soo jūu, ban tara yin chiin a tēe nibere ni a nāmune jie, ika ba ti tōor a yi 'yer, ti yin tu naa a be 'yer a Nāanmɪn 'yer nōo kō ba. X A 'yer nōo nyā na den nie ta a niboro ba jaa. XI Bala wa nyoor yi chiin a 'yer tōorfō jie, yi ta vē ka tier nyoo yi a le yin ti 'yer ε. Le jaa a Nāanmɪn na wiil yi a 'yer tōorfō sōo, 'yer wō. A ba i

yɪn lɛ 'yer ɛ, tɪche a 'yerbie yɪ naa a Nāanmɪn sɪɛ sɛ̃.

XII “Yɛbe na gar 'yɔ̃o yɛbe, ka ba kɔ wɔ, ka a s̃aa mɪ gar 'yɔ̃o bie, ka ba kɔ wɔ. Bibiir kɔ̃ lɛ wɔ̃nɔ̃ a ba s̃aamɪne toor ɛ, na ba ṽɛ ka ba kɔ a ba s̃aamɪne. XIII Nɪrɛ jaa na 'laar yɪ naa, yɪn sɔɔ ma j̃uu, tɪ 'lɔ na sɔɔ tɪ ta a baaraa, na nyen Nāanmɪn faafɔ.

XIV “Yɪn nye naa a yele 'lɔ a Nāanmɪn na 'laar (*Daniel* 9:2) na be a jie 'lɔ an ba sɛɛ ɛ, na wɔ sɔɔ a jie, na wɔ ṽɛ ka a wɔ suur dire. A f̃ɔɔ nỹa na kara b̃ɔɔ a par. Yɪn wa nye a lɛ, nɪbe na be a Judiya ba jo do a t̃ɔɔ ju. XV Nɪrɛ jaa na be gar ju, ta suu a die pɔ tɪ de bon jaa ɛ. XVI 'Lɔ mɪ na be a puo pɔ, ta lɛ chen tɪ de a wɔ fɔbaa ɛ. XVII A bɪbir nỹana an un tuo kɔ a pɔɔpɔɔr nɪ a bala na tara a bi'yensɪ. XVIII Yɪ sɔɔrɔ Nāanmɪn ka a ta wa ɪ uon ɛ. XIX A ber ala pɔ, nɪbe na din dɔɔyɛ yɔɔ. Nāanmɪn na maal a wer baa di a dɔɔyɛ nỹa bɔrɔ ɛ, tɪ ba mɪ kɔ̃ lɛ wa di wɔ go ɛ. XX Ala ɪ a Nāanmɪn ba ηmaa a ber ala bar ɛ, nɪrɛ jaa kɔ̃ che ɛ. Tɪche a bala won chɛl ɪr j̃uu, wɔ ηmaan bar. XXI A sɔɔ 'lɔnɔ̃, nɪrɛ wa 'yer kɔ yɪ ɪka yɪ nye a Nɪ-iraa a ka, bu kasen lɛ wɔ be, yɪ taa sɔɔrɔ ɛ. XXII Boj̃uu a jire Nɪ-iraa nɪ a jire 'yɛ'yɛrbe na wa na wa t̃ɔ̃nɔ̃ a lɛ a nɪbe na ba d̃ɔɔ nye ɛ, na ba maala yelbere fɪka Nāanmɪn lɛ kɔ ba a kp̃ɛɔ. Na ba bɔrɔ ɪka ba bel a bala a Nāanmɪn na chɛl ɪr, ala ɪ ban t̃ɔɔ naa.

XXIII Yɪ b̃ɔɔn! N den nie 'yer kɔ yɪ.

XXIV “Tɪche a dɔɔyɛ nỹa baarfɔ sɔɔ, 'M̃ɔt̃ɔ̃ na lii naa, ka a ηmeraa kɔ̃ mɪ lɛ chaar ɛ, XXV Ka a ηmerbie pɔrɔ yire a saaju loro, tɪ a saaju wɔ jaa d̃ɔɔnɔ̃.’ (*Isaiya* 13:10)

XXVI “A sɔɔ 'lɔnɔ̃, ban nyen a Nɪsaal Bie na waara a julɔjuur pɔ, nɪ kp̃ɛɔ nɪ tɪr. XXVII Won t̃ɔ̃ naa a wɔ malakasi, ka ba wa l̃ɔɔ taa a bala won chɛl ɪr a wer wɔ jaa, tɪ yɪn a m̃ɔt̃ɔ̃ purfɔ jie tɪ to a morfɔ jie.

XXVIII “Yɪ de a pɔlpɔl tɪɛ yele j̃an ỹɛ. 'Lɔ wa tɔrɔ a vaar yɪ b̃ɔɔn ɪka a tɔl sɔɔ gbɔr naa. XXIX A lɛ mɪ nɪ wɔ ju lɛ, yɪn wa nye a lɛ n 'yer kɔ yɪ na ɪrɛ, yɪ b̃ɔɔn ɪka a sɔɔ gbɔr naa jaa ỹɛỹɛ. XXX N 'yerɛ naa yelm̃ɛ kɔrɔ yɪ, ɪka a p̃ɔp̃aanỹa nɪbe kɔ̃ kpi baar ɛ, tɪ yɪ nye a yele anỹana ka a ɪ. XXXI A saaju nɪ a wer na wa baar naa tɪche maa 'yerbie d̃ɔɔ kɔ̃ wa baar ɛ.

XXXII “Nɪrɛ jaa ba b̃ɔɔ a bɪbir nỹa ɛ, bu a sɔɔ ɛ, a malakasi gba na be a saaju ba b̃ɔɔ ɛ, a Bie mɪ ba b̃ɔɔ ɛ, a S̃aa tɛɛ lɛ b̃ɔɔ. XXXIII Yɪ gu yɪ m̃ɛ vɪla! Yɪ kaar s̃ɔ! Yaa b̃ɔɔ a sɔɔ ɛ. XXXIV An kaar naa fɪka yir sɔɔ na wa yɔrɔ tɪ de a wɔ yir 'yɔ̃o a wɔ t̃ɔt̃ɔnbɔ nuur pɔ, na wɔ kɔ āsɔɔ jaa nɪ wɔ t̃ɔm̃ɔ, tɪ mɪ 'yer kɔ a d̃ɔd̃ɔr guro ka wɔ kaara. XXXV A lɛ j̃uu yɪ kaara tɪ guro wɔ, boj̃uu yaa b̃ɔɔ a sɔɔ 'lɔ a yir sɔɔ na na lɛb wa ɛ. Amɪne k̃ɔɔ a wa ɪ j̃aanɔr, bu t̃ɛsɔɔ b̃ain,

bu nɔrsɪ na kōnō, bu bibio pipi. XXXVI Yɪ ta wa vɛ̃ ka wɔ wa dūu yɪ a yɪ be gōɔ pɔ ɛ. XXXVII A lɛ n 'yer kɔ yɪ, nɪrɛ jaa lɛ n 'yer kɔ yɪ kaar sō!"

XIV

I A chen ber ayi ka ban di a Gōl Bar Difo nɪ a Paanōkōo Lōɔfɔ, ka a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwille bɔɔrɔ vuo 'lɔ ban na tu sool nyɔɔ a Yesu kɔ. II Tɪche ka ba 'yer, "A ta ɪ a lōɔfɔ sōɔ ɛ, ka a jɛɛr taa ir a chara pɔ ɛ."

III Yesu na wa be a Betanɪ a Simon 'lɔ na dōɔ ɪ a kōkɔn yir, ka ba 'mataa dire, pɔɔ kōɔ wa waan na pārtɔvɪla nɪ kānyūu kōɔ dafɔ na ba wōnō ɛ. A pɔɔ kpɪr naa a pārtɔɔ nyɛ tɪ kpaar a kānyūu ala dɔɔl a Yesu ju.

IV Ka a nɪbɛ bala na be be nyɛ suur tɪ 'yerɛ kɔrɔ taa, "Bo lɛ so ka wɔ sōɔ a kānyūu nyā bar a nɪtō? V Wɔn taa den da nɪbō'yen yuon gbul sāyar libie na wɔ de kɔ nōn dɛmɛ." Tɪ mii 'yōɔ a pɔɔ.

VI Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ bar wɔ! Bāa 'yōɔ lɛ yɪ mii 'yōɔ wɔ? Wɔ maal vɪla kɔ ma. VII A nōn dɛmɛ 'lɔ, yɪn nɪ bala ben ka. Yɪn tōɔ sōɔ ba sōɔ 'lɔ jaa yɪn bɔɔrɔ, tɪche maa kō be a yɪ sɛ̃ sōɔ jaa ɛ. VIII Wɔ ɪ naa a lɛ wɔn tōɔ. Wɔ kpaar a kānyūu 'yōɔ ma tɪ che ka n ba kpi sɛrɛ ɛ, na wɔ chɔɔr ma guro nɪ a n ūufɔ. IX Yelmāɛ lɛ n 'yerɛ kɔrɔ yɪ, jie jaa ban wa 'yer a 'yer nōɔ nyāna a wɛr wɔ jaa pɔ, ban 'yer naa a lɛ a pɔɔ

nyā na ɪ na ba chɛnɛ tara a wɔ tɪɛr."

X A Pie nɪ Ayi bala wɔn kaa ir āsɔɔ ban bɔɔlɔ a Judas Istkariyot chen a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ sɛ̃ tɪ 'yer ba ɪka wɔ bɔɔrɔ na ɪka wɔ de a Yesu 'yōɔ a ba nuur pɔ. XI Ban wa wō a lɛ wɔn 'yer ka a nōmō ba, ka ba 'yer ɪka ban kɔ wɔn libie. Ka a Judas pāa bɔɔrɔ vuo 'lɔ wɔn na tu de a Yesu kɔ ba.

XII A bɪbir dōɔ 'lōnō ɪ naa a Paanōkōo Lōɔfɔ, ka ban na kɔ a pele na ba di a Gōl Bar Difo, Yesu poturbo suor wɔ naa, "Nyɪnɛ lɛ fɔ bɔɔrɔ ɪka sɪ chen tɪ chɔɔr a Gōl Bar nyā bōdiir a fɔ tɪ di?"

XIII Wɔ tō naa a wɔ poturbo ayi, na wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chen a tɛɛ pɔ, daba na tuo kōɔ nɪ dɔɔ na tuor yɪ naa. Yɪ turo wɔ. XIV A yir 'lɔ pɔ wɔn wa tɪ kpɛ, yɪ suor a yir sɔɔ, 'A Wiwile ɪka sɪ wa suor fɔ, "Nyɪnɛ lɛ a 'lɔ nɪ a wɔ poturbo na wa 'mataa di a Gōl Bar Difo?" XV Wɔn wiil yɪ naa bɔɔrɛ ban chɔɔr. Yɪ maal a bōdiir a be."

XVI Ba yin chen a tɛɛ tɪ nyɛ a lɛ jaa a Yesu na 'yer kɔ ba. Ka ba maal a Gōl Bar bōdiir.

XVII Jāanɔɔr na wa ta, Yesu nɪ a wɔ poturbo Pie nɪ Ayi wa naa. XVIII Ban wa dire, wɔ 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ lɛ n 'yerɛ kɔrɔ yɪ, a yɪ āsɔɔ na tɪ gar 'yōɔ ma; āsɔɔ sɪn 'mataa dire nɪ a labō'yen pɔ."

XIX Be lɛ ka ba jaa pɔɔ sōɔ ka ba sɔɔ wa bō'yen 'yen, "Maa lɛ ɔ?"

XX Ka a Yesu 'yer, "A yɪ Pie nɪ Ayi āsɔɔ lɛ! A yɪ āsɔɔ sɪn

'mataa tūno a labõ'yen pɔ ɛ.
 XXI A Nısaal Bie na kpi naa
 nıtāa ɛ ban seb a Nāanmın
 gān pɔ. Tıche a nıre 'lo na
 gar 'yõɔ a Nısaal Bie na din
 dɔɔye gar nıre jaa! Ka bala
 ta ba dɔɔ wɔ ɛ, ala sa."

XXII Ban wa dire ka a Yesu
 de a paanõɔ puor Nāanmın
 yāan, tı ηmaa de kɔ a wɔ
 poturbo, na wɔ 'yer, "Yı de,
 a n āgān ɛ."

XXIII Wɔ ɛ den a ηmele 'lo
 ban nyuro nı, na wɔ puor
 Nāanmın yāan tı ɛ de kɔ
 ba, ka ba jaa nyũ. XXIV Be
 ɛ a Yesu 'yer kɔ ba, "N jāi
 ɛ a anyā na vĕ a Nāanmın
 netıraa na tara kpĕɔ, an
 chir naa, na a faa nıyɔɔ.
 XXV Yelmāe ɛ n 'yere kɔɔ yı,
 n kō ɛ nyũ a dāa anyāna ɛ,
 wa tı tān a daar 'lo ın na
 nyũ a bõpaalaa a Nāanmın
 nāalõɔ pɔ."

XXVI Ban wa yiel yiel dān
 Nāanmın, ba suun chen a
 Olive Tır Tõɔ ju.

XXVII Yesu 'yer kɔ ba, "Yı
 jaa na jon tı bar ma, nıtāa
 ɛ a Nāanmın na 'yer a wɔ
 gān pɔ, ın ηme naa pechine
 kɔ ka a piir yĕyel. (*Jekariya*
13:7) XXVIII Tıche maa wa ır a
 kũu pɔ, ın de yın nie chen a
 Galilee."

XXIX Ka a Pita che nyāa 'yer,
 "Ala ı gba, ba jaa soon bar fɔ
 tı maa 'lo kō bar fɔ ɛ."

XXX Yesu 'yer kɔ a Pita,
 "Yelmāe ɛ n 'yere kɔɔ fɔ,
 dına tāsɔɔ, a nɔrdõɔ kō kō
 gbɛɛ ayı sere ɛ, tı fɔ 'yer gbɛɛ
 ata ıka faa bõɔ ma ɛ."

XXXI Tıche ka a Pita 'yer
 kpĕɔ jaa ıka, "Maa nı fõɔ na

'mantaa kpi gba, tı n kō 'yer
 ıka n ba bõɔ fɔ ɛ." Ka a bala
 mı na che 'yer a ɛ nɛ.

XXXII Yesu nı a wɔ poturbo
 chen naa a jie 'lo ban bɔɔɔ
 Getısemanı, ka wɔ 'yer kɔ
 ba, "Yı jāne a kana, tı ka
 n chen tı puor Nāanmın."

XXXIII Be ɛ wɔ tara Pita nı
 Jemesı nı Jɔɔn 'mataa chiin
 ka a wɔ pɔɔ sõɔ yɔɔ jaa, ka
 tıer nyɔɔ wɔ yɔɔ. XXXIV Ka
 wɔ 'yer kɔ ba, "N tıer sõɔ
 naa, tı nyetāan kũu. Yı jāne
 a kana gu ma tı na yı taa
 guro ɛ."

XXXV Wɔ chen naa a niem
 bālāa tı lo kpa tĕe sɔɔɔ
 Nāanmın ıka ala ı a tara
 naa ıfɔ kõɔ, wɔ vĕ ka a sõɔ
 nyāna pɔ wɔ. XXXVI Wɔ 'yer
 naa, "N Sāa, yele jaa ba gar
 a fɔ maalfɔ ɛ. De a dɔɔye
 ηmele nyāna bar a n sĕ,
 tıche a ta tu maa bɔfɔ ɛ, a
 tu a ɛ fõɔ na bɔɔɔɔ."

XXXVII Wɔ lıeb chen a po-
 turbo sĕ tı nye ka a ı ba gur
 naa. Ka wɔ 'yer kɔ a Simon
 Pita, "Simon, fɔ guro naa ɔ?
 A fɔ kō ɛ tõɔ jĕ bālāa gu
 ma ɛ? XXXVIII Yı jĕ gu chele,
 na yı sɔɔɔ Nāanmın ka a
 beerkaa ta wa tõɔ yı ɛ. A yı
 tıer 'lo bɔɔɔɔ naa tıche ka a
 yı āgāma ba tɔɔɔ ɛ."

XXXIX Wɔ ɛ chen naa tı
 puor a Nāanmın a ɛ nɛ nı
 wɔ ju. XL Wɔ lıeb wa nye ba
 go ka a ı ba gur naa bojũu
 gõɔ kpe ba naa. Baa bõɔ
 ηmıne ban ɛ 'yer kɔ a Yesu
 ɛ.

XLI Wɔ lıeb wa a ba sĕ a
 gbɛɛ ata sõɔ wa sɔɔɔɔ ba, "Yı
 chene na gā guro na yı pĕne
 ɔ? A sɛɛ naa! A sõɔ ta naa.

Nye, ba gar 'yõo a Nısaal Bie kō a yelbe-ırbē! XLII Yı vaa ir, ka sı chen a ba sē. Nye, a n gagaraa na waara!"

XLIII Yesu na chēne 'yere le ka Judas na ı a wō poturo pie ni ayi āsōo ti daasāa, ni nıbe na tara sōbere ni dakorsı waara ni a Yesu nyōōfō jie. A Juu nıbe bōorlo nıbere ni a Mosesı Nēē wiwiilbe ni a nıbere le tō ba.

XLIV Judas dōo wiil a nıbe mana ıka, "A 'lo ın na ti puor mōor a kōtir yı nyōō a 'lo, na yı bōō tara wō chiin." XLV Ban wa ta, Judas pōon chen a Yesu sē ti 'yer, "Wiwile!" Ti puor wō ni mōorfō. XLVI Ka a bala won chiin nyōō a Yesu. XLVII Be le ka a bala āsōo na ara gbōr a Yesu vōō a wō sōō chen a Juu nıbe bōorlo nāa gbāgbāa toor ηmaa.

XLVIII Ka a Yesu sōor ba, "A mō nıbie le n ı ka yı waan sōbere, ni dakorsı a n nyōōfō jie o? XLIX Bıbir jaa le n ma dōō be a yı sē, na n wile yı a Puorfō Yir pō, ti yaa nyōō ma ε. Tıche a ı naa a le ıka a tu a le a Nāanmın gān na 'yer." L Be le a Yesu poturbo ba jaa bar wō ti jo.

LI Pōlbile kōo mı na vaar fōbaa tēē turo ni a Yesu, ba nyōō wō naa. LII Ka wō mur a fōbaa 'yõo ba ti jon sal'mōor.

LIII Be le ba chiin a Yesu a Juu nıbe bōorlo nāa yir, ka a Juu nıbe bōorlo nıbere ba jaa ni a nıbere 'matāan a Mosesı Nēē wiwiilbe, na ı a 'yer tōorfō nıbere, wa lōō taa. LIV Pita mı turo naa a

puor jaa na wō wa ti kpe a bōorlo nāa yir bechaar pō, na wō 'mataa jāne ni a bala na kara a Puorfō Yir uoro būu.

LV Ka a Juu nıbe bōorlo nıbere ni a 'yer tōorfō nıbere na che bōoro yele kōo na wiil ıka Yesu seen kūu, ti baa nye ε. LVI Nıyōō mı ηman jirsı 'yõo wō, tıche a ba 'yerbie ηma taa poe.

LVII Ka a bamıne mı ir ηmaa jire 'yer ıka, LVIII "A ba sē, wō 'yer naa ıka, 'A Puorfō Yir nyāna a nıre nūu na me, ın ηmer wō naa ti na n de ber ata men 'lo na ba ı nıre nūu bōmıeraa ε." LIX Tıche a ba 'yer mı ba ı bō'yen ε.

LX Be le ka a Juu nıbe bōorlo nāa ir ara ti sōor a Yesu, "Faa 'yere 'yer sōoro ba bı? Bo dāasıesı le anyāna ban dire dōolo fō. A ın yelmāe o?" LXI Tıche ka a Yesu ı jaa gbul, waa 'yer sōō wō ε. Ka a bōorlo nāa le sōor wō go, "Fōō le ı a Nāanmın 'lo sın 'Yōonō Bie na ı a Nııraa o?"

LXII Ka a Yesu 'yer, "Maa le. Yın nye naa a Nısaal Bie na jāne a Tōōfō Sōō nūsōō loor. Yı mı na le nyen won waara a julōjuur pō."

LXIII Ka a bōorlo nāa tōō a fuu chıer ni suur, ti sōor, "Bāa le sın le bōoro nıre ıka wō le 'yer a wō 'yer go?"

LXIV Yın māe wō naa a le won fere. Nımine le yı tier?" Ka ba jaa 'yer ıka wō seen kūu. LXV Be le a bamıne piel chıre nataar 'yōonō wō, ka a bamıne mı pōō a wō nıbie ti ηme wō, ti sōor wō, "Wiil sı a nıre 'lo na ηme fō." Ka a

bala mi na guro a Puorfō Yir mi ηme ηme wō.

LXVI Pita jāne naa a be a bechaar pō, ka a bōorlo nāa gbāgbapōobile āsōō wa wa.

LXVII Wōn wa nye a Pita na uoro a būu, wō kaa wō naa lēēē ti 'yer, "Fō mi dōō turo a Yesu na yi a Najareti."

LXVIII Ka a Pita chur ti 'yer, "N ba bōō a le fon 'yere par ε." Ti na wō tōō chen ti ara a dōōdōr nēē.

LXIX A pōobile na wa nye a Pita a be, wō le 'yer kō a nibe na ara a be, "A nyā mi i naa a ba āsōō." LXX Ka a Pita le chur go. A ba kor ε, ti a bala na ara gbōr a Pita mi 'yer, "Sire jaa le, fō i naa a ba āsōō, bojūu Galilee le fō mi yi."

LXXI Ka a Pita pōō 'yōōnō a wō māē, ti pōō kuro ba 'yere ika, "N ba bōō a daba nyā 'yer yin 'yer ε."

LXXII Ajienaa le ka a nōraa mi tōō kō a gbēē ayi sōō. Ka a Pita pāa tierto a le a Yesu na dōō 'yer kō wō, "Fon chur ma naa gbēē ata, ti ka a nōrdōō kō gbēē ayi." Pita na wa tier bōōn a le, ka wō kō yōō jaa.

XV

I A wer na wa chaar bibio, a Juu nibe bōorlo niberē ni a Mosesi Nēē wiwiilbe ni a niberē ba jaa ni a 'yer tōorfō niberē na che, lōōn guor taa lū a Yesu tara wō chiin ti kō a nāa Pilate.

II Ka a Pilate sōor wō, "Fōō le i a Juu nibe nāa o?" Ka a Yesu 'yer, "O, a in a le fon 'yer." III Ka a bōorlo niberē

sōōnō a Yesu yuor. IV Be le a Pilate sōor a Yesu, "Faa 'yere 'yer jaa ε, nye le ban sōōnō fō a yuor jā!"

V Tiche Yesu ba haa nēē ε, ka a 'maa a Pilate nēē.

VI A mi i naa a ba tōmō le ka bala wa lōō taa dire a Gōl Bar Difō, a ba nāa ma ir nire 'lo a nibe na bōōō a pōōfō die pō bar. VII Barabas mi dōō pōō a nibe bamine pō, na dōō ir jēer ni a paal nīkpēē na ba kō nibe, ka ba nyōōr ba pōō. VIII Niyōō wa naa a Pilate sē wa sōor wō ika, wō i kō ba a le wōn ma i.

IX Ka a Pilate sōor ba, "Yi bōōō naa ika n ir a Juu nibe nāa kō yi bi?" X Pilate bōōn naa ika a nyuur ban tara ni a Yesu le vē ban nyōō wō waan a wō sē. XI Tiche ka a bōorlo niberē dō a nibe toor ika, ba 'yer ika, wō yuo a Barabas bar.

XII Ka a Pilate sōor ba go, "Ti n i ηmine ni a 'lo yin bōōō a Juu nibe nāa?" XIII Ka ba tān, "Kpa wō a daa ju!"

XIV Be le ka a Pilate sōor ba, "Bāa wō i? Bo tōdēer le wō tō?" Tiche ka ba tāna kpēō jaa, "Kpa wō a daa ju!"

XV Pilate na bōōō ika wō pel a nibe pōō jūu, wō yuo naa a Barabas kō ba. Wō vē naa ka ba fōb a Yesu yōō jaa, ti de wō kō a sojas ika, ba ti kpa wō a daa ju, ka wō kpi.

XVI Be le a sojas ika tara a Yesu kpēn a nāa yir kpēē 'lo pō, ti bōōl a ba taaba sojas lōō taa. XVII Ba den fuu jē nāa fuu kaar su wō, na ba le

de goor vil nãa jupil kaar su wo. ^{XVIII} Tí pãa piel laara wo, "Yãan yooo, Juu nibe nãa!" ^{XIX} Tí ma de daa nmen wo a jũu tí chure nataar 'yõõnõ wo. Ba gbur dumo a wo niem puoro wo. ^{XX} Ban wa la wo a nutõ wa baar, ba yaa naa a fuu 'lõnõ bar, tí de a wo mãe fuu su wo, na ba pãa de wo chiin ıka ba tí kpa wo a daa ju.

^{XXI} A sor po, ba nyen Simon na yi Sireni tõe po, Aleksanda ni Worofos sãa le. Mõõ po le wo yi tala, ka ba nyoo wo fir ka wo de a Yesu daa tuo. ^{XXII} Ba chiin naa a Yesu tí tãn a be ban buõlo a Yesu nibe kãkãr po, Gõlgota. A par le ıka, Julaa Jie. ^{XXIII} Ka ba pãa de tãt kõõ 'yõõ a dãa po, ıka wo nyũ, tí wo tãr. ^{XXIV} Be le ba kpa wo a daa ju. Ba põ naa a wo foor na ba nme gbãm bõõ a ala ãsõõ jaa na na de.

^{XXV} Bibipõl le ba kpa wo. ^{XXVI} Ba seb naa a yele 'lo jũu ban kon wo mar a daa jũu ıka, "A JUU NIBE NÃA." ^{XXVII} Ba mı kpan nãnyisi ayi a dabãbãnsı mı ju, ka ãsõõ be a Yesu nũsõõ loor ka a ãsõõ mı be a wo guba loor. ⁵ ^{XXIX} A bala na tala a be a wo kpafõ jie tãrõ wo, vavire a ba jur 'yere, "Wooo, a fõõ nyã na 'yer ıka fon sõõ naa a Nãanmın Puorfõ Yir nyã bar tí me wo a ber ata, ^{XXX} wa suu a daa ju, na fõ faa a fõ mãe!"

^{XXXI} Le ni wo ju le, a Juu nibe boõrlo nibe ne ni a Mosesı Nee wiwilbe mı laara wo, na ba 'yere kãrõ taa, "Nye, wo faan bamine, tí wo kõ tõõ a wo mãe faa e! ^{XXXII} Vẽ a 'lo na 'yer ıka, 'lo le ı a Ni-iraa, na wo ı a Isıral nibe nãa, suu a daa ju a sı kaa, tí na sı pãa sõõ." A bala mı ban kpa gbur wo, le le ba mı tã wo.

^{XXXIII} A mõtõõ na wa ara a gar ju sãlsõõ, a wer wo jaa sõb naa wa tí tãn a mõtõõ halfõ sõõ. ^{XXXIV} A sõõ 'lõnõ po le, ka a Yesu chur buõl, "Eloi, eloi, lama sabakatanı." A par le a Yesu nibe kãkãr po ıka, "N Nãanmın, n Nãanmın, bo le so ka fõ lıeb puor 'yõõ ma?"

^{XXXV} A bala na ara gbur a be wõ na ba 'yer, "Yı chele! Elaija le wo buõlo."

^{XXXVI} Ka a daba ãsõõ jo chen tí 'mõõ sapõ 'lor a dãmiir amine po, na wo chab daa tur a Yesu ıka wo mũõr, tí na wo le 'yer, "Yı vẽ a sı kaara, Elaija na wa yõõ wo naa bı."

^{XXXVII} Be le a Yesu chur tí nmaa a vũõr.

^{XXXVIII} Ka a Juu Nibe Puorfõ Yir po, ban lũ a fõbaa var a die chıer a saaju tí gbem a par.

^{XXXIX} A sojası nıkpẽe na ara a be a Yesu niem na wõ a wo churfo, tí nye a le mı won nmaa a vũõr, wo 'yer naa, "Yelmãe jaa, a daba nyã ı naa a Nãanmın Bie."

⁵ **XV:XXVII** 15:27 A gãma amine po, baa 'yõõ a põfo lıjer ni aniin e ıka, 28 A seb a Nãanmın gãn po ıka, "Ba sor won 'yõõ a tõdebe dẽme po." (Isaiya 53:12)

XL A pɔbɔ bamine lɔɔn Mɛer na yi Magdala tɛe pɔ, nɪ Salome, nɪ a Mɛer na ɪ a Jemesɪ bile, nɪ Josesɪ ma mɪ ara na tɛer jaa tɪ kaar wɔ. ^{XLII} A Galilee pɔ, a pɔbɔ banyāna le turo wɔ, na ba sɔnɔ wɔ. Ka a pɔbɔ bamine mɪ na 'matāan wɔ wa a Jerusalem, mɪ be be.

^{XLIII} A daar 'lɔ ɪ naa a ba Chɔɔrfɔ Bɪbir ban na chɔɔr a ba māe, bojūu a mɔtɔɔ wa mɔr, a Pɛnfɔ Bɪbir piel naa. A jāanɔɔr na wa tara ^{XLIV} a Josefɔ na yi a Ari-matɪya tɛe pɔ, na ɪ a nɪkpɛɛ āsɔɔ ban 'yɔɔnɔ, tɪ mɪ dɔɔ chele a Nāanmɪn Nāalɔɔ, nyɔɔn nyāa chen a Pilate sɛ, tɪ sɔɔr a Yesu āgān ɪka wɔ ũu. ^{XLV} Pilate na wa wɔ ɪka a Yesu kpi naa, a 'maa wɔn nɛɛ. Be le wɔ bɔɔl a sojasɪ nɪkpɛɛ ka wɔ wa, ka wɔ sɔɔr wɔ, "A Yesu kpin bɪ?" ^{XLVI} Ka a sojasɪ nɪkpɛɛ 'yer, "ɔɔ, wɔ kpi naa." Ka a Pilate sɔɔ ɪka a Josefɔ wɔ tɪ yɔɔ a Yesu āgān. ^{XLVII} Josefɔ dān fɔbaa na wɔ tɪ yɔɔ a Yesu āgān vil wɔ chiin tɪ ũu, a yaa ban chɪ kɔsɪr pɔ. Ba bil kɔsɪr wa pɔɔ a yaa nɛɛ. ^{XLVIII} A Mɛer na yi a Magdala, nɪ a Mɛer na ɪ a Josesɪ ma, nyɛ naa a jie 'lɔ ban ũu wɔ.

XVI

^I A Pɛnfɔ Bɪbir na wa baar, Mɛer na yi a Magdala, nɪ Salome, nɪ a Mɛer na ɪ a Jemesɪ ma, ba dān a kānyūur ala ɪka ba chiin tɪ je a Yesu āgān. ^{II} A Pɛnfɔ divɪɛ bio daar, bibio mɔtɔɔ na pur baar, ba chen naa a yaa par. ^{III} A

kɔsɪr na pɔɔ a yaa nɛɛ ba gbɔr ε, ka ba sɔɔɔ taa, "An le na tɪ bil a kɔsɪr bar sɪ a yaa nɛɛ?" ^{IV} Tɪche ban dɔɔ kaa a ba nidaa, a kɔsɪr 'lɔ bil yi a yaa nɛɛ. ^V Ban tɪ kpiere a yaa pɔ, ba nyɛn pɔlbile na su fuu pɪla jānɛ nɪ a nūsɔɔ loor, ka pɪla ɔɔ ba.

^{VI} A pɔlbile 'yer kɔ ba, "Yɪ ta vɛ ka yɪ pɪla ɔɔɔɔ ε. Yɪ bɔɔɔɔ naa a Yesu 'lɔ na yi a Najaretɪ ban kpa a daa ju. Wɔ ir naa ɪ vor! Waa be a ka ε! Yɪ nyɛ a jie 'lɔ ban gaal wɔ. ^{VII} Yɪ lɛɛb kul tɪ 'yer a wɔ poturbo nɪ a Pita ɪka, wɔ de yɪn nie chiine a Galilee, be le yɪn tɪ nyɛ wɔ, nɪtāa a le won dɔɔ 'yer kɔ yɪ."

^{VIII} Chɪcham kpe ba naa ka ba nɛɛ 'maa, ka ba jo yi a yaa par. Baa 'yer 'yer kɔ nɪrɛ jaa ε, bojūu dābāe kpe ba naa.

^{IX} A Pɛnfɔ divɪɛ bio daar bibio, Yesu na wa ir a kūu pɔ, wɔ den nie dūu a Mɛer na yi a Magdala, a 'lɔ pɔ won dɔɔ dii a sɪdebe ayopōi bar ka a yi. ^X A Mɛer chen tɪ 'yer kɔ a bala na dɔɔ be a Yesu sɛ, a bala a nie na sɔb ka baa kōnɔ. ^{XI} Ban wa wɔ ka wɔ 'yer ɪka a Yesu ir naa kūu pɔ ɪ vor, ka wɔ nyɛ wɔ, baa sɔɔ de ε.

^{XII} A anyā puor le, a Yesu lɛɛb nɪyuo na wɔ dūu a ba ayi na de sɔr chiine a tɛe āsɔɔ pɔ. ^{XIII} Ba lɛɛb chen a Jerusalem tɪ 'yer kɔ a ba taaba, tɪche baa sɔɔ ε.

^{XIV} A ba kor ε, tɪ a Yesu le dūu a Pie nɪ Bō'yen na 'mataa dire. Wɔ miin 'yɔɔ ba a ba ba sɔɔfɔ pɔ, nɪ a ba nyākpāen jūu, bojūu baa sɔɔ

de a bala na nye won ir a kũu pɔ 'yer.

^{XV} Wɔ 'yer kɔ ba, “Yi yɔ a wɛr wɔ jaa, na yi mɔɔl 'yer a 'yer nɔɔ nyã kɔ a nɔbɔɔ ba jaa. ^{XVI} Nɔrɛ 'lɔ jaa na sɔɔ de a 'yer nɔɔ nyã, ka ba so wɔ a Nãaŋmɔn kɔɔ, won nyen a Nãaŋmɔn faafɔ, tɔche nɔrɛ 'lɔ jaa na ba sɔɔ de a 'yer nɔɔ nyã ε, a nɔnyɔnɛ na wɛ naa. ^{XVII} A jãnsɔ anyã na turo naa bala na sɔɔ. Ban de naa n yuor diin sɔdebe ka a yi, na ba lɛ bɔɔ 'yerbolsɔ 'yerfɔ. ^{XVIII} Ban ma 'mɔɔr waba. Bala wa nyũ bon na tara lɔɔ, tɔ a kɔ ɪ ba yele ε. Baalaa ban dɔɔl a ba nũu, won sa naa.”

^{XIX} A Soro Yesu na wa 'yer a ntɔ kɔ a wɔ poturbo, Nãaŋmɔn vɛ naa ka wɔ do a saaju tɔ jãnɛ a wɔ nũsɔɔ loor. ^{XX} Be lɛ ka a poturbo yi chen tɔ mɔɔlɔ a 'yer nɔɔ jie jaa. Be lɛ ka a Soro 'mataa tɔnɔ nɔ ba, ka a wɔ nɛ'maa tɔmɔ anyã ban tɔnɔ wiil ɪka a wɔ 'yer nɔɔ ɪn yelmãε.

LE A LUKA NA SEB A YESU 'YER NŌO

I Nūtāa le a nuyoo na mō man a le na ɪ a sɪ ber anyā pɔ, II a le ɪn yelmāe, ba dōo be be na ba nyen nɪbir a pielfo, na ba ɪ a 'yer nyā gbāgbaar. III A le jūu n baraa Teofilusɪ, n mɪ mōn vɪer a 'yer tɪ t̄ān a pielfo nyɛ ka a ɪ yelmāe le, ka n bɔɔɔɔ ɪka n seb a le na tu taa kɔ fɔ. IV Ka fɔ na tōo bōo ɪka a le ban wiil fɔ ɪn yelmāe.

V A Judiya Nāa Herod sōo, a Juu nɪbe bɔɔrloro āsɔo ben be ban bɔoɔo Jekariya wɔ pɔo naa a Abija gbul pɔ ka a wɔ pɔo yuor di Elijabetɪ na yi a Aaron bɔɔɔ pɔ. VI Ba jaa ayi ye le tor Nāanmɪn sē ka ba turo a le a Nāanmɪn nɛɛ na 'yer na baa tara chɛfo ε. VII Tɪche baa tara bie ε, bojūu a Elijabetɪ abbaa ka 'lo naa sɪre jaa nyōo.

VIII A mɪ lɔɔɔr wa ta a Jekariya ka wōn tō a bɔɔɔr lofo tōmō kɔ Nāanmɪn. IX Gbām le ba gba ɪr wɔ nūtāa le a ba bɔɔrlo tōmō na be, ka won ma kpe a puorfo yir tɪ chom a t̄āi nyūu vɪla ala. X Ka a sōo na wa ta ɪka wɔ chom a t̄āi nyūu vɪla anyāna, a nɪbe ara naa a yōo puoro.

XI Be le a Nāanmɪn malaka wa dūu wɔ be a t̄āi nyūu vɪla chomfo jie a nūsōo jie. XII Jekariya na wa nyɛ wɔ a le, pɪla ɔɔ wɔ naa ka dābāe

kpe wɔ. XIII Tɪche ka a malaka 'yer kɔ wɔ, "Jekariya ta joro dābāe ε, Nāanmɪn wōn a fɔ sɔɔrfɔ, a fɔ pɔo Elijabetɪ na dɔɔn dabile ka fɔ 'yōo a wɔ yuor Jɔɔn. XIV A wɔ ye le na ɪn nōo kpe fɔ ka fɔ chɪle ka nuyoo mɪ chɪle a wɔ dɔɔfo jūu. XV An ɪ won ɪn kpɛɛ a Nāanmɪn niem, wɔ kō nyū dāa ban 'yōo dābil ε, bojūu Nāanmɪn Sɪe na sɛɛ won be a ma pɔom. XVI Won lɛb naa a Isɪral nɪbe yoo jie waan a ba Nāanmɪn sē. XVII Won den a sɪ Soro nie nɪ a sɪe nɪ a kpɛɔ 'lo na dōo be a Elaija 'yōo, na wɔ lɛb sāmɪne ka ba tara a ba bibiir tɪer. Ka bawōnsɪ mɪ nyɛ yē na ba maala yeltorsɪ na wɔ vē ka nɪbe mɪ choor ba māe gun a sɪ Soro."

XVIII Ka a Jekariya sɔɔr a malaka, "Nɪmine ɪn ɪre wa sɔo a nitō fon 'yer? Maa nɪ n pɔo jaa kor naa." XIX Ka a malaka 'yer kɔ wɔ, "Maa le a Gabɪrel na ma ara a Nāanmɪn niem, 'lo le tō ma nɪ a 'yer nyā ɪka n wa 'yer a 'yer nōo nyā kɔ fɔ. XX A le jūu fon ɪn wōo fɔ kō le tōo 'yer 'yer ε, wa t̄ān a bɪbir 'lo a anyāna na ɪ bojūu faa sɔo de a 'yer ala na wa ɪ a sōo 'lo na sɛɛ ε."

XXI A nɪbe bala na be a yōo chɛle a Jekariya wōn kor a le a Nāanmɪn puorfo yir, ka chɪcham kpe ba. XXII Be le ka wɔ wa yi tɪ wɔ kō le tōo 'yer 'yer ε, ka a nɪbe bōon ɪka wɔ nyen nyefo kōo bojūu nuur kaalfɔ le wɔ mana nɪ ba tɪ kō tōo 'yer ε.

XXIII A le a wo tõmõ bubie na wa baar be a Nāanmūn puorfū yir, wō lueb kul a wō yir. XXIV A anyā puor le ka wō pōo Elijabeti tara pōo na wō sool ηmersi anūu. XXV Na wō pāa 'yerε, "Nye le a Nāanmūn na maal ma, a wō maal vīla bībir vīε naa ka wō ir ma a vī yin a nibe niem bar."

XXVI Elijabeti pōo na wa ta ηmersi ayōob, Nāanmūn tō naa a Gabirel a tēe na be a Galilee paal pō ban boolo Najareti, XXVII be le pōosarbile kōo be, ka daba ban boolo Josefū na i a Nāa David yōo ηmaa baraa na kul ka a pōobile yuor di Mēer. XXVIII A malaka chen a wō sē ti 'yer, "N puorfū naa, fū in nī'yōo naa, Nāanmūn ben a fū sē."

XXIX Ka dābāε nyōo a Mēer ni a puorfū nyā burō, na wō sorō wō māε a puorfū nyā par. XXX Tiche ka a malaka 'yer kō wō, "Ta joro dābāε ε, fū in nī'yōo naa Nāanmūn niem. XXXI Fon tara na pōo dōo dabile, na fū 'yōo a wō yuor Yesu. XXXII Wōn in kpēε, ka ba boolo wō a Nāanmūn na be a Saaju Bie. A si Soro Nāanmūn na den a wō sāa David nāalōs kō wō. XXXIII "Lō le na di a Jekōb yir nāa jaa kpo kpo, a wō nāa kō wa baar ε." XXXIV Ka a Mēer suor a malaka, "N ba ta daba sere ε, ti ηmūne in ure wa dōo a bie?"

XXXV Ka a malaka 'yer kō wō, "Nāanmūn siε na wa kpε fū naa, ka a Nāanmūn kpēo wa ger pōo fū a bicheche

'lō fon na dōo, ban boolo wōn Nāanmūn Bie. XXXVI Nye a fū yebe Elijabeti gba na i a pōo abbaa na wō nyōo ti wō tara na pōo na dōo bie, chuur ayōob ni nyā wōn gal. XXXVII Yele jaa ba i tuo Nāanmūn sē ε." XXXVIII Be le a Mēer 'yer, "Nye, Nāanmūn gbāgbaa le n i, a i a le kō ma fon 'yer?" Ka a malaka bar wō ti chen.

XXXIX A sōo 'lōnō le a Mēer pōo yi do a tōo ju a Judiya tēe pō. XL Wō ti kpε naa a Jekariya yir na wō puor a Elijabeti. XLI Elijabeti na wō a Mēer puorfū ka a bie oo lueb be a wō pōom ka a Nāanmūn siε sēε a Elijabeti. XLII Ka wō ηme chelma 'yerε, "Nāanmūn sōo fon gar a pōo ba jaa, na wō mī sōo a bie 'lō na be a fū pōom. XLIII Tiche nye 'yōofō na kaara, ka a n Soro ma wa a n sē? XLIV In wa wō a fū puorfū a bie na gā a n pōom oon lueb ni popel. XLV Popel soo le fū i an i fū soon de a le a n Soro na tō, ka ba wa 'yer fū ika an i naa a le."

XLVI Ka a Mēer 'yer, "N pēen Nāanmūn ni a pōo wō jaa. XLVII A n siε chile naa a Nāanmūn na i a n Fafaara 'yōo. XLVIII An i wō tiertō a wō gbāgbapōobile māε si-irfō. An yi dīna chiine, a dōo tu taa ba jaa na boolo ma naa boosōn soo. XLIX An i a Tōofō soo le maal a le kō ma. A wō yuor in cheche. L A wō nūbaal be naa a bala na joro wō dābāε sē, yi a yōn ti tātān a yōn suulsi. LI A wō nūu tōn tōbere, wō yēyel naa a bala

na buoro a yuor a ba tier po bar. ^{LII} Wō doon nāmīne a ba nāa dakoor jur bar, tiche na wō 'mōor a bala na siir a ba mēe ka ba do saaju. ^{LIII} Wō kō naa a kō dēme bōsōn, tī dii a tara dēme bar nūjaalsi. ^{LIV-LV} Wō sōon a wō gbāgbaa Isral tī tiertō ika wō kaa Abraham nī a wō yon nūbaal bībir jaa, nūtāa le won dōo 'yer kō a sī sāamīne."

^{LVI} Mēer jāne na a Elijabeti sē nmerstī ata tī lieb kul a wō tēe.

^{LVII} Elijabeti doofō bībir wa vīe naa ka wō doo dabile. ^{LVIII} Ka a bala na kpiere gbōr a Elijabeti nī a wō yir dēme na wō le a Nāanmīn na maal vīla kō wō ba pōo mī pel naa a wō kaar.

^{LIX} A ber aniin daar ba wa naa ika ba wa nmaa a bie yuor, na ba ta buoro ika ba de a sāa yuor 'yōo wō buolo a Jekariya. ^{LX} Tiche ka a ma ba sōo ε, tī 'yer, "A bie yuor din Jōon." ^{LXI} A ba 'yer kō wō, "Fō bal nīre jaa ba di a yuor nyā ε."

^{LXII} Tī na ba pāa 'lur sōor a sāa a yobuor won buoro ika ba 'yōo a bie. ^{LXIII} Ka wō man ba ika ba kō wō bon ka wō seb, won ben wa de a bon na wō seb, "A bie yuor din Jōon." Ka nēer 'maa ba jaa. ^{LXIV} Ajiēnaa le a Jekariya nēe mī 'laa ka a jālbir bal ka wō tōo 'yere na wō pēere Nāanmīn. ^{LXV} Ka dābāe kpe a bala jaa na gbōr a be ka nibe 'yere ka a yaar de a Judiya tēn ala na be a tōn ju. ^{LXVI} Nīre jaa na wō a nūtō

a ma 'maa won nēe ka wō ma sōor, "Nīmīne le a bie nyā na wa kaara?" Bojūu a Soro nūu dool naa a bie.

^{LXVII} Jekariya na i a sāa, Nāanmīn sīe sēe wō naa ka wō 'yere, ^{LXVIII} "Pēefō wō ta a Isral Nāanmīn, bojūu wō wa naa wa faa a wō nibe. ^{LXIX} Wō kō sīn gādaa ika wō faa sī na yi a wō gbāgbaa Nāa David yir, ^{LXX} nūtāa le won dōo tu a wō 'ye'yerbe cheche bala sē a kōr jaa ka ba 'yer, ^{LXXI} ika wō faa sī a sī dōdēme sē, na wō faa sī a bala na laar sī nuur pō. ^{LXXII} Wō maal a nūtō ika wō wiil nūbaal kō a sī sāamīne, na wō le tier a wō netir cheche 'lo, ^{LXXIII} a le won pō kō a sī sāakpā Abraham. ^{LXXIV} Wō pōn 'yer ika, won faa sī naa a sī dōdēme nuur pō, ka sī puoro wō kō le joro dābāe ε, ^{LXXV} na sī i cheche nī nītorsī a wō niem a ber a jaa. ^{LXXVI} A fōō na i a n bie ban buolo fō naa a saaju Nāanmīn 'ye'yere, an i fōō le na de a sī Soro nīe choor a wō sōr, ^{LXXVII} na fō vē ka wō nibe bōo a faafō sōr, na ba nye yelbier vē kofō. ^{LXXVIII} Nāanmīn na tara nī sī nūbaal jūu, wō vē naa ka a fafaara pur chaar 'yōo sī yi a saaju, ^{LXXIX} na wō chaar 'yōo a bala na kpiere a libe pō, tī be a kūu gāagiēl pīlem, na wō wiil a sī gbēe ka a de nyā'maar sōr."

^{LXXX} A bie nōo naa ka a sīe kpēo be a wō sē. Mōgōo pō le wō kpiere tī tān a bībir 'lo won na wiil a wō mēe kō a Isral nibe.

II

I A ber ala pɔ, a paal Nākpɛ Siisa Agustus 'yer naa ɪka ba sɔr a nɪbe ba jaa na be a Worom paal pɔ. II A sɔrfɔ nyā lɛ ɪ a sɔrdɔɔ ban sɔr a nɪbe ka a Kiriniyus mɪ ɪ a Siriya nāa. III Nɪrɛ jaa kul a wɔ mǎe tɛe ka ban tɪ sɔr wɔ.

IV Ala lɛ so ka a Josefɔ mɪ na yi a Najaretɪ tɛe na be a Galilee wɛr pɔ, na wɔ chen a Judiya wɛr pɔ, a Nāa David tɛe ban bɔɔlɔ a Betulehem, bojūu a Nāa David yir lɛ wɔ yi tɪ lɛ ɪ a wɔ bal nɪrɛ. V Josefɔ tara na a Mɛer na tara a pɔɔ won bɔɔrɔ a kulfɔ 'mataa chiin ka ban tɪ sɔr ba. VI A lɛ ban be a Betulehem ka a Mɛer bie dɔɔfɔ daar ta. VII Ka wɔ dɔɔ a pɔɔsarbɛe ka wɔ ɪ dabile a wɔ vil wɔ a fɔbaa gaal a dɔn mɔɔr 'wɔfɔ jie bojūu baa nyɛ jie na kpɛ a sǎanba kpɛfɔ jie ɛ.

VIII Pɛchiinbɛ mɪ dɔɔ gbɔr a tɛe na ba gǎn a ba piir be a mɔɔ pɔ kaara. IX Ka a Nāanmɪn malaka yi a saaju wa a ba sɛ, ka Nāanmɪn tɪr chaar pɔɔ ba, ka dǎbǎe kpɛ ba. X Tɪchɛ a malaka 'yer kɔ ba, "Yɪ ta joro dǎbǎe ɛ, 'yer nɔɔ lɛ n waan a yɪ sɛ, an ɪn chɪlfɔ kpɛɛ kɔ a nɪbe ba jaa. XI A dɪna tǎsɔɔ ba dɔɔ naa a Fafaara a yɪ 'yɔɔ a Nāa David tɛe pɔ. Wɔ ɪ naa a sɪ Soro nɪ a Nɪ-iraa. XII Jǎnɛ yɪn na de bɔɔn wɔ nɪ nyā. Yɪn nyɛ naa a bipɪla ban vil a fɔbaa gaal wɔ a dɔn mɔɔr 'wɔfɔ jie."

XIII Ajienaa a saaju malakasɪ yɔɔ wa naa wa 'matǎan a malaka 'lɔ a ba

dǎna a Nāanmɪn 'yerɛ nɪ, XIV "Tɪr wɔ ta a Nāanmɪn na be a saaju, ka nyā'maar mɪ be a nɪbe bala na pɛlɛ a wɔ pɔɔ a wɛr pɔ."

XV A malakasɪ na wa bar ba tɪ lɛb dɔ a saaju, ka a pɛchiinbɛ 'yerɛ kɔrɔ taa, "Yɪ ɪ a sɪ chen a Betulehem tɛe pɔ, tɪ kaa a yelnyɪnɛ na ɪ ka a Nāanmɪn tɔ 'yer sɪ." XVI Be lɛ ba pɔɔ chen tɪ nyɛ a Mɛer nɪ a Josefɔ nɪ a bipɪla na gǎ a dɔn mɔɔr 'wɔfɔ jie. XVII A lɛ ban wa nyɛ wɔ, ba 'yer naa a lɛ a malaka na 'yer kɔ ba a bibile yele. XVIII A bala ba jaa na wɔ a lɛ a pɛchiinbɛ na 'yer a bie 'yer kɔ ba, ka nɛer 'maa ba jaa. XIX Tɪchɛ ka a Mɛer 'yɔɔ a anyǎna a wɔ pɔɔm tara tɪrɛ. XX A pɛchiinbɛ lɛb chen a piir jie tɪ dǎna Nāanmɪn na ba pɛrɛ wɔ a ala a jaa ban wɔ tɪ nyɛ a lɛ a malaka na 'yer kɔ ba.

XXI A ber aniin na wa ta, ba nmaa won a yɔɔr tɪ 'yɔɔ wɔ a yuor Yesu, a yuor nyā lɛ a malaka 'yer kɔ a Mɛer tɪ ka wɔ wa tara a pɔɔ. XXII Mɛer na wa baar a padɔɔr a lɛ a Mosesɪ nɛɛ na 'yer, Josefɔ nɪ a Mɛer den a bie chiin a Jerusalem na tɪ kɔ a Nāanmɪn. XXIII Nɪtǎa lɛ a Soro na 'yer, "Yɪ de dabil dɔɔ jaa kɔ a Soro." (A Yɪfɔ Gǎn 13:2, 12) XXIV Ba den a bɔɔrɔlɔ bomo ala a Soro na 'yer ɪka, "Nɪmama ayɪ bu papa pɔlɔ ayɪ tɪ pɔl a ba mǎe." (Mosesɪ Gǎma Na Tu Ata 12:8)

XXV Daba kɔɔ dɔɔ be a Jerusalem ban bɔɔlɔ Simeon

na wɔ ɪ nɪtor na waa baala Nāanmɪn ɛ. Wɔ mɪ dɔɔ chele a Isral nɪbe faafɔ bɪbir ka a Nāanmɪn Sɪe be a wɔ sɛ. ^{XXVI} A Nāanmɪn Sɪe 'yer kɔ wɔ ɪka wɔn nye naa a Nɪ-iraa 'lo a Soro na tɔ nɪ nɪbir tɪ kpi. ^{XXVII} A Nāanmɪn Sɪe vɛn ka Simeon chen be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, ka a ɪ a Josefɔ nɪ a Mɛer mɪ waan naa a ba bie Yesu a be na wa ir a nɛɛ. ^{XXVIII} Ka a Simeon de a bie 'yɔɔ a wɔ nɪu pɔ tɪ puor Nāanmɪn yāan 'yere, ^{XXIX} "Tɔɔnɔ sɔɔ, nɪtāa le fon tɪr a fɔ nɛɛ kɔ a maa na ɪ a fɔ gbāgbaa, fon tɔɔ bar ma sor nɪ nyā'maar. ^{XXX} Bojūu n nɪbir nye naa a fafaara, ^{XXXI} 'lo fon chɔɔr ka nɪre jaa nye wɔ. ^{XXXII} Wɔn ɪn chāa wiil a nɪbe bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, tɪ na wɔ ɪ tɪr kɔ a fɔ nɪbe Isral."

^{XXXIII} Ka a Yesu sāa nɪ a ma nɛɛ 'maa a le a Simeon na 'yer a wɔ yele. ^{XXXIV} Ka a Simeon pāa 'yer nevɪla 'yɔɔ ba, tɪ 'yer kɔ a Mɛer na ɪ a ma, "A bie nyāna le Nāanmɪn kɔ a Isral nɪbe, ka ba yɔɔ na nɛme gber lo tɪ ir, na wɔ ɪ jāne ka ban 'yere kperɛ nɪ wɔ. ^{XXXV} Nɪbe yɔɔ pɔtɪer na gān chāa pɔ, ka a fɔɔ mɪ pɔɔ sɔɔ fɪka sɔɔ ban chor fɔ."

^{XXXVI} Pɔɔ na ɪ a Nāanmɪn 'ye'yere ben be ban buɔɔ Ana na wɔ ɪ Fanuwel bie na wɔ ɪ Aserɪ bal nɪre, na wɔ ɪ pɔɔ nyɔɔ. Wɔ kul sɪre maal yuomo ayopɔi. ^{XXXVII} Ka a sɪre kpi tɪ wɔ ɪ a pɔɔkɔɔr maal yuomo lijaanaar nɪ

anaar (84). Waa gala a Nāanmɪn puorfɔ yir ɛ, tɪche wɔ ma ben be na wɔ ma gal bɔdiir tɪ sɔɔrɔ Nāanmɪn tāsɔɔ nɪ a mɔtɔɔ. ^{XXXVIII} A sɔɔ 'lɔnɔ le wɔ wa a ba sɛ tɪ dān Nāanmɪn tɪ na wɔ 'yer a bie 'yer kɔ a bala jaa na chele a Jerusalem faafɔ bɪbir.

^{XXXIX} A le a Josefɔ nɪ a Mɛer na wa ir a nɛɛ maal a le a Soro na bin, ba lieb kul a Najaretɪ na ɪ a ba tɛe na be a Galilee wer pɔ. ^{XL} Be le a bie tɪ nɔɔnɔ nɪ fɔɔ na wɔ seen yɛ ka a Nāanmɪn wāefɔ be a wɔ sɛ.

^{XLI} Yuon jaa a sāa naa ma ma chen a Jerusalem tɪ lɔɔ na ba di a Gɔl Bar Difɔ. ^{XLII} Yesu na wa nye yuomo pie nɪ ayi ba tara wɔn don a Difɔ nyā jie nɪtāa le ban ma ɪɛ. ^{XLIII} A Gɔl Bar Difɔ ber na wa baar, ba lieb kulo a ba tɛe tɪche a Yesu bar a Jerusalem ka baa bɔɔn ɛ. ^{XLIV} Ba tɪer ɪka wɔ taa pɔɔ a ba nɪbe kulo nɪ tɪ chen bɪbir bɔ'yen baa nye wɔ ɛ, na ba pāa yɔɔrɔ buɔrɔ wɔ a ba nɪbe nɪ a ba nɪbɔɔnsɪ nɪ a ba barmɪne sɛ. ^{XLV} Ban ba wa nye wɔ ɛ, ba lieb chen a Jerusalem a wɔ bɔfɔ jie. ^{XLVI} A ber ata daar le a ba tɪ nye wɔ a be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, ka wɔ jāne a wiwillbe chara pɔ chele a le ban 'yere na wɔ sɔrɔ ba sɔurfɔsɪ. ^{XLVII} Nɪre jaa na wɔ a le wɔn ire a 'yersɪ par a chɔ chɔ nɛɛ 'maa ba naa. ^{XLVIII} A sāa nɪ a ma na wa nye wɔ a ba nɛɛ mɪ 'maa ba naa ka a ma sɔɔr, "Pa n bie, bo le fɔ maal sɪ a nɪtɔ, ka maa nɪ a fɔ sāa yɔɔbɔ

fo lēēē wa faa?"

XLIX Ka Yesu suor a ma, "Bāa 'yōō le yi suorō suorō ma? Yaa bōō ūka ūn be naa a n Sāa yir ε?"^L Tiche baa bōō a anyāna won 'yer kō ba par ε.

LI A wō ir pōō ba, a ba pāa kul a Najaretī a wō tī wōnō a ba toor, tiche ka a ma 'yōō a 'yer anyāna a jaa a wō pōom.

LII Ka a Yesu nōōnō nī yē nī a kpēē ka wō yele nōmō a Nāanmīn sē nī a nibe sē.

III

I Yuon pie nī anūu le a Tiberiyus Siisa di a nākpēē ka a Pontius Pilate mī ū a Judiya paal nīkpēē ka a Herōd mī di a Galilee nāa ka a wō yebe Filip mī ū a Ituriya nī a Turakonītis nāa. Ka a Lisaniyasī mī di a Abilenī nāa. II Anasī nī Kayafasī bala le ū a Juu nibe suorō nibeε. Ka a Nāanmīn de a wō 'yer kō a Jekariya bidaba Joōn be a mōgōō pō. III Wō yōn a tēn ala a jaa na jilō a Jordan man na wō 'yere suorō a nibe, "Yī lieb a yī tier na yī so a Nāanmīn kōō, ka Nāanmīn vē a yī yeldebe kō yī." IV Nūtāa le a Isaiya na seb a wō gān pō, "Nīre 'yere naa be a mōgōō pō, 'Yī choor a sī Soro sor, na yī maal a wō sor ka wō tor. V Na yī 'mōr a kolstī, na yī nmer a tōn nī a gbēgbēnsī ka a jātaa. Yī maal a sōgōrsī a jaa ka a tor, na yī maal a sor nyara nyara ka wō sal. VI Nīsaal suorō ba jaa na nyen Nāanmīn faafō.' "

(Isaiya 40:3-5)

VII Ka a nīyōō bala na waara a Joōn sē a Nāanmīn kōō sofo 'yōō, ka wō suor ba, "Yīn waa bibiir, an le 'yer kō yī ūka yī jo yī a Nāanmīn suor na waara a yī sē? VIII Yī vē ka yī befō wiil ūka yī lieb a yī tier. Yī ta chene 'yere suorō a yī māe ūka, Abraham le ū a sī sāa, n 'yere na suorō yī ūka Nāanmīn na tōōn maal a kustibe anyāna a ba lieb ū a Abraham bibiir. IX A 'lar dōol a tīe nyibe ju, tīe jaa ba wa wōnō wō sōn ε, ban nmaa won lob 'yōō būu pō."

X Ka a nīyōō bala suor wō, "Nīmīne sīn pāa ū?" XI Ka Joōn 'yer kō ba, "Isoō jaa na tara fuustī ayī, wō ir āsoō kō a wō tō suor na ba tara ε, nyā mī na tara bōdiir wō ū a le." XII Lōpodierbe mī wan a Joōn sē ūka wō so ba a Nāanmīn kōō, na ba mī suor wō, "Wiwile sī mī ū nīmīne?" XIII Ka wō 'yer kō ba, "Yī ta ma de dōol a le ban ūka yī de ε." XIV Sojasī bamīne mī wan wa suor wō, "Sīn mī, sī ū nīmīne?" Ka wō 'yer kō ba, "Yī ta fir nīre de libir ε, yī ta mī nmaa jir kara dōol nīre ε, na yī vē ka a yī sāyar seen yī."

XV Ka a nibe mī na dōō 'yōō toor chele, pāa tierε ūka a Joōn le tōō ū a Nī-iraa. XVI A Joōn 'yer kō ba, "Maa 'lo kōō le n suorō yī, tiche nīre āsoō na gar ma na wa naa, a wō nafōor mibe gba, n ba see ūka n for ε. 'Lo le na de Nāanmīn Sīe nī būu son yī. XVII A nmayīel naa ben a wō

nūu pɔ, a wɔ na yɛl a mōi a vafɔ jie na wɔ kpaar a bie 'yɔɔ a boor pɔ ti chom a sɔsɔɔr nɪ būu 'lɔ na ba tara kpīinfɔ bar." XVIII Jɔɔn kpāa ban nɪ yelyɔɔ na wɔ 'yer a Nāanmɪn 'yer kɔ ba.

XIX Tɪche a nāa Herɔd na de a wɔ yebe pɔɔ Herɔdiyas kul, Jɔɔn 'yer wɔ naa ɪka a ba tara sɔr ka wɔ kul wɔ ε, ti 'yer wɔ a dɛbe amune won ɪ. XX Herɔd lɛ maal dɛer won vɛ ka ba nyɔɔ Jɔɔn ti 'yɔɔ a pɔɔfɔ die pɔ.

XXI Ban ba nyɔɔ a Jɔɔn pɔɔ sere ε, wɔ so naa a nɪbe a Nāanmɪn kɔɔ na wɔ mɪ so a Yesu a Nāanmɪn kɔɔ. Ka a Yesu sɔɔɔ Nāanmɪn ka a saaju yuo. XXII Ka a Nāanmɪn Sɪe de papa āgān suu wa 'mar a Yesu ju, ti a kɔkɔr yi be a saaju 'yer, "Fɔɔ lɛ ɪ a n Bidanōnaa ka fɔ yele pel a n pɔɔ."

XXIII Yesu nyen yuon lɪjer nɪ pie ti piel a wɔ tɔmɔ, ka nɪbe tɪer ɪka wɔ ɪ naa a Josefɔ bidaba, na ɪ a Heli bidaba, XXIV Matatɪ bidaba, Levi bidaba, Melki bidaba, Janai bidaba, Josefɔ bidaba, XXV Matatɪyasɪ bidaba, Amosɪ bidaba, Nahum bidaba, Esili bidaba, Nagai bidaba, XXVI Maat bidaba, Matatɪyasɪ bidaba, Semeyin bidaba, Josekɪ bidaba, Joda bidaba, XXVII Joanan bidaba, Aresa bidaba, Jerubabel bidaba, Sealtɪel bidaba, Neri bidaba, XXVIII Melki bidaba, Adi bidaba, Kosam bidaba, Elmadam bidaba, Eri bidaba, XXIX Josua bidaba, Eliyeja bidaba, Jorim

bidaba, Matatɪ bidaba, Levi bidaba, XXX Simeon bidaba, Juda bidaba, Josefɔ bidaba, Jonam bidaba, Eliyakim bidaba, XXXI Melea bidaba, Mena bidaba, Matata bidaba, Natan bidaba, David bidaba, XXXII Jesɪ bidaba, Obed bidaba, Boajtɪ bidaba, Salmon bidaba, Nason bidaba, XXXIII Aminadab bidaba, Aram bidaba, Hejoron bidaba, Perejtɪ bidaba, Juda bidaba, XXXIV Jekɔb bidaba, Isaakɪ bidaba, Abraham bidaba, Tera bidaba, Nahor bidaba, XXXV Serugu bidaba, Wɛru bidaba, Peleg bidaba, Eber bidaba, Sela bidaba, XXXVI Kainan bidaba, Afakadɪ bidaba, Sem bidaba, Nowa bidaba, Lamekɪ bidaba, XXXVII Metusela bidaba, Enok bidaba, Jared bidaba, Mahalaleel bidaba, Kenan bidaba, XXXVIII Enosɪ bidaba, Setɪ bidaba, Adama bidaba, Nāanmɪn bidaba.

IV

I Nāanmɪn Sɪe sɛen a Yesu na wɔ lɪeb wɔ yin a Jordan man jie kpɛn wɔ a mɔgɔɔ pɔ. II Be lɛ a tɪ bɛer wɔ kaa ber lɪjaayi, waa di bon jaa a ber anyāna pɔ ε, ka a kɔ kpe wɔ. III A tɪ 'yer kɔ wɔ, "Ala ɪ fɔɔ lɛ a Nāanmɪn Bie, 'yer kɔ a kɔsɪbe anyāna, ka a lɪeb bōdiir." IV Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ ɪka, a seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, "Bōdiir tɛε kɔ tɔɔ kɔ nɪre nyevɔr ε." (Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 8:3)

V A tɪ lɛ tara won don tɔɔ ju ti wiil wɔ a nāa di jɪir a jaa na be ka a wɛr pɔ VI tɪ 'yer,

“In kɔ fɔ naa anyāna a jaa fɔɔ nɪ a ba nāyele, maa le ba de a ba fɔɔ kɔ, ka n mɪ na de kɔ nɪre 'lɔ jaa ɪn bɔɔɔ. VII Ala ɪ, fɔ gbur dumo puor ma fɔɔ le so.” VIII Ka Yesu 'yer wɔ, “A seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, Nāanmɪn tɛɛ le a sɛɛ ɪka fɔ puor, na fɔ tɔnɔ kɔɔ a 'lɔ tɛɛ.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:13)

IX A tɪ le tara won chiin a Jerusalem ka wɔ tɪ do a puorfɔ yir jie 'lɔ na do na wɔ 'yer kɔ a Yesu, “Ala ɪ fɔɔ le a Nāanmɪn Bie ɔɔ lo a tɛɛ, X bojūu a seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, 'Nāanmɪn na vɛ naa ka a wɔ malakasi wa gu fɔ taa lɛɛ, XI na ba nyɔɔ fɔ nɪ a ba nuur ka a fɔ gber kɔ nme kɔsɪr ɛ.” (Yiel Gān 91:11, 12) XII Ka a Yesu 'yer kɔ a tɪ, a mɪ seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, “Ta bɛɛr a fɔ Nāanmɪn kaa ɛ.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:16) XIII A tɪ na wa baar a bɛɛr kaa anyāna wɔ bar won tɪ chen, tɪ le guro nɪ sɔɔ kɔɔ won le wa nye jie.

XIV Yesu heb kul a Galilee nɪ a Nāanmɪn Sɪɛ kpɛɔ ka a wɔ ye le yaar a wer 'lɔ wɔ jaa. XV Wɔ tɪ wile naa a nɪbe a ba lɔɔfɔ jɪir ka a nɪre jaa pɛɛɛ wɔ.

XVI Yesu heb chen a Najaretɪ be won nɔɔ, a Pɛnfɔ Bɪbir Daar wɔ tɪ kpɛn a ba lɔɔfɔ yir an ɪ le le wɔ ma ɪre na wɔ ir ara na won kar gān. XVII Ka ba de Isaiya gān kɔ wɔ, ka wɔ nyɔɔ 'yɪɛr a jie 'lɔ ban seb, XVIII “Nāanmɪn Sɪɛ be naa a n 'yɔɔ, bojūu wɔ ir ma naa ɪka n tɪ 'yer a 'yer nɔɔ kɔ a nɔn dɛme,

naa mɪ tɪ 'yer kɔ gbāgbaar ka ban so ba māɛ, naa 'yer kɔ jɔn ka ba yuo, naa 'yer faa a bala ban gere, XIX naa 'yer a Nāanmɪn maal vɪla yuon kɔ ba.” (Isaiya 61:1, 2) XX Be le wɔ pilɔ a gān de kɔ a tɔtɔnɔ tɪ jānɛ, ka a nɪbe ba jaa na be a lɔɔfɔ yir kpa a nɪbie 'yɔɔ wɔ. XXI Ka wɔ piel 'yerɛ kɔɔ ba, “Dɪna a le yɪn wɔ a Nāanmɪn gān pɔ, a ɪ naa a le.” XXII Ba jaa 'yerɛ naa a wɔ sɔ 'yer ka ba nɛɛr 'maa a 'yer vɪɛlɪ na yire a wɔ nɛɛ pɔ ka ba sɔɔ taa, “A ba ɪ a Josefɔ bidaba le a nyā ɛ?”

XXIII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, “Sɪre jaa le, yɪn sɔɔr ma naa nɪ a sɔkpa nyā, 'Tɪtɪle, tɪl a fɔ māɛ, maal a ala fon maal a Kapenahum ka a fɔ tɛɛ.” XXIV A wɔ 'yer kɔ ba, “Yelmāɛ le n 'yerɛ kɔɔ yɪ ɪka, ba maa de Nāanmɪn 'ye'yere a wɔ māɛ tɛɛ pɔ ɛ. XXV Yelmāɛ le n 'yerɛ kɔɔ yɪ ɪka pɔɔkɔɔɔ ben a Isɪral nɪbe wer pɔ a Elaija sɔɔ, a war bɪu 'lɔ na dɔɔ nmaa a yuom ata nɪ nɛmɛrɪ ayɔɔb a wer wɔ jaa. XXVI Tɪche Nāanmɪn ba tɔ a Elaija a pɔɔkɔɛ ba nyā āsɔɔ jaa sɛ ɛ, tɪ tɔ wɔ a pɔɔkɔɔr na be a Jarefat na be a Sidon wer pɔ. XXVII A Nāanmɪn 'ye'yere Elisa sɔɔ, kɔkɔn mɪ ben a Isɪral nɪbe wer pɔ tɪ āsɔɔ jaa ba sa ɛ, ka Naaman na yɪ a Siriya wer pɔ ba le ɛ.”

XXVIII A nɪyɔɔ bala na be a lɔɔfɔ yir 'lɔ pɔ, ka suur kpe ba jaa. XXIX Ba ir da wɔ yɪn a tɛɛ pɔ don a tɔɔ 'lɔ ju a ba tɛɛ

na me b̄oꝛo ɪka ba daa wo lob a t̄oꝛo koro p̄o. ^{XXX} Tiche ka wo f̄ool yi a n̄yoo bala s̄als̄oo a le na wo chen.

^{XXXI} Be le wo suu chen a Kapenahum na be a Galilee wer p̄o, ka a P̄enf̄o B̄ibir Daar ka wo piel wile a n̄be. ^{XXXII} Ka a wo wiilfo 'maa ba n̄e bojuu a wo 'yer tara na kp̄e.

^{XXXIII} Daba mi ben a be a l̄ofo yir na tara a d̄eer soo, ka a s̄id̄eer be a wo 'ȳoo, a wo n̄me chelma s̄oor, ^{XXXIV} "Ai, a f̄oo Yesu na yi a Najaret̄i, bo f̄o b̄oꝛo ka a si s̄e? F̄o wa naa ɪka f̄o wa s̄oo si bar bu? N b̄oo naa a n̄nyine fon ɪ, f̄o ɪ naa a N̄aan̄m̄in n̄icheche 'lo."

^{XXXV} Ka Yesu t̄an wo, "P̄oo a n̄e ti wa yi a daba 'ȳoo." A s̄id̄eer daan a daba lob a n̄be niem ti na wo yi a daba 'ȳoo ti waa 'ȳoo wo baal ɛ. ^{XXXVI} Ka a n̄eer 'maa a n̄be ka ba s̄oro taa, "Wiilbuor mi ni nȳa? Wo den kp̄e ni t̄ofo 'yer ku a s̄id̄ebe ka a yi." ^{XXXVII} Ka a wo ye le jaar de a t̄en ala na jil̄o a be.

^{XXXVIII} Yesu yi naa a l̄ofo yir na wo chen a Simon yir. Ka āḡan̄ to a Simon d̄ae ma ka ba s̄oor a Yesu ɪka wo s̄oo wo. ^{XXXIX} Ka wo guun ger a p̄oo na wo t̄an a āḡan̄ t̄ol ka wo bar a p̄oo, ka wo sa na wo ir maal b̄odiir ko ba.

^{XL} A m̄ot̄oo na wa m̄oro n̄be waan naa ba baals̄i a Yesu s̄e, ka wo d̄ool ba a wo n̄nu na wo s̄aa baal jaa b̄oro ban waan. ^{XLI} S̄id̄ebe yin a n̄yoo 'ȳoo t̄ana 'yere, "F̄o ɪn N̄aan̄m̄in Bie." Tiche ka a Yesu t̄an ba ka ba ta 'yere ɛ,

an ɪ ba b̄oon naa ɪka 'lo le ɪ a Ni-iraa.

^{XLII} A wer na wa chaar Yesu yin ti j̄ane a jie ās̄oo wo ȳo, ka a n̄be ȳobo wo ti nye a jie won be ba le b̄oꝛo ɪka wo bar ba ti chen ɛ. ^{XLIII} Tiche ka wo 'yer ko ba, "A s̄ee naa ɪka n 'yer a N̄aan̄m̄in n̄aal̄oo 'yer ko a t̄en anȳa mi bojuu a le 'ȳoo le a N̄aan̄m̄in t̄o ma." ^{XLIV} Ti na wo chene 'yere a N̄aan̄m̄in 'yer be a a ba l̄ofo yie a Juu n̄be t̄ee p̄o.

V

^I B̄ibir ās̄oo Yesu be naa a Genesaret̄i man n̄e, ka n̄yoo ara jil̄o wo chele a N̄aan̄m̄in 'yer. ^{II} Wo nyen gbor̄si ayi a gogoro n̄e a j̄anȳoꝛbo na bar ti suu p̄ere a ba l̄o yaars̄i. ^{III} Ka wo kpe a gboro ās̄oo p̄o na ɪ Simon bon ti s̄oor wo ɪka wo daa wo ka wo j̄aan a gogoro b̄al̄aa. Wo p̄aa j̄ane naa a gboro p̄o ti wile a n̄be.

^{IV} Won wa baar a 'yer ka wo 'yer a Simon, "Daa a gboro chiin a k̄odie p̄o na f̄o ti lob a f̄o l̄o yaar." ^V Ka a Simon 'yer, "Kp̄ākp̄aana, t̄as̄oo jaa le si lob l̄ee ti saa nyoo bon ɛ, tiche fon 'yer go, ɪn lobaa." ^{VI} Ban wa lob, ba nyoo j̄ayoo ka a l̄o yaars̄i ɪre na ch̄ier. ^{VII} Ka ba 'l̄ur a ba taaba na be a gboro ās̄oo p̄o, ka ba wa s̄oo ba. Ba wa naa ka a gbor̄si a jaa ayi wa s̄ee ka ba ɪre na m̄or.

^{VIII} Simon Pita na wa nye a le, wo lon kpa a Yesu niem ti 'yer, "N Soro ser chen ti bar ma yelbe-ɪre le n ɪ." ^{IX} A

jāyɔɔ anyā ban nyɔɔr jūu, 'lo nɪ a wɔ taaba nɛɛr 'maa naa. ^X Lɛ lɛ a Jemesɪ nɪ Joon na ɪ a Jebedee bibiir na ɪ a Simon taaba. Ka Yesu 'yer kɔ a Simon, "Ta joro dābāɛ ɛ, an yi dɪna chiine fun nyɔɔrɔ na nɪɛ 'yɔɔnɔ Nāanɪmɪn nāalɔɔ pɔ." ^{XI} Be lɛ ba tɔɔ a gborɪ waan a gogoro nɛɛ wa bar bomo a jaa tɪ turo a Yesu.

^{XII} Yesu na wa be a tɛɛ āsɔɔ pɔ, daba kɔkɔmɔ baal na de a āgān wɔ jaa nyen a Yesu na wɔ lo kpa tɛɛ a Yesu niem tɪ sɔɔr wɔ, "N Soro, fɔɔ sɔɔ, sāa ma." ^{XIII} Ka Yesu tur a wɔ nūu sur a daba tɪ 'yer, "N sɔɔ naa sa." Ajienaa ka a kɔkɔmɔ baal bar wɔ. ^{XIV} Be lɛ a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Taa 'yere kɔrɔ nɪɛ ɛ, tɪ chen tɪ wiil a fɔ māɛ kɔ a Juu nɪɛ bɔɔrloro na fɔ ir a nɛɛ 'lo a Mosesɪ na dɔɔ 'yer ka a di dāasɪɛ ika fɔ ɪn nɪsɔ." ^{XV} Tɪche ka a wɔ yele chene ɪme yaar a jie wɔ jaa ka a nɪyɔɔ wa cheɛ a wɔ 'yer ka wɔ sāa a ba baalsɪ. ^{XVI} Tɪche wɔ ma chene na tɔɔ wɔ māɛ yin chēchē tɪ sɔɔrɔ Nāanɪmɪn.

^{XVII} Bɪbir āsɔɔ Yesu na wile ka a ɪ a Faraseemɪne nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe na yi a Galilee tēbil a jaa nɪ a Judiya ka bamɪne yi a Jerusalem mɪ ben be jānɛ. Ka a Soro kɔ a Yesu kpɛɔ ika wɔ sāan baalsɪ. ^{XVIII} Dɔɔr bamɪne tuon nɪɛ nɪ sɔɔ a nuur nɪ a gbɛɛ na kpi waan bɔɔrɔ ika ba kpɛn wɔ tɪ gaal a Yesu niem. ^{XIX} Ban ba wa nyere sɔr a nɪyɔɔ jūu, ba don naa gar ju tɪ yuo bɔɔ tur bar ka

wɔ suun a sɔɔ a nɪɛ sālɔɔ tɪ gā a Yesu niem.

^{XX} Yesu na nyɛ a lɛ ban sɔɔ de, ka wɔ 'yer kɔ a baalaa, "N baraa, a fɔ yelɛɛɛ vɛn bar." ^{XXI} Ka a nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne pāa jɛ tɪɛɛ, "An lɛ a nyā na jānɛ fere sɔɔnɔ a Nāanɪmɪn yuor a nɪtɔ? An lɛ na tɔɔ nɪɛ yelbier vɛ bar ka Nāanɪmɪn tɛɛ ba lɛ ɛ?"

^{XXII} Yesu bɔɔn a lɛ ban tɪɛɛ ka wɔ sɔɔr ba, "Bo lɛ yi tɪɛɛ a anyā a lɛ a yi pɔɔm? ^{XXIII} 'Yer buor lɛ ɪ kɔmɔkɔmɔ? N 'yer ika a wɔ yelɛɛɛ vɛn bar bu n 'yer ika wɔ ir chiine? ^{XXIV} Tɪche nɪtɔ lɛ yɪn bɔɔ ika a maa Nɪsaal Bie tara na kpɛɔ a wer pɔ na vɛ yelɛɛɛ bar." Ka wɔ 'yer kɔ a dagberɛ, "Fɔɔ lɛ n 'yere nɪ ir 'mɔɔ a fɔ sɔɔ kulo nɪ." ^{XXV} Ajienaa ka wɔ vaa ir ara a ba niem, 'mɔɔ a wɔ bɔgānaa pɛɛɛ Nāanɪmɪn kulo nɪ. ^{XXVI} Ka nɪɛ jaa nɛɛ 'maa ka ba dāna Nāanɪmɪn. Ka dābāɛ kpɛ ba ka ba 'yere, "Sɪ nyen yelkal bala dɪna."

^{XXVII} A anyā puor Yesu yin tɪ nyɛ lɔpodiere ban bɔɔɔ Levi na jānɛ diere wɔ lɔposɪ, ka wɔ bɔɔl wɔ, "Ir turo ma." ^{XXVIII} Ka a Levi vaa ir bar bomo a jaa tɪ turo wɔ. ^{XXIX} Levi maal bɔdiir kɔ a Yesu a be a wɔ yir na wɔ bɔɔl a taaba lɔpodierbe nɪ nɪyɔɔ ka ba wa 'mataa dire. ^{XXX} Tɪche a Faraseemɪne nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe hūhūnɔ nɪ a yele nyā sɔrɔ a Yesu pɔturbo, "Bo lɛ so ka yi 'mataa dire nɪ a lɔpodierbe nɪ a

tõdebe tõnbo?" ^{XXXI} Ka Yesu 'yer kō ba, "A ba i nire na kpēme le chiine titile jie ε, tiche baalaa le ma chen. ^{XXXII} N ba wa ika n wa bōol a nitorsi ε, n wa naa ika n wa bōol a tõdebe tõnbo ka ba wa lieb tier."

^{XXXIII} Ka ba le suor a Yesu, "Nmine a i ka Joon poturbo ni a Faraseemine poturbo ma jēn kō suorō Nāanmin, tiche ka a fōo poturbo ma tōo kpal a dib ni a nyūfo a le a tōtō?" ^{XXXIV} Ka a Yesu suor ba, "Fon tōo maal a bala ban bōol a pōo paalaa jie ka ba jēn kō a pōo paalaa sire na chene be a ba sē o? ^{XXXV} Tiche bibir kōo na wa vie naa ka a pōo paalaa sire yi a ba sē, a ber ala pō 'lo ban jēn ni kō."

^{XXXVI} Sokpa nyā le wō lob kō ba, "Nire maa nmaa fopaalaa se choo fokoraa pō ε, 'lo be i a le a fopaalaa na chieraa a fokoraa, bōpaalaa ni bōkoraa kō tōo 'mataa ε. ^{XXXVII} Nire maa 'yōo dābāin a dāa wōkoraa pō ε, 'lo be i a le a dābāin na pur naa a wōo ka a dāa kpaar ka a wōo mi sōo. ^{XXXVIII} Ba ma den dābāin 'yōo a dāa wōpaalaa pō. ^{XXXIX} Nire wa nyū a dāgaa wō maa le suor a dābāin ε, wō ma 'yer ika a dāgaa in gar a dābāin."

VI

^I A Pēnfo Būbir āsōo daar, Yesu ni a wō poturbo kpēn tala a puo sālsōo, ka a wō poturbo piel fōo a bōbie na ba nmine ni a nuur ooro. ^{II} Ka a Farasee bamine suor ba, "Bo le yi ire a le na ba

tara sor a Pēnfo Būbir Daar ε?"

^{III} Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yaa kar a Nāanmin gān pō nye a le a David na dōo i ni a wō nibe a kō na kpe ba ε? ^{IV} Wō kpēn a Nāanmin yir ti de a paanōo ala ban bin kō Nāanmin na wō 'wōb an ba tara sor ε, ka a Nāanmin bōorlorbo tee ba le ε. Ti de amine mi kō a wō nibe." ^V Ka a Yesu pāa 'yer kō ba, "Maa Nīsaal Bie le i a Pēnfo Būbir Soro."

^{VI} A Pēnfo Būbir Daar āsōo, wō ben a ba lōofō yir na wō wile, ka a daba āsōo be be a nūsōo na kpi. ^{VII} A Faraseemine ni a nēε wiwiilbe suorō sor na gar 'yōo a Yesu, le le ba tōo gbor kaara wō ika ba kaa ala i won sāan a baal a Pēnfo Būbir o. ^{VIII} Tiche Yesu bōon a le ban tiere na wō 'yer kō a daba 'lo nūu na kpi, "Ir ara ka nire jaa nye fō." Ka a daba ir ara. ^{IX} Ka a Yesu pāa 'yer kō ba, "N suor yi kaa, bo le see ika a maal a Pēnfo Būbir Daar, fō maal vīla bu fō maal deer? Fō kō nire bu fō faa nire, bu fō sōo bar?" ^X Wō kāan ba jaa suor ti 'yer a daba, "Tur a fō nūu." A wō tur ka a nūu wō jaa sa. ^{XI} Tiche ka a suor kpe ba ka ba guoro taa a le ban na i a Yesu.

^{XII} A ber ala āsōo pō, Yesu don a tōo ju Nāanmin suorfo jie, wō suor Nāanmin a tāsōo 'lo wō jaa. ^{XIII} A wer na wa chaar a bibio, wō bōol naa a poturbo ka ba wa a wō sē, ka wō ir a ba pō pie ni ayi bōolo ba nitōnsi. ^{XIV} A bala won ir le, Simon won le kō

yopaalaa Pita, ni a wo yebe Andiru, Jemesi, Joon, Filip, Batolomi, ^{XV} Matiu, Tomasi, Jemesi na i Alfayasi bidaba, Simon na mōo nibir ni a wo wer yebe, ^{XVI} Jemesi bidaba Judas, ni a Judas Iskariyot 'lo le wa i a gagaraa.

^{XVII} Yesu tara ban suun ka ba ti ara a jie 'lo na jātaa, kaa poturbo yoo be be, ka a niyoo mi yi Judiya, Jerusalem, ka bamune mi yi a Tire tēe ni a Sidon tēe na be a man koor. ^{XVIII} Ba wa naa ika ba wa chel a wo 'yer ti wo sāa a ba baalsi. Wo sāan a bala ba jaa na tara a sibebe. ^{XIX} Ka a niyoo bala dōonō taa buoro a Yesu surfo bojūu kpēo yire naa a wo po sāana a ba jaa baalsi.

^{XX} Yesu kaara naa a wo poturbo ti 'yer, "Popel le ku a yin banyāna na i a nōn dēme. Yin le so a Nāanmin nāalōo. ^{XXI} Popel le ku a yin a kō na kpe pōpāanyā yin le na wa ti. Popel le ku a yin na kōnō a pōpāanyā, yin wa laara naa. ^{XXII} Popel le ku yi a nibe na wa 'laar yi, na ba oo yi bar, ti turo yi na ba sōonō a yi yuor fika bōdeer a maa Nisaal Bie jūu. ^{XXIII} A bibir nyā wa vie yi chile ni popel, bojūu a yi sāyar waa naa na be a saaju. Le le a ba sāakpāmune dōo maal a Nāanmin 'ye'yerbe. ^{XXIV} Nebier pōon a yin na i a tara dēme, yin 'lo nyen a yi 'maalfu. ^{XXV} Nebier kpēn a yin na ti a pōpāanyā kō na kpe yi naa. Nebier kpēn a yin na laara a pōpāanyā,

yin le nibaal na wa kpe a yi kōnō. ^{XXVI} Nebier kpēn a yin nibe jaa na buolo yi yo sō, le le a ba sāakpāmune mi dōo buolo a jir 'ye'yerbe a yosōn.

^{XXVII} "Tiche n 'yere na koro a yin na chele a n 'yer, yi nō a yi dōdōmōsi na yi maal vīla ku a bala na 'laar yi. ^{XXVIII} Yi 'yer nevila 'yōo a bala na po 'yōo yi, na yi soro Nāanmin koro a bala na gere yi. ^{XXIX} Nire wa 'ma fu tokpal po, le lieb a bō'yen ka wo le 'ma, nire wa de a fu fuu kpēe ta mōo wo a fuu bile e. ^{XXX} Nire jaa wa soro fu bon de ku wo, nire wa de a fu bon taa le wa soro wo go e. ^{XXXI} A le yin buoro ika a nibe ba maal ku yi, yi mi maal a le ku ba.

^{XXXII} "Ala i yi nō naa a bala na nō yi, yobuor le yi nyē? A yelbetōnbo gba mi nōn a bala na nō ba. ^{XXXIII} Ala i yi maala na vīla koro a bala na maal yi a vīla, yobuor le yin nyē? A yelbetōnbo gba mi ure naa a le. ^{XXXIV} Ka ala i fu pēen a bala fon tier ika ban wa yab fu naa, yobuor le yin wa nyē? A yelbetōnbo ma pēen a ba taaba tiere ika ban wa yab a jaa. ^{XXXV} Tiche yi nō a yi dōdōmōsi na yi maal vīla ku ba, yi pēe ba na yi taa chele ika ba le wa yab yi e. Ala le a yi sāyar na waa, ka yi na i a saaju Nāanmin bibiir, bojūu 'lo le maala vīla koro a nihayasi ni putudēme. ^{XXXVI} Yi i nibibaal dēme nitāa le a yi Sāa na i a nibibaal sōo.

^{XXXVII} "Yi ta tōor nire 'yer

ε, ka Nāanmūn mī wa tōw a yī 'yer ε. Yī ta 'yōō nūre 'yer ε, ka Nāanmūn mī ta 'yōō yī 'yer ε. Yī vē kō nūre ka Nāanmūn mī vē kō yī. XXXVIII Yī de tīr, Nāanmūn mīn kō yī naa, man vīla tī dib 'yōō tī ye yēε ka a yaara, an kpaar dōol a yī gbεε ju. A bon 'lō yīn man tīr, 'lō mī le a Nāanmūn na man kō yī."

XXXIX Sōkpa nyā le a Yesu le lōb kō ba, "Jōō na tōōn jōō tōō? Ba jaa ayī kō lo bōō pō ε? XL Nūre na jāna wō kō tōō gar a wō wiwile ε, tī 'lō wa jān baar won tōō kaara a wō wiwile kaar.

XLI "Nūmūne a fō kaara a dabile na be a fō yebe nūbir pō, tī ba chele a dakpēε na be a fōō nūbir pō ε? XLII Bū Nūmūne a tī ka fō 'yer kō a fō yebe, n yebe vē ka n ir a a dabile bar a fō nūbir pō, tī ba ire a dakpēε na be a fōō nūbir pō ε? Fōō nūbele nyā, de nie ir a dakpēε a fō nūbir pō bar na fō pāa nyere tōō ir a dabile a fō yebe nūbir pō bar.

XLIII "Tī sō ba wōnō bidεbe ε, bī tīdεr mī ba wōnō bisōn ε. XLIV Tīε jaa a wō wōmō le ba mā de bōōn wō. Ba maa pōr kōkōō gōtīε ju ε, bī pōr 'wōrō tamiir tīε ju ε. XLV Nīsō a yelsō ala na be a wō pōm le wō ma 'yere, ka a nūdεr mī ma 'yere a yelδεbe ala na be a wō pōm. Ala na sεε a pōō le a nεε ma 'yere.

XLVI "Nūmūne a yī bōōlō ma tka Soro, tī na yaa turo a le in 'yer ε? XLVII Nūre jaa na

wa a n sē na wō wō a n 'yer tī maala, in wiil yī naa a le won be. XLVIII Wō kaara fika nūre na mūere yir na wō tuu a dachin par kparaa bōō tī pōōn kōsīr na mē a dachin dōol. Kōō wa yaar yī jilō a yir, ka a kōsεbe nūmiere a yir tī waa dam ε, bojūu ba mē won sō. XLIX Tīche nūre 'lō na wō a n 'yer tī na waa maala ε, wō kaara fika nūre na mē yir dōol a tān mōōr ju, waa tuu tī mē ε. A kōsεbe wa yīn nūme a dachin, ka a dachin wō jaa lo nūmer."

VII

I A le a nūbe na wō a 'yersī anyāna a Yesu na 'yer kō ba baar wō chen a Kapenahum. II Be le a soja nūdiere gbāgbaa won nō yōō jaa bīere ire na nūmaa vōōr. III Soja nūdiere na wō a Yesu yele, wō tōn a Juu nūbe nūdiere bamūne ka ba tī sōōr a Yesu ka wō wa sāa a wō gbāgbaa. IV Ba wan a Yesu sē wa sōōr wō yāayāabile 'yere, "A daba nyā sεε naa tka fō tī sōō wō, V bojūu wō nōn a sī nūbe na vē ka ba mē a sī lōōfō jie."

VI Yesu pōō ba naa ka ba 'mataa chiine tī gbōōrō a daba yir, ka wō tō a wō barmūne ka ba tuor 'yer a Yesu tka. "N Soro, ta bal a fō māε ε, bojūu n ba sεε ka fon wa kpe a n yir ε. VII Ala le so gba maa māε na ba 'la wa a fō sē ε. Tīche 'yer bīr tēε an sāan a n gbāgbaa. VIII Bojūu maa māε tara na nūbere in joro dābāε, naa mī tara a sojasī ka ba mī be a n

pīlem. Maa 'yer kō āsōo ɪka wō, chen wō ma chen naa, bu āsōo ɪka wō wa, wō ma wa naa. N ma 'yer kō a n gbāgbaa, maal anyā, ka wō ma maal."

^{IX} A le a Yesu na wō a nitō a daba nyā na ba ɪ a juu nire na 'yer, ka ne'maa wō, ka wō lieb 'yer kō a niyoo bala. "A Isiral nibe pō gba, n ba nye a soofō nyā burō ε."

^X Ka a wō barmine bala won tō lieb kpe a yir ti nye ka a gbāgbaa sa.

^{XI} Ala le a wer chaar ka Yesu ni a wō poturbo 'matāan niyoo na turo wō ka ba 'mantaa chen a tēe ban buolō Nain. ^{XII} Wōn wa gbor a tēe dōdōr kpiera ba tuon kuu wa yin na ɪ a pōo bidabō'yen ti wō ɪ pōokoor. Ka a tēe 'lō nibe yoo mi pōo wō.

^{XIII} A le a Soro na wa nye a pōo, nibaal kpe wō naa ka wō 'yer kō a pōo, "Ta kōnō ε."

^{XIV} Ti na wō chen ti sur a kuu ban tuo, ka a bala na tuo a ba ara. Ka a Yesu 'yer, "Pōlbile, fōo le n 'yere ni ir."

^{XV} Ka a kuu vaa ir jāne ti piel na wō 'yere ka Yesu de wō kō a ma.

^{XVI} Dābāe kpēn ba jaa ka ba pēere Nāanmīn 'yere ni, "Nāanmīn 'ye'yerkpēe āsōo le yi si, Nāanmīn wan ɪka wō wa sōo a wō nibe."

^{XVII} Ka a Yesu yele nme yaar a Judiya paal wō jaa ni a tēn ala na gbor.

^{XVIII} Joon poturbo ti man a yele anyā a jaa kō wō, ka wō buol a ba ayi

^{XIX} na wō tō ba a Soro sē ka ba ti suor wō kaa, "Fōo ɪ a 'lō na wa bu si chele niyuo?"

^{XX} Ka a nibe

bala wa a Yesu sē wa 'yer, "A Joon kōsuor le tō si a fō sē ɪka si wa suor fō kaa, fōo le ɪ a 'lō na wa bu si chele niyuo?"

^{XXI} A sōo 'lōnō mi le Yesu sāa baalsi, bala na tara a sīdebe na wō yuon jōn nibie.

^{XXII} Ka wō 'yer kō a bala a Joon na tō, "Yi lieb kul ti man kō a Joon a le yin nye ti wō, jōn nyere naa ka gbersi

chiine ka kōkōn sa, ka wōn wōnō, ka kūsī ir ɪ vōe, ka a 'yer nōo mi ta a nōn dēme.

^{XXIII} Popel sōo le a 'lō a n yele na ba bār wō lob ε."

^{XXIV} A bala a Joon na tō na wa chen baar, Yesu piel 'yere a Joon 'yer kōo a niyoo bala,

"Bo le yi dōo kpe a mōgōo pō a kaafō jie? A jumur a sēsebe na dōonō bu?"

^{XXV} Ala ba ɪ le ε, bo yi chen ti nye? Daba na su bōpiel o? Kai, a bala na suro a bōsōn, na ba dire a bōsōn nāa yir le ba ma be.

^{XXVI} Tiche bo le yi ti nye? Nāanmīn 'ye'yere o. Oo, n 'yere na kōo yi ɪka wō gar Nāanmīn 'ye'yere.

^{XXVII} A anyā yele le seb a Nāanmīn gān pō ɪka, 'In tō naa a n tōtōnō ka wō de a fō nie na wō ti choor a fō sor kō fō.'

(Malakai 3:1) ^{XXVIII} N 'yere na kōo yi ɪka bala pōo na dōo ka a wer pō ba ɪ kpēe gar a Joon ε, tiche 'lō mi na ɪ jaa pōor a Nāanmīn nāalōo pō gar wō naa."

^{XXIX} Ka a nibe ba jaa lōon a lōpodierbe gba na wō a le a Yesu na 'yer, ba sōo naa ɪka Nāanmīn yele tor naa, na ba sōo ka a Joon so ba a Nāanmīn kōo.

^{XXX} Tiche

a Faraseemine ni a bala na bõo a Mosesi NEE, bala mæe tor naa a le a Nāanmın na buoro, bojūu baa soo ka a Joon so ba a Nāanmın kōo ε.

XXXI Ka a Yesu 'yer ku ba, "Ba boo le in de a dina nibe naa man? Bo le ba nyetāan?" XXXII Ba nyentāan bibiir na jāne daa po buolo taa, 'Si pæele naa a laa 'lir ti yaa seere bāne ε, na si kōnõ kōyiel ti yaa ηmara nibikōo ε.' XXXIII A Joon kōsuor na wa, waa dire bōdiir ε, waa nyuro dāa ε, ka yi 'yer ıka sudeer le wo tara. XXXIV Ka a maa Nısaal Bie wa na n dire na n nyuro ka yi le 'yer, 'Wu dire na ba gala ε, na wu nyuro dāa, na wu ı a löpodierbe ni a tōdetōnbo baraa.' XXXV Tıche a yē ma wiil a le won tor a wu bibiir po."

XXXVI A Farasee nıre āsuo buol a Yesu ıka wu wa di bōdiir a wu yir, ka wu chen a Farasee nıre 'lo yir ti jāne a bōdiir difo jie. XXXVII Poo ben a tēe po na wu tōnõ tōdebe, won wa wõ ıka a Yesu ben a Farasee yir, wu den a kānyūvıla na see pārtobile na wu chiin. XXXVIII Wu ti kpēn naa na wu ara a Yesu gbæe par kōnõ. Wu soor a nibikōo 'maan a Yesu gbæe ti nyoo a jukool fiel bar, ti muor a gbæe ti kpaar a kānyūvıla ala 'yõo a Yesu gbæe po. XXXIX Ka a Farasee nıre 'lo na buol wu ka wu ti dire, na nyæ a le ka wu tıer, "Ala ı a daba nyāna ta in Nāanmın 'ye'yere won taa bōon naa a poo nyāna to

soo na sire wu, wu tōnõ na tōdebe."

XL Ka a Yesu 'yer soo wu, "Simon, n tara na 'yer na soor fu." Ka a Simon 'yer, "Wiwile, soor ma." XLI Ka a Yesu 'yer, "Nıbe ayi kōo le ti pēe nıre āsuo libie, āsuo pēen koor anūu (500) ka āsuo mı pēe lıjaayi ni pie (50). XLII A nıbe ayi banyāna āsuo jaa ba tara a libie na yab wu ε, ka a 'lo na so a libie 'yer, 'Yı ta le yab go ε, a sän baar naa.' Buor soo le na nõ wo yoo?" XLIII Ka a Simon 'yer, "N tıer ıka a 'lo sän na waa le." Ka a Yesu 'yer, "Sıre fu 'yer."

XLIV Yesu lıeb tor a poo ti pāa 'yer ku a Simon, "Fu nyen a poo nyāna? In wa kpe a fu yir, faa ku ma kōo ıka n pæe gbæe ε, tıche a poo pæen a n gbæe ni a wu nibikōo ti de a wu jukool fiel bar. XLV Faa soor ma kpæen ε, tıche a sōo 'lo jaa in wa kpe a poo nyā ba bar ma kpæen soorfu ε. XLVI Faa pur kaa 'yõo ma a ju po ε, tıche a poo kpaar a kānyūvıla 'yõo ma a gbæe po. XLVII A le jūu n 'yere na koro fu ıka a wu tōdebe ala a jaa vën ku wu, bojūu a wu nõfo waa naa. Tıche a 'lo Nāanmın na vë jaa poor ku a wu nõfo mı in jaa poor."

XLVIII A Yesu pāa 'yer ku a poo, "A fu yeldebe vën bar." XLIX Ka a bala na lōo jën wu 'yere koro taa, "An le anyā, na wu mı ma vë nıre yeldeer bar?" L A Yesu 'yer ku a poo,

“A fɔ sɔɔfɔ faa fɔ naa, chiine nɪ nyā'maar.”

VIII

^I A anyāna puor, Yesu yɔn a tēberɛ nɪ a tēbil 'yerɛ a Nāanmɪn nāalɔɔ 'yer kɔrɔ ba ka a wɔ nɪtɔnsɪ Pie nɪ Ayi pɔɔ wɔ. ^{II} Ka a pɔbɔ bamɪne mɪ pɔɔ wɔ, bala lɛ wɔ dɔɔ dii a sɪdɛbɛ ka a yi na wɔ sāa a ba baalsɪ, āsɔɔ lɛ ba buɔɔ Mɛɛr na yi a Magdala 'lɔ lɛ wɔ dii a sɪdɛbɛ ayopɔi ka a yi, ^{III} Joana lɛ a āsɔɔ na ɪ a Kuja na kaara a Herɔd yir pɔɔ, Susana lɛ a āsɔɔ nɪ a pɔbɔ yɔɔ bamɪne. Banyāna lɛ de a ba bomo sɔnɔ nɪ a Yesu nɪ a wɔ poturbo.

^{IV} Nɪyɔɔ yin tɛn tɛn waara a Yesu sɛ, a nɪyɔɔ banyāna na wa duo, sɔkpa nyā lɛ wɔ lɔb kɔ ba, ^V “Kɔɔraa lɛ yin wɔ bɔburɔ burfɔ jie. Wɔ tɪ yaara naa yɔɔrɔ nɪ ka amɪne tɪ lɔ sɔr pɔ, ka ba nɛ nɛb ka lubil wa tuur di. ^{VI} Ka amɪne mɪ tɪ lɔ kɔsɪr pān ju naa bul tɪ kpi bojūu tān ba be be ɛ. ^{VII} Ka amɪne mɪ lɔ gɔɔr pɔ 'mataa bul ka a gɔɔr nɔɔ fāɪn ba. ^{VIII} Tɪche ka amɪne mɪ lɔ a kɔjɔ pɔ bul dɔɔ jur kɔɔkɔɔr naa gar a lɛ won bɔr.” Yesu na wa 'yer a nɪtɔ baar, wɔ 'yer kpɛɔ jaa, “Nɪrɛ 'lɔ na tara tuor wɔnɔ nɪ wɔ chele.”

^{IX} Ka a wɔ poturbo sɔɔr wɔ a sɔkpa nyā par. ^X A wɔ 'yer kɔ ba, “Yɪn 'lɔ, n vɛ naa ka yi bɔɔ a Nāanmɪn nāalɔɔ yelsɔɔlsɪ, tɪche a bala na che, sɔkpar lɛ n 'yerɛ kɔrɔ ba, 'Ba ma kaa naa tɪ maa nyɛ ɛ, na

ba ma wɔnɔ tɪ ba bɔɔ a par ɛ.” *(Isaiya 6:9)*

^{XI} “A sɔkpa par nɪ nyā. Nāanmɪn 'yer lɛ ɪ a bɔbie. ^{XII} A ala na lɔ a sɔr pɔ ɪn a bala na wɔ a Nāanmɪn 'yer, tɪche ka a tɪ wa ir naa a ba nyāa pɔ, ka ba ta sɔɔ de nyɛ faafɔ ɛ. ^{XIII} Ala mɪ na lɔ a kɔsɪr pān ju ɪn a bala na wɔ a 'yer den pɔpɛl, tɪche baa tara nyɪbɛ ɛ. Ba sɔɔn ara bālāa tɪche bɛɛr kaa wa wa ba ma lɔ naa. ^{XIV} A bɔbie ala na lɔ a gɔɔr pɔ ɪn a bala na wɔ a 'yer, tɪche ka a āgān nyā volaa nɪ bɔtarɪ nɪ a bɔbɔɔrɪ fāɪn ba ka baa tɔɔ dɔɔ bie ɛ. ^{XV} Tɪche a bɔbie ala na lɔ a kɔjɔ pɔ, ɪn a bala na wɔ a 'yer na ba sɔɔ den nyāa ara nɪ pɔpɛl, ka a kānyir vɛ ka ba dɔɔ jur.

^{XVI} “Nɪrɛ jaa maa chɔm fāɪn de laa kpa pɔɔ ɛ, bɪ de su gado pɪlem ɛ. Tɪche wɔ ma den dɔɔl a dɔɔlfɔ jie ka a bala na kɔɪɛɛ nyɛ a chāa. ^{XVII} Bojūu bon jaa ba be be na sɔɔl ka ba kɔ nyɛ wɔ ɛ, bɪ bon jaa ba be be sɔɔl ka ba kɔ bɔɔn ɛ, bɪ kɔ yi chāa pɔ ɛ. ^{XVIII} A lɛ jūu, yɪ bɔɔnɔ sɔ a lɛ yin chele. Nɪrɛ 'lɔ na bɔɔ a par Nāanmɪn na lɛ kɔ won dɔɔl, nɪrɛ 'lɔ mɪ na ba bɔɔ a par ɛ, Nāanmɪn na den a bālāa 'lɔ won tɪɛr ɪka wɔ bɔɔn a par.”

^{XIX} Yesu ma nɪ a wɔ yɛɛr wan ɪka ba wa nyɛ wɔ, tɪche a nɪyɔɔ jūu ba kɔ tɔɔ kpɛ ɛ. ^{XX} Ka nɪrɛ āsɔɔ 'yer wɔ, “A fɔ ma nɪ a fɔ yɛɛr lɛ be a yɔɔ bɔɔrɔ ɪka ba nyɛ fɔ.” ^{XXI} A Yesu 'yer, “N ma nɪ a n yɛɛr

le a bala na wõ a Nāanmın 'yer na ba turo."

XXII Bıbir āsıo le a Yesu 'yer kō a wō poturbo, "Yı ı a sı gōo a kasen a manyal gōon." Be le ba kpe a gboro na ba gōonō. XXIII Ban gōonō tı wō gā gur. Ka a kōsekpēe ire a man pō ka a kōo ɔɔɔ kpiere a gboro pō, ka ba ıre na mōr. XXIV Ka a poturbo tı sātı wō 'yere, "Kpākpāana, a kōo na di sı naa." Ka a Yesu ir tān a sesebe nı a kōo na ɔɔɔ, ka a sesebe ŋmaa vōor ka a kōo mı lo jaa jomm.... XXV Tı pāa sōor a wō poturbo, "Nyıne a yı sōofō be?" Ka ba mı de dābāe sōɔ nı taa, "Nı an le anyā, na 'yer ka a sesebe nı kōo tu a wō nee?"

XXVI Ba yin a Galilee gōon na ba gōo a Gerasenı gōon. XXVII Yesu na wa yire a gogoro ju wō tuor daba na tara sıdebe na wō gele yi a tēe 'lo pō. Bojūu a kor wōn yi a yir na wō maa su fuu ε, tı na wō gāna a yar par. XXVIII Wōn wa nye a Yesu wō ŋmen chelma tı lo a Yesu niem na wō tāna 'yere nı, "Bo le fō bōɔɔ ka a n sē, a fōo na ı a saaju Nāanmın Bie? N sōɔɔ fō naa, ta ge ma ε." XXIX Bojūu Yesu dōo 'yer kō a sıdeer ıka wō yi a daba 'yōo. Gbee yōo jaa le a ma ir a daba ka ba ma gbar a nuur nı a gbee nı bōjorı kaara wō, tı wō ma kar a bōjorı bar ka a sıdeer ma dii wō bar be a mōgōo pō wō yō.

XXX Ka a Yesu sōor wō, "A

fō yuor le di bo?" Ka wō 'yer, "Nıyōo." Bojūu sıdeyōo le kpe wō. XXXI Ka a sıdebe sōɔɔ a Yesu ıka wō ta dii ba 'yōo be a bōo fulom 'lo pō ε.

XXXII Doyōo mı dōo ara be a tōo kōkoor dire, ka a sıdebe sōor a Yesu ıka wō sōo ka ba yi tı kpe a dor ala pō, ka wō sōo kō ba sōr. XXXIII A sıdebe yin a daba pō tı kpe a dor pō, ka a tıgbil suu tı kpe a man kōo pō tı gbōm kpi kpi.

XXXIV A bala na kaara a dor na wa nye a le na ı, ba jon kul a tēe pō, nı a tēbil ala na gbōr tı 'yer a le na ı. XXXV Ka a nıbe yi chen ıka ba tı kaa a le na ı. Ba chen a Yesu sē tı nye a dagēgelaa a sıdebe na yi tı che bar ka wō chı na wō su a fuu jāne a Yesu gbēe par, ka a dābāe kpe ba. XXXVI A nıbe bala na dōo nye a le an ı ka a gēgelaa sa pāa mana kōɔ a nıbe. XXXVII Ka a Gerasenı paal nıbe ba jaa sōɔɔ a Yesu ıka wō yi a be, bojūu dābāe kpe ba naa. Le le wō kpe a gboro yi a be chen.

XXXVIII Ka a daba 'lo pō a sıdebe na yi sōor a Yesu ıka ba 'mataa chen, tıche a Yesu lıeb wō bar tı 'yer kō wō, XXXIX "Lıeb kul a fō yir tı man a le a Nāanmın na ı kō fō." Le le ka a daba kul a tēe pō tı mana kōɔ a nıbe a le a Yesu na ı kō wō.

XL Yesu na wa lıeb wa, a nıyōo tuor de wō, bojūu ba dōo chele wō. XLI Ka daba ban bōo lo Jairusı na ı a lōofō yir nıdier, wa gbūr dumo a Yesu niem sōɔɔ wō yāayāabile ıka wō wa a wō

yir, ^{XLII} bojũu a wõ bipõõ bõ'yen tɛɛ na nye yuom pie ni ayi le kpire. Yesu na de a sor chiine ka a niyõõ mi põõ wõ. ^{XLIII} Ka põõ mi be be na lo siɛ suoro faara yuom pie ni ayi, nire jaa ba tõõ wõ sãa ɛ. ^{XLIV} A wõ turo a puor ti sur a Yesu fuu nɛɛ ka a jãu ŋmaa ajienaa.

^{XLV} Ka a Yesu suor, "An le sur ma?" Ka ba jaa chiir ɪka baa sur wõ ɛ, tiche ka a Pita 'yer, "N Soro, a nibe waa naa na dara taa tier fo." ^{XLVI} Tiche ka a Yesu 'yer, "Nire kõõ le sur ma na wõ sa ka n bõõn." ^{XLVII} A põõ na wa nye ka ɪ wõ kõ le tõõ sool ɛ, wõ mire naa wa lo gã a Yesu niem. A niyõõ bala niem ti na wõ 'yer a le jũu won sur wõ na wõ sa ajienaa. ^{XLVIII} Ka a Yesu 'yer kõ wõ, "N bipõõ, a fõ soõfõ sa fõ naa, kulo ni nyã'maar."

^{XLIX} Yesu na chene 'yere, nire kõõ yin a lõõfõ nudier Jairusi yir wa 'yere, "A fõ bipõõ kpi naa ta le fire a wiwile go ɛ." ^L Yesu na wõ a le ka wõ 'yer kõ a Jairusi, "Ta joro dãbãɛ ɛ. Soõ ma de. Won sa naa."

^{LI} Won wa ta a Jairusi yir waa soõ ka niyuo kpe be ɛ, ti tara Pita, Joõn ni Jemesi ni a bi sãa ni a ma kpẽn. ^{LII} Ka a niyõõ bala na kõnõ ŋmiere a chelsi, Yesu 'yer kõ ba, "Yi bar a kõn waa kpi ɛ, wõ gur naa." ^{LIII} Ka ba laara wõ ban bõõn ɪka a bie kpi naa.

^{LIV} Tiche ka a Yesu nyõõ a bie nõu ti 'yer, "N bie, ir." ^{LV} Ka wõ siɛ lieb wa kpe ka

wõ vaa ir. Ka a Yesu pãa 'yer, yi kõ wõ bõkõõ ka wõ di. ^{LVI} Ka a sãa naa ma nyõõ nɛɛ, tiche ka a Yesu kpãkpãan ba ɪka ba taa ure wa 'yere koro nire jaa a le na ɪ ɛ.

IX

^I Yesu na wa buol a wõ nitõnsti pie ni ayi lõõ taa, wõ kõ ban kpẽõ ni tõõfõ ka ban diin siɛbe ka a yi ti sãa baalsi. ^{II} Wõ tõõ ba naa ka ba chen ti 'yer a Nãanmin nãalõõ 'yer ti sãa baal. ^{III} Wõ 'yer kõ ba, "Yi taa tara bon jaa chiine ɛ. Yi ta de dãgbal ɛ, bu wõõ ɛ, bu bõdiir ɛ, bu libie ɛ, bu de fuusi ayi ɛ. ^{IV} Yir jaa põ yin ti kpe, yi jãne a be ti tãn a daar 'lo yin na yi a tẽe 'lo põ. ^V Ala ɪ nibe ba wa de yi ɛ, yi yi a tẽe 'lo põ, ti yin wa yire yi pĩ pĩ a yi gbɛɛ tã-uul ka a di a ba dãasɛ." ^{VI} Be le ba yi luroõ a tẽn tẽn 'yere a 'yer nõõ nyã sãa na ni a nibe baalsi a jie wõ jaa.

^{VII} A Nãa Herod na wõ a nitõ na ure, ka tier nyõõ wõ, bojũu bamine 'yere naa ɪka Joõn le tõõ ir ɪ vor. ^{VIII} Ka bamine mi 'yere ɪka a Elaija le tõõ yi, ka bamine mi chene 'yere ɪka a Nãanmin 'ye'yere ãsoõ le tõõ ir ɪ vor. ^{IX} Tiche ka a Herod 'yer, "N ŋmaan Joõn ju, ti an 'yer le a nyã in wõnõ?" Na wõ muroõ ɪka wõ nye a Yesu.

^X A nitõnsti lieb wa na ba wa man kõ a Yesu a le ban tõõ. Ka wõ pãa tara a bala tɛɛ ka ba 'mataa chen a tẽe ban buolõ Betsaida. ^{XI} Tiche ka a niyõõ chene bõõn na ba tier

chen a jie. Wō de ba naa na wō 'yer a Nāan̄m̄n nāalōō 'yer kō ba, tī sāa a bala na bōōrō a sāafō.

XII Mōtōō na wa mūrō, a nūtōnsi pie ni ayi tī 'yer kō wō, "Wēl a nibe bar a ba chen a tēbil anyā ni a por anyā na gbur na ba tī bō gaa jie ni bōdiir di bojūu a ka in mōgōō." XIII Ka wō 'yer sōō ba, "Yin le na kō ba bōkōō ka ba di." Ka ba 'yer, "Paanōōsi anūu ni jābie ayi tēē le si tara, ka a ba i si chen tī da bōdiir wa kō a niyōō ba nyāna ē?" XIV A niyōō bala, dōōr tēē in tur anūu (5,000). Tiche ka wō 'yer kō a poturbo, "Yi n̄ma a nibe ka ba jāne jāne gbulsī ljaayi ni pie pie."

XV A poturbo in a le ka nire jaa jē tēē. XVI Yesu den a paanōōsi a nūu ni a jāme ayi ala dōl kaa saaju tī puor Nāan̄m̄n yāan, tī na wō n̄ma n̄ma, de kō a poturbo ika ba de pō a nibe. XVII Ba jaa din tū, ka a poturbo wob a bōn̄maar ala na che sēē per pie ni ayi.

XVIII Daar kōō le a Yesu tēē wa sōōrō Nāan̄m̄n ka wō poturbo be be ka wō sōōr ba, "An le a nibe 'yere ika n i naa?" XIX Ka ba 'yer, "Bamune 'yer ika fō in a Jōōn 'lō na dōō suoro a nibe a Nāan̄m̄n kōō, ka bamune mi 'yer ika Elaija le, ka bamune mi 'yer ika a Nāan̄m̄n 'ye'yere āsōō kōō le lieb wa." XX Ka wō sōōr ba, "Tiche yin mi, an le yi 'yer ika n i naa?" Ka a Pita

'yer, "Fō i naa a Ni-iraa yi a Nāan̄m̄n sē."

XXI Ka a Yesu kpākpāan ba ika ba taa 'yere kōō nire jaa ē. XXII Tī na wō 'yer, "A maa Nīsaal Bie na din dōōye yōō ka a niberē ni a bōōrlo niberē ni a Mosesi nēē wiwiilbe tōr ma bar, ka ba kō ma, ka a ber ata daar ka n ir i vor."

XXIII Be le wō 'yer kō ba jaa, "Ala i nire na turo ma naa, wō 'laar a wō māē tī tuo a wō daa turo ni ma. XXIV Bojūu nire 'lō jaa na bōōrō ika wō faa a wō nyevor a wō nyevor na bōr naa, tiche nire 'lō jaa na lob a wō nyevor bar a maa jūu na faa wō naa. XXV Ala i nire tara naa a wer wō jaa bonsi tī bōr bi ka a wō siē wē, bo tōnō wō nye? XXVI Ala i nire nye naa maa ni a n 'yer ka a i vī yele a wō sē, a maa Nīsaal Bie mi na kaa naa ninyine ka wō i vī sōō maa wa lieb waara ni a n tūr ni a Sāa tūr ni a malaka cheche bala. XXVII Yelmāē le n 'yere kōō yi ika a yi bamune gba ara naa kana kō kpi ē, tī na ban nye a Nāan̄m̄n nāalōō."

XXVIII Yesu na 'yer a 'yerbie anyāna baar a maal ber aniin tī wō tara Pita, Jōōn ni Jemesi don a tōō ju Nāan̄m̄n sōōrfō jie. XXIX Wōn tī sōōrō a Nāan̄m̄n ka a nie lieb, ka a fuu pel nyle būu 'lraa kaar. XXX Ka a dōōr ayi, Mosesi ni Elaija wa naa a wō sē. XXXI Ba wa yin naa a saaju tūr 'yere ni a Yesu. Ba 'mantaa 'yere a kūu a Yesu na tī kpi a Jerusalem 'yer.

XXXII Gõõ kpɛn a Pita nɪ a wɔ taaba, tɪche ban wa joo ir ba nyen a wɔ tɪr nɪ a dɔɔr ayi bala a ba ara a wɔ sɛ̃. XXXIII A dɔɔr bala na lɪeb chiine ka Pita 'yer, "N Soro, a sɛ̃n ka sɪn kpɪere a ka. Bar a sɪ 'yõõ sɛ̃er ata, fõõ so āsɔɔ, Mosesɪ āsɔɔ Elaija mɪ āsɔɔ." Waa bõõ a lɛ won 'yere ε.

XXXIV Won chene 'yere a julõjuur wa pɔɔn ba jaa ka a dābāe kpe a Pita, Joon nɪ Jemesɪ. XXXV Ka a kɔkɔr yi be a julõjuur pɔ 'yere, "Nyā lɛ ɪ a n Bie ɪn ir, yɪ chele a wɔ 'yer." XXXVI A kɔkɔr na wa 'yer baar, ba nyen a Yesu tee na ara. Ka a poturbo ba 'la man kɔ nɪre a lɛ ban nye ε.

XXXVII A wer na wa chaar, ba yin a tõõ ju suu, a nɪyɔɔ wa lõõ a wɔ sɛ̃. XXXVIII Ka a daba bɔɔl be a nɪyɔɔ bala pɔ, "Wiwile, n sɔɔrɔ fɔ naa, kaa a n bidaba, 'lɔ tee lɛ ɪ a n bie. XXXIX Sɪe kõõ lɛ tara wɔ, ma ire wɔ ba gala ε. Wɔ maa nmen a chelma tɪ tāanaa tɪ furo a natafuul a nee pɔ. Wɔ maa bara wɔ ε, na wɔ bɔɔrɔ a wɔ sɔɔfɔ. XL N sɔɔr a fɔ poturbo ɪka ba dii a sɪe nyā bar tɪche baa tõõ ε."

XLI Ka a Yesu 'yer, "Yɪn babāma dēme na ba tara sɔɔfɔ ε, n be a yɪ sɛ̃ naa tara yɪ nɪ kānyir tɪ tān dabor?" Tɪ 'yer a daba, "Tõõ a bie wa kɔ ma!"

XLII A bie na chene waara ka a sɪdeer ir a bie tāa lob a tēe, tɪche ka a a Yesu tān a sɪdeer na wɔ sāa a bie de kɔ a sāa. XLIII Nɪbe ba jaa ne'maa naa ban nye a Nāanjmɪn kpɛ̃ɔ. A nɪbe na

chene kpire a lɛ a Yesu na ɪ, tɪ wɔ 'yer kɔ a poturbo, XLIV "Yɪ chele a lɛ ɪn 'yere kɔrɔ yɪ, ban gar naa maa Nɪsaal Bie 'yõõ a nɪbe nuur pɔ." XLV Tɪche baa bõõ a anyāna won 'yer par ε, a lii ba naa, ka ba bõõ faa, tɪ joro dābāe ba 'la sɔɔr wɔ ε.

XLVI Nechɪre ir naa a Yesu poturbo pɔ ɪka a ba buor sɔɔ lɛ na ɪ a ba kpɛ̃ε. XLVII Yesu na bõõ a ba tɪer, wɔ tɔɔn bibile wa lan a wɔ lōboor. XLVIII Tɪ pāa 'yer kɔ ba, "Nɪre jaa na de a bibile nyāna a maa jūu maa lɛ wɔ de. Nɪre jaa mɪ na de ma wɔ mɪ den a 'lɔ na tõ ma. Bojūu nɪre 'lɔ na ɪ a yɪ jaa bile, 'lɔ lɛ ɪ kpɛ̃ε gar yɪ jaa."

XLIX Ka a Joon 'yer, "N Soro, sɪ nyen nɪre na de a fɔ yuor dire nɪ a sɪdebe ka a yire, ka sɪ 'yer wɔ ɪka wɔ ta ɪre a lɛ ε, bojūu waa ɪ a sɪ āsɔɔ ε." L Ka a Yesu 'yer, "Yɪ ta nmaa wɔ sɔr ε, bojūu nɪre 'lɔ na ba kperɛ yɪ ε, wɔ pɔɔ yɪ naa."

LI Lɛ a sõõ na wa gbɔrɔ ka Yesu na lɪeb do a saaju, wɔ nmen nyāa a Jerusalem chenfɔ. LII Wɔ den nie tõ nɪbe ka ba de nie chen a Samariya tēbile āsɔɔ pɔ, na ban tɪ chɔɔr a jie bar wɔ. LIII Tɪche a tēe 'lɔ nɪbe ba sɔɔ de wɔ ε, bojūu Jerusalem lɛ wɔ chiine. LIV Ka a wɔ poturbo Jemesɪ nɪ Joon na wa nye a lɛ, ka ba sɔɔr a Yesu, "Sɪ Soro, fɔ bɔɔrɔ naa ɪka sɪ bɔɔl būu ka ayi saaju suu wa di ba bu?" LV Tɪche ka a Yesu lɪeb tān ba ɪka ba ta ɪ a lɛ ε. LVI Tɪ na ba chen tēyuo pɔ.

LVII A sɔr ban chene de chiine ka daba āsɔɔ 'yer kɔ a Yesu, "Jie jaa fɔn chiine un turo fɔ naa!" LVIII Ka a Yesu 'yer, "Mɔbaaɔ tara naa bɔɔr ka a lubil mɔ tara choor, tiche maa Nɪsaal Bie ba tara jie na bin a n ju ε."

LX Wɔ 'yer kɔ a daba āsɔɔ, "Turo ma." Tiche ka a daba 'yer, "N Soro, bar ma sɔr ka n kul tɪ ũu a n s̄aa baar." LX Ka a Yesu 'yer kɔ a daba, "Bar ka a k̄un ũno ba m̄ae k̄un tiche f̄ɔɔ 'lɔ, chen tɪ m̄ɔɔlɔ a N̄aan̄m̄in n̄aal̄ɔɔ 'yer."

LXI Ka āsɔɔ mɔ 'yer, "N Soro, un turo fɔ naa tɪ bar ma sɔr ka n kul tɪ 'yer a n yir d̄eme." LXII Ka a Yesu 'yer, "Nɪre na nyɔɔ niin kuur tɪ lieb kaara a puor ba s̄een a N̄aan̄m̄in n̄aal̄ɔɔ t̄ɔm̄ɔ ε."

X

I A nȳa puor Yesu le ir naa nɪbe lɪjaata nɪ pie nɪ ayi (72) bamɪne go, na wɔ t̄ɔ ba ayir yir ka ba de nie chen a t̄en nɪ a j̄iir ala a jaa won na yɔ.

II Wɔ 'yer kɔ ba, "A puo ber ma naa, tiche ka a bala na ŋmara ba waa ε, a le j̄uu yɪ sɔɔr a puo sɔɔ ka wɔ waan t̄ɔt̄ɔn̄ɔɔ wa 'ȳɔɔ a puo pɔ.

III Yɪ chen, yɪ kaara na fika piir un t̄ɔn̄ɔɔ ka yɪn tɪ kpe gb̄ɔgb̄ɔrosɪ pɔ. IV Yɪ taa de libie ε, bu wɔɔ ε, bu na fɔɔr ε, na yɪ puor nɪre taa wa jaa a sɔr pɔ ε.

V "Yir jaa pɔ yɪn wa kpe, yɪ de nie 'yer, 'Nȳa'maar wɔ be a yir nȳa pɔ.' VI Ala ɪ nȳa'maar sɔɔ ben a yir pɔ, a yɪ nȳa'maar na be naa a wɔ s̄e, ala ba ɪ le ε, an lieb

wa a yɪ s̄e. VII Yɪ j̄ane a yir nyɪne pɔ dire na yɪ nyuro bon jaa ban wa kɔ yɪ, t̄ɔt̄ɔn̄ɔ s̄ayar s̄een wɔ naa. Yɪ taa lɔɔrɔ yie yɔɔrɔ nɪ ε. VIII T̄ee jaa pɔ yɪn wa kpe, ka ba de yɪ, yɪ dire bon jaa ban kɔ yɪ. IX Yɪ s̄ana a baalsɪ bala na be be tɪ na yɪ 'yer kɔ ba, 'A N̄aan̄m̄in n̄aal̄ɔɔ gb̄ɔr yɪ naa.' X Tiche t̄ee jaa pɔ yɪn wa kpe, ka baa de yɪ ε, yɪ yi de a t̄ee s̄alsɔɔ tɪ 'yer, XI 'A yɪ t̄ee t̄a-uul gba na mar a sɪ gb̄ee, sɪ kpoor 'ȳɔɔ yɪ. Yɪ b̄ɔɔn a nȳana ɪka a N̄aan̄m̄in n̄aal̄ɔɔ gb̄ɔr naa.' XII N 'yer kɔ yɪ ɪka a N̄aan̄m̄in 'yer t̄ɔɔrfɔ b̄ubir, Sodom na sa naa a t̄ee 'l̄ɔn̄ɔ.

XIII "Nebier ben a yɪn Kora-jin d̄eme s̄e, nebieɪ mɪ ben a yɪn Betisaida d̄eme mɪ s̄e. A ne'maa t̄ɔm̄ɔ ala un t̄ɔ a yɪ jie, ala ɪ a mɪ ta t̄ɔn a le a Tire nɪ Sidon t̄ee pɔ, ban taa sun b̄ɔjarsɪ j̄en t̄ap̄iel pɔ lieb ba t̄ier. XIV Tiche a 'yer t̄ɔɔrfɔ daar, a Tire nɪ a Sidon na sa yɪ naa. XV A yɪn Kapenahum d̄eme, ban 'm̄ɔɔ yɪn don saaju bu? Kai, ban suun yɪ naa kp̄iisɪ t̄ee. XVI Nɪre 'lɔ na chele a yɪn na ɪ a n poturbo na chel naa a n 'yer, nɪre 'lɔ na t̄ɔr yɪ mɪ t̄ɔr ma naa. Tiche nɪre 'lɔ na t̄ɔr ma mɪ t̄ɔr naa a 'lɔ na t̄ɔ ma."

XVII A nɪbe lɪjaata nɪ pie nɪ ayi bala won t̄ɔ lieb wa a wɔ s̄e ch̄ile 'yerε, "Sɪ Soro, a fɔ yuor j̄uu a s̄idebe tu naa a sɪ n̄ee na be yire a nɪbe pɔ." XVIII Ka Yesu 'yer s̄ire jaa le, "N nyen Satan na yi saaju lo

fika saa na nyur. XIX N kɔ yin kpɛɔ ka yin nɛɛɛ waba ni lɔn na yi tɔɔ a yi dɔdɔmɔ Satan, bon jaa kɔ i yi ε. XX Yi ta chile a sɔdebe na tu a yi nɛɛ ε, tiche yi chile a yi yuor seb bin be a saaju.”

XXI A daar 'lɔnɔ le a Nāanmɔn Siε nɔɔ kpe a Yesu ka wɔ 'yer, “N dān a fɔs n Sāa na i a saaju ni a tēe Soro, bojūu fɔs le sɔɔl a yele anyāna bar ka a bala na i a yɛ dēme ni a bala na jān ba bɔɔ ε, ti na fɔ de wiil kɔ bibiir. Ɔɔ, n Sāa le le nɔmɔ fɔ ka fɔ maal. XXII Maa le a n Sāa kɔ a yele a jaa, nure jaa ba bɔɔ a Bie ka a Sāa ba le ε. Nure jaa mi ba bɔɔ a Sāa ka a Bie ba le ε, tiche a bala a maa Nāanmɔn Bie na ir, na wiil naa a sāa kɔ ba. Ka ba bɔɔ le a Nāanmɔn na be.”

XXIII Ti pāa lieb 'yer kɔ a wɔ poturbo tɛɛ, “Pupel dēme le a bala nibir na nye a anyā yin nye. XXIV Bojūu n 'yere na korɔ yi ika a Nāanmɔn 'ye'yerbe ni a nāmune dɔɔ buɔɔ ika ba nye a anyā yin nye, ti ba nye ε, na ba ta wɔ a anyā yin wɔ ti ba wɔ ε.”

XXV Nure āsɔɔ na bɔɔ a Mosesi Nɛɛ buɔɔ naa ika wɔ beɛr a Yesu kaa na wɔ ir sɔɔr, “Wiwile, n̄mune le in i naa nye nyevɔr kpo kpo?”

XXVI Ka a Yesu sɔɔr wɔ, “Bo ba seb a Nāanmɔn gān pɔ bin? N̄mune fɔ ma kar?”

XXVII Ka a daba 'yer, “Nɔ a fɔ Nāanmɔn ni a fɔ nyāa wɔ jaa, ni a fɔ nyevɔr wɔ jaa, ni a fɔ kpɛɔ wɔ jaa, ni a fɔ tier wɔ jaa.

(Mosesi *Gāma Na Tu Anūu* 6:5) Na

fɔ nɔ a fɔ tɔ sɔɔ nitāa a fɔ māɛ.”

(Mosesi *Gāma Na Tu Ata* 19:18) XXVIII Be le a Yesu 'yer, “Fɔ 'yer vɔla, ti ure a le, fon ben be kpo kpo.” XXIX Tiche won ba ure a le ε, ti buɔɔ ika wɔ sɔɔl a wɔ māɛ bar jūu, wɔ sɔɔr naa Yesu, “Nɔbuor le i a n tɔ sɔɔ?”

XXX Ka a Yesu 'yer, “Daba kɔɔ le dɔɔ yi Jerusalem chine Jeriko ka a nānyisi ti var wɔ be a sɔr pɔ. Ba yaar naa fuusi ti n̄me n̄me wɔ, ka wɔ vɔɔ che bālāa naa kpi, ka ba bar wɔ ti chen. XXXI A Juu nibe buɔrloro āsɔɔ mi de a sɔr 'lɔnɔ, won ti nye a daba, wɔ gɔl bar ti chen. XXXII Ka a Nāanmɔn Puorfɔ yir tɔtɔnbo nure āsɔɔ mi waara wa nye, na wɔ mi gɔl tu jiyuo chen. XXXIII Tiche ka a nure āsɔɔ na i a Samariya nure mi tu a sɔr 'lo a daba na gā, won wa nye wɔ, n̄baal kpe wɔ naa. XXXIV Ka wɔ tɔɔ ta a daba pɔr dāa pɛɛn a natie bar, ti maal kāa fɔ, ti de fɔbaa lū pɔɔ. Na wɔ 'mɔɔ a daba dɔɔl a wɔ bɔɔ ju chiin a sāanba gaa jie ti gān. XXXV Wɛr na wa chaar, wɔ den a kpāna libikue ayi kɔ a nure 'lo na kaara a sāanba ti 'yer, ‘Kaara wɔ, maa wa lieb gɔr, ala ba wa ta ε, in le yab kɔ fɔ.’ ”

XXXVI Ka a Yesu sɔɔr a daba, “A nibe ata banyāna, buor sɔɔ le i a daba nyā, a nānyisi na n̄me tɔ sɔɔ?” XXXVII A wɔ 'yer, “Nure 'lo na kaa a wɔ n̄baal.” Ka a Yesu 'yer, “Mi chen ti maal a le nɛ.”

XXXVIII Yesu ni a wɔ poturbo na chiine ba vien kpe

tēbile kōo pō, ka pōo ban boolo Mata ka wō de ba na ir ba sāan. ^{XXXIX} A Mata tara na yebe ban boolo Mēer, ka 'lo jāne a Soro gbēe par chele a le won 'yerē. ^{XL} Tiche ka a Mata wō yō sōsoro nī a tōmō, na wō wa tōo ta a Yesu sē 'yer, "N Soro, a ba bā fū a n yebe na bar a tōmō 'yōo ma ka n sōsoro nī ē? 'Yer wō ka wō ir wa sōo ma." ^{XLI} Ka a Soro 'yer, "Mata, Mata fū fire na fū mǎe ka suur koro fū. ^{XLII} Tiche yelbō 'yen tee le fer, Mēer ir naa a bōsō nire na kō tōo faa wō yin a wō sē ē."

XI

^I Bībir āsōo Yesu ben a jie kōo na wō suorō Nāanmīn, won wa suor baar, ka a wō poturbo āsōo 'yer kō wō, "Sī Soro, wiil sī a Nāanmīn suorfo, nitāa le a Jōon na wiil a wō poturbo." ^{II} A wō 'yer kō ba, "Yīn ma wa suorō a Nāanmīn yī 'yer, Sī Sāa, sī kō naa a fū yuor tūr. A fū nāalōo wō wa. ^{III} Na fū kō sī a sī bībir jaa bōdiir. ^{IV} Vē a sī maal debe bar, bojūu sī mī vēn kō a bala jaa na maal sī a deer. Ta sōo ka beer kaa nyōo sī ē."

^V Be le wō pāa 'yer kō ba. "Ala ī a yī āsōo tara na baraa na wō wa ir chen a wō sē tāsōo bān tī 'yer, 'Pēē ma jō nī nmele, ^{VI} bojūu n baraa āsōo le wa suu a tāsōo nyāna tī n ba tara bon na maal kō wō ē." ^{VII} Ka wō gā be a die pō tī 'yer, "Ta dōonō ma ē, a pān pōo naa ka maa naa bibiir be gā, n kō le tōo ir kō fū bon go ē." ^{VIII} N 'yerē

na korō yī, a wō baraa na ba sōo ir kō wō a jō ē, tiche won chene ara kpākpāana, won wa ir kō wō jā a le won booro.

^{IX} "Le le n 'yerē korō yī, yī suor, Nāanmīn na kō yī naa. Yī kaa yīn nye naa, yī kpoor a pān won yuo naa. ^X Nire 'lo na suor, won nye naa, ka a 'lo mī na kaara nye, ka a pān mī yuo kō a 'lo na kpoor. ^{XI} A yīn na ī a sāamīne, buor sōo bie le na suor wō jān ka wō de waa kō wō. ^{XII} Bū suor najel ka wō de lōo kō wō? ^{XIII} Ala ī a yīn gba na ī nidebe bōon vīla ma ī kō a yī bibiir, nīmīne le an ī ka yī Sāa na be a saaju kō de a Sīe kō a bala na suor wō ē?"

^{XIV} Yesu dire naa a sīdeer na be daba yōo vē ka wō ī wōo. A sīdeer na wa yī a daba 'yōo, ka wō tōo 'yerē, ka ne'maa a nibe. ^{XV} Tiche ka a bamīne 'yerē, "A sīdebe nāa Beeljebul le wō de dire nī a sīdebe." ^{XVI} Ka a bamīne mī beer wō kaara na ba booro jāne na yī saaju.

^{XVII} Yesu bōon a le ban tīere na wō 'yer kō ba, "Nāa jaa na jēere nī a wō mǎe a wō nāa na sōo naa. Yī nibe mī na ir jēere taa kō tōo 'mataa kpe ē. ^{XVIII} Le mī le, ala ī a Satan heb jēere nī a wō mǎe, nīmīne a wō nāalōo na ī ara? N 'yer naa nitō bojūu yī 'yer ūka a Beeljebul le n de dire nī a sīdebe. ^{XIX} Ala ī a Beeljebul le n tara dire nī a sīdebe, tī a bala na ī a yī poturbo bo le ba tara dire nī a sīdebe? A le jūu, bala le na ī a yī

'yer tɔɔrbɔ. ^{XX} Tiche ala ɪ Nāanmɪn kpɛɔ le n dire nɪ a sɪdebe ka a yire wiil yɪn ɪka a Nāanmɪn nāalɔɔ wa naa a yɪ sɛ̃.

^{XXI} "Gādaa na gu a wɔ yir nɪ jɛɛr bomo, a wɔ bonɪ maa dam ε. ^{XXII} Tiche ala ɪ nɪrɛ āsɔɔ wa wa naa na wɔ kpɛ̃mɛ gar wɔ, won faan a wɔ jɛɛr bomo ala won dɪɛl tɪ de a wɔ bonɪ pɔn nɪbe.

^{XXIII} "Nɪrɛ 'lɔ na ba be a n sɛ̃ ε, wɔ tara man nɪ 'yer, nɪrɛ 'lɔ na ba pɔɔ ma a sɪ kaala lɔɔnɔ̃ taa ε, wɔ ma yɛyɛl bar.

^{XXIV} "Sɪdɛɛr ban wa dii bar ka wɔ yɪ nɪrɛ pɔ, wɔ ma chen dal pɔɔ ju tɪ bɔɔrɔ pɛ̃nfɔ jie, na waa nyɛ ε, na wɔ pāa wa 'yer, 'In lɛb kul a nɪrɛ 'lɔ pɔ ɪn yɪ tɪ che bar.' ^{XXV} Won wa lɛb wa, wɔ nyen a nɪrɛ 'lɔ na kaara yir kaar ban pur tɪ chɔɔr wɔ sɔ̃. ^{XXVI} Ka wɔ pāa tɪ bɔ sur ayopɔ̃i na tara putuo gar wɔ ka ba chen tɪ kpɛrɛ a be. Ka a daba pāa ɪ dɛɛr gar a le won dɔɔ be."

^{XXVII} A nyāna le a Yesu 'yerɛ ka a pɔɔ nɛme chɛlma be a nɪyɔɔ pɔ tɪ 'yer, "Popɛl le kɔ a fɔ ma 'lɔ na dɔɔ fɔ, nɪ a wɔ bɪr fon 'yen." ^{XXVIII} Ka a Yesu 'yer, "Le ba le ε, a bala na wɔ a Nāanmɪn 'yer na ba turo, bala le ɪ a popɛl dɛme."

^{XXIX} A nɪbe na waara 'yɔɔnɔ̃ ka Yesu 'yer, "A dɪna nɪbe banyāna ɪn putudɛme tɪ bɔɔrɔ nɛ'maa tɔmɔ̃ ka a na ɪ jānɛ, tiche ba kɔ nyɛ āsɔɔ jaa ε, ka a Jona jānɛ ba le ε. ^{XXX} Bojūu, le a Jona na dɔɔ ɪ jānɛ kɔ a Ninive dɛme,

le mɪ le a maa Nɪsaal Bie na ɪ a jānɛ kɔ a dɪna nɪbe. ^{XXXI} A Siba Pɔɔ Nāa na yin a 'yer tɔɔrfɔ daar na wɔ wa 'yɔɔ a yɪn dɪna nɪbe 'yer, bojūu wɔ dɔɔ yɪ be a tɛtɛɛr wa chɛl a Nāa Solomon yɛ̃ 'yer, tiche yɪ kaa a 'lɔ na gar a Solomon ben ka. ^{XXXII} A 'yer tɔɔrfɔ daar Ninive nɪbe na ir 'yɔɔ a yɪn dɪna nɪbe 'yer, bojūu ba lɛb ba tɛr a Jona na dɔɔ 'yer a Nāanmɪn 'yer kɔ ba, yɪ kaa a 'lɔ na gar a Jona ben ka.

^{XXXIII} "Nɪrɛ jaa ba be na chɔm fātɪn na wɔ sɔɔl bar ε, bɪ de laa kpa pɔɔ ε. Wɔ ma dɔɔl bar a dɔɔl fɔ jie, ka a bala na kpɛrɛ nyɛ a chāa. ^{XXXIV} A fɔ nɪbir ɪn a āgān fātɪn. A fɔ nɪbie wa ɪ, a fɔ āgān wɔ jaa ma sɛɛn nɪ chāa. Tiche ala ba wa ɪ ε, a fɔ āgān wɔ jaa ma ɪn libe. ^{XXXV} Yɪ kaara sɔ̃ ka a chāa 'lɔ na be a yɪ pɔ, taa lɛb libe ε, ^{XXXVI} A le jūu, ala ɪ a chāa sɛɛn a fɔ āgān wɔ jaa ka a libe bālāa jaa ba be be ε, wɔ jaa na ɪn chāa nɪtāa le a fātɪn na ma chaar fɔ a wɔ chāa."

^{XXXVII} Yesu na wa 'yer baar, Farasee nɪrɛ āsɔɔ bɔɔl wɔ naa ka wɔ tɪ dɪ bɔ̃diir, le le wɔ chen tɪ kpɛ jānɛ a bɔ̃diir par. ^{XXXVIII} Tiche ka a Farasee nɪrɛ jɔrɔ a Yesu ka a ɪ waa pɛɛ a ba pɛɛfɔ ε, ka nɛɛ 'maa wɔ. ^{XXXIX} Be le a Soro pāa 'yer kɔ wɔ, "Faa nyɛ, a yɪn Faraseemɛne ma pɛɛr naa a nɛmama nɪ a laar dūkur, tiche ka a yɪ pɔɔ sɛɛn fɔlfɔ nɪ putuo. ^{XL} Jɔlɔ banyā, a ba ɪ a 'lɔ na maal a yɔ̃ 'lɔ

le mi maal a pɔɔ ε? ^{XLI} Tiche a ala na be a laa pɔɔm, yi de kɔ a nɔn dɛme ka a bonɔ a jaa paa vɛle kɔ yi.

^{XLII} "Nɛbier ben a yɔn Faraseemine sɛ, bojũu bɔbɛle jaa yɔn da lɔɔn badɔɔ gba vaar, yi ma ir a da ŋmaa ti na yi ïin vɛla maalfɔ nɔ Nãanmɔn nɔfɔ bar. Ala le yɔn taa ire na yi ta ïin a ala na de nie bar ba maal ε. ^{XLIII} Nɛbier ben a yɔn Faraseemine sɛ, bojũu yi nɔ naa a nɛberɛ jaa jie a yi lɔɔfɔ yie pɔ na yi mi nɔ a daa pɔ puorfɔ. ^{XLIV} Nɛbier ben a yi sɛ, bojũu yi kaara naa fɛka yar nɛbe na ba bɔɔ ε, ti do yɔɔɔ."

^{XLV} Ka a Mosesɔ Nɛɛ wiwile ɔsɔɔ 'yer, "Wiwile, a anyãna fon 'yer, sɔ jaa le fɔ 'mataa tɔɔɔ." ^{XLVI} Be le a Yesu 'yer wɔ, "A yɔn Mosesɔ Nɛɛ wiwiilbe nɛbier ben a yi sɛ, bojũu yi ma tuon nɛbe tuor na tɔre ti na yi maa ir a yi nubir gba tɛ 'yɔɔ ba ε. ^{XLVII} Nɛbier ben a yi sɛ, bojũu a Nãanmɔn 'ye'yerbe bala a yi sãamɛne na kɔ, yɔn le mɛ a ba yar. ^{XLVIII} A le yɔn maal din dãasɛ ɔka a yi sãamɛne le. Bala le kɔ a Nãanmɔn 'ye'yerbe ka yi mi mɛ a ba yar. ^{XLIX} A nitɔ jũu le a Nãanmɔn na ɔ yɛ sɔɔ 'yer, 'N tɔn a n 'ye'yerbe nɔ a n nitɔnsɔ a ba sɛ, ka ban ir bamɛne kɔ ti ge bamɛne.' ^L A le jũu, yele tuon a yɔn dɔna nɛbe. A Nãanmɔn 'ye'yerbe bala ban kɔ a kɔr jaa, yɔn le na yab a ba sãn. ^{LI} Piel a Abel jãt sɔɔ ti tãn a Jekariya

ban kɔ a Nãanmɔn bɔɔr lofɔ jie nɔ a puorfɔ jie chara pɔ. ^{II} ɔɔ, n 'yere na kɔɔ yi ɔka a yɔn dɔna nɛbe le na yab a jaa sãn. ^{LII} Nɛbier ben a yɔn Mosesɔ Nɛɛ wiwiilbe sɛ, bojũu yɔn le tara a bɔɔfɔ pãn bir, yɔn mãe ba kpɛre ε, ti pɔɔ var a bala na bɔɔɔ a kpɛfɔ."

^{LIII} Yesu yin a be won 'yer a anyãna, ka a Faraseemine nɔ a Mosesɔ Nɛɛ wiwiilbe kpãkpãana wɔ nɔ suur sɔɔ nɔ wɔ 'yer yɔɔ. ^{LIV} Na ba bɔɔɔ ɔka wɔ 'yer 'yer lɛb nyɔɔ wɔ mãe.

XII

^I A sɔɔ 'lɔnɔ pɔ le, a nɔyɔɔ turo turo tire taa na ba nɛere taa, ka Yesu piel kpãana a wɔ poturbo na wɔ 'yere, "Yɔ gu yi mãe a Faraseemine dãbil pɔ, ala le ɔ a ba nɛer ayi. ^{II} Bon jaa ba be be na pɔɔ naa kɔ wa yuo ε, bɔ sɔɔl ka ba kɔ bɔɔn ε. ^{III} Ala yɔn 'yer libe pɔ, na yin chãa pɔ, ka ba wɔ naa, ka a ala yɔn bɔl 'yer be a die pɔ, ban mɔɔl 'yer be a gar ju.

^{IV} "N 'yere na kɔɔ a yɔn na ɔ a n barmɛne ɔka, yi ta joro a bala na kɔ a yi ɔgãn ε, ti na ba kɔ le tɔɔ yele jaa ɔ ε. ^V Tiche ɔn wiil yi naa a 'lɔ yɔn na joro. Yɔ joro a 'lɔ na tɔɔ kɔ yi, ti le tɔɔ lɔb yi 'yɔɔ a dɔɔye jie. ^{VI} ɔɔ, 'lɔ le n 'yere ɔka yi joro. ^{VII} A ba ɔ kɔbsɔ ayi le ba ma dãn tiitasɔ anũu ε? Tiche Nãanmɔn maa ïin a ba bɔ'yen bar ε. ^{VIII} Sɔre jaa, Nãanmɔn sɔr a yi jukɔɔl

a jaa bõo, yɪ ta joro dābāe ε, yɪ gar tiita yoo.

VIII “N 'yerε na korɔ yɪ ɪka, nɪrε 'lɔ jaa na wa 'yer chā a nɪbε niem, ɪka wɔ bõo naa a maa Nɪsaal Bie, 'lɔ lε n mɪ na 'yer chā ɪka, n bõo wɔ naa a Nāanmɪn malakasi niem. IX Tɪche 'lɔ mɪ na chiir ma a nɪbε niem, 'lɔ lε n mɪ na chiir a Nāanmɪn malakasi niem. X Nɪrε jaa na 'yer 'yer kpɛn a maa Nɪsaal Bie na chene na nyε vɛ kɔ fɔ, tɪche nɪrε 'lɔ na 'yer 'yerdeer 'yõo a Nāanmɪn Sɪε kõ nyε vɛ kɔ fɔ ε. XI Bala wa nyoor yɪ chiin a lõofɔ yie nɪberε nɪ a kpāen dēme sɛ, yɪ ta vɛ ka a ɪ yɪ tɪer a lε yɪn na tɪ 'yer faa yɪ māe ε, bɪ a lε yɪn na 'yer ε. XII Bojūu a daar 'lõnõ Nāanmɪn Sɪε na wiil yɪ naa a lε yɪn na 'yer.”

XIII Ka nɪrε kõo na be a nɪyoo bala pɔ 'yer kɔ wɔ, “Wiwile 'yer a n yebe ka wɔ ɪ a sɪ pō a kpīi bonst.” XIV A Yesu 'yer wɔ, “Daba, an 'yõo ma ɪka n ɪ 'yer tɔorɔ naa pōnõ yɪ kpīi bomo?” XV Tɪ na wɔ 'yer kɔ ba, “Yɪ kaara sō, na yɪ gu yɪ māe a bõyoo bɔfɔ pɔ, nɪrε bõyoo ba korɔ wɔ nyevor ε.” XVI Be lε wɔ lɔb a sokpa nyā kɔ ba, “Danāa kõo lε dõo be be, na wɔ kɔ che yoo jaa a wɔ puo pɔ. XVII Na wɔ piel tɪere ɪka nɪmɪne lε won ɪ, 'In ba tara jie na bin a bonst ε?” XVIII Nɪtõ lε ɪn ɪ, 'In nɪmer a bobo anyāna bar, tɪ naa mε bõberε naa su a chi 'yõon a bonst a be. XIX Tɪ pāa 'yer kɔ n māe, āgān, penε, n tara na bõyoo

ɪn bin kɔ n māe yuon kõ bõo sor ε. In dire naa, na n nyuro, na n chɪlε.’ XX Tɪche ka a Nāanmɪn 'yer kɔ wɔ, 'Jɔl nyā, fon kpɪn a tāsɔo nyāna, tɪ a bonst ala fon bin kɔ a fɔ māe, an lε na de?’ XXI Nɪtõ lε an be nɪrε jaa na bin bonst kɔ a wɔ māe, tɪ ba ɪ tara sɔo Nāanmɪn sɛ ε.”

XXII Kaa Yesu pāa 'yer kɔ a wɔ poturbo, “A lε jūu, n 'yerε na korɔ yɪ ɪka, yɪ ta waala a yɪ nyevor 'yõo ε, 'yerε ɪka bo lε yɪn di ε. Bɪ waala ɪka bo lε yɪn su pɔo a āgān ε. XXIII A nyevor gar naa a bõdiir, ka a āgān mɪ gar a foor. XXIV Yɪ kaa a gagasi, ba maa bɔr ε, bɪ nɪma ε, bɪ tara boor ma bin ε, tɪche Nāanmɪn lε guolo ba. Yɪn, yɪ gar a lubil. XXV A yɪ buor sɔo lε na waal na wɔ wa de bɪbir bõ'yen pɔo a wɔ nyevor pɔ? XXVI Ala ɪ yɪ kõ tõo a yelbile nyāna ɪ ε, nɪmɪne a yɪ tɪere a ala na che?”

XXVII “Yɪ kaa nyε a lε a bonst puul na ma nõo. Ba maa tõ ε, bɪ wob fuu su ε, tɪche a nāa Solomon gba nɪ a wɔ bõtarsɪ ba dõo su fuu ka wɔ vɪele gar naa ε. XXVIII Ala ɪ nɪtõ lε a Nāanmɪn ma pāe a bonst puul a mōo pɔ ka a vɪele a dɪna tɪche ka a wer chaar ka a būu di, wɔ kõ pāe a yɪn gar a lε ε? Yɪn sɔofɔ na ba jā bon ε. XXIX Yɪ ta ir nyāa 'yõo a ala yɪn na di bɪ nyū pɔ ε, yɪ ta vɛ ka a yɪ pɪla ooro ε. XXX Nɪrε jaa, ala puor lε ba turo, tɪche a yɪ Sāa bõo naa ɪka yɪ bɔorɔ naa a bonst

anyāna. XXXI Yı de nie bɔ a Nāanmın nāalõs, ka anyāna a jaa won den pɔɔ yı.

XXXII “Yın piir na ba jā bon ε, yı ta joro dābāε ε, bojūu a yı Sāa pɔɔ pel naa won kɔ yı a wɔ nāalõs. XXXIII Yı da a yı bonsı de a libie pō nōn dēme, yın tara naa a libie woor ala na ba sōonõ ε. Ka a yı bōtarsı be a saaju, naa kō wur ε. Nānyie kō gbur be ε, kpolo ba be be na mɔs ε. XXXIV Bojūu, a jie a yı bōtarsı na be, be le a yı nyāa mı ma gā.

XXXV “Yı chɔɔr yı māε gu ti chom a yı fātınsı ka a lire. XXXVI Yı kaara fıka tōtōnbɔ na chele a ba nıkpēε ka won yı a pɔɔ kulfɔ jie wa. 'Lɔ wa kpoor a pān ban yuo won a pān ajienaa ka wɔ kpe. XXXVII An ın bɔɔsɔn kɔ a tōtōnbɔ banyāna a ba nıkpēε na wa nye ba ka ba chene jē gu wɔ. Yelmāε le n 'yere kɔɔ yı ıka won chɔɔr naa a wɔ māε ka ba 'mataa jāne a bōdiir jie ka wɔ pō ba a bōdiir. XXXVIII An ın bɔɔsɔn kɔ a tōtōnbɔ bala a ba nıkpēε na wa nye ban chɔɔr, ala ı gba ka tāsɔɔ pōn le bu, ka nɔrsı kōnō naa. XXXIX Tıche yı bōɔ a par, ıka ala ı a yir sɔɔ bōɔ naa a sōɔ 'lɔ a nānyie na waara, wɔ kō sɔɔ ka a nānyie kar a pān ti kpe a yir ε. XL A yın mı yı chɔɔr gu, bojūu a maa Nısaal Bie na lieb wa a sōɔ 'lɔ yın ba le tiere ma ε.”

XLI Ka a Pita sɔɔr wɔ, “N Soro, sın le fı lob a sɔkpa nyā kɔ bu nıre jaa le?”

XLII Ka a Yesu 'yer, “An le pāa ı a yelmāε nı a yē sɔɔ, a wɔ nıkpēε na 'yōɔ ka wɔ kaara wɔ a yir, na wɔ kɔɔ a tōtōnbɔ a ba bōdiir a sōɔ 'lɔ na sεε? XLIII An ın bɔɔsɔn kɔ a tōtōnõ nyāna a wɔ nıkpēε na wa nye won ıre a le. XLIV Yelmāε le n 'yere kɔɔ yı ıka, won vēn ka wɔ kaara a wɔ bonsı a jaa. XLV Tıche ala ı a tōtōnõ nyāna tıer a wɔ nyāa pɔ ıka, a n nıkpēε kor a waa, ti piel pɔɔɔ a tōtōnbɔ bala na be a yir, ti pāa ma di na wɔ nyū buu. XLVI A tōtōnõ nyāna, a wɔ nıkpēε na wadūu wɔ naa a bıbir 'lɔ won ba tiere nı a sōɔ 'lɔ won ba bōɔ ε. Won ηma won jaa gbɔl gbɔl, ti lob wɔ 'yōɔ a bala na ba sɔɔ de pɔ ε. XLVII A tōtōnõ 'lɔ na bōɔ le a wɔ nıkpēε na bɔɔɔ ti na waa chɔɔr tōn a le a nıkpēε na bɔɔɔ ε, won nyen ηmefɔ yɔɔ. XLVIII Tıche a 'lɔ na ba bōɔ ε, ti maal bɔr ban ηme won jaa bālāa. Nıre 'lɔ ban kɔ yɔɔ ban bɔɔɔ na yɔɔ yi a wɔ sē, fıɔ nūu pɔ ban 'yōɔ yɔɔ, fıɔ le ban sɔɔr yɔɔ.

XLIX “Būu le n waan ıka n wa 'yōɔ a wer pɔ, ın ta bɔɔɔ naa ala ı a ben ta 'lire. L Tıche n chene tara yele ın na ı Nāanmın kōɔ sofɔ kaar ka a ı ma tıer ti tān ın na wa baar. LI Yı maa tān nebõ'yen yele le n waan a wer pɔ bu? Kai, n 'yer kɔ yı, tıche ootaa le n waan. LII An yi a dına nıbe anūu na kpiere yir na ηman jıir ayi. Ka ata jεere nı a ayı ka ayı mı jεere nı a ata. LIII Ban ooro nı taa, sāa na oon bie

ka a bie mi oo a sãa, ka a ma oo a bipoo ka a bipoo mi oo a ma. Poo na oo naa a wo bidaba poo, ka a bidaba poo mi oo a wo sire ma."

^{LIV} Ka a Yesu 'yer ko a niyoo bala, "Yin wa nye julõjuur na ire a mõtõõ morfõ jie yi ma 'yer ika saa na wa naa, ka a ma i a le. ^{LV} Yin wa nye sesebe mi na furo duoro jũu, yi ma 'yer ika tol na wa naa. Ka a ma i a le. ^{LVI} A yin neer ayi dẽme banyãna. Yi bõon a tẽe ni a saaju 'yer ma 'yer, ñmine a yi kõ tõõ a dina 'yer 'yer e?"

^{LVII} "Bo le so ka yin mãe kõ tõõ tcor a le na tor e? ^{LVIII} An i a yin ni a yi sãn soo le 'mataa chiine, yi molõ wo a sor poo, ka le ba le e, won de yin 'yõõ a 'yer tcorõ nõu poo, ka wo de yi ko a nipcorõ ka wo mi poo yi bar. ^{LIX} N 'yere na korõ yi ika, ala be i a le, faa be na wa yi ka faa yab a fo sãn baar e."

XIII

^I Nibe bamune mi ben be a sõõ 'lõnõ, na ba pãa mana korõ a Yesu a le a paal nikpẽe Pilate na dõõ ko a Galilee dcor bamune, a sõõ 'lo ban be a bcor lofõ jie. ^{II} A Yesu 'yer ko ba, "Yi tier ika bala le maal deer gar a Galilee nibe ba jaa, ala le so ban di a dooye nyã bu? ^{III} A ba i le le e, tiche n 'yere na korõ yi ika yin ba wa lieb a yi tier e, yi mi na we naa. ^{IV} Bu a nibe pie ni aniin (18) bala a jiwõõ 'lo na kar lo ko a Siloam, yi tier ika bala le maal yelder gar a bala jaa

na kpere a Jerusalem bu? ^V N 'yere na korõ yi ika le ba le e, tiche yin mi baa lieb a yi tier e, yi mi na we naa."

^{VI} A sokpa nyã le Yesu pãa lob ko ba, "Daba kõõ le tara kõkõtie a wo puo po, a wo wa chen ika wo ti kaa a tie wõn bu, tiche a tie ba wõ e. ^{VII} Be le wo 'yer ko a nire 'lo won vẽ ka wo kaara a puo, 'Bojũu, yuom ata ni nyã in yo ka, ma buorõ a wõmõ ika n por ti ma wa bo faa. Ñmaa wo lob, ñmine an i ka wo pii a wer ara ni?' ^{VIII} Ka a 'lo na kaara a puo 'yer, 'Nikpẽe, bar wo ka n tuu jilõ 'yõõ pcor ka yuon waara, ^{IX} 'lo wa wõ go, ti 'lo ba wa wõ e, ka n ñmaa wo lob.' "

^X A Pẽnfo Bibir Daar Yesu ben a lõõfo yir asoo po wile ba, ^{XI} be le a poo be a sibebe na maal ka wo kab gõmõ yuom pie ni aniin (18), wo maa tõõ dol e. ^{XII} Yesu na nye a poo a le, wo buol wo naa ka wo wa a wo sã, ka wo 'yer ko wo, "Poo, a fo baal bar fo naa." ^{XIII} Ti na wo pãa de a wo nõu dol a poo, ka a poo dol ajienaa na wo peere a Nãanmin. ^{XIV} Tiche ka a suur kpe a lõõfo yir nidier Yesu na sãa a baalaa a Pẽnfo Bibir Daar jũu, ka wo 'yer ko a nibe, "Bibie ayob ben be ka nire na de tøn tõmõ, yi ma wa ka wo sãana yi a ber ala po, yi ta ma waara a Pẽnfo Daar e." ^{XV} Ka a Soro 'yer ko wo, "Yin neer ayi dẽme banyãna, a yi buor soo le maa yuo a wo niin bu a wo bon chiin ti 'yõõ kõõ

a Pēnfō Būbir ε? XVI Ka a pɔɔ nyāna na ɪ a Abraham bɪpɔɔ, a tu na lū yuom pie ni aniin (18), a ba sɛɛ ɪka wɔ for a Pēnfō Būbir Daar bu?" XVII Wɔn wa 'yer a nitō ka a vī kpe a bala jaa na bere wɔ a nɛɛ, tiche ka a nibe chile a tōviele ala wɔn tō.

XVIII A Yesu pāa 'yer, "Bo le a Nāanmɪn nāalōɔ nyetāan? Bo le ɪn de man? XIX Wɔ kaara fika kōkōɔ bir nɪrɛ na de bɔr a puo pɔ ka wɔ bul na wɔ ɪ tɪɛ, ka a lubil wa 'yōɔ choor a wilsɪ ju."

XX Wɔ le sɔɔr ban go, "Bo le ɪn de a Nāanmɪn nāalōɔ man? XXI Wɔ kaara fika dābil pɔɔ na de 'yōɔ jō yɔɔ pɔ ka a ir vō."

XXII Yesu wile naa nibe be a tēbere ni a tēbil ala pɔ ti na wɔn chen Jerusalem. XXIII Be le a nɪrɛ āsɔɔ sɔɔr wɔ, "N Soro, nibe bālāa tee le na nye faafō bu?" Ka wɔ 'yer kɔ ba, XXIV "Yi mō tu a dōdō bile pɔ kpe, n 'yere na kɔɔɔ yɪ ɪka nɪyɔɔ le na mɔɔɔɔ bɔɔɔɔ ɪka ba kpe ti kō tōɔ kpe ε. XXV A yir sɔɔ na wa ir pɔɔ a pān var yɪ bar be a yōɔ, ka yɪ ara kpooro sɔɔɔɔ, 'Nɪkpɛɛ, yuo sɪ a pān.' Tiche ka wɔ 'yer kɔ yɪ, 'N ba bōɔ yɪ ε, bu a jie yɪn yɪ ε.' XXVI Ka yɪ pāa 'yere, 'Sɪn ni fōɔ jaa 'mantaa di ti nyū, a fɔ wiil sɪ be a sɪ tēe sālɔɔɔ.' XXVII Tiche ka wɔn 'yer, 'N ba bōɔ yɪ ε, bu a jie yɪn yɪ ε, yɪ tɔɔ yɪ ti che ma a yɪn na tōnō a dɛɛɛ.'

XXVIII "Be le yɪn kōnō ɔɔɔɔ a nyɪmɛ, yɪn wa nye a Abraham, Isaaki ni Jekɔb ni a Nāanmɪn 'ye'yerbe ba jaa

be a Nāanmɪn nāalōɔ pɔ, tiche ka a yɪn 'lɔ be a yōɔ. XXIX Nibe na yɪn a mōtōɔ purfō jie, a mɔrfō jie, a jūu ni a par na ba wa jānɛ dire be a Nāanmɪn nāalōɔ pɔ. XXX Sɪrɛ jaa, nibe ben puor ti na ban wa de nie, ka a bala mɪ nā be a niem mɪ wa be a puor."

XXXI A sōɔ 'lōnō pɔ le a Faraseemɪne bamɪne wa a Yesu sē wa 'yer kɔ wɔ, "Yi a ka chen jiyuo. A Herɔd bɔɔɔɔ na a fō kɔfɔ." XXXII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yi chen ti 'yer a mɔbaa 'lōnō, ɪn dii naa a sɪdɛɛɛ ka a yɪ ka n sāa a nibe baalsɪ a dɪna ni bio ka a dayere daar ka n baar a n tōmō. XXXIII Le jaa an ɪ, ɪn chɛnɛ na chiine a dɪna ni bio ni a dayere. Sɪrɛ jaa le, Nāanmɪn 'ye'yere kō kpi ka Jerusalem ba le ε.

XXXIV "Gboo yɪn Jerusalem dēme, yɪn le ma kɔɔɔ a Nāanmɪn 'ye'yerbe ti lɔɔɔɔ a bala Nāanmɪn na tō a yɪ sē ni kɔsɪɛ. N ma bɔɔɔɔ naa ɪka n kaal a fɔ bibiir 'mataa nɪtāa le nōɔ na ma kaal a wɔ bil 'mataa a wɔ pure pɔ, ti yɪ maa sɔɔ ε. XXXV Yi nyɛ, a yɪ yir na lɛɛb dakpolo, ti ka n 'yere kɔɔɔ yɪ ɪka yɪ kō le nye ma go ε, ti tān a daar 'lɔ yɪn na 'yer, 'Nāanmɪn wɔ sōɔ a 'lɔ wɔn tō!' " (Yiel Gān 118:26)

XIV

I A Pēnfō Būbir āsɔɔ daar, Yesu chen a Faraseemɪne nɪdiere āsɔɔ yir difō jie ka ba jɔɔɔ wɔ. II Be le ka daba kōɔ na tara a baal vō naa ara a wɔ niem. III Ka a Yesu sɔɔr

a Faraseemine ni a Mosesi nɛɛ bõõnɔ, “A tara na sɔr ka fon sãa nɛɛ na biere a Pẽnfo Bɔbir bu a ba tara sɔr ɛ?”^{IV} Tiche ka ba i jaa gbulo, ka Yesu de a nõu dɔol a daba sãa a wɔ baal ti bar wɔ sɔr.^V Ti na wɔ pãa suor ba, “Ala i a yi ãsɔɔ bie bu a wɔ nadar lon bulo pɔ a Pẽnfo Bɔbir, wɔ kõ chen ti ir wɔ fɔfɔɔ jaa bu?”^{VI} Baa le tara 'yer na 'yer ɛ.

^{VII} Yesu nyen a nibe bala ban buol ika ba wa di, ka ba tuur a nibeɛ jaa jiir jãne, ka wɔ lob a sukpa nyã ku ba,^{VIII} “Nɛɛ wa buol fɔ pɔɔ kulfo jie, fõɔ wa chen ta ti jãne a nibeɛ jaa jie ɛ, amine wɔ buol nɛɛ na gar fɔ ka won wa.”^{IX} Ala wa i a le, won wa 'yer fɔ naa, 'Ir, ka a daba nyã jãne a fɔ jaa jie.’^X Tiche bala wa buol fɔ, ti jãne a puor, ka a 'lo na buol fɔ wa 'yer, 'N badaba wa jãne ka a niem, be le fon pãa võ a fɔ taaba niem.’^{XI} Bojũu, nɛɛ jaa na 'mɔɔɔ wɔ mãe saaju, Nãanmɔn na siir wɔ naa, 'lo mi na siir a wɔ mãe, Nãanmɔn na 'mɔɔ won saaju.”

^{XII} Ka Yesu pãa 'yer ku a 'lo na buol wɔ, “Fõɔ wa buol nɛɛ ika wɔ wa di, taa wa buolɔ a fɔ barmine, bu a fɔ yeer, bu a fɔ bal nibe, bu a fɔ tɔ dẽme bala na i tara dẽme ɛ. Ala i fɔ in a le, ban buol fon daar kõɔ ti yaa a sãn.”^{XIII} Tiche fõɔ wa buolɔ nibe ika ba wa di, buol a nõn dẽme, ni a gbersi, ni a nɔbaalsi, ni a jõn.”^{XIV} Fõɔ

le Nãanmɔn na sõɔ. Ban ba tara bon na yab fɔ ɛ, fõɔ le na nye sãyar a le a nitõnsi na wa ir a kũu pɔ i vɔ ɛ.”

^{XV} Ka a bala na lõɔ dire ãsɔɔ na wõ a nitõ, na wɔ 'yer ku a Yesu, “An in bõõsõn ku a 'lo na wa jãne a Nãanmɔn nãalõɔ pɔ dire.”^{XVI} Be le a Yesu lob a sukpa nyã, “Nɔkpẽɛ kõɔ le dõɔ chɔɔɔɔ na wɔ buolɔ nɛɛɔɔ ika ba wa di.”^{XVII} A sõɔ na wa ta, wɔ tõn a wɔ tõtõnõ ika wɔ chen ti 'yer a bala won buol ika wɔ maal ye le a jaa baar.^{XVIII} Tiche ka a ba ãsɔɔ jaa 'yer ika ba kõ nye jie ɛ. Ka a 'lo ban dõɔ ta ka wɔ 'yer, 'N dãn popaalaa naa chiine ika n ti kaa, n kõ tõɔ ti ɛ.’^{XIX} Ka a ãsɔɔ mi 'yer, 'N dãn narkɔɔrsi pie naa jãna n kõ tõɔ ti ɛ.’^{XX} Ka a ãsɔɔ mi 'yer, 'Pɔɔ le n de n kõ tõɔ ti be ɛ.’

^{XI} “A tõtõnõ lieb wa 'yer a nitõ ku a wɔ nɔkpẽɛ, ka a suor kpe a nɔkpẽɛ ka wɔ 'yer ku a tõtõnõ, 'Lieb chen fɔfɔɔ jaa a tẽe sãlsɔɔ ni a kõkorsɔ pɔ, na fɔ ti buol a nõn dẽme, a gbersi, jõn ni a nɔbaalsi waan.”^{XXII} Ka a tõtõnõ wa 'yer, 'Nɔkpẽɛ, n i naa a le fon 'yer ika n i, tiche ka a jie chene be be.’^{XXIII} Be le a nɔkpẽɛ pãa le 'yer ku a tõtõnõ, 'Yi chen a sɔi pɔ, ni a seer pɔ ti buol nibe waan ka n yir wa seɛ.^{XXIV} N 'yerɛ na kɔɔɔ yi ika ãsɔɔ jaa kõ lẽ maa ɛ.’ ”

^{XXV} Yesu ni a nɛɛɔɔ 'man-
taa chiine, ka wɔ lieb kaa ba ti 'yer,^{XXVI} “Ala i nɛɛ na wa naa a n sã, na waa 'laar a

wɔ s̄aa nɪ a wɔ ma, nɪ a wɔ pɔɔ, a wɔ bibiir, a wɔ yeer nɪ a wɔ yepɔɔ 'matāan a wɔ m̄aε nyevɔr ε, wɔ k̄ɔ t̄ɔɔ ɪ a n poturo ε. ^{XXVII} Nɪrε 'lɔ mɪ na ba de a wɔ daa tuo turo nɪ ma ε, wɔ k̄ɔ t̄ɔɔ ɪ a n poturo ε.

^{XXVIII} "Ala ɪ a yɪ āsɔɔ bɔɔrɔ na yir kp̄ε m̄efɔ, a ba ɪ won den nie jānε guor kaa ala ɪ wɔ tara naa a libie na t̄ɔɔ m̄en baar ε? ^{XXIX} Na wɔ taa kpar a yir tɪ ba t̄ɔɔ baar ε, ka a wɔ taaba nye laara wɔ ^{XXX} 'yere, 'Jaal piel a m̄efɔ tɪ na waa baar ε.' ^{XXXI} Bu n̄abuor lε bɔɔrɔ ɪka wɔ tɪ jeb a wɔ n̄aa tɔ sɔɔ na waa de nie jānε kaa ɪka won t̄ɔɔ de a wɔ nɪbe turo pie (10,000) tɪ jeb a 'lɔ na waara nɪ a wɔ nɪbe turo ljer (20,000) ɔ? ^{XXXII} Ala ɪ wɔ k̄ɔ t̄ɔɔ ε, won t̄ɔn nɪbe ka ba chen tɪ 'maal a n̄aa 'lɔ na chene be a t̄εr. ^{XXXIII} Lε mɪ lε, a yɪ āsɔɔ jaa baa bar a wɔ bonsɪ a jaa ε, wɔ k̄ɔ t̄ɔɔ ɪ a n poturo ε.

^{XXXIV} "Nyaar ɪ naa, tɪche a wɔ n̄ɔɔ wa baar, n̄mɪne ban lε ɪ wɔ ka wɔ lε n̄m̄ɔ go? ^{XXXV} Wa vɪel kɔ a t̄apuor t̄ana ε, ban lob bar. Nɪrε 'lɔ na tara toor w̄ɔn̄ɔ, v̄ε ka wɔ w̄ɔ naa."

XV

^I A l̄ɔpodierbe nɪ a t̄ɔdet̄ɔnbɔ l̄ɔɔn taa na chel a Yesu 'yer. ^{II} Tɪche ka a Faraseemɪne nɪ a Mosesɪ n̄εε wiwiilbe h̄uh̄un̄ɔ 'yere, "A daba nȳā diere naa t̄ɔdet̄ɔnbɔ ka ba 'mataa dire."

^{III} A Yesu p̄aa lob a sokpa nȳā kɔ ba, ^{IV} "Ala ɪ a yɪ

āsɔɔ tara na piir kɔbaa ka a b̄ɔ'yen wa bɔr, a ba ɪ won bar a kɔbaa forbir ala a p̄echiin baa pɔ, tɪ yɔɔrɔ bɔɔrɔ a b̄ɔ'yen 'lɔ tɪ t̄ān a s̄ɔɔ 'lɔ jaa won wa tɪ nye wɔ bu? ^V 'Lɔ wa nye a per n̄ɔɔ ma kpe wɔ naa ka wɔ 'm̄ɔɔ d̄ɔɔl bɔɔ ju ^{VI} kulo nɪ a yir, tɪ p̄aa bɔɔlɔ a wɔ barmine nɪ a wɔ taaba l̄ɔɔ taa tɪ 'yer, 'Yɪ pɔɔ ma chule, boj̄uu n nye naa a n per 'lɔ na bɔr.' ^{VII} N 'yere na kɔrɔ yɪ ɪka a lε nε nɪ wɔ ju mɪ lε, chil kp̄ε na ben a saaju a t̄ɔdet̄ɔn̄ɔ b̄ɔ'yen na l̄ieb a wɔ t̄ier gar a kɔbaa forbir bala na ba tara t̄ier l̄ieb fɔ ε.

^{VIII} "Bu pɔɔ buor lε tara libibie pie ka āsɔɔ bɔr, wɔ k̄ɔ ch̄ɔm b̄uu den saar p̄ur a die wɔ jaa na wɔ wa tɪ nye wɔ bu? ^{IX} 'Lɔ wa nye wɔ, wɔ ma b̄ɔɔl a wɔ barmine nɪ a wɔ taaba l̄ɔɔ taa tɪ 'yer, 'Yɪ pɔɔ ma chule, n nye naa a n libir na bɔr.' ^X Lε nε nɪ wɔ ju mɪ lε n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka, n̄ɔɔ mɪ na kpe naa a N̄aan̄m̄ɪn malakasi ala ɪ a t̄ɔdet̄ɔn̄ɔ b̄ɔ'yen l̄ieb a wɔ t̄ier."

^{XI} Yesu chene na 'yere kɔrɔ ba, "Daba lε tara wɔ dabil ayi. ^{XII} Ka a bile sɔɔ wa 'yer kɔ a s̄aa, 'N s̄aa, p̄ɔ a fɔ kp̄ii bomɔ ir a n bon kɔ ma.' Ka a s̄aa de a wɔ kp̄ii bomɔ p̄ɔ ba. ^{XIII} A ba kor ε, ka a bile 'lɔ l̄ɔɔ taa a wɔ bonsɪ a jaa yɪ chiin t̄eyuo pɔ, na wɔ tɪ b̄ubur a bonsɪ s̄ɔɔ a jaa bar. ^{XIV} Won wa s̄ɔɔ a jaa baar, ka a k̄ɔ lo a t̄ee 'lɔ pɔ, ka a w̄ɔm piel kpe wɔ. ^{XV} Wɔ chen a t̄ee 'lɔ pɔ nɪrε āsɔɔ yir tɪ bɔ

tõmõ, ka a nire 'lo ma tõ wo ka wo chen a puo po ti 'yõo a wo dor bõdiir. ^{XVI} A jõ pebe ala ma ure won volaa ka wo bõroõ ıka wo 'wõb ti, tiche nire jaa maa kũ wo bon ε.

^{XVII} "Ka a yẽ wa wo ka wo 'yer, 'N sãa tara na tõtõnõ a nmine a ba ma di bõdiir faa, tiche ka a maa wa kpire ni kõ ka? ^{XVIII} In lıeb kul a n sãa sẽ naa ti 'yer wo, n maal deer Nãanmin sẽ ni a fõ sẽ. ^{XIX} N ba le chene s̄e ka ban bõol ma a fõ bie ε, maal ma ka n ı a fõ tõtõnõ ãsõo.' ^{XX} Le wo ir kulo a sãa sẽ. Tiche won chene be a nıdaa waara, a sãa nye wo naa ka nıbaal kpe wo ka wo jotuor a bie kõr ti puor wo. ^{XXI} Ka a bidaba 'yer kũ wo, 'N sãa, n maal deer Nãanmin sẽ ni a fõ sẽ, n ba le seen ka ban bõol ma a fõ bie go ε.' ^{XXII} Tiche ka a sãa 'yer kũ a gbãgbaar, 'Yı p̄oo fõo ti de fuu nyã na vıele wa su wo, na yı de bõbile 'yõo wo a nubir p̄o, na yı de nafõo wa su wo. ^{XXIII} Yı ti kaa nele na 'wõr na yı waan wa kũ ka sı 'wõb ti chıle. ^{XXIV} Bojũu a n bidaba nyãna dõo kpi ti le ir ı vor, wo dõo bõr ti sı le nye wo.' Ka ba piel chıle.

^{XXV} "Tiche ka a bidakp̄e 'lo be a puo p̄o, na wo wa ir waara, won wa gboro a yir wo wõn bãne ni chelsı. ^{XXVI} Be le wo bõol a gbãgbaa ãsõo na wo suor a yelnyne na be be. ^{XXVII} Ka a gbãgbaa 'yer kũ wo, 'A fõ yebile le wa ka a fõ sãa ı a ba kũ nel'wõr jaa, bojũu wo nyen a wo bie na lıeb wa ni lãafıe ti chene

kp̄eme.' ^{XXVIII} A suur kpe a yekarma ka wo je, waa kpe ε. Ka a sãa yi 'maala wo ıka wo kpe. ^{XXIX} Tiche ka wo 'yer kũ a sãa, 'Nye le in wõnõ a fõ toor naa tõnõ koro fõ a yuom anyãna a jaa, n ba gõo fõ nee jaa ε. Tiche faa mı wa kũ ma bule gba ıka, n mı kũ ka maa ni a n barmine mı 'mataa di ti chıle ε. ^{XXX} Tiche a fõ bibawõno nyãna na de a fõ bonstı yin ka a 'lo ni a p̄oo baar ti 'mataa sõo bar, ti lıeb wa a yir ka fõ ir kũ nel'wõr kũ wo.' ^{XXXI} Ka a sãa 'yer, 'Fõo 'lo, fõ ben a n sẽ, ka a bomo a jaa in tara ı a fõ bonstı. ^{XXXII} Tiche a s̄e naa ka sın dãene na sı chıle bojũu a fõ yebile nyãna dõo kpi ti le ı vor go, na wo dõo bõr ti sı le nye wo.' "

XVI

^I Yesu 'yer kũ a wo poturbo ıka, "Taraa sõo kõo le dõo be be, na wo tara nire na kaara wo a bonstı, na wo p̄oporo bara. ^{II} Ka wo bõol wo waan wa suor, 'N wõn ban 'yere a fõ 'yer yoro ni, man a le fon tõ kũ ma, bojũu fõ kũ le tõo tõ a tõmõ ε.' ^{III} Ka a tõtõnõ 'yer kũ a wo mãe, 'Nmine le in pãa ı a p̄õpãanyã? A n nıkp̄e faa man a tõmõ, n mı ba le kp̄eme na tõo kũ ε, a mı na in vı in na suorõ. ^{IV} N bõo le in na ı maa ba le wa tara tõmõ ε, tiche ka nıbe chene de ma a ba yie.' ^V Be le wo bõol a wo nıkp̄e sãma dẽme ba jaa na wo suor a 'lo na de nie, 'A nmine le fõ di a n nıkp̄e sãn?' ^{VI} Ka wo 'yer, 'Kãlaar kõbaa (100) le n

di a sãn.' Ka a 'lo na kaara a bonɔ 'yer, 'De a gãn nyãna jen fɔɔ jaa na fɔ seb lɔjaayi nɪ pie (50).' VII Tɪ na wɔ le sɔɔr a ayi sɔɔ, 'A ŋmɪne fɔ mɪ di a n nɪkpɛɛ sãn?' Ka wɔ 'yer, 'Chi bɔtɔr kɔbaa (100) sãn le n di.' Ka wɔ 'yer, 'De a fɔ gãn na fɔ seb lɔjaa naar 'yɔɔ (80).' VIII Ka a nɪkpɛɛ dãn a tɔtɔnɔ nyãna na ba tara yelmãe ε, bojũu wɔ tɪer nɪdaar. A wer nyã nɪbe tara na yɛ a ba taaba jie gar a chãa nɪbe.

IX "N 'yer na kɔɔɔ yɪ ɪka, yɪ de a wer nyã bɔtarsɪ na yɪ ŋman barmɪne ala wa baar, Nãanmɪn na de yɪn kpɛn a yir kpo kpo 'lo pɔ. X Nɪre 'lo jaa na tara yelmãe nɪ a bɔbile, won tara naa yelmãe nɪ a bɔyɔɔ. Nɪre 'lo jaa mɪ na ba tara yelmãe nɪ a bɔbile ε, wɔ kɔ mɪ tara yelmãe nɪ a bɔyɔɔ ε. XI Ala ɪ yaa tara yelmãe nɪ a wer bɔtarsɪ ε, an le na sɔɔ de a yelmãe bomo kɔ yɪ? XII Ala ɪ yaa tara yelmãe nɪ nɪre kɔɔ bon ε, an le na kɔ yɪ a yɪ bon? XIII Gbãgbaa kɔ tɔɔ tɔ kɔ nɪbere ayi ε, won nɔn ãsɔɔ tɪ 'laar ãsɔɔ, bɪ won wɔnɔ na ãsɔɔ toor tɪ ba wɔnɔ ãsɔɔ toor ε. Yɪ kɔ tɔɔ tɔ kɔ Nãanmɪn nɪ libie ε."

XIV A Faraseemɪne na nɔ libie na wɔ a le a Yesu na 'yer, ka ba laara wɔ. XV A Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ ma maal yɪ mãe nɪtorsɪ a nɪbe niem, tɪche Nãanmɪn bɔɔn a yɪ tɪer. Bon 'lo nɪbe na 'yɔɔnɔ un Nãanmɪn bɔchiiraa.

XVI "A Moseɪ Nɛɛ nɪ a

Nãanmɪn 'ye'yerbe 'yer wa tãn a Jɔɔn sɔɔ. An yɪ a sɔɔ 'lo wɔ jaa, ba 'yer naa a Nãanmɪn nãalɔɔ 'yer sɔn ka a ãsɔɔ jaa mɔɔɔ wɔ sɔɔ, ɪka wɔ kpɛ. XVII An ɪn kɔmɔkɔmɔ kɔ a saaju nɪ a tɛe ka a po tal, gar a Nɛɛ 'yer bir na yɪ lo. XVIII Nɪre jaa na dii a wɔ pɔɔ bar tɪ kul pɔɔ yuo, wɔ maal dɛer, ka a daba 'lo mɪ na kul a pɔɔ a sɪre na dii bar, mɪ maal dɛer.

XIX "Tara sɔɔ kɔɔ le dɔɔ be be, na wɔ ma su kparɪ nɪ fuu pɪel na wɔ dire bɔnɔn bɪbir jaa. XX Ka a sɔsɔɔɔ kɔɔ yuor na di Lajarusɪ mɪ be be na ɪ natɪnara ma jãne a tara sɔɔ dɔdɔr nɛɛ. XXI Na wɔ ma bɔɔɔ ɪka wɔ nye a bɔdi pɔr pɔr ala a tara sɔɔ na dire ka a ŋmara loro, ka a baar gba ma wa lenɛ a wɔ natɪɛ. XXII A sɔsɔɔɔ nyãna wa kpi naa, ka a malakastɪ wa de wɔ chiine tɪ bin a Abraham sɛ. Ka a tara sɔɔ 'lo mɪ wa kpi ka ba ũu wɔ.

XXIII "A be a kpɪɪstɪ tɛe, ka a ɪ dɔɔye jie le, ka wɔ gbã nye Abraham tɛer jaa ka a Lajarusɪ jãne a wɔ lɔboor. XXIV Be le wɔ bɔɔl, 'N sãa Abraham, kaa n nɪbaal tɪ na fɔ tɔ a Lajarusɪ ka wɔ 'me kɔɔ nɪ nubir wa 'maan ma jãlbir, bojũu a wɔnɔ ma naa ka a bũu pɔ.' XXV Tɪche ka a Abraham 'yer, 'N bie, tɪer kaa fon dɔɔ be a wer pɔ dire nɔɔ, tɪche ka a Lajarusɪ mɪ dire dɔɔye, pɔpãanyã, wɔ mɪ dire naa a nɔɔ tɪche ka fɔ mɪ dire a dɔɔye. XXVI A nyã gba ba ɪ yele ε, a bɔɔ kpɛɛ

nyā na be a si chara pɔ, ka a bala na bɔɔrɔ ɪka ba yi a ka ti a yi sē kō tōɔ ε, āsɔɔ jaa kō tōɔ yi a be ti mi wa a si sē ε.'

XXVII "Ka wɔ lob nūu 'yer, 'Yāayāaabule le n sɔɔrɔ, n sāa, tō a Lajarusi ka wɔ kul a be a sāa yir, XXVIII n tara na yeer anūu wɔ ti kpāa ba ka ba taa ire mi wa wa a dɔɔye nyā pɔ ε.' XXIX Ka Abraham 'yer, 'Mosesi ni a Nāanmɪn 'ye'yerbe a le ban seb bin ben a ba sē, ba chele a ala ban 'yere.' XXX Ka wɔ 'yer, 'Kai n sāa Abraham, ala ɪ nure le ir a kūu pɔ ti 'yer kɔ ba ban lieb a ba tier.' XXXI Ka a Abraham 'yer kɔ wɔ, 'Ala ɪ ba kō chel a le a Mosesi ni a Nāanmɪn 'ye'yerbe na 'yer lieb a ba tier ε, nure sɔɔ ir kūu pɔ ti 'yer an in pɔrɔ.' "

XVII

I Yesu 'yer kɔ a wɔ poturbo, "Yelsi ala na vē ka nure ɪ bier ben be na wa, tiche nure 'lo jie an tu wa ben pɔ'yōɔ fɔ pɔ. II A ninyine 'lōnō, bala 'mɔɔ nuer lū yɔɔl a nyie pɔ daa lob a man kōɔ pɔ, ala sa won na vē ka a bōbil banyāna āsɔɔ ɪ bier. III Yi guro yi mǎe, ala ɪ fɔ yebe maal fon deer gō wɔ, 'lo wa de a bɔrfɔ vē kɔ wɔ. IV Ala ɪ a bɪbir bō'yen pɔ le wɔ maal fɔ deer gbɛe ayopōi ti mi lieb wa a gbɛe ayopōi wa de bɔrfɔ, vē kɔ wɔ."

V Ka a nitōnsi 'yer, "Si Soro, pɔɔ si sɔɔfɔ." VI Ka a Soro 'yer kɔ ba, "Yin tara sɔɔfɔ jaa puur fika kōkōɔ

bir, yin tōɔ 'yer kɔ a tɪkpēe nyāna, 'Vōɔ ti ba man pɔ, ka wɔ tu a le yin 'yer.'

VII "Ala ɪ a yi āsɔɔ tara na gbāgbaa ka wɔ kɔɔrɔ bu ŋmaara piir, 'lo wa yi a tōmō jie wa, fon 'yer wɔ naa ɪka wɔ wa jāne di ɔ? VIII A ba ɪ fon 'yer wɔ naa, 'Maal a bōdiir fɔɔ na fɔ chɔɔr a fɔ mǎe wa ara gu ma, ka n di ti nyū baar ka fɔ mi pāa di ti nyū ε.' IX Won puor naa a gbāgbaa nyāna won 'yōɔ ka wɔ maal bu? X A yin mi le le, yin wa maal ala a jaa Nāanmɪn na 'yōɔ yi, yin 'yer naa, 'Saa seen ε, gbāgbaar le si ɪ na si maal a le na ɪ a si tōmō.' "

XI Yesu den a sɔr chiine a Jerusalem, wɔ kpēn a Samariya ni a Galilee chara pɔ. XII Na wɔ chiine kpe a tēbile āsɔɔ pɔ, ka a kōkōn pie tuor wɔ a be. Ba ara na teer jaa XIII ti gboolo bɔɔlɔ, "Nɪkpēe Yesu, kaa si nɪbaal." XIV Won nye ba a le, na wɔ 'yer kɔ ba, "Yi chen ti wiil a yi mǎe kɔ a Juu nibe bɔɔrlorbo." Ban chen a le, ka a ɪ ba sa naa. XV A ba āsɔɔ na nye ka a ɪ wɔ sa naa, wɔ lieb wa de nekpēe na wɔ peere ni Nāanmɪn. XVI Wɔ lon kpa a Yesu gbɛe par ti puor wɔ, Samariya le wɔ yi. XVII Ka a Yesu sɔɔr, "A ba ɪ pie le sa ε? Ka nyine a pie forbir be? XVIII Isɔɔ jaa ba lieb wa ɪka wɔ wa puor Nāanmɪn yāan ka a sāan nyā ba le ε." XIX Ti pāa 'yer kɔ wɔ, "Ir kulo, a fɔ sɔɔfɔ sa fɔ naa."

XX A Faraseemune le suor naa Yesu ika dabor le a Nāanmın nāalõõ na wa, ka a Yesu 'yer, "Nāanmın nāalõõ kō wa ka ba bõõn ε. XXI Bu ka nibe 'yer, yi nye wõ ka, bu yi nye wõ kasen, bojũu Nāanmın nāalõõ ben a yi põ."

XXII Tı pāa 'yer kũ a poturbo, "Sõõ kõõ waara na a yın wa bõõrõ ika yi nye a maa Nısaal Bie ni nibir, tiche yi kõ nye ma ε. XXIII Nibe na 'yer yi naa, 'Kasen le wõ be,' bu 'Ka le wõ be.' Yi taa ure wa joro turo ba chiine be ε. XXIV A maa Nısaal Bie bıbir na kaara naa fıka a saa na ma nyur a saaju yi a lõboor nyā ti gbem a lõboor āsõõ. XXV Tıche in den nie di dõõye yele yõõ jaa põ, ka a dına nibe tor ma.

XXVI "Le an dõõ kaara a Nowa sõõ, le mı le an kaara a maa Nısaal Bie sõõ. XXVII Nibe dire naa na ba nyuro ka dõõr ni põõõ kulo taa, ti tån a bıbir 'lõ a Nowa na kpe a gbor kpẽε põ, ka a kõõ paal wa sõõ ba jaa bar.

XXVIII "Le mı le a kaara a Lotı sõõ, nibe dire naa, na ba nyuro, na ba daara heb daara, na ba borõ na ba mıere ni yie. XXIX Tıche a bıbir 'lõ a Lotı ni wa yi a Sodom bũu ni koslırsı yın saaju lo põõ a nibe ka ba jaa kpi. XXX Le le a maa Nısaal Bie bıbir mı na kaara.

XXXI "A bıbir 'lõnõ, nıre na be a wõ gar ju, ka a wõ bonsı be a die põ, wõ kõ suu ti de ε. Le mı le nıre na be puo põ kõ kul ti de bon ε. XXXII Yi

tıer a Lotı põõ. XXXIII İsuõ jaa na bõõrõ ika wõ faa a wa nyevõr na bor wõ naa, nıre 'lõ na lob a wõ nyevõr bar, won tara wõ naa.

XXXIV "N 'yere na kuro yi ika a tāsõõ 'lõnõ, nibe ayi na gån gaa jie, ka a Nāanmın wa de bõ'yen ti che bõ'yen bar. XXXV Ka a põõõ ayi nıene jõ, ka a Nāanmın de bõ'yen ti che bõ'yen bar. XXXVI Dõõr ayi mı na ben puo põ, ka a Nāanmın wa de āsõõ ti che bõ'yen bar." XXXVII Ka ba suor wõ, "Sı Soro, nyıne?" Ka wõ 'yer, "Jie bõkũu na be, be le sıdumostı ma loro."

XVIII

I Yesu pāa lob sokpa kũ a wõ poturbo na wõ wiil ba a le ban na suorõ Nāanmın taa baala ε. II Wõ 'yer naa, "A tõe kõõ põ, 'yer tõõrõ kõõ dõõ be be, waa joro Nāanmın dābāε ε, waa mı kaara nıre nıbaal ε. III Ka a põõ kũõr kõõ mı be be a tõe põ, na wõ ma waara a wõ sē wa 'yere, "Yer faa ma a n sån suor sē." IV Bojũu, gbεε anmıne jaa le wõ ma tor, ti wa 'yer kũ wõ māε, 'N gba ba joro Nāanmın dābāε ε, bu kaara nıre nıbaal le. V Tıche bojũu, a põõ kũõr nyāna na yõõrõ dõõnõ ma, in tõõr a wõ 'yer kũ wõ ka wõ ta yõõrõ bala ma ε." "

VI Ka a Soro 'yer, "Yı nye le a 'yer tõõr filefile nyā na 'yer. VII Nāanmın mı kõ 'yer faa a wõ nı-ırsı na kõnõ kũõr wõ mõtõõ ni tāsõõ jaa ε? Bu won here ban bara? VIII N 'yere na kuro yi ika

Nāanmın na tōor a ba 'yer fōo jaa kō ba. A maa Nısaal Bie wa lıeb wa a wer pō, un nyen nıbe ka ba tara sōofō o?"

IX Yesu le lob sukpa de man a nıbe bamıne na tıer ıka ba un nıtorı tı kaara a ba taaba pōrō. X "Nıbe ayi le dōo do a Nāanmın puorfō yir ıka ba tı sōor Nāanmın. İsoo un Farasee nıre, ka a āsōo mı ı lōpodiere. XI Ka a Farasee nıre 'lo ir ara, tı sōoro a Nāanmın 'yere nı, 'Nāanmın n puor fon yāan, nı un ba kaara a nıbe bamıne kaar ε, nıfarba, tōdetōnbo, sēsēnbe, bu a lōpodiere nyā kaar gba ε. XII Maa 'lo, n ma gal kō gbεε ayi daa jaa pō, n bonı pie jaa pō, n ma ir naa a bō'yen.' XIII Tıche ka a lōpodiere 'lo mı ara tēer jaa na wō 'wor nuur, waa 'la dōo kaa saaju ε, tı na wō 'yer, 'Nāanmın kaa n nıbaal, yelbe-ıre le n ı.' XIV A lōpodiere nyā yele tor naa a Nāanmın sē, ka wō lıeb kul gar, a Farasee nıre 'lo. Bojūu nıre jaa na 'mōoro wō māe saaju, Nāanmın na siir wō naa, tı nıre nyā mı na siir a wō māe, Nāanmın na 'mōo won saaju."

XV Nıbe dōo waara nı bibibil a Yesu sē ıka wō sur ba, ka a poturbo na nye a le na ba mıı 'yōo ba. XVI Tıche ka a Yesu buol a bibiir ka ba wa a wō sē, ka wō 'yer, "Yı bar a bibiir sōr ka ba wa a n sē, na yı ta nımaa ba sōr ε, bojūu banyāna taaba le so a Nāanmın nāalōo. XVII Yelmāe le n 'yere koro

yı, āsōo jaa ba wa de a Nāanmın nāalōo nıtaa a bibibile nyāna kaar ε, wō kō tōo kpe be ε."

XVIII A nıdiere kōo sōor a Yesu, "Wiwiilsō, bo le un ı naa nye nyevor na ba tara baarfō ε?" XIX Ka a Yesu sōor wō, "Bāa 'yōo le fō buol ma nıso? Nıre jaa ba ı nıso ka Nāanmın tēε ba le ε. XX Fō bōo naa a Nāanmın Nεε. Taa sēne ε, taa koro nıre ε, taa juro ε, taa nımaa jir kara 'yōo nıre ε, na fō 'yōonō a fō sāa nı a fō ma." (A *Yifō Gān 20:12-16*) XXI Ka a daba 'yer, "A anyāna a jaa le n turo a n bile sōo wa tān dına." XXII Yesu na wō a nıto ka wō 'yer kō wō, "A che fon yelbō'yen, tı da a fō bonı a jaa, de pō nōn dēme ka a fō tara bomo be a saaju, tı na fō pāa wa turo ma."

XXIII A daba na wō a nıto wō pōo sōo naa, bojūu tara sōo le wō ı. XXIV Yesu kaa won tı 'yer, "An un kpēo a tara sōo na kpe Nāanmın nāalōo pō. XXV Sıre jaa le, an un kōmōkōmō nyōoma na kpe kparpıı bōo pō, gar tara sōo na kpe Nāanmın nāalōo pō."

XXVI Ka a bala na wō a nıto sōor a Yesu, "An le na pāa nye faafō?" XXVII Ka a Yesu 'yer, "Ala na ı tuo nıre sē, Nāanmın sē yele jaa ba ı tuo ε." XXVIII A Pita 'yer kō wō, "Sın bar bonı a jaa, tı wa turo fō." XXIX Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yelmāe le n 'yere koro yı, nıre na bar a wō yir, bu pōo, bu yēer, bu a wō sāa naa ma,

bu bibiir a Nāanmın nāalōō jūu, ^{XXX} won nyen dool taa a dına nı daar kōō na wa loon nyevor na ba tara baarfō ε.”

^{XXXI} Yesu toon a Pie nı Ayi yin chēchēε, tı 'yer kō ba, “Sı ben duoro a Jerusalem, ala a jaa a Nāanmın 'ye'yerbe na seb 'yer a maa Nısaal Bie 'yer, an tı ı naa. ^{XXXII} Ban tı nyoo man kō a nıbe bala na ba ı a Juu nıbe ε, ka ba la ma, tōro ma, na ba chir nataar 'yōō ma, na ba ge ma, tı kō ma. ^{XXXIII} Ka a ber ata daar ka n ır ı vor go.” ^{XXXIV} A poturbo ba bōō a anyāna won 'yer par bālāa jaa ε. A liin ba jaa, baa bōō a ala won 'yere ε.

^{XXXV} Yesu na wa gbōro a Jeriko, jōō jēn be a sor kōkoor na wō sōoro. ^{XXXVI} Wōn wa wō a nyoo na chiine tala, a wō soro, ıka bo le ure. ^{XXXVII} Ka ba 'yer kō wō, “Yesu na yi Najaretı le tala.” ^{XXXVIII} A wō gboolo, “Yesu, David Bidaba, kaa a n nıbaal.” ^{XXXIX} Ka a bala na de a nie tān wō 'yere pōō a neε, tıche ka wō chene gboolo boolo, “Yesu, David Bidaba, kaa n nıbaal.”

^{XL} Ka Yesu tee ara tı 'yer ıka ba tara a daba waan. Le a jōō na wa gbor a Yesu ka wō soor wō, ^{XLI} “Bo le fı bōoro ıka n ı kō fı?” Ka a jōō 'yer, “N Soro n bōoro naa ıka n nyere.” ^{XLII} Ka a Yesu 'yer, “Nyere a fı soofō sa fı naa.” ^{XLIII} Ajienaa ka a ı wō nyere naa, na wō dāna Nāanmın turo nı a Yesu. A nıbe ba jaa na wa nye a le, ba mı dāna naa a Nāanmın.

XIX

^I Yesu kpēn a Jeriko tēe pō tala. ^{II} Ka a daba kōō be be ban boolo Jakiyas, 'lo le ı a lōpodierbe nıkpēε na wō ı tara sōo. ^{III} Wō bōoro naa ıka wō nye Yesu nı nıbir, tıche ka a nıbe waa, a wō kō tōō nye wō ε, bojūu nıjmaa le wō ı. ^{IV} Be le wō de nie jo chen tı do kōkōō tıε ju ıka wō nye a Yesu an ı a be le wō tu tala.

^V Yesu na wa ta a tıε pılem, wō doon bool wō, “Jakiyas wa suu fıō, a fı yir le un gā dına.” ^{VI} Ka a Jakiyas suu fıō jaa na wō tuor de a Yesu nı popel. ^{VII} A nıbe ba jaa nyen a le na ba piel hūhūnō 'yere, “Wō ben na tı kpe a yelbe-ure nyāna sāan.” ^{VIII} Tıche ka a Jakiyas ır ara tı 'yer kō a Yesu, “Nye n Soro, un pō naa a n bōtarı jmaa, naa kō a nōn dēme, ala ı n mı fıol nıre jaa bon, un yab a le dool gbεε anaar.” ^{IX} A Yesu 'yer kō wō, “Dına faafō wan a yir nyā pō, bojūu a daba nyā mı un a Abraham bie. ^X Bojūu a maa Nısaal Bie wa naa ıka n wa bō na n faa a bala na bōr.”

^{XI} Ban chele a anyāna ka wō lob sokpa kō ba, bojūu ba gbōro naa a Jerusalem ka nıbe tıer ıka a Nāanmın nāalōō na toon daa yi ajienaa. ^{XII} Wō 'yer kō ba, “Nābie āsōo le ır na chen a tēteer āsōo ka ba tı su wō nāa, ka wō lıeb wa. ^{XIII} Na wō bool a wō gbāgbaar pie na wō de a selbie pie na wō kō ba tı 'yer, ‘Yı de a libie anyāna tōnō nı, wa tān a sōō 'lo un na lıeb wa.’ ^{XIV} Tıche

ka a wɔ tēe dēme 'laar wɔ, ir nɔbɛ tō wɔn chen baar ka ba ti 'yer ɪka, 'Baa bɔɔɔɔ a daba nyā ɪka wɔ wa ɪ a ba nāa ɛ.'

XV "Wɔ din a nāa na wɔ hɛb wa a wɔ tēe, wɔ wa tōn bɔɔl a wɔ gbāgbaar bala won kɔ a libie ka ba wa a wɔ sɔɔr kaa a ɛ ban tōn a libie. XVI A 'lɔ na de nie wa 'yer naa, 'Nɪkpɛɛ, a fɔ libir dɔɔn pie dɔɔl.' XVII Ka a nɪkpɛɛ 'yer, 'Fɔ maal vɪla fon ben tara yelmāe nɪ a bōbɪle nyā, ɪn vɛ naa ka fɔ kaara tɛn pie.' XVIII A ayi sɔɔ wa 'yer, 'Nɪkpɛɛ, a fɔ libir mɪ dɔɔn anūu dɔɔl.' XIX Ka a wɔ nɪkpɛɛ 'yer, 'Mɪ kaara tɛn anūu.'

XX "Ka ata sɔɔ mɪ wa 'yer, 'Nɪkpɛɛ nyɛ a fɔ libir ɪn lū 'yōɔ fɔbaa pɔ bin. XXI N joro fon dābāe, bojūu a fɔ yeke kpɛmɛ naa. Fɔ ma den a jie 'lɔ fon ba bin ɛ, na fɔ ŋma a jie 'lɔ fon ba bɔɔr ɛ.' XXII Ka a wɔ nɪkpɛɛ 'yer, 'A fɔ neɛ 'yerbie ɛ ɪn de tɔɔr a fɔ 'yer, gbāgbadɛɛr ɛ fɔ ɪ. Fōɔ māe bōɔn naa ɪka a n yeke kpɛmɛ naa, ma de a be ɪn ba bin ɛ, na n ma ŋmara a jie 'lɔ ɪn ba bɔɔr ɛ. XXIII Bo ɛ so ka faa de a n libir ti 'yōɔ a be a libie bɪnfɔ jie ɛ, ɪn ben ta wa, n kō naa de ka bon dɔɔl ɛ?' XXIV Tɪ pāa 'yer kɔ a bala na ara a be, 'Yɪ faa a libir 'lɔ a wɔ sɛ, na yɪ kɔ a 'lɔ na tara a libie pie.' XXV Ka ba 'yer, 'Nɪkpɛɛ, pie ɛ wɔ tara.' XXVI Wɔ 'yer naa, 'N 'yerɛ yɪ naa ɪka nɪɛ 'lɔ na tara won ɛ nyɛn dɔɔl, tɪche nɪɛ 'lɔ na ba tara ɛ, ti tara bālāa ban

den a bālāa ala. XXVII Tɪche a n dōdēme bala na ba bɔɔɔɔ ma ɪka n ɪ a ba nāa ɛ, yɪ nyɔɔr ba waan wa kɔ a ka a n niem.' " XXVIII Yesu na 'yer a anyāna baar wɔ de ban nie ka ba duoro a Jerusalem.

XXIX A ɛ won wa gbɔɔɔ a Betefagɪ nɪ a Betanɪ, tōɔ ben be ka ba bɔɔɔɔ Olive Tɪɪr Tōɔ, wɔ tō naa a wɔ poturbo ayi ti 'yer kɔ ba. XXX "Yɪ chen a tēbile 'lɔ a yɪ niem, yɪn wa kpɪɛɛ a tēe pɔ yɪn nyɛn bōpɔlbɪle ban lū, baa do wɔ jaa sɛɛ ɛ, yɪ for wɔ waan. XXXI Ala ɪ nɪɛ wa sɔɔr yɪ naa, 'Ŋmɪne a yɪ foro a bōpɔlbɪle?' Yɪ 'yer wɔ, 'A sɪ Soro ɛ bɔɔɔɔ wɔ.' " XXXII A bala won tō chen ti nyɛ a ɛ ne won 'yer ba. XXXIII Ban wa foro a bōpɔlbɪle, a bōpɔlbɪle dēme sɔɔr ba naa, "Ŋmɪne a yɪ foro a bōpɔlbɪle?" XXXIV A ba 'yer, "A sɪ Soro ɛ bɔɔɔɔ wɔ." XXXV Ba waan naa a bōpɔlbɪle wa kɔ a Yesu, na ba 'yɪɛr a ba fɔɔr dɔɔl a bōpɔlbɪle ju, ti nyɔɔ a Yesu ka wɔ do jāne. XXXVI A ɛ won chiine, ɛ mɪ ɛ a nɔbɛ 'yɪɛɛr a fɔɔr den a sɔɔr.

XXXVII Wɔn chen wa gbɔɔɔ a jie a sɔɔr na suu a Olive Tɪɪr Tōɔ ju, a nɪyɔɔ bala na turo wɔ piel chule nɪ nekpɛɛ na ba pɛɛɛ Nāanmɪn a ne'maa tōmō ala a jaa ban nyɛ jūu. XXXVIII "Nāanmɪn wɔ sɔɔ a nāa 'lɔ won tō! (Yiel Gān 118:26) Nyā'maar ben a saaju, ka a tɪɪr be a saaju jaa saaju." XXXIX Ka a Faraseemɪne na be a nɪyɔɔ bala pɔ, 'yer kɔ a Yesu, "Wi-

wile tãn a fõ poturbo a ba bar a gõn." ^{XL} A Yesu 'yer kũ ba, "Ala ı ba bar a gõn, kusıbe na pũũũ naa gõmõ."

^{XLI} Yesu na wa tara a Jerusalem na wũ nye a tẽe wũ kũn kũ wũ, ^{XLII} tı 'yer, "Ala ı a fũũ, fũũ gba ta bõõ a bon 'lo a dına bıbir nı taa waan nyã'maar, tıche a sũũ naa a fũ sã." ^{XLIII} A bıbir na wa vıe yı naa, ka a yı dõdẽme wa jilõ yı gũũr gũũr a jie wũ jaa. ^{XLIV} Ban neb yın nmer nı a yı bibiir nı a yı tẽe ba kũ wa bar kusır ka wũ dũũ wũ tũ ju e, bojũu yaa tıer tũ a sũũ a Nãanmın na waara a yı sã e."

^{XLV} Wũ pãa tı kpe naa a Nãanmın puorfũ yır bechaar pũ na wũ piel dire a bala na daara bara. ^{XLVI} Na wũ 'yer kũ ba, "A seb a Nãanmın gãn pũ ıka, 'A n yır na ı naa a puorfũ jie,' (Isaiya 56:7) tıche ka a yın maal wũ a 'nãnyıstı sũũlfũ jie.' "

(Jeremiya 7:11) ^{XLVII} Bıbir jaa le wũ wile ba be a Nãanmın puorfũ yır, tıche ka a Juu nıbe bũũrlo nıbere nı a Mosesı Nee wiwiilbe nı a nıbere bũũũ a wũ kufũ. ^{XLVIII} Tıche baa bõõ le ban na ı e, bojũu nıbe ba jaa 'yõũn toor chele a wũ 'yer.

XX

^I A bıbir ãsũũ Yesu ben a Nãanmın puorfũ yır bechaar pũ, wile a nıbe 'yere a Nãanmın 'yer nõũ kũũ ba. Ka a Juu nıbe bũũrlo nıbere nı a Mosesı Nee wiwiilbe nı a nıbere wa a wũ sã. ^{II} Na

ba suor wũ, "Yer kũ sı a jie fũn nye a sũr maala nı a anyãna, an kũ fũ a sũr nyã?" ^{III} Ka a Yesu mı 'yer, "N tara na suorũũ na suor yı. ^{IV} A Juũn na dõũ suorũ a nıbe a Nãanmın kũũ an le 'yõũ wũ, Nãanmın le 'yõũ bu nıre le 'yõũ wũ?" ^V A ba lieb guor taa 'yere, "Ala ı sı ben 'yer ıka Nãanmın le 'yõũ wũ, won lieb suor sı, nmine a saa sũũ de wũ e?" ^{VI} Tıche sın mı 'yer ıka nıre le 'yõũ wũ, a nıbe ba jaa na lũb sın nı kusıbe, bojũu ba jaa sũũn de ıka Nãanmın 'ye'yere le wũ ı." ^{VII} Be le a ba 'yer, "Saa bõõ a jie an yı e." ^{VIII} A Yesu mı 'yer kũ ba, "N mı kũ 'yer kũ yı a jie ın nye a sũr maala nı a anyãna e."

^{IX} Yesu chene na 'yere nı a nıbe na wũ lũb a sũkpa nyã kũ ba, "Daba le bur a tıwõnsı de kũ tũtũnũũ a ba kaara, tı yũ chen teer na wũ tı kor be jaa. ^X Ka a tıur wõmũ muũũfũ sũũ wa tã ka wũ ır a tũtũnũ ãsũũ tũ a bala na kaara wũ a puo ka ba pũr a wõmũ amıne tıur. Tıche ka a nıbe bala nme wũ bar ka wũ kul nũjaal. ^{XI} Ka wũ le tũ a tũtũnũ ãsũũ go, tıche a 'lo mı ba le nme nme naa tı tu tu wũ bar, ka wũ mı lieb kul a nũjaala. ^{XII} Ka wũ le maal tũ a ata sũũ ka ba nme a 'lo 'yõũ baal 'mũũ lũb bar a yõũ.

^{XIII} "A puo sũũ pãa 'yer, 'Nmine le ın ı? ın tũn a n bıdanõnaa amıne sã ban jo won vı.' ^{XIV} Tıche a tũtũnũũ na wa nye a bıdaba na waara a ba guor taa 'yer, 'Nyã le ı a

bōdire, yɪ ɪ a sɪ kɔ wɔ bar tɪ de a bonɪ.' ^{XV} Na ba nyɔɔ wɔ vu yin a puo kōkoor na ba tɪ kɔ wɔ. Bo lɛ a puo sɔɔ na wa ɪ a nɪbɛ banyāna? ^{XVI} Wɔn wa kɔ naa a nɪbɛ banyāna bar, tɪ de a puo kɔ nɪyor." Lɛ a nɪbɛ na wa wō a 'yerbir nyā a ba 'yer, "A kō tōɔ ɪ a lɛ ɛ."

^{XVII} Ka a Yesu kaa ba a lɛ a tātɪ tɪ sɔɔr, "Ala ɪ a kō ɪ a lɛ ɛ, a par nɪ bo an seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, 'A kɔsɪr 'lɔ a mɪmɪrbe na tɔr lɛ ɪ a kɔsɪr ju?' (Yiel Gān 118:22) ^{XVIII} ɪsɔɔ jaa wa lo a kɔsɪr nyā ju na kar kara, tɪche 'lɔ mɪ wa lo dib āsɔɔ won pɔrpɔr wɔ naa." ^{XIX} Ka a Mosesɪ nɛɛ wiwiilbe nɪ a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛɛ kaara sɔr 'lɔ ban na tu nyɔɔ wɔ fɔɔ, bojūu ba bōɔn naa ɪka bala lɛ wɔ lob a sɔkpa gbɛb, tɪche na ba joro a nɪbɛ dābāɛ.

^{XX} Ba jɔrɔ naa Yesu, na ba ir nɪbɛ tō ka ba tɪ maala fika nɪsɔn tɪ jɔrɔ wɔ. Ba bɔɔrɔ naa ɪka ba wō a wɔ nɛɛ 'yerbie de nyɔɔn wɔ 'yōɔ kpɛɔ sɔɔ nūu pɔ, na ɪ a paal nɪkpɛɛ. ^{XXI} A nɛber nɪbɛ banyāna sɔɔr wɔ naa, "Wiwile sɪ bōɔ naa ɪka fɔ ma 'yer naa na fɔ wiil a lɛ na tor, faa 'yōɔnɔ nɪbɛ gar taa ɛ, tɪche na fɔ wile a nɪbɛ Nāanmɪn sɔr nɪ yelmāɛ. ^{XXII} Sɔr ben be a sɪn yab a lōpo kɔ a Nākpɛɛ Siisa bɪ sɔr ba be be ɛ?" ^{XXIII} Yesu nyen a ba yɛ na wɔ 'yer kɔ ba, ^{XXIV} "Yɪ wiil ma a libikur. An ju nmaa nɪ a wɔ yuor lɛ be be?" ^{XXV} A ba 'yer, "A Nākpɛɛ Siisa lɛ." A wɔ 'yer kɔ ba. "Yɪ kɔ a Nākpɛɛ

Siisa a ala na ɪ a Nākpɛɛ Siisa bon na yɪ mɪ de a ala na ɪ a Nāanmɪn bon mɪ kɔ a Nāanmɪn." ^{XXVI} Ba bɛr won a nɛɛ faa a anyāna won 'yer a chāsara, ka nɛɛr 'maa ba nɪ a 'yer nyāna won 'yer, a ba ɪ gbulo gbulo.

^{XXVII} A Saduseemɪne na 'yer ɪka a kūu pɔ irfɔ ba be be ɛ, bamɪne wan a Yesu sɛ wa sɔɔr wɔ. ^{XXVIII} "Wiwile, Mosesɪ seb 'yōɔ a wɔ gān pɔ kɔ sɪ ɪka, ala ɪ daba kul pɔɔ na wɔ wa kpi, tɪche ka a pɔɔ ba dɔɔ bie ɛ, a yɛbɛ wɔ de a pɔɔ kɔɔr kul na wɔ dɔɔ bie kɔ a yɛbɛ. ^{XXIX} Yɛɛr ayopōi lɛ dōɔ be be, ka a ba kpɛɛ kul pɔɔ na wɔ kpi, tɪ baa dɔɔ bie ɛ. ^{XXX} Ka a wɔ turo ^{XXXI} nɪ a ata sɔɔ mɪ kul a pɔɔ, tɪ kpi, lɛ a yɛɛr ayopōi bala mɪ, kul a pɔɔ tɪ kpi baa dɔɔ bie ɛ. ^{XXXII} A baaraa jaa ka a pɔɔ mɪ kpi. ^{XXXIII} An be a lɛ, bala wa ir a kūu pɔ, buor sɔɔ pɔɔ lɛ won ɪ, an ɪ ba jaa ayopōi kul wɔ naa?"

^{XXXIV} A Yesu 'yer kɔ ba, "Nɪbɛ na be ka a wɛr pɔ, kulo nɪ taa. ^{XXXV} Tɪche a bala na sɛɛn na ir a kūu pɔ a bɪbir 'lɔ, bala ba kulo taa ɛ. ^{XXXVI} Bala kō lɛ kpi go ɛ, nɪtāa lɛ a malakasɪ na ba kpɪrɛ ɛ. Ba ɪ naa Nāanmɪn bɪbɪir an ɪ bala lɛ ɪ a kūu pɔ irfɔ bɪbɪir. ^{XXXVII} A kūu pɔ irfɔ, Mosesɪ mɪ wiil sɪ naa ɪka a ɪn yelmāɛ a lɛ won seb a wɔ gān pɔ, a Nāanmɪn na 'yerɛ nɪ wɔ a tɪbile na 'lɪrɛ a būu, ka wɔ seb ɪka Nāanmɪn bɔɔl wɔ māɛ, Abraham, Isaakɪ nɪ a Jekɔb Nāanmɪn. (A

Yifo Gān 3:6) XXXVIII Waa ı kũn Nāanmın ε, tıche wō ın a vœ Nāanmın a wō 'yõo le ba jaa ı vœ.”

XXXIX Ka a Mosesı nεε wiwilbe bamıne 'yer, “Wiwile, fō 'yer vıla.” XL Nıre jaa ba le 'la sōor wō go ε.

XLI Yesu pāa sōor ba naa, “Nımıne le a ı ka a nıbe 'yere ıka a Kırısıto ın a Nāa David Bidaba? XLII A Nāa David māe 'yer a wō yiel gān pō, ‘A n Soro Nāanmın 'yer kō a n Soro nyā won ır, ‘Jāne a n nūsōo jie, XLIII ka n wa de a fō dōdēme bin a fō gbεε pılem.” ’

(*Yiel Gān 110:1*) XLIV A Nāa David buol wō naa a wō Soro, nımıne won le ıre wa ı a wō bie?”

XLV A nıbe na chele a le won 'yere, ka Yesu 'yer kō a poturbo. XLVI “Yı gu yı māe a Mosesı nεε wiwilbe 'yõo. Ba nõ naa fuu vεesi sufo, na ba nõ ıka ba puoro ba a dar pō. A ba lōfo yie a niem le ba ma jāne na ba jāne a jibere jie bala wa lōo dire. XLVII Bala le ma fōo a pōo kōe yie na ba ma sōor Nāanmın kor buoro ıka a nıbe ba kaara ba. Ban nyen ge dεer.”

XXI

I Yesu dōon kaa nye a tara dēme na 'yõonō a ba libie be a Nāanmın puorfō yir. II Wō nyen pōo kōor nõo sōo mı na 'yõo kobı ayı. III A Yesu 'yer kō ba, “Yelmāe le n 'yere kuro yı ıka a pōo kōor nõo sōo nyā 'yõon gar ba jaa. IV A nıbe banyāna ma ır 'yõo tı che a libie amıne, tıche a pōo

nyā bon jaa won tara le wō de 'yõo.”

V A Yesu poturbo bamıne 'yere na a le ban maal a Nāanmın puorfō yir nı a kōsır vıelsı, nı a kōfosı ban kō Nāanmın. Tıche ka Yesu 'yer kō ba, VI “A kōsıbe anyāna yın nye a kana, sōo waara naa, āsōo jaa kō dōol a wō tō ju ε, a jaa na wēl gā tēe.” VII Ka ba sōor wō, “Wiwile, dabor le an ı? Bo le na ı a jāne ala wa buoro a ıfo?”

VIII A wō 'yer kō ba, “Yı gu yı māe ka nıre taa bel yı ε. Bojūu nıyōo le na de a n yuor waan wa 'yere ıka, ‘Maa le ba ı,’ ka a ı, ‘Sōo gbur naa.’ Yı taa turo ba ε. IX Yın wa wō jεer nı faa taa, yı ta vē ka dābāe kpe yı ε. A anyāna le na de nie wa, tıche a ba ı a baarfō le ε.” X Tı pāa 'yer kō ba, “Nıbe na ır tı jεer nı a tēe āsōo nıbe, ka a nāmıne mı ır jεere taa. XI A tēe na mı nıre naa a jie wō jaa ka a kō lo ka a baal dεbe de jıir a jaa ka a dābāe nı jāne yı saaju.

XII “Sere tıche ka anyāna na wa ı ban ge yı naa, na ba nyōor yı chiin a lōfo jıir na ba fıır yı chiin tı pōo. Ban fıır yın chiin a nāmıne yie nı a paal nıbere jie a n yuor jūu. XIII A anyāna na kō yın sōr ka yı dı a n dāaste kō ba. XIV Tıche yı ta ı ka a ı yı tıere a le yın na tı 'yer faa yı māe ε. XV Bojūu maa le na kō yı a 'yer nı a yē ka a yı sāma dēme kō tōo nye jie chur yı ε. XVI A yı sāmıne nı a yı mamıne, yεer nı a

yí bal nibe ní a yí barmine na gar 'yǒo yí ka ba kó a yí bamine. ^{XVII} Nibe ba jaa na 'laar yí naa a maa jǔu. ^{XVIII} Tiche a yí jukoolbir kǒ wa we ε. ^{XIX} Yín chene sǒo Nāanmín ní yelmāe yín faan yí mǎe.

^{XX} "Yín wa nye a sojasi a ba wa ηmaa jilǒ a Jerusalem, yí bǒo ɪka a wɔ welfo gbɔr jaa yēyē. ^{XXI} Ka a bala na pǎa be a Judiya ba joro duoro a tǒn jur. A bala mí na be a a Jerusalem tēe pǒ, yí joro yire, ka a bala mí na be a tēe kǒkoor ba ta le kpe a tēe pǒ go ε. ^{XXII} A sǒo nyāna le a Nāanmín na kpāa a Isral nibe, a kpāafɔ nyā na ɪn a le ban seb a Nāanmín gǎn pǒ. ^{XXIII} A bíbir nyā na ɪn wǒm kó a pǒo pɔɔr ní a bipile dēme, dǒoye kpēε na ben a wer pǒ, bojǔu Nāanmín suur le dire a wɔ nibe. ^{XXIV} Sokpēε le ban kɔn ba, tí nyɔɔr ba nípɔɔrsi kaar kó a paalsi. Ka a bala na ba ɪ a Juu nibe na nēere naa a Jerusalem wa tí tǎn a sǒo 'lo a Nāanmín na 'yǒo kó ba.

^{XXV} "Yín nyen jǎnsi a mǒtǒo pǒ, ηmera pǒ ní a ηmerbie pǒ. Tuo na pǒon níburɔ jaa na be ka wer ju, ka dǎbǎe kpe a nibe, a man kpēε kǒo na kara na a ɔɔrɔ. ^{XXVI} Dǎbǎe nyā na vē naa ka a nibe pel, bojǔu ba bǒon naa a dǒoye nyā na waara a wer pǒ, a saaju bomo a jaa na dǒonǒ naa. ^{XXVII} A daar 'lǒnǒ le ban nye a maa Nísaal Bie na yí a julǒjuur

pǒ, waara ní a kpēo ní a tur kpēε. ^{XXVIII} A yeke anyāna wa ɪre, yí ir ara tí jeer a yí jur, bojǔu a yí faafɔ gbɔrɔ naa."

^{XXIX} Sokpa nyā le a Yesu lob kó ba, na wa 'yer, "Yí kaa a polpol tɪε ní a tur a jaa. ^{XXX} Yín wa nye ka a tɔɔrɔ a vaar yí ma bǒon naa ɪka tol tara naa. ^{XXXI} A le mí le, yín wa nye a yelsi anyāna ka a ɪre, yí bǒon ɪka a Nāanmín nǎalǒo gbɔr naa.

^{XXXII} "Yelmāe jaa le n 'yere kɔrɔ yí ɪka nísaal jaa kǒ kpi baar ε, tiche ka a yelsi anyāna ɪ ε. ^{XXXIII} A saaju ní a tēe, a jaa na wa baaraa, tiche a maa 'yerbie kǒ wa baar ε.

^{XXXIV} "Yí guro yí mǎe, ka a yí nyāa taa pǒo ε, ní dǎa kuolfo ní a āgǎn nyā bǒbɔɔrsi ka a bíbir nyā taa wa dǔu yí fika chebaa na teb ε. ^{XXXV} Bojǔu a le na ɪ ɪn na wa, pǒon níre jaa na be ka a wer nyā pǒ. ^{XXXVI} Yí kaara na yí sɔɔrɔ Nāanmín, na yí tǒo jo yí a ala a jaa na wa wa ɪ pǒ, na yín tǒo ara a maa Nísaal Bie niem."

^{XXXVII} A Yesu ma wile naa a nibe be a Nāanmín puorfo yir, tiche ka a tǎsɔo ka wɔ ma do a tǒo 'lo ban bɔɔlo a Olive Tur Tǒo tí gǎ a be. ^{XXXVIII} Ka a nibe ma chene ηmaa ir a bibio wa be a Nāanmín puorfo yir ɪka ba wa chel a wɔ 'yer.

XXII

^I A Paanǒkǒo Lǒofɔ ban bɔɔlo a Gǒl Bar Difɔ gbɔrɔ naa. ^{II} Ka a Juu nibe bɔɔrlo

nɪberɛ nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwi-
ilbe bɔɔrɔ sɔr 'lɔ ban na tu
nyɔɔ a Yesu jaa jom, bojju
ba joro naa a nɪbe dābāɛ.
III Ka a Satan pāa kpɛ a Ju-
das na yi a Isikariyot na ɪ
a nitōnsɪ pie nɪ ayi āsɔɔ.
IV Wɔ ir chen a bɔɔrlo nɪberɛ
nɪ a Nāanmɪn puorfɔ yir
gugurbo sɛ, ka ba tɪ man taa
lɛ wɔn na ɪ, ka ba nyɔɔ a
Yesu. V Ba pɔɔ pel naa ka ba
sɔɔ ɪka ban kɔ wɔ naa libie.
VI Judas sɔɔ naa na wɔ kaara
bɔɔrɔ sɔr 'lɔ wɔn na nyɔɔ a
Yesu kɔ ba ka a nɪyɔɔ ba be
be ɛ.

VII A Paanōkōo bɪbir vɪɛ
naa, ka ban kɔ a Gōl Bar Difo
per. VIII Yesu tōn a Pita nɪ
Jɔɔn na wɔ 'yer, "Yɪ chen tɪ
chɔɔr jie ka sɪ chen tɪ di a
Gōl Bar Difo." IX Ka ba sɔɔr
wɔ, "Nyɪnɛ lɛ fɔ bɔɔrɔ ɪka sɪ
chen tɪ chɔɔr?" X A wɔ 'yer,
"Yɪn wa tɪ kpɛ a tɛɛ pɔ, yɪn
tuor daba na tuo kōɔ nɪ yuor
yɪ turo wɔ tɪ kpɛn a yir 'lɔ
pɔ wɔn kpɛ. XI Na yɪ tɪ 'yer a
yir sɔɔ, a wiwile lɛ 'yer ɪka sɪ
wa sɔɔr fɔ kaa, ka nyɪnɛ lɛ a
sāanba die be, ka 'lɔ naa wɔ
poturbo na wa di a Gōl Bar
Difo? XII Wɔn wiil yɪn bɔɔrɪɛ
dikpɛɛ ban chɔɔr yɪ maal a
bōdiir a be." XIII Ba chen tɪ
nye a lɛ nɛ a Yesu na 'yer na
ba chɔɔr a bōdiir a be.

XIV A sɔɔ na wa ta Yesu nɪ
a wɔ nitōnsɪ wa jānɛ naa a
bōdiir par. XV Be lɛ wɔ 'yer
kɔ ba, "N bɔɔrɔ na yɔɔ jaa
ɪka n 'mataa din yɪ a Gōl
Bar nyā bōdiir tɪ na n di
a dɔɔyɛ. XVI Bojju n 'yerɛ
na kɔrɔ yɪ ɪka n kō lɛ di
yaa go ɛ, wa tɪ tān ye lɛ jaa

na maal baar a Nāanmɪn
nāalōɔ pɔ." XVII Wɔn wa de
a dāa naa nɪmele wɔ puor
Nāanmɪn yāan tɪ 'yer kɔ a
wɔ nitōnsɪ, "Yɪ de a anyā
nyū lɔɔr taa. XVIII Bojju n
'yerɛ na kɔrɔ yɪ ɪka n kō lɛ
nyū a dāa anyāna go ɛ, tɪ
tān a Nāanmɪn nāalōɔ waa
daar."

XIX Wɔ lɛ den a paanōɔ
puor Nāanmɪn yāan tɪ na
wɔ nɪma de kɔ ba tɪ 'yer, "A
maa āgān lɛ a nyāna un diere
kɔrɔ yɪ, yɪ maala a nitō tɪɛɛ
nɪ ma." XX Lɛ nɪ wɔ ju lɛ ban
wa di baar wɔ den a nɪmele
tɪ 'yer, "A nɪmele nyā un a
netɪr paalaa na ɪ a maa jān
na kpaar a yɪ jūu.

XXI "Tɪche a 'lɔ na garɔ
'yɔɔ ma lɛ n 'mataa dire nɪ
a bōdiir. XXII A maa Nɪsaal
Bie na chen naa nitāa lɛ
a Nāanmɪn na bin, tɪche
nɛbier ben a nɪɛ 'lɔ na garɔ
'yɔɔ ma." XXIII A ba piel sɔrɔ
taa ɪka a bā buor sɔɔ lɛ na
pāa tō a nitō.

XXIV Ka nɛchɪɛ mɪ ir a
nitōnsɪ pɔ, a ba chɪɛ taa
bɔɔrɔ ɪka ba bōɔ buor sɔɔ lɛ
na ɪ a ba jaa nɪkpɛɛ. XXV A
Yesu 'yer kɔ ba, "A bala na
ba ɪ a Juu nɪbe nāmɪnɛ ɛ, ma
firɛ naa a nɪbe, ka a bala mɪ
na wile a ba kpāɛn bɔɔlɔ ba
māɛ, nɪsōnbɔ. XXVI Tɪche yɪn
'lɔ a ba ɪ lɛ lɛ ɛ, a 'lɔ na ɪ a
yɪ kpɛɛ, 'lɔ lɛ na ɪ a yɪ jaa
bibile, a 'lɔ na kaara yɪ, 'lɔ lɛ
na tōnɔ kɔrɔ yɪ. XXVII Nɪbuor
sɔɔ lɛ ɪ kpɛɛ, a 'lɔ na jānɛ a
bōdiir par, bɪ a 'lɔ na pōnō?
A ba ɪ a 'lɔ na jānɛ a bōdiir
par ɛ? Tɪche a maa na ɪ a yɪ

nɪkpɛɛ ben a yɪ sɛ̃, ɪ a yɪ bõ põnõ.

XXVIII “Yɪn lɛ ɪ a nɪbɛ bala na chɛnɛ ara gu ma a n wõm pɔ. XXIX N kɔ yɪn a nãalõõ nɪtãa lɛ a n Sãa na kɔ ma a nãalõõ. XXX Ka maa nɪ yɪn lõõ di tɪ nyũ be a n nãalõõ pɔ, na yɪ jãnɛ a nãa dakɔɔ ju tɔɔɔ a Isral balsɪ pie nɪ ayɪ 'yer.

XXXI “Simon, Simon, a Satan sɔɔɔr sɔɔɔr Nãanɪmɪn sɛ̃ ɪka wɔ yɪl yɪ chi kaar. XXXII Tɪchɛ a fõõ Pita n sɔɔɔr Nãanɪmɪn kɔ fɔ ɪka, a fɔ sɔɔfɔ ta bõbɔɔr ɛ, a fõõ wa lɪɛb puor, fɔ 'yõõ a fɔ taaba ãkpãɛn.” XXXIII Tɪchɛ ka a Simon 'yer, “N Soro, n chɔɔɔr naa ɪka maa nɪ fõõ lɛ na lõõ kpe a pɔɔfɔ die pɔ, na sɪ 'mataa kpi.” XXXIV A Yesu 'yer, “A fõõ Pita, sɛrɛ ka a nɔraa kõ a dɪna fɔn chɪr gbɛɛ ata ɪka faa bõõ ma ɛ.”

XXXV Be lɛ a Yesu pãa sɔɔɔr ba, “In dõõ tõ yɪ a nũjaala, yaa tara libie ɛ, bu wɔɔ nɪ nafɔɔɔr ɛ, yɪ dõõ bɔ bon faa bu?” A ba 'yer ɪka baa bɔ bon jaa faa ɛ. XXXVI A wɔ 'yer kɔ ba, “Tɪchɛ põpãanyã, fõõ nyã na tara libie de, fõõ nyã nɪ na tara wɔɔ de, fõõ nyã na ba wa tara sɔkpɛɛ ɛ, de a fɔ fuu da na fɔ dãn a sɔkpɛɛ. XXXVII A sɛb a Nãanɪmɪn gãn pɔ ɪka, ‘Ba sɔɔɔr won 'yõõ a tõdɛbɛ dɛmɛ pɔ.’ (Isaiya 53:12) N 'yerɛ na kɔɔɔ yɪ ɪka maa lɛ ban maal a lɛ nɛ, õõ, a lɛ ban sɛb a n yele a gbɔɔɔ na tafu.” XXXVIII Ka a poturbo 'yer, “Sɪ Soro nyɛ sɔbɛrɛ ayɪ.” A wɔ 'yer, “A sɛɛ naa.”

XXXIX Yesu yɪn duoro a Olive Tɪr Tõõ ju, nɪtãa lɛ won ma ɪrɛ ka a wɔ poturbo turo wɔ. XL Wɔn wa ta a jie wɔ 'yer kɔ ba, “Yɪ sɔɔɔɔ Nãanɪmɪn na yɪ taa lo a bɛɛr kaa pɔ ɛ.” XLI Wɔ tɔɔn jãa ba bãlãa fɪka kɔsɪr fɔn na lɔb ka wɔ ta, na wɔ gbɔɔr dumo sɔɔɔɔ Nãanɪmɪn 'yerɛ, XLII “N Sãa, ala ɪ fɔ bɔɔɔɔ naa, de a dɔɔyɛ nɪmɛle nyãna bar ma, a ɪ a fɔ bɔfɔ a ta ɪ a maa bɔfɔ ɛ.” XLIII Be lɛ a malaka yɪ be a saaju wa a wɔ sɛ̃ wa 'yõõ wɔ ãkpɛõ. XLIV A nɪbaal na kpe wɔ a lɛ, ka wɔ sɔɔɔɔ Nãanɪmɪn kpɛõ jaa ka a nyɪɛ hãna wɔ loro tɛɛ fɪka jãt. XLV Wɔn wa ir a Nãanɪmɪn sɔɔɔrfɔ jie lɪɛb chɛn tɪ nyɛ ka a wɔ poturbo gã gur nɪ pɔsõõ. XLVI Ka wɔ sɔɔɔr ba, “Nɪmɪnɛ a yɪ gã guro? Yɪ ir sɔɔɔɔ Nãanɪmɪn na yɪ taa lo a bɛɛr kaa pɔ ɛ.”

XLVII Wɔn chɛnɛ 'yerɛ a lɛ ka a ɪ a nɪyɔɔ daan sãa, ka a 'lɔ ban bɔɔlɔ a Judas a Pie Nɪ Ayɪ ãsɔõ lɛ de ba a nie. Wɔ tɔɔn ta a Yesu puor wɔ. XLVIII Tɪchɛ ka a Yesu sɔɔɔr wɔ, “Judas, fɔ ben de puorfɔ garɔ 'yõõ a maa Nɪsaal Bie?” XLIX Yesu poturbo na nyɛ a lɛ na ɪrɛ ka ba sɔɔɔr wɔ, “Sɪ Soro, sɪ chɪrɛ nɪ a sɔbɛrɛ bu?” L Ka a ba ãsɔõ chɛ a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪkpɛɛ gbãgbaa nũsõõ toor nɪmaa. LI Tɪchɛ ka a Yesu 'yer, “Yɪ ta lɛ maal a lɛ ɛ.” Tɪ na wɔ sɪr a daba toor ka wɔ choo. LII A Yesu pãa sɔɔɔr a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ nɪ a Nãanɪmɪn puorfɔ yɪr gugurbo nɪbɛrɛ nɪ a Juu nɪbɛ nɪdierbe, “A

mõ nɔbier ɛ n ɪ ka yɪ waan soberɛ nɪ dakorsɪ a n nyɔɔfo jie bɪ? LIII Maa nɪ yɪn ɛ be be bɪbir jaa be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, yaa nyɔɔ ma ɛ, tɪche a yɪ bɪbir vɪɛ naa ka a libe mɪ di nāa.”

LIV Ba nyɔɔ naa Yesu, na ba chiine a bɔɔrlo nāa yir, ka a Pita mɪ be a puor na wɔ turo. LV Ban tɪ ta ba gbɔɔn bɪu be a bechaar sālsoɔ 'mataa jānɛ ka a Pita mɪ tɪ pɔɔ ba ka ba 'mataa jānɛ. LVI Ka a gbāgbapɔɔbile nyɛ wɔ a bɪu na chaar na wɔ kaara wɔ jaa tāu tɪ wa 'yer, “A daba nyā mɪ ɪn a wɔ poturo āsoɔ.”

LVII Tɪche ka a Pita chiir 'yer, “Pɔɔ, n ba bɔɔ wɔ ɛ.” LVIII A ba kor ɛ ka a nɪrɛ āsoɔ nyɛ wɔ na wɔ 'yer, “Fɔ mɪ ɪn a ba āsoɔ.” Ka a Pita 'yer, “Daba, n ba ɪ a ba āsoɔ ɛ.” LIX A ba ɛ kor ɛ, ka a nɪrɛ āsoɔ mɪ 'yer, “A ba ɪ baal ɛ, a daba nyā ɪn a ba āsoɔ bojɪu Galilee ɛ wɔ yɪ.” LX Ka a Pita 'yer, “Daba, n ba bɔɔ a ala fon 'yerɛ ɛ.” Ka a nɔraa mɪ tɔɔ kɔ a ɛ nɛ. LXI Ka a Yesu lɛb na wɔ kaa a Pita, a wɔ tɔɔ tɪɛr tɔ a ɛ a Yesu na 'yer kɔ wɔ ɪka, “Sɛrɛ tɪche ka a nɔraa kɔ a dɪna fon chiir man gbɛɛ ata.” LXII Ka a Pita ir yɪ a yɔɔ na wɔ tɪ kɔ nɪbaal kɔn.

LXIII A dɔɔr bala na nyɔɔ a Yesu, piel na ba ɪrɛ wɔ laara tɪ nɪmiere wɔ. LXIV Ba pɔɔ wɔ naa nɪbie tɪ sɔɔr, “Bɔɔ na fɔ 'yer kɔ sɪ a nɪnyɪnɛ na nɪme fɔ?” LXV Ba ɛ den 'yerbidebe yɔɔ tɔ ton wɔ.

LXVI A wer na wa chaar, a Juu nɪbe nɪdierbe nɪ a ba bɔɔrlo nɪberɛ, nɪ a Mosesɪ

Nɛɛ wiwiilbe lɔɔn taa, ka ba tara a Yesu waan a be. LXVII A ba sɔɔr wɔ, “Ala ɪ fɔɔ ɛ a Nɪ-iraa 'lɔ, 'yer kɔ sɪ.” Ka a Yesu 'yer, “Maa 'yer, yɪ kɔ sɔɔ ɛ. LXVIII Ala ɪ n sɔɔr yɪn 'yer yɪ kɔ haa ma nɛɛ ɛ. LXIX Tɪche an yɪ a dɪna chiine, a maa Nɪsaal Bie na jānɛ naa Nāanmɪn kpɛɔ sɔɔ nɪsɔɔ jie.” LXX Ka ba sɔɔr wɔ, “Fɔɔ ɛ ɪ a Nāanmɪn Bie ɔ?” Kaa a Yesu 'yer, “Yɪn ɛ 'yer ɪka ɛ n ɪ.” LXXI Ka ba pāa 'yerɛ kɔrɔ taa, “Bāa 'yɔɔ ɛ sɪ ɛ bɔɔrɔ dāasɛ go? Sɪ wɔn yɪ a wɔ māɛ nɛɛ pɔ.”

XXIII

I Be ɛ a nɪyɔɔ bala pāa tara a Yesu chiin a be a paal nɪkpɛɛ Pilate sɛ. II Na ba tɪ piel 'yerɛ a 'yerɪ anyāna dɔɔlɔ wɔ, “Sɪ nyɛn a daba nyāna ka wɔ 'yɔɔnɔ a nɪbe 'yer, a ba ta yab a lɔpo kɔ a Nāa Siisa ɛ, na wɔ ɛ 'yer ɪka 'lɔ ɛ ɪ a Nɪ-iraa na ɪ a nāa.” III Ka a Pilate sɔɔr a Yesu, “Fɔɔ ɛ ɪ a Juu nɪbe nāa ɔ?” Ka a Yesu 'yer, “Ɔɔ, fɔɔ baa 'yer.” IV Ka a Pilate pāa 'yer kɔ a bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a nɪbe, “N ba nyɛ chefɔ jaa a daba nyā jie ɛ.” V Tɪche ka a nɪbe tɔr tɪ chɛnɛ 'yerɛ, “Wiilfɔ nyāna ɛ wɔ tara dɔɔnɔ nɪ a nɪbe be a Judiya. Galilee ɛ wɔ piel a yeke nyāna be wa tān a ka.”

VI Pilate na wɔ a nɪtɔ ka wɔ sɔɔr, Galilee ɛ a daba yɪ bɪ? VII Wɔn wa bɔɔn ka a Herɔd paal nɪrɛ ɛ, wɔ vɛ naa ka ba tara wɔ chiin tɪ kɔ a Herɔd, ka ɪ a Jerusalem ɛ wɔ mɪ be a sɔɔ 'lɔnɔ.

VIII Herod na wa nye a Yesu, wo pɔɔ pel naa, bojūu a kor won wō a Yesu yele na wo buɔɔ a wo nyefo, ka wo tō a ne'maa tōmō. IX Na wo soor a Yesu soor yɔɔ ti waa haa wo nee ε. X Ka a juu nibe buɔɔlo nibeɛ ni a Mosesi Nee wiwiilbe na ara a be 'yere 'yer kpāen dɔɔlo wo. XI Herod ni a wo sojasu maal a Yesu deɛr na ba ure wo laara. Ba su wo naa a nāa fuu ti lieb wo chiin a Pilate sē. XII Herod ni a Pilate dɔɔ tara taa ni 'yer, ti a daar 'lōnō le ba maal a 'yer.

XIII Be le a Pilate buɔɔ a buɔɔlo nibeɛ, ni a tēe nibeɛ, ni a nibe ba jaa lōo taa. XIV Na wo 'yer kɔ ba, "Yin le waan a daba nyāna a n sē wa 'yer ika wo sōnō naa a nibe. N vier naa a wo 'yer a yi jaa niem ka a ala yin 'yer dɔɔl wo ba i yelmāe ε. XV Herod mi ba nye yele jaa a wo jie ε, ala le so ka wo le lieb wo wa kɔ si, yin māe nye naa won ba maal yele jaa na seen kūu ε. XVI A le jūu in vē naa ka ba fob wo tiche kaa n bar wo." 1

XVIII Ka ba jaa nme chel daa 'yere, "Nmaa daba nyā ju ti na fo yuo a Barabasu na fo kɔ si." XIX Ba pɔɔ naa a Barabasu, bojūu 'yer dɔɔ lo be a tēe pɔ, ka wo kɔ nure. XX Pilate na buɔɔlo ika wo bar a Yesu wo le 'yer kɔ a nibe go. XXI Tiche ka ba chene nmiere a chelsi 'yere, "Kpa wo a daa ju, kpa wo a

daa ju." XXII Gbɛɛ ata le wo soor ba, "Bo? Bāa deɛr le wo i? Maa ba nye deɛr jaa won seen kūu ε. A le jūu in vēn ka ba fob wo ti bar wo." XXIII Tiche ka ba chene tāna buɔɔlo ika wo kpa wo a daa ju, ka a ba gōmō wa tōo wo. XXIV Le le a Pilate 'yer ika won i naa a le ban 'yer. XXV A Barabasu 'lo na dɔɔ dam a tēe na wo kon nure ka ba nyɔɔ wo pɔɔ, wo yuo won bar ti kɔ ba a Yesu.

XXVI A le ban chiine a Yesu, ba nyɔɔn daba yuor na di Simon, Sireni le wo yi na wo yi a yōo ti kpɛɛɛ a tēe pɔ. Ba fir won de a Yesu daa tuo wo ka wo turo ni wo. XXVII Ni yɔɔ turo wo naa lōon pɔbɔ, bala le kōnō waala kɔɔ wo. XXVIII Ka a Yesu lieb 'yer kɔ ba, "Jerusalem pɔobil, yi ta kōnō kɔɔ ma ε, yi kōnō kɔɔ a yi māe ni a yi bibiir. XXIX Bojūu bibir kōo na wa vie naa ka yi 'yer, 'Popel le kɔ a pɔbɔ bala na ab ni pɔɔ 'lo jaa na ba dɔɔ bie ε, bu bure ala jaa na ba 'yen kaa ε.' XXX 'A ban pāa 'yere kɔɔ a tōbere, "Yi lo pɔɔ si, na yi ũu si." ' (Hosea 10:8) XXXI Ala i nibe maala naa a nitōnō kɔ a tie na chene i a 'maar, nmine ban i wo 'lo wa ko?"

XXXII Dɔɔr ayi na maal deɛr, ka ba nyɔɔr ba 'matāan a Yesu chiine a kɔfo jie. XXXIII Ba chiin ban ti tān a jie ban buɔɔlo Julaa, be le ba kpa āsɔɔ jaa a wo daa ju, ka a nidebe ayi bala ka a āsɔɔ be

1 XXIII:XVI 23:16 A gāma amune po baa 'yōo a pōfo pie ni ayopōi ε ika, 17 Bala wa dire a Gōl Bar Difo yuon jaa a Pilate ma ir nure a pɔɔfo die po kɔ ba.

a Yesu nūsōo jie, tiche ka a āsōo mi be a wō gobaa jie. XXXIV Be le a Yesu 'yer, "N Sāa, vë kō ba, baa bōō a le ban ure ε." Gbām le ba gba na ba pōn a wō fuusi.

XXXV Ka a nibe ara kaara wō, ka a Juu nibe niberere ara kperere wō na ba 'yere, "Wō ma faan bamine, vë a wō faa a wō mǎe ala i 'lo le i a Nt-iraa 'lo a Nāanmīn na ir." XXXVI Ka a sojasi mi wa ure wō laara, na ba de a dāmiir kō wō. XXXVII Tī na ba 'yere, "Ala i fōō le i a Juu nibe nāa, faa a fō mǎe." XXXVIII Ba seb sebie mar be a wō ju pō ka a 'yer, "Nyāna le i a Juu Nibe Nāa".

XXXIX A nidebe bala ban lōō kpan wō, āsōo tōrō won 'yere, "A ba i fōō le i a Nt-iraa ε? Faa a fō mǎe tī mi faa si." XL Tiche ka a wō tō sōō 'lo gōnō wō 'yere, "Faa joro Nāanmīn dābāe ε, an i a kūu 'lo le fō mi kpire. XLI Sīn gefō seen si naa, si nyen a le na see sīn maal, tiche a daba nyā 'lo ba maal deer jaa ε." XLII Tī pāa 'yer kō a Yesu, "Tīer tō ma fōō wa kpe a fu nāalōō pō." XLIII Ka a Yesu 'yer, "Yelmǎe le n 'yere kōrō fō, dīna maa nī fōō le a Nāanmīn tēvila pō."

XLIV A mōtōō dōō gborō a garju sālsoō tiche ka a chāa i jaa gbeb, ka a mōtōō wa tī vir. XLV A mōtōō ba le chaar go ε, ka a fōbaa 'lo ban lū var a Nāanmīn puorfō yir die pō 'mar ayi. XLVI Be le a Yesu tǎn kpēō jaa 'yer, "N Sāa, fō nūu pō le n de a n sīe 'yōō." Wōn wa 'yer a nitō baar,

tī voor a wō voor baaraa. XLVII A sojasi nīkpēe na nye a le na i wō dān Nāanmīn tī 'yer, "Sīre jaa a daba nyā in nitor." XLVIII Ka a nibe ba jaa na lōō taa a be nyen a le na i ka ba lieb pōsōō, na ba waala kulo. XLIX Tiche a wō nībōonsi pōon a pōbō bala na tu wō yi a Galilee ara tēer tī kaara a le na ure.

L Daba āsōo mi ben be ban buōlo Josefō, wō pōō naa a niberere pō, na wō i nīsō nī nitor. LI Wō tōr naa a le ban 'yer nī a le ban ure. Wō yi naa a Judiya paal pō tēe ban buōlo Arimatīya, wō mi dōō chele a Nāanmīn nāalōō. LII 'Lo le chen a Pilate sē tī sōōr a Yesu āgān ūka wō ūu. LIII Na wō pāa yōō a kūu suun tī vil wō a fōpīla pōō tī ūu wō a yaa ban chī kosir pō, ban ba ūu nire sere ε. LIV A daar 'lōnō le ba mi choōrō ka a Pēnfō Bībir na piel. LV A pōbō bala nī a Yesu na 'mataa yi a Galilee wa, ba tu naa a Josefō tī nye a yaa nī a le ban ūu a Yesu. LVI Tī na ba pāa lieb kul tī choōr a tāt nī a kānyūu vīla na tī fō a Yesu āgān, tiche a Pēnfō Bībir jūu, baa dam ε, ba pēn naa a le a Mosesi Nēe na 'yer.

XXIV

I A Pēnfō Bībir divīe bio bibio, a pōbō den a kānyūur vīla ala ban choōr chiin a be a yaa par. II Ba tī nyen ka a kosir bil yi a yaa nēe pō. III Ka ba kpe tiche baa nye a Yesu āgān ε. IV A ba ara bēne a le ne ka a dōōr ayi

wa dũu ba ka a ba bõsursi pɛl saa nyũrfɔ kaar. ^V Ka a dābāe kpe a pɔbɔ, ka ba kpa kpa jur a tēe, tiche ka a dɔɔr sɔɔr ba, “Bo so ka yi bɔɔrɔ a vor a kũusi pɔ? ^{VI} Waa be ka ε. Wɔ ir naa. Yi tɛr a lɛ won 'yer kɔ yi a sɔɔ 'lɔ won be a yi sɛ, be a Galilee. ^{VII} ‘Ban nyɔɔ naa a maa Nɪsaal Bie 'yɔɔ a nɪdɛbɛ nuur pɔ, ka ba kɔ ma a daa ju, tiche a ber ata daar, ka n lɛ ir ɪ vor.’ ” ^{VIII} Be lɛ ba pāa tɛr tɔ a wɔ 'yerbie.

^{IX} Ban wa yi a yaa par kul, ba ti man a anyāna kɔ a Pie Nɪ Bõ'yen nɪ nɪrɛ jaa. ^X Mɛɛr na yi Magdala, nɪ Joana nɪ a Jemesɪ ma Mɛɛr nɪ a bamɪne na pɔɔ ba lɛ man a anyāna kɔ a nɪtõnsɪ. ^{XI} Tiche baa sɔɔ de a pɔbɔ 'yer ε, bojũu a ba 'yer nyentāan jire. ^{XII} An be a lɛ ka Pita vaa ir jo chen a yaa par, na wɔ ti guun muul kaa na wɔ nyɛ a fɔpɪla na for gā wɔ yɔ, ka wɔ lɛb yi ti bēne a lɛ na ɪ.

^{XIII} A daar 'lõnõ a wɔ po-turbo ayi chiine naa a tēbile āsɔɔ ban bɔɔlɔ Emayusɪ na ba jāan a Jerusalem ε. ^{XIV} Ka ba pāa 'yerɛ kɔrɔ taa a lɛ jaa na ɪ. ^{XV} A lɛ ban 'yerɛ na ba mana a anyāna kɔrɔ taa, ka a Yesu māe wa pɔɔ ba a ba 'mataa chiine. ^{XVI} Tiche ka a lɪ ba a baa bõɔ wɔ ε. ^{XVII} Ka wɔ sɔɔr ba, “Bo lɛ yi chiine mana kɔrɔ taa a lɛ mɔ?” Ka a nɪbaal kpe ba a ba tɛɛ ara. ^{XVIII} Ka ba āsɔɔ yuor na di Kɪleopasɪ sɔɔr wɔ, “Fõɔ tɛɛ lɛ ɪ sāan be a Jerusalem na faa bõɔ lɛ na ɪ a be a ber ayi

anyāna ε?”

^{XIX} A wɔ sɔɔr, “Bo yele?” Ka ba 'yer, “A Yesu na yi a Najaretɪ, Nāanɪmɪn 'ye'yere lɛ wɔ ɪ, ka a wɔ 'yer nɪ a wɔ maalfɔ kpɛmɛ a Nāanɪmɪn nɪ a nɪbɛ niem. ^{XX} A bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a sɪ nɪberɛ nyɔɔ won tɪr ɪka ba kɔ, ka ba kpa wɔ a daa ju. ^{XXI} Tiche 'lɔ lɛ sɪn mɪ tɛrɛ ɪka won faan a Isral nɪbɛ. A ala na ɪ dɛɛr jaa nɪ nyā, ber ata nɪ nyā a lɛ na ɪ. ^{XXII} A sɪ pɔbɔ bamɪne lɛ wa 'maa sɪ nɛɛ, a bibio nyāna lɛ ba chen a yaa par, ^{XXIII} tiche baa ti nyɛ a wɔ āgān ε. Na ba wa 'yer kɔ sɪ ɪka ba nyen malakasɪ ka ba 'yer ɪka wɔ ir ɪ vor. ^{XXIV} Ka a sɪ taaba bamɪne pāa mɪ chen a yaa par ti nyɛ ka ɪ a lɛ nɛ a pɔbɔ na 'yer lɛ, tiche a 'lɔ māe baa nyɛ wɔ ε.”

^{XXV} Ka wɔ 'yer kɔ ba, “Nɪmɪne lɛ yi faa tɛr lɛ, na yaa tɔɔ tɛr tɔ na yi sɔɔ de a lɛ a Nāanɪmɪn 'ye'yerbe na 'yer ε? ^{XXVI} A ba ɪ a Nɪ-iraa na din a dɔɔyɛ anyāna ti na wɔ pāa kpe a wɔ tɪr pɔ ε?” ^{XXVII} Wɔ piel naa Mosesɪ nɪ a lɛ a Nāanɪmɪn 'ye'yerbe ba jaa, na wɔ pāa wiil ba a par a lɛ a Nāanɪmɪn gān na 'yer a wɔ māe 'yer.

^{XXVIII} A lɛ ban wa tara a tēe 'lɔ pɔ ban chiine, a Yesu po naa fɪka tɛɛr won chiine. ^{XXIX} Tiche ka ba sɔɔr wɔ yāayāabile 'yerɛ, “Lɛb kpe wa gā a sɪ sɛ, bojũu mɔtɔɔ 'mɔr baar.” Ka wɔ lɛb kpe na gā a ba sɛ. ^{XXX} Be lɛ a ba ti 'mataa jānɛ a bõdiir par na di, ka wɔ de a paanõɔ

na puor Nāan̄m̄n yāan, t̄i piel ŋmara pōnō ba. ^{XXXI} Ka a ba n̄bie pāa yuo, ka ba bōon ūka a Yesu le, t̄i wō bōr a ba niem. ^{XXXII} Ka ba 'yerē kōrō taa, "Ala le so won 'yerē n̄i s̄i a s̄or pō ka a nōō kpe s̄i a le, won wiil s̄i a le na seb a Nāan̄m̄n gān pō." ^{XXXIII} Be le ba vaa ir fōō jaa l̄ieb chen a Jerusalem t̄i nye a Pie N̄i Bō'yen n̄i a Yesu poturbo bam̄ne na lōō taa. ^{XXXIV} Na ba 'yer kō ba, "S̄ire jaa le a s̄i Soro ir ū vor, na wō ir a wō m̄āe wiil a Simon." ^{XXXV} A ba ayi bala pāa man a le na ū a s̄or pō n̄i a le ban de bōon ūka a Yesu le won wa ŋma a paanōō.

^{XXXVI} A anyāna ban chene 'yerē ka a Yesu m̄āe wa ara a ba s̄ē t̄i 'yer kō ba, "Nyā'maar wō be a ȳi s̄ē." ^{XXXVII} Ka a dābāe kpe ba a ba mii a le a gb̄e gb̄e, t̄ier ūka kp̄iin le ba nye. ^{XXXVIII} A wō s̄ōr ba, "Bo le so ka a dābāe kpe ȳi a le, a n̄i bo le so ka ȳi baala a le? ^{XXXIX} Ȳi kaa nye a n̄i nuur n̄i a gb̄e, maa m̄āe le, ȳi s̄ur ma kaa, kp̄iin ba le ε. Kp̄iin maa tara āgān nōn n̄i kōōr n̄itāa le ȳin nye ma ūn tara ε." ^{XL} Wōn 'yer a n̄itō baar, wō wiil ban a wō nuur n̄i a wō gb̄e. ^{XLI} T̄iche baa chene s̄ōō de s̄ere ε, nōō kpe ba naa ka a n̄eer 'maa ba, ka wō s̄ōr ba, "Yaa tara bon na kō ma ka n̄i di ε?" ^{XLII} Be le ba kō wō jān̄maa ban wō, ^{XLIII} ka wō 'wōb be a ba niem.

^{XLIV} Wō pāa 'yer kō ba, "A anyāna le n̄i 'yerē kōrō ȳi ūn dōō chene be a ȳi s̄ē.

Yele a jaa na seb a Moses̄u n̄ee pō, n̄i a ala na seb a Nāan̄m̄n 'ye'yerbe gān pō, n̄i a yiel gān pō, a n̄i jūu na ū naa le." ^{XLV} Be le wō pāa yuo a ba t̄ier ka ba tōō bōō a Nāan̄m̄n 'yer ala na seb a wō gān pō. ^{XLVI} Wō 'yer kō ba, "A anyāna le seb a Nāan̄m̄n gān pō, a N̄i-iraa na d̄in dōōye na wō kp̄i na wō le ir ū vor a ber ata daar. ^{XLVII} Ban den a wō yuor m̄ōl kō n̄ibōrō ba jaa, ka ās̄ōō jaa wa l̄ieb a wō t̄ier, Nāan̄m̄n na v̄ē naa a wō yeld̄eer bar, Jerusalem le an piel. ^{XLVIII} Ȳin le ū a anyāna dāas̄te d̄eme. ^{XLIX} A maa na t̄i tōō naa a 'lō a n̄i Sāa na t̄ir a n̄ee kō ȳi, t̄iche ȳi chene jāne a Jerusalem, ka a kp̄ēō 'lō wa ȳi a saaju wa pōō ȳi."

^L Wō tara ban ȳin t̄i gb̄ōrō n̄i a Betan̄i na wō tur a nuur saaju s̄ōr Nāan̄m̄n 'yōō ba. ^{LI} A le won s̄ōr a Nāan̄m̄n kō ba, wō bar ba naa ka Nāan̄m̄n 'mōō wō don be a saaju. ^{LII} A ba pāa gb̄or dumo puor wō t̄i l̄ieb popel kul a Jerusalem. ^{LIII} B̄ibir jaa le ba ma chen be a Nāan̄m̄n puorfō ȳir t̄i dāna a Nāan̄m̄n.

LE A JOON NA SEB A YESU 'YER NŪO

I A pielfo daar a 'lo ban boolo a 'Yer ben be, ka a 'Yer be a Nāanmın sē, ka a 'Yer ı Nāanmın. II Wŭ dōo be a Nāanmın sē a pielfo daar. III A 'Yer nyā le Nāanmın maal bomo a jaa. Bon jaa ba maal ka a ba tu a 'Yer nyā pō ε. IV A wŭ pō le nyevor be, a wŭ nyevor nyā le korō bomo a jaa chāa. V A chāa nyā le chaara a libe pō, ka libe ba tōo wŭ kpīin ε.

VI Nāanmın tōn daba na di Joon. VII 'Lo le wa di a dāaste na wŭ 'yer a chāa nyā 'yer, ka a nıre jaa na tu a wŭ sē soo de a chāa. VIII Joon ba ı a chāa ε, tı wŭ wa naa ıka wŭ wa 'yer a chāa 'yer. IX A yelmāe chāa nyā le chaara 'yōonō nıre jaa na waara a wer pō.

X A 'yer dōo be a wer pō, ka a Nāanmın gba maal a wer tu a wŭ 'yōo, tıche āsoo jaa ba bōo wŭ ε. XI Wŭ wa naa a wŭ māe paal pō, tıche a wŭ māe nıbe ba de wŭ ε. XII Tıche nıbe bamıne de wŭ naa, na ba soo de a wŭ yuor, ka wŭ kŭ ba sŭr ka ba ı Nāanmın bibiir. XIII Baa ı Nāanmın bibiir nıre doofŭ kaar ε, bu nıre bŭfŭ pō ε, tıche Nāanmın māe le maal ba a wŭ bibiir.

XIV A 'yer wa ı naa nıre na wŭ jāne a sı sē. Sı nye naa a wŭ tıur, a tıur nyā na ı a Sāa

Bidabō'yen tεε. 'Lo le yi a Sāa sē wa, na wŭ tara wāefŭ nı yelmāe.

XV Joon 'yer a wŭ 'yer, na wŭ tāna 'yere, "Nyā le n 'yer yı ıka won wa naa, 'lo na be a n puor waara gar ma naa, bojūu wŭ dōo be be tı ba wa doo ma." XVI A wāefŭ sεε wŭ naa, ka a wŭ maal vıla lŭor sı jaa bō'yen 'yen doolo taa waara a sı sē. XVII Bojūu, Mosesı le dōo waan a nεε, tıche Yesu Kırısto mı le waan a wāefŭ nı yelmāe. XVIII Nıbō'yen jaa ba nye Nāanmın ε, tıche a Bidabō'yen tεε 'lo na be a Sāa lŭoor le wiil sı a le Nāanmın na be.

XIX A nıbere na be a Jerusalem tōn a Juu nıbe boorlorbo nı a Juu nıbe puorfŭ jie sŭsŭnbŭ ka ba tı sŭor Joon, nıbuor le wŭ ı, XX Ka a Joon 'yer ba, "N ba ı a Nāanmın Nı-ıraa 'lo won tō ıka wŭ wa faa a wŭ nıbe ε."

XXI Ka ba le sŭor wŭ ıka 'lo le ı a Elaija bu? Ka wŭ 'yer, "N ba ı wŭ ε." Ka ba le sŭor wŭ ka 'lo le a Nāanmın 'ye'yere o? Ka wŭ ıka, "Kai."

XXII Ka ba sŭor wŭ, "Tı an le fŭ pāa ı? A sın tı 'yer kŭ a bala na tō sı, 'yer sı a nıre 'lo fŭn ı."

XXIII Joon den a le a Isaiya na dōo seb na wŭ 'yer, "Maa le a kŭkŭr 'lo na tāna a dālpuo pō, ıka yı choor a Soro sŭr." (Isaiya 40:3)

XXIV A Faraseemıne tōn nıbe bamıne a Joon sē. XXV Ba wa sŭor wŭ naa, "Ala

ι f̄ōō baa ι a Nāaηm̄m̄n Nι-iraa ε, bu a Elaija ε, bu a Nāaηm̄m̄n 'ye'yere āsōō ε, ηm̄m̄ne a fō suoro a nibe a Nāaηm̄m̄n kōō?"

XXVI Be le a Joon 'yer ba, "Maa den kōō suoro nι a nibe, tiche nire kōō ben a yι pō, yin ba bōō ε. XXVII An ι maa le de nie wa gba, n ba see ika n for a wō nafōō mibe gba ε."

XXVIII Joon be naa a mōtōō puorfo jie suoro a nibe a Nāaηm̄m̄n kōō, a Jordan man gōōn na be a Betanι, be le wō 'yer a 'yer anyāna.

XXIX Wer na wa chaar, Joon nyen a Yesu na tor wō waara ka wō 'yer, "Nye a Nāaηm̄m̄n Peraabile, 'lō le na de a wer nibe yeldebe bar. XXX Wō ι naa a 'lō in 'yer ika, 'nure āsōō na wa naa, wō gar ma naa, bojūu 'lō dōō be be tι ba wa dōō ma.' XXXI Maa ba bōō a ninyine wōn ι ε, tι naa wa suoro yι nι kōō ka bala jaa na be a Isral na nye wō."

XXXII A Joon dāaste nι nyā, "N ben be nye a Nāaηm̄m̄n Sιe na yι saaju fika ηmam, wa 'mar wō, ka a Sιe be a wō 'yōō. XXXIII N ba dōō bōō a ninyine wōn ι ε. A 'lō na tō ma ika n wa suoro a nibe a Nāaηm̄m̄n kōō 'yer kō ma, 'A nure 'lō 'yōō fon wa nye a Sιe na suu wa 'mar na waa yι ε, 'lō le na suoro a nibe nι a Sιe.' XXXIV N nyen a anyā na ι, 'yere kōō yι ika 'lō le a Nāaηm̄m̄n Bidabō'yen."

XXXV A wer na chaar go, Joon ara na a be nι a wō poturbo ayi. XXXVI Be le wō nye

Yesu na tala, ka wō 'yer, "Yι nye a Nāaηm̄m̄n Peraabile."

XXXVII A Joon poturbo ayi bala na wō a le wōn 'yer, ka ba turo a Yesu chiine. XXXVIII Yesu na wa lieb nye ba, wō suor ba naa, "Bo yι bōō?" Ka ba 'yer, "Wiwile nyine fō kpiere?"

XXXIX Ka a Yesu 'yer, "Yι wa bōō a jie." Ba jāne naa a wō sē, bojūu mōtōō bal baar a daar 'lōnō.

XL A nibe ayi bala na wō a le Joon na 'yer ka ba turo a Yesu, āsōō le Andiru na ι a Simon Pita yebe. XLI Le a Andiru na de nie ι le, wō bō naa a wō yebe Simon 'yer wō, "Sι nyen a Nι-iraa 'lō na wa faa a wō nibe ban bōōō a Kιristo." XLII Andiru tara naa a yebe waan a Yesu sē. Yesu na wa nye wō, ka wō 'yer, "Joon bidaba Simon, ban bōōō fō naa Sιfasι." A wō par le Pita.

XLIII A ber anaar daar, Yesu chiine naa a Galilee, be le wō nye Filip na wō bōō wō ika wō wa turo wō.

XLIV A Filip yin Betisaida, Andiru nι Pita tēe. XLV Filip mι chen tι nye Nataniel 'yer kō wō, "Sι nyen a 'lō a Mosesι nι a Nāaηm̄m̄n 'ye'yerbe na seb a wō yele, 'lō le ι a Yesu na yι a Najaretι, Josefo bidaba."

XLVI Be le a Nataniel suor wō, "Yelsō na tōō yι a Najaretι tēe o?" Ka a Filip 'yer, "Wa kaa."

XLVII Yesu na wa nye a Nataniel na tor wō waara, wō 'yer naa, "Yι nye a sι

sāakpā Isral yōō na ba tara belfo ε.”

XLVIII Ka a Nataniel suor a Yesu, “Nmine fu ure wa bōō ma?” Ka a Yesu 'yer, “Filip na wa buolo fu, ka n nye fu naa a kōkōō tɛ pīlem.”

XLIX Be le a Nataniel 'yer, “Wiwile, fu un Nāanmɪn Bie ni a Isral Nāa.”

L Ka a Yesu 'yer sōō wō, “Fō sōō ma naa, bojūu un 'yer ɪka n nye fu naa a kōkōō tɛ pīlem ɔ? Fon nyen yelbere ka a gar le. LI Na wō 'yer, sure jaa le n 'yere korō fu ɪka fon nyen saaju na yuo ka a Nāanmɪn malakasɪ suro ti duoro a maa Nɪsaal Bie 'yōō.”

II

I A ber a nyā puor, Yesu ma Meer be naa a pōō ban kulo a tēe na be a Galilee paal pō, ka ba buolo Keena. II Ba buol Yesu ni a wō poturbo ka ba mi be be a pōō kulfo jie. III A dāa na wa baar, Meer 'yer kō Yesu, “A nibe dāa baar naa.”

IV Ka a Yesu 'yer, “N ma, n sōō ba ta ε, ta wiil ma a le un na ɪ ε.”

V Meer heb 'yer kō a tōtōnbō, “Yɪ ɪ le Jaa a Yesu na wa 'yer ɪka yɪ ɪ.”

VI Koste door ayōōb ben be, be le a nibe ma ōō a kōō pēe a ba māe le a ba puorfō na ɪka ba ɪ. Yoi anaar bu anūu le ma sēe āsōō jaa.

VII Yesu 'yer a tōtōnbō ɪka ba ōō kōō sēe a door.

VIII An wa sēe ka wō 'yer kō ba, “Yɪ pāa ōō a kōō amine kō a nɪkpēe 'lō na kaara a pōō paalaa yele.” Ka

a tōtōnbō ɪ a le a Yesu na 'yer ba. IX Ka a nɪkpēe 'lō na wa nyū a kōō ala na heb ɪ dāa, waa bōō a jie a dāa na yɪ ε. A tōtōnbō 'lō bōō naa. Be le wō buol a pōō paalaa sure yin chēchēe, X na wō 'yer, “Nibe ma den nie waan a dānōō, bala wa nyū tu baar, ka ba pāa waan a ala na ba bōō nōmō ε. Tɪche fōō 'lō bin a dānōō bar wa ta a baaraa.”

XI A ne'maa yele nyā le de nie Yesu na ɪ a Keena na be a Galilee paal pō. Be le Yesu wiil a wō tur, ka a wō poturbo sōō de wō.

XII A nyā puor, 'lō naa ma ni a wō yebil naa poturbo 'mantaa chen Kapenahum ɪka ba ti jē bālāa.

XIII A kō le kor ε, ka a Juu nibe Gōl Bar Difō ta, Yesu don a Jerusalem. XIV Be le wō ti nye nibe na daara niin, piir ni papar, a Juu nibe puorfō yir bechaar pō. Wō nyen bamine mi na jēn tēbōlsɪ tēere libie. XV Wō den miir maal kpaara diin ba bar a puorfō yir bechaar pō, ni a ba piir ni a niin. Wō tɛ naa a libitēerbē tēbōlsɪ lob ka a libie yēyel. XVI Yesu 'yer kō a bala na daara a papar, “Yɪ yin a papar a ka, na yɪ ta maal ma a Sāa yir daa difō jie ε.”

XVII Ka a poturbo pāa tur to le a Nāanmɪn gān na 'yer, “Le un nō a fō yir 'moro man fika būu.” (Yiel Gān 69:9)

XVIII A Juu niberē pāa suor a Yesu, “Jāne buor le fon maal wiil sɪ ka a ɪ fu tara na sōr fon maal a le?”

XIX Ka Yesu 'yer, "Yi ηmer a puorfɔ yir nyāna, ti ka n de ber ata men wɔ go."

XX Ka a nɪberɛ 'yer, "Yuom ljaayi ni ayɔɔb lɛ ba de men a puorfɔ yir nyā, ηmɪnɛ fɔɔ na i de ber ata tɛɛ mɛn wɔ?"

XXI Tɪche a puorfɔ yir nyā a Yesu na 'yerɛ, i naa a wɔ āgān lɛ wɔ 'yerɛ. XXII Yesu na wa ir a kūu pɔ, ka a wɔ poturbo tɪɛr yuo a lɛ won 'yer, na ba pāa sɔɔ de lɛ a Nāanmɪn gān na 'yer ni lɛ mi a Yesu na 'yer.

XXIII A be a Jerusalem a Gōl Bar Difɔ na wa ta, nɪyɔɔ soon de a wɔ yuor, bojūu ba nyen a nɛ'maa tōmɔ won tō.

XXIV Tɪche Yesu na bɔɔ nɪɛ jaa tɪɛr, waa sɔɔ de wɔ māɛ kɔ ba ɛ. XXV A ba i nɪɛ lɛ na 'yer wɔ lɛ nɪbɛ na be ɛ, bojūu wɔ bɔɔn nɪɛ jaa tɪɛr.

III

I Daba dɔɔ be be a Faraseemɪnɛ pɔ, ka a wɔ yuor di Nikodimasɪ, wɔ mi i naa a Juu nɪbɛ nɪdiere āsɔɔ.

II Wɔ dɔɔ chen a Yesu sɛ tāsɔɔ na wɔ ti 'yer, "Wiwile, si bɔɔn naa ɪka Nāanmɪn lɛ tō fɔ ɪka, fɔ wa wiil si. Fɔ kō naa tōɔ a nɛ'maa tōmɔ anyāna tō ɛ, ka Nāanmɪn ba be a fɔ sɛ ɛ."

III Ka a Yesu haa 'yer, "Yelmāɛ lɛ n 'yerɛ kɔɔ fɔ, fɔɔ ba nyɛ dɔɔ paalaa ɛ, fɔ kō tōɔ kpe a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ ɛ."

IV A Nikodimasɪ sɔɔr wɔ, "Nɪmɪnɛ lɛ ban lɛ i dɔɔ nɪkoraa gbɛɛ ayi? Wɔ kō lɛ tōɔ kpe a wɔ ma pɔɔ pɔ ka wɔ lɛ bɔɔ dɔɔ wɔ go ɛ."

V Ka a Yesu 'yer, "Yelmāɛ lɛ n 'yerɛ kɔɔ fɔ, fɔɔ na kpe a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ, ka baa dɔɔ wɔ ni a kōɔ ni a Siɛ ɛ. VI A 'lɔ a nɪɛ na dɔɔ i naa nɪɛ bie, Nāanmɪn Siɛ mi lɛ na tōɔ nɪɛ lɛb ka wɔ i Nāanmɪn bie. VII Ta i a nɛɛ 'maa fɔ ɪn 'yer ɪka a sɛɛ naa ka ba dɔɔfɔ dɔɔ paalaa ɛ. VIII Nāanmɪn Siɛ tɛɛ lɛ tɪɛr a nyevɔr paalaa. A Siɛ kaar naa sɛsɛbɛ na furo chiine jie 'lɔ won bɔɔrɔ, fon tōɔn wɔ a dɔɔn, tɪche fɔ kō tōɔ bɔɔ a jie won yi ɛ, bu a jie won chiine ɛ."

IX Ka a Nikodimasɪ sɔɔr wɔ, "Nɪmɪnɛ an i wa i a lɛ?"

X Ka a Yesu haa 'yer, "Nɪmɪnɛ fɔ i a Isɪral nɪbɛ wiwile ti ba bɔɔ a anyāna ɛ?"

XI Yelmāɛ lɛ n 'yerɛ kɔɔ fɔ, si 'yerɛ naa ala sɪn bɔɔ, na si di a ala sɪn 'yerɛ dāasɪɛ, tɪche yi āsɔɔ jaa ba de a lɛ sɪn 'yer ɛ. XII Ala i yaa sɔɔ de a wer nyā bonɪ 'yer ɛ, ηmɪnɛ yɪn ɪɛ wa sɔɔ de ala i, n 'yer naa saaju bonɪ 'yer?"

XIII Nɪɛ ba do saaju jaa ɛ, ka a Nɪsaal Bie na yi a be wa tɛɛ ba lɛ ɛ. XIV A Nɪsaal Bie na 'mɔɔn saaju nɪtāa lɛ a Mosesɪ na maal a kur jie 'mɔɔ a mɔgɔɔ pɔ. XV Ka nɪɛ 'lɔ jaa na pāa sɔɔ de a Nɪsaal Bie na tara na nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, Nāanmɪn sɛ.

XVI "Nāanmɪn nō naa a nɪbɛ na be ka a wer pɔ yɔɔ jaa, na wɔ de a wɔ Bidabō'yen tɛɛ kɔ si, nɪɛ jaa wa sɔɔ de wɔ, wɔ kō wɛ ɛ, ti tara a nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, Nāanmɪn sɛ.

XVII "Nāanmɪn nō naa a nɪbɛ na be ka a wer pɔ yɔɔ jaa, na wɔ de a wɔ Bidabō'yen tɛɛ kɔ si, nɪɛ jaa wa sɔɔ de wɔ, wɔ kō wɛ ɛ, ti tara a nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, Nāanmɪn sɛ.

XVII Bojũu, Nãanmın ba tã a wõ Bidabõ'yen nyã a wer pɔ ıka wõ wa sõɔ a nıbe ε, tıche wõ wa naa ıka wõ wa faa ba. XVIII Nıre 'lo jaa na wa sɔɔ de a Nãanmın Bidabõ'yen nyã, wõ kũ sõɔ wõ ε, tıche nıre 'lo jaa na ba wa sɔɔ de wõ ε, won sõɔ won bar, bojũu waa sɔɔ de a Nãanmın Bidabõ'yen tɛɛ nyã yuor ε. XIX A baaraa nı nyã, chãa wan ka a wer pɔ, tıche a nıbe nõn libe gar a chãa, bojũu a ba maalfɔ ın bier. XX A nıbe bala na ıre a bier 'laar chãa, ba kũ sɔɔ yi chãa pɔ ε, bojũu a chãa na wiil naa a le ban be. XXI Tıche ãsɔɔ jaa na be be nı yelmãe ma wan chãa pɔ, bojũu ba bɔɔɔ naa ıka a ba taaba ba bõɔ ıka Nãanmın le maala a le ban maala."

XXII A nyã puor, Yesu nı a wõ poturbo 'mantaa chen Judiya be le wõ jẽn ba bãlãa, na wõ suoro nıbe a Nãanmın kõɔ. XXIII Joon mı dõɔ suoro a nıbe a Nãanmın kõɔ be a Aınon, a be ba jãa naa Salım ε, bojũu kõɔ dõɔ be be yɔɔ. Nıbe dõɔ chiine a wõ sã ka wõ suoro ba a Nãanmın kõɔ. XXIV Baa na nyɔɔ a Joon pɔɔ sere ε. XXV Joon poturbo bamıne nı a Juu nıre ãsɔɔ chıre nı taa nı a ãgãn pɛɛfɔ yele. XXVI Ba chen a Joon sã tı 'yer, "Wiwile, fɔ 'yer a daba 'lo sã fon dõɔ be a Jordan man gõɔn. Wõ suoro na nıbe a Nãanmın kõɔ ka nıre jaa chiine a wõ sã."

XXVII Ka Joon haa 'yer,

"Nıre jaa kũ tõɔ ı bon jaa ε, ka Nãanmın na be a saaju baa sɔɔ ε. XXVIII Yın mãe chene na tıer a nıme ın dõɔ 'yer yı ıka n ba ı a Nı-ıraa ε. Tıche wõ tã ma naa ka n de a wõ nie. XXIX A 'lo na kulo a pɔɔ, 'lo le ı a pɔɔ sɔɔ. A wõ bıbiele pɔɔ ma pel naa won ara a be wõnõ a pɔɔ sɔɔ kɔkɔr. Ala le so ka a n pɔɔ mı pel. XXX A sɛɛ naa ıka Yesu wõ do, tıche ka maa suu.

XXXI "Nãanmın Bie nyã le yi a saaju, 'lo le gar ba jaa, nıre na yi ka a tãe ın a tãe tɔɔr na wõ ma 'yerε a tãe bomo 'yer. A 'lo na yi a saaju wa gar a bomo a jaa. XXXII Wõ ma 'yer naa a le won nye nı a le won wõ tı ãsɔɔ jaa maa sɔɔ de wõ ε. XXXIII Nıre 'lo jaa na wa sɔɔ de, a wiil naa ıka Nãanmın ı naa yelmãe sɔɔ. XXXIV Bojũu, Nãanmın tã naa a wõ Bie ka wõ wa 'yer a wõ 'yer. Nãanmın vã naa ka a wõ Sıε sɛɛ wõ. XXXV A Sãa nõ naa Bie na wõ de yele a jaa 'yõɔ a wõ nıu pɔ. XXXVI Nıre jaa na sɔɔ de a Bie tara na nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ε, Nãanmın sã, tıche nıre 'lo na tɔr wõ, ba tara a nyevor nyã ε, tı Nãanmın suur be a wõ sã."

IV

I Yesu bõɔn naa ıka a Faraseemıne wõ naa won nyere nıbe suoro ba a Nãanmın kõɔ, ka a bala na turo wõ gar a bala na turo a Joon. II Tıche Yesu poturbo le dõɔ suoro a nıbe a Nãanmın kõɔ, a ba ı Yesu mãe le ε.

III Yesu bar naa Judiya ti heb chiine a Galilee go.

IV Ka a i Samariya le a see ika wo tu. V A sor lo won tu ti yi naa a Saika tee po, na wo gbor a wer lo a Jekob na dso de ko a wo bidaba Josefus a kor jaa. VI A lo-so a Jekob na dso tuu chene na be be, ka a Yesu je gbor a lo-so bojuu wo chen bal. Mototuo soo le. VII Ka a Samariya po suu a lo-so po ko sofo jie. Ka a Yesu sor wo, "Poo yaayabile, so a ko ko ma ka n nyu." VIII A Yesu poturbo mi kpen a tee po ika ba ti da bodiir.

IX Ka a Samariya po 'yer, "Fos Juu nre, maa mi Samariya po, taa i nmine ka fo ika n ko fo ko ka fo nyu," sin ni Juu nibe na ba mouro taa buu e?

X A Yesu 'yer wo, "Faa bo a bon a Naaḡmın na buro ika wo ko fo e. Faa mi bo a nre lo na soru fo a ko ika wo nyu e, fos ta bo, fon taa sor man a ko lo na koro nyevor."

XI A po 'yer, "Nikpe, faa tara bo-onaa e, ka a lo-so mi yulo, nyune le fon nye a ko ala na koro a nyevor? XII A si saakpa Jekob le tuu a lo-so nyana ko si, ka wo yon ni a wo don nyuro. Fos berma gar a Jekob bu?"

XIII Ka Yesu 'yer, "Isos jaa na nyu a ko nyana, konyur na kpe won go. XIV Tiche aso jaa na nyu a ko ala in na ko wo, konyur ko le kpe wo go e. A ko ala in na ko wo kaara

ko bulaa na yire, naa koro nyevor na ba tara baarfo e."

XV Ka a po 'yer, "Nikpe yaayabile, ko ma a ko ala ka n nyu, ka a konyur ta le nyoo ma ka n suu a lo-so nyu po go e."

XVI A Yesu 'yer wo, "Kul ti tara a fo sire waan."

XVII Ka a po 'yer, "N ma tara sire e." A Yesu 'yer, "Yelmae fo 'yer ika faa tara sire e. XVIII Fo dso kul sirbe anu, ti a daba lo se fon be a popany ba i a fo sire e."

XIX Ka a po 'yer, "Nikpe n nye naa a fo i Naaḡmın 'ye'yer. XX A si saakpamine, a so nyu ju le ba ma do ti puor a Naaḡmın tiche a yin Juu nibe 'yer ika Jerusalem tee le i a puorfo jie."

XXI Ka a Yesu 'yer ko wo, "Poo so de ma, soo waara an ko i a so nyu ju bu Jerusalem yin do ti puor a Saa Naaḡmın go e. XXII A yin Samariya nibe ba bo a lo yin puoro e, a sin Juu nibe bo naa a Naaḡmın lo sin puoro. Bojuu a si jie le Naaḡmın na tu faa nibe. XXIII Tiche a so waara, wo gor ta baar, a bala na puoro a Naaḡmın sire jaa, a sire na wil ba naa ka ba puor a Saa Naaḡmın ni yelmae. Ba nyana puorfo le a Saa Naaḡmın buro. XXIV Naaḡmın in sire, bala na puoro wo a sire po won wil ba naa ka ba puor wo ni yelmae po."

XXV Ka a po 'yer, "N bo naa ika a Ni-iraa na wa naa, a lo sin na buro a Kiristo.

'Lo wa wa, won wiil si naa yele a jaa par."

XXVI Ka a Yesu 'yer ku a pɔɔ, "Maa le a nɛɛ 'lo ni fɔɔ na 'yere a pɔpɔanyã."

XXVII Ka a ɪ a poturbo mi tɔɔ ta nye won 'yere ni a pɔɔ ka a nɛɛr 'maa ba. Tɪche ba āsɔɔ jaa ba 'la sɔɔr wɔ bo le wɔ bɔɔrɔ bi bāa 'yɔɔ le wɔ 'yere ni a pɔɔ ɛ.

XXVIII A jie le a pɔɔ bar a yuor ti jo kul a tɛɛ pɔ ti 'yer ku a nɛɛ, XXIX "Yɪ wa nye daba na 'yer ma ala a jaa n na dɔɔ maal. Kaa 'lo le ɪ a Nɪ-iraa naa 'lo bi?" XXX Nɪɛ jaa na be a tɛɛ pɔ yin chen na ti kaa a Yesu.

XXXI An wa ɪɛ a le ka a poturbo sɔɔr a Yesu. "Wiwile yāyāabile, di bɔɔdiir."

XXXII Tɪche ka a Yesu 'yer ku ba, "N tara na bɔɔdiir yɪn ba bɔɔ a yele ɛ."

XXXIII Ka wɔ poturbo piel sɔɔr taa, "Nɪɛ kɔɔ le tɔɔ waan bon kɔɔ wa ku wɔ ka wɔ di bi?"

XXXIV A Yesu 'yer, "N bɔɔdiir le ka n ɪ a le Nāanmɪn na bɔɔrɔ, 'lo le tɔ ma, ka n baar a tɔmɔ 'lo won ku ma ɪka n tɔ. XXXV Yɪn 'lo 'yer naa ɪka a chen nɛɛrsɪ anaar ka a nɛɛmab ta, maa 'yer ku yɪ ɪka, yɪ kaa yɪn nyen a por bonɪ na mɔɔ sɛɛ nɛɛmab. XXXVI Pɔpɔanyã gba, a tɔtɔnbɔ bala na nɛɛmara nyere naa a ba sāyar, ban lɔɔnbɔ a bɔnɛmarsɪ waara ni nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ Nāanmɪn sɛ. Ka a bala na bɔr a bɔbie ni a nɛɛmamarba pāa 'mataa chilɛ. XXXVII A sɔkpa na

ɪ yelmāɛ ɪka, bamɪne le bɔr ka bamɪne mi nɛɛma. XXXVIII Maa tɔnbɔ yɪ naa ɪka, yɪ chen ti nɛɛma a puo 'lo pɔ a bamɪne na tɔ hān."

XXXIX Nɪyɔɔ na yɪ a Samariya tɛɛ pɔ sɔɔn de Yesu, bojɔu a pɔɔ 'yer ku ba ɪka, "A daba nyā 'yer naa a le jaa n na dɔɔ maal." XL Ba wan wa sɔɔr wɔ ɪka wɔ jānɛ a ba tɛɛ, ka wɔ jɛ be ber ayi. XLI A Samariya tɛɛ dɛɛme yɔɔ jie mi le sɔɔn de Yesu bojɔu ba won a le won 'yer.

XLII Be a ba 'yer ku a pɔɔ, "A ba ɪ le fon 'yer ku si jɔu si sɔɔ de a Yesu ɛ, sɪn māɛ wɔ naa a le won 'yer ku si, ka si bɔɔ ɪka 'lo le na faa a wer nɛɛɛ."

XLIII A ber ayi na po, wɔ yin a be na wɔ chen Galilee. XLIV Yesu 'yer naa, "Nāanmɪn 'yɛ'yɛrbe nyere na 'yɔɔfɔ jie jaa, tɪche a ba tɛɛ dɛɛme ba 'yɔɔnbɔ ba ɛ." XLV Won wa ta a Galilee, a nɛɛ de won nuur ayi a be, bojɔu ba mi dɔɔ chen a Jerusalem a Gɔl Bar Difo jie ti nye a le jaa won maal.

XLVI Yesu na wa be a Galilee, wɔ lɛɛb chen a Keena tɛɛ pɔ be won dɔɔ lɛɛb a kɔɔ ka a ɪ a dāa. Nɪkpɛɛ kɔɔ ben Kapenahum ka a wɔ bie bɪɛɛɛ. XLVII Won wa wɔ ɪka a Yesu yin a Galilee wa a Judiya, wɔ chen ti sɔɔr wɔ ɪka wɔ sāa a wɔ bie na kpɪɛɛ.

XLVIII Ka a Yesu 'yer ku a nɪkpɛɛɛ, "Yɪn baa nye jānɛ ni nɛ'maa yele ɛ, yɪ kɔ sɔɔ de ɛ."

XLIX Ka a daba 'yer, "Nɪkpɛɛ, yāayāabile, wa ka a n bie ta kpi ε."

L A Yesu pāa 'yer, "A fɔ bie sa naa, kulo a yir." A daba soon de a le a Yesu na 'yer na wɔ heb kulo a yir. LI Ka a tɔtɔnbɔ na yi a nɪkpɛɛ yir tuor wɔ a sɔr pɔ 'yer, "A fɔ bie sa naa." LII A wɔ sɔr ba a sɔɔ buor a bie na sa, ka ba 'yer, "Jāa mɔtɔɔ na vɪrɔ le a āgān tul bar wɔ."

LIII Ka a bie sāa tɪer tɔ an ɪ a mɔtɔɔ vɪr naa a jāa, a Yesu na 'yer, "A fɔ bie sa naa." A daba naa bala ba jaa na be a wɔ yir soon de a Yesu.

LIV A ne'maa yelstɪ ayi le anyā Yesu na tɔ won yi a Judiya na wɔ chen a Galilee.

V

I A anyā puor, a Juu nɪbe tara na lɔɔ di ka a Yesu chen a be a Jerusalem. II A tɛe pɔ, gbatarbile ben be ka a jɛbersɪ anūu be be. A jie gbur a be ban bɔɔlɔ a piir dɔdɔr, ka a Juu nɪbe kɔkɔr pɔ a ba bɔɔlɔ Betesda. III A jɛbersɪ ala pɔ baal bɔrsɪ ben be, jɔn, bamune gbɛɛ na kpi kpi nɪ gbersɪ ka ba gā kɔɔ a kɔɔ. 1 V A gbatarbile 'lɔnɔ koor mɪ le nɪbaala na be yuom lɪjer nɪ pie nɪ aniin (38) na wɔ gā a be. VI Yesu na wa nyɛ a daba, wɔ bɔɔn naa won gber kor, ka wɔ sɔr wɔ, "Fɔ bɔɔrɔ naa ɪka fɔ sa bu?"

VII Ka a daba 'yer, "Nɪkpɛɛ, n ba tara nɪre na 'mɔɔ ma 'yɔɔ a kɔɔ pɔ 'lɔ wa dɔɔnɔ ε, n ma mɔɔrɔ naa ɪka n kpe, tɪche ka a nɪre ma dɔɔ ma nie kpe."

VIII A Yesu pāa 'yer wɔ, "Mɔɔ a fɔ bɔgānaa chiine." IX Ajienaa ka a daba sa, na wɔ 'mɔɔ a sɔɔ chiine. A Pɛnfɔ Bɪbir daar le a anyāna ɪ. X A Juu nɪberɛ na wa nyɛ a daba na tuo a sɔɔ, ka ba 'yer kɔ wɔ, "Pɛnfɔ Bɪbir le, nɪre jaa ba tara sɔr ɪka wɔ tuo a wɔ sɔɔ a Pɛnfɔ Bɪbir ε."

XI Tɪche ka wɔ 'yer, "A daba 'lɔ na sa ma le 'yer kɔ ma ɪka n 'mɔɔ a sɔɔ chiine."

XII Ka ba sɔr wɔ, "Nɪbuor le 'yer fɔ ɪka fɔ 'mɔɔ a sɔɔ tuo chiine?"

XIII A daba ba dɔɔ bɔɔ a Yesu a nɪbuor won ɪ ε, Yesu kpɛn a nɪyɔɔ bala pɔ.

XIV A nyā puor, a Yesu nyen a daba a Nāanmɪn puorfo yir pɔ na wɔ 'yer wɔ, "Fɔ pāa sān pɔpāanyā, taa wa ure yeldɛer go ε, ka amune wa pɔɔ fɔ gar a le ε." XV Ka a daba chen tɪ 'yer kɔ a Juu nɪberɛ, Yesu le ɪ a nɪre 'lɔ na sa ma.

XVI Ba piel bɔɔrɔ sɔɪ na ɪ Yesu yele bojūu wɔ ma tɔnɔ naa a anyāna a Pɛnfɔ Bɪbir Daar. XVII Ka a Yesu 'yer ba, "N Sāa ba vɛ anyāna tɔfɔ ε, ala le so ka n mɪ tɔnɔ." XVIII A nɪberɛ tara na yele ayi ban bɔɔrɔ ɪka ba kɔn Yesu. Wɔ sɔɔ naa a Pɛnfɔ Bɪbir yele, tɪche a dɛer 'lɔ jaa le won

1 v:iii 5:3 A gāma pɔ baa 'yɔɔ a pɔfɔ anaar ε ɪka, 4 A Nāanmɪn malaka ma wan sɔɔ jaa wa dɔɔnɔ a kɔɔ, ka nɪre 'lɔ jaa na de nie kpe a kɔɔ pɔ, ma sa naa ala ɪ wɔ tara na baal jaa bɔrɔ.

'yer ɪka Nāanmɪn ɪ naa a wɔ Sāa, na wɔ de a wɔ mǎe ka 'lɔ nɪ Nāanmɪn ɪ bõ'yen.

XIX A Yesu 'yer kɔ a nɪbe, "Yelmǎe le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka a Bie kõ tǔɔ maal bon jaa ε. Won tǔɔ ɪ a le tɛɛ won nye a Sāa na maala, bojũu a Bie ma maal naa a le ne won nye a Sāa na maala. XX A Sāa nǔn a Bie na wɔ wiil wɔ a yele a jaa won maal. A Sāa gba na wiil won yelbere ka yɪ neer 'maa. XXI A le a Sāa na ma sǎu a kũu na wɔ kɔ wɔ nyevɔr, le le a Bie mɪ na kɔ a ǎsɔɔ jaa won bɔɔrɔ a nyevɔr. XXII A Sāa gba ba tɔɔrɔ nɪre jaa 'yer ε, tɪche wɔ ɪka a Bie wɔ tɔɔr nɪre jaa 'yer. XXIII A Sāa bɔɔrɔ naa ɪka ba 'yǔɔnǔ a Bie nɪtǎa le ban 'yǔɔnǔ wɔ. ɪsɔɔ jaa wa tɔr ba 'yǔɔ a Bie ε, le mɪ le wɔ tɔr, ba 'yǔɔ a Sāa na tǔ wɔ ε.

XXIV "Yelmǎe le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka, ǎsɔɔ jaa na wǔ a le ɪn na 'yer tɪ sɔɔ de a 'lɔ na tǔ ma, tara na nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ε, Nāanmɪn sɛ. Ba kũ 'yǔɔ wɔ 'yer ε. Wɔ yɪn kũu pɔ, tɪ kpe nyevɔr pɔ. XXV Yelmǎe le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka, sǔɔ waara, wɔ ben ta ka a kũn na wǔ a Nāanmɪn Bie kɔkɔr. A bala na wǔ naa, na ɪr tara nyevɔr. XXVI Bojũu a Sāa tara na kpɛɔ kɔrɔ nyevɔr. Wɔ den a kpɛɔ 'lɔ kɔ a Bie ka wɔ mɪ tara nyevɔr. XXVII Wɔ kɔ won sɔr ɪka wɔ tɔɔr nɪre jaa 'yer, bojũu wɔ ɪ naa Nɪsaal Bie.

XXVIII "Yɪ ta vɛ ka a 'maa yɪ nee ε. A sǔɔ na wa naa, ka a kũn wǔ a Nɪsaal Bie kɔkɔr,

XXIX na ba yire a ba yar pɔ. ɪsɔɔ jaa na maal vɪla, na yɪn kpe nyevɔr pɔ, ka a ǎsɔɔ jaa mɪ na maal deer na yɪn kpe sǔɔfɔ pɔ. XXX N kũ tǔɔ maal bon jaa nɪ maa mǎe kpɛɔ ε. 'Lɔ le 'yer ma a le ɪn na tɔɔrɔ ka a n tɔɔrfɔ tara sɔr bojũu n turo naa a wɔ nee, a ba ɪ n ɪre na le ɪn bɔɔrɔ ε.

XXXI "Maa 'yere 'yǔɔnǔ a n mǎe, sɔr jaa ba be be na wiil ɪka yelmǎe le ε. XXXII Nɪre kǔɔ ben be na 'yere 'yǔɔnǔ ma, ka n mɪ bǔɔ ɪka a le won 'yere ɪn yelmǎe.

XXXIII "Yɪ tǔn nɪbe a Joon sɛ ka wɔ tɪ 'yer ba a yelmǎe. XXXIV N ba dɪel le nɪbe na 'yere a n 'yer ε, tɪche n 'yere yɪ naa anyǎna ka yɪ na tǔɔ nye faafɔ. XXXV Joon dǔɔ ɪ fika fǎtɪn na chaar yǔɔ ka yɪ pɔɔ pel, a yɪ chɪl a chǎa nyǎ pɔ bǎlǎa.

XXXVI "Bon kǔɔ na tɪre gar a le a Joon na dǔɔ 'yer a n 'yer, naa tǔmǔ ala a Sāa na kɔ ma ɪka n tǔ. A anyǎna a jaa 'yere na kɔrɔ ma, naa wiil ɪka a Sāa le tǔ ma. XXXVII A Sāa mɪ na tǔ ma 'yere na kɔrɔ ma, tɪche yaa wǔ a wɔ kɔkɔr bɪ nye a wɔ nie jaa ε. XXXVIII Yaa sɔɔ a wɔ 'yer ε, bojũu yɪ tɔr na yaa sɔɔ de a 'lɔ won tǔ ε. XXXIX Yɪ ma chɛpɛ naa a Nāanmɪn gǎma, bojũu yɪ tɪer naa ɪka be le yɪn nye nyevɔr na ba tara baarfɔ ε. Maa 'yer le a gǎma anyǎna 'yere. XL Tɪche yɪ tɔr naa na wa a n sɛ wa nye nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ε Nāanmɪn sɛ.

XLI “N baka ba be nibe pɛɛfɔ pɔ ɛ. XLII Tiche n bɔɔn naa ɪka a yi ʔsɔɔ jaa ba nɔ Nāanmɪn ɛ. XLIII Maa waan naa a n Sāa yuor, ka yaa de ma ɛ. Tiche yɪn den nibe na waan ba mǎe yuor. XLIV Nmɪne yɪn ure wa sɔɔ? Yɪn na bɔɔɔ ɪka a yi barmine ba pɛere yi, ka yi baka ba be a pɛɛfɔ 'lo a Nāanmɪn tɛɛ na kɔ yi ɛ.

XLV “Tiche, yi taa tɛr ɪka ɪn 'yɔɔ yɪn 'yer a Sāa niem ɛ. Yi den a yi tɛr dɔɔl Mosesɪ, 'lo nɪ wɔ ju lɛ na 'yɔɔ yi 'yer. XLVI Maa 'yer lɛ a Mosesɪ na dɔɔ seb, ala ɪ yɪn ta sɔɔ wɔ, yɪn taa sɔɔ ma naa. XLVII Tiche yɪn ba sɔɔ a lɛ a Mosesɪ na dɔɔ seb ɛ, nmɪne yɪn ure wa sɔɔ a lɛ ɪn 'yer?”

VI

I A anyā puor, Yesu gɔɔ naa a Galilee man gɔɔn be ban bɔɔlo a Tiberiyas. II Nɪyɔɔ tu wɔn chen ban nye wɔn tɔ ne'maa tɔmɔ na wɔ sāa baalsɪ. III Ka a Yesu pāa do a tɔɔ ju, na wɔ tɪ jāne nɪ a wɔ poturbo. IV Ka a Juu nibe Gōl Bar Difɔ mɪ gbɔr.

V Yesu na wa nye a nɪyɔɔ ka ba waara a wɔ sɛ, wɔ sɔɔr Filip, “Nyɪne lɛ sɪn nye bɔdiir kɔ a nibe banyāna?” VI Wɔ sɔɔr a nɪtɔ ɪka wɔ bɛer a Filip kaa, tɪ bɔɔn a lɛ wɔn na ɪ.

VII Ka a Filip 'yer, “Faa bɔɔ ka an den nmɛrsɪ aniin sāyar a fon dān paanɔɔ jaa puor kɔ a nibe banyāna ɛ?”

VIII Andiru na ɪ a Simon Pita yɛbɛ, a Yesu poturo ʔsɔɔ

lɛ, ka wɔ 'yer. IX “Dabile ben ka na wɔ tara a chi jɔn paanɔɔ anɪu nɪ jāme ayi, tɪ bo an maal a nɪyɔɔ banyāna?”

X Mɔɔr pɔɔn a tɛe wɔ jaa, ka a Yesu 'yer kɔ a poturbo ka ba ɪ a nibe jāne jāne. A nibe bala dɔɔ ɪ tur anɪu (5,000). XI Yesu den a paanɔɔ 'yɔɔ a wɔ nɪu pɔ tɪ puor Nāanmɪn yāan, tɪ de a paanɔɔ pɔ a nibe, na wɔ lɛ de a jāme mɪ pɔ ba.

XII Ka a nibe di lɛ ban bɔɔɔ, ka a Yesu 'yer kɔ a poturbo ɪka ba wob a bɔnmaara ala na che, ka a bon jaa ta wɛ ɛ. XIII Lɛ lɛ ba wob a ala na che 'yɔɔ per pie nɪ ayi a chi paanɔɔ anɪu ala.

XIV A nibe na wa nye a anyā baar lɛ a Yesu na tɔ a ne'maa tɔmɔ, ba piel 'yerɛ, “A nyā lɛ tɔɔ ɪ a Nāanmɪn 'ye'yerɛ 'lo na wa a wer pɔ.” XV Yesu na wa bɔɔn ɪka ba bɔɔɔ naa na fir wɔ ka wɔ ɪ a ba nāa, wɔ don a tɔɔ ju wɔ yɔ.

XVI A jāanɔɔr 'lɔnɔ, a Yesu poturbo lɛb suu a man pɔ. XVII Na ba tɪ kpe a gboro pɔ piel gɔɔnɔ a Kapenahum. A jāanɔ'maar 'lɔnɔ Yesu ba wa a ba sɛ sɛrɛ ɛ. XVIII A sɛɛkpeɛ furo na ka a kɔɔ dādaala. XIX Ka a poturbo na wa mɔ kpe sɔɔ jaa, ba nyen a Yesu na chiine a kɔɔ ju waara a gboro par ka dābāe kpe ba. XX Tiche ka wɔ 'yer kɔ ba, “Maa lɛ, yi ta joro dābāe ɛ.” XXI Ka ba ta ɪka ba de wɔ 'yɔɔ a gboro pɔ, tɪ ajienaa ka a

gboro mɪ ta a gogoro nɛɛ a jie 'lo ban chiine.

XXII A wer na wa chaar, a niyɔɔ bala na jāne a man gɔɔn bɔɔn na ɪka gboro bɔ'yen tɛɛ lɛ dɔɔ be be. Ka Yesu naa poturbo ba 'mataa kpe wɔ ɛ, tɪche bala tɛɛ lɛ chiine. XXIII Ka gboi amɪne na yi Tiberiyas wa ara gbɔr a be a Yesu na dɔɔ puor Nāanmɪn yāan tɪ ka a nɪbe di a bɔdiir. XXIV A nɪbe na wa nye ka a Yesu bu a wɔ poturbo ba be be ɛ, ba kpɛn a gboi ala chiine a Kapenahum na tɪ bɔ a Yesu.

XXV Ban wa tɪ nye wɔ a manyal gɔɔn, ba sɔɔr wɔ naa, "Wiwile, dabor fɔ wa ka?"

XXVI Ka a Yesu 'yer, "Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, yɪ yɔɔrɔ na bɔɔrɔ ma a ba ɪ a nɛ 'maa tɔmɔ yɪn nye ɪn tɔ ɛ, tɪche a bɔdiir yɪn di tɪ jɪu. XXVII Yɪ ta tɔnɔ bɔɔrɔ bɔdiir anyā na sɔɔ ɛ, tɪ yɪ tɔnɔ bɔɔrɔ bɔdiir anyā na kɔ yɪ nyevɔr 'lo na ba tara baarfɔ ɛ, ala lɛ a maa Nɪsaal Bie na kɔ yɪ. Bojɪu 'lo lɛ a Sāa Nāanmɪn kɔ sɔr ɪka wɔ ɪ a lɛ."

XXVIII Be lɛ ba sɔɔr wɔ, "Bāa lɛ sɪn na ɪ na sɪ tɔ a lɛ a Nāanmɪn na bɔɔrɔ?"

XXIX Ka a Yesu 'yer, "Nāanmɪn tɔmɔ nɪ nyā ɪka yɪ sɔɔ de a 'lo won tɔ."

XXX Lɛ lɛ ba sɔɔr wɔ, "Nɛ'maa tɔbuor lɛ fɔn tɔ ka sɪ nye tɪ sɔɔ de fɔ? Bo lɛ fɔn ɪ? XXXI A sɪ sāakpāmɪne din a maana a mɔgɔɔ pɔ nɪtāa lɛ an seb. Wɔ kɔ ba naa a

bɔdiir na yi saaju ka ba di." (A Yifo Gān 16:4)

XXXII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka, a ba ɪ Mosesɪ lɛ dɔɔ kɔ yɪ a bɔdiir ala na yi a saaju ɛ, tɪche a n Sāa lɛ dɔɔ kɔ yɪ a yelmāɛ bɔdiir ala na yi a saaju. XXXIII A Nāanmɪn bɔdiir ɪ naa a 'lo na yi a saaju wa, na wɔ wa kɔrɔ a wer nɪbe nyevɔr."

XXXIV Ka ba 'yer, "Nɪkpɛɛ, an yi a dɪna tɪ chiine, kɔrɔ sɪ a bɔdiir ala."

XXXV Be a Yesu pāa 'yer, "Maa lɛ a bɔdiir ala na kɔrɔ nyevɔr, 'lo jaa na wa n sɛ kɔ lɛ chiin kɔ ɛ. 'Lo jaa mɪ na sɔɔ de ma, kɔnyɪur kɔ lɛ kpe wɔ ɛ. XXXVI Tɪche a lɛ n na 'yer kɔ yɪ, yɪ nye ma naa tɪ yaa sɔɔ de ma ɛ. XXXVII Bala ba jaa a Sāa na kɔ ma, ban wan a n sɛ. ɪsɔɔ jaa mɪ wa wa a n sɛ, n kɔ dii wɔ bar ɛ. XXXVIII Bojɪu, n ba yi a saaju wa ɪka n wa ɪ a n bɔfɔ ɛ, tɪ n wa naa ɪka n wa ɪ a Sāa bɔfɔ. 'Lo lɛ tɔ ma. XXXIX A nyā lɛ ɪ a 'lo na tɔ ma bɔfɔ, ka n taa ɪre wa vɛ ka bala jaa won kɔ ma bɔr ɛ, tɪche ka n sāt ba, ka ba ir ɪ vɔɛ a ber baaraa daar. XL Bojɪu, a n Sāa bɔfɔ nɪ nyā ɪka, nɪre jaa na kaa a Bie na wɔ sɔɔ de wɔ, ban tara naa a nyevɔr 'lo na ba tara baarfɔ ɛ, ka n sāt ba, ka ba ir ɪ vɔɛ a ber baaraa daar."

XLI Ka a Juu nɪbe piel hɪhɪnɔ bojɪu a Yesu 'yer ɪka, 'lo lɛ ɪ a bɔdiir 'lo na yi a saaju wa. XLII Ka ba 'yere, "A ba ɪ a Yesu lɛ a nyā ɛ, a Josefɔ bidaba, a wɔ sāa nɪ a

wɔ ma sɪn bõɔ ɛ? Nɪmɪnɛ wɔ urɛ wa 'yer ɪka saaju lɛ n yi wa?"

XLIII Ka a Yesu 'yer ba, "Yɪ bar a hũhũfɔ. XLIV Nɪrɛ jaa kõ tõɔ wa a n sɛ ɛ, ka a Sãa na tõ ma baa tɔɔ wɔ waan ɛ, ka n sãt wɔ ka wɔ ɪr ɪ vor a ber baaraa daar. XLV A Nãanɪmɪn 'ye'yerbɛ ãsɔɔ dõɔ seb, 'Nãanɪmɪn na wiil ba jaa.' (Isaiya

54:13) ɪsɔɔ jaa na chɛlɛ a Sãa sɛ, na wɔ jãn yi a wɔ sɛ, na wa naa a n sɛ. XLVI Nɪrɛ jaa ba nyɛ a Sãa ɛ, a nɪrɛ 'lɔ na yi a Nãanɪmɪn sɛ, 'lɔ tɛɛ lɛ nyɛ a Sãa. XLVII Yelmãɛ lɛ n 'yerɛ kɔrɔ yi, nɪrɛ 'lɔ na sɔɔ de ma tara na nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, Nãanɪmɪn sɛ. XLVIII Maa lɛ ɪ a bõdiir ala na tara nyevɔr. XLIX A yi sãakpãmɪnɛ dõɔ di a maana a mɔgõɔ pɔ tɪ chɛnɛ kpi. L Tɪchɛ a bõdiir 'lɔ na yi a saaju wa nɪ nyã, 'lɔ lɛ nɪrɛ na di na wɔ kõ kpi ɛ. LI Maa lɛ ɪ a nyevɔr bõdiir 'lɔ na yi a saaju wa. Ala ɪ nɪrɛ di naa a bõdiir nyãna, won ben be jaa kpo kpo. A bõdiir nyã ɪ naa a n ǎgãn ɪn de kɔrɔ a nɪbɛ na be a wɛr pɔ, ka ba na nyɛ nyevɔr."

LII Ka a Juu nɪbɛ piel chɪrɛ taa nɪ suur na ba 'yerɛ, "Nɪmɪnɛ lɛ a daba nyãna na urɛ wa kɔ sɪ a wɔ ǎgãn ka sɪ 'wɔb?"

LIII A Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmãɛ lɛ n 'yerɛ kɔrɔ yi. Yɪn baa 'wɔb a Nɪsaal Bie ǎgãn na yi nyũ a wɔ jãt ɛ, yaa tara nyevɔr ɛ. LIV Nɪrɛ 'lɔ jaa na 'wɔb a n ǎgãn na wɔ

nyũ a n jãt tara na a nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, tɪ ka n sãt wɔ a wɔ ɪr ɪ vor a ber baaraa daar. LV A n ǎgãn ɪ naa bõdimãɛ, ka n jãt mɪ ɪ bõnyũmãɛ. LVI Nɪrɛ 'lɔ jaa na 'wɔb a n ǎgãn na wɔ nyũ a n jãt, be naa a n 'yõɔ ka n mɪ be a wɔ 'yõɔ. LVII Nɪtãa lɛ a Sãa na ɪ a nyevɔr sɔɔ na tõ ma ka n be be a Sãa jũu, nɪrɛ 'lɔ mɪ na 'wɔb ma mɪ na ben be a maa jũu. LVIII A bõdiir nyã lɛ yi a saaju wa. Sɪ sãakpãmɪnɛ dõɔ di a maana tɪ kpi, tɪchɛ nɪrɛ 'lɔ na di a bõdiir nyã na ben be kpo kpo." LIX Yesu na dõɔ wɪlɛ ba a Juu nɪbɛ lõɔfɔ yɪr a Kapenahum ala lɛ wɔ 'yer a nyãna.

LX Yesu poturbo yɔɔ na wa wõ a lɛ won 'yer, ka ba 'yer, "A fɔ wiilfɔ nyã kpɛmɛ na kpɛ, an lɛ na tõɔ de?"

LXI Yesu na bõɔn a lɛ a poturbo na hũhũnõ, ka wɔ sɔɔr ba, "A nɪtõ chɛ yɪn bu? LXII Nɪmɪnɛ an pãa kaara, yɪn wa nyɛ a Nɪsaal Bie na duoro a jie 'lɔ won dõɔ be? LXIII 'Lɔ na kɔrɔ a nɪrɛ nyevɔr ɪ naa Nãanɪmɪn Sɪɛ. Nɪrɛ mãɛ fõɔ kõ tõɔ maal bon jaa ɛ. A 'yer ala ɪn 'yer yi, ɪ naa Nãanɪmɪn Sɪɛ 'yer, naa ɪ Nyevɔr. LXIV Tɪchɛ a yi bamɪnɛ ba sɔɔ ɛ." Bojũu, Yesu bõɔn naa a pielfɔ a 'lɔ na ba sɔɔ de wɔ ɛ, nɪ a 'lɔ na gar 'yõɔ wɔ. LXV Be lɛ wɔ 'yer, "Nɪtõ lɛ so ka n 'yer ɪka ãsɔɔ jaa kõ tõɔ wa a n sɛ ɛ, ka a Sãa baa waan wɔ ɛ."

LXVI An yi a daar 'lõnõ a poturbo yɔɔ nɪmaan yi na

baa le turo wo go e.

LXVII Ka a Yesu suor a Pie Ni Ayi bala, "A yin mi, yi buoro naa uka yi nmaa yi bu?"

LXVIII Be a Simon Pita 'yer, "N Soro, an se le sin chen? An i foor tee le tara a nyevor 'lo na ba tara haarfo e. LXIX Si soon de na si booo uka fo i naa a cheche soo 'lo a Naaŋmin na to."

LXX Ka a Yesu haa 'yer, "A ba i maa le ir a yi Pie Ni Ayi e? Tiche ka a yi asoo i Satan toor." LXXI Wo 'yere naa a Judas na i a Pie Ni Ayi asoo na wa gar 'yoo wo. Wo i naa a Simon bidaba na yi Isikariyot.

VII

I A anyaa puor, Yesu yi naa Judiya ti yooro a Galilee paal po, bojoo a Juu nibe buoro naa a wo kofu. II Tiche a Juu nibe seer po loo di bibir na wa gboro, III a Yesu yebil 'yer wo naa, "Yi a ka chen a Judiya ka a fo poturbo mi ti nye a fo ne 'maa tomo. IV Nire jaa na buoro uka ba buolo a wo yuor ba soolo e. Fun maala a nyana, wiil a fo mae ka nibe jaa nye fo." V Bojoo a wo mae yebil ba soo de wo gba e.

VI A le juu, a Yesu 'yer ba, "A n bibir ba vie e, yin bibir vie naa. VII A wer nibe ko too 'laar yi e, tiche ba 'laar ma naa bojoo n 'yer ba naa uka a le ban ure in deer. VIII Yin, yi chiine a loo di jie. Maa ba chiine a loo di jie seere e, bojoo n bibir ba vie e."

IX Wo 'yer naa le ti chene jane a Galilee.

X A wo yebil na wa chen a loo di jie baar ka wo mi ir sool chen. XI A loo di jie le a Juu nibe joro wo ti soro taa, "Nyine le a daba lonoo be?"

XII A nyoo bala bolo na 'yere koro taa, "A Yesu in nisoo." Ka bamine mi 'yere, "Nibe le wo i." XIII Tiche baa 'lara 'yere ka a yire chaa po e, bojoo ba joro naa a Juu nibeere dabae.

XIV A loofu na wa po jataa, Yesu don kpe a Juu nibe puorfo jie na wo ti piel wile. XV Ka a neer 'maa a Juu nibeere ka ba soro taa, "Nmune a daba nya ure wa booo a nitoo won ba jan e?"

XVI A Yesu 'yer ko ba, "A wiilfo nya ba yi a n se e, a yi naa a nire 'lo na to ma se. XVII Nire 'lo na kaa ir uka won i naa Naaŋmin bofo, won booo naa uka a wiilfo nya yin Naaŋmin se bu n mae le n wile. XVIII Nire 'lo na 'yere a wo mae 'yer, buoro na 'yoofo koro a wo mae. Tiche nire 'lo na tonoo buoro 'yoofo koro a 'lo na to wo, a nyine in yelmae soo ka a belfo ba be a wo jie e. XIX Mosesi baa doo bin a nee ko yi e? Ti yi asoo jaa ba too tu e. Bo 'yoo le yi buoro uka yi ko ma?"

XX Ka a nyoo bala 'yer, "Sider le fo tara, an buoro fo kofu?"

XXI A Yesu 'yer ko ba, "Gbeb'o yen tee le n be to, tiche ka a be 'maa yi a nee a nitoo? XXII Mosesi le doo wiil yi a yoor nmaafu an

ba ı 'lo sē le a dōo yi ε, ti yi a sãakpãmune sē, ka ba ma ηmaa yoor a Pēnfō Bıbir Daar. ^{XXIII} Ala ı yın tōo ηmaa bibile yoor a Pēnfō Bıbir Daar ti ka a Mosesı nee 'lo won bin ba sōo ε, bo le so ka yi nye suur 'yōo ma nıre ın sa a Pēnfō Bıbir Daar? ^{XXIV} Yı ta bōnō toor ε, ti yi tooro a le na tor."

^{XXV} Nıbe bamıne na yi Jerusalem piel soro taa, "A ba ı a daba nyã le ba booro a kufō ε, ^{XXVI} nye won ara 'yere chãa pō, ka baa 'yere 'yer ε? A nıbere bōon naa ıka 'lo le a Nı-iraa bı? ^{XXVII} Tıche sın bōo naa a jie 'lo a daba nyãna na yi. A Nı-iraa 'lo wa wa, nıre jaa kō bōo a jie won na yi ε."

^{XXVIII} Yesu chene na wile a be a Nãanmın puorfō yir bechaar pō, na wō tãna 'yere, "Ɔo yi bōo ma naa, na yi le bōo a jie 'lo n na yi. N ba be ka nı n mãe kpēo ε, tıche a nıre 'lo na tō ma ın yelmãe sōo, yın ba bōo ε. ^{XXIX} Tıche maa bōo wō naa, wō sē le n yi, 'lo le tō ma."

^{XXX} A anyã le ba ta booro a wō nyoofo, tıche nıre jaa ba heb wō nıu sıur wō ε, bojūu a wō bıbir ba vıe ε. ^{XXXI} A nıyoo bala pō, bamıne chene na sōo de wō na ba 'yere, "A Nı-iraa 'lo wa wa, won tōn ne'maa tōmō gar a daba nyã bı?"

^{XXXII} Faraseemıne wōn a le a nıyoo bala na bolō 'yere a Yesu 'yer, ka a bala naa Juu nıbe boorlo nıbere tō a puorfō yir kakaarba ka ba ti nyoo wō waan.

^{XXXIII} Be a Yesu 'yer kō ba, "N be naa yi sē bālãa, ti naa pãa le heb chen a 'lo na tō ma sē. ^{XXXIV} Yın wa yooro na booro ma, tıche yi kō nye ma ε, a be n na be yi kō tōo wa be ε."

^{XXXV} Ka a Juu nıbe pãa soro taa, "Nyıne le a daba nyã na pãa chen ka sı kō nye wō ε? Won chen naa be a sı nıbe na jaar jer a bala na ba ı a Juu nıbe ti wile ba bı? ^{XXXVI} Nımine le wō 'yer ıka, yın wa yooro na booro ma ti yi kō nye ma ε, a be n na be yi kō tōo wa be ε."

^{XXXVII} A bıbir baaraa daar na ı a lōo di bıbir kpēe, Yesu ır ara ti tãn 'yer, "Kōnyūr wa kpe nıre, wō wa a n sē wa nyū. ^{XXXVIII} Nıre 'lo jaa na sōo de ma nıtãa le a Nãanmın gãn na 'yer, nyevor kōo na joro na yire a wō 'yōo." ^{XXXIX} Nãanmın Sıe 'yer le wō dōo 'yere, a bala na sōo de wō ka won kō ba. A Sıe ba dōo wa ε, an ı a Yesu ba nye a tıur sere ε.

^{XL} A nıbe na wa wō a le won 'yer, ka bamıne 'yer, "A daba nyã ın Nãanmın 'ye'yere yelmãe."

^{XLI} Ka bamıne mı 'yere, "A nyã le ı a Nãanmın Nı-iraa." Ka bamıne mı 'yer, "Nımine le a Nı-iraa 'lo na ıre wa yi Galilee? ^{XLII} Nãanmın gãn ba 'yer ıka David yōo le won ı na wō yi Betlehem, a tēe 'lo a David na dōo kpiere ε?" ^{XLIII} Ka a nıbe ηma dē dē a Yesu juu. ^{XLIV} Bamıne mı ta booro na ıka ba nyoo wō

tiche nure jaa ba 'la sur wo ni wo nuu e.

^{XLV} A puorfõ yir gugurbo lieb chen a Farasee ni a Juu nibe boorlo niberẽ sã, ka ba suor ba, "Njmine wo i ka yaa waan wo e?" ^{XLVI} Ka a bala ban tõ, ka ba 'yer, "Nure jaa ba 'yer 'yer a daba nyã kaar e."

^{XLVII} Ka a Faraseemine suor ba, "Wo mi ben bel yi we?" ^{XLVIII} Yi nyen a Faraseemine ni a niberẽ ka ba soo de wo? ^{XLIX} Kai, tiche a nyoo ba nyãna ba bõo a Nãanjmin nee e, ba ben po 'yõõfo po gba."

^L Nikodimasi na dõo chen a Yesu sã mi i naa a ba ãsoo suor ba, ^{LI} "A nee ba ku si sor ika si 'yõõ nure yeke ka saa wõ a le won 'yer bu maala e?"

^{LII} Ka ba suor wo, "Fo mi yin Galilee bu? Juor kaa, a la i fo nyen Nãanjmin 'ye'yere na yi Galilee."

^{LIII} Ka ba jaa yaar kul a ba yie.

VIII

^I Tiche ka a Yesu mi do a Olive Tur Tõõ ju. ^{II} Wer na wa chaar bibio pipi, Yesu lieb wa kpe a Nãanjmin puorfõ yir bechaar po, be le a nibe njmaa jilõ wo ti wo jãne wile ba. ^{III} Be le a Mosesi Nee wiwille, ni a Faraseemine wa 'mataa waan poõ ban nyoo na gãn daba. Ba vẽn ka a poõ ir ara a ba jaa niem, ^{IV} ti ba 'yer ku a Yesu, "Wiwile, a poõ nyãna le gãn daba ka si nyoo. ^V A Mosesi Nee 'lo 'yer ika si lob wo ni kusie ku." ^{VI} Ba 'yer

naa a le booro ika ba beer Yesu kaa na ba tõõ nye 'yer, 'yer a wo yeke. Tiche ka a Yesu guun de a nubir seere ni a tõe. ^{VII} Ti ba chene soro wo, ka wo dol 'yer ku ba, "Ala i a yi ãsoo jaa ben ka ba maal deer e, a ninyene wo de nie lob a poõ ni a kusir." ^{VIII} Ti na wo le guun seere a tõe go.

^{IX} A anyãna ban wõ, ba piel yire bõ'yen 'yen, a danyõn le de nie. A wa ti che naa a Yesu ni a poõ tee na ara a be. ^X Yesu dol ir suor a poõ, "Nye ba be? Isõõ jaa ba 'yõõ fo yeke e?"

^{XI} Ka a poõ 'yer, "Kai nikpẽe." Ka Yesu mi pãa 'yer wo, "Maa mi kõ 'yõõ fo yeke e, chiine, taa le wa maala yeldeer go e."

^{XII} Yesu le bõõ 'yer ku a nibe na wo 'yer, "Maa le a wer nyã chãa, nure 'lo jaa na turo ma kõ le chen libe po e, ti won tara na nyevor na i chãa."

^{XIII} Ka a Faraseemine chire wo 'yere, "Fo booro na yuor 'yõõnõ fo mãe, ka a fo yobo i poro."

^{XIV} Ka a Yesu 'yer, "Ala i n booro naa yuor 'yõõnõ a n mãe, a n yobo tara na sor. Bojũu n bõõ naa jie in yi wa, naa le bõõ a jie in chiine. Tiche yin, yaa bõõ a jie in yi wa e, yaa le bõõ a jie in chiine e. ^{XV} Yi den nisaal tiersti tooro ni 'yer, maa ba tooro nure jaa 'yer e. ^{XVI} Tiche ala i in toor naa 'yer, a le in na toor na tor naa bojũu n ba i n yõ e, a Sãa na

tõ ma p̄o ma naa. ^{XVII} A seb a yī n̄er p̄o ūka, n̄be ayi 'yer un yelm̄æ. ^{XVIII} N 'yere na 'yõõõ a n m̄æ, ka a S̄a m̄i na tõ ma 'yere 'yõõõ ma."

^{XIX} Ka ba suor w̄o, "Nyīne a f̄o S̄a be?" Ka Yesu 'yer "Yaa bõõ ma ε, b̄u a n S̄a ε, ala ι yī ta bõõ ma naa, yīn taa bõõ naa n S̄a m̄i."

^{XX} Yesu 'yer naa a 'yer nyā won wile ba a puorf̄o yir bechaar p̄o gb̄or a libie lob f̄o jie. Tī n̄re jaa ba nyõõ w̄o ε, an ι a w̄o b̄ibir ba v̄ie ε.

^{XXI} Yesu 'yer k̄u ba go, "N chiine na, yīn wa ȳoõõ na b̄oõõ ma tī na yī kpin a yī yelbier. Jie un chiine, yī k̄õ t̄õ wa be ε."

^{XXII} Ka a Juu n̄be p̄ā sorõ taa, "Won k̄on w̄o m̄æ b̄u? Ala le so won 'yer ūka, 'A jie un chiine yī k̄õ t̄õ wa be ε."

^{XXIII} T̄iche ka a Yesu chene 'yere, "Yīn yīn ka t̄ee, maa yīn saaju. A wer nyā p̄o le yī yī, maa m̄i ba yī a wer nyā p̄o ε. ^{XXIV} N 'yer k̄o yī ūka yīn kpin naa yī yelbier, ala ι yaa s̄õõ de ma n̄i a le un 'yer ūka n ι naa ε, s̄re jaa le, yīn kpin naa yī yelbier."

^{XXV} Ka a n̄be suor w̄o, "An f̄o ι?" A Yesu 'yer ba, "N ι naa a 'lo un 'yer k̄o yī a k̄õr jaa. ^{XXVI} N tara na ȳõõ un taa 'yer t̄õõ a yī 'yer, t̄iche a 'lo na tõ ma un yelm̄æ s̄õõ, ala un w̄õ yī a w̄õ s̄ẽ le n 'yere k̄õõ a wer n̄be."

^{XXVII} Baa bõõ a par ūka a w̄õ S̄a 'yer le w̄õ d̄õõ 'yere ε. ^{XXVIII} Be a Yesu 'yer, "Yīn wa 'm̄õõ a N̄isaal Bie a saaju

yīn bõõ naa a n̄re 'lo un ι, na yī m̄i bõõ ūka n ba ure ye le n̄i maa k̄p̄ẽõ ε, t̄iche n 'yere naa a le a S̄a na wiil ma. ^{XXIX} A 'lo na tõ ma be naa n s̄ẽ, waa bar ma n yõõ ε, bojūu n ma ure naa le na pele a w̄õ p̄õõ." ^{XXX} Won 'yere a le tī n̄yõõ s̄õõõ de w̄õ.

^{XXXI} Yesu 'yer k̄o a Juu n̄be bala na s̄õõ de w̄õ, "Ala ι yī s̄õõõ turo a le un wiil yī, yīn ι naa a n poturbo yelm̄æ. ^{XXXII} Yīn bõõõ a yelm̄æ, ka a yelm̄æ for yī bar ka yī so yī m̄æ."

^{XXXIII} Ka ba 'yer, "S̄in ι naa Abraham ȳõõ, na saa ι n̄re jaa gb̄ägbaar ε, η̄m̄ine le f̄o 'yer ūka ban for s̄in bar ka s̄i so s̄i m̄æ?"

^{XXXIV} A Yesu 'yer k̄o ba, "Yelm̄æ le n 'yere k̄õõ yī, n̄re jaa na maal d̄er un a d̄er gb̄ägbaa.

^{XXXV} Gb̄ägbaa maa be a yīr kor ε, a bie 'lo ma ben be kor. ^{XXXVI} Ala wa ι a Bie for fon bar, fon son f̄o m̄i s̄re jaa. ^{XXXVII} N bõõõ na yīn ι Abraham ȳõõ tī b̄oõõ ūka yī k̄õ ma, bojūu yaa s̄õõ a n 'yer ε. ^{XXXVIII} Maa 'yere yī naa a le un n̄ye a n S̄a s̄ẽ, ka yīn m̄i ure a le yīn w̄õ a yī s̄ā s̄ẽ."

^{XXXIX} Ka ba 'yer, "Abraham le ι a s̄i s̄ā." Be a Yesu 'yer, "Ala ι Abraham bibiir le yī ta ι, yīn taa maal a le a Abraham na d̄õõ maal. ^{XL} Yī ben b̄oõõ ūka yī k̄õ ma a n̄re na 'yer yī a yelm̄æ un w̄õ a N̄aan̄m̄in s̄ẽ. Abraham ba d̄õõ maal le ε. ^{XLI} Yī ure naa a le a yī s̄ā m̄æ na d̄õõ ι." Ka ba 'yer, "Saa ι s̄ēsẽ

bibiir ε, sɪn Sāa tɛɛ sɪn tara
lɛ Nāanmɪn.”

XLII Ka a Yesu 'yer kɔ ba,
“Ala ɪ Nāanmɪn lɛ ta ɪ a
yɪ Sāa, yɪn taa nō ma naa.
Nāanmɪn sɛ lɛ n yɪ naa be be
ka a pōpāanyā. N ba waan a
n mǎɛ yuor ε, 'lɔ lɛ tō ma.

XLIII Bo lɛ so ka a lɛ ɪn 'yer
ba chaar kɔ yɪ ε? Bojūu yaa
tōɔ wō a lɛ ɪn 'yer ε. XLIV A
yɪ sǎa ɪn tɪ, a yɪ bɔɔɔɔ ɪka
yɪ maal a lɛ won bɔɔɔɔ. An
yɪ a pielfɔ jaa nɪkɔɔ lɛ wɔ
ɪ, waa tara yelmǎɛ ε, yelmǎɛ
bālǎa jaa ba be a wɔ 'yōɔ ε.
'Lɔ wa ŋmaara a jire, lɛ wɔ
be, jir ŋmara lɛ wɔ ɪ, na wɔ
ɪ a jie a jaa sǎa. XLV Tɪche
maa na 'yerɛ a yelmǎɛ yaa
sɔɔ de ma ε. XLVI A yɪ āsɔɔ
na 'yer ɪka wɔ nyen ɪn maal
dɛɛr ɔ? Ala ɪ yelmǎɛ lɛ n
'yerɛ, bo lɛ so ka yaa sɔɔ
de ma ε? XLVII Nɪrɛ 'lɔ na
ɪ Nāanmɪn tɔɔr wōnō naa
a lɛ won 'yerɛ. Yɪn ba ɪ a
Nāanmɪn tɔɔr ε, yaa wōnō a
lɛ won 'yerɛ ε.”

XLVIII Ka a Juu nɪbe 'yer,
“Yelmǎɛ lɛ sɪ 'yerɛ ɪka
Samariya lɛ fɔ yɪ na fɔ tara
a sɪdɛɛr.”

XLIX A Yesu 'yer, “Maa ba
sɪdɛɛr ε, tɪche n 'yōɔnō naa
a n Sāa, tɪ yɪn ba 'yōɔnō ma
ε. L N ba bɔɔɔɔ tɪr kɔɔ a n
mǎɛ ε, tɪche nɪrɛ kōɔ bɔɔɔɔ
naa a lɛ. 'Lɔ lɛ ɪ a 'yer tɔɔɔɔ.
LI Yelmǎɛ lɛ n 'yerɛ kɔɔ yɪ,
ala ɪ nɪrɛ turo naa maa 'yer,
wɔ kō lɛ bōɔ kūu ε.”

LII A anyāna lɛ ka a Juu
nɪbe pǎa 'yerɛ, “Pōpāanyā,
sɪ bōɔn naa fɔn tara a
sɪdɛɛr. Abraham kpi naa,

ka a Nāanmɪn 'ye'yerbe kpi,
tɪche ka fɔ 'yer ɪka ala ɪ nɪrɛ
turo naa a fɔ 'yer wɔ kō bōɔ
kūu ε. LIII Fōɔ berma gar a
sɪ sǎa Abraham bɪ? Wɔ kpi
naa, ka a Nāanmɪn 'ye'yerbe
mɪ kpi. An fɔ tɪr ɪka fɔ pǎa
ɪ naa?”

LIV Ka a Yesu 'yer, “Ala ɪ n
ben 'yōɔnō a n mǎɛ tɪr, a n
tɪr na ɪn pɔɔɔ. A n Sāa 'lɔ
yɪn 'yerɛ ɪka a yɪ Nāanmɪn
lɛ, 'lɔ lɛ kɔɔ ma a tɪr. LV Yɪn
ba bōɔ wɔ gba ε, maa bōɔ wɔ
naa. Ala ɪ n 'yer naa ɪka n ba
bōɔ wɔ ε, ɪn ɪ naa jir ŋmara
a yɪ kaar. Tɪche maa bōɔ
wɔ naa, naa turo a wɔ 'yer
bie. LVI A yɪ sǎa Abraham
dōɔ chɪlɛ tɪr ɪka won taa
nye naa a n bɪbɪr. Wɔ nyen
ka nōɔ nyɔɔ wɔ.”

LVII Ka a Juu nɪbe sɔɔr
wɔ, “Faa ta yuom lɪjaayi nɪ
pie (50) sɛrɛ ε, tɪ na fɔ nye
Abraham?”

LVIII Ka a Yesu 'yer, “Yelmǎɛ
lɛ n 'yerɛ kɔɔ yɪ, sɛrɛ tɪ
ba wa dɔɔ Abraham, ka maa
dōɔ be be.” LIX A nyāna, ka
ba wɔb kɔsɪbe ɪka ba lɔb wɔ
kɔ, tɪche ka a Yesu sɔɔl fɔɔl
na wɔ yɪ a be a ba puorfɔ yir
pɔ.

IX

I Yesu na chiine a lɛ, wɔ
nyen daba ban dɔɔ ka wɔ ɪ
jōɔ. II Ka a poturbo sɔɔr wɔ,
“Wiwile, an lɛ maal dɛɛr, a
dajōɔ bɪ a wɔ sǎa naa ma lɛ
maal dɛɛr, a dajōɔ bɪ a wɔ
sǎa naa ma lɛ maal a dɛɛr
dɔɔn wɔ, ka wɔ ɪ a jōɔ?”

III A Yesu 'yer kɔ ba, “A
daba nyā ba maal dɛɛr ε, a
wɔ sǎa naa ma mɪ ba maal

dæer ε, tiche a un a le ka Nāanmun tōmō na tō a wō 'yōō. ^{IV} An chene i mōtōō, sin tō naa a 'lō na tō ma tōmō. Wer na sob naa ka nire kō le tōō tōmō tō ε. ^V In chene be a wer pō, maa le a wer chāa."

^{VI} Wōn wa 'yer a le baar, wō chir nataar bun tān a tēe na wō be a daba nibie. ^{VII} Tī na wō 'yer kō a daba, "Chen, tī pæe a Siloam kōō pō." A Siloam par le, Tōfō. Wō chen tī pæe nyere wa a yir.

^{VIII} Ka a nibōonsi bala na dōō ma nye wō na suorō, ka ba suorō taa, "A ba i a daba nyāna le ma suorō ε?"

^{IX} Bamine 'yer ika 'lō le, ka bamine mi 'yer, "Ninyetaa le." Tiche ka wō 'yer, "Maa le."

^X Ka ba suor wō, "Nmine a nibie ure wa yuo fō?"

^{XI} Ka a daba 'yer kō ba. "Daba ban bōōlo Yesu le bu tān be ma a nibie tī 'yer ma ika n chen a Siloam tī pæe. Le le n chen tī pæe naa nyere."

^{XII} Ka ba suor wō, "Nyine le wō be?" Ka wō 'yer, "N ba bōō ε."

^{XIII} Be le ba tara a daba 'lō na dōō i a jōō chiin a Faraseemine sē. ^{XIV} A bībir 'lō a Yesu na dōō bu a tān na wō yuon a daba nibie un a Pēnfō Bībir Daar. ^{XV} Ka Faraseemine suor a daba le won ure wa nyere. Ka wō 'yer, "Tān le wō be ma a nibie ka n pæe be nyere."

^{XVI} Ka a Faraseemine bamine 'yer, "A daba nyā ba yi Nāanmun sē ε, waa sōnō

a Pēnfō Bībir ε." Tiche ka a bamine mi suor, "Nmine le yelbe-ure na tōō tō a ne'maa ye le nyā?" Na ba nma jiri ayi.

^{XVII} Ka ba heb suor a daba, "Bo fō tara na 'yer a wō 'yer? Fō nibie ba le wō yuo." Ka a daba 'yer, "Nāanmun 'ye'yere le wō i."

^{XVIII} Ka a Juu nibere ba sōō de ε ika a daba dōō jōō tī wa nyere ε, ka ba bōōl a sāa naa ma. ^{XIX} Ba suor ba naa, "A yi bie le a nyā o? A nyā le yi dōō ka wō i a jōō? Ka nmine wō ure wa nyere?"

^{XX} Ka a sāa naa ma 'yer, "Si bōōn naa ika si bie le, a si dōō wō ka wō i jōō.

^{XXI} Tiche le won ure wa nyere a pōpānyā saa bōō ε, bu nire 'lō na yuo wō a nibie saa bōō ε. Waa i bibile ε, yi suor wō, won 'yer kō wō mæe." ^{XXII} A sāa naa ma 'yer naa nitō bojūu ba joro naa a Juu nibe dābāe, ba den nie 'yer ika nire jaa wa 'yer ika a Yesu le a Ni-iraa 'lō, ka ban dii won bar a ba lōōfō jie. ^{XXIII} Ala le so ka a sāa naa ma 'yer, "Waa i bibile ε, yi suor wō."

^{XXIV} A Faraseemine le bōōl naa a daba 'lō na dōō i a jōō a gbæe ayi sōō 'yer wō, "'Yer yelmæe kō Nāanmun, sin bōōn naa a daba nyā na i yelbe-ure."

^{XXV} Ka a daba 'yer, "Ala i wō un yelbe-ure bu waa i ε, n ba bōō ε, yelbō'yen un bōō ni nyā. N dōō i jōō tiche pōpānyā, n nyere naa."

XXVI Be le ba suor wɔ, “Bo le wɔ ɪ fɔ? Nɪmɪne le wɔ ɪ yuo fɔ a nɪbie?”

XXVII Ka a daba 'yer, “N ba dɔɔ 'yer ti yaa chele ɛ. Bo yi buɔɔɔ ɪka yi le wɔ ka a ɪ go? Yi buɔɔɔ naa ɪka yi mɪ lieb a wɔ poturbo bu?”

XXVIII A ba tɔɔ wɔ 'yere, “Fɔɔ le ɪ a wɔ poturo, sɪn ɪ naa Mosesɪ poturbo. XXIX Sɪ bɔɔn na ɪka Nāanɪmɪn 'yer 'yer kɔ Mosesɪ, tɪche a daba 'lɔ saa bɔɔ jie won yi gba ɛ.”

XXX Ka a daba 'yer, “A 'maa man nee yɪn ba bɔɔ jie won yi ɛ, ti yuo ma a nɪbie. XXXI Sɪ bɔɔ naa ɪka Nāanɪmɪn ba chele a yelbe-ɪrbe ɛ. Wɔ ma chele naa a bala na joro wɔ ti maala a le won buɔɔɔ. XXXII Nɪre jaa ba dɔɔ wɔ ɪka ba yuon nɪre ban lɔɔ dɔɔn jɔɔ ɛ. XXXIII Ala ɪ a daba nyā ba ta yi Nāanɪmɪn sɛ ɛ, wɔ kɔ naa tɔɔ bon jaa maal ɛ.”

XXXIV Ka a Juu nɪbere 'yer kɔ a daba, “A fɔɔ, yelbier pɔ le ba dɔɔ fɔ, nɪmɪne fɔn ɪre wa wiil sɪ,” ti dii wɔ bar a ba pɔ.

XXXV Yesu na wɔ ɪka ba dii naa a daba bar, wɔ bɔ won wa nye wɔ, na wɔ suor wɔ, “Fɔ sɔɔn de a Nɪsaal Bie ɔ?”

XXXVI Ka a daba suor wɔ, “Nɪkpɛɛ an le, wiil ma ka n sɔɔ de wɔ.”

XXXVII A Yesu 'yer, “Fɔ nye wɔ naa pɔpāanyā, sɪre jaa, 'lɔ le 'yere nɪ fɔ.”

XXXVIII Ka a daba pāa 'yer, “N Soro n sɔɔn de,” ti gbur dumo puor wɔ.

XXXIX Be le a Yesu 'yer, “Yer tɔɔrfɔ jie le n wa ka a wer

pɔ. Jɔn na nyere naa ka nɪbinyere mɪ lieb ɪ jɔn.”

XL Ka a Faraseemɪne bamɪne na be a wɔ sɛ wɔ a le na ba suor, “Bo ya! A sɪn mɪ ɪn a jɔn ɔ?”

XLI A Yesu 'yer ba, “Ala ɪ yi ta ɪn jɔn, yi kɔ naa tara chefɔ a dɛer pɔ ɛ. Tɪche, yɪn ben 'yer ɪka yi nyere naa, yi chene na be a yi dɛer pɔ.”

X

I Ka a Yesu 'yer, “Yelmāe le n 'yere kɔɔ yi, nɪre 'lɔ jaa na maa tu a piir jɔɔ dɔɔɔr nee ti do a dachin kpe, ɪn nānyie nɪ nɪfara. II Nɪre 'lɔ na tu a dɔɔɔr nee kpe 'lɔ le ɪ a pechine. III A dɔɔɔguro ma yuon a pān kɔ a pechine, ka a piir chele a wɔ kɔkɔɔr. Wɔ maa buɔl naa a wɔ piir yoe, na wɔ nɪmaa ba yin. IV 'Lɔ wa nɪmaa a wɔ piir a jaa ka a yi, wɔ ma den nie ka a turo wɔ, bojūu ba bɔɔ naa a wɔ kɔkɔɔr. V Tɪche ba kɔ wa tu sāan jaa ɛ, ban jon yi a wɔ sɛ bojūu baa bɔɔ sāan kɔkɔɔr ɛ.” VI Yesu lob a sɔkpa nyā tɪche baa bɔɔ a par a le won 'yere ba ɛ.

VII A le jūu le a Yesu 'yer ba go, “Yelmāe le n 'yere kɔɔ yi, maa le a piir dɔɔɔr nee.

VIII A bala ba jaa na dɔɔ ma nie wa ɪn nānyisɪ nɪ nɪfarba, tɪche a piir ba chele ba ɛ.

IX Maa le a dɔɔɔr, nɪre jaa na tu ma kpe, won nyen faafɔ. Won ma kpɛn ti yi na wɔ nyere bɔdiir. X Nānyie ma wa naa ɪka wɔ wa ju, na wɔ kɔ, ti sɔɔ bar. Maa wa naa

ka ban nye nyevor, na ba nye wo ti pōn bar.

XI “Maa le a pechiin sō, a pechiin sō soon kpi a wo piir 'yōō. XII A pechine 'lo ban yara, waa so a piir ε. 'Lo wa nye gbōgboro na waara, wo ma teen a piir bar ti jo, ka a gbōgboro yēyel a piir ti nyōor amune. XIII Wo ma jon a le an i libie tōmō le wo tōnō, a piir yele ba bā wo ε.

XIV “Maa i naa a pechiin sō, n bōō naa a n piir, ka n piir mi bōō ma. XV Nitāa le a Sāa na bōō ma ka n mi bōō a Sāa, un soon kpi a piir 'yōō. XVI N tara na piir amune na ba be a jōō nyā pō ε, un waan ba naa, ka ba mi wa chele a n kōkōr, ka ba i pegbul bō'yen na ba tara pechiin bō'yen. XVII A n Sāa na nō ma par ni nyā, n soō naa na kpi ti le ir i vor go. XVIII Nire baa faara wo ε, tiche maa māε le soō na kpi. N tara na kpēō na bar a nyevor naa le tara kpēō na de wo go. A nyā le a n Sāa 'yer ma ika n i.”

XIX A 'yer nyā le vē ka a Juu nibe ηma dē dē. XX Ka a ba yōō 'yere ika, “Sudeer le wo tara, na wo gele, bo 'yōō yi chele a le won 'yere?” XXI Tiche ka a bamune 'yere, “A nyāna ba i nire na tara sudeer 'yer ε, a sudeer na tōon yuo jōō nubie o?”

XXII A i naa uon ka ba maala a ba puorfō yir Pōlfo lōō di be a Jerusalem. XXIII Ka Yesu be be a Nāanmīn puorfō yir bechaar āsōō pō, na wo yōō a be ban buōō a Solomon Jēber. XXIV Be a

Juu niberē bamune ηmaa jilō wo sorō, “A baalfō nyā fon 'yōō si, dabor an wa baar? Ala i fōō le i a Ni-iraa 'lo, 'yer kō si chāa pō.”

XXV Ka a Yesu 'yer, “N dōō 'yer yi, yin le ba soō de ε. A ne'maa tōmō in tō ni a n Sāa yuor, 'yer naa n 'yer. XXVI Tiche yin le ba soō de ε, bojūu yaa i a n piir ε. XXVII A n piir ma chele naa a n kōkōr, n bōō ba naa ka ba ma turo ma. XXVIII N kō ban nyevor na ba tara baarfō ε. Ba kō we ε, nire jaa kō tōō ba 'loo faa a n nūu pō ε. XXIX A n Sāa 'lo na de ba kō ma, wo gar bomo a jaa. Nire jaa kō tōō ba 'loo faa a n Sāa nūu pō ε. XXX Maa naa n Sāa jaa in bō'yen.”

XXXI Ka a Juu niberē wob kusibe ika ba lob wo go. XXXII Tiche ka a Yesu suor ba, “N tōn ne'maa tōyōō yi a Sāa sē, buor soō 'yōō yi pāa be loōō ma?”

XXXIII Ka ba 'yer, “Saa loōō fō a anyā āsōō jaa 'yōō ε, ti fon fere sōōnō a Nāanmīn yuor, ti mi i nisaal.”

XXXIV A Yesu 'yer ba, “A ba seb a yi Nee pō ika, 'N 'yer naa ika, yi in ηmume ε?” (Yiel Gān 82:6)

XXXV Ala i Nāanmīn buōō naa a bala a wo 'yer, na wa a ba sē, ηmume, Nāanmīn seer ba be na wa soō ε. XXXVI Nmune le a 'lo a Sāa na kaa ir a wo bōfō pō, na wo tō ka a wer pō. Bo le so ka yaa bara ma ε, bojūu n 'yer ika Nāanmīn Bie le n i? XXXVII Yi taa soō de ma ε, ala i n ba maala a le a Sāa na maala ε. XXXVIII Tiche

ala i n tō naa, yin gba ba soo de ma ε, yi soo de a ne'maa tōmō, yin bōon a par ika a Sāa ben a n 'yōō ka n mi be a Sāa 'yōō." XXXIX Ka ba le buoro a wō nyoofo go, ti che ka wō fool yi.

XL Be le a Yesu lieb gōō a Jordan man gōon, a jie 'lo a Joon na dōo suoro a nibe a Nāanmin kōō na wō jē a be, XLI ka nyoo wa a wō sē wa 'yere, "Joon gba ba dōo tō ne 'maa tōmō ε, a ala a jaa won 'yer a daba nyā 'yer, in yelmāε." XLII Be le a nyoo soo de wō.

XI

I Daba ban buolo Lajarusi dōo biere, wō in Mēer ni Mata yedaba na ba kpiere a Betani tēe pō. II A Mēer nyā na dōo kpaar a kānyūu 'yōō a Yesu ti de a wō jukool fiel, a wō yedaba Lajarusi le a nyā na biere. III Ka a yepobo tō 'yer a Yesu, "Si Soro, a fu baraa biere naa."

IV Yesu na wō a le, a wō 'yer, "A baal nyā ba i kūu baal ε, ti an wiil Nāanmin tur ti mi vē ka Nāanmin Bie yuor yi." V Yesu nōn Mata ni a wō yebe ni a ba yedaba Lajarusi. VI Tiche won wō a Lajarusi baal ti na wō chene jāne a be won be ber ayi.

VII Ti pāa 'yer kō a wō poturbo, "Yi i a si lieb chen a Judiya."

VIII Tiche ka a poturbo 'yer, "Wiwile, daar yē yē nyāna ba le a Juu nibe ta buoro ika ba lob fu ε, tiche a fu le chiine a be go?"

IX Ka a Yesu 'yer kō ba, "A ba i a bibir tara na a wō mōtōo chaarfō sōō ε? Nire wa chiine a mōtōo wō maa nje gber ε, wō nye naa a mōtōo chāa. X Bojūu ala i tāsōō le wō chiine, won nmen gber, bojūu waa tara chāa ε."

XI Won wa 'yer a le baar, wō 'yer kō ba, "A si baraa Lajarusi gur naa, tiche in chen ti sāi wō."

XII Ka a wō poturbo 'yer, "Si Soro, ala i wō gur naa, won ir naa." XIII Yesu 'lo 'yer naa ika wō kpi naa, tiche ka a poturbo 'lo tier ika a gōō sōō le wō 'yere.

XIV Ala le so a Yesu pāa 'yer ka a chaar ika, "Lajarusi kpi naa. XV A yi jūu, a nōmō ma naa in ba be be ε, ka yi na soo de ma. Tiche, yi i a si chen a wō sē."

XVI A wō poturo āsoo ban buolo Tomasi na ba le buolo wō Naa 'yer kō a bala na che, "Yi i a si 'mataa chiin wō mi ti kpi."

XVII Yesu na wa ta a be, wō nyen ka a i ba ūu naa Lajarusi maal ber anaar. XVIII Betani ni a Jerusalem mi ba jāa ε. XIX Ka a Juu nibe yoo chen ika ba ti puor a Mata ni a Mēer a ba yedaba kuor. XX Mata na wa wō ika Yesu waara naa, wō yin ti tuor wō, tiche kaa Mēer 'lo jāne a yir.

XXI Be le a Mata 'yer kō a Yesu, "N Soro, fōō ta dōō be ka, a n yedaba kō naa kpi ε. XXII Tiche n bōō naa pōpāanyā gba ika, bon jaa

fõn suor a Nãanmõn sã, won kõ fõ naa."

XXIII A Yesu 'yer kũ wõ, "A fõ yedaba na ir naa a kũu põ i vor."

XXIV Be le a Mata 'yer kũ a Yesu, "N bõõn na won na ir a kũn irfõ daar, a ber baaraa sõõ."

XXV A Yesu 'yer kũ wõ, "Maa le i a kũu põ irfõ, ni nyevõr, nire 'lo na sõõ de ma, 'lo kpi gba, ti won tara na nyevõr. XXVI Nire 'lo na ba kpi e, ti na wõ sõõ de ma, kõ le kpi e, fõ sõõ naa a le õ?"

XXVII Ka a Mata 'yer, "Õõ, n Soro, n sõõn de ika fõõ le i a Ni-iraa na i Nãanmõn Bie, 'lon na wa ka a wer põ."

XXVIII Won wa 'yer a le baar wõ heb kul ti bõl 'yer kũ a yebile Mëer, "A wiwile ben ka ti suor fõ." XXIX A Mëer na wa wõ a le, ka wõ vaa ir chen a Yesu sã. XXX Yesu ba kpe a tõe põ sere e, ti chene ara a be a Mata na tuor wõ. XXXI A Juu nibe bala na wa a kuor puorfõ jie be a Mëer sã a yir, na nye a le won vaa ir yire, ka ba turo wõ tier ika a yaa par le wõ chiine a kõn jie.

XXXII Mëer na ti ta a jie nye a Yesu a be, wõ gbur dumo a Yesu niem ti 'yer, "N Soro, fõõ ta dõõ be ka, a n yedaba kõ naa kpi e."

XXXIII Yesu na nye a le won kõnõ ka a Juu nibe bala na biel wõ mi kõnõ, nibaal kpe wõ naa ka a suur nyõõ wõ. XXXIV A wõ suor ba, "Nyine yi õu wõ?" Ka ba 'yer, "N Soro, wa nye a jie."

XXXV Ka Yesu kõ.

XXXVI Ka a Juu nibe pãa 'yere korõ taa, "Nye le won nõ a Lajarusi."

XXXVII Tiche ka bamine pãa 'yer, "Won dõõ yuo a jõõ nibie, kaa i wõ kõ naa tõõ vë ka a Lajarusi ta kpi bi?"

XXXVIII Ka nibaal kpe a Yesu, ka wõ tõõ ta a yaa par. Kusir bõõ le, ka ba 'mõõ a kusir ãsõõ põõ a nee. XXXIX A Yesu 'yer, "Yi bil a kusir bar." Tiche a Mata an i a wõ yedaba le kpi, ka wõ 'yer, "N Soro, won nyuro naa, ber anaar ni dina ban õu wõ."

XL Ka Yesu 'yer, "N ba 'yer fõ ika fõõ sõõ de, fõn nyen Nãanmõn tier e?"

XLI Be le ba bil a kusir bar, a Yesu kaa saaju ti 'yer, "N Sãa, fõ son puorfõ, fõn wõ a n suor fõ. XLII N bõõn naa fõn wõnõ a n suor fõ, tiche n 'yer naa ka a na sõõ a nibe banyãna na ara a ka, a ba sõõ de ika, fõõ le tõ ma."

XLIII Yesu na 'yer a nitõ wõ bõõl kpeõ jaa, "Lajarusi, wa yi." XLIV Ka a kũu yi, ka a gbëe naa nuur ban vil a foptel põõ ka a fõbaa mi põõ a ju. A Yesu 'yer kũ ba, "Yi yaar a kũu fõõr bar wõ ka wõ chen."

XLV Ala le so ka a Juu nibe bala na wa ika ba wa puor a Mëer, nyen a le a Yesu na i, a ba sõõ wõ. XLVI Tiche ka a bamine chen a Faraseemine sã ti man a le a Yesu na maal. XLVII Be le a Faraseemine ni a bõõrlo nibere bõõl taa lõõfõ na ba 'yer, "Nmine sin i, a daba nyã na ben tõnõ a ne'maa tõmõ a nitõ? XLVIII Ala i sin

be bar wo ka wo maala le, nure jaa na soon a wo yele, a Worom nibe wa wo a yele ban wa wel si naa a jisõ ni a tõe bar.”

^{XLIX} Ka a ba äsõ ban buõlo Kayafasi na i a buõrlo nukpõe a yuon 'lõnõ 'yer, “Yaa tara tier jaa e. ^L Yaa bõõ ıka a see naa ka nibõ'yen na kpi ko a nyõõ gar a nyõõ ba jaa na we e.”

^{LI} A nyã ba yi a wo mãe sã ka wo 'yer e, tiche won i a buõrlo nukpõe a yuon 'lo, ala le wo de nie dõõ 'yer ıka a Yesu na kpin ku a Juu nibõõ ba jaa. ^{LII} A ba i bala tee e, tiche ka wo lõõ taa a Nãanmın bibiir bala na yeyel na wo maal ba a ba i bõ'yen. ^{LIII} An yi a daar 'lõnõ ba buõõ na sor na ku a Yesu.

^{LIV} A le juu Yesu ba le yuõõ chãa põ a Juu nibe jie e, ti chen jiyuo na gbõr a mõgõõ na wo ti kpiere a tẽbile ban buõlo Eferem, be le wo ti 'mataa jẽn a wo poturbo.

^{LV} A Juu nibe Gõl Bar Difo gbõr naa, ka ba yõõ yi a tẽbil do a Jerusalem ti põlo a ba mãe chele ni a bıbir. ^{LVI} Ba kaara na buõõ a Yesu a be a Nãanmın puorfõ yir, sorõ taa, “Nmine yi tier, won wa naa a lõõfõ jie bi?” ^{LVII} Tiche ka a buõrlo nibere ni a Faraseemine 'yer, “Nure jaa wa bõõ a jie a Yesu na be, wo 'yer ka ba ti nyõõ wo.”

XII

^I A chen ber ayuõb ka a Gõl Bar Difo bıbir ta. Yesu chen a Betani na i a Lajarusı 'lo

na kpi ka wo sãt kpiere. ^{II} Ba maal bõdiir ko wo a be, ka a Mata põnõ a bõdiir. Lajarusı puõ naa a nibe bala na lõõ jẽn Yesu a bõdiir jie. ^{III} Be le Meer de kãnyũ vıla daa na i tuo wa por 'yõõ a Yesu gbẽe põ, ti lieb a jukool fiële ni ka a nyũu de a yir wo jaa.

^{IV} Tiche a wo poturo äsõ ban buõlo Judas na yi a Iskariyot, 'lo le na wa gar 'yõõ a Yesu suor, ^V “Bo le so ka baa da a kãnyũ nyãna e, a libie na tãn nure yuon gbul säyar na ba de ku nõn dẽme e?” ^{VI} A nõn dẽme yele ba bã wo e, bojũu nãnyie le wo i an i 'lo le tara a ba libie woõ, na wo ma juro a ala ban 'yõõ a be sõnõ ni wo mãe.

^{VII} A Yesu 'yer, “Bar a puõ jaa jomm, wo bin a kãnyũ nyãna gun a n ũufõ bıbir. ^{VIII} A nõn dẽme na ben a yi sã bıbir jaa, tiche maa kõ be a yi sã bıbir jaa e.”

^{IX} A Juu yõõ jie na wõ ıka Yesu be naa a Betani, ba wa naa a ba i a 'lo tee 'yõõ e, tiche ba buõõ na ıka ba nye a Lajarusı 'lo won sãt a kũu põ, ka wo ir i vor. ^X A le 'yõõ, a buõrlo nibere ni guoro ni taa ıka ba mın ku naa a Lajarusı. ^{XI} A wo jũu le a Juu nibe yõõ jie tor a ba nibere wiilfõ ti sorõõ a Yesu.

^{XII} Wer na wa chaar, a nyõõ bala na wa a Gõl Bar Difo jie, wõ naa ıka Yesu ben a sor põ waara a Jerusalem. ^{XIII} Ba 'mel be vai yi tuoro ni wo pãa chule gõnõ, “Yãan yooõ, Nãanmın wo sõõ a 'lo won tõ. (Yiel Gãn 118:25,

26) Nāanmın wō sōō a 'lo na ı a Isıral nāa." ^{XIV} Yesu nyen a bōpōl na wō do jāne nıtāa le an seb a Nāanmın gān pō, ^{XV} "A yın Jerusalem nıbe, yı ta joro dābāe ε, Yı nye a yı nāa na do bōpōl waara nı." (*Jekariya 9:9*)

^{XVI} A wō poturbo ba dōō bōō a anyāna a jaa par ε, tı a Yesu na wa ir ı vor, ba tıer yuo ıka anyāna le ba dōō seb a Nāanmın gān pō a wō 'yōō ka ba mı maal a le kō wō.

^{XVII} A nıyōō bala na dōō be a wō sē na ba nye a le won boōl a Lajarusı ka wō yi a yaa pō ı vor, ba chene na mana kōrō a nıbe. ^{XVIII} Ala le so ka a nıyōō yi tuoro wō, bojūu ba wō naa ıka wō tōn ne'maa tōmō. ^{XIX} Be le ka a Faraseemıne pāa 'yere kōrō taa, "Yı nye, saa le tōrō bon jaa maala ε. Nye, a nıbe ba jaa ben turo wō."

^{XX} A nıbe bamıne mı na ba ı a Juu nıbe ε, pōō naa bala na do a puorfō jie a Jerusalem a Gōl Bar Dıfō sōō. ^{XXI} Ba chen a Filip na yi a Betısaida na be a Galılee wer pō sē tı 'yer, "Nıkpēe, sı bōrō naa ıka sı nye a Yesu." ^{XXII} Filip chen tı 'yer kō Andıru ka ba 'mataa chen tı 'yer a Yesu.

^{XXIII} A Yesu 'yer ba, "A sōō ta naa ka Nāanmın na kō a Nısaal Bıe tıur. ^{XXIV} Yelmāe le n 'yere kōrō yı, chıbir baa ũu tēe ε, won chene na ı a chıbir bō'yen. Tıche 'lo wa lo tēe kpi, wō ma dōōn chıbyōō. ^{XXV} Nıre 'lo na nō a wō nyevōr na bōr wō naa,

tıche 'lo na 'laar a wō nyevōr a wer nyā pō, won tara na a nyevōr 'lo na ba tara baarfō ε. ^{XXVI} Ala ı āsōō jaa bōrōō naa ıka wō sōō ma tō, wō turo ma, jie jaa ın be a nıre 'lo na sōnō ma tōnō mı na ben be. Ka a n Sāa 'yōōnō a 'lo na sōnō ma tōnō.

^{XXVII} "Pōpānyā, n pōō sōō naa, tı n 'yer bo? N 'yer ıka a Sāa wō faa ma a sōō nyāna pō bıı? Kai, a sōō nyāna 'yōō le n wa. ^{XXVIII} Sāa, kō a fı yuor tıur." Be le a kōkōr pāa 'yer yı saaju, "N dōō kō wō a tıur, ın le kō wō naa a tıur go." ^{XXX} Ka a nıyōō bala na ara a be wō naa na ba 'yer, saa le tāna, ka bamıne mı 'yer malaka āsōō le 'yere nı wō.

^{XXX} A Yesu 'yer ba, "A ba ı maa 'yōō le a kōkōr 'yer ε, tı yın 'yōō le. ^{XXXI} Pōpānyā a sōō ta naa ka a wer nyā 'yer na tōōr. Pōpānyā, ban ır naa wer nyā nāa Satan bar. ^{XXXII} Tıche maa, bala wa 'mōō ma a saaju, ın tōōn nıbe ba jaa waan a n sē." ^{XXXIII} Wō 'yer a le na wō wııl kūu 'lo tō won na kpi.

^{XXXIV} Ka a nıyōō bala 'yer, "Sı wōn yı a Nee pō ıka, a Nı-ıraa naa 'lo na ben be kpo kpo, tı nımıne a ı a fı 'yer ıka ban 'mōōn a Nısaal Bıe a saaju? An le a Nısaal Bıe 'lo?"

^{XXXV} A Yesu pāa 'yer ba, "Ber bālāa le a chāa na be a yı sē, yı chiıne a chāa pō won chene be be ka a libe taa pōō yı ε. Nıre na be libe pō ba bōō a jie won chiıne ε. ^{XXXVI} Yı sōō de a chāa, yın

chene tara wo na yi tōo ɪ a chāa bibiir." Yesu na wa 'yer a le baar, wo yin chen a baa nye wo ε.

XXXVII Yesu gba, won tō a ne'maa tōmō a ba sē, ti baa chene soo de wo ε. XXXVIII Ka a Isaiya 'yer ɪ yelmāε. Le won 'yer a kōr jaa, "Si Soro an le soo de a si 'yer, an le a Soro mi wiil a wo kpēo?" (Isaiya 53:1)

XXXIX Ban ba tōoro sooε ε, bojūu a Isaiya 'yer jie āsoo, XL "Wō jōon a ba nibie bar. Na wo pōo a ba t̄ier bar, baa le nyere ε. Ba kō mi le bōo a par a ba t̄ier pō ε, na ba l̄ieb wa a n sē ka n s̄aa ba ε." (Isaiya

6:10) XLI Isaiya 'yer naa nitō, bojūu wo dōo nye a Yesu tur na wo 'yere a wo 'yer.

XLII An soo be a le ti nibere yoo bamine soon de wo. Tiche a Faraseemine dābāε jūu baa 'lara 'yere ε, ka ba taa dii ba bar a ba lōofō jie ε. XLIII Bojūu ba nōn n̄re p̄εεfo gar Nāan̄m̄in p̄εεfo.

XLIV Be le a Yesu 'yer kpēo jaa, "N̄re 'lo na soo de ma a ba ɪ maa t̄εε le wo soo de ε, tiche wo soon de a 'lo na tō ma. XLV N̄re 'lo na nye ma mi nyen a 'lo na tō ma. XLVI N wan a wer pō nitāa chāa, ka n̄re 'lo na soo de ma kō le be libe pō ε.

XLVII "A n̄re 'lo na wō a n 'yer, ti na waa tu ε, n kō tōor a wo 'yer ε. N ba wa ɪka n wa tōor a wer 'yer ε, ti n wa faa wo. XLVIII A 'yer tōoro ben be, n̄re 'lo na t̄or ma na waa de a n 'yer bie ε, a 'yer 'lōnō ni wo ju in 'yer le na 'yōo wo a

'yer a ber baaraa daar. XLIX N ba 'yere n m̄āε 'yer ε, tiche n 'yer naa a le a S̄aa na tō ma 'yer ma ɪka n 'yer. L N bōo naa ɪka a wo 'yer koro na nyevor na ba tara baarfō ε. Ala le so ka n 'yer yi a le ne a S̄aa na 'yer."

XIII

I A kō le kor ε, ti a Gōl Bar Difō ta, Yesu bōon naa ɪka a wo b̄ibir v̄ie naa ka won yi ka a wer nyā pō l̄ieb chen a S̄aa sē. Wō nō naa bala na ɪ a wo tōor a wer nyā pō, wo nō ban ti t̄an a wo k̄ūu.

II Ba pōn a jāan̄oor bōdiir, ka a ɪ tu de nie kpe Judas na ɪ Simon na yi Isikariyot bidaba ka wo ti gar 'yōo a Yesu. III Yesu bōon naa ɪka a S̄aa den bomo a jaa 'yōo a wo n̄ūu pō, an ɪ a Nāan̄m̄in sē le wo yi na wo le l̄ieb chiine a wo sē. IV Be le wo bar a bōdiir ti ir na wo yaa a fuu bar ti de fof̄elaa se a s̄ie pō. V Na wo pur kōo 'yōo la'yelma pō piel p̄ere a wo poturbo gb̄εε ti ma fiel a fof̄elaa 'lo won se a s̄ie pō bar.

VI Won wa ta a Simon Pita ka wo 'yer, "N Soro, f̄ōu le na p̄εε a maa gb̄εε o?"

VII A Yesu 'yer wo, "Faa bōo a le in ure a p̄ōp̄ānyā ε, tiche fon wa bōon daar kōo."

VIII Ka a Pita 'yer, "Kai, faa be na wa p̄εε a n gb̄εε ε." A Yesu 'yer ko wo, "Maa ba p̄εε a fō gb̄εε ε, saa le be taa ε."

IX Ka Simon Pita p̄āa 'yer, "N Soro ala be le, a ta ɪ a gb̄εε t̄εε ε, p̄εε a nuur ni a ju mi."

X A Yesu 'yer, "Nire na so kōo baar gbɛɛ tɛɛ lɛ wɔ ma wa pɛɛ, a wɔ āgān wɔ jaa yi naa. A yin mi yi naa an ba i yi jaa lɛ ɛ." XI Yesu bōon a lon na gar 'yōo wɔ, ala lɛ so ka wɔ 'yer ika a ba i ba jaa lɛ yi ɛ.

XII Wɔn wa pɛɛ a ba jaa gbɛɛ baar, wɔ lɛ den a fuu su ti jānɛ ni a wɔ jie, ti soor ba, "Yi bōon a nitō in i par o? XIII Yi ma buol ma naa Wiwile bu Soro, yelmāɛ yi 'yer an i a lɛ n i. XIV Ala i maa na i a yi Soro ni a yi Wiwile pɛɛn a yi gbɛɛ, yi mi pɛɛɛ taa gbɛɛ. XV N maal wiil yi ika yi maala a lɛ in i ku yi. XVI Yelmāɛ lɛ n 'yere kuro yi ika, gbāgbaa ba i kpɛɛ gar a wɔ soro ɛ. Tōtōnō mi ba i kpɛɛ gar a 'lo na tō wɔ ɛ. XVII Pōpānyā yin bōo a anyāna, an in sōofɔ ala i yi ure yaa naa.

XVIII "Yi jaa ba lɛ n 'yere ɛ, n bōo naa a bala in ir. Tiche lɛ an seb a Nāanmin gān po na i naa a lɛ an seb, 'A 'lo in lōo dire ni na heb i ma bier.' (Yiel Gān 41:9)

XIX "N 'yer yin a pōpānyā tiche ka a ba ta sere ɛ, ala wa ta ka yi soo de ma ika Maa lɛ. XX Yelmāɛ lɛ n 'yere kuro yi, nire 'lo na soo de a 'lo in tō, maa lɛ wɔ soo de. Nire 'lo mi na soo de ma mi soon de a 'lo na tō ma."

XXI Yesu na 'yer a nitō baar a wɔ poɔ sōo naa ka wɔ 'yer ku ba, "Yelmāɛ lɛ n 'yere kuro yi, a yi āsoo na ti gar 'yōo ma."

XXII Ka a poturbo kaara taa buoro ika ba bōo a buor soo won 'yere. XXIII A Yesu poturo āsoo won nō na jē gbɛb wɔ, XXIV 'lo lɛ a Simon Pita 'lur 'yer, "Soor wɔ kaa, an lɛ wɔ 'yere?"

XXV Ka a poturo 'lo diel a Yesu ti soor wɔ, "N Soro, an lɛ fɔ 'yere?"

XXVI A Yesu 'yer, "A 'lo in na ηmaa a paanōo suun a jier ku, 'lo lɛ." Wɔ ηmaa naa a paanōo suun a jier de ku a Judas na yi Iskariyot na i Simon bie. XXVII Judas na 'wob a paanōo baar ka Satan kpe wɔ. Ka Yesu 'yer wɔ, "A lɛ fun buoro ika fɔ maal, poɔ fɔo maal." XXVIII Tiche a bala na be a bōdiir jie, āsoo jaa ba bōo a par a lɛ Yesu na 'yer ku wɔ ɛ. XXIX An i a Judas lɛ tara a ba libie wɔo, ka bamine tier ika Yesu tōo 'yere wɔ ika wɔ da bon kōo waan a ba wa maal a lōo di jie bu wɔ ku nōn dēme bon kōo. XXX A lɛ a Judas na wa de a paanōo baar wɔ yi naa, tāsoo mi lɛ.

XXXI Wɔn wa yi baar, Yesu 'yer naa, "Pōpānyā maa Nisaal Bie nyen tur ka Nāanmin mi nye tur tu a wɔ 'yōo. XXXII Ala i Nāanmin nyen tur tu a wɔ 'yōo, Nāanmin na ku naa a Bie tur, won maal naa lɛ ajienaa.

XXXIII "N bibiir, n kō lɛ be a yi sē kor ɛ. Yin wa yuroo na buoro ma ti a lɛ in 'yer ku a Juu nbe, lɛ mi lɛ n 'yer ku yi a pōpānyā. A jie 'lo in chiine yi kō tōo wa be ɛ.

XXXIV "Bin paalaa lɛ n kuro yi, yi nō taa nitāa lɛ in nō yi.

Yi mi nõ taa. XXXV Yün wa nõ taa, nibe ba jaa na böön naa ıka yün le ı a n poturbo."

XXXVI Ka a Simon Pita suor wo, "N Soro, nyine fo chine?" A Yesu 'yer, "A jie un chiine, fo kõ töö tu a pöpāanyā ε, tiche daar kõö fon tu naa."

XXXVII Ka a Pita suor wo, "N Soro, bo le so ka n kõ töö tu fo a pöpāanyā ε? In soön kpi a fo jüu?"

XXXVIII A Yesu 'yer wo, "Fon soön kpi kō ma? Yelmāε le n 'yere kuro fo ıka nōraa kõ kō sere ε, ti fo chiir gbεε ata ıka faa böö ma ε."

XIV

I Yesu 'yer kō a poturbo, "Yi ta vē ka a yi potier vavire ε, yi soö de Nāanmın na yi mi soö de ma. II De yoo be na a n Sāa yir, ala ba ta ı le ε, n kõ naa 'yer kō yi ε. N chiine naa na ti choör a jie kō yi. III Maa wa chen ti choör a jie baar, un lieb wa de yi ka yi ti be a n sē, ka yi mi ti be a jie 'lo un be. IV Yi böön a jie 'lo un chiine sor."

V Ka Tomasi suor wo, "N Soro, sın ba böö a jie fon chiine ε, nmune sın ıre wa böö a sor?"

VI A Yesu 'yer, "Maa le a sor, a yelmāε, ni a nyevor. Nıre jaa kõ töö chen a Sāa sē, na waa tu a n jie ε. VII Ala ı yi böö ma naa, yün böön a Sāa mi. An be yi a dına yi böö wo naa, na yi nye wo mi."

VIII Ka Filip 'yer, "N Soro, wiil sı a Sāa a le na sεε sı naa."

IX A Yesu 'yer, "Filip, a mō faa böö ma ı, a kōr jaa un be a yi sē? Nıre 'lo jaa na nye ma nyen a Sāa. Nmune fo 'yer ıka n wiil yi a Sāa? X Faa soö de ıka n ben a Sāa 'yōö ka a Sāa mi be a n 'yōö ε? A 'yerie ala un 'yer kō yi a ba ı maa māε 'yer ε, ti a Sāa na be a n 'yōö le tönō a wo tōmō. XI Yi soö de a le un 'yer ıka n be naa a Sāa 'yōö ka a Sāa mi be a n 'yōö, bu yi soö de a ne'maa tōmō ala. XII Yelmāε le n 'yere kuro yi, nıre 'lo jaa na soö de ma, won tönō naa a tōmō ala un tönō. Won tön töbere gar anyāna, bojüu n chiine naa a Sāa sē. XIII Bon jaa yün de a yuor suor, un maal won kō yi, ka a Sāa nye tır tu a Bie 'yōö. XIV Yi de a n yuor suor ma bon jaa, un maal wo naa.

XV "Ala ı yi nõ ma naa, yün tu naa a le un 'yer. XVI Ka n suor a Sāa ka wo kō yi a Sōnō āsoö, ka wo be a yi sē jaa kpo kpo. XVII A yelmāε Sıε 'lo, a wer nibe na kõ töö de wo ε, bojüu baa nye wo ε, bu böö wo ε. Tiche yün 'lo böö wo naa an ı wo kpiere naa a yi sē, na won be a yi 'yōö. XVIII N kõ bar yi nitāa kpiur ε, un lieb wa a yi sē. XIX A chen bālāa a wer nibe kõ le nye ma go ε, tiche yün 'lo na nye ma naa. Bojüu un tara na nyevor ka yün mi na a nyevor. XX A bıbir 'lo wa vıε, yün böö ıka n be naa a n Sāa 'yōö, ka yi mi be a n 'yōö, ka n mi be a yi 'yōö. XXI Nıre 'lo jaa na de a n 'yer na wo turo, 'lo le ı nıre 'lo na nõ ma.

'Lo jaa mi na nõ ma, a n Sãa mi na nõ wo naa, ka maa mi nõ a ninyine, naa wiil wo a n mõe."

XXII Be le ka a Judas, a ba i a Judas 'lo na yi a Iskarivot e, 'lo le 'yer, "Tiche, n Soro bo le so ka fo wiil a fo mõe ku si, ti na faa wile a fo mõe kuro a wer nibe e."

XXIII A Yesu 'yer, "Ala i asoo jaa nõ ma naa, won turo naa a n wiilfo. A n Sãa na nõ wo naa, ka si wa be a wo se. XXIV Nire 'lo na ba nõ ma e, wo kõ töo tu a n wiilfo e. A 'yergie anyãna yin wõ ba i maa mõe 'yer e, a yin a Sãa na tö ma se."

XXV "A anyãna a jaa le n 'yer ku yi, in chene be a yi se. XXVI Tiche a Sõnõ 'lo na i a Nãanmin Sie, 'lo le a Sãa na tön a n yuor. Won wiil yi naa a yeke a jaa, na wo mi joo yi ala a jaa in döo 'yer yi. XXVII Nyã'maar po le n bar yi, a maa mõe nyã'maar le n bar ku yi. N ba ku yi nitãa le a wer nibe na ma ku e. Yi ta ve ka yi tier vavire e, ka yi joro dabãe e."

XXVIII "Yi wõn a le in 'yer ika n chiine naa ti in lieb wa a yi se. Ala i yi ta nõ ma naa, yi poo naa pel naa in chiine a Sãa se an i a n Sãa le berma gar ma. XXIX N den nie 'yere kuro yi, tiche ka a na wa i, ala wa i, yin soon de. XXX Maa ni yin kõ le 'yer kor e, bojũu a wer nyã nãa Satan waara naa, ti waa tara kpõo a n 'yõo e. XXXI Tiche a wer nibe na böon ika n nõ naa n Sãa naa maal a le ne a n Sãa na 'yõo ma. Yi ir a si chen."

XV

I A Yesu 'yer, "Maa le i a tiwõn sõ ka a n Sãa mi i a tikaara. II Wo ma nman a wilsu ala na be a n 'yõo ti ba wõnõ e. A wilsu ala mi na wõnõ, wo ma choor 'mel bar ka a wõ yoo. III Yin 'lo, a 'yer in 'yer ku yi choor yi naa. IV Yi mar a n 'yõo, ka n mi mar a yi 'yõo. Wile jaa kõ wõ wõmõ a wo mõe e, ka waa mar a tiwõnaa 'yõo e. Yin mi kõ töo wõmõ wõ e. Yin mi kõ töo wõmõ wõ e, ka yaa mar a n 'yõo e."

V "Maa le i a tie, yin mi le a wilsu, ala i nire be naa a n 'yõo ka n mi be a wo 'yõo, won wõn wõmõ yoo. Maa ba be a yi se e, yi kõ töo bon jaa i e. VI Ala i asoo jaa ba be a n 'yõo e, wo nyentãan a wile ban lob bar ka wo ko. Ba ma wob a wilbie anyãna lob 'yõo bũu po ka a di. VII Ala i yi be naa a n 'yõo, ka a n 'yer be a yi 'yõo, yi suor bon jaa yin suor, yin nye naa. VIII A nyã le i a n Sãa tiur yin wa wõnõ wõmõ yoo, a mi ni wiil naa ika yi i naa n poturbo."

IX "Le a Sãa na nõ ma, le mi le n nõ yi. Yi ara a n nõfo po. X Ala i yi tu naa a le in 'yer, yin be naa a n nõfo po, nitãa le in tu a n Sãa 'yer naa be a wo nõfo po. XI A anyãna le n 'yer ku yi ka n popel be a yi se, ka a yi chulfo mi see. XII A n 'yer in kuro yi ni nyã. Yi nõ taa nitãa le in nõ yi. XIII A nõfo 'lo na gar a nõfo a jaa le nire na soo kpi ku a wo barmine. XIV Yin le i a n barmine ala i yi ire naa a le

in 'yer. ^{XV} N ba le buolo yi gbāgbaar go ε, bojūu tōtōnō ba bōo le a wō nīkpēε na ure ε. N buolo yi naa n barmine, bojūu n 'yer yin a le jaa in wō yi a n Sāa sē. ^{XVI} Yin baa ir ma ε, tiche maa le ir yi ūka yi ti wō wōmō, a wōmō ala na kō sōo ε. A Sāa na pāa kō yi naa bon jaa yin suor a n yuor pō. ^{XVII} A nyāna le n 'yer ūka, yi nō taa.

^{XVIII} "Ala wa i a wer nibe 'laar yi naa, yi bōo ūka ba dōo de nie 'laar ma. ^{XIX} Ala i yi ta i naa a wer nibe, a wer nibe naa nō yi naa nītāa a wō bon. Yaa i a wer nyā suor ε. Tiche an i n oo yin ir a wer nibe pō, ala le so a ba 'laar yi. ^{XX} Yi tier to a 'yer 'lo in 'yer kō yi. Gbāgbaa ba i kpēε gar a wō soro ε. Ala i ba ge ma naa, ba mi na ge yi naa. Ala i ba tu naa a n wiilfo, ba mi a n tu naa a yi wiilfo mi. ^{XXI} Ban maal yi naa a nītōnō a n yuor jūu, bojūu baa bōo a nire 'lo na tō ma ε. ^{XXII} Ala i n ba ta wa 'yer 'yer kō ba ε, ba kō naa tara yeldeε ε, pōpāanyā baa tara a ba yeldeε heb tunfo jie ε. ^{XXIII} A 'lo na 'laar ma mi 'laara a n Sāa mi. ^{XXIV} Maa ta ba tōtōmō na ba sōo nire jaa na ba i ε, ba kō naa tara yeldeε ε. Tiche pōpāanyā ba nyen a ne'maa tōmō in tō, ti chene 'laar ma ni a n Sāa. ^{XXV} Tiche a anyā i naa ka a i yelmāε a le an seb a Nee pō, 'Ba 'laar man pōrō.' (Yiel Gān 35:19)

^{XXVI} "A Sōnō na wa na, a 'lo na yi a Sāa sē. A yelmāε Ste

'lo wo yin a Sāa sē, won 'yer yi naa a n 'yer. ^{XXVII} Yi mi na 'yer naa a n 'yer bojūu yi ben a n sē a pielfo jaa."

XVI

I A Yesu 'yer, "A anyāna a jaa le n 'yere koro yi, ka yi taa bar yi a soofō pō ε. II Ban dii yin bar a ba lōofō jie. Būbir kōo na vie naa, ka ba kō yi ti tier ūka Nāanmin tōmō le ba tō. III Ban i naa anyāna, bojūu baa bōo a Sāa ε, bu a maa ε. IV N 'yere yi naa anyāna ka a būbir wa vie yin tier to, ūka n dōo kpāa yi. N ba dōo 'yer kō yi ε, bojūu n be naa a yi sē.

V "Pōpāanyā n chiine naa a 'lo na tō ma sē, tiche a āsōo jaa ba suor ma a jie in chiine ε. VI A anyāna in 'yer kō yi jūu le a yi suor sōo o? VII Tiche yelmāε le n 'yere koro yi ūka, a yi jūu a see naa ūka n chen. Maa ba chen ε, a Sōnō kō wa a yi sē ε, tiche maa chen in tō won ka wō wa a yi sē. VIII 'Lo wa wa, won wiil a wer nibe a ba bōo ūka ba bōr naa, le a yeldeε ni yeltorsti na be, ni le won na suor a ba 'yer. IX Won vē naa a ba bōo a ba yeldeε ban ba soo de ma ε. X Ba bōr naa ni a yeltorsti, bojūu n chiine naa a Sāa sē, yi kō le nye ma go ε. XI Ba mi bōr naa ni a 'yer suorfo yele, bojūu a wer nyā nāa Satan 'yer suor naa.

XII "N chene na tara 'yer yoo ni taa 'yer yi tiche a pōpāanyā, yi kō tōo bōo a par ε. XIII Tiche a yelmāε Ste

'lo wa wa, won wiil yi naa a yelmãe wo jaa par. Wo kõ 'yer a wo mãe 'yere ε, ti won 'yer naa a le tεε won wõ, na wo le 'yer yi a ala na wa. XIV Won waan na tur wa ko ma, na wo vë ka yi bõo a ala na i a n bon. XV Ala a jaa a Sãa na so i naa a n bon. Ala le so ka n 'yer ika a Ste na vë naa ka yi bõo a ala na i a n bon.

XVI "A chen bālãa yi kõ nye ma go ε, ka a pãa le i bālãa ka yi nye ma go."

XVII Ka a poturbo bamine sorõ taa, "A par ni bo won 'yer ε ika, 'A chen bālãa yi kõ le nye ma go ε, ka a pãa le i bālãa ka yi le nye wo go, ni won le 'yer ika, n chiine naa a Sãa sã?" " XVIII Ba chene na sorõ taa, "A chen bālãa par ni bo? 'Sãa bõo a par a le,' won 'yere ε."

XIX Yesu bõon naa ban buorõ ika ba suor wo ka wo 'yer ko ba, "Yi sorõ ni taa a le in 'yer ika, 'A chen bālãa yi kõ nye ma go ε, ka a le i bālãa ka yi nye ma go?" XX Yelmãe le n 'yere korõ yi ika yin kõnõ na ka yi poor sõo, tiche ka a wer nibe chile. Yi poor na sõo naa, tiche ka a yi posõo na heb popel. XXI Poo wa dooro ágãn ma chire wo naa ka a dooro wo bojũu a wo doofu bĩbir vie naa. Tiche 'lo wo doo baar, wo ma iin naa a wo dooye bojũu wo doon nire a wer põ. XXII Le ni wo ju le a yin mi, yi poor na sõo naa a põpãanyã, tiche in le wa nye yin go ka yi poul pel, ka a nire jaa kõ tõo faa wo ε.

XXIII A bĩbir 'lo wa vie, yi kõ le suor ma bon go ε. Yelmãe le n 'yere korõ yi ika, a n Sãa na ko yin bon jaa yin suor a n yuor põ. XXIV An wa ta a põpãanyã, yaa de a n yuor suor bon gba ε. Yi suor, yin nye naa, ka yi popel na sεε.

XXV "Sokpar le n looro 'yere ni yi a anyãna, a bĩbir wa vie, n kõ le lob sokpar go ε, tiche in 'yer yi naa a n Sãa 'yer chãa põ. XXVI A bĩbir 'lõnõ, yin suor naa ni a n yuor. N ba 'yere ika maa le na suor a Sãa ko yi ε. XXVII An i a Sãa nõ yi naa bojũu yi nõ ma naa na yi soo de ika a Nãanmĩn sã le n yi. XXVIII A Sãa sã le n yi wa ka a wer põ, põpãanyã n le bara naa a wer ti heb chiine a Sãa sã."

XXIX Ka a Yesu poturbo pãa 'yer ko wo, "Põpãanyã fu pãa 'yer ka a chaar faa le looro sokpar go ε. XXX Põpãanyã si nyen ika fu bõon yele a jaa, na faa le buorõ ika nire wo suor fu suorfu si ε. Ala le so ka si soo de ika Nãanmĩn sã le fu yi."

XXXI Ka a Yesu suor ba, "Yi pãa soon de a põpãanyã o? XXXII Tiche bĩbir kõo na wa vie naa, wo ben ta, ka yi jaa na yeyel ka ãsoo jaa kul a wo yir ti che ma bar a n yõ. Ti n ba i a n yõ ε, a n Sãa be naa n sã."

XXXIII "N 'yer yi naa anyãna ka yi na tara nyã'maar an i yi ben a n 'yõo. A wer nyã põ yin din dooye, tiche yi nyoo nyãa, bojũu n tõon a wer."

XVII

I A Yesu na wa 'yer a anyāna baar, wɔ kāan saaju ti 'yer, "N Sāa, a bibir vɛ naa, kɔ a fɔ Bie a tur ka a fɔ Bie mi kɔ fɔ a tur. II Bojūu, fɔɔ ɛ kɔ wɔ sɔr ka wɔ tɔɔ a nɪbe ba jaa na wɔ kɔ ba a nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ, a bala ba jaa fon de kɔ wɔ. III A nyevɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ni nyā, ka ban bɔɔ a fɔɔ Nāanmɪn tɛɛ, na i yelmāɛ sɔɔ, ni a Yesu 'lɔ fon tɔ. IV N waan na tur wa kɔ fɔ a ka a wer pɔ, naa baar a tɔmɔ ala fon kɔ ma ɪka n tɔ. V Pɔpāanyā, n Sāa kɔ ma a tur a fɔ niem, a tur 'lɔ in dɔɔ tara tɪche na fɔ wa maal a wer.

VI "N wiil fon kɔ a bala fon de kɔ ma ka a wer pɔ, fɔɔ ɛ dɔɔ so ba ti na fɔ wa de ba kɔ ma, ba tu naa a fɔ 'yer. VII Pɔpāanyā ba bɔɔ naa ɪka bon jaa in tara yin a fɔ sɛ. VIII Bojūu, a 'yer ala fon kɔ ma, n 'yer kɔ ba, ka ba sɔɔ de. Ba bɔɔn yelmāɛ jaa ɪka fɔɔ sɛ ɛ n yi naa wa, na ba sɔɔ de ɪka fɔɔ ɛ tɔ ma. IX Bala 'yɔɔ ɛ n sɔɔrɔ fɔ, n ba sɔɔrɔ fɔ kɔrɔ a wer nɪbe ɛ, tɪche a bala fon kɔ ma an i fɔɔ ɛ so ba. X Bon jaa in tara i naa a fɔ sofɔ, ka bon jaa fon mi na tara i a n sofɔ. N nyen tur yi a ba jie. XI Maa kɔ ɛ be ka a wer pɔ go ɛ, tɪche bala 'lɔ chene na be ka a wer pɔ, n waara a fɔ sɛ. Sāa sɔ, gu ba ni a fɔ yuor kpɛɔ 'lɔ pɔ, a yuor 'lɔ fon kɔ ma ka ban i bɔ'yen, nitāa ɛ maa ni fɔɔ na i bɔ'yen. XII In be a ba sɛ, n gu ban naa kpɛɔ

'lɔ fon kɔ ma. Isɔɔ jaa ba bɔr ɛ, ala ba i a 'lɔ tɛɛ an sɛɛ ɪka wɔ bɔr ka a ɛ na sɛb a Nāanmɪn gān pɔ na i yelmāɛ.

XIII "N waara naa a fɔ sɛ a pɔpāanyā, tɪche in chene be ka a wer pɔ ɛ n 'yere a anyāna ka ban tara a n popel wɔ jaa. XIV N kɔ ban a fɔ 'yer, ala ɛ so ka a wer nɪbe 'laar ba, baa ɛ chene pɔɔ ba go ɛ, nitāa maa na ba pɔɔ ba ɛ. XV N ba sɔɔrɔ fɔ ɪka fɔ ir ba yin ka a wer pɔ ɛ, tɪche fɔ guro ba a dɛɛr sɔɔ 'yɔɔ. XVI Baa ɛ pɔɔ a wer nɪbe pɔ ɛ, nitāa n mi na ba pɔɔ ba ɛ. XVII Oo ba ni a fɔ yelmāɛ, a fɔ 'yer in yelmāɛ. XVIII Nitāa ɛ fon tɔ ma a wer nɪbe sɛ, ɛ ɛ n mi tɔ ba a wer nɪbe sɛ. XIX A ba 'yɔɔ ɛ n oo a n māɛ kɔ fɔ, ka ba mi na oo a ba māɛ sɪrɛ jaa kɔ fɔ.

XX "A ba i bala tɛɛ 'yɔɔ ɛ n sɔɔrɔfɔ ɛ, n mi sɔɔrɔ na kɔrɔ a bala na wa sɔɔ de ma tu a ba 'yɔɔ. XXI N sɔɔrɔ fɔ naa ɪka fɔ vɛ ka ba jaa i bɔ'yen. N Sāa, nitāa ɛ fon be a n 'yɔɔ, ka n mi be a fɔ 'yɔɔ. Ba mi be a sɪ 'yɔɔ ka a wer nɪbe na sɔɔ de ɪka fɔɔ ɛ tɔ ma. XXII N kɔ ban a tur 'lɔnɔ ni wɔ ju fon kɔ ma, ka ba na i bɔ'yen nitāa maa ni fɔɔ na i bɔ'yen. XXIII N ben a ba 'yɔɔ, ka fɔ mi be a n 'yɔɔ. Ka ba jaa mi na 'mataa i bɔ'yen ka a wer nɪbe bɔɔ ɪka fɔɔ ɛ tɔ ma na fɔ nɔ ba gba nitāa a ɛ fon nɔ ma.

XXIV "N Sāa, n bɔɔrɔ naa ɪka a bala fon kɔ ma, ba mi be a jie 'lɔ in na be, na ba nye a n tur. A tur 'lɔ fon de

nie kō ma, bojūu fō nō ma naa tī na fō wa maal a wer.

XXV “N Sāa, a fō yele tor naa, tī a wer nibe ba bōō fō ε, maa bōō fō naa, ka a n poturbo mī bōō ūka fōō le tō ma. XXVI N vēn ka ba bōō fō, ūn chene na maal ba ka ba bōōnō fō pōōō ka a nōfō 'lo fon nō ma na be a ba 'yōō ka n mī be a ba 'yōō.”

XVIII

I Yesu na sōōr a Sāa a nitō baar, 'lo naa poturbo gōō naa a Kidirōn kōla gōōn. 'Lo nī a wō poturbo chen a jie a kāa tur na be.

II Judas na gar 'yōō wō mī bōōn a jie nyā, bojūu Yesu naa wō poturbo ba gala a be lōōfō ε. III Be le Judas tara a Worom sojasi, nī a puorfō die gugurbo bala a bōōrlo nibeε nī a Faraseemine na tō chiin a jie 'lo. Ba tara na būusi, fātinsi nī jēer bomo.

IV Yesu na bōō le na waara a wō sē, wō tuor sōōr ba, “An yī bōōō?”

V Ka ba 'yer, “Yesu na yī Najaretī le sī bōōō.” Ka a Yesu 'yer, “Maa le.” Ka a Judas 'lo na gar 'yōō wō lōōn ba ara. VI Yesu na wa 'yer ūka, “Maa le.” Ba heb puor lo lo tēe.

VII Wō le sōōr ban go, “An le yī bōōō?” A ba 'yer, “Yesu na yī Najaretī.”

VIII A Yesu 'yer, “N ba 'yer yī ūka 'Maa le.’ Ala ū maa le yī bōōō, yī ū ka a nibe banyā chiine.” IX Yesu 'yer a nitō ka a le won dōō 'yer ū yelmāe ūka, “A bala fon kō ma, n ba vē ka āsōō jaa bōr ε.”

X Be le a Simon Pita na tara sōō na wō wōō chen a bōōrlo nīkpēε gbāgbāa nūsōō toor ūmaa. A gbāgbāa yuor din Malkusi.

XI A Yesu 'yer kō a Pita, “Su a sōō a sōkpa pō, n ta nyūn a dōōye ūmele 'lo a Sāa na kō ma bī?”

XII Ka a sojasi nī a ba nīkpēε 'matāan a gugurbo bala ban tō, nyōō a Yesu na ba lū. XIII Ba den nie tara wō chiin Anasi sē, wō ū naa a Kayafasi dāe na wō mī ū bōōrlo nāa a yuon 'lōnō. XIV A Kayafasi nyāna le dōō 'yer kō a Juu nibe ūka a ūn sō, ka nībōō'yen na kpi kō a nibe.

XV Simon Pita nī a poturo āsōō turo naa a Yesu, bojūu a poturo nyā bōōn a bōōrlo nāa ala le sō ka wō tu a Yesu kpe a bōōrlo nāa bechaar pō. XVI Tiche ka a Pita 'lo ara a yōō dōōōr nēε. A poturo nyā a bōōrlo nāa na bōō, yin wa 'yer a pōōbile 'lo na kaara a dōōōr nēε tī tara a Pita kpēn.

XVII Ka a pōōbile 'lo na kaara a dōōōr nēε, sōōr a Pita, “A fōō, faa mī ū a daba nyā poturo āsōō ε?” Ka a Pita 'yer, “N ba ū a wō poturo āsōō ε.”

XVIII Ōōr kōōō naa ka a gbāgbāar nī a gugurbo bala gbōō saalaa būu ara uoro ka a Pita mī tī ara uoro.

XIX A bōōrlo nāa sōōr naa a Yesu, ba boō le ū a wō poturbo nī bo le wō ma wile?

XX A Yesu 'yer kō wō, “Chāa pō le n ma 'yerε a n 'yer kōōō a nibe. N ma wile ba naa a ba lōōfō jie nī a ba Nāanmīn puorfō jīir, be le a

Juu nibe ba jaa ma lõo. N ba sool 'yer 'yer jaa ε. ^{XXI} Bo le so ka fo sorõ ma a le? Soor a bala na wõ a n 'yer, ba bõon a le in 'yer."

^{XXII} Yesu na 'yer a nitõ ka a guguro äsõõ na ara gbõr wõ 'ma wõ ti 'yer, "Le le a see ika fo 'yer kõ a bõorlo nãa o?"

^{XXIII} A Yesu 'yer, "Ala i a le in 'yer n bõr naa, wiil a n bõrfõ jie. Tiche ala i yelmãe le n mi 'yer, bo 'yõõ fo 'ma ma?" ^{XXIV} Wõ chene na lü tiche ka a Anasi vë a ba tara wõ chiin a bõorlo nãa Kayafasi së.

^{XXV} A Simon Pita na chene ara uoro a bõu, ba soor wõ naa, "A fõõ, fo i naa a daba nyã poturo äsõõ o?" Ka Pita chiir 'yer, "N ba i a wõ poturo äsõõ ε."

^{XXVI} A bõorlo nãa gbãgbaa äsõõ, wõ nire äsõõ toor le a 'lo a Pita na dõõ che ηmaa 'yer, "A ba i n nye fo naa fon be a wõ së a kãa tur jie 'lo ε?" ^{XXVII} Ka a Pita le chiir, ka a nõraa mi tõõ kõ ajienaa.

^{XXVIII} Be le ba tara a Yesu yin a Kayafasi yir bibio pipi na ba chiin a Worom nikpëe yir. A Juu nibe mæe ba kpe be ε, bojõu baa bõorõ ika ba sõõ ba mæe na ba kõ tõõ di a Gõl Bar Difõ ε. ^{XXIX} Le le a Pilate yi a yõõ ti soor ba, "Bo yelbier yi ika a daba nyã i naa?"

^{XXX} Ka ba 'yer, "Lo ba ta maal yelbier ε, si kõ naa tara wõ waan a fo së ε."

^{XXXI} Ka Pilate 'yer kõ ba, "Yin mæe, yi de wõ ti tõõr a wõ 'yer, a le a yin mæe nêe na 'yer bin." Tiche ka a Juu

nibe 'yer, "Saa tara sor na kõ nire ε." ^{XXXII} A in a le a Yesu na dõõ 'yer wiil a kũu 'lo to won na kpi.

^{XXXIII} Pilate heb kpe ti bõol a Yesu soor, "Fõõ le i a Juu nibe nãa bu?"

^{XXXIV} A Yesu soor wõ, "Fõõ le tier a le bu nibe le 'yer a n 'yer kõ fo?"

^{XXXV} Ka a Pilate 'yer, "Fõõ tier ika n in Juu nire bu? A fo mæe nibe ni a bõorlo niberε baa nyõõ fo waan a n së, bo fõõ i?"

^{XXXVI} A Yesu 'yer, "A n nãalõõ ba yi ka a wer põ ε, ala i a wer põ le wõ dõõ yi, a n poturbo naa jeb faa ma ka a Juu niberε ta nyõõ ma ε. Tiche a n nãalõõ ba yi a ka ε."

^{XXXVII} Ka a Pilate pãa soor wõ, "Ka ala i a le, nãa le fo i wε?" Ka Yesu 'yer, "Fõõ 'yer vıla fon 'yer ika nãa le n i, ala 'yõõ le ba dõõ ma ka n wa ka a wer põ, naa wa 'yer a yelmãe 'yer. Nire 'lo jaa na i yelmãe sõõ chele naa le in 'yerε."

^{XXXVIII} Ka Pilate soor wõ, "Bo le i a yelmãe?" Won soor a nitõ baar, wõ yin a yõõ a Juu niberε së ti 'yer, "N ba nye yelsõõnaa jaa a wõ 'yõõ ε. ^{XXXIX} Tiche a yi binfõ le ika n ma ir nire a põõfõ die põ kõ yi a Gõl Bar Difõ daar. Yi bõorõ naa ika n yuo a yi nãa kõ yi bu?"

^{XL} A ba tãna 'yerε, "Kai, saa bõorõ wõ ε, Barabasi le si bõorõ." Tiche a Barabasi mi in nikõrõ.

XIX

I Pilate vë naa ka ba nyoo a Yesu chiin ti fob. II Ka a sojasi de goor wob jupil su a Yesu, ti mi de fuu jā ile ile na ba su wo. III Ti pāa ma too ta a wo sē 'yere, "Si puor fo naa Juu nibe nāa," ti ma 'ma 'ma wo.

IV Pilate le yin wa a Juu niberere sē go wa 'yer ku ba, "Yi nye, in vën ka ba yi waan wo, ka yin mǎe nye ika, n ba nye yelbier jaa a wo 'yōo ε." V Ban wa yin a Yesu, wo sun a goor jupil ni a fuu jā ile ile 'lo, ka a Pilate 'yer ku ba, "Yi nye a daba."

VI A boorlo niberere ni a puorfō yir gugurbo, ban wa nye a Yesu, ka ba tāna 'yere, "Kpa wo a daa ju. Kpa wo a daa ju." Tiche ka a Pilate 'yer ku ba, "Yin, yi de wo ti kpa wo a daa ju, maa 'lo n ba nye yelbier jaa a wo 'yōo ε."

VII Tiche ka a Juu niberere 'yer, "Si tara na nēε, sin 'yer, ka a nēε 'lo ika wo sēen kūu, bojūu wo boorlo naa wo mǎe Nāanmın Bie."

VIII Pilate na wō a nitō ka dābǎε gba kpe wo. IX Ka wo leb kpe na wo ti soor a Yesu, "Nyine fo yi?" Tiche Yesu ba haa nēε soo wo ε. X A Pilate soor wo, "Faa haar ma nēε ε? Faa bōo ika n tara na sor na vë ka ba ku fo, naa le tara sor na faar fo bar ε?"

XI Be le a Yesu 'yer wo, "Faa tara kpēo bālǎa jaa a n jie ε, ala i Nāanmın ba de yin saaju ku fo ε. A le jūu nire 'lo na nyoo ma wa ku fo, wo lon yeldeer pō gar fo."

XII An yi a be chiine, ka Pilate pāa mooro ika wo faar a Yesu, tiche ka a Juu niberere tāna 'yere, "Fōo vë ka a daba nyā chen, faa i a Siisa baraa go ε. Nire jaa na ika nāa le wo i, wo jere ni naa a Siisa."

XIII Pilate na wō a nitō, wo yin naa Yesu ti jāne ni a 'yer toofo dakoo ju, a jie ban booro Kosipān. Ka a Juu niberere mi booro a jie Gabata. XIV A Gōl Bar Difō bānsi daar mōtōtuo sōo, Pilate 'yer ku a Juu niberere, "Yi nye a yi nāa."

XV Tiche ka ba tāna 'yere, "Ku wo. Ku wo. Kpa wo yool a daa ju." Ka a Pilate soor ba, "N kpa a yi nāa?" A ba 'yere, "Saa tara nāa jaa ka nāa Siisa ba le ε."

XVI Ka Pilate vë a ba nyoo a Yesu chiin na ti kpa ka a sojasi tara wo.

XVII Yesu yin tuo a wo mǎe daa chiin a jie 'lo ban booro a Julaa Jie. Tiche ka a Juu nibe mi booro a jie, Gōlgota. XVIII Be le ba kpa wo 'matāan nibe ayi, ka bala be a lōbobo tiche ka a Yesu be a sālsōo.

XIX Pilate seb sebie 'mar a daa ju ika, YESU NA YI NAJARETI, A JUU NIBE NĀA.

XX Kōkōε ata le wo seb, a Juu nibe kōkōr, Worom nibe kōkōr ni a Greek dēme kōkōr. Ka a Juu nibe yoo kar a sebie bojūu a jie ban kpa wo ba jāan a yir ε. XXI Ka a boorlo niberere 'yer ku a Pilate, "Ta seb ika a Juu nibe nāa ε, fon taa seb ika a daba nyā 'yer ika 'lo le i a Juu nibe nāa."

XXII Ka a Pilate 'yer, "A le in seb n seb baar."

XXIII A sojasi na wa kpa a Yesu baar, ba pön a wö fuusi jiir anaar ka äsöo jaa 'moo wö bon. A wa chen a fuu wöo 'lo na ba tara nee e, böbö'yen le ba wob yin a saaju ti baar a gbæe pö.

XXIV Ka ba 'yere koro taa, "Yi ta i a si chier a fuu nyä e, yi i a si gba gbäm kaa an le na di?" Ba in a le ka a ala na seb a Nāanmün gän pö na i yelmæe, "Ba pön a n fuur ti de a n fuu gbän gbäm." (*Yiel Gän 22:18*) Le le a sojasi i.

XXV Yesu ma ni a wö ma yebe, Klopasi pöö Meer ni a Meer 'lo mi na yi a Magdala ara naa be a wö daa par. XXVI A Yesu na nye a wö ma na ara, ka a poturo 'lo won nõ mi ara gbör wö, ka wö 'yer kü a ma, "A fö bie le a 'lo." XXVII Na wö mi 'yer kü a poturo 'lo mi, "A fö ma le." Ala le so ka a poturo 'lo tara a Yesu ma kul a wö yir.

XXVIII Yesu böön naa pöpāanyā ika yele a jaa pāa baar naa ka a le na seb a Nāanmün gän pö, na i yelmæe, ka wö 'yer, "Könyuur kpe ma naa."

XXIX Döu ben be ka a dāmiir see ka ba de sapo 'lor ir chab urbanyūu daa pö tur a Yesu.

XXX Won wa möor a dāmiir ala baar, ka wö 'yer, "A baar naa," ti sur a ju na wö ηmaa a vöör.

XXXI A bibir chiiraa Chöörfo Bibir Daar le ka a wer na chaar i Bibir Kpæe, ala le so ka a Juu nibe ba böörö ika a kün a chene be a daar jur e. Ba söör a Pilate

ika wö vë ka ba kar a ba gbæe ti yoo ba. XXXII Be le a sojasi chen ti kar a bala ban löo kpan a Yesu gbæe. XXXIII Tiche ban wa ta a Yesu së, ba nyen ka a i wö kpi naa ka baa kar a wö gbæe e. XXXIV Ka a sojasi äsöo de a pii wöo 'lo chör a Yesu löboor ka jai ni köo yi ajienaa. XXXV A nure 'lo na nye a anyāna le di a dāaste, ka wö dāaste i yelmæe. Wö böo naa ika a le won 'yer in yelmæe, ka yi mi na söo de. XXXVI A anyāna i naa ka a le na seb a Nāanmün gän pö i yelmæe ika, "A wö köör kö kab e." (*A Yifo Gän 12:46*) XXXVII Ka ba le seb a Nāanmün gän jie äsöo ika, "Ban kaa naa a 'lo ban chör." (*Jekariya 12:10*)

XXXVIII A Josefö na yi Ari-matiya, i naa a Yesu poturo, ti a Juu niberere dābæe jūu, waa döo vë ka ba böön e. 'Lo le söör a Yesu a Pilate së. Pilate söo naa ka wö ti yoo a Yesu. XXXIX A 'lo ni a Nikodimasi nyā na döo chen a Yesu së a täsöo pöo wö naa, na wö mi waan a kānyūur ala ban böölo sumura ni alosi. An tån nūgbulo lijaata ni pie ni a nūu (75). XL A ba jaa ayi den a Yesu vil wö a föpila ti je wö a kānyūu ala tu a le a Juu nibe na ma i ti ūu a nure. XLI A jie 'lo ban kpa a Yesu, pobile ben be, ka yaa paalaa mi ban ba ūu nure jaa e, mi be be. XLII Bojūu an i a bibir chiiraa Chöörfo Bibir Daar le, tiche ka a yaa mi gbör a be jūu, ba ūun a Yesu a be.

XX

^I A daa gbul bɪbir dɔɔ daar wɛr na chaara wa la la la, Mɛɛr na yi a Magdala chen naa a yaa par tɪ nyɛ ka ɪ a kɔsɪr 'lɔ ban pɔɔ a yaa yuo naa. ^{II} Wɔ jon chen a Simon Pita nɪ a poturo 'lɔ a Yesu na nɔ sɛ tɪ 'yɛr, "Ba ir naa a Soro āgān a yaa pɔ, ka saa bɔɔ a jie ban bin wɔ ɛ."

^{III} Ka a Pita nɪ a poturo yi na chen a yaa par. ^{IV} Ba jaa 'mantaa joro, tɪche ka a poturo 'lɔ jo vɪɛ a Pita bar tɪ de nie ta a yaa par. ^V Na wɔ muul nyɛ a fɔpɪla 'lɔ na gā, tɪ waa kpɛ ɛ. ^{VI} Be lɛ ka a Pita na turo a puor mɪ ta, na wɔ kpɛ a yaa pɔ, na wɔ nyɛ a fɔpɪla mɪ na gā. ^{VII} Ka a fɔ-ũu naa 'lɔ ban vil a Yesu ju mɪ pil yi a fɔpɪla pɔ gā wɔ yɔ. ^{VIII} A poturo 'lɔ na dɔɔ de nie ta a yaa par mɪ pāa kpɛ, na wɔ nyɛ a lɛ tɪ sɔɔ de. ^{IX} Baa na bɔɔ a par sɛrɛ ɛ, ɪka lɛ a Nāanmɪn gān na 'yɛr ɪka a Yesu na ir naa a kũu pɔ, ɪ vɔr ɛ.

^X A poturbo ayi bala lɛb kul a ba taaba sɛ. ^{XI} Tɪche ka a Mɛɛr ara a yaa par kɔnɔ. Wɔ kɔn wa muul kaa a yaa pɔ, ^{XII} na wɔ nyɛ a malakasɪ ayi na su fuu pɪɛl be a yaa pɔ, ka a āsɔɔ jānɛ a ju jie, ka a āsɔɔ mɪ jānɛ a gbɛɛ jie, a jie ban dɔɔ gaal a Yesu.

^{XIII} Ka ba sɔɔr wɔ, "Pɔɔ, bāa 'yɔɔ lɛ fɔ kɔnɔ?" A wɔ 'yɛr ba, "Ba ir naa a n Soro, ka n ba bɔɔ a jie ban bin wɔ ɛ." ^{XIV} A nɪtɔ won 'yɛr, tɪ lɛb nyɛ a Yesu na ara, tɪche waa bɔɔ ɪka 'lɔ lɛ ɛ.

^{XV} Ka Yesu sɔɔr wɔ, "Pɔɔ, bāa 'yɔɔ lɛ fɔ kɔnɔ? An lɛ fɔ bɔɔrɔ?" Mɛɛr tɪɛr naa ɪka a jikaara lɛ, tɪ 'yɛr, "Nɪkpɛɛ, ala ɪ fɔɔ lɛ ir wɔ, wiil ma a jie fɔn bin, ka n chen tɪ 'mɔɔ wɔ."

^{XVI} A Yesu bɔɔl, "Mɛɛr!" Ka wɔ lɛb 'yɛr nɪ a Juu nɪbɛ kɔkɔr, "Woroboni." A par lɛ, Wiwile.

^{XVII} A Yesu 'yɛr, "Ta gɔɔ mā ɛ, n ba chen a n Sāa sɛ sɛrɛ ɛ. Chen a n poturbo sɛ tɪ 'yɛr ba, n lɛb chiine a n Sāa Nāanmɪn mɪ na ɪ a yɪ Sāa Nāanmɪn sɛ."

^{XVIII} Ka a Mɛɛr na yi a Magdala chen a poturbo sɛ tɪ 'yɛr, "N nyɛn a Soro," na wɔ mɪ man a ala a Yesu na 'yɛr kɔ wɔ.

^{XIX} A daa gbul bɪbir dɔɔ daar jāanɔɔr, a poturbo lɔɔn taa a die pɔ, tɪ kpal a pāma a Juu nɪbɛ dābāɛ jūu. A Yesu tɪ kpɛ ara a ba sɛ tɪ puor ba 'yɛr, "Nyā'maar wɔ be a yɪ sɛ." ^{XX} Won 'yɛr a nɪtɔ, wɔ wiil bā naa a nuur nɪ a lɔboor. Nɔɔ kpɛn a poturbo ban nyɛ a Soro.

^{XXI} Yesu lɛ 'yɛr kɔ ba go, "Nyā'maar wɔ be a yɪ sɛ, lɛ a Sāa na tɔ ma, lɛ lɛ n mɪ tɔnɔ yɪ." ^{XXII} Tɪ pāa vɔɔr 'yɔɔ ba tɪ 'yɛr, "Yɪ de a Nāanmɪn Sɪɛ." ^{XXIII} Ala ɪ yɪ vɛn nɪrɛ yeldɛɛr bar, Nāanmɪn mɪ na vɛn bar wɔ. Ala ɪ yaa mɪ wa vɛ bar ɛ, Nāanmɪn mɪ kɔ vɛ bar ɛ.

^{XXIV} Tomasɪ ban lɛ bɔɔlɔ Naa na ɪ a Poturo Pie Nɪ Ayi āsɔɔ ba dɔɔ be be a Yesu na wa ɛ. ^{XXV} Ka a poturbo bala na be be nyɛ a Yesu 'yɛr

kõ wõ, "Si nyen a Soro," ti wõ 'yer, "Maa ba nye a natie a wõ nõu põ ε, naa de a n nubir tũ a kpafõ jie ε, naa mĩ le de nõu tũ a lõboor bõõ põ ε, n kõ sõõ de jaa ε."

XXVI A ber aniin daar, a wõ poturbo ba jaa le lõõn taa a yir põ, ka a Tomasi mĩ be be. A pãma kpal naa, tiche ka a Yesu wa ara a ba sã puor ba ti 'yer, "Nyã'maar wõ be a yi sã." XXVII Ti pãa 'yer kũ a Tomasi, "Tur a fõ nubir a ka, nye a n nuur na fõ tur a fõ nõu su a n lõboor bõõ põ, na fõ bar a baal ti sõõ de."

XXVIII Ka a Tomasi 'yer, "N Soro ni n Nãanmĩn."

XXIX A Yesu pãa sõõr wõ, "Fõn nye ma jũu le fõ sõõ de õ? Popel dẽme le a bala na ba nye ε, ti sõõ de."

XXX Yesu tõn ne'maa tõ yõõ a wõ poturbo niem, ban ba seb 'yõõ a gãn nyã põ ε. XXXI Tiche a anyãna seb naa ka yin sõõ de ıka, a Yesu le a Nı-iraa, na ı a Nãanmĩn Bie. Yin sõõ de jũu, yin tara naa nyevõr yin a wõ yuor põ.

XXI

I A anyã puor, Yesu le ir wõ mãe wiil kũ a wõ poturbo be a Tiberiyas man põ. Nıtõ le a tu. II Simon Pita, Tomasi ban bõõlo Naa, Nataniel na yi Keena na be a Galilee paal põ, Jebedee bibiir ayi puõn a poturbo ayi bamine 'mantaa. III Ka a Simon Pita 'yer kũ ba, "Maa chiine naa jãme nyõõrfõ jie." Ka ba mĩ 'yer, "Sın 'mantaa chen!" Ba

yin kpe a gboro chen, tiche a tãõõ lõõõ baa nyõõ bon ε.

IV Bibio pipi Yesu ben a gogoro ju ara, tiche a poturbo ba bõõ ıka 'lo le ε.

V Ka wõ bõõl ba sõõr, "Barmine, yaa nyõõ jãm ε?" Ka ba 'yer "Kai."

VI A Yesu 'yer ba, "Yi lob a lõyaar 'yõõ a gboro nõsõõ jie, yin nyõõr amine." Ban lob a lõyaar 'yõõ, baa le tõõnõ tõõõ ε, bojũu wõ nyõõr jãyõõ.

VII Ka a poturo 'lo a Yesu na nõ 'yer kũ a Simon Pita, "A si Soro le." A le a Pita na wõ ıka, "A si Soro le," wõ sun a fuu won dõõ yaa bar na wõ õõ lon a kõõ põ. VIII Ka a poturbo ba nyã na che turo ni a gboro tõõõ a lõyaar na seen a jãme. Baa jãan a gogoro ε, an ın gbẽε kõõr ata (300). IX Ban wa do a gogoro ju, ba nyen saalaa bũu jãme na be be ni paanõõ.

X A Yesu 'yer kũ ba, "Yi ir a jãme ala yin nyõõr a põpãanyã amine waan."

XI Ka a Simon Pita kpe a gboro põ, ti tõõ a lõyaar na seen a jãbere don a gogoro ju. A ın jãme kõbaa lijaayi ni pie ni ata (153), an ı a yõõ a le, tiche a lõyaar ba chier ε. XII A Yesu 'yer kũ ba, "Yi wa suor nẽε." Ti a poturbo ãsõõ jaa ba 'la sõõr wõ ıka, "An le fõ ı?" Ba jaa bõõn naa ıka a Soro le. XIII Yesu ir a paanõõ na wõ kũ ba, ti le ir a jãme mĩ kũ ba. XIV A nyã le ı gbẽε ata Yesu na ir a wõ mãe wiil a poturbo won ir a kũu põ ı võr.

XV Ban di baar ka Yesu suor a Simon Pita, "Simon, Joon bie, fu nõ man gar a banyāna ɔ?" Ka wɔ 'yer, "Ɔɔ, n Soro, fu bõɔ naa un nõ fu." A Yesu 'yer wɔ, "Korɔ a n pelsɪ a bõdiir."

XVI Yesu le suor go, "Simon, Joon bie, fu nõ man sire jaa?" Ka wɔ 'yer, "Ɔɔ, n Soro, fu bõɔn naa un nõ fu." Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Bõɔ kaara ma a piir."

XVII Yesu le suor won gbɛɛ ata, "Simon Joon bie, fu nõ ma naa?" Ka a Pita puɔ sõɔ bojũu gbɛɛ ata nɪ nyã a Yesu na suor wɔ, ɪka wɔ, "Nõ wɔ naa?" Tɪ 'yer, "N Soro fu bõɔn yele a jaa, fu bõɔ naa un nõ fu." A Yesu 'yer kɔ wɔ, "Korɔ ma a piir bõdiir."

XVIII Yelmãɛ le n 'yere korɔ fu, a fu pɔlbile daar fu mãɛ ma sun fu fuusɪ na fu chiin jie 'lo jaa fun bɔɔɔ. Tɪche fõɔ wa kor baar, fu ma jãn a nuur ka nɪɛ kõɔ su fu a fuu tɪ tɔɔ fu chiin a jie 'lo fun ba bɔɔɔ ɛ." XIX Yesu 'yer a nɪtõ na wɔ wiil a kũu 'lo tɔ Pita na wa kpi 'yõɔ Nãanmɪn yuor tɪr. Tɪ pãa 'yer kɔ a Pita, "Turo ma."

XX Pita lieb nye a poturo 'lo a Yesu na nõ ka wɔ turo ba. A poturo nyã le dõɔ dɪɛl a Yesu le ban dire a di baaraa, na dõɔ suor a Yesu, "N Soro, an le na gar 'yõɔ fu?" XXI Pita na nye won turo ba, ka wɔ suor, "N Soro, tɪ nyã mɪ?"

XXII A Yesu 'yer, "Maa nõ ɪka wɔ be be tɪ tãn un na lieb wa, a ɪ bo a fu sorɔ? Fõɔ turo ma." XXIII A anyãna jũu le a poturbo 'yer yuɔɔɔ nɪ ɪka

a poturo 'lo kõ kpi ɛ. Tɪche Yesu ba 'yer ɪka wɔ kõ kpi ɛ, wɔ 'yer ɪka, "Maa nõ ɪka wɔ be be tɪ tãn un na lieb wa, a ɪ bo a fu sorɔ?"

XXIV A poturo nyãna le di a anyãna dãasɛ na wɔ seb bin, ka sɪ bõɔn a wɔ dãasɛ na ɪ yelmãɛ.

XXV Yesu tõn tõyɔɔ mɪ, ala ɪ a jaa ta seb bõ'yen 'yen, a wer wɔ jaa kõ naa tara jie bin a ala na seb ɛ.

A NITÖNSI TÖMÕ GÄN

^I Teofilus a n gän dõõ 'lo pɔ, n seb a ala a jaa a Yesu na dõõ piel maal ti na wɔ wiil a nibe. ^{II} Yesu tu naa a Nāanmɪn Sɪe pɔ na wɔ wiil a nitõnsi bala won ir le ban na ure ti a Nāanmɪn de wɔ don a saaju. ^{III} A wɔ dɔɔye difɔ puor, wɔ wiil wɔ mæe kɔ a nibe banyāna, ka a chaar ba nie ɪka wɔ ir naa na wɔ ɪ vor. A ber lijaayi daar le wɔ wa dūu ba, na wɔ 'yer a Nāanmɪn nāalõõ 'yer.

^{IV} Won wa lõon ba ka ba 'mataa dire, ka wɔ kpākpāan ba nɪ a 'yer bir nyā, "Yɪ taa ure wa yire a Jerusalem ε, yɪ chele a kɔfɔ 'lo a n Sāa na pōl ka n 'yer kɔ yɪ. ^V Jɔon 'lo, kōõ le wɔ de son a nibe, tiche yɪn 'lo, a kō le kor ε, Nāanmɪn na so yɪ naa nɪ a wɔ Sɪe."

^{VI} Ba le wa lõon naa a Yesu go, na ba sɔur wɔ, "Sɪ Soro, a sōõ nyāna pɔ le fon heb a Isral nāalõõ kɔ ba bɪ?"

^{VII} A wɔ 'yer kɔ ba, "A ba ɪ yɪ 'yer ε, ɪka yɪ bōõ a sōõ bɪ a bɪbir a Sāa na bin a wɔ kpēõ pɔ ε. ^{VIII} Tiche yɪn nyen kpēõ a Nāanmɪn Sɪe wa wa a yɪ sē, ka yɪ ɪ a n dāasɪe dēme, a Jerusalem, nɪ a Judiya paal wɔ jaa, nɪ a Samariya paal ti tān a wer tēefɔ jie." ^{IX} A anyāna le wɔ 'yer baar ti duoro a saaju a le ne a ba nɪbiru ka a julõjuur ti pɔ wɔ.

^X Ka ba chene dɔl kaara a saaju a le ne won duoro, be le a dɔor ayɪ na su fuu pɪel wa dūu ba a le ne ara a ba sē. ^{XI} Na ba sɔur ba, "Galilee dɔor, bāa le so a yɪ kaara a saaju a le mō? A Yesu nyāna nɪ wɔ ju yɪn nye na duoro a saaju, na heb a le ne nɪ wɔ ju wa, nitāa a le ne yɪn nye won duoro a saaju."

^{XII} A ba yɪ a tōõ ban bɔɔlo a Olive Tur Tōõ heb kul a Jerusalem na ba jāan a tēe ε, a fon tōõ chen a Pēnfɔ Bɪbir Daar. ^{XIII} Ban wa ta, ba don a bɔɔpɪe pɔ, be le ba dõõ lõõ taa. Ka a bala na dõõ be be le Pita, Jɔon, Jemesɪ nɪ Andiru. Filip, Tomasi, Batolomi nɪ Matiu nɪ Alfayasɪ bidaba Jemesɪ nɪ Simon na mōõ nɪbir nɪ a wɔ wer yelee, nɪ a Jemesɪ bidaba Judas. ^{XIV} A banyāna ba jaa le lõõ taa nɪ nebõ'yen sɔoro a Nāanmɪn, ka a pɔbɔ bamɪne pɔɔ ba ka a Yesu yeer nɪ a wɔ ma Meer mɪ be be.

^{XV} Bɪbir āsɔɔ le a wɔ poturbo wa lõõ taa na ba ɪ nibe kɔbaa dɔol lijer. Ka Pita ir ara a ba pɔ ^{XVI} ti 'yer, "Yeer, a sɛɛ naa ka sɪn maal a le a Nāanmɪn Sɪe na dõõ tu a Nāa David nee pɔ, a wɔ 'yer na wɔ seb bin a kōr jaa nitāa le a Judas nyā na dõõ de a nibe nie a ba wa nyɔɔ a Yesu. ^{XVII} Wɔ dõõ ɪ a sɪ āsɔɔ na wɔ pɔɔ sɪ a tōmõ nyā pɔ."

^{XVIII} Judas putuyar won nye le ɪka wɔ dān wer, be le wɔ chor ju pur ka a nyaba a jaa yɪ. ^{XIX} Nɪre jaa na be ka a Jerusalem le wō a 'yer nyā na ba bɔɔlo a jie a ba kɔkɔr

po ɪka, Akeldama. A par le, Jät Wer.

^{XX} Ka a Pita 'yer, "Nıtõ le a Nāa David seb a wõ yiel gån po, 'A wõ jie wõ lieb dälpuo, ka a nıre jaa taa kpiere be e,' (Yiel Gån 69:25)

ka, 'A nıre āsuo, wõ de a wõ jie.' (Yiel Gån 109:8)

^{XXI} "A le jūu, nıyuo le sın ir ka a nınyıne ı a 'lo na dõo puo sı 'mataa yuoro nı a Yesu. ^{XXII} Piel a Joon Nāanmın kõo sofı sõo wa tån a sõo nyā a Yesu na yi a sı sē do a saaju. A nıre 'lo le na puo sı dire a wõ kūu po irfı dāasıe."

^{XXIII} Be le ba tıer 'yõo nıbe ayı. Josefı ban buolo Basabası na ba le buolo wõ Justıusı nı Matıyası. ^{XXIV} Na ba pāa suoro Nāanmın 'yere, "Sı Soro, fıo le bõo nıre jaa potıer, wiil sı a nıbe ayı banyāna āsuo fon na ir. ^{XXV} Ka won de a nıtõnsı tømõ jie a Judas na bar, tı chen a jie won puo." ^{XXVI} A ba pāa gba gbām ka a gbābie tı ir Matıyası a wõ puo a nıtõnsı pie nı bõ'yen po.

II

^I A Pentıkostı na wa ta, ba jaa ben a jıbõ'yen. ^{II} Ajienaa le ka a damfo na kaara fıka sesekpēe na furo yi a saaju wa sēe a die 'lo po ban jāne. ^{III} Be le ba nye būu 'luraa na nımara jaa porpor dõolo āsuo jaa bõ'yen 'yenı. ^{IV} Ka ba jaa seen a Nāanmın sıe na ba piel 'yere kókoyor le a sıe na kó ba.

^V A Juu nıbe na joro a Nāanmın dābāe na ba yi a

tēn tēn wa kpiere a be a Jerusalem. ^{VI} Ban wa wõ a gõmõ nyā, a nıyoo ba nyāna ba jaa wa lõon taa na ba ı chıcham, bojūu āsuo ma wõn ban 'yere a wõ kókor.

^{VII} Ka a ı yel dūu naa, na a 'maa ba jaa nee ka ba suru taa, "A ba ı Galilee dēme le a banyāna na 'yere e? ^{VIII} Tı nımıne a ı ka a sı āsuo jaa wõnõ ban 'yere nı a sı kókoe?"

^{IX} Parti dēme, Mede dēme, nı a Elam dēme. Bamıne mı yın Mesopotamiya, Judiya, Kapadosiya nı Pontus nı Asıya.

^X Ka bamıne mı yi Fırgıya, nı Pamfiliya, nı Ijipıtı, nı a Libiya dēme na gbır a Sırenı wer nı a sāanba na yi a Worom, ^{XI} a Juu nıbe māe nı a bala na lieb a Juu nıbe, bamıne yın Kırete nı a Arabıya dēme. Sı wõn ban de a sı māe kókor 'yere nı a Nāanmın tõbere won tõ."

^{XII} Ka a anyāna sob ba nıbir ka ba neer 'maa a ba suru taa, "A anyāna par nı bo?" ^{XIII} Tıche ka a bamıne kperere 'yere, "Dāa le maal ba a le ne."

^{XIV} Ka a Pita nı a Pie Nı Bõ'yen pāa ir ara ka wõ 'yer kpēo jaa kó a nıbe, "Juu nıbe nı nıre jaa na kpiere ka a Jerusalem, yı vē ka n wiil yı a par. Yı chele a le ın na 'yer. ^{XV} A nıbe banyāna ba nyū dāa e, nıtāa a le yın tıer e, a chene na ı bibı'maar. ^{XVI} Nıtõnõ le a Nāanmın 'ye'yere Joel dõo 'yer, ^{XVII} 'Nāanmın 'yer ıka a ber baaraa daar, won kpaaraa a wõ sıe 'yõo a nıbe

ba jaa. Ka a yí dabil ní a pòobil 'yere a 'yersí ala a Nāanmín na kò ba, ka a yí dabil nyere nyefosí, ka a yí danyõn mí jāna jānsí. ^{XVIII} A bala gba na í a n gbāgbadòor ní a pòobò, ba jaa pò lé in kpaar a n Sìe 'yõò ba a ber ala pò, ka ba 'yere a n 'yer. ^{XIX} In wiil ban yelfersí na yí saaju ka a jānsí mí be ka a tēe, jāi, bũu ní joor na den jie wò jaa. ^{XX} Ka a mótõò l'ieb líi ka a ñmèra mí l'ieb jāi kaar t'iche ka a sí Soro b'ibir 'lon na chaar pāa wa. ^{XXI} Be lé n'ure jaa na pāa b'oolò a sí Soro yuor na nyen faafò.' (Joel 2:28-32)

^{XXII} "Ísral níbe yí chele ka, A Yesu nyā na yí a Nāaretí 'lò lé a Nāanmín ir kò yí, na wò de wò tōn a n'ē'maa tōmõ, ní tōfersí, ní jānsí tōmõ a yí pò, ka yí māe bõon. ^{XXIII} Ba nyõon a daba nyāna 'yõò a yí nuur pò nitāa lé a Nāanmín na dõò tu a wò b'ofò ní a wò bõofò pò, de nie 'yer bin, ka a putudēme sõo yí ka yí kpa wò a daa ju a wò kpi. ^{XXIV} T'iche ka a Nāanmín sātí wò a kũu pò, na wò faa wò a kũu wõm pò, bojũu a kũu ba tara kpẽò na nyõò wò taa lé é.

^{XXV} "A Nāa David dõò 'yer a wò 'yer, 'B'ibir jaa lé n nyere a n Soro, bojũu wò ben a n nūsõò jie, n kõ wa lòò gber é. ^{XXVI} Ala lé so ka n pòò pèl ka n jāl'bir chule, ka a n āgān mí tara t'ier t'ofò jie. ^{XXVII} Bojũu fò kõ wa bar ma be a yaa pò é, bú ka fò bar a

fò Cheche Sòò 'lò ka wò põò é. ^{XXVIII} Fò wiil man a nyevor sòr, fon vẽn ka nõò kpè ma a fò niem.' (Yiel Gān 16:8-11)

^{XXIX} "N yeer, n 'yer chāa pò kò yí ɪka a sí sāakpā David kpi naa a ba ũu, a wò yaa lé anyāna na be ka d'ina. ^{XXX} T'iche wò dõò 'yer a lé a Nāanmín na t'ir n'ee kò wò ɪka, won vẽn naa ka 'lò David yõò jānè a wò nāa dakòò ju. ^{XXXI} David den nie nye a lé na be a wò niem, ala lé so ka wò 'yer a K'irísitò kũu pò irfò 'yer, na wò 'yer ɪka wò kõ gā be a yaa pò é, bú ka a wò āgān põò é.

^{XXXII} "Nāanmín sātí naa a Yesu nyāna ka wò ir ɪ vor, s'ín lé ɪ a anyāna a jaa dāas'ie dēme. ^{XXXIII} 'Lò lé wò 'mòò don bin a wò nūsõò jie, ka a Sāa kò a Yesu a wò Sìe 'lò won t'ir a n'ee kò wò. A Sìe nyā lé wò kpaar 'yõò sí ka yí nye t'í be wõnõ. ^{XXXIV} David ba dõò do a saaju é, t'í wò 'yer naa, 'A Soro 'yer kò a n Soro, "Jānè a n nūsõò jie, ^{XXXV} ka n wa de a fò d'õdēme ka ba ɪ a fò gb'ee d'oolfò jie." ' (Yiel Gān 110:1)

^{XXXVI} "A lé jũu, vẽn ka a Ísral níbe ba jaa bõò síre jaa ɪka Nāanmín maal naa Yesu nyā y'ín kpa a daa ju ka wò ɪ a sí Soro ní a N'í-iraa."

^{XXXVII} A níbe na wõ a nitõ, ka a ñmara ba a nyān, ka ba s'oor a Pita ní a nitõnsí, "N yeer, ñm'ine s'ín ɪ?" ^{XXXVIII} Ka a Pita 'yer kò ba, "Yí l'ieb a yí t'ier, ka ba de a Yesu yuor son yí a Nāanmín kõò, ka a yí yel'bir baar. Ka a Nāanmín

kõ yī a wõ sīe. XXXIX Yīn nī a yī bibiir le a Nāaḡmīn tur a wõ nee kō, yīn nī a bala ba jaa na be a tēer, nī a bala ba jaa a sī Soro Nāaḡmīn na wa bōōl.” XL Pita den 'yer yōō kpāan ba, na wõ kpākpāan ba 'yerē, “Yī faa yī mǎe yīn a dīna nīfileflesī pō.”

XLI Ka a bala na sōō de a wõ 'yer, ba so naa a Nāaḡmīn kōō, ka nībe tur ata (3,000) pōō ba a daar 'lōnō. XLII Ba den ba mǎe kō a nītōnsī wiilfō, na ba tara nebō'yen lōō dire, na ba lōō puoro a Nāaḡmīn. XLIII Dābǎe kpēn nīre jaa a le ban nye ka a nītōnsī tō a tōfersī nī a ne'maa tōmō. XLIV A bala na sōō de, ba jaa lōōn taa jībō'yen na ba sōnō taa. XLV Na ba daara a ba bōtarsī na ba ma pō ir kō taa le jaa āsōō na bōōrō. XLVI Bībir jaa le ba ma lōōnō taa be a Nāaḡmīn puorfō yīr bechaar pō, na ba yōōrō taa yīe ḡmara a paanōō dire nī pōpel nī pōtīer bō'yen. XLVII Ba pēere naa Nāaḡmīn ka a nībe ba jaa mī ara a ba puor. A sī Soro ma vē naa ka a bala na nye faafō, pōō ba bībir jaa.

III

I Bībir āsōō Pita nī Jōōn duoro naa a Nāaḡmīn puorfō yīr kpēe pō, a puorfō jie mōtōō na gōr. II Ka a daba ban lōō dōōn a wõ gber, a ba ma tuo wõ tī bin a be a Nāaḡmīn puorfō yīr dōōrō nee 'lō ban bōōlō, Vīla. Be le ba ma tuo wõ tī bin bībir jaa a wõ ma sōōrō a bala

na kpīere a Nāaḡmīn yīr bechaar pō libie.

III Wōn wa nye a Pita nī a Jōōn na kpīere, a wõ sōōrō ba a libir. IV Ka a Pita nī a Jōōn kaara wõ a le a tǎū, ka a Pita wa 'yer, “Kaara sī.” V Ka a daba tōō fur a nībir a le chir chir chir 'yōō ba tīere ūka wōn nyen bon. VI A Pita pǎa 'yer, “N ba tara libir bī, selma kōrō fō ē, tīche a 'lō ūn tara le ūn kō fō. Yesu Kīrīstīto na yī a Najaretī yuor pō, ir chiine.” VII Tī na wō nyōō a daba nūsōō sōō wō ka wō ir ka a ī a gbepēle nī a nakōōtīe kpēmē naa. VIII Ka a daba oō chor a gbēe na wō piel chiine, na wō pǎa tu ba kpēn be a Nāaḡmīn puorfō yīr bechaar pō. Be le wō tī oōrō yōōrō na wō pēere a Nāaḡmīn.

IX A nībe ba jaa na wa nye wō, a le wōn chiine pēere a Nāaḡmīn, X ba bōō wō naa an ī 'lō le ma jāne sōōrō libie be a Nāaḡmīn puorfō yīr dōōrō 'lō ban bōōlō a, Vīla. Ka a ī ba chīcham naa 'maa ba nee a le na ī.

XI An ī a daba chene na pōō a Pita nī a Jōōn ka a nībe neer 'maa a ba jō wa titaa a be ban bōōlō a Solomon Bechaar pō.

XII Pita na nye a le ka wō 'yer kō a nībe, “Isīral dōōr wōī, bǎa le so ka a neer 'maa yī a le mō? Bǎa le yī fur a nībir 'yōō sī fīka sīn mǎe kpēō bī sīn mǎe maal vīla le sī maal a daba nyǎ ka wō chiine? XIII A Nāaḡmīn nyǎ na ī a Abraham, Isaaķī nī a Jekōb Nāaḡmīn nī a

sı sâakpãmıne Nãaŋmın le 'yõo a wõ tõtõnõ Yesu yuor. Yın le nyoo wõ tır ıka ba kó wõ, ka a Pilate ɲme nyãa na bar wõ tı yı 'yer ıka yaa bõo wõ ε. ^{XIV} Yı 'yer naa ıka yaa bõo a cheche sɔo nı a yelmãe sɔo ε, tı na yı sɔor ka ba yuo a nıkoro kó yı. ^{XV} Yın le kó a nyevor sɔo, tıche ka a Nãaŋmın sãı wõ a kũu pɔ. Sın le nye anyãna nı nıbir. ^{XVI} A daba nyãna nı a sın na 'mataa sɔo a Yesu le sa a daba nyãna baal yın nye na yı bõo, sure jaa sın sɔo de a Yesu yuor le wõ sa, a daba nyãna yın ben nye.

^{XVII} "Põpãanyã, yeer, n bõo naa ıka ba bõo fõ le vẽ ka yı tõ a le ne a yı nıberẽ na dõo tõ. ^{XVIII} Tıche Nãaŋmın ı naa a le won dõo vẽ ka a wõ 'ye'yerbe 'yer ıka, a wõ Nı-iraa na din dɔoye. ^{XIX} Yı pãa lieb a yı tıer, na yı lieb wa a Nãaŋmın sã, ka wõ fıel a yı yeldebe bar. A âkpẽo paalaa yın na nye na yın a sı Soro sã, ^{XX} ka wõ gba na tõ a Yesu Kırısıto 'lo won dõo ir bin kó yı. ^{XXI} Won chene na jãne be a saaju, tı tãn a sõo 'lo Nãaŋmın na 'mataa a bonsı a jaa nıtãa le won tır a nee a kór jaa tu, a wõ 'ye'yerbe chechesı sã. ^{XXII} Bojũu Mosesı dõo 'yer, 'A Soro Nãaŋmın na ir 'ye'yere a n kaar ka wõ ı a yı mãe nıre, a yı chele a ala a jaa won na 'yere koro yı. ^{XXIII} İsoo jaa ba wa chele a le won na 'yere ε, ban ir wõ nüu bar a wõ nıbe pɔ.' (*Mosesı Gãma Na Tu Anũu*

18:15, 18, 19)

^{XXIV} "Sıre jaa, a Nãaŋmın 'ye'yerbe ba jaa na yi a Samuwel sõo mı 'yer naa a bıbie anyãna 'yer. ^{XXV} Yın le ı a Nãaŋmın 'ye'yerbe banyãna bibiir nı a netıraa 'lo a Nãaŋmın na tara nı a sı sãamıne. Wõ 'yer kó a Abraham, 'An tu naa a fı yon pɔ, ka a nıbe ba jaa na be ka a tẽe na nye sõofõ.' (*A Pıelfo Gãn 22:18*) ^{XXVI} Nãaŋmın na wa ir a wõ tõtõnõ, yın sã le wõ de nie tõ wõ ka wõ tı sõo yı na wõ lieb a yı ãsɔo jaa yın a wõ putusor pɔ."

IV

^I A le a Pita nı a Joon na chene 'yere nı a nıbe, a Juu nıbe bõorlorbo nı a puorfõ yir nıdiere 'matãan a Saduseemıne wan a ba sã. ^{II} Ba wa nyen suur, bojũu ba wile naa a nıbe ıka Yesu jũu nıre jaa na ir naa kũu pɔ. ^{III} Be le ba nyoo a Pita nı a Joon na ba 'yõo ba pɔofõ die pɔ bar ka wer na chaar, bojũu mõtõo mör baar. ^{IV} Tıche a bala na wõ a le a Pita na 'yer a Yesu 'yer na ba sɔo de na ın dɔor tur anũu (5,000).

^V A wer na wa chaar, a ba nıdierbe nı a ba nıberẽ 'matãan a Mosesı nee wiwilbe lõon taa be a Jerusalem. ^{VI} Ka Anası na ı a Juu nıbe bõorlo nıkpẽe nı Kayafası, Joon nı Aleksanda 'matãan a Juu nıbe bõorlo nıkpẽe nıbe bamıne. ^{VII} A ba tı yuo a Pita nı a Joon waan a ba wa soro ba, "Kpẽo buor nı yobuor le yı de tönõ nı a anyãna?"

VIII Ka a Pita na seen a Nãanmın Sıe 'yer kũ ba, "A yın nıderbe nı a yın nıbere, IX ala ı yı ben bõol sı dına ıka sı wa man a maal vıla nyã na vẽ ka a gberẽ sa. X Yı pãa bõo ıka yaa, a yın nı nıre jaa na be a Isıral, ıka a Yesu Kırısıto nyã na yı a Najaretı yuor pɔ, a 'lo yın kũ a daa ju, tıche ka a Nãanmın sãı wɔ a kũu pɔ, ka wɔ ı vɔr, le sa a daba nyãna na ben ara a kana. XI Wɔ ı naa 'A kũsır 'lo a yın mımıerbe na tɔr bar, 'lo le wa ı a kũsır ju." (Yiel Gãn 118:22) XII Fafaara jaa ba le be be ε, bojũu yuor jaa ba le be ka a tẽe pɔ, na tõo nıre faa ε."

XIII Ban nye a le a Pita nı a Joon na ba joro dãbãe ε, tı mı bõon ban ba jãn gãn chen tẽer ε, ka ne'maa ba. Ka ba tıertɔ ban dõo be a Yesu sã. XIV Tıche ba mı nyen a daba 'lo na sa 'mataa ara nı ba, baa le tara 'yer na 'yer ε.

XV Le le ba 'yer ba a ba yi chẽchẽε, tı ba pãa guoro taa 'yere, XVI "Nmıne le sın ı a nıbe banyãna? Nıre jaa na be ka a Jerusalem bõon naa a ne'maa tãmõ ban tõ a sı kõ tõo chiır ε. XVII Tıche ala ı sın pɔo naa a yele nyãna sɔr ka nıre kõ le wõ naa ε, yı ı a sı fuu ba ka ba taa ıre wa pɔrɔ a yuor nyãna kɔrɔ nıre jaa ε." XVIII Be le ba bõol ba a ba kpe ka ba kpãkpãan ba ıka, ba taa ıre wa 'yere bıı wile nı a Yesu yuor go ε.

XIX Tıche ka a Pita nı a Joon 'yer kũ ba, "Yın mãe yı pe kaa, a seen Nãanmın sã ka sın tu a yı nee gar a

Nãanmın bıı? XX Bojũu sın 'lo kõ tõo bar a 'yer sın nyen nıbir tı wõ 'yerfo ε."

XXI Le le ba vuur ba tı bar ba a ba chen. Baa bõo kpãa buor le ban kpãa ba ε, bojũu a nıbe ba jaa pẽere naa Nãanmın a le na ı. XXII Bojũu a daba nyãna na sa a ne'maa safɔ nyãna kor gar yuomo ljaayi (40).

XXIII Ban wa bar a Pita nı a Joon, ba chen a ba taaba sã tı man ala a jaa a bõorlo nıbere nı a nıbere na 'yer kũ ba.

XXIV A ba taaba na wõ a nıtõnõ, ba jaa 'mantaa nı nebõ'yen puor Nãanmın na ba 'yere, "Tõonõ Sɔo, fõs le maal a saaju nı a tẽe nı a man kpẽε nı bon jaa na be a pɔ. XXV Fõs le dõo vẽ ka a fɔ Sıe haa a fɔ gbãgbaa na ı a sı sãa David nee ka wɔ 'yer, 'Bo le so ka a paalsı nye suur, ka a nıbe nmara a dɔol pɔrsı? XXVI A wer nãmıne tɔrɔ naa gbẽchile, ka a nıbere mı lõo taa jẽere nı a Soro nı a fɔ Nı-ıraa."

(Yiel Gãn 2:1, 2) XXVII Sıre jaa le a Herod nı a Pontius Pilate lõo taa nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε, nı a Juu nıbe a tẽe nyãna pɔ, na ba jeb a fɔ tõtõcheche Yesu, a 'lo fon ır. XXVIII Ba maal naa a le fon kaa ır na ı a fɔ potıer, nı a fɔ kpẽo, nı a fɔ bɔfo fon dõo de nie chɔor tı a wa ı.

XXIX "Põpãanyã sı Soro, kaa le ban fuu sı, tı na fɔ sõs a fɔ gbãgbaar a sı mool a fɔ 'yer nı 'lafɔ. XXX Tur a fɔ nũu sãan baalsı, na fɔ tõ ne'maa tãmõ nı a fɔ tõtõcheche Yesu yuor."

XXXI Ban wa puor baar, a jie 'lo ban lõo taa damaa. Ka ba jaa seen a Nāanmın Sıe, na ba 'yerε a Nāanmın 'yer nı 'lafu.

XXXII Ka a bala na soo de, ba jaa tara na tier bõ'yen nı nyābõ'yen. İsoo jaa maa 'yer İka a wõ bonstı İ naa a 'lo tee bon ε, ba ma põn bon jaa ban tara. XXXIII A nitõnstı den kpẽo mana nı a sı Soro Yesu kũu põ irfõ 'yer, ka a Nāanmın wāefõ be a ba jaa sē. XXXIV Ba āsõo jaa ba dõo faa bon ε, sõo jaa le a bala na tara por nı yie ma da na ba ma waan a libie, XXXV wa bin a nitõnstı sē, ka ba ma põ ir kõ āsõo jaa le an seen wõ.

XXXVI Josefõ na yi Sipurusı na wõ İ a Levi bal nıre, kaa a nitõnstı bõo wõ Banabası. A par le nıre na 'yõonõ ākpāen. XXXVII Wõ dān a wõ puo, na wõ de a libie waan wa bin a nitõnstı sē.

V

I Ka a daba āsõo na be be di Ananias ka a wõ põo mı di Safira. Ba mı den a ba pobile da. II Wõ ir naa libie amıne bin ka a põo bõon, tıche na wõ chiin a ηmaa tı bin a nitõnstı sē.

III Ka a Pita soor a Ananias, "Bo le so ka a Satan sεε fõ a nyāa a fõ ηmaa jir kara yõo a Nāanmın Sıe, na fõ ir a libie amıne a le fon da a puo bin? IV A ba İ fõo le so na fõ de da ε? Fun wa da baar a ba İ fõo le so a libie ε? Bo le İ a fõ tier a fõ maal a nitõ? Nıre ba le fõ ηmaa a jir nyā 'yõo ε, tıche

Nāanmın le." V Ananias na wõ a nitõnõ na wõ lo kpi a jie. Ka a dābāε kpe a bala jaa na wõ naa. VI Ka a põlbil ir a ba põ 'mõo a kũu lũ tuo yin tı ũu.

VII An wa kor bālāa ka a wõ põo mı wa bõn dõol ba bõo a le na İ ε, VIII ka a Pita soor a põo, "A libie a jaa le a anyāna a fõo nı a Ananias na da a puo nye o? 'Yer kõ ma." A wõ 'yer, "Oo, le le." IX A Pita 'yer kõ wõ, "Nımıne le a İ a yı guor taa İka yı beer a sı Soro Sıe kaa? Nye a nıbe bala a dõdor neε bala le tuo a fõ sıre yin tı ũu, ba mın tuo fon yin." X Ajienaa ka a İ wõ mı lon kpi be a Pita niem. A põlbil bala na ben wa kpe nye ka a İ wõ kpi naa, ka ba tuo wõ yin tı ũu lan a sıre.

XI Ka a dābāε kpe a pupuorbiir ba jaa nı nıre jaa na wõ naa.

XII A nitõnstı tõn ne'maa tõ yoo a nıbe sõo. Ka a bala na soo de, ba jaa tara na nebõ'yen ma lõo taa a be a Solomon Bechaar põ. XIII Nıre jaa kpire ba naa, tı āsõo jaa maa 'la lõon ba ε. XIV Tıche nıyoo jaa chene na waara, ka dõor nı põo na soo de a sı Soro põo 'yõonõ. XV A le vē naa ka a nıbe yin a ba baalsı tı gaal ba a gador ju nı a sõn põ a sör kõkoor chele nı a Pita, İka 'lo wa tala a wõ gāagiel wõ põo ba. XVI Nıyoo yin a tēbil ala na jilõ a Jerusalem waan a ba baalsı wa lõon 'matāan a bala a sıdebe na tara, ka ba jaa sa.

XVII Ka a nyuur kpe a Juu nibe bõorlo nıkpẽe ni a wõ taaba bala na pɔɔ a Saduseemıne gbul pɔ. XVIII A ba nyɔɔr a nitõnsı 'yõɔ pɔɔfɔ die pɔ bar. XIX Tıche a tãsoɔ a sı Soro tõ naa a wõ malaka ka wõ wa yuo a pɔɔfɔ die pãn na wõ toɔ ba yin XX ti 'yer, "Yı chen a Nãanmın puorfɔ yir bechaar pɔ na yı ti 'yer a nyevor paalaa nyã 'yer kɔ a nıbe."

XXI A wer na wa chaar ba kpẽn be a Nãanmın puorfɔ yir bechaar pɔ, nitãa le a malaka na 'yer ba ti piel wile a nıbe. A Juu nibe bõorlo nıkpẽe ni a wõ taaba mı wa lõon taa na ba bɔɔl a Juu nibe nidierbe ba jaa lõɔ taa na ba na guor a 'yer, na ba pãa tõ ıka ba chen a pɔɔfɔ die pɔ ti yuo a nitõnsı waan. XXII Tıche ban wa ti ta a pɔɔfɔ die pɔ baa nye nıre jaa ε. A ba lieb chen ti mana koro ba, XXIII "Sı chen ti nye a pɔɔfɔ die dõdor na chene kpal, ka a nıre 'lo na ara gu chene ara a dõdor nee, tıche sın wa yuo a pãn nıre jaa ba be be a die pɔ ε." XXIV Ban wa wõ a anyãna ban man ka a Nãanmın puorfɔ yir guguro nıkpẽe ni a Juu nibe bõorlo nãmıne ka a ı ba chıcham, a ba baala baa bõɔ len na ı ε.

XXV Ka a nıre ãsoɔ wa 'yer kɔ ba, "Yı nye a nıbe bala yın nyɔɔr pɔɔ, ba ben be a Nãanmın puorfɔ yir bechaar pɔ wile a nıbe." XXVI Ka a Nãanmın puorfɔ yir guguro nıkpẽe tara a

wõ tõtõnbɔ chiin ti tara a nitõnsı jaa jom waan. Baa ti fıır ba ε, bojıu ba joro na dãbãe ıka a nıbe na lob ban ni kɔsıbe.

XXVII Ban wa waan ba, ba vẽn ka ba ara a nıbere niem, ka a Juu nibe bõorlo nıkpẽe na suor ba 'yer, XXVIII "Saa kpãkpãan yı jaa 'yer ıka, yı taa le ıre wa pɔɔɔ a yuor nyãna wile ni nıre jaa go ε? Tıche a yı chene tõr ti see a Jerusalem ni a yı wiilfo nyãna, na yı bɔɔro ıka yı de a daba nyãna jãı yele dɔɔl sı." XXIX Ka a Pita ni a nitõnsı bala na che 'yer, "Sın tun Nãanmın nee gar nısaal. XXX A sı sãakpãmıne Nãanmın le sãı a Yesu a kũu pɔ, a 'lo yın yɔɔl a daa ju ka wõ kpi. XXXI Nãanmın 'mɔɔ won don bin be a wõ nũsõɔ jie, ka wõ ı Nãa ni Fafaara ıka wõ kɔ a Isıral nıbe sor ka ba lieb ba tıer, na ba nye vẽn kɔfɔ. XXXII Sın le ı a anyãna dãasıe dẽme ni a Nãanmın Sıe 'lo won de kɔ a bala na tu a wõ nee." XXXIII Ban wa wõ a anyãna, ba suor ır naa ka ba bɔɔro a ba kɔfɔ.

XXXIV Tıche ka a Farasee ãsoɔ ban bɔɔlo Gamaliel na ı a Mosesı Nee wiwile, nıre jaa 'yõɔnõ wõ naa, ka wõ ır ara a nidierbe pɔ ti 'yer ıka, ba vẽn ka a dɔɔr bala yı yõo bãlãa. XXXV Tı na wõ pãa 'yer kɔ ba, "Isıral dɔɔr, yı bõɔnõ sõ a le yın bɔɔro ıka yı maal a nıbe banyãna. XXXVI Sõɔ kõɔ le a Tiudası dõɔ ır 'yer gãdaa 'yer ıka nıkpẽe le wõ ı ka a dɔɔr kɔɔr anaar (400) ır turo wõ. Ba kɔ wõ naa ka a nıbe bala yẽyel ka

a jaa ı pɔrɔ. XXXVII Ala puor le ka a Judas na yi a Galilee a nıbe sɔrfɔ yuon ir nıyɔɔ ka ba turo wɔ. Ba mı kɔ wɔ naa ka a bala jaa na turo wɔ mı bũbur. XXXVIII A le jũu, maa na 'yer yı naa ıka yı ir nũu, tıche a nıbe ba nyã bar. Yı bar ba a ba chiine. Ala ı a le ban maala ın nıre le bin an ın pɔrɔ. XXXIX Tıche ala ı Nãanmın sê le a yi, yaa be jaa na wa tɔɔ ŋmaa a nıbe banyãna sɔr ε, yın wa bɔɔn naa ka a ı Nãanmın mãe le yı jεere nı.” XL A nıbere tu naa a le a Gamaliel na 'yer, tı na ba bɔɔl a nıtõnsı fɔb ba tı kpãkpãan ba ıka ba taa le ıre wa 'yere 'yer pɔrɔ nı a Yesu yuor go ε, tı bar ba a ba chen.

XLI A nıtõnsı na wa yi a nıbere banyãna niem, ba chile naa, bojũu ba seen naa a dɔɔye nı a vã difɔ a Yesu yuor jũu. XLII Bıbir jaa le ba ma be a be a Nãanmın puorfɔ yir bechaar pɔ wile a nıbe na ba mı yɔɔrɔ a yie ba gala ε, na ba wile a nıbe tı 'yere a 'yer nɔɔ ıka a Yesu le ı a Nı-iraa.

VI

I A ber ala pɔ, a poturbo na waara pɔrɔ a bala ban dɔɔ a paal yuo pɔ, ka baa tɔrɔ 'yere a Juu kɔkɔr ε, hũhũnɔ na 'yɔɔnɔ a bala na ı a Juu nıbe, bojũu a ba pɔɔkɔe maa nyε a bıbir jaa bõdiir ban ma pɔ ε.

II Be le a nıtõnsı pie nı ayı bɔɔl a poturbo ba jaa lɔɔ taa wa 'yer, “A ba tara sɔr ka sın bar a Nãanmın 'yer 'yerfɔ tı

põnõ bõdiir ε. III A le jũu yeer, yı kaa a yı pɔ na yı ir dɔɔr ayopõi, bala yın bɔɔ ka ba seen a Nãanmın Sıe tı mı tara yẽ, ka sın de a tõmõ nyã kɔ ba. IV Tıche a sın 'lɔ mɔɔ nıbir nı a Nãanmın sɔrfɔ nı a wɔ 'yer.”

V A 'yer nyã pel ba jaa na duo a be pɔɔ, ka ba ir a nıbe banyãna. Sıteven a Nãanmın Sıe na see ka wɔ mı tara sɔɔfɔ, nı Filip, nı Porokorusı, nı Nıkanor, nı Tımon, nı Pamenası, nı Nikolası na yi Antiok na wɔ lıeb kpe a Juu nıbe puorfɔ pɔ. VI A nıbe banyãna le ba ir waan a nıtõnsı sê, ka ba dɔɔl ba nuur sɔɔr Nãanmın kɔ ba.

VII Ka a Nãanmın 'yer jaar, ka a poturbo mı na be a Jerusalem pɔrɔ 'yɔɔnɔ. A Juu nıbe bɔɔrlorbo yɔɔ jie mı sɔɔn de a 'yer.

VIII Nãanmın wãefɔ ben a Sıteven sê ka wɔ tara kpẽɔ tɔnɔ nı a ne'maa tɔyɔɔ a nıbe sê.

IX A nıbe bamıne na yi a ba lɔɔfɔ jie a ba bɔɔl ba, Mãe Sorbo, nı a Juu nıbe bamıne na yi a Sırentı nı a Aleksandiriya, ka bamıne mı yi a Sıhsıya nı Asıya. A nıbe banyãna le piel a nechıre na ba chıre nı a Sıteven. X Tıche baa tɔrɔ wɔ ε, a yẽ 'lɔ a Nãanmın Sıe na kɔ wɔ a wɔ 'yere nı.

XI A ba pãa sɔɔl tɔ nıbe bamıne ka ba ŋmaa jir 'yer ıka, “Sın le wɔ a Sıteven na fere 'yere 'yerdeer 'yɔɔnɔ a Mosesı nı a Nãanmın.”

XII Tı to a nıbe nı a nıbere nı a Mosesı nee wiwiilbe 'yõõ ka ba nyõõ a Siteven chiin a ba 'yer tõõrbo sê.

XIII Be le ba waan jir ηmarba ka ba wa 'yer, "A daba nyāna ba gala 'yer debe won 'yere 'yõõõõ a Nāanmın puorfı yir cheche nyāna ε, nı a Mosesı nee won bin ε. XIV Sın mæe le wõ won 'yer ıka a Yesu na yi a Najaretı na ηmer a jie nyāna, tı na wo lıeb a binfı ala a Mosesı na dõõ bin kũ sı."

XV Ka a bala jaa na jāne a be a 'yer tõõrfı jie, kāan a Siteven nie ka wõ kaara fıka a malaka nie.

VII

I Be le ka a Juu nıbe bõõrlo nıkpẽε sũur wõ, "Sıre le a anyāna ban 'yer bı?" II Ka a Siteven haa 'yer, "Yeer nı sāmıne, yı chele. A Nāanmın tır sõõ dõõ yi a sı sāa Abraham le won dõõ chene be a Mesopotamiya wer põ sere tı wa chen a Haran. III A Nāanmın 'yer kũ wõ, 'Yi a fõ tēe na fõ bar a fõ nıbe tı na fõ chen wer yuo põ ın na wiil fõ." (A *Pielfı Gān 12:1*)

IV "A wõ yi a Chaldea wer põ na wõ chen tı jāne a Haran wer põ. A wõ sāa na wa kpi baar le a Nāanmın waan wõ a kana yın ben kpiere. V Nāanmın ba kũ wõ bon jaa a kana ε, waa kũ wõ jıbile jaa gba ε, bı gber nefı jie ε. Tıche Nāanmın tır nee kũ wõ ıka 'lo nı a wõ yõn le na so a jie, tı waa tara bie gba ε. VI Nıtõ le a Nāanmın

'yer kũ a Abraham, 'A fõ yõn na ı naa sāanba paal sāan põ, na ba ı gbāgbaar ka ba ge ba yuom kõõr anaar (400). VII Tıche Nāanmın 'yer naa, ıka won yaa naa a sān a paal 'lo na maal ba a gbāgbaar. A anyā puor le ban wa puor ma a jie nyāna.' (A *Pielfı Gān 15:13, 14*) VIII Nāanmın tır nee kũ a Abraham a yõõr ηmaaafı ye. Abraham na wa dõõ a Isaakı, wõ ηmaa won a yõõr a ber aniin daar. Ka a Isaakı mı dõõ a Jekõb, ka a Jekõb mı dõõ a sı sāmıne pie nı ayi.

IX "A sı sāmıne banyāna na tara nı a ba yebile Josefı nı nyuur jũu, na ba nyõõ wõ da kũ a Ijipitı dēme. Tıche ka a Nāanmın be a wõ sê. X Na wõ faa wõ yin a wõ wõm a jaa põ. Wõ kũ naa a Josefı yẽ na wõ sõõ wõ a wõ nye 'yõõfı a Faaro na ı a Ijipitı nāa niem, na wõ maal wõ ka wõ ı a Ijipitı nı a nāa jie wõ jaa nıkpẽε.

XI "Ka a kõ lo Ijipitı nı a Kanaan wer wõ jaa waan dõõye, ka a sı sāmıne ba nyere bõdiir ε. XII Jekõb na wa wõ ıka bõdiir ben a be Ijipitı, wõ tõn a sı sāmıne ka ba chen. XIII A gbεε ayi sõõ ban chen le a Josefı wiil a wõ mæe kũ ba, ka a Faaro mı pāa bõõ a Josefı yir nıbe. XIV A anyā puor le a Josefı tõ bõõl a wõ sāa Jekõb nı a wõ yir dēme, a ba jaa ı nıbe ljaata nı pie nı anũu (75). XV Jekõb chen a be a Ijipitı nı a sı sāmıne be le ba jaa

ti kpi. ^{XVI} Ba tuo naa a ba ägãma waan a Sekem wa üu ba a yaa 'lo pɔ a Abraham na da a Hamor bibiir sã a be a Sekem.

^{XVII} "A sɔɔ na wa gbur ka a Nãanmɪn na maal a le won tur a nɛɛ kɔ a Abraham, a sɪ nɪbe na be a Ijipiti dɔɔn paal. ^{XVIII} Ala le ka a nãyuo wa di na wɔ kaara a Ijipiti na waa bɔɔ a Josefɔ yele ε. ^{XIX} Wɔ maal naa a sɪ nɪbe putuyele na wɔ ge ba, na wɔ ma fir a pɔɔ pɔɔr ka bala wa dɔɔ bipule ba lɔb ba 'yɔɔ a kɔɔ pɔ a ba kpi. (A *Yifɔ Gãn* 1:22)

^{XX} "A sɔɔ nyãna le ba dɔɔ a Mosesɪ, ka wɔ ɪ bivɪla a Nãanmɪn niem. A ba guol wɔ ηmerɪ ata be a wɔ sãa yir. ^{XXI} Ban wa yin wɔ ti bar a yɔɔ, Faaro bipɔɔ de won guol ka wɔ ɪ a wɔ mãe bidaba. ^{XXII} Ba jãn naa Mosesɪ a Ijipiti tãe yẽ a jaa, ka wɔ kpẽmɛ a wɔ 'yer nɪ a wɔ tɔmɔ pɔ.

^{XXIII} "A le a Mosesɪ na wa ta yuom lijaayi (40), wɔ tɪer naa a wɔ yeer Isɪral nɪbe na wɔ ɪka wɔ chen ti piir ba kaa. ^{XXIV} Wɔ ti nyen a ba ãsɔɔ a Ijipiti nɪre ãsɔɔ na gere ka wɔ ηmaa de na wɔ kɔ a Ijipiti nɪre 'lo. ^{XXV} Mosesɪ tɪer le ɪka a wɔ mãe nɪbe na bɔɔn naa ɪka 'lo le a Nãanmɪn na de faan ba, tɪche baa tɪertɔ a le ε. ^{XXVI} A wer na wa chaar, wɔ ti nyen a Isɪral nɪbe ayi mɪ na jɛere taa. Ka wɔ 'maal ba ti sɔɔ ba, 'Yin yeer nara, bo le so a yi jɛere taa?' ^{XXVII} Tɪche a 'lo sɔɔ na tɔɔ a wɔ tɔ sɔɔ daan

a Mosesɪ bar ti sɔɔr wɔ, 'An tɔ fɔ ɪka fɔ wa kaara sɪ na fɔ tɔɔrɔ a sɪ 'yer?' ^{XXVIII} Fɔ bɔɔrɔ naa ɪka fɔ mɪ kɔ ma nɪtãa le fon kɔ a Ijipiti nɪre a jãa wɛ?' (A *Yifɔ Gãn* 2:14)

^{XXIX} Mosesɪ na wɔ a 'yer nyãna ka wɔ jo chen ti kpɪere a Midiyan, be le wɔ be na wɔ wa dɔɔ dabil ayi.

^{XXX} "Yuom lijaayi (40) na wa pɔ, malaka wa lieb bũu lire tɪbile pɔ, na wɔ dũu a Mosesɪ be a mɔgɔɔ pɔ na gbur a Sinai tɔɔ par. ^{XXXI} Wɔn wa nye a le ka a nɛ'maa wɔ, a wɔ tɔɔ gbur ɪka wɔ kaa. Be le wɔ wɔ a Soro kokɔr na 'yer, ^{XXXII} "Maa le ɪ a fɔ sãamɪne Nãanmɪn, Abraham, Isaaki nɪ a Jekɔb Nãanmɪn.' Ka a dãbãe kpe a Mosesɪ waa le 'lara na kaa ε. (A *Yifɔ Gãn* 3:6)

^{XXXIII} "Ka a sɪ Soro pãa 'yer kɔ wɔ, 'Yaa a fɔ nafɔɔr bar, a jie fon ara ɪ naa jicheche. ^{XXXIV} N nye naa a n nɪbe be a Ijipiti pɔ ban gere, n wɔ naa ba hɔɔnfɔ naa suu ɪka n wa faa ba. Wa, ka n tɔ fɔ a be a Ijipiti.' (A *Yifɔ Gãn* 3:5-10)

^{XXXV} "A Mosesɪ nyãna nɪ wɔ ju ban tɔr bar ti sɔɔr wɔ, 'An le 'yɔɔ fɔ ɪka fɔ kaara sɪ na fɔ tɔɔrɔ a sɪ 'yer?' 'Lɔ le a Nãanmɪn mãe tɔ a sɔɔ 'lo a malaka na wa dũu wɔ 'lire a bũu a tɪbile pɔ, ɪka wɔ ti ɪ a ba nɪkpẽɛ nɪ a ba fafaara. ^{XXXVI} 'Lɔ le ti de ba nie na wɔ tɔ tɔ yɔɔ be a Ijipiti tãe pɔ, nɪ a Man Jɪe par nɪ a mɔgɔɔ pɔ ban be a yuom lijaayi (40). ^{XXXVII} A Mosesɪ nyãna nɪ wɔ ju le 'yer kɔ a Isɪral nɪbe ɪka, 'Nãanmɪn na

tõ naa a 'ye'yere äsõõ a maa kaar ka wõ yi a yi mãe nibe põ.' XXXVIII Wõ dõõ põõ a nıyõõ bala põ be a mөгõõ põ, 'matãan a sı sãakpãmıne ka a malaka 'yer 'yer kõ wõ be a Sinai Tõõ par na ı nyevõr 'yer ka wõ 'yer kõ sı.

XXXIX "Tıche a sı sãakpãmıne tõr wõ naa, na baa tu a wõ nee e. Ba tõr won bar ka a ba tıer lieb chen be a Ijipıtı. XL Ba 'yer kõ a Aaron, 'Maal ımıme kõ sı ka a ma de sı nie, a Mosesı 'lõnõ na yin sı a Ijipıtı saa bõõ bo nı tara wõ e.'

(A *Yifo Gãn*

32:1) XLI A ba me botıı a daar 'lõnõ ka wõ nyetãan nele, na ba waan bomo wa lon bõõr a jie na ba dãen 'yõõn a ba nũu bõmaalaa nyãna. XLII Tıche ka a Nãanımın lieb puor 'yõõ ba, na wõ bar ba ka ba puoro a saaju bomo. Ka anyãna tı tuor a le a Nãanımın 'ye'yere äsõõ na dõõ seb, wõ suor naa, 'A yın İsrılal nıbe, yın be a mөгõõ põ a yuom lıjaayi (40) na yı dõõ waan a bõõrlo bomo maa le yı wa kõ bı? XLIII Kai, tı a botıbe ala yın kaara le a Molokı nı ımıerbır ımın Arefan, a tıbe anyãna le yı dõõ maal puoro. A le jũu, ın vë naa ka ba nyõõr yı chiın a Babilon puor ka yı tı kpiere a be.' (Amosı 5:25-27)

XLIV "A sı sãakpãmıne dõõ maal gãma yir be a mөгõõ põ ka a ı dãasıe, ba maal wõ naa nıtãa le a Nãanımın na man wiıl a Mosesı ka wõ nye. XLV A gãma yir

nyã le a sı sãakpãmıne tara ka a Josua de ba a nie ka ba waan, a ba wa faa a wer nyã põ a nıyor na dõõ kpiere ka a Nãanımın dii ba bar. A gãn yir nyã ben be lëee tı tãn a Nãa David sõõ. XLVI Nãanımın maal vıla kõ wõ ka wõ ıka won men yir kõ a Jekõb Nãanımın. XLVII Tıche Solomon le wa me a yir kõ a Nãanımın.

XLVIII "Fõõ kaa, a Nãanımın nyã na ı a saaju sõõ, ba kpiere a yie anyã nıbe na me e. Nıtãa le a Nãanımın 'ye'yere äsõõ na dõõ 'yer, XLIX 'Saaju le ı a maa nakõõ, ka a tõe ı a n gbее dõõlfo jie. Ka a sı Soro suor, yir bo tõ le yın me kõ ma? Bı nyıne le na ı a n pẽnfo jie? L A ba ı a maa nũu le maal anyãna a jaa e?' (Isaiya 66:1-2)

LI "Yın nyãkpãen dẽme na ı nıbe na ba wõnõ 'yer e, yı kaara a yı sãamıne kaar. Yı maa sõõ kõ a Nãanımın Sıe suor e. LII Nãanımın 'ye'yere jaa ba be be ka a yı sãamıne ba ge wõ e. Ba gba kõ naa bala na de nie mool 'yer a Torfo Sõõ 'lo waa 'yer. A põpãanyã, yın gba le gar 'yõõ wõ na yı kõ wõ. LIII Yın le de a Nãanımın nee won kõ a malaka a wõ wa kõ yı ka yı de tõnõ nı, tıche a yı tõr bar."

LIV A 'yer nyãna ban wa wõ, ka ba suur ir a ba kpar kparaa jur 'yõõnõ wõ. LV Tıche a Sıteven a Nãanımın Sıe na see a wõ dol kaa saaju na wõ nye a Nãanımın tıı, ka a Yesu ara

a Nāanmın nūsõõ jie. ^{LVI} Ka wõ 'yer, "Yı nye ka, n nye naa saaju na yuo ka a Nısaal Bie ara a Nāanmın nūsõõ jie." ^{LVII} A anyāna ban wõ ba põõn a tobo ti ηme chelma na ba ti mıl wõ, ^{LVIII} na ba toõ wõ yin a tēe chēchēe ti piel loõõ wõ nı kusıbe. Ka a bala na di dāaste yaar a ba fuusı bin põlbile kõõ ban bõõlo Sõõl sē. ^{LIX} Ban loõõ wõ a le ne na kũ ka wõ sõõr Yesu, "N Soro Yesu de a n sãe." ^{LX} Wõ lon gbur dumo ti pāa ηme chelma 'yer, "N Soro taa ıre wa yaara ba sãn ε." A anyāna le wõ 'yer baar ti ηmaa võõr.

VIII

^I A Sõõl mı dõõ sõõ ıka ba kũ a Sıteven. A daar 'lõnõ jaa le ba piel gere a Nāanmın puorbo be a Jerusalem. Ka ba jaa ηma yaar a bamıne chen Judiya a bamıne mı chen Samariya tıche a nıtõnsı tēe be a Jerusalem. ^{II} Nıbe bamıne na joro a Nāanmın 'mõõn a Sıteven ũu ti na ba kõ a kuor. ^{III} Tıche ka a Sõõl mõõ nıbir bur buro a pupuorbıir gbulsı bara, na wõ yõõõõ kpiere a yie nyõõõõ dõõr nı põõõ ti 'yõõõõ a põõõõ die põ.

^{IV} A bala na jo ηma a dēdēme chene na mõõlo a Nāanmın 'yer jie jaa ban chen. ^V Filip chen Samariya tēe põ, na wõ ti 'yer ıka Yesu le a Nı-ıraa a be. ^{VI} A nıyõõ na wa wõ a le a Filip na 'yer ti mı nye a ne'maa tõmõ won tõ, a ba yuo toor chele a le won 'yerε. ^{VII} A sıdebe ala

na dõõ põõõõ a nıbe ηmen chelstı wa yin a nıbe põ, ka a gbekũn nı a gbersı yõõ jaa sa. ^{VIII} Ka a tēe 'lo dēme ba jaa chıle.

^{IX} Daba kõõ dõõ be be ban bõõlo Simon na wõ ma tõnõ tãõõõ tõmõ ka a 'maa a Samariya nıbe nee, na wõ ma wile a wõ mãe ıka nıkpēe le wõ ı. ^X A nıbe ba jaa, a bere nı a bil ba jaa ma yuon toor chele wõ ti 'yerε, "A daba nyā 'lo kpēõ ı naa a gādaa sõõ kpēõ." ^{XI} Ba turo wõ naa bojũu a kor naa won tõnõ a tãõõõ tõmõ ka a 'maa ba nee. ^{XII} Tıche a le ban wa sõõ de a le a Filip na 'yer a 'yer nõõ nyā na ı a Nāanmın nāalõõ 'yer, nı a Yesu na ı a Nı-ıraa yuor, dõõr nı põõõ ba jaa son a Nāanmın kõõ. ^{XIII} A Simon mı sõõ naa ka ba so wõ a Nāanmın kõõ a wõ turo a Filip yõõõõ, a ne'maa tõyõõ won nye won tõ.

^{XIV} A nıtõnsı na be a Jerusalem na wa wõ ıka a Samariya nıbe mı sõõn de a Nāanmın 'yer, ba tõn Pita nı Jõõn a ba sē. ^{XV} Ban ti ta, ba sõõr Nāanmın kũ a nıbe ka ban nye a Nāanmın Sıe. ^{XVI} Bojũu Nāanmın Sıe ba kpe āsõõ jaa sere ε, tıche a Nāanmın kõõ le ba so ba, nı a sı Soro Yesu yuor. ^{XVII} Ka a Pita nı a Jõõn pāa dõõl ba a nuur a ba nye a Nāanmın Sıe.

^{XVIII} Simon na nye a le a nıtõnsı na dõõl ba a nũu ka ba nye a Nāanmın Sıe, a wõ de libie kũ ba, ^{XIX} ti 'yer, "Yı mı kũ ma a kpēõ nyāna ka maa wa dõõl nıre

jaa a n nõu, a wõ mɪ ma nye a Nāanmɪn Sɪε." XX Ka a Pita 'yer kɔ wõ, "Fõõ nɪ a fõ libie jaa yɪ wε, bojũu fõ tɪer ɪka fõn tõõ da a Nāanmɪn kɔfõ nɪ libie. XXI Faa tara sɔr na lõõ tõn sɪ ε, bojũu a fõ nyāa ba tor a Nāanmɪn sē ε. XXII Lɪεb a fõ pututɪer nyāna na fõ sɔr a sɪ Soro amɪne sē wõn vɛn kɔ fõ a fõ tɪer dɛer nyāna fõn tara. XXIII N nyen bõõn fõn ɪ pubier sɔõ ka a yelbier nyõõ fõ pɔõ." XXIV A Simon pāa 'yer, "Yɪ sɔr a Nāanmɪn kɔ ma ka ala yɪn 'yer taa waara a n sē ε."

XXV A lɛ Pita nɪ a Jõõn na wa man 'yer a Nāanmɪn 'yer baar, ba lɪεb kulo a Jerusalem ba 'yere naa a 'yer nõõ nyāna a tēbil ala na chɛel a Samariya.

XXVI Nāanmɪn malaka 'yer kɔ a Filip, "ɪr suu de a sɔr 'lõ na yɪ a mɔgõõ pɔ tu a Jerusalem chen a Gaja." XXVII Lɛ lɛ wõ ir chiine, na wõ tɪ tuor a Etiyopiya daba āsõõ ban maal ka wõ ab na wõ ɪ nɪkpɛε kaara a Etiyopiya nāpõõ ban bõõlõ Kandasi libie. Jerusalem lɛ wõ chen tɪ puor, XXVIII na wõ lɪεb kulo jāne a wõ wii torko pɔ na wõ kara a Nāanmɪn 'ye'yere Isaiya gān.

XXIX Ka a Nāanmɪn Sɪε 'yer a Filip, "Chen tɪ gbɔr a torko par." XXX A Filip jo chen a bɛ a torko par na wõ wõ a daba na kara a Isaiya gān a wõ sɔr wõ, "Fõ bõõ naa lɛ

par fõn kara ɔ?" XXXI Ka a daba 'yer, "Nɪmɪne ɪn ɪre wa bõõ a par, ka nɪre baa wiil ma ε?" Tɪ na wõ bõõl a Filip ka wõ do jāne a torko pɔ.

XXXII A anyāna lɛ a da-abbaa lõnõ dõõ kara a Nāanmɪn gān pɔ, "Ba nyõõ wõn chiine fɪka pɛr na tɪ kɔ, Wõ ɪn jaa gbɪl fɪka pele ban põnõ a kõõl na waa haa nɛε ε. XXXIII Wõ siir a wõ māε a lɛ ban ba tɔõr a wõ 'yer kaa tor ε. An lɛ na tõõ 'yer a wõ bal nɪbɛ 'yer? A wõ nyevɔr ba tal tɛer a ka a wɛr pɔ ε." (Isaiya 53:7, 8) XXXIV Ka a da-abbaa nyā sɔr a Filip, "Yāayāabile, 'yer kɔ ma, an 'yer lɛ a Nāanmɪn 'ye'yere nyā 'yere? Wõ māε 'yer lɛ wõ 'yere bɪ nɪre kõõ 'yer lɛ wõ 'yere?" XXXV A Filip pāa piel na wõ de a Nāanmɪn gān 'yer nyāna man a Yesu 'yer nõõ kɔ wõ.

XXXVI Ban 'mataa chiine tɪ ta kõõ kõõ par a sɔr pɔ, ka a da-abbaa 'lõ 'yer, "Nyε kõõ, bāa lɛ so ka fõ kõõ so ma a Nāanmɪn kõõ ε?" 1 XXXVIII Tɪ na wõ tɔõ a torko a wõ ara, ka a 'lõ nɪ a Filip 'mataa kpe a kõõ pɔ, ka a Filip so wõ a Nāanmɪn kõõ. XXXIX Ban wa yɪ a kõõ pɔ, Nāanmɪn Sɪε wa jaa naa a Filip chiin ka a da-abbaa 'lõ ba lɛ nye wõ go ε. Tɪ de wõ sɔr chɪle kulo. XL Tɪchɛ ka a Filip tɪ yɪ naa Ajotusɪ na wõ 'yere a Nāanmɪn 'yer a tēn ala a jaa tɪ tān Sisariya.

1 VIII:XXXVI 8:36 A gāma amɪne pɔ, baa 'yõõ a põfõ lɪer nɪ pie nɪ ayopõi ε ɪka, 37 Ka a Filip 'yer, "Ala ɪ fõ sɔõn de a Yesu Kɪrɪsɪto nɪ a fõ nyāa wõ jaa." Ka a daba 'yer, "N sɔõ naa a Yesu Kɪrɪsɪto ɪka, 'lõ lɛ a Nāanmɪn Bidaba."

IX

^I A sõõ l'õnõ le a Sool chene poro a sɪ Soro poturbo ju, na wɔ bɔɔrɔ ɪka wɔ kɔ ba. Wɔ chen naa a Juu nibe bɔɔrlo nɪkpɛɛ sɛ, ^{II} na wɔ tɪ sɔɔr sɔɔr de gãn na chiin a ba lõɔfo jiiir ala na be a Damaskus ɪka 'lɔ wa tɪ nye nɪrɛ na turo a Sɔr nyã, ka pɔɔ le bɪ daba le wɔ tɔɔ nyɔɔr ba waan a Jerusalem.

^{III} Ala le wɔ de a sɔr chiine tɪ gbɔrɔ a Damaskus ka chãa yi be a saaju ajienaa wa nyɪr jil wɔ. ^{IV} Ka wɔ lo tɛe tɪ wõ kɔkɔr na bɔɔlo wɔ sɔrɔ, "Sool, Sool, bo le so a fɔ gere ma a le?" ^V Ka a Sool sɔɔr, "An le fɔ ɪ Soro?" Ka wɔ 'yer, "Maa le ɪ a Yesu fon gere. ^{VI} Põpãanyã, ir na fɔ kpɛ be a tɛe pɔ, ban wiil fɔ naa a le fon na ɪ." ^{VII} Ka a dɔɔr bala nɪ a Sool na 'mataa chiine gĩe ara, na ba wõ a dɔɔn, tɪche baa nye nɪrɛ ɛ. ^{VIII} Ka a Sool ir a tɛe ara na wɔ yuo a nibe tɪ waa le nyere ɛ. A ba nyɔɔ wɔ a nũu tɔɔ kpɛn be a Damaskus. ^{IX} Wɔ maal ber ata waa le nyere ɛ, waa di bõdiir bɪ nyũ kɔɔ ɛ.

^X Tɪche a poturo ãsɔɔ ben a be Damaskus a ba bɔɔlo wɔ Ananias ka a sɪ Soro wa bɔɔl wɔ a jãna pɔ, "Ananias." A wɔ sɔɔ, "ɔɔ, n Soro." ^{XI} Ka a Soro 'yer kɔ wɔ, "Ir de a Sɔr Dɛdɛe chiine na fɔ tɪ ta a Judas yir sɔɔr daba na yi Tasusɪ a ba bɔɔlo Sool, be le wɔ be sɔɔrɔ Nãanmɪn. ^{XII} A wɔ jãna pɔ, wɔ nyen daba ban bɔɔlo Ananias na dɔɔl wɔ nũu ka wɔ le nyere." ^{XIII} A Ananias

'yer, "N Soro, n wõn a daba nyã yelyɔɔ a le won ge a fɔ nɪsõn a be a Jerusalem. ^{XIV} A ka mɪ a Juu nibe bɔɔrlo nibeɛ mɪ kɔ won sɔr ɪka wɔ wa nyɔɔr a bala jaa na bɔɔlo a fɔ yuor."

^{XV} Tɪche ka a Soro 'yer kɔ a Ananias, "Chen, a daba nyãna le ɪ a n bõ-iraa ka won tuo a maa yuor chiin a bala na ba ɪ a Juu nibe pɔ, nɪ a ba nãmɪne sɛ, lõɔn a Isɪral nibe. ^{XVI} In wiil wɔ naa a le won na di dɔɔye a n yuor jũu." ^{XVII} Be le a Ananias ir chen tɪ kpɛ be a yir, na wɔ tɪ dɔɔl wɔ a nũu tɪ 'yer kɔ wɔ, "N yebe Sool, a sɪ Soro Yesu na yi fɔ be a sɔr pɔ fon waara le tõ ma a fɔ sɛ ka fon le nyere go, na fɔ seen a Nãanmɪn Sɪɛ." ^{XVIII} Ajienaa ka bõnyɪnsɪ 'lɔɔr a Sool nibe pɔ lo a wɔ le nyere go. Wɔ ir naa a ba tɔɔ so wɔ a Nãanmɪn kɔɔ. ^{XIX} Won wa di a bõdiir baar wɔ le nyen kpɛɔ, na wɔ jãne a poturbo bala sɛ a be a Damaskus bãlãa.

^{XX} Ajienaa, wɔ piel 'yere a Nãanmɪn 'yer be a ba lõɔfo jiiir, na wɔ 'yere ɪka a Yesu ɪ naa Nãanmɪn Bie. ^{XXI} Bala jaa na wõ a wɔ 'yer ka a 'maa ba nee a ba sɔrɔ, "A ba ɪ a daba nyãna le ir gere a bala a be a Jerusalem na bɔɔlo a yuor nyãna ɛ? Na wɔ wa a ka mɪ ɪka wɔ wa nyɔɔr a bala mɪ chiin tɪ kɔ a Juu nibe bɔɔrlo nibeɛ ɛ?" ^{XXII} Tɪche ka a Sool kpɛɔ chene pɔɔrɔ 'yõɔnõ ka wɔ 'yer tɔɔ a Juu nibe na kpɪere a Damaskus

na wõ wiil ba ıka a Yesu le ı a Nı-iraa.

XXIII Ber yoo na wa po, a Juu nıbe guor taa ıka ba kō a Sool, XXIV tıche kaa a Sool bōon a ba guorfō. Mōtōo nı tāsōo jaa le ba mōo nıbir guro wõ a tēe dōdōı nēer, bōoro a wõ kō fō. XXV Tıche ka a bala na turo wõ 'mōo wõ 'yōo pıe pō tāsōo na ba tur wõ bar ka wõ tu a dāpuor dachin pō suu.

XXVI Wõn tı ta Jerusalem, wõ bōoro naa ıka wõ lōonō nı a poturbo tıche a ba joro wõ dābāe, baa sōo ıka wõ ı naa a poturo āsōo ε. XXVII Tıche ka a Banabası tara wõ chiin be a nıtōnsı sē. 'Lo le pāa man kō ba a le a Sool na nye a sı Soro a sor pō, ka a Soro 'yer 'yer kō wõ. Wõ 'yer ıka a be a Damaskus wõ mool 'yer a Yesu yuor 'yer, na wõ ta jo dābāe ε. XXVIII A Sool jāne a be a ba sē na wõ so wõ māe yoorō be a Jerusalem na wõ moolō a sı Soro Yesu yuor 'yere ba joro dābāe ε.

XXIX Wõ ma 'yere naa ka a 'lo nı a Juu nıbe bala ban dōo a paal yuo pō ka baa tōoro 'yere a Juu kōkor ε, ma chure taa, ka ba bōoro a wõ kōfō. XXX A poturbo na wa wõ a nıtō ba tara won chiin a Sisariya tı bar ka wõ chen Tasusı.

XXXI Damfō ba le be a bala na puoro be a Judiya, Galilee nı a Samariya, ka a nyā'maar. Ba kpēmē naa ka a Nāanmın Sıe 'yōo ba ākpēō ka ba nōonō na ba joro a sı Soro dābāe.

XXXII Ka a Pita yoorō a tēn na wõ wa chen Lida ıka wõ tı piir a Nāanmın puorbo kaa. XXXIII Be le wõ tı nye daba ban bōolo Ainıyas na gber gā yuomo aniin. XXXIV Ka a Pita bōol wõ, "Ainıyas, Yesu yuor pō, sa. Ir saaju na fō pilō a fō bōgānaa." Ajienna le a Ainıyas ir saaju. XXXV Ka a Lida nıbe ba jaa nı a Saron nıbe na nye a le, a ba lieb puoro a sı Soro.

XXXVI Pōo kōo mı na dōo puoro ben a be Jopa, ka ba bōolo wõ Tabita, a yo bō'yen 'lōnō le ba lieb bōolo Dōokas. Wõ ma maala na vila na wõ sōnō a nōn dēme. XXXVII A sōo 'lōnō le wõ ı baal na wõ kpi, a ba so wõ a kōo don gaal be a bōopıe pō.

XXXVIII Lida nı a Jopa mı ba jāa ε, kaa a pupuorbo wõ ıka a Pita ben a Lida, a ba tō nıbe ayi ka ba tı suor wõ, "Yāayāabile a wõ wa fōo." XXXIX Ka bala naa Pita jaa 'mataa chen, won wa ta ba de won don be a bōopıe die pō. A pōokōe ba jaa ara na jilō wõ kōnō na ba wile a Pita a fuusı nı a fōor a Dōokas na maal won dōo chene be a ba sē. XL Pita diin ba jaa a ba yi a be a die pō, tı na wõ gbur dumo suor Nāanmın, na wõ lieb tor a kūu tı 'yer, "Tabita ir." A wõ yuo a nıbie nye a Pita na wõ ir jāne. XLI Ka a Pita nyoo wõ a nūu sōo wõ a wõ ir ara, tı pāa bōol a bala na sōo nı a pōokōe ka ba kpe wa nye a wõ ı nı nıbir. XLII Ka a ye le nyāna yaar a Jopa wõ jaa ka a nıbe yoo jie wa sōo a sı

Soro. ^{XLIII} A Pita jën be a Jopa bäläa a daba kõõ ban buõlo Simon na ma nõõõ gãma yir.

X

^I Be a Sisariya, daba kõõ dõõ be be a ba buõlo wõ Konulyõs, wõ be naa a sojasi gbul 'lo põ a Itali nibe na buõlo a sojasi kõbaa nukpõẽ.

^{II} 'Lo naa wõ yir dẽme ba jaa puoro naa na ba joro Nãanmın dãbãe, na wõ ma koro a nibe bala an wõõõ põro, na wõ mı ma suõro a Nãanmın ba gala e.

^{III} Bıbir äsõõ le a mõtõõõ na wa bal, a wõ gã jãn jaa cheche nye a Nãanmın malaka a wõ wa ara a wõ sẽ ti buõl wõ, "Konulyõs."

^{IV} Ka wõ chaal a le 'yõõ wõ ti suõr, "Bo le N Soro?" Ka a malaka 'yer, "A fõ puorfõ nı a kofõ fun koro a nõõ dẽme don ti põõ a Nãanmın ka wõ tara a fõ tier. ^V Põpãanyã, tõ nibe ka ba chen a Jopa ti tara daba kõõ na di Simon ti ba buõlo wõ Pita a wõ wa. ^{VI} Wõ kpiere naa a daba na nõõõ gãma mı na di a Simon yir, ka a wõ yir gbur a man kpõẽ gogoro." ^{VII} A malaka na wa chen baar, Konulyõs buõl naa a wõ tõtõnbõ ayi nı a soja äsõõ mı na puoro na ma sõõõ wõ. ^{VIII} Wõ man a le jaa na i ti tõ ba a Jopa.

^{IX} A wer na wa chaar mõtõtuõ sõõ, ka ba be a sor põ chiine ti gburõ a tõe, a Pita mı don a gar ju Nãanmın suõrfõ jie. ^X Ka a kõ kpe wõ a wõ buõro bõkõõ na di, ban chene maala a bõdiir ka a dedee kpe wõ.

^{XI} A wõ nye saaju na yuo a wõ nye bõkõõ fika fõkpõẽ na gbũ jiir anaar ka wõ suro wa gburõ a tõe. ^{XII} Ka a dõgbẽẽ anaar a jaa burõ be be nı a tõe bõvõõrsı nı a lubilõõrsı a jaa. ^{XIII} Be le a kõkõr pãa 'yer kõ wõ, "Pita, ir kõ 'wõb."

^{XIV} Tıche ka a Pita 'yer, "Sıre jaa, kai. N Soro, nı ba 'wõb a dõdebe anyãna nı a dõchiirsı anyãna äsõõ jaa e." ^{XV} Ka a kõkõr le 'yer go, "Ta buõl bon jaa bõdeer 'lo a Nãanmın na maal a wõ i bõsõ e." ^{XVI} Gbẽẽ ata le a i, tıche ka a fõbaa le jaa a le ne don a saaju ajienaa.

^{XVII} Le a Pita na chene pere a nyefõ nyã par, ka a dõõr bala a Konulyõs na tõ mı nyen a Simon yir na ba ara a dõdõr nee. ^{XVIII} Ba buõl suõr, "Daba na di Simon ti ba buõlo wõ Pita ka le wõ kpiere õ?" ^{XIX} Le a Pita na chene tiere a nyefõ nyãna ka a Nãanmın Sıe 'yer kõ wõ, "Simon, dõõr ata le buõro fõ suõro. ^{XX} Ir suu a ba sẽ, taa ire wa baala fon na lõõ chiin ba e, maa le tõ ba."

^{XXI} Ka a Pita ir suu ti nye a nibe na wõ 'yer, "Maa le i a nure yın buõro, bãa 'yõõ yı wa?" ^{XXII} A ba 'yer, "Konulyõs na i a sojasi nukpõẽ sẽ le sı yi. A wõ ye le tor naa ka wõ i nure na joro Nãanmın dãbãe ka a Juu nibe ba jaa 'yõõõõ wõ. A Nãanmın malaka wa 'yer kõ wõ ıka wõ buõl fõ a fõ wa be a wõ yir a wõ wõ le jaa fon na man." ^{XXIII} A Pita pãa tara ba kpõn ti gaal. Ka

^{XXI} Ka a Pita ir suu ti nye a nibe na wõ 'yer, "Maa le i a nure yın buõro, bãa 'yõõ yı wa?" ^{XXII} A ba 'yer, "Konulyõs na i a sojasi nukpõẽ sẽ le sı yi. A wõ ye le tor naa ka wõ i nure na joro Nãanmın dãbãe ka a Juu nibe ba jaa 'yõõõõ wõ. A Nãanmın malaka wa 'yer kõ wõ ıka wõ buõl fõ a fõ wa be a wõ yir a wõ wõ le jaa fon na man." ^{XXIII} A Pita pãa tara ba kpõn ti gaal. Ka

a wer chaar, a bala ni a Pita ni a pupuorbiir bamine na yi a Jopa puo ba a ba 'mataa chen.

XXIV Ba chen ka a wer ti chaar a ba ta a Sisariya, ka a i a Konuhyos mi chele ba naa na wo buol a wo yir deme ni a wo barmine ba jaa loo taa a ba je gu. XXV Le a Pita na ta kpiere a Konuhyos yir wo ir tuor a Pita gbur dumo a wo niem na wo puor wo ni 'yoofo. XXVI Tiche ka a Pita nyoo wo a wo ir, ka wo 'yer, "Ara, a maa mi nisaal le n mi i."

XXVII Wo 'yer wo naa le ti kpe a die po ti nye nyoo na duo. XXVIII A wo 'yer ko ba, "Yin mae boon naa an ba tara sor ika a sin juu nibe ba loonõ ni a yin bala na ba i a juu nibe e. Tiche Naañmin wiil ma naa ika n taa buol nire jaa nideer e, bu nisoõ naa e. XXIX Ala le so yin wa buol ma n ba baala e, bu 'yer ika n ko wa e, bo 'yoo le yi buol ma?"

XXX Ka a Konuhyos 'yer, "Ber anaar ni dina in be a die po suorõ Naañmin a moõõõ na bal baar. Ajienaa le ka a i daba na su fuu ka wo nyule wa ara a n se, XXXI ti na wo buol ma, 'Konuhyos, Naañmin won a fo suorfo na wo tier a fo kofõ fon korõ a nõn deme. XXXII Tõ nire a wo chen a Jopa ti buol Simon ban le buolo Pita, wo be naa a daba ban buolo a Simon na nõnõ gama ka a yir gbur man gogoro.' XXXIII Ala le so ka n mi tõ a foõ a le ne buol fo, a fo mi pel puo ti wa. Põpãanyã, Naañmin niem le

si jaa jãne ti na chel bon jaa a si Soro na tõn fo ika fo wa 'yer ko si."

XXXIV Ka a Pita pãa piel na wo 'yer, "Põpãanyã n pãa boon naa ika Naañmin ba ooro e. XXXV Tiche wo ma den niboro ba jaa na joro wo dãbãe ti maal a le na tor. XXXVI A 'yer nõõ nyã le a Naañmin tir ko a Isral nibe ni a nyã'maar 'yer na tu a Yesu Kirisito na i a bon jaa Soro se. XXXVII Yi boon naa ala na i a Judiya paal wo jaa na piel a Galilee a le a Joõn na wa muol a Naañmin koo sofo 'yer baar. XXXVIII Le a Naañmin na ir a Yesu na yi Najaretu na wo de a wo Sise ni a wo kpeõ ko wo. Wo yon a ka wo jaa jilõ na wo maala vula sãana ni baalsi ni a bala jaa a deer soo na tara, bojũu Naañmin ben a wo se.

XXXIX "Sin le nyen nibir, a ala a jaa won tõ a juu nibe tẽn po, ni a Jerusalem. Ba nyoo won kpa yool a daa ju ka wo kpi. XL Tiche Naañmin sai wo naa a kũu po, a ber ata daar a wo ir i vor na wo ve a ba nye wo. XLI Nibe ba jaa ba le nye wo e, tiche a sin na i a daaste deme a Naañmin na de nie ir, sin ni 'lo 'mantaa di ti nyũ won wa ir a kũu po baar. XLII 'Lo le kpãkpãan si ika si muol 'yer ko a nibe ika 'lo le a Naañmin ir ka wo i a voe ni a kpõisi 'yer tooro. XLIII 'Lo le a Naañmin 'ye'yerbe ba jaa 'yer a wo 'yer ika, nire jaa wa soo de wo, won nyen yelbier ve kofõ tu a wo puor

po."

^{XLIV} Le a Pita na chene 'yere a anyāna, ka a Nāanmūn Sīe wa kpe a bala jaa na wōnō a 'yer nyāna. ^{XLV} Ka a Juu nibe bala na soo de na tu a Pita wa, nēe 'maa ba naa a le ban nye a Nāanmūn na por a wō Sīe 'yōō a bala na ba i a Juu nibe ε. ^{XLVI} A ba wō ban 'yere kōkōyor na ba pēere ni a Nāanmūn. Ka a Pita pāa 'yer, ^{XLVII} "Nire na tōō ηmaa a nibe banyāna sōr ka ba ta so a Nāanmūn kōō ε? Ba mi nyen a Nāanmūn Sīe nitāa a sūn." ^{XLVIII} Wō 'yōō ba naa ka ba so a Nāanmūn kōō ni Yesu Kīrisito yuor, a ba pāa sōor a Pita ka wō be a ba sē bālāa.

XI

^I A nitōnsi ni a yeer na be a Judiya wō naa ika a bala na ba i a Juu nibe ε, mi soon a Nāanmūn 'yer. ^{II} Le a Pita na wa lieb chen a Jerusalem a bala na ηmaa a yōor ti sool mii 'yōō wō 'yere, ^{III} "Fō ben chen a bala na ba ηmaa a yōor yir ti lōō din ba we?"

^{IV} Ka a Pita pāa piel mana a le jaa na i na wō kō ba, ^V "N ben a Jopa tēe pō naa sōorō Nāanmūn ka a wa i ma jaa de dee, ka n nye nyefō kōō. N nyen bōkōō fika fōkpēē ban tur bar ka wō yi saaju suu na wō gbū jiir anaar ka wō suu wa ara a be in be. ^{VI} Be le n muul kaa naa nye dōgbēē anaar jaa bōrō na be ka a wer pō, modōn, bōvōorsī lōōn a lubil. ^{VII} Ka n wō kōkōr na 'yer, 'Pita ir na

fō kō 'wōb.' ^{VIII} Ka n haa 'yer, 'Kai, n Soro bon jaa na i dēer na ba vīele ε, ba kpe n nēe pō jaa ε.' ^{IX} Ka a kōkōr le 'yer yi a saaju go, "Ta bōol bon jaa Nāanmūn na maal a wō vīele bōdēer ε." ^X A anyāna i naa nitōnō gbēē ata ti le tōō a jaa don be a saaju go.

^{XI} "Ajienaa, ka a i a nibe ata ban tō a n sē na yi Sisariya mi tān a yir 'lō pō in kpiere dōdōr nēe. ^{XII} Ka a Nāanmūn Sīe 'yer kō ma ka n tu ba chen naa taa baala ε. Maa ni a yeer ayōob banyāna le 'mataa chen na si ti kpe a daba yir. ^{XIII} A wō man kō si a le a malaka na wa a wō yir wa 'yer, 'Tō nibe a Jopa ka ba ti bōol daba na di Simon ban le bōolō Pita. ^{XIV} 'Lō le na waan 'yer wa 'yer kō fō ka a fōō ni a fō yir dēme ba jaa tu a 'yer 'lō pō nye faafō.' ^{XV} Ala le ka n piel a 'yer naa 'yere, ka a Nāanmūn Sīe wa a ba sē a le wōn dōō wa a si sē a pielfō. ^{XVI} Ka n pāa tiertō a le a si Soro na dōō 'yer, 'Jōon den kōō son, tiche yin 'lō Nāanmūn na den a wō Sīe son yī.' ^{XVII} Ala i Nāanmūn le kō ba, a kufō bō'yen lōnō wōn dōō kō si a sōō 'lō sūn soo de a si Soro Yesu Kīrisito, maa mi ni ana, na ηmaa Nāanmūn sōr?"

^{XVIII} Ban wō a anyāna, baa le haa nēe ε, ti pēere Nāanmūn 'yere, "Nāanmūn pāa yuon sōr kō a bala na ba i a Juu nibe ε, ka ban lieb a ba tier nye nyevōr."

XIX A sõõ 'lõnõ ban kò a Sìteven ka a pupuorbo bamune yëyel tì yì Fonisiya, Sipurusì nì Antiok, na ba mana a 'yer kòrò a Juu nìbe tæ. XX Ka a pupuorbo bamune na yì a Sipurusì nì a Sireni, chen a Antiok na ba mì tì piel 'yerè a sì Soro Yesu Kırısıto 'yer nõõ nyā kòrò a bala na ba ı a Juu nìbe ε. XXI A sì Soro nõu dõõ pòò ba ka a nıyòò dõõ sòò de na ba lıeb turo a sì Soro.

XXII Ka a 'yer nyā lo a pupuorbo na be a Jerusalem toor pò, a ba ir Banabası tõ a be Antiok. XXIII Wòn tì ta nyè a le Nāanmın na wāe ba, nõõ kpe wò naa ka wò 'yõõ ba ākpěõ tì 'yer, ka ba ara nì yelmāe nì a ba nyāa wò jaa kò a sì Soro. XXIV Banabası mì dõõ ı nısõ na seen a Nāanmın Sìe na wò tara sòòfò na wò mì tòò nıyòò waan a ba wa turo a sì Soro.

XXV Ala puor le ka a Banabası pāa yì a be tu Tasusı tì bòòrò a Sòol. XXVI Wòn tì nyè wò, ba lıeb wa Antiok na ba be be yuon gbul, ka a Banabası naa Sòol wile a nıyòò bala. Be a Antiok le a pupuorbo nyè a yuor, "Kırısıto turbo."

XXVII A sõõ nyāna le a Nāanmın 'ye'yerè yì be a Jerusalem wa Antiok. XXVIII A ba āsòò yuor na di Agabus ir ara, ka Nāanmın Sìe kpe wò a wò 'yer, "Kõkpěe na lon a Worom wer wò jaa." A kõ nyāna wa lo naa a sõõ 'lo a Kılaudiyus na di a nāa. XXIX A poturbo banyāna mõ

naa na ba ir bõkõõ le a ba fõõ na jā na ba sòon a yeer bala na be a Judiya. XXX Ban wa ir a kòfò anyāna, Banabası nì a Sòol le ba tòn a ba tì kò a nıberè.

XII

I A sõõ nyāna le a Nāa Heròd nyòòr a pupuorbo bamune na wòn ge. II Wò vè naa ka ba ñmaa Jemesı na ı a Jòon yebe ju. III A Heròd nyen a le ka a pel a Juu nıbe pòò, ka wò nyòò a Pita mì. A anyāna ı naa a sõõ 'lo ban tara a Paanõkõo Lõõfò. IV Wòn nyòò a Pita a le, a pòòfò die pò le wò tì pòò wò, tì na wò 'yõõ sojası jıir anaar ka ba jòrò taa kaara nı wò. Bojũu wò bòòrò naa ıka a Gõl Bar Difò wò pò baar tıche ka wò tòòr a wò 'yer ka nıre jaa nyè. V Le le ba gu a Pita be a pòòfò die pò, tıche ka a pupuorbiir mõõ nıbir sòòrò Nāanmın kòrò wò.

VI A tāsòò 'lõnõ a wer na chaar ka a Heròd na vè ka ba waan a Pita ka wò tòòr a wò 'yer, bõjòrsı ayi le ba 'yõõ a Pita gbeb sojası ayi ka wò be a ba sãlsòò gā guro, ka a sojası bamune ara a pòòfò die dõdòr nēe gu. VII Ajienaa le a sì Soro malaka wa kpe ara a wò sē be a pòòfò die pò, ka a die wò jaa chaar. Ka a malaka ñme a Pita jaa 'me 'me 'me, sãı wò 'yer, "Pòò fòò jaa ir," ka a bõjòrsı for a Pita nũ'yõõ pò lo. VIII Be le a malaka 'yer kò a Pita, "Su a fuu nì a nafòbò na fò 'mòò a fòbaa vaar na fò turo nì ma." Ka a Pita ı a le a malaka na

'yer. ^{IX} Pita tu won a le ti yin a pöofu die pö, tiche nübiri ba yuo wö a wö böön ıka a le a malaka na 'yöo a wö maala un sure ε, wö tıer man tää jän le wö jänä. ^X Ba ti yin a döör döör 'lo pö, na ba le ti yi a döör ayi söo pö, ti pään ta a yöö döör a kur pän na pö. Ban wa ta a wö yuo wö yö a ba yi. A malaka tara na a Pita den a sor dedee äsöo chiin bäläa ti bar wö ti chen ajiinaa.

^{XI} Ka Pita tıer pään yuo a wö 'yer, "Pöpäänä n böön naa an ba ı baal ε, ıka a Näänmın le tö a wö malaka a wö wa 'loo ma faa a Heröd nüu pö, ni a le jaa a Juu nıbe na tıer ıka ba ge ma."

^{XII} A anyäna won wa tıer yuo, wö chen a Meer na ı a Jöön Maakti ma yir, be le a pupuorbiir yoo löo taa söoro Näänmın kuro wö. ^{XIII} Pita wa kpoor a yöö döör pän, ka a gbägbaa pöobile ban buolo Woroda chen a pän yuofu jie. ^{XIV} Won wa wö ka a ı Pita köör le ka a nöo kpe wö ti pön bar, waa yuo a pän ε, ti lieb jo kpe a die pö ti 'yere, "Pita le be a yöö döör nee!" ^{XV} A ba tän wö pipii bar ti 'yer kö wö, "Gelfu baal le kpe fo!" Ti wö chene möo nübiri 'yere ıka sure jaa le, ka ba 'yer, "A wö malaka töo le."

^{XVI} Tıche ka a Pita chene kpooro a pän, ka ba ti yuo nye ka a ı 'lo le ka a nee 'maa ba. ^{XVII} Ka a Pita wilwil ba a nüu a ba bar gön tıche ka wö man a le a si Soro na yin wö a pöofu die pö. Wö 'yer kö

ba ıka ba ti 'yer kö a Jemesu ni a yeer, na wö bar ba ti yi chen jiyuo.

^{XVIII} A wer na chaar bibio, ka a sojası ı chıcham na ba söro taa, "Bo le na tara a Pita?" ^{XIX} Heröd ven ka ba yöbo wö faa na baa nye wö ε, na wö kpäkpään a sojası mı faa ti 'yer ıka ba kö ba. Ka a Heröd pään yi a Judiya na wö chen a Sisariya na wö ti jäne a be bäläa.

^{XX} A Heröd döo tara a Tire nıbe ni a Sidon nıbe ni jeer, ka ba nyetaa nee na wa a näa 'maalfu jie. Blastus na ı a näa gbägbaa won 'yöönö sē le ba tö ıka wö 'maal a näa kö ba bojüu a wö wer pö le ba nyere a ba bödiir. ^{XXI} Bıbir köo, a Näa Heröd sun a wö naföör jäne ni a näa dakoo ju, na won 'yer 'yer kö a nıbe. ^{XXII} Ka a nıbe nımiere chelsı 'yere, "Nın köör le a nyäna na 'yere, nıre ba le ε." ^{XXIII} Ajiinaa le ka a si Soro malaka wa 'yöö wö baal bojüu waa de a 'yöofu kö a Näänmın ε, ka a bufulo 'wöb a nyaba nıma ka wö kpi.

^{XXIV} Tıche ka a Näänmın 'yer chene yaara.

^{XXV} Le a Banabası ni a Sool na wa tö a ba tömõ baar a Jerusalem, ba tara naa Jöön Maakti 'mataa chiin.

XIII

^I A Näänmın puorbo bala na be a Antiok, ba tara naa bamıne ka ba 'yere a Näänmın 'yer ka a bamıne mı ı wiwiilbe, Banabası ni Simeon ban buolo Nısoolaa,

Lusiyust na yi a Sirenti tēe pɔ, ni Manayen ban dõõ 'mataa guol a Nāa Herod, ni a Sool. ^{II} A le ban gal a kō na ba suorɔ a si Soro, ka a Nāanmɪn Siε 'yer kɔ ba, "Yi ir a Banabasɪ ni a Sool kɔ ma ka ba tō a tõmõ 'lo 'yõõ ɪn buol ba." ^{III} A le ban gal a kō ba di bon jaa ε, ba dõol ban a nuur suor Nāanmɪn kɔ ba ti bar ba sɔr ka ba chen.

^{IV} A nibe ayi banyāna den a sɔr ka a Nāanmɪn de ba nie suun be a Selusiya na ba ti kpe a gboro chiine a Sipurust. ^V Le ban ti ta a Salamis, ba muol a Nāanmɪn 'yer a be a Juu nibe lõofu jiiir. Ka a Joon Maaki be a ba sē na wɔ sōnõ ba.

^{VI} Ba yon a man dõdol wɔ jaa ti ta Pafos, be le ba tuor a Juu nibe jiburoõ āsɔɔ na ma ŋmara jirsti ka a wɔ yuor di Bar-Yesu. ^{VII} Wɔ dõõ be a Segiyust Põolust na kaara a dõdol na ɪ yē sɔɔ, a tēkaara nyāna le buol a Banabasɪ ni a Sool buoroõ ɪka wɔ wõ a Nāanmɪn 'yer. ^{VIII} Tiche a Elimasɪ na ɪ a jiburoõ a wɔ yuor par le a le ne, ŋmaan a Banabasɪ ni a Sool sɔr ba buoroõ ɪka a tēkaara nyāna wɔ sɔɔ a Yesu ε. ^{IX} Ka a Sool nyāna ban buoloõ a Põol na seen a Nāanmɪn Siε kaara a Elimasɪ jaa tāu ti wa 'yer kɔ wɔ. ^X "Fɔ ɪn Satan bie na fɔ ɪ bõsõn a jaa dõdõmõ. A fɔ puɔ seen naa belfɔ ni belfɔ 'yer bie, fɔ kō bar a jir fun buoroõ ɪka fɔ sõon a si Soro sɔr dēdēe bar ε? ^{XI} Põpāanyā a si Soro na ŋme fɔ naa ka fɔ jõõ ti tån sõõ

kõõ, fɔ kō le tõõ nye mõtõõ chāa ε." Ajiēnaa le a Elimasɪ nibe de, ka a libe pɔɔ wɔ, ka wɔ buoloõ buoroõ nibe na nyoo wɔ nūu. ^{XII} A le a tēkaara na nye a le na ɪ, wɔ sõon de, bojūu nεε 'maa wɔ naa a le ban wile a si Soro yele.

^{XIII} Põol ni a wɔ taaba kpēn a gboro yi a Pafos chen be a Perga na be a Pamfliya be le a Joon Maaki ti bar ba ti lieb chen a Jerusalem. ^{XIV} Ka ba yi a Perga chen Antiok na gbɔr a Pisidiya, a Pēnfɔ Bɪbir daar ba kpēn a lõofu jie na ba ti jānε. ^{XV} Ban wa kar a Mosesɪ Nεε ni a ala a Nāanmɪn 'Ye'yerbe na seb baar, a lõofu jie nibe sɔr naa Põol ni a wɔ taaba, "Yeer, yin tara 'yer na sõon a nibe si kɔ yin sɔr, yi 'yer."

^{XVI} Ka a Põol vaa ir wɪwɪl ba a nūu ti 'yerε, "Isɪral nibe woi, ni a yin na ba ɪ a Isɪral nibe ε, na puoro a Nāanmɪn, yi chele a le ɪn 'yerε. ^{XVII} A Nāanmɪn nyā a sɪn Isɪral nibe na puoro le dõõ chel ir a si sākpaḡmune na wɔ vē ka ba dõõ paal be a Ijipiti pɔ. Kpēõ le wɔ de faan ba yin a paal 'lo pɔ, ^{XVIII} na wɔ bõõ tara ba be a mɔgõõ pɔ yuom lɪjaayi (40). ^{XIX} Paal borsɪ ayopõi le a Nāanmɪn dii bar be a Kanaan ti de a wer 'lo kɔ a wɔ nibe ka a ɪ ba sofɔ.

^{XX} "A anyāna a jaa lõon taa ɪ yuom kɔɔr anaar dõol lɪjaayi ni pie (450). A anyā puor, Nāanmɪn kɔ ban 'yer tɔorbɔ ti tån a Samuwel na ɪ a Nāanmɪn 'ye'yerε sõõ.

XXI Be le ka a nibe pãa wa suor Samuwel a wo bo nãa kũ ba, ka Nãanmũn de a Sool na i a Kĩstĩ bidaba kũ ba na i a Benjamin bal nire a wo i a ba nãa yuom lĩjaayi (40).
 XXII Wõn wa ir a Sool bar, wo den a David ka wo i a ba nãa. Nãanmũn 'yer naa, 'N nyen a David na i a Jesũ bidaba ka a n ãgãn 'maa, won maal yele a jaa in buoro ıka wo i.'

XXIII "A Nãa David nyãna bal par po le a Nãanmũn ir a Fafaara Yesu ko a Isral nibe nũtãa le won dõo tir a nee. XXIV Sere tiche ka a Yesu wa, Joon muolo naa a tier lĩebfũ 'yer na wo suoro a Isral nibe ba jaa a Nãanmũn kõo. XXV Le a Joon na wa baaraa a wo tõmõ, wo 'yer kũ ba, 'An le yĩ tier ıka n i naa? N ba i a 'lo yin tier e, tiche wo ben a n puor waara, n ba see ıka n for a wo nafobo e.'

XXVI "Maa yeer na i Abraham yon ni a yin na joro a Nãanmũn dãbãe na i a bala na ba i a Juu nibe e, sin 'yõo le a faafũ nyãna wa. XXVII Bojũu, a nibe na be a Jerusalem ni a ba nĩbere ba chel a Yesu e, na ba 'yõo wo 'yer ka a le a Nãanmũn 'ye'yerbe na seb a ba ma kara a Pẽnfo Bĩbir jaa i. XXVIII Ba gban ba dõo nye yele jaa na wiil ıka wo seen kũu e, ti ba suor a Pilate ıka wo vẽ ka ba ko a Yesu. XXIX Ban wa maal a le jaa ban seb a wo yele baar, a wo poturbo yoo won a daa ju na ba ti ũu a yaa po. XXX Tiche ka

a Nãanmũn ir wo a kũu po. XXXI A ber yoo na wa po, a bala won dõo lõo yon yin a Galilee ti tãn a Jerusalem, ba nye wo naa, bala le i a dãasie dẽme a põpãanyã ko a si nibe.

XXXII "Sin 'yere naa a 'yer nõo nyãna koro yĩ, a Nãanmũn na dõo tir a nee ko a si sãakpãmĩne. XXXIII Nãanmũn maal ko a sin na i a yon a le won dõo tir a nee ko a si sãakpãmĩne, na wo sãt a Yesu yin a kũu po. Nĩtãa le an seb a Yiel Gãma ayi po, 'Fõ i naa a maa bie, dũna n lĩeb a fõ sãa.' (Yiel Gãn 2:7) XXXIV Le a Nãanmũn na sãt wo a kũu po ni nyã, wo kõ le kpi põo go e, a 'yer nyãna le wo 'yer, 'In ko yĩ naa a yelsõn ni a sõufũ 'lo in tir a nee ko a David.' (Isaiya 55:3) XXXV A jie ãsõo le 'yer ıka, 'Fõ kõ vẽ ka a fõ Cheche Sõo kpe põofũ jie e.' (Yiel Gãn 16:10)

XXXVI "A Nãa David na wa tõ le a Nãanmũn na buoro a wo sõo, wo kpi naa ka ba ũu wo be a wo sãamĩne yar par, ka a wo ãgãn põo. XXXVII Tiche a 'lo a Nãanmũn na sãt a kũu po, ba kpe põofũ jie e.

XXXVIII "A le jũu n yeer, n buoro naa ıka yĩ bõo ka a tu naa a Yesu 'yõo ka ba muol yelbier vẽ kofũ ko yĩ. XXXIX A tu naa a wo 'yõo ıka nire jaa na sõo de, Nãanmũn na faa won yin a ala a jaa a Mosesĩ Nee na kõ naa tõo faa wo e. XL Yĩ bõonõ sõ, ka a le a Nãanmũn 'ye'yerbe na dõo

'yer taa wa a yɪ sɛ̃ ɛ. ^{XLI} 'Nye a yɪn na kperɛ, yɪ bõbõr na yɪ wɛ, bojũu ɪn maal yele kɔ̃ɔ a yɪ sɔ̃ɔ yɪn ba be na sɔɔ de ɛ, ala ɪ nɪrɛ ɔ̃sɔɔ gba 'yer kɔ yɪ.' " (*Habakuk 1:5*)

^{XLII} Lɛ a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ na wa yire a ba lɔ̃ɔfɔ jie, a nɪbɛ lɛ sɔ̃ɔr ba naa ɪka ba lɛ wa a Pɛ̃nfɔ Bɪbir Daar wa 'yer a 'yer nyāna go. ^{XLIII} Lɛ a lɔ̃ɔfɔ dɛ̃me na wa jaar, a Juu nɪbɛ yɔɔ jie nɪ a bala na lɛb a Juu nɪbɛ turo naa Pɔɔl nɪ a Banabasɪ na ba bɔrɔ nɪ ba kpākɔpāana ba 'yerɛ ka ba mɔ̃ɔ nɪbir nɪ a Nāanɪmɪn wāɛfɔ nyā pɔ.

^{XLIV} A Pɛ̃nfɔ Bɪbir na lɛ wa ta, a tɛdɛ̃me yɔɔ jie tɪ lɔ̃ɔn taa na wõ a sɪ Soro 'yer. ^{XLV} Lɛ a Juu nɪbɛ na nyɛ a nɪyɔɔ ba nyāna, nyuur kpe ba naa ka ba tɔrɔ chirɛ nɪ lɛ a Pɔɔl na 'yerɛ.

^{XLVI} Ka a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ ba jo ba dābāɛ ɛ, tɪ 'yer kɔ ba, "Sɪn 'lɔ, sɪn den nie 'yer a Nāanɪmɪn 'yer kɔ yɪ. Tɪche yɪn ben tɔr bar na yaa kaa a yɪ māɛ ɪka yɪ sɛ̃n naa a nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ, põpāanyā 'lɔ sɪn lɛb chen a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ sɛ̃. ^{XLVII} Nɪtõ lɛ a sɪ Soro kpākɔpāan sɪ ɪka sɪ ɪ, 'ɪn maal fɔ naa ka fɔ ɪ chāa kɔ a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, ka fon chiin a faafɔ 'yer tɪ tān a tɛ̃e baaraa.' " (*Isaiya 49:6*)

^{XLVIII} A lɛ a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, na wõ a 'yer ba pɔɔ pɛl naa ka ba de 'yɔ̃ɔfɔ kɔ a sɪ Soro 'yer, ka a bala jaa a Nāanɪmɪn na ɪr ɪka ba nyɛ a nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ, sɔɔ de.

^{XLIX} Ka a sɪ Soro 'yer jaar a paal 'lɔ wɔ jaa. ^L Tɪche ka a Juu nɪbɛ dam a pɔbɔ bala na turo a Juu nɪbɛ puorfɔ tɪ ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, nɪ a tɛ̃e nɪdierbe 'yɔ̃ɔ ka ba dii a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ bar a paal 'lɔ pɔ. ^{LI} Ka ba pāpā a ba gbɛɛ tā-uul 'yɔ̃ɔ ba ka a wiil ɪka Nāanɪmɪn na ge ba naa tɪ na ba chen a Ikoniyum. ^{LII} Ka a nɔ̃ɔ kpe a poturbo bala ka ba sɛ̃n a Nāanɪmɪn Sɪɛ.

XIV

^I Be a Ikoniyum lɛ a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ ma chen a Juu nɪbɛ lɔ̃ɔfɔ jie, be lɛ ba man a 'yer jaa nɛ nɛ nɛ ka a nɪyɔɔ bamɪne na ɪ a Juu nɪbɛ nɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, sɔɔ de a 'yer. ^{II} Tɪche ka a Juu nɪbɛ bala na ba sɔɔ de ɛ, dam a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ, sɔ̃ɔ a ba tɪɛr ka baa bara a yɛɛr ɛ. ^{III} Pɔɔl nɪ a Banabasɪ jɛ̃n a be na ba kor bālāa, na ba 'yerɛ a sɪ Soro 'yer ba joro dābāɛ ɛ, ka a sɪ Soro māɛ wiil ɪka a wɔ wāɛfɔ 'yer ɪn yelmāɛ na wɔ sɔ̃sɔ ba a ba tɔ̃ɔ tɔ̃ yelwiilsɪ nɪ nɛ'maa tɔ̃mɔ̃.

^{IV} Ka a tɛdɛ̃me ŋma jɪir ayi, a bamɪne pɔɔ a Juu nɪbɛ, ka a bamɪne mɪ pɔɔ a nɪtõnsɪ. ^V Nɛchɪrɛ lon a Juu nɪbɛ nɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ɛ nɪ a ba nɪberɛ chara pɔ, ka ban maal Pɔɔl nɪ a Banabasɪ dɛ̃ɛr lɔb ba nɪ kɔsɪbɛ. ^{VI} Tɪche a ba bõ̃ɔn na ba jo chen a tɛ̃n anyāna na be a Likoniya paal pɔ, Lɪstɪra nɪ a Debi nɪ a tɛ̃n ala na jilõ a be. ^{VII} Be

le ba chene mõõ nıbir na ba moolo a 'yer nõõ.

VIII A be a Listira, dagbere kõõ ben be ban lõõ dõõn ka waa chen kaa jaa ε. IX Wõ chele naa le a Põõl na 'yere ka a Põõl kaa wõ jaa tãı nye na wõ bõõn won tara soõfõ na sa. X A wõ bõõl a daba 'yer, "Ir ara naa fõ gbεε." Ka a daba vaa ir na wõ piel chiine.

XI Le a nıbe na wa nye a le a Põõl na ı, ka ba ηme chelma nı a Likoniya kãkãr põ, "A ηmıme lieb nıbe suu wa a sı sē!" XII Ba bõõlõ naa a Banabası "Jeyusı," na ba bõõlõ a Põõl mı "Hemıstı," bojũu 'lo le dõõ ı a 'ye'yere.

2 XIII Ka a Jeyusı nyã puorfõ yir na dõõ ara a tõe kõkõor bõõrlo ro waan nı nadai nı a vapuulsı bojũu 'lo nı a nıyõõ bala bõõrõ naa ıka ba lo bõõr kõ ba. XIV Tıche le a nıtõnsı, Banabası nı a Põõl na wa wõ a le, ba tõõn a ba fuusı chıer tı jo kpe be a nıyõõ bala põ tı tãna, XV "Nıbe, bãa le yı maala a le? Sın mı ın nıbe, nısaalba a yı kaar. Sın waan naa a 'yer nõõ nyã wa kõ yı, na sı 'yere yı ıka, yı lieb yı a yelporsı anyãna põ, tı turo a Nãanmın vor. 'Lo le maal a saaju, nı a tõe, nı a man kpεε, nı bon jaa na be be. XVI A kõr jaa wõ dõõ bar ka nıre jaa turo a wõ sor. XVII Tıche wõ ma wiil a le won ı maal vıla soõ, na wõ ma wiil a wõ maal vıla vε ka a saa yı saaju waara, ka a

bõbõorsı sõõ mı be be. Wõ ma kõ yın a bõdiir yõõ ka yı põõ pel." XVIII A 'yer nyãna gba ban 'yer, tıche a chene na ı tuo ka ban ηmaa a nıbe sor ka ban bar a bõõr lofõ.

XIX Ka a Juu nıbe bamıne na pãa yı a Antiok nı a İkoniyum wa tõn a nıyõõ bala 'yõõ ka ba lob a Põõl nı kõsıbe vu yın bar a tõe kõkõor tıer man tãa wõ kpi naa. XX Tıche ka a Nãanmın puorbo tı ηmaa jilõ wõ ara nı ka wõ ir kpe a tõe põ. A wer na wa chaar ka 'lo naa Banabası chen a Debi.

XXI Be le ba tı mool a 'yer nõõ a tõe 'lo põ, ka a nıyõõ jaa soõ turo a Yesu. A ba pãa lieb chen a Listira, İkoniyum nı a Antiok, XXII tı mool a pupuorbiir 'yõõn ba äkpäen ka ba ara nı yelmäe a soõfõ põ, na ba 'yere, "Dõõye yõõ põ le sın tu tı kpe a Nãanmın nãalõõ põ." XXIII Põõl nı a Banabası ir nıdierbe kõ ba a ba kaara a puorfõ dēme äsoõ jaa. Ba gal kõ na ba soõr Nãanmın tı de ba 'yõõ a sı Soro ban soõ nõõ põ.

XXIV Ba kpën tala a Pı-sidiya, ba wa ta naa Pamfil-ıya, XXV ban wa mool a 'yer a Perga, ba suun chen be a Ataliya. XXVI Be a Ataliya le ba yı tı kpe a gboro chen a Antiok. Be le ba dõõ de ba 'yõõ a Nãanmın nõõ põ ka wõ sõõ ba, a ba tõõ a tõmõ a be tõ baar. XXVII Ban tı tara jaa le ba bõõl a pupuorbiir lõõ taa na ba man a le jaa a

2 **XIV:XXI** 14:12 A Jeyusı ın ηmın a Greek nıbe na dõõ puoro. A Hemıstı le ba mı dõõ tıer ıka 'lo le ı a wõ tõtõnõ.

Nāanmūn na de ba tōn nı a le mı won yuo sōr kō a bala na ba ı a Juu nıbe ε, ka ba tōō sōō de. ^{XXVIII} Ba jēn a be kor bālāa nı a poturbo.

XV

^I Nıbe bamıne yın be a Judiya suun wa a Antiok wa wıle a yeer 'yerε, "Yın baa sōō ka ba ηmaa yı a yōōr nıtāa le a Mosesı na bın ε, yı kō nyε faafō ε." ^{II} A anyāna vē naa ka a Pōōl nı a Banabası nı a nıbe mīi 'yōō taa ka a ı nechrε. Be le a ba ır Pōōl nı a Banabası nı a pupuorbiir bamıne 'yōō ıka ba chen a Jerusalem tı nyε a nıtōnsı nı a nıbere nı a 'yer nyāna. ^{III} A pupuorbiir na wa bar ba a sōr, ba chen tı yı a Fonisiya nı a Samariya na ba man a le a bala na ba ı a Juu nıbe ε, na lıeb puoro a Nāanmūn. Ka a yeer ba jaa pōō pel nı a 'yer nyā. ^{IV} Ban wa ta Jerusalem, a pupuorbiir nı a nıtōnsı nı a nıbere de ban nuur ayı, ka ba man a le jaa a Nāanmūn na de ba tōn. ^V Ka a pupuorbiir bamıne na chene tara a Farasee wiilfō ır ara tı 'yer, "A nıyor banyāna, a sεε naa ka ban ηma a ba yōı na ba tu a le a Mosesı na bın."

^{VI} A nıtōnsı nı a nıbere lōōn taa na ban guor a 'yer nyāna. ^{VII} A le ban mana taa tı ta sōō, Pıta ır 'yer kō ba, "Yeer, yı bōō naa ıka sōō kōō Nāanmūn ır man a yı pō, ka a bala na ba sı a Juu nıbe ε, mı na wō a faafō 'yer nōō 'yer yı a n neε pō, na ba sōō de. ^{VIII} Nāanmūn na bōō

nıre jaa nyāa le wiil ıka wō sōōn de ba na wō kō ba a wō sıε nıtāa le won kō sı. ^{IX} Waa maal a sın nı a bala ka sı tεε taa ε, wō pεen a ba nyāa ban sōō jūu. ^X A le jūu, bāa 'yōō le yı mōōrō ıka yı beer Nāanmūn kaa, na yı tuo a poturbo tuor a sı sāakpāmıne na ba dōō tōō tuo ε? ^{XI} Kai, sın sōō naa ıka a tu naa a sı Soro Yesu wāεfō jūu le sı nyε faafō nıtāa a bala kaar."

^{XII} Ka a nıyōō bala na duo ı jaa gbulo, tı chele a le a Pōōl nı a Banabası na mana a yelfersı nı a ne'maa tōmō a Nāanmūn na de ba tōn a bala na ba ı a Juu nıbe bala pō. ^{XIII} Ban wa 'yer baar ka a Jemesı mı 'yer, "Yeer, yı chele ka. ^{XIV} Simon man kō sı a le a Nāanmūn na dōō tıertō a bala na ba ı a Juu nıbe ε ıka won ır nıbe a ba pō, kō a wō māε. ^{XV} Ka a le na dōō seb a Nāanmūn gān pō nı a 'yer nyā ı yelmāε. ^{XVI} 'A anyā puor, ın lıeb tı me a Nāa David yır 'lo na lo. ın men a 'lo na ηmer, naa le maal wō. ^{XVII} Ka a nıbe bala na che pāa na yō bō a Soro nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε na bōōlō a n yuor, le le a sı Soro 'yer na maal a yele anyāna,' (Amosı 9:11-12) ^{XVIII} ka ba bōōn a kōr jaa jaa.

^{XIX} "Maa 'yer nı nyā ıka sı ta vē ka a ı tuo kō a nıyor banyāna na lıere waara a Nāanmūn sē ε. ^{XX} Tıche yı ı a sı seb kō ba ıka yaa, ba taa dire tı bon ε, na ba taa sēne ε, dōō na var kpi ba taa oōrō ε, na ba taa oōrō jāt ε.

XXI Bojũu, le le a Mosesı bin a nee ka a Juu nıbe ma moolo a 'yer nyãna a tẽn a jaa ka ba mı ma kar naa a ba lõofõ jiri a Pẽnfo Bıbir Daar jaa."

XXII Ka a nitõnsı nı a nıbere lõon a pupuorbiir ba jaa pãa kaa ir nıbe a ba põ, ka ban 'matãan a Põol nı a Banabası tõ ka ba chen a Antiok. Judas ban buolo Basabası nı Silası le ba ir, a nıbe ayi banyãna mı dõõ ı nıbere põõ a yeer. XXIII Bala le ba tẽn a gãn nyãna, "A sın nitõnsı nı a nıbere na ı a yı yeer puor naa a yın na ba ı a Juu nıbe e, na ı a sı yeer be a Antiok nı a Siriya nı a Silıstıya paal põ. XXIV Sı wõn a bamıne na yı a sı sã sın ba kũ ba sör e, tı vuro yı dõõnõ nı yı 'yerẽ. XXV Ala le so ka sı jaa sõõ ir nıbe bamıne tõ ka ban wa a yı sã, 'matãan a sı barmıne Põol nı a Banabası, XXVI a nıbe banyãna le sõõ kũu a sı Soro Yesu Kırısıto yuor jũu. XXVII A le jũu le sı tẽn a Judas nı a Silası ka ban tı man a ba nee a le sın seb. XXVIII A vıele na kũ a Nãanmın Sıe nı a sın mı sã, ka sı kũ le tuo yı tuor dõol a anyãna ju e. XXIX Yı taa dire tı bon e, yı taa õõõõ jãı e, na yı taa õõõõ dõõ na var kpi nõn e, bı sãne e. Yı mõ na yı nyõõ yı mãe a yelı anyãna põ. Yı jẽ vıla."

XXX Ban wa bar a Põol, nı a Banabası, nı a Judas nı a Silası sör, ka ba suu chen be a Antiok, be le ba

tı lõõ taa a bala na puoro ba jaa na ba de a gãn kũ ba. XXXI A nıbe na wa kar a gãn a 'yõõ ban åkpãen ka ba põõ pel. XXXII Judas nı a Silası mı na ı a Nãanmın 'ye'yerbe 'yer 'yer yõõ 'yõõn a yeer åkpãen. XXXIII Ban wa jẽ a be kor bälãa, ka a yeer le bar ba sör nı nyã'maar ka ba lıeb chen a bala na tõ ba sã. 3 XXXV Tıche ka a Põol nı a Banabası jẽ be a Antiok, be le a bala nı a ba taaba bamıne wile tı moolo a sı Soro 'yer.

XXXVI A mın le wa kor bälãa ka a Põol 'yer kũ a Banabası, "Vẽ ka sı le chen tı piir a yeer kaa a tẽn ala põ sın mool a sı Soro 'yer na sı kaa nımıne le ba ire." XXXVII Ka a Banabası buõõõ ıka wõ de a Jõõn Maakı ka ba 'mataa chen. XXXVIII Tıche ka a Põol ba tıer ıka a ba tara sör e, bojũu wõ dõõ bar ba be a Pamfiliya ba le põõ ba chen a tõmõ jie e. XXXIX Be le ba tãn tãn taa na ba nma dẽdẽme, ka a Banabası de a Jõõn Maakı na wõ kpẽn a gboro chiin be a Sipurusı. XL Tıche ka a Põol mı ir a Silası ka a yeer de ba 'yõõ a sı Soro nõu põ, ka won sõõ ba. XLI Wõ tun a Siriya nı a Silıstıya 'yõõnõ a bala na puoro åkpãen.

XVI

I Põol tı chen a Debi na wõ tı po chen a Lıstıra, be le wõ tı nye a pupuoro åsõõ ban buolo Timoti ka a wõ ma ı

3 **XV:XXXIII** 15:33 A gãma amıne põ, baa 'yõõ põfo lıjer nı pie nı anaar e ıka, 34 Tıche ka a nõmõ a Silası ka wõ jãne a be.

Juu nire na wõ puoro, tiche ka a wõ sãa ba ı a Juu nire ε. ^{II} Ka a yeer na be a Listura ni a Ikoniyum pör a Timoti yovila. ^{III} A Põol bõrõ ıka wõ tara wõ 'mataa chiine na wõ nmaa wõ a yõr, bojjuu a Juu nibe na kpiere a be bõõn naa a Timoti sãa na ba ı a Juu nire ε. ^{IV} A le ban loõrõ a tẽn, le mi le ba mana koro ba le a nitõnsı ni a nudierbe na be a Jerusalem na 'yer bin ka nibe ba turo. ^V Ba 'yõõn a pupuorbiir äkpäen ka a nibe mi waara põrõ bõbir jaa.

^{VI} Põol ni a wõ taaba tun a Fırgiya ni a Galatiya paal põ, ka a Nãanmın sıe nmaa ba sör a ba taa moolõ a 'yer a be a Asıya ε. ^{VII} Ban wa gbör a Misiya wer põ, ba ta mõrõ naa ıka ba chen a Bitiniya tiche a Nãanmın sıe ba kõ ba sör ε. ^{VIII} A ba vıe a Misiya bar ti suu chen be a Toroyas. ^{IX} A tãõõ le a Põol nye jãna põ, daba na yi Masedoniya ara sõrõ wõ 'yere, "Gõõ wa ka a Masedoniya wa sõõ sı." ^X Põol na nye a nyefõ nyãna, sı ir chõr a le ne na sı chen a Masedoniya, na sı bõõn ıka Nãanmın le bõõl sı a sı ti mool a wõ 'yer nõõ kõ ba.

^{XI} A Toroyas sın yi tõõ kpe a gboro a dẽdẽe a le ne chen a Samotırası, ka a wer na wa chaar, sı tãn a Neapolis. ^{XII} Be le sı yin gbæe chiin a Filipai, Worom dẽme le dõõ kpiere a be na wõ mi ı a Masedoniya jıkpẽe, be le sı jãne maal ber anmıne jaa.

^{XIII} A Pẽnfo Bıbir Daar, sı yin a tõe põ suu a põn põ,

be le sı tier ıka sın nyen jie ban ma sõrõ Nãanmın. Sı jãne naa be na sı piel 'yere 'yer koro põõõ na lõõ a be. ^{XIV} A põõõ banyãna na chele äsõõ yuor din Lidiya na yara fõjur, na wõ yi a Tayatira tõe põ, wõ mi puoro naa Nãanmın. A sı Soro yuon a wõ tier ka wõ sõõ de a le a Põol na 'yer. ^{XV} 'Lõõ ni a wõ yir dẽme ba jaa na wa so a Nãanmın kõõ, wõ bõõl sı naa a sı wa a wõ yir a wõ wa 'yer, "Ala ı yi sõõ naa ıka n sõõn de a sı Soro, sıre jaa yi wa jẽ a n yir." Le le wõ moolõ sı.

^{XVI} Daar kõõ sın le chiine a jie 'lõnõ a Nãanmın sõrfo jie, sı tuor gbãgbapõõbile na tara a sıdeer na wõ ma 'yere yeke na ı daar kõõ. A le won 'yere na wõ nyere libiyõõ koro a bala na so wõ. ^{XVII} Ka a põõbile nyãna turo a Põol na wõ turo sı tãna 'yere, "A nibe banyãna ı naa a Nãanmın nyã na be saaju tõtõnbõõ na ba wile yi a faafõ sör." ^{XVIII} Le le a põõbile mar bõbir jaa ka a Põol wa voor faa ti heb 'yer kõ a sıe 'lõõ na be a põõbile põ ıka, "Yesu Kırısto yuor põ, n 'yer kõ fõ ıka fõ wa yi a põõbile põ." Ajienaa ka a sıe yi tiche wõ bar. ^{XIX} A põõbile sorbo na wa bõõn ıka baa le nyere tõnõ a põõbile sẽ ε, ba nyõõn a Põol ni a Silası tõõ chiin be a daa põ a nıbere niem. ^{XX} Ba chiin ban ti kõ a 'yer tõrõõ ti 'yer, "A nibe banyãna ı naa a Juu nibe na ba wa kpe dõõnõ sı a tõe. ^{XXI} Ba tara na yelsı kõõ an ba

tara sör kó a sún Worom nibe a sún sòó bu maal ε.”

XXII Ka a nyóó bala ir pòó na baa bara a Pòól nı a Silası ε, ka a 'yer tóorbo vé ka ba yaar a Pòól nı a Silası fuustu bar ti 'yóó a ba fób ba. XXIII A le ban wa fób ba sée, ba nyóór ban 'yóó a pòófó die pò, ti 'yer kó a 'lò na guro a pòófó die, a wò bóó kaara ba. XXIV Wón wó a nitó, wò tıe ban 'yóó a die 'lò na be a sálsóó ti lū a ba gbée mar daa.

XXV A tásóó bāın le a Pòól nı a Silası sòóó Nāanmın, na ba yiele nı a Nāanmın yiel, ka a ba taaba ban lóó pòón ba chεε. XXVI Ajienaa ka a tée dam kpéó jaa, ka a pòófó yir par kparaa mı dam. Ka a pòófó der dódóı yuo yuor a jaa, ka nıre jaa bójorma ban lūn wò for. XXVII Ka a 'lò na guro a pòófó die jεó ir na wò nye a le a pòófó der dódóı na yuor, ka wò vóó sòó ıka wò kón wò mǎε, bojūu wò man tǎa a pòófó dēme yin jo. XXVIII Tıche ka a Pòól tǎn, “Ta ge fú mǎε ε, sı jaa ben ka.”

XXIX A wò buól a ba waan fātın wa kó wò a wò pòó kpēn be a die pò, na wò ti lò gbur dumo mıre a Pòól nı a Silası niem. XXX Tı pǎa ir tara ba yin ti sòór, “Nıberε, nımıne le ın ıre wa nye faafó?” XXXI A ba 'yer kó wò, “Sóó de a sı Soro Yesu, fúó nı a fú yir dēme na nyen faafó.” XXXII Be le ba pǎa 'yer a sı Soro 'yer kó wò nı a bala jaa na be a wò yir.

XXXIII A sóó 'lónó le a pòófó die guguro de ba yin a tásóó 'lónó na wò ti pεε a ba natıe tıche a ba mı tóó so a 'lò nı a wò yir dēme ba jaa a Nāanmın kóó. XXXIV Ka a pòófó die guguro tara ba kpēn a wò yir ti maal bódıir kó ba, ka nóó kpε a wò yir dēme, bojūu 'lò nı a wò yir dēme ba jaa sòón de a Nāanmın.

XXXV Wer na wa chaar a 'yer tóorbo ir a ba tótónbo tó na ba 'yer kó ba, “Yı chen ti 'yer kó a 'lò na guro a pòófó die ıka, a wò yuo a dóór bala bar.” XXXVI Ka a pòófó die guguro 'yer kó a Pòól, “A 'yer tóorbo tón ıka n yuo a fúó nı a Silası bar. A le pǔpǎanyǎ yın tóó chiine, yı chiine nı nyǎ'maar.” XXXVII Tıche ka a Pòól 'yer kó a bala ban tó, “Chǎa pò jaa le ba vé a ba fób sı, baa tóór a sı 'yer ε, sı gba ı naa a Worom dēme ti ba 'yóó sı a pòófó die pò. Pǔpǎanyǎ a ba le buóóó ıka ba sòól yuo sı bar? Bala mǎε ba wa yuo sı bar.” XXXVIII A tótónbo na ti man a le kó a 'yer tóorbo, ban wa wó ıka a Pòól nı a Silası ı naa Worom dēme, dǎbǎε kpε ba naa. XXXIX Ka a bala mǎε pǎa chen ti 'maal ba yin a pòófó die pò, ti sòór ba ıka ba yı a tée 'lò pò. XL Pòól nı a Silası na wa yı a pòófó die pò, ba chen a Lidiya yir, be le ba ti tuor a yeer ka ba 'yóó ba ákpǎen ti pǎa yı a be chen.

XVII

I Ba tun a Amfipolis nı

Apoloniya na ba wa a Tesalonika, be le a Juu nibe lõõfo yir be. ^{II} Le a Põol na ma ire le wo chen be a lõõfo yir, Põnfusi gbæe ata jaa le wo kpe a be ka a 'lo ni a bala viere a Nãanmın gãma. ^{III} Wo mana na wile a le an see a Ni-iraa na di dooye ti na wo ir a kũu po i vor, "A Yesu nyãna in ben 'yere a wo 'yer, le i a Ni-iraa." ^{IV} Ka a Juu nibe bamune soo a le na ba pso a Põol ni a Silasi, 'matãan a bala na ba i a Juu nibe na dõo puoro a Nãanmın lõon pso 'yõonsi. ^V Tiche ka a nyuur kpe a Juu nibe, ka ba bo a ba taaba nibomo be a daa po lõo taa, na ba piel gõmõ be a tõe po. Ba ti seen a Jason yir buoro a Põol ni a Silasi ika ba yin chiin ba a nyoo bala niem. ^{VI} Tiche ban ba wa ti nye ba e, ba nyoon a Jason ni a yeer bamune chiin a tõe nibere niem ti tãna 'yere. "A door banyãna le dõonõ a wer wo jaa, ba wa tãn ka põpãanyã ^{VII} ka a Jason tuor de ba 'yõo a wo yir. Ba sõonõ naa a Nãa Siisa chire na ba 'yere ika nãa ãsuõ ben be ban buolo Yesu." ^{VIII} A le a tõe nibere ni a nyoo bala na wo a 'yer nyãna, a dam ba naa. ^{IX} A ba pãa 'yõo a Jason ni a yeer bala a ba yab libie ti ba bar ba sor.

^X A le a wer na wa tõo sob, ka a yeer bar a Põol ni Silasi sor ka ba chen be a

Beriya. Ban ti ta, ba chen be a Juu nibe lõõfo yir. ^{XI} A Juu nibe bala na be a Beriya in chechelbe gar a bala na be a Tesalonika, bojũu ba den a 'yer ni chũfo na ba viere a Nãanmın gãma kaara bĩbir jaa ika ba kaa le a Põol na 'yere in yelmãe bu. ^{XII} A Juu nibe yoo jie soon de a 'yer lõon a bala na ba i Juu nibe door yoo jie, ni a pso 'yõonsi bamune yoo jie. ^{XIII} A Juu nibe na be a Tesalonika na wa bõon ika a Põol ben a Beriya moolo a Nãanmın 'yer, ba chen a be ti chãgbala a nibe dõonõ ni ba. ^{XIV} Ka a yeer ni tõo 'yõo a Põol a man sor a wo chen, tiche ka a Silasi ni a Timoti 'lo jẽ be a Beriya. ^{XV} A nibe bala na bĩel a Põol ba ti tãn won a Atensi, bala le wo lieb tõ ika a Silasi ni a Timoti a ba wa fõo a wo sã.

^{XVI} A le won chene chele ba be a Atensi, suur wa ti kpe wo naa a le won nye a tõe na seen a tibe. ^{XVII} Le le 'lo ni a Juu nibe ni a Greek bala na puoro a Nãanmın ma mana taa be a ba lõõfo yir, ni a bala won ma pso a daa po bĩbir jaa ni nure jaa won tuor. ^{XVIII} Ka a bõbõonbo bamune na yi a Epikuriya ni a Sitoyik gbul po piel chire ni a Põol. Ka a bamune sorõ, "Bo le a dabulobulo nyãna ara 'yere?" Ka a bamune ni 'yere, "Nmun sãansi kõo 'yer le wo 'yere." Ba 'yere naa

4 XVII:XVIII 17:18 A Epikuriya dẽme soo naa ika popel wo i yele ban buoro na gã a ba niem ka baal ni dãbãe taa nyooõõ ba e. Ka a Sitoyik dẽme ni soo ika nibe ba kaara ba ni a le ban buoro na ba soo a le ban be ka nõõ bu baal taa nyooõõ ba e.

nutõ bojũu, Põol moolo naa a Yesu 'yer nõo ni a kũu po irfo 'yer. 4 XIX Be le ba pãa buol wo chiin be a lõofu jie a Areyopagusi na ba 'yer, "Fon tõo wiil si a fu wiil paalaa nyãna fon wile a si bõo bu? XX 'Yer sãan le a nyã fon waan a si wõnõ na si buoro ika si bõo a par." XXI Atensi dẽme ba jaa lõon a sãanba na kpiere a be, baa tara tõmõ le puo a 'yer paalaa ban ma 'yere na ba chele ni yelpaalaa na ure.

XXII Le le a Põol pãa ir a nibe na lõo a Areyopagusi na wo 'yer, "Atensi door, n nyen bõon yin nõ nmume puorfõ. XXIII Bojũu in yuoro kaara a yi tibe jiir, n ti nyen a buor lofo jie asoo yin seb 'yõo, NMIN 'LO SIN BA BJO E. A Nãanmın 'lo gba yin mãe na puoro ti ba bõo wo e, 'lo le n waan ika n wa mool ku yi.

XXIV "A Nãanmın 'lo na maal a wer ni a bomo a jaa na be a po, 'lo le i a saaju ni a tẽe jaa Soro, na waa gãna a yie ala a nibe na men a ba nuur ku wo e. XXV Waa diel nire nõu tõmõ ala i wo buoro na bon kõo e, bojũu 'lo mãe le ku nire nyevor, ka wo voro ni bon jaa. XXVI Dabõ'yen po le wo tu na wo maal a niborsi, ka ba kpiere a wer wo jaa. A wo man a sõosi ku ba, ni a jiir ala ban na kpiere. XXVII Nãanmın maal naa nutõ ka nire na tõo yobo wo, amine sã ban nye wo naa, bojũu waa jãan a si asoo jaa

e. XXVIII 'Bojũu, a wo 'yõo le si chene na si be ka a tẽe po,' na si yuoro nitãa le a yin mãe nibe bamine na dõo 'yer, 'A wo bibiir le si i.'

XXIX "Sin i a Nãanmın bibiir jũu, yi taa i a si tier ika a Nãanmın nyã kaara naa fika bon nire na de wo yẽ bu bõofu men, selma, bu libipula, bu kosir kaar e. XXX A kõi jaa 'lo, Nãanmın lieb puor 'yõo a si ba bõofu, tiche põpãanyã 'lo, wo kpãkpãana na nire jaa jie jaa ika, ba lieb ba tier. XXXI Bojũu wo ir biber bin won na de a daba 'lo won ir, na wo toor a wer 'yer ni yeltorsi po. Wo vãn ka a chaar ku nire jaa won sã wo a kũu po."

XXXII Ban wa wõ a kũu po irfo 'yer, bamine lan wuol, tiche ka bamine ni 'yer, "Sin buoro naa ika si le wõ a 'yer nyã nidaar." XXXIII A le, Põol bar ba naa a lõofu jie. XXXIV Tiche ka a nibe bälãa turo a Põol na ba soo de a 'yer, a ba asoo le Diyoniis na i a Areyopagusi lõofu nire, ka a poõ asoo ni na puo yuor di Damarisi ni bamine ni na puo.

XVIII

I A anyã puor, Põol yin a Atensi na wo chen be a Korinti. II Be le wo tuor a Juu nire na di Akuila na wo i Pontus bal nire, 'lo ni a wo poõ Pirusa na yi a Itali wa a ba kor e, bojũu a Nãa Kilaudiyus 'yer naa ika a Juu nire jaa wo yi a Worom. Ka a Põol chen ika wo piir ba kaa.

III Wõ ti jën a be a ba 'mataa tõnõ bojüu ba jaa bõõn a gãama tõmõ. IV A Pënfõ Bıbir Daar jaa Põol ma chen a ba lõõfo yir ma ti 'yere a 'yer bõõõ ıka wõ lıeb a Juu nıbe nı a bala na ba ı a Juu nıbe tıer.

V Lε a Silastı nı a Timoti na wõ yi a Masedonıya wa a Korıntı, Põol den a wõ sõõ wõ jaa na wõ moolõ mana kurõ a Juu nıbe ıka a Yesu le a Nı-ıraa. VI Tıche ka Juu nıbe 'yere a Põol kpõkpoor 'yer, a wõ pãpã a fõbaa 'yõõ ba ti 'yer kõ ba, "A yı jãı a lıeb dõol a yı ju, a ba le ı maa 'yer ε, an yi dına chiine, n chiine naa a bala na ba ı a Juu nıbe jie." VII Põol yin be a lõõfo yir na wõ gõõr a daba ãsõõ na di Titıyustı Justıstı na ba ı a Juu nıre ε na puoro ka a wõ yir gbõr a lõõfo yir. VIII Ka a Kırıstıpusı na ı a lõõfo yir nıdiere nı a wõ yir dēme ba jaa sõõ de a sı Soro 'yer nı a Korıntı dēme yõõ na wõ a le won 'yer, a ba sõõ a wõ so ba jaa a Nãanmın kõõ. IX A tãõõ ãsõõ, a sı Soro 'yer 'yer kõ a Põol jãna põ ıka, "Taa joro dãbãε ε, mõõ nıbir moolõ a 'yer ta põõ nεε ε. X Bojüu, ın põõ fı naa, nıre jaa kõ nyõõ fı bu maal fı deer ε, bojüu n chene na tara nıyõõ a tēe nyã põ." XI Be le a Põol jë a be a Korıntı yuon gbul nı bõnmaa na wõ wile ba a Nãanmın 'yer.

XII A sõõ 'lõnõ le a Galio ı a Akaya nıkpëε, ka a Juu nıbe guor taa na ba nyõõ a

Põol chiin be a 'yer tõõrfõ jie. XIII Be le ba ti 'yer, "A daba nyãna le bõõõõ ıka wõ lıeb a nıbe tıer ka ba puoro Nãanmın na ba tu a le a sı nebınsı na 'yer ε." XIV Ka a Põol haa nεε ıka wõ 'yer 'yer, tıche ka a Galio 'yer kõ a Juu nıbe, "A yın, ala ta ı yeldεer bu yelbier kõõ 'yõõ le, ın taa 'maan ãgãn chele. XV Tıche an ben wa lõõ taa nı a yı 'yer bie nı yoe 'matãan a yı nebinãa yın mãε yı maal, maa kõ tõõ a 'yer nyãna tõõr ε." XVI Lε le wõ vë a ba dii ba bar be a 'yer tõõrfõ jie. XVII A ba lıeb nyõõ a Sosetenesı na ı a lõõfo jie nıkpëε na ba nıme be a 'yer tõõrfõ yir dõdõr nεε, tıche a Galio baka ba be be ε.

XVIII Põol jën be a Korıntı tēe kor bãlãa, ti pãa bar a yeer na wõ kpe a gboro chiine a Siriya ka a Pırısıla nı a Akuila põõ wõ. Sere tıche ka wõ chen, wõ vën ka ba põ wõ a ju be a Senkereya, bojüu wõ dõõ põl 'yõõ a wõ mãε. XIX Ba tãn be a Efesus tēe põ, ka a Põol bar a Pırısıla nı a Akuila ti na wõ mãε chen be a lõõfo jie ka a 'lõ naa Juu nıbe ti mana taa. XX A ba sõõr wõ ka wõ jãne a be bãlãa ti waa sõõ ε. XXI Tıche won wa chiine wõ tır nεε kõ ba, "Ala ı Nãanmın wa sõõ naa, ın lıeb wa." Be le wõ kpe a gboro yi a be a Efesus tēe põ. XXII Won ti ta a Sisariya wõ don be a Jerusalem na wõ ti puor a bala na puoro, ti pãa suu chen a Antiok. XXIII Põol na ti jë a be a Antiok kor

bäläa, wõ pãa yin yuorõ a Galatiya paal 'lo wõ jaa nı a Fırgıya na wõ 'yõõõ a poturbo äkpäen.

XXIV Ka a Juu nıre äsõõ yuor na di Apolostı yin be a Aleksandiriya na wõ wa a Efesus tõe põ. Wõ ı naa nıre na jãn na wõ bõõ a Nãanmın gãma tı bõõ 'yer sõ. XXV Apolostı nyã dõõ jãn a sı Soro sor defõ, na wõ 'yere nı nıbijıe na wõ wile nı Yesu yele ka a tor, tıche ka a ı Jõõn Nãanmın kõõ sofo tõe le wõ bõõ. XXVI Wõ piel na wõ 'yere nı nyãa be a Juu nıbe lõõfo yir. A Pırısıla nı a Akuila na wa wõ a wõ 'yer, ba bõõl won be a ba yir na ba pãa wiil wõ a Nãanmın sor jaa dẽ dẽ. XXVII Apolostı wa bõõõ naa Akaya chenfo, ka a yeer 'yõõ wõ äkpẽõ tı seb gãn kõ a bala na puoro a be a ba de wõ. Wõn tı ta a be a ın sõõfo kpẽe kõ a bala a Nãanmın wãefõ na vẽ ka ba sõõ de a Yesu. XXVIII Wõ 'yer kpẽõ jaa lob a Juu nıbe chãa põ, na wõ chıre ba yuoro nı a Nãanmın gãma wile ba ıka a Yesu le ı a Nı-ıraa.

XIX

I Le a Apolostı na chene be a Korıntı, Põõl den a mõgõõ sor na wõ tı ta a Efesus tõe põ. Be le wõ nye a poturbo bamıne, II na wõ sõõr ba, "A sõõ 'lo yın sõõ de a Yesu, yı nyen a Nãanmın Sıe bı?" Ka ba 'yer, "Kai, saa gba wõ ıka Nãanmın Sıe ben be e." III Ka a Põõl sõõr ba, "Tı kõõbuor le yı so?" Ka ba 'yer,

"Jõõn kõõ le sı so." IV A Põõl 'yer kõ ba, "A bala na lıeb a ba tıer le a Jõõn so ba Nãanmın kõõ, tı na wõ 'yer kõ a nıbe ıka ba sõõ de a 'lo na waara a wõ puor, 'lo le ı a Yesu." V A nıbe na wa wõ a anyãna ba sõõ naa ka wõ so ba a Nãanmın kõõ, nı a sı Soro Yesu yuor. VI Ka a Põõl dõõl ba a wõ nuur ka Nãanmın Sıe wa kpe ba a ba 'yere kõkõyor, na ba ma piel 'yere le Nãanmın na wiil ba. VII Ban ın dõõr pie nı ayı.

VIII Nımersı ata le wõ be a be na wõ ma kpiere a ba lõõfo jie na wõ ma kpiıkpıre ba wile ba a Nãanmın nãalõõ 'yer. IX Tıche a bamıne kpẽme naa a ba nyãa na ba tõr baa sõõ e, tı na ba kperere a Sor. Ka a Põõl bar ba, tı na wõ ma tara a bala na sõõ de, ma kpẽn be a Tiranustı jãnfo diyal 'lo põ, a ba ma tı mana taa. X Le le wõ tara tı tãn yuom ayı, ka a Juu nıbe nı a bala na ba ı a Juu nıbe, bala jaa na be a Asıya paal põ wõn a sı Soro 'yer.

XI Nãanmın den a Põõl tõn ne'maa tõyõõ. XII A Põõl fõbile won ma fıele nı nyıe nı a wõ pẽpele ala wa sıır baalaa, a baalsı ba jaa ma sa naa, ka a sıdebe ma yire a nıbe põ.

XIII Ka a Juu nıbe bamıne mı yı yuorõ na dii a sıdebe ka a yı na ba fere de a sı Soro Yesu yuor 'yere kõõ a bala na tara a sıdebe, "A Yesu 'lo a Põõl na mõõõ, a wõ yuor põ le sı 'yere kõõ yı, yı wa yı."

XIV A Juu nibe boorlo nukpëe na di Sekeva dabil ayopõi le dõõ maala a le ne. XV Daar kõõ a sudeer suor ba naa, "N bõõn Yesu naa bõõ Põõl, tiche a yin mi ba boo yi i?" XVI Ka a daba 'lo na tara a si deer pãa õõ nyõõr ba jaa, na wõ nme ba jaa pirpir tõõr a ba bonst chier ka ba jo yi a die põ ni sal'mõi.

XVII A Juu nibe ni a bala na ba i a Juu nibe, na kpiere a be Efesus tõe põ, ba jaa bõõn naa a yeke nyãna, ka dãbãe kpe ba a baa le tara a si Soro Yesu yuor dãene ni e. XVIII Ka a niyõõ bala na sõõ de, yi chãa põ, na ba 'yere a ba maal debe. XIX A juboorbo bala mi na sõõ, waan naa a ba jubõõrgãma wa chõm a nibe ba jaa niem, ban wa sõr a gãma ala ban chõm libie ka a i libipila turo ayi dõõl ljaayi ni pie (50,000). XX A sõr nyãna le a si Soro 'yer jaar de jie wõ jaa ni kpõõ.

XXI A anyãna a jaa na wa i, Põõl nmen nyãa ika wõn chen a Jerusalem na wõn tu a Masedoniya ni Akaya, "Maa wa ta a be baar, in chen a Worom mi." XXII Wõ tõõ naa a nibe ayi a bala na sõõnõ wõ Timoti ni Erastus ka ba chen a Masedoniya, tiche ka a 'lo jãne be a Astiya paal põ kor bãlãa.

XXIII A sõõ nyãna le a damfõ ir a Sõr tõfõ 'yõõ. XXIV Sãa kuro kõõ yuor na di Demetirus, wõ ma den a kpãna na wõ kur a Atemisi puorfõ yirbil ka a bala na i a tõõnõ nyere libie.

XXV A Demetirus boõl a wõ tõõnõõ ba jaa lõõ taa ni a bala jaa mi na bõõ a maalfõ na wõ 'yer kõ ba, "Yeer, yi bõõn naa tõõnõ sin nyere a tõõnõ nyã põ. XXVI Yin mãe nyere naa na yi wõ a le a Põõl nyãna na 'yere na wõ here a niyõõ tiersi a ka Efesus tõe põ, ni a Astiya wer wõ jaa. Wõ 'yer naa ika a nime ala ban maal nuur ba i nime e. XXVII A ba i a si yara na lo tee le e, tiche ba kõ le 'yõõnõ a Atemisi puorfõ yir kpõõ go e. Ka a Astiya ni a wer wõ jaa kõ le puoro a nime põõ nyã go e."

XXVIII Ban wõ le a Demetirus na 'yer, ka a suur nyõõ ba a ba tãna 'yere, "A sin Efesus nime Atemisi berma naa." XXIX Ajienaa le a tõe wõ jaa põõn gõmõ, ka a nibe nyõõ a Gayus ni Aristakus, Põõl tõõtaaba le a ba 'mataa yi a Masedoniya na ba nime ba a le chiin a jie 'lo a tõe nibe na ma lõõ dãene. XXX Ka a Põõl mi ta boorõõ ika wõ daa yi a be a niyõõ bala põ, tiche ka a poturbo ba sõõ e. XXXI A nibe bamine gba na yi a paal 'lo põ na i a Põõl barmine, tõõn nibe ka ba suor wõ ika wõ taa ire wa yire be a dãen jie e.

XXXII Burbur kpõõn a niyõõ bala na duo a be, ka bamine 'yere turo ni ka sen, ka bamine mi 'yere turo ni jã yuo, ka bamine mi gba ba bõõ bo 'yõõ ban be be e. XXXIII Ka a Juu nibe daa Aleksanda 'yõõ be a niem, ka a niyõõ bala tãna mana wõ le

won na 'yer. Wõ wɪlwɪl ban nuur ɪka, ba bar gõn ti wõ 'yer a ba kaa. XXXIV Tiche ban wa bõõn ɪka Juu nure le wõ ɪ, ba jaa nmen chel bõ'yen lëëë ti na ba 'yere, "A sɪn Efesus nmin Atemisɪ berma naa."

XXXV A tõe gån sere vën ka a nɪyõõ bala nmaa võur ti wõ 'yer kõ ba, "Efesus dëme woi, a wer wõ jaa bõõn naa ɪka a Efesus tõe le kaara a Atemisɪ kpëë nyã puorfõ yir a wõ kusɪr 'lo na yi a saaju lo. XXXVI A nɪtõnõ jũu, nure kõ tõõ chur ε, yɪ ɪ jaa gbul na yɪ ta põõõ yelsɪ ε. XXXVII A nibe banyãna yɪn waan a kana ba ju bon jaa a puorfõ yir ε, bɪ 'yer 'yerdëer jaa 'yõõ a sɪ nmin põõ nyã ε. XXXVIII Ala ɪ a Demetirus nɪ a wõ tõtõnbõ wa tara nure nɪ 'yer, a 'yer tõõrfõ bibie ben be nɪ a nibe ban tõõ chen a be ti bõõl taa. XXXIX Ala ɪ yele kõõ mɪ ben be a yɪ bõõõ ɪka yɪ 'yer, ban tõõ maal a be a nɪyõõ ba jaa niem. XL A le an sɪ ben 'yer põ, a damfõ nyã na dam a dɪna jũu. A 'yer nyãna jũu, saa be jaa na tõõ wiil a par ε, bojũu a ba tara par ε." XLI A anyãna won 'yer baar ti na wõ wɛl a nɪyõõ bala bar.

XX

I Le a gõmõ na wa baar, Põõl tõn bõõl a poturbo ka ba wa, a wõ 'yõõ ba äkpæen ti bar ba ti chen a Masedonɪya. II Be le wõ tu a tẽn ala põ na wõ 'yer 'yer yõõ 'yõõn a bala na puoro

äkpæen na wõ ti tãn a Greek wer põ, III wõ jën a be nmersɪ ata. Bojũu a Juu nibe dõõ guoro taa a wõ yele, ala le so waa le kpe a gboro chen a Siriya ε, ti na wõ lɛb tu a Masedonɪya sɔr nɪ gbëë. IV Ka a bala na põõ wõ a ba 'mataa chen le, Sopater a wõ sãa le Pirihusɪ na yi Beriya, Aristakus nɪ Sekundusɪ mɪ na yi Tesalonika, Gayus na yi Debi nɪ Timoti nɪ Tichukusɪ nɪ a Torofimusɪ na yi a Asiya paal põ. V A nibe banyãna le de nie ti chele sɪ be a Toroyas. VI Tiche a Paanõkõõ Lõõfõ di na wa baar, sɪ kpën a gboro yi be a Filipai tõe põ na sɪ maal ber anũu ti na sɪ põõ ba a be Toroyas jãne a be ber ayopõi.

VII A Pënfõ divɛ bio daar jãanõõr, sɪ jaa lõõn taa na sɪn 'mataa di. Põõl 'yere naa a Nãanmɪn 'yer korõ a nibe bojũu wer wa chaar, won chen naa. Wõ 'yer kor jaa ka wer ti põ. VIII A be a bõõpɛ põ sɪn lõõ ba chum fãtɪnsɪ yõõ bin. IX Põõbile kõõ yuor na di Yutikus jãne naa a tokoro nëë ka a gõõ kpe wõ. Le a Põõl na 'yer kor a wõ gur jaa chãu na wõ yi a be a saaju faa lo a be tõe, bojũu ba men a bõõpɛ dõõl taa ata ka ba suu 'mõõ ka ɪ wõ kpi naa. X A Põõl suun ti lo bib a kũu ti kõr wõ ti 'yer kõ a nibe, "Yɪ ta kõnõ ε, wõ chene na võõõ." XI Wõ pãa don be a bõõpɛ põ, ka wõ ti nma a paanõõ ka ba 'mataa di ti wõ le 'yer lëëë ka wer ti chaar ka wõ yi a be chen. XII Tiche ka

polbile ir kpẽme ka ba āgān
'maa a ba tara wõ kul a yir.

XIII Sın den nie kpe a gboro
na sı chiine a Asosı, be le sın
tı 'moo a Pool, le le wõ dõo
man sı tı chiine nı gbẽe a
be. XIV Le wõn tı tuor sı a
be Asosı, sı 'moo wõn 'yõo
a gboro põ na sı chiine be
a Mitilene. XV Wer na wa
chaar, sı yin a be tı ta Kiyosı
ka a wer le bõo chaar sı go
kaa ı sı vien Samosı bar. A
ber ata daar le sı pãa ta a
Miletusı. XVI Pool buoro naa
ıka wõ po a Efesus tõe bar
na wõ ta gã be a Asıya paal
põ e, bojũu wõ buoro na fõo
ıka 'lo tõo, wõ ta a Jerusalem
a Pentikosı bıbir daar.

XVII Pool na chene be a
Miletusı le wõ tõ buol a bala
na puoro a be a Efesus, a ba
nıdierbe ka ba wa. XVIII Ban
wa ta, wõ 'yer kõ ba, "Yı bõo
le un be dõo kpiere a yı sẽ,
yi a daar 'lõnõ jaa un wa a
Asıya paal põ. XIX Mãe siirfo
nı nıbikõo le n tõnõ nı a sı
Soro tõmõ, bojũu a Juu nıbe
ba maal ma vıla e. XX Yın
mãe bõon naa ıka n ba sool
yı yele jaa na sõs yı e, tıche
n wile yın chãa põ, nı a yı
yie põ. XXI N kpãkpãan naa a
Juu nıbe nı a bala na ba ı a
Juu nıbe e, ıka ba heb wa a
Nãanmın sẽ, na ba heb a ba
tıer soo de a sı Soro Yesu.

XXII "Põpãanyã 'lo,
Nãanmın Sıe 'yer man ka
n chiine a Jerusalem, n ba
bõo len na tı põo ma a be
e. XXIII Yelbõ'yen tẽe le n bõo
ıka, tõe jaa põ, a Nãanmın
Sıe ma vẽn ka n bõon ıka
die põ põofõ, nı wõm le un
tı tuor. XXIV Tıche a anyãna

maa bã ma e, ala ı un tõo jo
ta a baaraa naa tõ a le a sı
Soro Yesu na kõ ma a tõmõ,
ıka n 'yer a Nãanmın wãefõ
'yer nõo.

XXV "Yı nye, põpãanyã a
yın bala jie un yõ naa mool
a Nãanmın nãalõs 'yer, yı
kõ le nye ma go e. XXVI A
le jũu, n 'yere na koro yı a
dına ıka ãsoo jaa wa bor, n
nũu ba põo be e. XXVII Bojũu
n ba dõo sool yı yele jaa e,
tı man a le jaa a Nãanmın
na buoro kõ yı. XXVIII Yı
gu yı mãe nı a nıbe bala
'yõo a Nãanmın Sıe na maal
yı a yı ı a nıdierbe. Yı
kaara a Nãanmın pupuor-
biir bala wõn dãn a wõ mãe
jãı. XXIX N bõon naa ıka maa
wa chen baar, nıbe na heb
gbõgboi kpe a yı põ, ba kõ
bar yı e. XXX Bamıne na yin
a yın mãe põ gba, na ba jer
a yelmãe bel nıbe ka ba turo
ba. XXXI A le jũu yı guro yı
mãe na yı tıer kaa, yuom ata
nı nyã un ba vẽn a yı ãsoo jaa
wiilfo e, nıbikõo le n wile nı
yı mõtõo nı tãsoo.

XXXII "Põpãanyã, n de yın
'yõo a Nãanmın nũu põ, nı a
wõ wãefõ 'yer bie põ, a yı na
tõo nõo a wõ kõ yı a bõsõn
ala wõn tara kõ a wõ nıbe.
XXXIII N ba tara nyuur nı ãsoo
jaa libir, bı selma, bı a fõor
e. XXXIV Yın mãe bõon naa
ıka a n bõbuorsı, a n nũu
põ le a yı, naa sõs a bala
un lõo tõnõ nı. XXXV Bon jaa
un maal, n wiil yı naa ıka a
tõkpãen a nıtõnõ põ le, sın tu
na sı sõs a nıbaalsı, yı tıere
a le a sı Soro Yesu na dõo 'yer,

'An un boosõn ku a 'lo na de bon ku nire, gar a 'lo na de.'

XXXVI Won 'yer a anyãna baar, wõ gbur dumo ka ba jaa 'mataa suor a Nãanmın. XXXVII Ba jaa nman nıbikõõ ti na ba kõr kõr wõ. XXXVIII A le na maal sõõ a ba puõ ni nyã, a le won 'yer ıka ba kõ le nye wõ go ε, ti na ba bıel wõ suun a gboro jie.

XXI

I Sın wa bar taa baar, sı kpẽn a gboro na sı tor a Kos a dẽdẽe a le ne, a wer na wa chaar ka a ı sı tãn a Worodesı yi a be chen a Patara. II Sı nyen a gboro ãsõõ na chiine a Fonisiya ka sı kpe chiine. III Sın wa nyere a Sipurusı tẽe sı lan won bar a guba jie ti ta a Siriya tẽe põ. Tire le sı ta ara an ı be le a gboro na wel a tuor won tuo. IV Be le sı nye a poturbo bamıne na sı jãne a ba sã ber ayopõi. Ka a Nãanmın sıe tu a ba 'yõõ a ba 'yer ku a Põõl ıka wõ taa chiine a Jerusalem ε. V Tıche a sı bıbie na wa ta, sı yın de a sı sor. Ka a poturbo bala ba jaa nı a ba põbõ nı a ba bıbiir ba jaa bıel sı yın a tẽe põ, ti tãn a man gogoro neε, ka sı gbur dumo suor Nãanmın. VI Sın wa bar taa baar, sı kpẽn a gboro põ, ti ba mı lıeb kulo a yir.

VII A Tire sın be yi, a man põ le sı chen bãlãa ti ta a Tolemaısı be le sı puor a yeer bamıne na be be na sı gã a be bıbir bõ'yen. VIII Sın

ir a be chiine sı tãn be a Sisariya na sı chen a Filip na moolõ a Nãanmın 'yer nõõ na wõ mı ı a nıbe ayopõi bala ãsõõ ban dõõ ir be a Jerusalem yir. IX Wõ dõõ tara põõsarsı anaar na ba kul sırbe ε, ka Nãanmın ma ku ba a wõ 'yer a ba 'yere.

X Sı jẽn a be kor bãlãa ka a Agabus yi be a Judiya na, XI won wa a sı sã. Wõ den a Põõl sıe gãn na wõ lün a wõ mãe nuur nı a gbεε ti na wõ 'yer. "A Nãanmın sıe 'yer naa, 'Nıtõnõ le a Juu nıbe na be a Jerusalem na lü a nıre 'lo na so a sıe gãn nyãna, na ba 'yõõ a bala na ba ı a Juu nıbe nuur põ." "

XII A le sın wõ a nıtõnõ ka a sın nı a nıbe bala na be a be 'mataa suor a Põõl ıka wõ taa chiine a Jerusalem ε. XIII Tıche ka a Põõl 'yer, "Bãa 'yõõ le yi kõnõ na yi chıre ma a ãgãn a le? N sõõ naa, a ta ı a lüfu tεε ε, tıche n kpi be a Jerusalem a sı Soro Yesu yuor jüu." XIV A le sın suor wõ faa sı mı bar naa ti 'yer "A sı Soro bõfõ a ı."

XV A anyã puor le sı chõõr na sı do be a Jerusalem. XVI Ka a poturbo bala na be a Sisariya bıel sı na ba waan sı a daba 'lo na di a Minason yir be le sın wa kpiere, Sipurusı tẽe põ le wõ yi ti na wõ ı a poturo kor.

XVII A le sın wa ta a Jerusalem, a yeer de sın nuur ayi. XVIII Ka a wer na wa chaar, sın nı a Põõl jaa 'mantaa chen ıka sı ti nye a Jemesı ka a ı be le a nıbere ba jaa lõõ taa. XIX Põõl na

puor ba jaa baar, wõ man naa yeke a jaa kõ ba, a le a Nãanmın na de wõ tõn be a bala na ba ı a Juu nıbe põ.

XX A le ban wõ anyãna ba jaa pëen Nãanmın tı na ba pãa 'yer kõ a Põol, "Yebe faa nye, a Juu nıbe turo turo na sõõ de, tıche ba chene na tara nıbijıe nı a nebinãa.

XXI Ba man kõ ba ıka fõõ le wile a Juu nıbe bala na kpiere a bala na ba ı a Juu nıbe põ, ka ba taa turo a Mosesı e, na fõ le wile ıka ba taa ımara a ba bibiir yõı e, na ba taa ıre a le a Juu nıbe na ma ıre e. XXII Ban wõn ıka fõ wan a ka, ımıne sın ı? XXIII Fõõ bõõõ fõ tu a le sın na 'yer. Dõõr anaar ben ka a sı sã na ba põl 'yõõ a ba mãe. XXIV De a nıbe banyãna na fõ põõ ba, a yı tı põl a fõ yab a ba jur põfõ sãma. Ka nıre jaa na pãa bõõn ıka a le ban man 'yõõfõ ba ı yelmãe e, tıche a fõõ mãe mı turo naa a nebinãa. XXV Tıche a nıyor bala na sõõ de, sı seb gãn kõ ba a le sın 'yer ıka, ba taa dire tıbe bomo e, bu õõõ jãı e, bu 'wõb dõõ na var kpi e, na ba taa sãne e."

XXVI Wer na wa chaar, Põol den a dõõr anaar bala ka ba 'mataa tı põl a ba mãe. Tı na wõ pãa chen be a Nãanmın puorfõ yir na tı 'yer a bıbie ala a ba põlfõ na baar nı a bõõrlo bomo ala a ba ãsõõ jaa na ır. XXVII A le a ber ayopõı na wa gbõõõ a baarfõ, a Juu nıbe bamıne na yi a Asıya paal põ nyen a Põol a be Nãanmın puorfõ yir, na ba dam a nıyõõ bala

a ba nyõõ wõ. XXVIII Ba gboolo naa, "Isıral nıbe woi, yı wa sõõ sı yooo. A daba le anyãna na wile a nıbe jie jaa ka ba kpere a sı nıbe nı a nebinãa lõõn a jie nyãna. Le tee gba ba le e, wõ tara na a bala na ba ı a Juu nıbe e, kpën ka a Nãanmın puorfõ yir na wõ sõõ a jıvıla nyãna." XXIX Ba dõõ nyek a Torofımusı na yi a Efesus nı a Põol a ba tıer man tãa a Põol tara wõn kpën be a Nãanmın puorfõ yir.

XXX A tẽdaa wõ jaa kab, ka a nıbe yire a tẽe wõ jaa joro waara na ba wa nyõõ a Põol. Ba nyõõ wõn a le tõõ yin a Nãanmın puorfõ yir jie tı põõ a pãma ajienaa. XXXI Ka ba ta bõõõ ıka ba kõ a Põol ka a yeke tı ta a Worom sojası ba jaa nıkpëe ıka a Jerusalem wõ jaa dõõõõ naa. XXXII A wõ vaa ır a le na wõ tara a nıbere bamıne nı a sojası na wõ suu chiin be a nıyõõ bala põ. Le ban wa nye a nıkpëe nı a wõ sojası a ba bar a Põol ımefõ.

XXXIII Le a sojası ba jaa nıkpëe na wa ta wõ tı nyõõn a Põol na wõ vë ka ba gbãr wõ nı bõjõrsı ayı. Tı pãa sõõr ıka nı ana le, nı bo le wõ maal. XXXIV Bamıne na be a nıyõõ bala põ 'yere na turo nı jıyuo ka bamıne mı 'yere turo nı jıyuo a sojası ba jaa nıkpëe na ba nye a yelmãe e, a gõmõ jũu, wõ vën ka ba tara a Põol gõõr be a sojası kpëfõ jie. XXXV Le a Põol na wa ta a dofõ jie a nıbe pır pır fõ jaa waa naa ka

a sojası 'moo a Pool. XXXVI Ka a nıyoo bala na turo tãna 'yerε, "Yı kō wō."

XXXVII LE a sojası na wa ıka ba kpēn a Pool a be a ba kpefō jie wō suor naa a sojası ba jaa nıkpēε ıka, "N 'yer 'yer kōo kō fō bı?" Ka a nıkpēε suor wō, "Fon tōon 'yer a Greek kōkōr bı? XXXVIII A ba ı fōō le a Ijipiti nıre 'lo na dōo ηmaa a jεer na fō tōo dōor turo anaar (4,000) kpēn be a mōgōo pō ε?" XXXIX Ka a Pool 'yer, "N ı naa Juu nıre naa yi a Tasusı na be a Sılsıya paal pō, naa yi a tēe nyãna pō nıre jaa na bōon, yãayãabile soo ka n 'yer 'yer kō a nıbe." XL A sojası ba jaa nıkpēε kōn a Pool sōr, ka a wō ir ara a dofō jie, na wō wılwıł a nıyoo bala a nuur ka ba bar gōmō. A le ban wa ηmaa a vōor wō den a ba Juu nıbe kōkōr na 'yerε nı.

XXII

I "N yεer nı n sãamıne yı chele a n 'yer ın 'yerε a pōpãanyã." II A le ban wa wō wōn 'yerε nı a ba mãe Juu nıbe kōkōr ka ba jaa ηma vorō, tı a Pool pãa 'yerε, III "Maa ın Juu nıre ka ba dōo ma a Tasusı na be a Sılsıya paal pō, tıche a kana a Jerusalem le ba guol ma. A wiwile Gamaliel pılem le n jãne ka wō wiil ma a neer ala a sı sãakpãmıne na dōo turo ka n mı turo a Nãanmın nı a n nyãa wō jaa, nıtãa a yı ãsōo jaa na be turo a dına. IV N gen a nıbe bala na turo

a Sor nyãna naa kō, n nyoor dōor nı pōbo jaa 'yōo a pōofō die pō. V A bōorlo nıkpēε nı a nıberε na tōon di ma dãasıε, ba sē le n de gãma na chiin a ba yεer sē be a Damaskus, n chen ıka n tı nyoor a nıbe banyãna waan a Jerusalem ka ba kpãa ba.

VI "Mōtōtuo sōo le n chiine tı gborō a Damaskus, ajienaa ka ı chãa yin be a saaju na wō wa chaar jılō ma. VII Ka a n tōo lo a tēe a le ne tı naa wō kōkōr na sorō ma, 'Sool, Sool, bo le fō gere ma a le?' VIII Ka n suor, 'Soro, an le fō ı?' Ka a kōkōr 'yer, 'Maa le a Yesu na yi a Najaretı a 'lo fon gere.' IX A maa nı a bala na lōo chiine ba nyen a chãa, tıche baa bōo a nınyıne kōkōr le wōn 'yerε nı ma par ε. X Ka n suor, 'Soro, ηmıne le ın ı?' Ka a Soro 'yer, 'Ir na fō kpe be a Damaskus tēe pō, be le ban tı man fō a le ın bōoro ıka fō ı.' XI Ka n lōoturbo bala nyoo ma a nıu tōo kpēn be a Damaskus tēe pō, bojūu a chãa 'lōnō na chaar 'yōo ma a le ne n ba le nyere ε.

XII "Daba kōo yuor na di Ananias wan ıka wō wa nye ma, wō ın Nãanmın puoro na wō turo a nebinãa ka a Juu nıbe ba jaa na kpiere a be 'yōonō wō. XIII Wō wa ara na gbeb ma tı 'yer, 'N yebe Sool, le nyere,' ka a ı ajienaa ka a ı n nye wō naa. XIV Be le wō pãa 'yer kō ma, 'A sı sãakpãmıne Nãanmın le ir fō ıka fō bōo a le wōn bōoro, na fō le nye a cheche soo 'lo, na fō wō a 'yer bie yi a

wõ nɛɛ pɔ. ^{XV} Fõõ lɛ na ɪ a dāasɪ sɔɔ na fɔ kɔ a nɪbɛ ba jaa, a ala fun nyɛ, nɪ a ala fon wõ. ^{XVI} Põpāanyā, bo lɛ fɔ lɛ chele go? Ir a ba so fɔ a Nāanmɪn kōɔ, ka a na pɛɛ a fɔ yeldebɛ bar a fɔ bɔɔlɔ a sɪ Soro yuor.'

^{XVII} "A lɛ ɪn lɪɛb wa a Jerusalem naa tɪ sɔɔrɔ Nāanmɪn be a puorfɔ yir, ka a wa kaara ma jāna kaar. ^{XVIII} Ka n nyɛ a sɪ Soro na 'yerɛ 'yer kɔrɔ ma. Wɔ 'yer naa, 'Pɔɔ fɔɔ na fɔ yi ka a Jerusalem ajienaa, bojūu nɪrɛ jaa kō sɔɔ a lɛ fon na 'yer a n 'yer ɛ.' ^{XIX} Ka n 'yer sɔɔ wɔ, 'N Soro a nɪbɛ banyāna bōɔn naa a lɛ ɪn yɔɔrɔ a lōɔfɔ jɪir naa nyɔɔrɔ ba pɔɔrɔ tɪ ŋmiere a bala na sɔɔ de fɔ. ^{XX} A daar 'lōnõ ban kɔrɔ a fɔ dāasɪ dire Sɪteven maa nɪ bala jaa ɪn nebõ'yen ka n kaara a ba fuust tɪ ba kɔ wɔ.' ^{XXI} Ka a sɪ Soro pāa 'yer kɔ ma, 'Chen, ɪn tō fon tɛɛr jaa be a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ pɔ.' "

^{XXII} A nɪyɔɔ bala chele naa lɛ a Pɔɔl na 'yerɛ wa tān a jie won 'yer a nɪyor pɔ chenfɔ 'yer, a ba pāa tāna 'yerɛ, "Yɪ ŋmaa wɔ ju, a ba sɛɛ ɪka wɔ lɛ chɛnɛ vɔrɔ ɛ." ^{XXIII} Lɛ lɛ ba pɔɔrɔ a gōmõ tɪ lɔɔrɔ a ba fɔɔr õɔnõ a tāna lɔɔrɔ a saaju. ^{XXIV} Ka a sojast ba jaa nɪkpɛɛ vɛ ka ba tara a Pɔɔl kpɛn be a sojast yir. Wɔ 'yer ɪka ba fɔb a Pɔɔl a wɔ wiil ba bāa lɛ so a nɪbɛ pɔɔrɔ a gōmõ 'yõɔnõ wɔ a lɛ. ^{XXV} A lɛ ban lū a Pɔɔl ɪka ba fɔb, ka wɔ sɔɔr a sojast nɪdɪɛr na ara a be, "A tara na sɔr

ka yɪn fɔb a Worom nɪrɛ na yaa sɔɔr kaa a yelnyɪnɛ won ɪ ɛ?"

^{XXVI} Lɛ a sojast nɪdɪɛr na wa wõ a nɪtõ wɔ chen a ba jaa nɪkpɛɛ sɛ tɪ 'yer, "Ŋmɪnɛ lɛ fon ɪ? A daba nyā ɪn Worom nɪrɛ." ^{XXVII} Ka a sojast ba jaa nɪkpɛɛ chen a Pɔɔl sɛ tɪ sɔɔr wɔ, "Yɛr kɔ ma, Worom nɪrɛ lɛ fɔ ɪ ɔ?" Ka a Pɔɔl 'yer ɪka, "Õɔ." ^{XXVIII} A sojast ba jaa nɪkpɛɛ pāa 'yer, "Maa 'lɔ, libiyɔɔ lɛ n yab tɪ jānɛ a ka." Tɪchɛ ka a Pɔɔl 'yer, "Maa 'lɔ, ka lɛ ba dɔɔ ma." ^{XXIX} Ka a bala na ara gu a wɔ fɔb fɔ mɪ tɔɔ yaar ajienaa. Dābāɛ mɪ kpɛn a sojast ba jaa nɪkpɛɛ a lɛ won wa bōɔn ɪka a Pɔɔl ɪn Worom nɪrɛ tɪchɛ ka wɔ vɛ a ba lū wɔ.

^{XXX} A wɛr na wa chaar, a sojast ba jaa nɪkpɛɛ bɔɔrɔ naa ɪka wɔ bōɔ bāa 'yõɔ lɛ a Juu nɪbɛ ba bara a Pɔɔl ɛ. Wɔ for won bar tɪ bɔɔl a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ nɪ a 'yer tɔɔrɔ nɪbɛrɛ ka ba jaa lōɔ taa. Tɪ wɔ pāa suu waan a Pɔɔl a wɔ wa ara a ba niem.

XXIII

^I Pɔɔl kāan a nɪbɛrɛ a lɛ a dɛdɛɛ tɪ 'yer, "N yɛɛr, n tōn a lɛ na sɛɛ kɔ Nāanmɪn wa ta a dɪna tɪ n nyāa ba dõɔnõ ɛ." ^{II} A anyāna won 'yer ka a Ananias na ɪ a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪkpɛɛ 'yer kɔ a bala na ara gbɔr a Pɔɔl ɪka ba 'ma wɔ a nɛɛ pɔ. ^{III} Ka a Pɔɔl pāa 'yer kɔ wɔ, "Nāanmɪn na 'ma fɔ naa a fõõ na ɪ a tāpɪɛl dachɪn nyā. Fɔ jɛn a be ɪka fɔ tɔɔr a n 'yer a

le a nεε na bin ti na fõõ
mãε le sõõnõ a nεε, na fu
'yer ıka ba 'ma ma." ^{IV} A
bala na ara gbõr a Põol 'yer
kõ, "Aa! Bõõrlo nıkpõε le
fu tõrõ ı?" ^V Ka a Põol 'yer,
"Yεεr n ba bõõ ıka a bõõrlo
nıkpõε le wõ ı ε, bojõu a sεb
a Nãanmın gãn põ ıka, 'Taa
ıre wa 'yεε 'yerdεεr 'yõõnõ
a fu nıbe nıdier ε.' " (A *Yıfõ
Gãn 22:28*)

^{VI} Põol na wa bõõn ıka
a Saduseemıne jer naa
Faraseemıne põ ka wõ tãn
kpõõ jaa be a nıbere põ na
wõ 'yer, "N yεεr, Farasee le n
ı, ka a Farasee nıre dõõ ma.
N ara naa kana a ban tõõr a
n 'yer, bojõu n sõõ naa ıka
kõu põ ırfõ ben be." ^{VII} A
le wõn wa 'yer a nıtõnõ ka
a nechıre lo a Faraseemıne
nı a Saduseemıne chara
põ, ka a lõõfõ ηma jıir ayı.
^{VIII} Saduseemıne 'yer ıka kõu
põ ırfõ ba be be ε, malakası
nı a nısur mı ba be be ε,
tıche ka a Faraseemıne 'lo
sõõn ıka a jaa ben be. ^{IX} A
gõmõ põõfõ tı gar naa ka a
Mosesı nεε wiııllbe bamıne
na ı a Faraseemıne ıı ara
tı chıur kpõõ jaa ıka, "Sın
'lo ba nye a daba nyã chefõ
jie ε, tı ala wa ı sıε kõõ bıı
malaka le 'yer 'yer kõ wõ?"
^X A nechıre wa tı gar naa, ka
a dãbãε kpe a sojası ba jaa
nıkpõε a wõ man tãa ban wa
tõõr a Põol 'mεl, ala le so ka
wõ v̄ε a sojası suu tı faa a
Põol don be a sojası yır.

^{XI} A tãõõ 'lõnõ, a sı Soro
wa ara na gbõr a Põol tı 'yer,
"Nyõõ nyãa, a le fon man a n
yelmãε a ka a Jerusalem mı

tı man a le ne a be a Worom
tēe põ."

^{XII} Wεr na wa chaar bibıo,
a Juu nıbe bamıne jãn guor
taa na ba põ'yõõ a ba mãε
'yεε ıka ba kõ di bon jaa ε,
bıı nyũ bon jaa ε, ka bala
baa kõ a Põol ε. ^{XIII} Ba gar
dõõr lıjaayi na guor a guorfõ
nyãna. ^{XIV} Ba chen a bõõrlo
nıkpõε nı a nıbere s̄ε, na ba
tı 'yer, "Sı bin nεε ıka sı kõ
di bon jaa ε, ka sın baa kõ
a Põol baar ε. ^{XV} Põpãanyã,
yın nı a 'yer tõõrbo nıbere yı
tõ 'yer a sojası ba jaa nıkpõε
a wõ waan a Põol a yı s̄õur
yele kõõ bõõ a par. Sın na
var gu be a s̄õr põ kõ wõ ka
waa ta a be a yı s̄ε ε."

^{XVI} Tıche ka a Põol arbıle
wõ a guorfõ nyã na wõ chen
be a sojası yır na wõ tı 'yer
kõ a Põol. ^{XVII} Ka a Põol
bõõl a sojası nıkpõε ãsõõ
na wõ 'yer, "Tara a põlbıle
nyãna chiın a yı jaa nıkpõε
s̄ε wõ tara na 'yer na 'yer kõ
wõ." ^{XVIII} Le le wõ tara a
põlbıle chiın a ba nıkpõε s̄ε
na wõ tı 'yer, "A Põol na be a
põõfõ die põ le tõ bõõl ma na
wõ 'yer ıka n tara a põlbıle
nyãna waan a fu s̄ε, ka wõ
tara na 'yer na 'yer kõ fõ."
^{XIX} Ka a sojası ba jaa nıkpõε
nyõõ a põlbıle nũu tõõ yın
ch̄εch̄εε tı s̄õur wõ, "Baa le
fu bõõrõ ıka fu 'yer kõ ma?"

^{XX} A wõ 'yer, "A Juu nıbe
guor taa na ban s̄õur fõ ka
fon waan a Põol a 'yer tõõrbo
s̄ε a bıo ka a kaara fıka ba
bõõrõ naa ıka ba s̄õur wõ
yele kõõ bõõ a par. ^{XXI} Ta sõõ
ε, bojõu ba gar nıbe lıjaayi

na var gu wõ, ba põn 'yõõ a ba mãe ıka ba kõ di bon ε, bu nyũ bon jaa ε, ka bala ba ku wõ ε. Bala ben chõõr baar a põpãanyã ti chele a fõ neε." ^{XXII} Ka a nıkpõε bar a polbile sõr ti kpãa wõ 'yer, "Taa ıre wa vë ka nıre jaa bõõn ıka fõ wan a n sã ε."

^{XXIII} Tı pãa bõõl a wõ nıbere ayı na wõ 'yer ku ba, "Yı chõõr sojası kõõr ayı (200) na yı le chõõr a sojası lıjaata nı pie (70) na bõõ wiısı dofõ, nı sojası kõõr ayı (200) mı na bõõ a pãı woor ala lõbfõ ka yı chen a Sisariya a tãsoõ nyãna. ^{XXIV} Yı bõ a wii äsoõ ku a Põõl a wõ do jãne a yı chiin wõ vıla ti ku a paal nıkpõε Feliksı."

^{XXV} A gãn won seb 'lo nı nyã, ^{XXVI} "Maa Kılaudiyus Lisıyası le seere a gãn nyãna koro a fõõ Feliksı a paal nıkpõε 'yõõ naa, n puor fõ naa. ^{XXVII} A daba nyãna le a Juu nıbe nyõõ na ba ta ıka ba ku, tıche ın wa bõõn ıka Worom nıre le wõ ı, n chiin naa a n sojası ti faan wõ. ^{XXVIII} N ta bõõro na ıka n bõõ a yele 'lo jũu ban ba bara wõ ε, naa de wõ chiin be a 'yer tõõrbo nıbere sã. ^{XXIX} Naa ti nyε ka ı a yele ı naa a ba nebinãa yele le. Tıche saa le nyε yele jaa won maal na wõ seen kũu bu die põ põõfõ ε. ^{XXX} Le ban wa man ku ma ban guoro a daba nyã yeles, ala le so ka n vë ka ba tara wõ a fõõ a le ne waan a fõ sã. N mı 'yer ku a bala na tuoro wõ a yeles ıka ba wa a fõ sã wa 'yer a fõ mı kaa."

^{XXXI} A sojası tun a le a

ba nıkpõε na 'yer na ba de a Põõl a tãsoõ 'lõnõ jaa na ba ti tãn Antıpatırsı tõe põ. ^{XXXII} Wer na wa chaar, ba vën ka a wiir dẽme tara a Põõl chiine, tıche ka a gbẽe dẽme leb wa a sojası yir. ^{XXXIII} Le ban ti ta a Sisariya tõe põ ba den a gãn na ba ku a nıkpõε ti de a Põõl mı 'yõõ a wõ nũu põ. ^{XXXIV} Ka a paal nıkpõε kar a gãn ti na wõ suor a Põõl a tẽbuor won yi, won wa bõõn ıka a Sılsıya le wõ yi. ^{XXXV} Ka a nıkpõε 'yer, "A bala na tuo fõ a yeles wa ta ala le ın wõ a fõ 'yer." Wõ vën ka ba tara a Põõl kpẽn be a yir kpõε 'lo põ a Nãa Herõd na dõõ me ti guro wõ.

XXIV

^I A ber anũu puor le ka a Juu nıbe bõõrlo nıkpõε Ananias suun chen be a Sisariya nı a nıbere bamıne, ka a Tetulusı na ı a 'yer tõõro põõ ba a ba 'mataa chen na ti 'yer a Põõl 'yer a nıkpõε niem. ^{II} Ban bõõl a Põõl kpẽn ka a Tetulusı na man a wõ yeles ku a Feliksı na wõ 'yerε, "Sı din nõõ kor a fõ jũu, ka a fõ yẽ lıer yelvıelsı ku a fõ paal. ^{III} Jie jaa nı sõr jaa põ fõ ın nıkpõεvıla, a sı soõ de fõ nı nuur ayı nı popel. ^{IV} Tıche n ba bõõro ıka n dam fõ yõõ ε, yelbõ'yen tẽε le n bõõro ıka n suor jaa bãlãa ka fõ di kãnyir ku sı. ^V Sı nyen a daba nyãna ka wõ ı gõbõõro, a Juu nıbe ba jaa le wõ ma to a ba jur gbõtaa a wer wõ jaa, na wõ ı a nıbe bala na turo

a Najaretı nıre 'lõnõ nıdiere. VI Na wõ bõõrõ a Nãanmın puorfõ yir sõõ barfõ, ala le so ka sı nyõõ wõ. 5 VIII Fõõ mãe fõ suor wõ kaa fon nyen bõõ ıka a ala sın 'yerẽ dõõlõ wõ ın yelmãe." IX Ka a Juu nıbe ba jaa na be be 'yer ıka a le a Tetulusı na 'yer ın yelmãe.

X A paal nıkpõẽe kın a Põõl sor a wõ 'yer, ka a Põõl 'yer, "N bõõn naa an ı yuom yõõ le fõ kaa a paal nyãna, a nõmõ ma naa ka n na 'yer a n 'yer. XI Fõõ suor ban 'yer ıka a ba gar ber pie nı ayı ın chen be a Jerusalem ıka n tı puor Nãanmın e. XII Ba ãsõõ jaa ba nye ma ka n chıre nı nıre jaa be a Nãanmın puorfõ yir e, bı dõõnõ nıyõõ be a ba lõõfõ jıir e, bı a tõe põ jie jaa e. XIII A anyãna ban 'yerẽ 'yõõnõ ma ãsõõ jaa kõ tõõ wiil ma a yelmãe e. XIV Tıche n sõõ naa ıka n puoro naa a Nãanmın 'lõ a sı sãakpãmıne na dõõ puoro naa le turo a Sõr 'lõ ban bõõlõ a sõr yuo. N sõõn de a ala a jaa, na a sõõ le a nẽe na sõõ nı a ala a jaa a Nãanmın 'ye'yerbe na dõõ seb. XV N mı tara naa a tıertõ bõ'yen 'lõnõ a Nãanmın 'yõõ nıtãa a ba kaar ıka nısõn nı a putudẽme na ır ı võe. XVI Ala le so ka n mõõrõ sõõ jaa ıka a n putıer wõ chaar Nãanmın nı a nıre niem.

XVII "N yin kor, tı naa le lıeb wa a Jerusalem nı libie

ıka n wa kõ a nõn dẽme tı naa mı lo bõõr kõ a Nãanmın. XVIII N dõõ põl a n mãe baar a le ban nye ma a Nãanmın puorfõ yir bechaar põ. Nıyõõ ba dõõ põõ ma e, n mı ba dõõnõ damfõ jaa e. XIX Tıche a Juu nıbe bamıne na yi a Asıya paal põ wa, bala mı le a ta sõe ıka ba be ka na ba 'yer a n 'yer. XX Bı a banyãna na be ka a ba wiil a yelnyıne ban nye ın maal, a le ın ara a 'yer tõõrõõ niem. XXI Ala ba ı a 'yer bir bõ'yen nyãna tee ın 'yer kpõõ jaa a le ın ara a ba niem naa 'yer, 'A kün na ır ı võe, naa be ara a yı niem a yun tõõr a n 'yer a dına.' "

XXII A Felıksı na wa pãa bõõn a Sõr yele wõ wël a nıbe bar tı 'yer, "A Lisıyası na ı a sojası nıkpõẽe wa wa ala le ın 'yer a fõ 'yer." XXIII Wõ den a Põõl kõ a sojası nıkpõẽe tı 'yer ıka a wõ ma kõ wõ sor tı sõõ ka a Põõl barmıne ma sõnõ wõ nı a wõ bõbõõrsı.

XXIV A maal ber anmıne jaa tıche ka a Felıksı tara a wõ põõ Durusıla na ı a Juu nıre waan. Wõ tõn ka ba waan a Põõl a wõ chele a le won mana a le fon na sõõ de a Yesu Kırısıto. XXV Põõl 'yer naa a le ne wa pür yeltorsı yuor nı mãe nyõõfõ nı le a 'yer tõõrfõ na waara. Ka a dãbãe kpe a Felıksı a wõ 'yer, "Põpãanyã a seen le, chiine maa wa tara jaa ın tõn bõõl fõ." XXVI Wõ tıer man taa Põõl na kõ won libie, na

5 **XXIV:VI** 24:6 A gãma amıne põ, baa 'yõõ a põfõ ayopõı e ıka, 7 Tıche ka a Worom sojası ba jaa nıkpõẽe Lisıyası wa, na wõ wa faa wõ nı kpõõ yin a sı nuur põ.

wõ ma bõõlo a Põol jaa tõõ ma 'yerε nı wõ. ^{XXVII} Yuom ayi na wa po Põstıyustı Festus den a Felıksı jie, tıche a Felıksı na bõõro ıka wõ pel a Juu nıbe põõ jüu, wõ bar a Põol a be a põõfo die põ.

XXV

^I Festus na de a wõ tõmõ maal ber ata wõ yin be a Sisariya chen a Jerusalem.

^{II} Be le a Juu nıbe bõõro nıbere nı a ba nıdierbe man a 'yer ala ban tara nı, a Põol kõ wõ. ^{III} Ba sõõr a Festus nıbıje jaa ıka a le ban sõõro wõ a wõ sõõ na wõ vë a ba tara a Põol waan be a Jerusalem an ı ba chõõr üu gu na kõ a Põol a be a sõr põ.

^{IV} Ka a Festus 'yer, "A Põol ben a be a Sisariya a maa mää a kõ kor ε, tıche ka n chen a be. ^V Yı vë ka a yı nıbere bamıne põõ ma a sı 'mataa chen, ala ı wõ maal yeldëer a yı 'yer n kaa."

^{VI} Wõn wa maal a be ber anıin bı pie wõ chen a Sisariya, wõn tı gā ir wõ jāne naa a 'yer tõõrfõ jie tı na wõ 'yer ıka ba waan a Põol. ^{VII} Ban wa waan a Põol a Juu nıbe bala na yı a Jerusalem wa ara na jılõ wõ ηmara jır kara dõõlo wõ tıche ba maa tõõ wııl a par ε. ^{VIII} A Põol pāa 'yer, "Maa ba maal dëer jaa ε, naa sõõ a Juu nıbe nebināa nı a Nāanmın puorfõ yır ε, bı 'yer 'yerdëer 'yõõ a Nākpëe Siisa ε."

^{IX} Festus bõõro naa ıka wõ pel a Juu nıbe põõ na wõ sõõr a Põol, "Fõ bõõro naa ıka fõ do a Jerusalem ka a

'yer anyāna ban 'yer dõol fõ ka n tı tõõr a be bı?"

^X A Põol 'yer, "Põpāanyā, n ben ara a Nākpëe Siisa 'yer tõõrfõ jie a be an sëe ıka ba tõõr a n 'yer. N mı ba maal yeldëer jaa a Juu nıbe së ε, a le a fõõ mää na bõõn. ^{XI} Maa ta maal dëer naa sëen kũu n kõ naa tõr ıka n kpi ε. Tıche a 'yer anyāna a Juu nıbe na 'yer dõol ma na ba ı yelmää ε, nıre jaa ba tara sõr na fıır ma kõ ba ε. Siisa së le ın chen ka wõ tı tõõr a n 'yer."

^{XII} Le a Festus nı a wõ nıbere na wa man taa baar wõ 'yer kõ a Põol, "Fõõ le sõõr ıka a Siisa së le fun chen, be le fun chen."

^{XIII} A kor bālāa ka a Nāa Agripa nı a wõ yepõõ Bernıstı wa be a Sisariya ıka ba wa puor a Nıkpëe Festus. ^{XIV} An ı ban jën a be kor jüu, Festus mana naa a Põol yele kõõ a Nāa Agripa 'yerε, "Daba kõõ le be a põõfo die põ a Felıksı na põõ. ^{XV} A le ın chen a Jerusalem, a Juu nıbe bõõro nıbere nı a ba nıdierbe den yelyõõ dõol wõ na ba sõõr ma ıka n tõõr a wõ 'yer ge wõ.

^{XVI} "Ka n 'yer kõ ba a Worom nıbe maa tõõr nıre 'yer ala ı a nınyıne ban 'yer a 'yer dõol ba wa ara a bala na tara nı wõ a 'yer niem na wõ 'yer a wõ nee 'yer ε. ^{XVII} Ala le so ka ba põõ ma a sı 'mataa wa a ka, n ba wa jën a 'yer ε, a wer na wa chaar n jë naa na tõõr a 'yer naa vë ka ba waan a daba. ^{XVIII} A bala na tara nı wõ a 'yer na wa ir ara na 'yer, baa 'yer 'yer jaa na ı dëer

nutãa le un tier ban taa 'yer ε.
 XIX Tiche a ba 'yer ti i naa a
 ba puorfõ ye le ni daba kõõ
 na di Yesu na kpi ka a Põõl
 'yer ika wõ ir naa na wõ i
 vor. XX Ka a ye le nyã sõb ma
 nibir, n ba bõõ ηmune un na i
 vier a ye le nyã ε, ala le so ka
 n suor wõ ala i won bõõõ
 naa ika wõ chen a Jerusalem
 ka ba ti tõõr a 'yer anyãna a
 be. XXI Põõl 'lo bõõõõ naa ika
 a Nãkpõε Siisa wõ tõõr a wõ
 'yer, n vãn a ba tara wõ ti tãn
 a le un na bar sõr ka ba tara
 wõ chiin a Siisa sã."

XXII Ka a Nãa Agripa pãa
 'yer kũ a Festus, "Maa mãe
 naa bõõõõ naa ika n wõ a
 daba mi kõkõr." Ka a Fes-
 tus 'yer, "Bio fon wõn a wõ
 kõkõr."

XXIII A wer na wa chaar, a
 Nãa Agripa ni a Bernisõ wa
 naa ka a nibe de 'yõõfõ kũ ba
 ka ba ti kpãn be a dikpõε 'lo
 põ ban ma lõõõõ ni a sojasõ
 nibere ni a tõe nibere. Ka a
 Festus vãn a sojasõ tara a Põõl
 waan. XXIV Ka a Festus 'yer,
 "Nãa Agripa ni a yin bala jaa
 na be ka a si sã, yi nye a
 daba nyãna, a Juu nibe ba
 jaa 'yer a wõ 'yer kũ ma be a
 Jerusalem ni a ka a Sisariya
 tãna 'yere ika a ba sεε ka
 wõ le chene go ε. XXV N mi
 ba nye ye le jaa won i ka a
 tara sõr ka sin kũ wõ ε, tiche
 bojũu wõ suor sõr ika wõ
 chen a Nãkpõε Siisa sã, n mi
 na bar won sõr ka wõ chen
 a Worom. XXVI Tiche n ba
 tara a wõ ye le ala na sεε ka
 n na seb kũ a Nãkpõε ε. A
 le jũu n waan wõ naa a yi
 jaa niem ni a fõõ Nãa Agripa

niem a fõ mi juor a wõ ye le
 kaa, ka n bõõ a le un na seb.
 XXVII Bojũu, a ba sεen ma ε,
 ka n na vãn ka ba tara nure
 ban põõ chiine naa ba wiil a
 yelnyne won maal ε."

XXVI

I Kaa Agripa pãa 'yer kũ a
 Põõl, "Fõ tara na sõr na 'yer
 a fõ neε 'yer." Põõl tur naa a
 nõu ti piel mana a wõ mãe
 ye le, II "Nãa Agripa, a i man
 bõõsõn un ara a fõ niem a
 duna naa na man a n ye le
 ala a jaa a Juu nibe na 'yer
 dõõl ma. III Yelmãε jaa le, a
 fõõ mãe jaa bõõõõ naa a Juu
 nibe yelbinsõ a jaa ni a ba
 nechure, a le jũu n suor fõ
 naa ka fõ di kãnyir chele ma.

IV "A Juu nibe ba jaa bõõõõ
 a le un be a bibile daar jaa,
 a maa paal põ ni a ka a
 Jerusalem mi. V Ba bõõõ man
 kor na ban tõõ di a le dãasie
 ala i ba bõõõõ naa. Ba bõõõõ
 ma naa un turo ye le jaa ne
 ne ne a si puorfõ põ, naa i a
 Farasee nure. VI A põpãanyã
 a le a Nãanmõn na dõõ tir a
 neε kũ a si sãakpãmune ka
 n tara a tier jũu le so ka n
 'yer be tõõõõ a duna. VII A ne
 tura anyãna jũu le a sin bõõõ
 pie ni ayi i a si tierõõ fõ jie,
 ka a na wa i a si mõõõ nibir
 puoro a Nãanmõn mõõõõ ni
 tãõõõ. A fõõ nãa a tierõõõ
 nyãna jũu, a Juu nibe 'yõõõõõ
 ma a 'yer. VIII Bo le so ka yi
 tier ika Nãanmõn kũ tõõõ sãu
 kũu ε?

IX "A maa mi dõõõ ηme
 nyãa naa ika un i naa le jaa
 un na tõõõõ naa sõõõ a Yesu na
 yi a Najareti yuor. X Nitõ le n

ı be a Jerusalem. A Juu nıbe bõorlo nıberε kō man sōr ka n nyõõr a Nāanmın puorbo yõõ naa põõ, bala wa kōrõ ba n ma sõõ naa. ^{XI} Sõõ yõõ jaa, n ma chen a be a ba lõõfo jiir naa ti ge ge ba, naa ma fire ba 'yer 'yer debe tıche a maa tõõ ı a le ε. A le a ba ye le na dire ma a suur n ma chen a wer yuo põ ti ge ba a be.

^{XII} “Ala jūu le a bõorlo nıberε dõõ kō ma a sōr ka n chiine a Damaskus. ^{XIII} Mõtõtuõ sõõ le fõõ nāa, a le ın be a sōr põ, n nyen chāa na yi saaju chaar mõtõõ na wõ jılõ ma nı a bala ın lõõ chiine. ^{XIV} Sı jaa lon tēe tıche ka n wõ nıre na sōrõ ma nı a Heburu kōkōr, ‘Sõõl, Sõõl bo le fõ gere ma a le? Fõ wõn tuo fon teb a dakōra.’ ^{XV} Be le n pāa suor, ‘Fõõ nı ana, Soro?’ A wõ 'yer, ‘Maa le a Yesu 'lo fon gere. ^{XVI} Põpāanyā ir ara, n yi fõ naa, naa ir fõ a fon ı a n tõtõnõ na fõ mōõlõ a ala fon nye a dına nı a ala ın na wil fõ. ^{XVII} ın faa fõ naa a fõõ māe nıbe nuur põ, nı a bala na ba ı a Juu nıbe nuur põ. Maa le tõnõ fõ, ^{XVIII} ti yuo a ba nıbie na fõ tõõ ba yin a libe põ, waan a chāa põ, na fõ yin a Satan kpõõ põ, waan a Nāanmın sē, a wõ vē a ba yelbier kō ba ka ba mı nye jie nı a bala na sõõ de ma, ka n faa ba.’

^{XIX} “A le jūu, Nāa Agripa, n ba tōr a nyefõ nyā na yi a saaju ε. ^{XX} N den nie man kō a Damaskus dēme, nı a Jerusalem dēme, nı a Judiya wer wõ jaa, nı a bala na ba

ı a Juu nıbe mı. N mōõl kō ba ıka ba lıeb a ba tıer, na ba lıeb wa Nāanmın sē, na ba vē ka ba tõmõ wil ıka ba lıeb a ba tıer. ^{XXI} Ala le so a Juu nıbe nyõõ ma a ba puorfõ yir bechaar põ bõõrõ ıka ba kō mā. ^{XXII} Tıche Nāanmın le sõõ ma wa tån a dına, ka n be ara na man kō nıre jaa. N ba 'yer 'yer jaa ti põn a le a Nāanmın 'ye'yerbe nı a Mosesı na 'yer ıka an ı naa ε, ^{XXIII} ıka a Nı iraa na din dõõye na wõ mı ı nıre na de nie ir a kūu põ, na wõ man a chāa 'yer kō a wõ nıbe nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε.”

^{XXIV} Kana le a Põõl ta ka a Festus kpe tån wõ ti 'yer, “Põõl a tıer bōr fõ naa, a jån yõõ vēn ka fõ gele.”

^{XXV} Ka a Põõl 'yer, “Nıkpēε Festus n ba gele ε, ala ın 'yerε ın yelmāε nı yē 'yer. ^{XXVI} A nāa bõõn a ye le anyāna ala le so ka n lob yāan bar ti 'yerε nı wõ. N sõõ naa ıka a ye le anyāna ba sõõl wõ ε, bojūu a ye le nyā ba ı libe põ ε. ^{XXVII} Nāa Agripa, fõ sõõn a Nāanmın 'ye'yerbe bı? N bõõn naa ıka fõ sõõ naa.” ^{XXVIII} Ka a Nāa Agripa pāa suor a Põõl, “Fõ tıer man tāa a dına tēε le fon lıeb ma ka n ı a Kırıstı turo bı?” ^{XXIX} A Põõl 'yer, “Ka dına tēε le bı daar kõõ le yo, n suorõ naa Nāanmın ıka a ta ı a fõõ tēε ε, ti nıre jaa na chele a 'yer nyāna a dına ka yi kaara a n kaar ti na ba taa 'yõõnõ yi a bõjorsı anyāna ε.”

^{XXX} Ka a nāa vaa ir nı a

wõ nibeŕe ni a Bernist lõõn a bala won 'mataa jāne ni. XXXI Ba yin a die pɔ, pāa 'yere 'yer koro taa na ba 'yere, "A daba nyāna ba maal yeŕe jaa na seen kũu bu pɔɔfo ε." XXXII Ka a Agripa 'yer ko a Festus, "Fon taa tōo bar a daba nyāna ala i waa ta sɔr sɔr ika won chen a Nākpēε Siisa sē ε."

XXVII

I An wa ta ika sɔn chen a Itali, ba den a Pɔol ni a bamine ban pɔo ku a sojasɔ nɩkpēε ban buolo Julius, wɔ i naa a nākpēε soja kpēε āsɔ. II Sɩ kpēn a gboro kpēε na yi a Adramatium ka wɔ ir an i Asɩya kōkoor le won lana. Aristakus na i a Masedonɩya paal nɩre na wɔ yi a Tesalonika pɔo sɩ naa. III A wer na wa chaar, sɩ tān a Sidon tēe pɔ, ka a Julius maal a Pɔol vɩla na wɔ bar wɔ sɔr ka wɔ chen a wɔ barmine sē ka ba ti sōnɔ wɔ. IV Be le sɩ le yin a gboro lana a Sipurusɩ bojũu a sesebe furo na tuoro sɩ. V A le sɩn wa gōo a man sālsoo Sɩlɩsɩya ni a Pamfiliya kōkoor le sɩ wa ara ni a Mira na be a Lɩsɩya wer pɔ. VI Be le a soja nɩkpēε nyε a Aleksandiriya gboro kpēε na chiine a Itali ka wɔ wel sɩ 'yōo. VII A ber waa naa sɩn maal a sɔr pɔ, jaa vē ne ne ne le sɩ chiine ka a wō sɩ ti sɩ ti ta a Sɩnidusɩ tēe pɔ. Le a sesebe na ba sɔroo a sɩ chiine a dēdēε ε, a gboro tun sɩ naa a Kirete a Salmone tēe puor. VIII A man kōkoor le sɩ lana ka a wō sɩ ti tān a jie ban buolo

a Gboro Juvɩla Ara A Jie na gbor a Lasea tēe.

IX Sɩ sōon sōo yoo a sɔr pɔ a sesebe na furo jũu, ka a gboro chenfu mɩ koro dābāε bojũu Kō Galfɔ sōo 'lo mɩ po naa, ka a Pɔol kpāana ba 'yere, X "Nibe, n kāan nyε ka a dābāε be a sɩ chenfu pɔ, yelyoo na sōo naa, a gboro tuor ni a sɩn māε mɩ."

XI Tɩche a sojasɩ nɩkpēε ba chele a le a Pɔol na 'yere ε, ti sɔo a le a gboro mōnɔ ni le a gboro sɔo na 'yer. XII A gboro ara a jie ba seen ban na ara a be a sɔr sōo ε, a ba yoo jaa 'yer naa ika ba po chiine, tɩere ika ban tān a Fonɩksɩ na ba ara a be. A Kirete gboro ara a jie le na tor a mōtōo purfo jie guba ni a nūsōo jie.

XIII Le a sesebaalōo na wa furo yire a guba jie, ba tɩer ika ba nyen a le ban buoro, ba for a kur nebie bara ti lana ni a gboro a Kirete gogoro. XIV An wa kor bālāa, ka a sesebe kpēo 'lo ban buolo a mōtōo purfo jie guba sesebe fun yi a be wa. XV A sesebe tōon a gboro a waa le tōonɔ chiine a niem ε, ka a sesebe pāa tara sɩ chiine. XVI A le sɩn wa pā a dōdolbile āsɔo ban buolo Kawuda, a ɩn tuo ku sɩ ka sɩn 'moo a gborbile. XVII Le a nibe na wa 'moo a gborbile ka wɔ do, ba den miir lū gbεb a gborkpēε. Sɩ joro na dābāε ika sɩ taa ɩre wa ti mɔr a Sirtɩsɩ bire pɔ ε, ka ba bar a kur nebie ka a gboro pāa tōoro. XVIII A sesekpēε nyā mōn sɩn jaa ka

wer wa chaar ka ba piel wela a tuor looro 'yõõõ a kõõ põ. XIX A ber ata daar a gboro dēme mǎe foro naa a gboro homo ni a ba mǎe nuur looro 'yõõõ a kõõ põ. XX Le a mǎõõõ ni a ηmarbie na ba le wa nyir ε, a ber waa naa tiche ka a sekpēε chene ire ka a si chǎefõ tiertõ jie baar.

XXI A ber wa po naa ti baa di bon jaa ε, ka a Põõl ir ara a ba sǎlsõõ ti 'yer kõ ba, "Nibe, yin ta sõõ tu a n neε ka si ta chene be a be Kirete a wõm nyāna kõõ naa põõ si ε, ka a bonsi be we ε. XXII Tiche n sõõõõ yu naa, yu nyõõ nyāa bojũu āsõõ jaa kõõ bõr ε, a gboro tee le na we. XXIII Jǎa tǎsõõ a Nǎanm̄n nyā na so ka n tõõõ a wõ tõmõ tõn a wõ malaka ka wõ wa ara a n lõboor, XXIV na wõ 'yer kõ ma, 'Põõl taa joro dǎbǎe ε, fõn nyen a Nǎkpēε Siisa ni nibir ka wõ tõõr a fõ 'yer. Ka a bala jaa fõn lõõ chiin Nǎanm̄n den a ba nyevõr 'yõõ a fõ nõõ põ.' XXV A le jũu yu nyõõ nyāa nibe, n sõõõõ de Nǎanm̄n ika won i naa a le won 'yer kõ ma. XXVI Tiche sin don dõdõl kõõ ju ara."

XXVII A ber pie ni anaar daar, a sesebe chene na mõõõõ ni si be a Adiriya man yal põ, a tǎsõõ bǎin ka a bala na kaara a gboro tier man tǎa ba gborõõ na gogoro. XXVIII Ba den a bon 'lo ban ma mana ni a kõõ, man ka a man yulõfõ i gbεε kõbaa dõõl ljer (120). Ban wa chen bǎlǎa ba le man kaa ka a yulõfõ le i gbεε lijaanaar ni pie (90). XXIX Ba joro na

dǎbǎe ika a gboro wõ taa tõn si kõõr ε, a ba wel a nebie ala anaar na ma nyõõ a gboro lob 'yõõ a man põ ti pǎa sõõõõ ika wer wõ chaar fõõ. XXX Ka a gboro dēme bõõõõ sõr ban na yi a gboro põ jo na ba for a gborbile bar ka wõ suu a man põ ti maala fika a nebinyõõrsi ala le ba foro bara a niem. XXXI A Põõl pǎa 'yer kõ a sojasi nikpēε ni a sojasi, "Yin baa vǎ ka a gboro dēme banyāna be a gboro põ ε, si we naa a le ne." XXXII Ka a sojasi ηmaa a miir 'lo na nyõõ a gborbile taa le ka wõ lo.

XXXIII Le a wer na ires a wa lalala, Põõl sõõr ba jaa na wõ 'yer kõ ba, "Yu di a bõdiir bojũu ber pie ni anaar ni nyā yin jǎn baal na yaa di bon jaa ε. XXXIV Põpǎanyā, n sõõõõ yu naa ika yu di a bõdiir na yu tara kpēõ, a yu āsõõ jaa jukõõlbir kõõ võõ a wõ ju põ ε." XXXV A anyāna le wõ 'yer baar ti na wõ de a paanõõ amine puor Nǎanm̄n yāan a ba jaa niem, ti pǎa ηmaa na wõ õõõõ. XXXVI Ka a 'yõõ ba jaa ākpēε ka a ba mǎe di a bõdiir amine. XXXVII A sin bala na be a gboro põ i naa nibe kõõr ayi dõõl lijaata ni pie ni ayõõb (276). XXXVIII Le ban wa di tu baar, ba wel a bõdiir ala na che lob 'yõõ a man põ tiche ka a gboro i dǎfere.

XXXIX Le a wer na wa chaar, baa bõõ a jie ban be ε, tiche na ba nye a jie na gõr ka a bire be be a ba bõõõõ ika ala i ba tõõõ naa a ba ti

ara. ^{XL} Ba ḡman a mibe ala na nyoor a nebinyoors̄t̄ ala bar, na ba m̄ le for a vuuls̄t̄ ala na ma dene a gboro ti p̄aa yer a f̄obaa bar a gboro niem ka a sesebe p̄aa t̄ooro ba chiine a bire p̄o. ^{XLII} Tiche ka a gboro ti t̄o a bire na duo a jie ās̄oo, ka a gboro niem m̄ur w̄o jaa na w̄o k̄o t̄oo chen ε. Ka a k̄osebe ḡmiere a gboro p̄aa w̄ele. ^{XLIII} Ka a sojast̄ ı nebö'yen b̄ooro ıka ba k̄u a bala ban p̄oo ka a ās̄oo jaa taa d̄uu yi jo ε. ^{XLIV} Tiche a sojast̄ n̄ikp̄ēε na b̄ooro ıka w̄o faa a P̄ool j̄uu, waa soo ıka ba ı a le ε. W̄o 'ȳoo naa a bala na b̄oo a d̄uuf̄o ka ba oo lo a k̄oo p̄o de nie d̄uu do a gogoro ju. ^{XLV} Ka a bala na che m̄ nyoor a gboro daar b̄u a gboro da'mele ala, n̄it̄n̄o le ba ı ka ba ās̄oo ti jaa do a gogoro ju ka ye le ba tara ba ε.

XXVIII

^I S̄ı jaa na wa do baar, ba 'yer ıka a d̄odol yuor din Malta. ^{II} A n̄ibe bala na be a be maal s̄ın v̄ıla, ba gb̄oon b̄uu na ba b̄ool s̄ı a s̄ı ti uoro, boj̄uu saa le waara ka oor k̄oro. ^{III} Ka a P̄ool m̄ı vaar delst̄ wa 'ȳoon̄o a b̄uu p̄o, ka a d̄öp̄an na be a delst̄ p̄o, a b̄uu t̄ol k̄pe ka w̄o yi d̄o a P̄ool n̄uu mar taale. ^{IV} Le a gogoro d̄eme bala na wa nye a le a waa na mar a P̄ool n̄uu p̄o j̄oj̄o, ka ba 'yere k̄oro taa, "A daba nyāna na ın n̄ık̄oro, a man na ba d̄ı w̄o gba ε, tiche yeltorst̄ k̄o soo ka w̄o be be ε." ^V Tiche ka a

P̄ool m̄ı a waa 'ȳoo a b̄uu p̄o ti ye le jaa ba tara w̄o ε. ^{VI} A n̄ibe t̄ier man t̄aa a n̄uu na m̄or w̄o naa b̄u a w̄o vaa lo k̄pi. Tiche ban chel l̄ēεε wa faa ka a ye le jaa ba ıre ε, ba l̄eb a ba t̄ier 'yere k̄oro taa, "ḡm̄ın le w̄o ı."

^{VII} A d̄odol 'lo n̄ık̄p̄ēε ban b̄oolo Pubilust̄ tara na jie na gb̄or a be a w̄o de s̄ı s̄aan, na w̄o k̄u s̄ı b̄od̄ıir ber ata. ^{VIII} A Pubilust̄ s̄aa b̄ıere na ḡā, āḡān t̄ol n̄ı masom̄o le w̄o nȳıere. P̄ool k̄p̄ēn ti nye w̄o, won wa soor Nāan̄m̄ın baar w̄o d̄ool w̄o naa n̄uu s̄aa w̄o. ^{IX} Le a anyāna na wa ı, baals̄ı bala jaa na be a jie 'lo m̄ı wa naa ka P̄ool s̄aa ba jaa baals̄ı. ^X Ba den 'ȳoo f̄o k̄u s̄ı soı jaa p̄o, a le s̄ın wa choor na yi, ba k̄u s̄ın bon jaa s̄ın na b̄ooro.

^{XI} S̄ı maal a be ḡmers̄ı ata ti na s̄ı le k̄pe a gboro ās̄oo na ara a be a s̄āε. A gboro yin Aleksandiriya na w̄o tara ḡm̄ın yibe Kasitor n̄ı Polukst̄ı. ^{XII} S̄ı ti ara naa Surakust̄ı maal ber ata a be. ^{XIII} Be le a gboro yin s̄ı t̄ān a be a Wuregiyum. Wer na wa chaar ka a ı a guba jie sesebe furo naa, a ber ayi daar ka s̄ı ta a be Puteyoli na s̄ı suu a be. ^{XIV} Be le s̄ı p̄oo a Nāan̄m̄ın puorbo bam̄ıne ka ba b̄ool s̄ı ka s̄ı ti maal daa gb̄ul a ba s̄ē. Le le a ı ti s̄ı p̄aa wa ta a Worom. ^{XV} A Nāan̄m̄ın puorbo na be a Worom na wa w̄o ıka s̄ı waara naa, ba yin tuor s̄ı ti ta Apiyust̄ı Daa p̄o na ba p̄oo s̄ı a S̄aanba Kp̄ef̄o Jiir Ata. A le a P̄ool na wa nye a n̄ibe

banyāna wõ puor Nāanmūn yāan ka a 'yõõ wõ ākpēõ. ^{XVI} Lε sūn wa ta a Worom, ba sōõ naa ka a Pōol kp̄iere a wõ yõ tiche ka a soja kaara wõ.

^{XVII} Pōol na wa maal ber ata, wõ bōol naa a Juu nibe n̄idierbe l̄õõ taa. Lε ban wa duo ka wõ 'yer kō ba, "N yeer, n gba na ba maal yele jaa b̄or a s̄i nibe s̄ē ε, b̄i 'mab a s̄i s̄āakpām̄ine yel-urs̄i ε, t̄i ba nyōõ ma naa be a Jerusalem na ba kō a Worom nibe. ^{XVIII} Ba ch̄ēp̄ēn a yele faa na ba ta b̄ōõõ ɪka ba bar ma bojūu n ba maal yele jaa na s̄een k̄ūu ε. ^{XIX} Tiche ka a Juu nibe na ba sōõ ε, ka n faa t̄i s̄ōor s̄or ka ba chiin ma a Nākp̄ēē Siisa s̄ē. A ba ɪ n tara na yele k̄ōõ na de d̄ōol a n nibe ε. ^{XX} A lε jūu lε so ka n b̄ōõõ ɪka n nye ȳi naa 'yer ȳi. Bojūu a Isiral nibe t̄iert̄of̄o jie jūu lε ba gbar ma n̄i a b̄ōj̄ors̄i anyāna." ^{XXI} Ka ba 'yer, "Saa nye gān jaa ȳi a Judiya d̄ēme s̄ē ε, ka a s̄i yeer bala m̄i na ȳi a be wa ba 'yer a f̄o 'yerdeer jaa kō s̄i ε. ^{XXII} Tiche s̄ūn b̄ōõõõ naa ɪka s̄i b̄ōõ a lε fon nyōõ, bojūu s̄i b̄ōõn naa ɪka jie jaa nibe 'laar naa a yele nyāna."

^{XXIII} Ba 'yõõn b̄ibir ban lε wa a Pōol s̄ē, a b̄ibir na wa v̄ie ba wan yōõ jaa a be won kp̄iere. An ȳi a bibio t̄i t̄ān a jāan̄ōor na wõ mana a Nāanmūn n̄aalōõ kor̄o ba, na wõ de a Moses̄i n̄ēε n̄i lε a Nāanmūn 'ye'yerbe na

s̄eb b̄ōõõõ ɪka wõ l̄ieb a ba t̄ier ka ba sōõ a Yesu. ^{XXIV} Bam̄ine l̄ieb ba t̄ier a lε won 'yer, t̄iche ka a bam̄ine ba sōõ de ε. ^{XXV} Ba ch̄ire n̄i taa na ba piel yire lε a Pōol na wa 'yer a wõ 'yer baaraa na wõ 'yer, "A Nāanmūn S̄ie 'yer yelm̄āε kō a ȳi s̄āakpām̄ine a lε won de a wõ 'ye'yere Isaiya n̄ēε ^{XXVI} 'yer, 'Chen a nibe banyāna s̄ē t̄i 'yer kō ba, "Ȳin wōn l̄ēεε t̄i ȳi k̄ō wa b̄ōõ a par ε, ȳin fur n̄ibir 'yõõ t̄i ȳi kō wa nye bon jaa ε." ^{XXVII} Bojūu a nibe banyāna nyān kp̄ēm̄e naa, baa wōnō ε, ba ma ūun a ba n̄ibie, ka lε ba lε ε, ban taa nyen naa b̄a n̄ibie na ba wōn a ba tobo b̄ōõ a par na ba l̄ieb wa a n s̄ē ka n s̄āa ba.' (*Isaiya 6:9*) ^{XXVIII} A lε jūu, n b̄ōõõõ naa ɪka ȳi b̄ōõõ ɪka a Nāanmūn den a wõ faaf̄o 'yer t̄i kō a bala na ba ɪ a Juu nibe ε na chele naa." 6

^{XXX} Pōol yab a yir 'lo pō won kp̄iere yuom ayi, t̄i ma de n̄ire jaa na ma wa a wõ s̄ē. ^{XXXI} Yele jaa ba ŋmaa wõ s̄or ε, ka wõ 'lara na wõ m̄ōlō a Nāanmūn n̄aalōõ 'yer na wõ wile ba n̄i a s̄i Soro Yesu K̄iris̄ito 'yer.

6 **XXVIII:XXVIII** 28:28 A gāma amune pō, baa 'yõõ a pōf̄o l̄jer n̄i piefor bir ε ɪka, 29 Ba ch̄ire n̄i taa na ba piel yire lε a Pōol na wa 'yer a wõ 'yer baaraa na wõ 'yer.

A PƆOL GĀN WŪN SEB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A WOROM

I Maa Pɔol na ɪ a Yesu Kirisito gbāgbaa, Nāanmīn na kaa ir buol ka n ɪ a wɔ nitōnāa naa ɪ a wɔ 'yer nōo 'yere, le seere korɔ a yin na be a Worom. II A 'yer nōo nyā won dōo tir nee a kōr jaa tu a wɔ 'ye'yerbe sē ka ba seb 'yōo a Nāanmīn gān pɔ, III na ɪ a wɔ Bie 'yer, ban dōo ka wɔ ɪ a Nāa David bal nire. IV A tu naa a Nāanmīn Sɪe pɔ wiil kpēo ɪka a Nāanmīn Bie le, na wɔ ir yi a kūn pɔ ɪ vor, 'lo le ɪ a Yesu Kirisito na ɪ a sɪ Soro. V A tun a wɔ 'yōo nɪ a wɔ yuor jūu, sɪ nyen wāefo nɪ a nitōnsɪ tōmō na sɪn buol nire jaa, ka ba wa wōnɔ a wɔ toor nɪ sɔɔfo. VI Yin mɪ pɔɔn a bala a Nāanmīn na buol ka yi ɪ a Yesu Kirisito sofo.

VII N seere na korɔ a yin bala jaa na be a Worom a Nāanmīn na nō, na wɔ buol yi a yi ɪ a wɔ nibe. Wāefo nɪ nyā'maar na yi a sɪ Sāa Nāanmīn nɪ a sɪ Soro Yesu Kirisito jie a be a yi sē.

VIII N den nie puor a maa Nāanmīn yāan a yi jaa jūu tu a Yesu Kirisito 'yōo, bojūu a yi sɔɔfo nmen yaar a wer wɔ jaa. IX A Nāanmīn nyā ɪn tōnō korɔ nɪ a n nyāa wɔ jaa, naa moolo a 'yer nōo nyā na ɪ a wɔ Bie 'yer, di man dāaste

le ɪn ma tiere a yi ye. X N ma sɔɔɔ naa Nāanmīn ba gala ε, naa sɔɔɔ ɪka a wɔ bofo a ɪ, ka wɔ yuo sɔr a pōpāanyā kɔ ma ka n wa a yi sē.

XI N buɔɔ naa yi nyefo naa na tōo wiil yi a Nāanmīn Sɪe kofɔ amine ka a 'yōo yi ākpēo. XII Le le, a yin nɪ maa na pāa nōo kpēme a sɪ sɔɔfo pɔ. XIII N yeer, n buɔɔ naa ɪka yi bōo a le ɪn mɔɔɔ sōo yoo jaa, ɪka n wa a yi sē tiche ka a sɔr pɔɔ wa tān dɪna. In taa nyen a yi bamine a ba puoraa nitāa le ɪn nye a yi bamine na ba ɪ a Juu nibe ε, ti puoro.

XIV N din a Juu nibe nɪ a bala mɪ na ba ɪ a Juu nibe ε, nɪ a yē dēme nɪ a jolo sān. XV Ala le so ka n mɔɔɔ ɪka n mool a 'yer nōo kɔ a yin mɪ na be a Worom.

XVI Vā ba korɔ ma nɪ a 'yer nōo nyāna 'yerfo ε, bojūu a ɪ naa a Nāanmīn kpēo won de faara nɪ nire jaa na sɔɔ, a Juu nibe le de nie, ka bala mɪ na ba ɪ a Juu nibe ε, mɪ tu. XVII Bojūu a 'yer nōo nyā na wiil nire le won na tor Nāanmīn sē, torfo 'lo na yi sɔɔfo pɔ, yi a pielfo tɪ tān a baaraa nitāa le an seb a Nāanmīn gān pɔ, "Nire 'lo na tara sɔɔfo, tor naa, won tara na nyevor na ba tara baarfɔ ε." (Habakuk 2:4)

XVIII Nāanmīn vĕn ka a wɔ suur ye le yi a saaju gā chāa pɔ, ɪka wɔ nyen suur 'yōo a bala na ba puoro ε, nɪ putudēme bala na pɔɔ a yelmāe nɪ a ba putuye le.

XIX An ı a ala ban na de bõon a Nāanmın gān chāa pɔ, bojūu Nāanmın mǎe le ir wiil ba. ^{XX} Bojūu, an yi a le daar jaa a Nāanmın na me a wer, nıbe na tōo bõo ıka a Nāanmın kpēo ba tara baarfɔ ε, ka wɔ ı Nāanmın mǎe nı a bonstı ala won maal, a le jūu, tu yifɔ jie ba le be be go ε.

^{XXI} Bojūu, ban soo bõon a Nāanmın a nıtōnõ, tı baa kɔ wɔ tur ε, bu dāna wɔ ε, tıche a ba tıerstı ın burbur, ka a ba jol nyān ala pāa lii. ^{XXII} Ban soo 'yer ıka yē bõonbo le ba ı, ba ın jolo, ^{XXIII} an ı ba lieb a tur 'lo ban taa kɔ a Nāanmın nyā na ba kpire ε, na ba kɔ a botıbe ala ban pēn, ka a kaara a nıbe kaar na kpire, nı lubil, nı dōn, nı dōgbεε anaar jaa boro.

^{XXIV} Ala le so ka Nāanmın ir nūu tıche ba bar be a ba vɔldeer pɔ, ka ba bõnõ gāna nı taa, sōonõ taa nı a ba āgāma. ^{XXV} Ba den a Nāanmın yelmǎe tēen jire, na ba puoro tı tōnõ kuro a bonstı ala a Nāanmın na maal, tı bar a Nāanmın na ı a ma maala 'lo a pεefɔ na seen bibir jaa. A ı a le.

^{XXVI} A anyāna jūu, Nāanmın de ban bar be a vā vɔlaa pɔ. Ka a ba pɔbo gba ma lieb gāna nı a ba pɔo taa ba. ^{XXVII} A le nı wɔ ju le a dɔor mı bar a pɔbo bɔfɔ, ka a vɔlaa vē ka ba lieb bɔoro a ba taa dɔor. Dɔor na lieb tōnõ a vā tōmõ nyāna nı a ba taa dɔor ba nyen a ba tōdeer toor tɔofɔ.

^{XXVIII} Baa nye a Nāanmın bõofɔ a wɔ seen ba ε, ka a Nāanmın bar ba a be a ba tıer sōonaa pɔ, ka ba maala a ala na ba seen maalfɔ ε. ^{XXIX} Ba seen naa putuo jaa boro, bier ıfɔ, bɔgar dēme, nı bier maalfɔ. Nyuur seen ba naa, na ba ı nıkorbo, bɔoro jεer, na ba bele taa, na ba tıere taa sōofɔ. Ba ın gagarstı, ^{XXX} sōonõ nı taa yoe, 'laar Nāanmın, kpere taa, mǎe 'mɔofɔ nı yoboyele. Ba bõon sɔı ban ma tu maal bier, baa turo a nıbe bala na dɔo ba nεε ε. ^{XXXI} Baa tara tıer ε, baa tara yelmǎe ε, baa tara nōfo ε, baa kaara nıre nıbaal ε. ^{XXXII} Ban soo bõo a Nāanmın toraa nyāna bınfɔ, ıka a nıbe bala na maala a anyāna seen nı kūu, bala mǎe tεε ba le maala a anyāna ε, tıche ba ma soo naa a bala na tōnõ a anyāna.

II

^I Yın a le jūu, yaa mı tara tu yifɔ jie ε, a yın bala na ma tɔoro a bamıne 'yer. Yele jaa pɔ fon tɔor a fɔ tɔ soo 'yer fɔ mı 'yõon fɔ mǎe 'yer, bojūu fɔ mı ın a yele 'lõnõ a fɔ tɔ soo na ı, a fɔ tɔor a wɔ 'yer. ^{II} Põpāanyā, sı bõo naa ıka Nāanmın na tɔor naa a bala na ıre a yelstı anyāna 'yer tun yelmǎe sɔr pɔ. ^{III} A le a fõs nısaal mı na tɔoro nıbe 'yer, tı na fɔ mı maal a yele ala nı a ju, fɔ tıer ıka fon pɔl yi a Nāanmın 'yer tɔorfɔ pɔ o? ^{IV} Bu yı nye naa Nāanmın yē bõon yoo jūu, nı a wɔ maalfıla, nı a wɔ kānyir, na yaa bõon ıka a

Nāanmın maalvıla wile yın tıer lıeb fo sör ε?

^V Tıche a yı nyākpāen nı yın ba lıeb a yı tıer jūu, yı guoro naa a Nāanmın sutuo bine korō a yı māe guro nı a wō suur bıbir 'lō won na tōor nıre jaa 'yer nı torfō.

^{VI} Nāanmın “na yab nıre jaa le won tū jā.”

(*Yiel Gān 62:12*) ^{VII} Bala na mar ara na ba tōnō vıla bōoro tıur, nı 'yōofu, nı a ala na ba pōonō ε, won kō ban nyevor na ba tara baarfō ε. ^{VIII} Tıche bala na bōoro a ba māe bōb, na ba tōr a yelmāe tı turo dēer, Nāanmın suur nı a wō kpāafō gān kō ba. ^{IX} Wōm nı tuo difō na ben be kō nısaal jaa na ure yelbier. An piel naa a Juu nıbe sē, tı mı lōō a bala na ba ı a Juu nıbe ε. ^X Tıche tıur nı 'yōofu nı nyā'maar na ben be kō nıre jaa na maala vıla, a Juu nıbe nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε. ^{XI} Bojūu Nāanmın ba tara kaa gar taa ε.

^{XII} Bala jaa na ba bōō a Mosesı nee tı tō dēer, mın we naa ban ba bōō a nee jūu, ka bala jaa mın bōō a Mosesı nee tı tō a dēer Nāanmın na den a nee nyā tōor a ba 'yer. ^{XIII} Bojūu a ba ı a bala na wōnō a nee le tor a Nāanmın niem ε, tıche a bala na turo a le a nee na 'yer bala le a Nāanmın na 'yer ıka ba tor naa. ^{XIV} Sıre jaa a bala jaa na ba ı a Juu nıbe ε, na baa tara a Mosesı nebināa ε, ba gba ma ı naa a yelsı a nee na 'yer, bojūu bala māe ın a nee ban sōō ba tara a nee ε. ^{XV} Ba wiil ıka a le a nee na

bōoro seb 'yōō be a ba nyāa pō, ka a ba tıer mı di dāasıe ma gōnō ba bu 'yere pōoro ba. ^{XVI} A anyāna na ı naa a daar 'lōnō a Nāanmın na tu a Yesu Kırısıto 'yōō na wō tōor nıre jaa yelsōolsı nıtāa le ın 'yere a n 'yer nōō.

^{XVII} Pōpāanyā a fōō, ala ı fo bōolo na a fo māe Juu nıre, na fo dıel a Mosesı nee na fo jıre le fōō nı a Nāanmın na tara nebō'yen, ^{XVIII} ala ı fo bōō naa a wō bōfu na fo bōō a 'lō na gar a jaa bojūu a nee le wiil fo, ^{XIX} ala ı fo chen nyāa ıka jōtōoro le fo ı, na fo ı chāa chaara a bala na be a libe pō, ^{XX} na fo wile a jolo, na fo wile a bibıir, bojūu a Mosesı nee pō le fo nye a bōofu nı a yelmāe. ^{XXI} Fōō nyā na wile a fo taaba, faa wiil a fo māe ε? Fōō nyā na ma 'yere ıka jufo ba ı ε, fo ma ju naa o? ^{XXII} Fōō na ma 'yere ıka nıbe ba ta sēne ε, fo ma sēn bı? Fōō nyā na kperε a tıbe tı fo ma juro naa a tıbe der bonst bı? ^{XXIII} Fōō nyā na jıre nı a Mosesı nee nyā, fo ma 'yōon Nāanmın vā fon sōonō a nee o? ^{XXIV} Nıtāa le an seb a Nāanmın gān pō, “A yı jūu le a bala na ba ı a Juu nıbe ε, sōonō a n yuor.” (*Isaiya 52:5*)

^{XXV} Yōor ηmaafu tara na tōnō ala ı fo turo naa le a nee na 'yer, tıche ala ı fōō baa turo a nee ε, fon kaara fıka faa ηmaa yōor ε. ^{XXVI} Ala ı a bala na ba ηmaa a yōor ε, turo na le a nee na bin, ba kō kaara fıka yōnmarba le ba ı

ε? ^{XXVII} Nire 'lo na ba ηmaa a yoor a āgān pō ε, tiche na wō turo a nēε jaa ne ne na 'yōō yin 'yer, a yin bala gba na tara a nebinsi gān na fō ηmaa a yoor ti faa turo a nebinsi ε.

^{XXVIII} Nire na ι a Juu nire ba ι a āgān nyā ye le tēε le ε, bu a yoor ηmaafō na ι a āgān ye le ε. ^{XXX} Kai, wō in a Juu nire na be a pōom, ka a wō yoor ηmaafō ι a Nāanmūn Sīε na ηmaa a wō nyāa yoor a ba yi a nebinsi gān pō ε. A nire nyāna pēefō ba yire nibe sē ε, tiche a yin Nāanmūn sē.

III

I Bo tōnō le a Juu nire tara, bu bo tōnō le be be a yoor ηmaafō pō? II Sōr jaa pō, ala na de nie le ιka bala le Nāanmūn de nie kō a wō 'yerbie.

III Bo le na ι ala ι bamine ba tara soofō ε? A ba ba soofō na tōon sōō a Nāanmūn yelmāε bar bu? IV Kai, sōr ba be be ε! Vē a Nāanmūn ι yelmāε sōō, tiche ka a nire jaa ι jir ηmara. Nūtāa le an seb a Nāanmūn gān pō, "Le le na wiil ιka fō tor naa a fō 'yerbie pō, na fō tōō a 'yer tōorfō jie." (*Yiel Gān 51:4*)

V Tiche ala ι a sī ba torfō vēn ka Nāanmūn torfō gā chāa pō, sī le 'yer bo? Sī 'yer ιka Nāanmūn ba tor ε, wōn vē ka a wō sutuo dire sī o? Nīsaal nechure le a nyāna. VI Sire jaa ba le ε. Ala ι le le, ηmine le a Nāanmūn na ι tōor a wer nibe 'yer? VII Nire

āsōō na chire na, "Ka ala ι a n ba torfō wiil naa ιka a Nāanmūn in yelmāε sōō ka a wō tur pōō 'yōō, bāa 'yōō le a Nāanmūn na le 'yōō ma 'yer ιka yelbe-ire le n ι?" VIII Bo le so ka sī kō 'yer nūtāa le a yosōonbo na 'yer ka a bamine mī 'yere ιka sī 'yer ιka, "Yī ι a sī maala dēer ti ka a liere vīla?" A ba sōofō sēen ba naa.

IX Bāa le sūn pāa de baar? Sūn le sa ba bu? Kai, sōr ba be be ε. Sī den nie 'yer ιka a Juu nibe nī a bala na ba ι a Juu nibe ε, ba jaa nyentaa na ba be a yelbier pō. X Nūtāa le ban seb a ba ye le 'yōō a Nāanmūn gān pō, "Nitoraa jaa ba be be ε, nūbō'yen gba ba be be ε. XI Nūbō'yen jaa ba be be bōōnō 'yer par ε, nūbō'yen jaa ba yoorō bōōrō Nāanmūn ε. XII Ba jaa lieb puor, ka ba jaa lieb ι nūsōonsi. Isōō jaa ba maala vīla ε, nūbō'yen gba ba be be ε." (*Yiel Gān 14:1-3*) XIII "A ba kōkōbōor yuon fīka yar, ka a ba jālbie bōō belfō." (*Yiel Gān 5:9*) "Dōpān lōō jelaa a ba negāma." (*Yiel Gān 140:3*) XIV "Pō'yōōfō nī 'yer bitor le ma yire a ba nēer pō." (*Yiel Gān 10:7*) XV "A ba gbēε ma pōōrō naa jāi kpaarfō 'yōō. XVI Sōr jaa ban de, sōofō nī dōoye le ma ι a jānε. XVII Baa bōō nyā'maar sōr ε." (*Isaiya 59:7, 8*) XVIII "A ba nūbie ba joro Nāanmūn dābāε ε." (*Yiel Gān 36:1*)

XIX Pōpāanyā, sī bōōn naa

ika le jaa a Mosesi nee na 'yer, wo 'yer ko a bala na be a nee po ika, a kpal nire jaa nee, ka a wer nibe ba jaa wa man a ba nee 'yer ko a Nāanmın. ^{XX} A le jūu, nire jaa kō ı nitor a Nāanmın niem won turo a nee jūu ε, an ı a tun a nee nyā po, ka sı bōō bier. ^{XXI} Tıche pöpāanyā, a chaar naa ika a torfo na yi a Nāanmın sē, ba yi a Mosesi nee po ε, ala le a nee ni a Nāanmın 'ye'yerbe di dāasıε. ^{XXII} A torfo nyā na yi a Nāanmın sē, ın a soofu na tu a Yesu Kırısıto 'yōō, kō a bala jaa na soo de. Tee taa jaa ba be be ε. ^{XXIII} Bojūu nire jaa maal deer na baa ta a Nāanmın tur ε. ^{XXIV} A Nāanmın wāefu jūu, wo vñn ka sı tor na wo 'yerfaa sı pōō tu a faafu 'lo na yi a Yesu Kırısıto sē. ^{XXV} Nāanmın de won a wo ı a boorlo bon, a won de a wo jāı pēen nire jaa tu a soofu jūu. Nāanmın maal a anyā na wo wiil a wo torfo, bojūu a wo kānyir vñ naa ka wo bar a ba yeldebe ala ban dōō maal gefo. ^{XXVI} Wo maal naa le na wiil a wo torfo a pöpāanyā, na wo ma vñ ka nire jaa na soo de a Yesu ye, tor.

^{XXVII} Nyıne le a yoboyele le be? A ba pōō be ε. Yelbuor jūu? A Mosesi nee ban turo jūu bu? Kai, soofu jūu le. ^{XXVIII} Ala le so ka sin chene soo ika nire ye, ma tor naa won tara soofu a ba ı won turo a nebināa jūu ε. ^{XXIX} Nāanmın ın a Juu nibe

tee Nāanmın bu? Waa ı a bala na ba ı a Juu nibe mı Nāanmın ε? Ōō, wo ın a bala na ba ı a Juu nibe mı tōō. ^{XXX} An ı a Nāanmın bō'yen tee le be be, 'lo le na vñ ka a yonmarba ye,le tor soofu jūu, na wo mı vñ ka a bala na ba nmaa a yoor ε, ye,le mı tor a soofu jūu. ^{XXXI} Sı pāa den a soofu nyā sōon a nebināa bar bu? Kai, sor ba be be ε. Sın le pāa bōō turo wo.

IV

^I Nymıne le sin pāa 'yer a sı sākpa Abraham 'yer, a ye,le nyāna po? ^{II} Ala ı sire jaa Abraham ye,le dōō tor a wo tōmō jūu, won taa tara na ye,le kōō booro ni yoor, tıche a kō naa ı a Nāanmın niem le ε. ^{III} Bo le a Nāanmın gān 'yer? Wo 'yer ika, "Abraham soon de Nāanmın ka a le vñ ka wo ı nitor." (*A Pielfo Gān 15:6*)

^{IV} Pöpāanyā nire wa tōtōmō, a wo sāyar ba ı kofu ε, tıche a wo tōmō sāyar le. ^V Ala le so nire 'lo an ba ı tōmō le ε, tıche won soo a Nāanmın 'lo na ma vñ ka a putudeme ye,le tor, a wo soofu le ma vñ ka wo ı a nitor. ^{VI} A Nāa David mı dōō 'yer a 'yer bir nyāna ni wo ju, na wo 'yer ika, boosōn soo le a 'lo a Nāanmın na vñ a wo ı nitor ka tōmō ba pōō ε. ^{VII} "Boosōn deme le a Nāanmın na vñ a ba bōfosı kō ba, ka a ba yelbebe ala pōō. ^{VIII} Boosōn le a 'lo a sı Soro na ba le sōō a wo yelbier dōō wo ε." (*Yiel Gān 32:1, 2*)

IX A boosön nyāna un a yonmarba tee bon bu, a mi un a bala na ba ηmaa a yoor ε, bon? Si 'yer ika Abraham soofu ven ka wo i nitor. X Nmune le anyāna dōo i ku wo? Won ηmaa a yoor baar le bu won ba ηmaa sere le? A ba i won ηmaa baar ε, tiche won dōo ba ηmaa sere le. XI Nāanmin wa bier man wo a yoor ηmaafu yele, ka a i jāne ika a wo yele tor naa a wo soofu jūu won dōo ba ηmaa a yoor sere ε. Le le wo pāa i a bala jaa na soo de sāa, tiche na baa ηmaa a ba yoi ε, ka a Nāanmin vē a ba i nitor. XII Wo mi i naa bala jaa na ηma a yoi sāa. A ba i yoor ηmaafu tee 'yōo le ε, tiche ban tara a soofu na ba turo ni a le a si sāa Abraham na dōo turo ti wa ηmaa a yoor.

XIII A ba i a nebināa jūu le a Nāanmin dōo tir a nee ku a Abraham ni a wo yon ika bala le na so a wer ε, tiche won i nitor a wo soofu jūu le. XIV Ala i a bala na turo a nebināa le so a wer ε, soofu ba le tara tōnō ε, ka Nāanmin nee won tir mi i poro. XV Bojūu a nebināa waara ni naa Nāanmin suur. A jie 'lo mi a nebināa na ba be ε, a nee borfosu mi ba be ε.

XVI A le jūu, a netraa wa naa a soofu jūu, ka a Nāanmin wāefu na sōo a Abraham yon ba jaa, a ba i a bala na turo a nee tee ε, tiche a bala na tara a Abraham soofu, 'lo le i a si jaa sāa. XVII Nitāa an seb a Nāanmin

gān po, "N maal fo naa a fu i a paal yoo sāa." (A Pielfo Gān 17:5) 'Lo le i a si sāa a Nāanmin sē, a 'lo won soo de, a Nāanmin nyā na ma vē ka kün i vor, na wo ma bool bonu ala na ba dōo be be ε, ka a be be.

XVIII Tiertofu jie ba le be be ε, ti Abraham tara tierto jie, na wo soo de ka a le vē ka wo i a paal yoo sāa, nitāa le a Nāanmin na dōo 'yer ku wo, "Le le a fu yon na wa be." (A Pielfo Gān 15:5) XIX Waa bal a wo soofu po ε, wo māe nyen bōon a wo āgān na kor juol, bojūu yuom kobaa le wo nye ka a Saara mi ab. XX Tiche Abraham ba tara baal a wo soofu po, ni le a Nāanmin na tir a wo nee ε, tiche wo nyen kpēo a wo soofu po, na wo de tir ku a Nāanmin. XXI Wo soon de nuur ayi ika Nāanmin tara na kpēo na maal a le won tir a wo nee. XXII A anyāna le so ka a Nāanmin, vē a wo i nitor. XXIII A 'yerbir na 'yer ika, Nāanmin ven a wo i nitor, a ba seb a 'lo tee 'yōo ε, XXIV tiche a mi un a si bon, Nāanmin mi na ven a si yele ka a tor, sin bala jaa na soo ika, 'lo le sāi a Yesu na i a si Soro a kuu po. XXV A si yelbebe jūu le ba dōo kon wo, tiche ka a Nāanmin sāi wo a kuu po a wo i vor, na wo vē ka si tor.

V

I Won ben vē a si tor a si soofu jūu, si tara na nyā'maar Nāanmin sē tu a si Soro Yesu Kirisito 'yōo. II A

wɔ 'yɔ̃ɔ lɛ sɪ tu nyɛ sɔr a sɪ sɔɔfɔ jũu kpɛ a Nāanmɪn wāɛfɔ nyā pɔ sɪn ben ara a pōpāanyā, na sɪ chɪlɛ a Nāanmɪn tɪr tɪɛrtɔ nyā jũu. ^{III} A ba ɪ lɛ tɛɛ ɛ, tɪchɛ sɪ mɪ chɪlɛ na a sɪ dɔɔyɛ pɔ, bojũu sɪ bɔɔn naa ɪka a dɔɔyɛ lɛ na waan kānyir, ^{IV} ka a kānyir wiil a lɛ fɔn be, ka a lɛ fɔn be mɪ waan tɪɛrtɔfɔ jie. ^V Ka a tɪɛrtɔfɔ jie kō 'yɔ̃ɔ sɪ vā ɛ, bojũu Nāanmɪn kpaar naa a wɔ nɔfɔ 'yɔ̃ɔ a sɪ nyān pɔ, tu a wɔ Sɪɛ 'lɔ won de kɔ sɪ.

^{VI} Yaa nyɛ, a sɔɔ 'lɔ na sɛɛ lɛ, sɪn sɔɔ chɛnɛ ba tara kpɛɔ ɛ, tɪ Kɪrɪstɔ kpɪn kɔ a bala na ba puoro ɛ. ^{VII} An kpɛmɛ naa ɪka nɪɛ na sɔɔn kpɪ kɔ nɪɛ yɛlɛ na tor, amɪnɛ nɪɛ āsɔɔ na tɔɔn sɔɔ kpɪ kɔ nɪɛ na ɪ nɪsɔ. ^{VIII} Tɪchɛ Nāanmɪn wiil a wɔ māɛ nɔfɔ a nɪtɔ kɔ sɪ, a sɔɔ 'lɔ sɪn chɛnɛ ɪ yɛlbɛ-ɪrɛ, Kɪrɪstɔ kpɪn kɔ sɪ.

^{IX} An ben ɪka pōpāanyā wɔ ben vɛ a sɪ tor a wɔ jāi jũu, ŋmɪnɛ lɛ an pāa kaara won faa sɪ yɪn a Nāanmɪn suur pɔ. ^X Bojũu ala ɪ a lɛ sɪn dɔɔ ɪ a Nāanmɪn dɔdɛmɛ, ka a wɔ Bie kũu wa 'maal wɔ kɔ sɪ, a lɛ won ben 'maal sɪ, won faa sɪ naa tu a wɔ nyɛvɔr pɔ. ^{XI} A ba ɪ anyā tɛɛ lɛ ɛ, tɪchɛ sɪ chɪlɛ naa a Nāanmɪn 'yɔ̃ɔ tu a sɪ Soro Yesu Kɪrɪstɔ 'yɔ̃ɔ, tu a 'lɔ 'yɔ̃ɔ sɪn ben nyɛ a 'maalfɔ a pōpāanyā.

^{XII} Nɪtɔ jũu lɛ a yɛlbier kpɛ a wɛr pɔ tu nɪbɔ'yɛn 'yɔ̃ɔ, ka a kũu mɪ tu a yɛlbier 'yɔ̃ɔ mɪ wa, sɔr nyā lɛ a kũu mɪ tu pɔɔ nɪɛ jaa, bojũu ba jaa maal yɛlbier. ^{XIII} Sɛɛ tɪchɛ

ka a Mosesɪ wa bin a nɛɛ, yɛlbier den nie be ka a wɛr pɔ, tɪchɛ lɛ a nɛbināa na ba dɔɔ be be ɛ, ba maa de yɛlbier maal bon ɛ. ^{XIV} Tɪchɛ kũu din nāa yi a Adama sɔɔ tɪ tān a Mosesɪ sɔɔ, na wɔ gba mɪ tɔɔ a bala na ba maal a yɛlbier sɔɔ a nɛɛ a Adama kaar ɛ, Adama lɛ dɔɔ ɪ a 'lɔ na wa wa gāagiɛl.

^{XV} Tɪchɛ a kɔfɔ ba kaara a bɔrfɔ kaar ɛ, bojũu ala ɪ nɪyɔɔ kpɪ naa nɪbɔ'yɛn bɔrfɔ jũu, Nāanmɪn wāɛfɔ nɪ a wɔ kɔfɔ ala na wa tu a nɪbɔ'yɛn Yesu Kɪrɪstɔ wāɛfɔ jũu, na yaar kɔ nɪyɔɔ gar a lɛ. ^{XVI} A Nāanmɪn kɔfɔ gba ba nyɛtāan a nɪbɔ'yɛn yɛlbier 'lɔ ɛ. 'Yɛr tɔɔrfɔ tun a yɛlbɛ bɔ'yɛn 'lɔ na wɔ waan sɔɔfɔ, tɪchɛ a kɔfɔ mɪ tun a bɔrfɔsɪ yɔɔ pɔ, naa waan torfɔ. ^{XVII} Bojũu ala ɪ a nɪbɔ'yɛn bɔrfɔ jũu kũu din nāa tu a nɪbɔ'yɛn 'lɔ 'yɔ̃ɔ, ŋmɪnɛ lɛ a bala na nyɛ a Nāanmɪn wāɛfɔ nɪ a kɔfɔ 'lɔ na ɪ a torfɔ, na din nāa a ba nyɛvɔr pɔ tu a nɪbɔ'yɛn Yesu Kɪrɪstɔ 'yɔ̃ɔ.

^{XVIII} An ɪ nɪbɔ'yɛn bɔrfɔ jũu lɛ waan sɔɔfɔ wa 'yɔ̃ɔ a nɪbɛ ba jaa, lɛ lɛ so nɪbɔ'yɛn mɪ na maal ka a tor, mɪ lɛ vɛ ka a nɪbɛ ba jaa tor na ba nyɛ nyɛvɔr. ^{XIX} Nɪtāa lɛ a bawɔnɔ bɔ'yɛn na vɛ ka a nɪyɔɔ ɪ yɛlbɛ-ɪrɛ, lɛ mɪ lɛ a tu nɪbɔ'yɛn na tu Nāanmɪn nɛɛ mɪ vɛ, ka a nɪyɔɔ mɪ ɪ nɪtorsɪ.

^{XX} A nɛɛ pɔɔn 'yɔ̃ɔ, ka a bɔrfɔsɪ mɪ waa. Tɪchɛ jie 'lɔ a yɛlbier na pɔɔ 'yɔ̃ɔ,

Nāanmın wāefo ma pɔɔn 'yɔɔ gar a le. ^{XXI} Nıtāa le a yelbier na di nāa a kūu pɔ, le mı le a Nāanmın wāefo na di a nāa tu a yeltorsı pɔ, na wɔ waan nyevor na ba tara baarfɔ ε, tu a Yesu Kırısıto na ı a sı Soro 'yɔɔ.

VI

^I Sı pāa 'yer ıka bo? Sı chene ıre a yelbier tıche ka a Nāanmın wāefo pɔɔɔ 'yɔɔnɔ? ^{II} Kai, sɔr ba be be ε! Sı kpin kɔ yelbier, ımıne le a ı a sın le chene be a pɔ? ^{III} Bı yaa bɔɔ ıka a sın bala jaa na so a Nāanmın kɔɔ, wɔ pɔl sı 'yɔɔ a Yesu Kırısıto pɔ, a sı lɔɔ kpin wɔ nı a wɔ kūu pɔ ε? ^{IV} A le jūu, ba ũu sı naa a kɔɔ pɔ, a kūu kaar, ka a le a Kırısıto na dɔɔ ır a kūu pɔ, tu a Sāa tır pɔ, ka sı mı na be be tara nyevor paalaa.

^V Ala ı sın nı 'lo 'mantaa a wɔ kūu pɔ, sın nı 'lo na 'mantaa ır a kūu pɔ. ^{VI} Sı bɔɔn naa ıka a sı āgān koraa pɔɔ naa a Kırısıto 'yɔɔ, a ba kpan wɔ a be a daa ju, ka a yelbier āgān ba le tara kpɛɔ a sı 'yɔɔ, saa le ı a yelbier gbāgbaar ε. ^{VII} Bojūu nıre 'lo jaa na kpi, wɔ yin yelbier pɔ.

^{VIII} Ala ı sın nı Kırısıto le 'mataa kpi, sı sɔɔ naa ıka sın nı 'lo le na 'mataa be be tara a nyevor. ^{IX} Bojūu sı bɔɔn naa ıka a Kırısıto na ır a kūu pɔ, wɔ kɔ le kpi go ε, kūu ba le tɔɔ wɔ ε. ^X A kūu won kpi, wɔ kpin kɔ yelbier gbɛbɔ'yen kɔ nıre jaa, tıche a wɔ nyevor pɔ won be, wɔ ben be kɔ

Nāanmın. ^{XI} A le ne nı wɔ ju mı le ıka, yı kaa a yı māe ıka, yı kpin kɔ yelbier, tı be be kɔ Nāanmın, Yesu Kırısıto jūu.

^{XII} A le jūu, yı ta sɔɔ ka yelbier le di nāa a yı āgān nyān na kpi ka yı turo a wɔ dɛer bɔfɔ ε. ^{XIII} Yı taa ıre wa diere a yı āgān jie āsɔɔ jaa kɔɔ yelbier maalfɔ ε, ka a ı putuyele tɔtɔbomo ε. Tıche yı sɔɔ de a yı māe kɔ a Nāanmın, nıtāa nıbe na yı kūu pɔ tara nyevor, na yı sɔɔ de a yı āgān jıir kɔ wɔ, ka a ı yeltorsı tɔtɔbomo. ^{XIV} Bojūu, yelbier ba le ı a yı nıkpɛε ε, bojūu yaa chene be a Mosesı nebināa pılem ε, tıche yı ben a Nāanmın wāefo pılem.

^{XV} Ka bo go? Sı chene ıre a yelbier bojūu sın ba le chene be a neε pılem ɔ, tı be a wāefo pılem bı? Kai, sɔr ba be be ε! ^{XVI} Yaa bɔɔ ıka ala ı fɔ wa den fɔ māe kɔ nıre na fɔ turo a wɔ neε gbāgbaa kaar, fɔ ın gbāgbaa kɔ a nıre 'lo neε fon turo, ka yelbier gbāgbaa le fɔ ı a 'lo na chiine a kūu pɔ, bı a Nāanmın neε tufɔ 'lo mı na chiine nı fɔ a yeltorsı jie. ^{XVII} Tıche n puor Nāanmın yāan, yın dɔɔ gba ı a yelbier gbāgbaar, tı yı wa sɔɔn naa a yı nyāa wɔ jaa na yı de a yı māe 'yɔɔ a wiilfo nyā pɔ. ^{XVIII} Nāanmın faa yın yin a yelbier pɔ a yı so yı māe, na yı heb yeltorsı gbāgbaar.

^{XIX} Nısaal 'yer le n de man a yı āgāma yın ba tɔɔnɔ nyɔɔɔ jūu. Nıtāa le yın

dõo ma de a yɪ āgān jiiir ka a ɪ gbāgbaar kɔ a ala na ba vɛl ɛ, naa ma pɔɔɔ putuyele 'yõõõ, põpāanyā 'lo, yɪ de a yɪ mǎe ka a ɪ yeltorsɪ nɪ cheche ɪfɔ gbāgbaar. ^{XX} Yɪn dõo ɪ a yelbier gbāgbaar, a yeltorsɪ ba so yɪ ɛ. ^{XXI} Tõnõ buor le yɪ nye yin a sõo 'lo a yelsɪ ala na ben ɪ vǎ a põpāanyā? A bomo ala baarfɔ daar ɪn kũu. ^{XXII} Tɪche põpāanyā, Nāanmɪn na ben faa yɪ yin a yelbier pɔ a yɪ ɪ a wɔ gbāgbaar, a tõnõ yɪn nye ɪn cheche ɪfɔ ka a baaraa ɪ nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ. ^{XXIII} Bojũu yelbier sǎyar ɪn kũu, tɪche ka a Nāanmɪn kɔfɔ ɪ nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ, tu a Yesu Kɪrɪstɔ na ɪ a sɪ Soro 'yõõ.

VII

^I Yaa be bõo ɛ, yeer, n 'yere na kɔɔ a bala na bõo a nebināa ɪka a nebināa ma tõon nɪre na chene nɪ nɪbir ɛ? ^{II} De man pɔɔ na kul sɪre, a nee lũ won mar a sɪre ka wɔ chire dayuo na gān wɔ, a sɪre na chene ba kpi ɛ, tɪche a sɪre wa kpi, a kul taa nee 'lo ba le lũ wɔ go ɛ. ^{III} 'Lo wa tɪ ir dayuo a sɪre na chene vɔɔ, ban 'yer naa ɪka wɔ sõo naa. Tɪche ala ɪ a sɪre kpi naa, a nee ba le lũ wɔ go ɛ, ala ɪ wɔ gba na kul dayuo, waa sõo ɛ.

^{IV} Le le, n yeer yɪ mɪ kpin kɔ a nebināa tu a Kɪrɪstɔ āgān pɔ, ka yɪn be be kɔ nɪyuo, a 'lo na ir a kũu pɔ ka sɪn tõo wõ wõmõ kɔ Nāanmɪn. ^V Bojũu a sõo 'lo a yelbier āgān na so sɪ,

ka a yelbier vɔlaa ma de a nebināa tõnõ nɪ tõmõ a sɪ āgān pɔ a sɪ wõnõ kũu wõmõ. ^{VI} Tɪche põpāanyā, sɪ kpin kɔ a 'lo na dõo lũ sɪ, sɪ son sɪ mǎe yɪ a nebināa 'lo pɔ, na sɪ pāa tõnõ a sɔpaalaa nyā pɔ na ɪ a Nāanmɪn Sɪe na ba ɪ a sɔkora a ban sɛb 'yõõ a gān pɔ ɛ.

^{VII} Bo le sɪn le 'yer go? A nebināa ɪn yeldɛer bu? Kai, sɔr ba be be ɛ! Waa ɪ yeldɛer ɛ. Sɪre jaa n kõ naa bõo yelbier ɛ, ala ɪ a nebināa ba be be ɛ. Bojũu n kõ naa bõo jɛlfɔ ɛ, ala ɪ a nebināa ba ta 'yer ɪka, "Taa jɛle nɪre bon ɛ." (A *Yifɔ Gān*

20:17) ^{VIII} Tɪche a yelbier far kpe na wɔ nye sɔr a nebināa sɛ vɛ ka n wõ jɛlfɔ jaa burɔ vɔlaa. A nebināa baa be be ɛ, yelbier ɪn bõkũu. ^{IX} ɪn dõo be be ba bõo a nebināa ɛ, tɪche a nebināa na wa wa, yelbier faan a nyevɔr, ka a kũu kɔ ma. ^X Be le n nye ɪka a nebināa 'lo naa waan nyevɔr, kũu le wɔ bar tɪ waan.

^{XI} Bojũu a yelbier nyen sɔr a nebināa na kɔ wɔ, a wɔ far kpe na wɔ bel ma, ka a tu a nebināa nyā pɔ, ka a kũu kɔ ma. ^{XII} A le jũu, a nebināa ɪn cheche, ka a nebināa 'yer mɪ ɪ cheche, naa tor ɪ vɪla. ^{XIII} Bon 'lo na ɪ bõvɪla pāa lɛb kũu wa kɔ ma? A ba ɪ le le ɛ. Tɪche n bõon naa ɪka a ɪn yelbier, na a lɛb kũu kɔ ma tu a bon 'lo na ɪ vɪla pɔ. A tu naa 'yer bināa pɔ, ka bier na ɪ yelbier sɪre jaa.

^{XIV} Sɪn bõon naa ɪka a nebināa ɪn Nāanmɪn Sɪe bon

le, tiche ka a maa i āgān yelbier na da ka n i a wo gbāgbaa. ^{XV} N maa bōo a le in maala ε, bojūu a ala in bōoro ika n maal n maa maal ε, tiche a ala in 'laar le n ma maala. ^{XVI} Ala i n ma maala naa ala in ba bōoro ika n maala ε, n soo naa ika a nebināa in vīla. ^{XVII} An ben be a le, a ba i maa mae le bōon ti ure ε, tiche a yelbier 'lōnō na be a n po le ure. ^{XVIII} N bōon naa ika yelvīla jaa ba be a n 'yōo ε, a maa yelbier āgān tee le. Bojūu n ma bōoro naa ika n maal vīla ti naa maa tōo maal ε. ^{XIX} Bojūu a ala in maala ba i a vīla ala in bōoro a maalfō ε. Kai, a bier ala in ba bōoro a maalfō le, ala le n ma maala. ^{XX} Pōpāanyā, ala i n maala naa a ala in ba bōoro ika n maal ε, a ba le i maa le le maala go ε, tiche a yelbier 'lōnō na be a n 'yōo le maala.

^{XXI} Le le, n nyen a le a nebināa na tōnō, maa wa bōoro ika n maal vīla, a yelbier le ma too gbūr ma jaa yē yē. ^{XXII} N bōoro naa Nāanmīn nebināa ni a n pōo wo jaa, ^{XXIII} tiche n nye naa a nebināa āsoo na tōnō ni a n āgān jīir amīne. Wo jeeere ni naa a n tier na wo maal ma ka n i a yelbier nīpōoraa a n āgān jīir pō. ^{XXIV} Nijarma le n pāa i! An le na faa ma yin a yelbier āgān nyā na chiine ma a kūu jie? ^{XXV} Nāanmīn son puorfō tu a Yesu Kīrisito na i a si Soro 'yōo! A maa mae a n tier pō, n in a Nāanmīn nee gbāgbaa, tiche a n yelbier

āgān mi i gbāgbaa ko a yelbier nee.

VIII

^I A le jūu pōpāanyā, yele ba pōoro a bala na be a Yesu Kīrisito 'yōo ε. ^{II} A tun a Yesu Kīrisito 'yōo jūu, a nee 'lo na i a Nāanmīn Sīe nyevor faa man yin a nee 'lo na i yelbier ni kūu pō. ^{III} Bojūu a bon 'lo a Mosesi nee na ba dōo tara kpēo na maal ε, a si yelbier āgān na bal bar, Nāanmīn maal naa na wo tō a wo mae Bie a wo nyetāan a sūn na maala a yelbier kaar a wo wa i a yelbier bōoro bon. Le le wo soo yelbier a nīsaal pō bar, ^{IV} ka a le a Mosesi nebināa na bōoro ka a see a si 'yōo, a si kō le turo a le a yelbier āgān na bōoro ε, ti turo a le a Nāanmīn Sīe na bōoro.

^V A bala na turo a ba yelbier āgān, ba den a ba tier 'yōo a ala na i a āgān volaa pō, tiche a bala mi na turo a le a Nāanmīn Sīe na bōoro, mi den a ba tier 'yōo a ala a Nāanmīn Sīe na bōoro. ^{VI} Yelbier soo tier in kūu, tiche a tier 'lo a Nāanmīn Sīe na so in nyevor ni nyā'maar. ^{VII} A yelbe-ure tier ma 'laar Nāanmīn, wo maa siir wo mae ko a Nāanmīn nee ε, wo mi kō tōo i ε. ^{VIII} Bala na turo a le a ba āgān na bōoro, kō tōo pel Nāanmīn pōo ε.

^{IX} Yin 'lo ba le turo a le a yelbier āgān na bōoro ε, tiche yi turo naa a le a Nāanmīn Sīe na bōoro, ala i a Nāanmīn Sīe ben a yi 'yōo. Ala i āsoo jaa ba wa

tara a Kirisito Sɪe ε, waa ɪ a Kirisito tɔɔr ε. ^X Tɪche ala ɪ Kirisito ben a yɪ 'yɔɔ, a yɪ āgān kpi naa a yelbier jūu, tɪche ka a yɪ sɪr tara nyevɔr a yeltorsɪ jūu. ^{XI} Ala ɪ a Nāanmɪn Sɪe 'lɔ na sāi a Yesu a kūu pɔ, ben a yɪ 'yɔɔ, 'lɔ na sāi a Kirisito a kūu pɔ, na kɔn a yɪ āgān kūn nyevɔr tu a wɔ Sɪe pɔ, a 'lɔ na be a yɪ 'yɔɔ.

^{XII} A le jūu n yɛɛr, sɪ din sān, tɪche a ba ɪ a sɪ yelbier āgān nyā le ε, a sɪn turo a le won bɔɔrɔ ε. ^{XIII} Bojūu ala ɪ yɪ turo naa a le a yɪ yelbier āgān na bɔɔrɔ, yɪn kpi naa, tɪche ala ɪ yɪ den a Nāanmɪn Sɪe kōn a āgān ma maal bidebe bar, yɪ ben a nyevɔr sɔr pɔ. ^{XIV} Bojūu bala jaa a Nāanmɪn Sɪe na chiine, bala le ɪ a Nāanmɪn bibiir. ^{XV} A ba ɪ a Nāanmɪn Sɪe won kɔ yɪ, waa maala yɪ gbāgbaar ka a dābāe kɔrɔ yɪ go ε, tɪche wɔ kɔ yɪn a wɔ Sɪe a yɪ lieb a wɔ bibiir. A Sɪe nyā le sɪ ma de bɔɔlɔ wɔ, "N Sāa Nāanmɪn." ^{XVI} A Nāanmɪn Sɪe mǎe din dāasɪe nɪ a sɪ sɪr ɪka sɪ un Nāanmɪn bibiir. ^{XVII} Pōpānyā, ala ɪ sɪ ɪ naa Nāanmɪn bibiir, sɪn le so a bōsōn ala a Nāanmɪn na tɪr a wɔ nɛɛ, 'matāan a Kirisito. Ala ɪ sɪre jaa, sɪ lōɔn won di a wɔ dɔɔye, le le sɪ mɪn 'matāan wɔ pō a wɔ tɪr.

^{XVIII} N man nyɛ a sɪ dɪna dɔɔye ka waa jā bon ε, un de man a Nāanmɪn tɪr 'lɔ na wa nyɪr a sɪ sē. ^{XIX} A bōmaalsɪ a jaa nyonyɔlɔ naa

chile nɪ a Nāanmɪn bibiir won wa vē a ba nyɪre. ^{XX} Bojūu a bōmaalsɪ a jaa ben a āgān sal pīlem an ba ɪ a ba mǎe bɔfɔ ε, ^{XXI} tɪ ɪ a 'lɔ na maal ba bɔfɔ, na wɔ chene tara ba nɪ tɪer sō, ɪka a Nāanmɪn na wa faa ban yin a gbāgbaa 'lɔ na sōɔnɔ kpe a mǎe sofɔ 'lɔ na ɪ a Nāanmɪn bibiir tɪr pɔ.

^{XXII} Bojūu sɪ bōɔn naa a bōmaalsɪ a jaa na hōnɔ, ka a ɔɔrɔ ba fɪka pɔɔ na dɔɔrɔ yɪ a le daar jaa wa tǎn a dɪna. ^{XXIII} A ba ɪ le tɛɛ le ε, tɪche a sɪn mǎe le tara a Nāanmɪn Sɪe kɔfɔ bidɔɔ, mɪ ɔrɔ a sɪ pɔɔm na sɪ nyonyɔlɔ chele nɪ won wa lieb sɪ a wɔ bibiir, nɪ a faafɔ won wa faan a sɪ āgāma. ^{XXIV} A tɪertɔ nyāna jūu le sɪ nyen a faafɔ. Tɪche bon fon nyen nɪbir, fɔ maa le tara a wɔ tɪer go ε. An le ma tɪere bon won tara baar? ^{XXV} Tɪche ala ɪ sɪ tɪere na bon sɪn ba tara sere ε, sɪ ma din kānyir chele.

^{XXVI} A le nɪ wɔ ju mɪ le a Nāanmɪn Sɪe ma sōnɔ sɪ a sɪ balfɔ pɔ. Saa bōɔ a le sɪn taa ma sɔɔr a Nāanmɪn ε, a Nāanmɪn Sɪe mǎe le ma de hōnɔfɔ 'lɔ sɪn kō tōɔ man a 'yerbie ε, na wɔ ma sɔɔrɔ kɔrɔ sɪ. ^{XXVII} Nɪre 'lɔ na ma chel a sɪ nyāa bōɔn a Nāanmɪn Sɪe tɪer, bojūu a Nāanmɪn Sɪe nyāna le sɔɔrɔ a Nāanmɪn kɔrɔ a wɔ nɪbe nɪ a le won bɔɔrɔ.

^{XXVIII} Sɪ bōɔn naa ɪka a ye le a jaa pɔ, Nāanmɪn ma tōn ka a ɪ sō kɔ a bala na nō wɔ, a bala won tu a wɔ tɪer pɔ bɔɔl. ^{XXIX} Bojūu bala a

Nāanmın na de nie bōon na wō chel ir ka ba lieb kaara a wō Bie kaar, ka won ı a yeer ba jaa pō Bidadō. ^{XXX} A bala won de nie ir, bala le wō buol, a bala won buol, bala le wō v̄e ka a ba yelee tor, a bala mı won v̄e ka a ba yelee tor, bala mı le wō 'yōo tur.

^{XXXI} Bo le sın pāa 'yer nı a yelee nyāna? Ala ı Nāanmın ben a sı s̄e, an le na tōo jeb sı? ^{XXXII} A 'lo na ba mōo sı a wō m̄e bie ε, tiche na wō soo bar sor ka ba kō wō a sı jūu, bo le na ηmaa wō sor ka wō kō de a wō w̄eefu 'matāan a bomo a jaa kō sı ε? ^{XXXIII} An le na tōo 'yer 'yer dōol a bala a Nāanmın na ir? Nāanmın m̄e le maal ba a ba tor. ^{XXXIV} An 'lo le na tōo 'yōo ba 'yer? Nıre jaa ba be be ε. A Yesu Kırısıto nyā na kpı, 'lo le a Nāanmın mı s̄aı ka wō ir ı v̄or na wō ara Nāanmın nūsōo jie, 'lo le sooro a Nāanmın koro sı. ^{XXXV} An le na tōo tōo sı yin a Kırısıto nōfo nyā pō? Wōm, bu woor, bu gefu, bu kō, bu sal'moor, bu dooye, bu ban na kō sı nı soo? ^{XXXVI} Nıtāa le an seb a Nāanmın gān pō, "A yı jūu, sı ma tuor kūu bıbir jaa. Ba ma kaa sın fıka piir ban chiine nı kōkōe ηmafō jie." (*Yiel Gān 44:22*) ^{XXXVII} Kai, a anyāna a jaa pō, sı ı naa tōtōonbo tu a 'lo na nō sı 'yōo. ^{XXXVIII} Bojūu n bōon sıre jaa ıka kūu, bu nyevor, bu malakası, bu a sıdebe, bu ka dına le, bu nıdaar, bu ka kpāen dēme le, ^{XXXIX} ka dofō le, bu suufō le, bu bon

jaa na be a bōmaalsı pō le, āsoo jaa kō tōo tōo sı yin a nōfo a Nāanmın na nō sı a sı Soro Yesu Kırısıto 'yōo ε.

IX

I Yelm̄e le n 'yere a Kırısıto 'yōo, n ba ηmara jırsı ε, a n tıer mı din d̄aasıe a Nāanmın Sıe pō. ^{II} Nıbaal kpe man tı pōn bar, ka woor see ma a nyāa. ^{III} An taa nōmō ma naa ıka n ben pō'yōofu pō naa ba le p̄oo a Kırısıto pō ε, a n yeer İsrıl nıbe jūu, bala le ı a n m̄e nıbe. ^{IV} A İsrıl nıbe bala le a Nāanmın de ka ba ı a wō bıbiir, na wō kō ba a wō tıur nı a netırsı won pōn ba, na wō kō ba a nebināa, nı a le ban na puoro wō a wō puorfō yir nı a neer won tıur kō ba. ^V Bala le ı a s̄aakp̄amıne, a ba pō le ba bıer a Kırısıto mı na ı a nısaal yı, na wō ı a Nāanmın kaara a bomo a jaa, 'lo le ban peere bıbir jaa. A ı a le.

^{VI} A ba ı fıka a Nāanmın 'yer ın faa ε, bojūu a ba ı a bala jaa ban dōo a İsrıl nıbe pō, ba jaa le ı a İsrıl nıbe ε. ^{VII} A ba ı baa yı a wō par pō ε, ba jaa baa ı Abraham bıbiir ε, tiche Nāanmın dōo tıur nee kō a Abraham ıka, "İsaaku 'yōo le a fı yon na yı." (*A Pıelfō Gān 21:12*) ^{VIII} A ba ı a āgān vaar bıbiir le ı a Nāanmın bıbiir ε, tiche a bıbiir bala a Nāanmın na tıur a nee a wō dōo, bala le wō kaa a ba ı Abraham bıbiir. ^{IX} Bojūu nıtō le a Nāanmın dōo tıur a nee 'yer, "A daar wa ta, ın lieb wa ka a Saara dōo

dabile.” (A *Pielfo Gān* 18:10, 14)

X A ba ɪ anyã tee le ε, tiche a Worbeka dɔɔn dabil ayi ka ba sãa ɪ bõ'yen tee na ɪ a sɪ sãakpã Isaaki. XI Sere ti ka wo wa dɔɔ a yibe banyãna, baa mi maal yele jaa vɪla bu dɛer ε, ti nitõ le a ɪ ɪka a Nãanmin bɔfo pɔ le wo ma tu ir a nɪre. XII A kõ ɪ a fo tɔmõ jũu ε, tiche a 'lo na boɔl fo. Nãanmin 'yer kɔ a Worbeka, “A yekarma na tɔnõ na korɔ a yebile.” (A *Pielfo Gān* 25:23) XIII Le mi le a seb a Nãanmin gān pɔ, “N nɔn Jekɔb tiche naa 'laar a Esau.” (Malakai 1:2, 3)

XIV Bo le sin pãa le 'yer? Nãanmin in nɪfilefile bu? Kai. Sɔr ba be be ε! XV Bojũu wo 'yer kɔ a Mosesi, “Nɪre 'lo in na kaa nɪbaal le in na kaa nɪbaal, naa maal vɪla kɔ a 'lo in na maal vɪla kɔ.” (A *Yifɔ Gān* 33:19) XVI A le jũu a ba ɪ le nɪre na bɔɔrɔ ε, bu na tɔnõ le ε, tiche a yin Nãanmin nɪbaal kaafɔ pɔ. XVII Bojũu Nãanmin dɔɔ 'yer kɔ a Ijipiti nãa Faaro ɪka yaa, “Maa le bin fo a yele nyãna jũu, ɪka n wiil a n kpɛɔ a fo 'yɔɔ, ka ban boɔl a n yuor a wer wo jaa.” (A *Yifɔ Gān* 9:16) XVIII A le jũu, Nãanmin ma kãan nɪre 'lo won bɔɔrɔ nɪbaal, a 'lo wo min bɔɔrɔ, wo ma vɛn ka a wo nyãa kpɛmɛ.

XIX Iɔsɔ na sɔɔr ma naa ɪka, “Bo le so ka a Nãanmin na de yele dɔɔl sɪ? Bojũu nɪre jaa kõ tɔɔ tɔr a le a Nãanmin na bɔɔrɔ ε?”

XX Tiche fõɔ mi nɪ ana, nɪsaal na fon 'yer lier Nãanmin? “Laa na tɔɔn sɔɔr a 'lo na me wo ɪka, 'Bo le fo me ma a nitõ ɔ?” (Isaiya

29:16) XXI A lamɪere ba tara sɔr ɪka wo de a yɔɔr bõ'yen 'lɔnõ men bɔɔdɔɔ tiche men ladiraa ε?

XXII Bo le, ala ɪ Nãanmin le kaa ir ɪka wo wiil a wo suur na wo vɛ a ba bɔɔn a wo kpɛɔ, ti na wo chene tara kãnyir nɪ a bonɪ ala won choɔr gun a sɔɔ barfo? XXIII Bo le, ala ɪ wo maal a nitõ ɪka a bonɪ ala na ɪ a wo nɪbaal bomo, ka a bɔɔn a wo tur tɔnõ, a bala won de nie choɔr gun a wo tur, XXIV a sin gba wo mi na boɔl, na ba ɪ a Juu nɪbe tee ε, tiche na wo boɔl a bala na ba ɪ a Juu nɪbe mi? XXV Nitãa le a Nãanmin na vɛ ka a wo 'ye'yere Hosea seb a wo gān pɔ, “In boɔl ban a maa nɪbe, a bala na ba ɪ a n nɪbe ε, naa boɔl wo a n nɪ nɔ naa, 'lo na ba dɔɔ ɪ a n nɪ nɔ naa ε.” (Hosea

2:23) XXVI Ka wo seb a nitɔnõ an ɪ a jie 'lɔnõ won 'yer ɪka, “Yaa ɪ a n nɪbe ε, bala naa le ban le boɔl a Nãanmin vor bibiir.” (Hosea 1:10)

XXVII Isaiya mi dɔɔ mɔɔl a Iɔral nɪbe na wo 'yer, “Ala ɪ a Iɔral nɪbe gba waan fɪka man neε bire, a bālãa bala na wa che, le na nye faafɔ. XXVIII Bojũu a sɪ Soro na pɔɔn naa a wo 'yer tɔɔrfɔ na wo ŋmaa a ju.” (Isaiya 10:22, 23)

XXIX Isaiya dɔɔn de nie 'yer, “Ala ba ɪ a sɪ Soro na ɪ a gãdaa jaa gãdaa sɔɔ le dɔɔ

bar a si par ηmaa ε, sin taa mi nyool kaara a Sodom ni a Gomora tēn kaar." (Isaiya 1:9)

XXX Bo le sin pāa le 'yer? A bala na ba i a Juu nibe ε, na ba dōo turo a yeltorsi ε, bala le be tara yaa. A ba ye le tor naa ban tara soofu juu. XXXI Tiche a Isiral nibe na turo a yeltorsi ba tara yaa ε, XXXII Bo le so? Bojūu baa turo ni soofu ε, ti turo ni tōmō, na ba bār a kōsir bāraa. XXXIII Nūtāa le na seb a Nāanmūn gān pō a wō 'yer, "Nyε, n bin a kōsir be a Jiyon ka nibe na bāra ni a pie 'lo na vē ka ba loro, ka nire 'lo jaa na soo de wō, vā kō kpe wō ε." (Isaiya 8:14)

X

I N yeer, le a n nyāa na buoro ka n suoro ni Nāanmūn le ika, a Isiral nibe ba nye faafu. II Bojūu in tōon di a ba dāaste ika ba tara na nibijie ni a Nāanmūn ye le, tiche bōofu le ba pō a ba nibijie pō ε. III Ban ba bōo a Nāanmūn yeltorsi ε, ti na ba buoro ika ba bin a ba mae yeltorsi, baa siir ba mae kō a Nāanmūn yeltorsi ε. IV Kirisito le i a nebināa tēfu jie, ka nire jaa na soo de wō, won vēn ka a ninyine ye le tor.

V Nūtō le a Mosesi man a le a nebināa na ma vē ka nire ye le tor, "A nire 'lo na maala a le a nebināa na 'yer, na tara na nyevor." (Mosesi Gāma Na Tu Ata 18:5) VI Tiche a yeltorsi ala na yire a soofu pō 'yer naa, "Ta tier a fu

nyāa pō suor ika, 'An le na do a saaju?' (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 30:13) Ka a le wiil ika, ti tara a Kirisito suu waan. VII Bi suor a fu mae ika, 'An le na chen a kpīi tēe?' " (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 30:13) Ka a le wiil ika, ti ir a Kirisito a kūu pō waan. VIII Tiche bo le a 'yer a Nāanmūn gān pō? "A 'yer gbor fu naa, a ben a fu neε pō, naa be a fu nyāa pō." (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 30:14) Ala le i a soofu 'yer nyā sin moolo. IX Ala i fu haan a fu neε chiir a fu pō 'yer ika, "A Kirisito le i a Soro," na fu soon a fu nyāa wō jaa ika, Nāanmūn ir won a kūu pō, fon nyen faafu. X Bojūu a fu nyāa 'lo fon soo den le na vē ka a fu ye le tor, ka a fu neε 'lo fon haan 'yer le na faafu. XI Nūtāa le an seb a Nāanmūn gān pō, "Nire 'lo jaa na soo de wō, vā kō kpe wō ε." (Isaiya 28:16) XII Bojūu tēe taa ba be a Juu nire ni a 'lo na ba i a Juu nire ε. A Soro bō'yen 'lōnō le i ba jaa Soro, na wō sōnō a bala jaa na buolo a wō yuor. XIII Bojūu a seb a Nāanmūn gān pō ika, "Bala jaa na buolo a Soro yuor ika wō sōo ba, na nyen faafu." (Joel 2:32)

XIV Nmine le ban ire wa buol a Nāanmūn 'lo ban ba soo ε? Nmine le ban i wa soo a nire 'lo ban ba wō a wō 'yer ε? Nmine le ban ire wa wō a wō 'yer ka nire kōo ba wa mool a wō 'yer kō ba ε? XV Nmine le ban ire wa

mool ka baa tō ba ε? Nūtāa le an seb a Nāanmūn gān pō, “Nyε le a bala na waara ni a 'yer nōō gbεε na vīele ka.” (Isaiya 52:7)

XVI Tiche a ba ι a Isral nibe ba jaa le lieb kaa a 'yer nōō nyā ε. Bojūu Isaiya dōō suor, “Sī Soro, an le sōō de a sī 'yer?” (Isaiya

53:1) XVII Sire jaa le ιka 'yer fon ma wō pō le fō ma sōō, ka a 'yerbie ala ban wō in a Kirusito 'yer. XVIII Tiche ka n suor, a mō baa wō naa ε? Sire jaa le ba wō naa naa. “A ba kōkōr yin de jie wō jaa, ka a ba 'yer ti ta a wer tēefō jie.” (Yiel Gān

19:4) XIX N le suor kaa go, a mō a Isral nibe ba bōō a par ε? Mosesi dōō de nie 'yer, “A bala na ba ι paal ε, in maal ba naa ka nyuur kpe yi, naa le maal a paal 'lo na ba bōō bon jaa ε, ka suur kpe yi.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 32:21) XX Ka Isaiya mi ba dōō jo dābāε ε, ti 'yer ιka, “A bala na ba dōō suor suor ma ε, ba nye ma naa, n wiil naa n māε kō a bala na ba dōō suor ma ε.” (Isaiya 65:1) XXI Tiche a Isral nibe 'lo, nūtō le wō 'yer, “Bībir jaa le n ma tur a n nuur buōō a bibawōnsi ni a nidebe, na turo a sōi ala na ba vīele ε suor a ba māε tīersi bōbōorsī.” (Isaiya 65:2)

XI

I N pāa suor naa, a Nāanmūn ben tōr a wō nibe bar bī? Kai! A maa māε in a Isral nire, naa ι a Abraham yōō yi a Benjamin bōrō pō.

II Nāanmūn ba tōr a wō nibe bar ε, bala le wō de nie bōō. Yaa bōō a le a Nāanmūn gān na 'yer, le a Elaija na dōō suor Nāanmūn waala dōōō a Isral nibe, III “N Soro, ba kun a fō 'ye'yerbe, na ba wel a fō bōōr lofō jīir bar. Maa tēε le che, ti a ba bōōrō a n kōfō.” (Nāmine Gān Dōō 19:10, 14) IV Bo le a Nāanmūn 'yer kō a Elaija? Wō 'yer naa, “N chene na tara nibe tur ata kōōr anūu (7,000) na ba gbur dumo puor a tī Baal ε.” (Nāmine Gān Dōō 19:18) V Le mi le a dīna, nibe bamine che naa ka Nāanmūn na ir ba a wō wāefō jūu. VI Ala be ι a wāefō jūu le, a ba le ι tōmō 'yōō le go ε, ka le ba le ε, a wāefō kō le ι wāefō le go ε.

VII Bo pāa le? A ala a Isral nibe na suor nibe nibe baa nye ε, tiche a bala a Nāanmūn na ir le nye. Ka a bala na che kpēme a ba nyāa. VIII Nūtāa le an seb a Nāanmūn gān pō, “Nāanmūn vēn ka ba ι jaa burtūm wa tān a dīna. A ba nibe ala maa tōō nye bon ε, ka a ba tobo ala maa tōō wō 'yer ε.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 29:4) IX A Nāa David mi dōō 'yer a ba 'yer a wō gān pō, “Vē ka a ba bōdiir difō jie ka a lieb bōnyōorsī ni cheεr, ka a ι a ba bār lofō jie ni a ba sāyar. X A ba nibe a jōō, a ba kō tōō nye jaa ε, na ba kab gōmō kō le tōō dōl ε.” (Yiel Gān 69:22, 23)

XI N le suor go, ba ben bār na lo na ba kō tōō ir jaa ε? A ba ι le ε. A ba maal bōrfō

jūu, a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, nyen faafɔ ka nyuur na kpe a Isiral nibe. ^{XII} Tiche ala ɪ a ba maal bɔrfɔ vɛn ka a wer wɔ jaa le, ka a ba bɔrfɔ mɪ le a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, a bala mǎε wa pɔɔ ŋmɪne le an kaara!

^{XIII} Yɪn na ba ɪ a Juu nibe le n 'yere kɔɔ, an ben ɪka maa le a Nāanmɪn ir tɔ̃ a yɪ pɔ, ka n ɪ a nitɔ̃nǎa a yɪn na ba ɪ a Juu nibe pɔ. N mɔ̃ɔn nɪbir nɪ a tɔ̃mɔ̃ nyǎ. ^{XIV} A maa tier le ɪka nyuur wɔ kpe a maa mǎε nibe ka n tɔ̃ɔ a bamɪne faa. ^{XV} Bojūu ala ɪ a ba tɔr barfɔ ɪn 'maalfɔ kɔ a wer, ka a Nāanmɪn le wa de ba, ŋmɪne le an kaara, a kɔ̃ kaara fɪka nɪre na yɪ kūu pɔ tara nyevɔr ε? ^{XVI} Ala ɪ fɔ den a paanɔ̃dɔ̃ kɔ Nāanmɪn, a paanɔ̃ ala na che, a jaa ɪn cheche. Ala ɪ fɔ den a tɪe nyɪr kɔ Nāanmɪn, a tɪe wɪlsɪ mɪ ɪn cheche.

^{XVII} Ala ɪ ba 'mel a tɪe mǎε wile āsɔɔ bar tɪ ŋmaa a yɪn na ɪ a mɔɔ pɔ tɪe wile wa mar ka yɪ 'mataa tɔɔɔ nyuro a kɔ̃bɔ̃'yen yire a tɪe āgǎn pɔ nɔ̃ɔ̃, ^{XVIII} taa tier ɪka fɔ sa naa a wɪlsɪ ala ε. Fɔ̃ wa 'mɔɔɔ fɔ mǎε, heb tier kaa ɪka a ba ɪ a fɔ̃ na ɪ a wile le tuo a nyɪbe ε, tɪ a nyɪbe le tuo a fɔ̃ na ɪ a wile. ^{XIX} Yɪn 'yer yɪn pǎa na 'yer nɪ nyǎ, "Ba 'mel a wɪlsɪ ala bar tɪ pǎa na de ma mar." ^{XX} A le ɪn yelmǎε, tiche ba dɔ̃ɔ 'mel ba bar a ba ba sɔɔfɔ jūu, tiche ka a yɪn ara nɪ sɔɔfɔ. Yɪ ta bɔɔɔ yuor ε, tiche yɪ joro dǎbǎε. ^{XXI} Bojūu ala ɪ

Nāanmɪn ba dɔ̃ɔ bar a tɪe mǎε wɪlsɪ ε, wɔ kɔ̃ bar a yɪn mɪ ε.

^{XXII} Yɪ tier kaa le a Nāanmɪn na ɪ a maal vɪla sɔɔ ka a wɔ yele mɪ kpɛme, a wɔ yele kpɛme na kɔ a bala na lo, tiche na wɔ maal vɪla kɔ a yɪn, ala ɪ yɪ chene na chiine a wɔ maal vɪla pɔ. Ka le ba le ε, wɔn ŋmaa yɪn bar. ^{XXIII} Ala wa ɪ ba teen a ba baal bar, Nāanmɪn na tɔ̃ɔn de ba le mar a tɪe 'yɔ̃ɔ, Nāanmɪn na tɔ̃ɔn le de ba mar a le go. ^{XXIV} Yɪ kaa, ala ɪ a yɪn ban ŋmaa yɪn a mɔɔ pɔ tɪe pɔ wa mar a yir tɪe ban sel, an le ɪn tuo a yir tɪe wɪlsɪ ala ban dɔ̃ɔ 'mel bar marfɔ bɪ?

^{XXV} N ba bɔɔɔ ɪka n vɛ ka a yelsɔɔlaa nyǎ sɔɔl a yɪn na ɪ a n yɛer tɪ ba ɪ a Isiral nibe ε, ka yɪ taa bɔɔɔ yuor nɪ a yele nyǎ ε. A Isiral nibe tara na a nyǎkpǎen a le ne na tɪ tǎn a sɔ̃ɔ 'lo a bala na ba ɪ a Isiral nibe ε, na wa tɪ nye a faafɔ baar. ^{XXVI} Le le na ɪ tɪ a Isiral nibe ba jaa pǎa nye faafɔ nɪtǎa le na seb a Nāanmɪn gǎn pɔ, "Fafaara na yɪn be a Jiyon wa, na wɔ wa heb tier jaa na ba vɪle ε, yɪn a Jekɔb bal nibe pɔ bar. ^{XXVII} A netɪraa le a nyǎna ɪn na tara nɪ ba, a sɔ̃ɔ 'lo ɪn wa de a ba yeldɛbe a jaa bar." (*Isaiya 59:20, 21*)

^{XXVIII} Fɔ̃ kaa, a 'yer nɔ̃ɔ nyǎ vɛn ka ba ɪ Nāanmɪn dɔ̃dɛme a yɪn na sɔɔ de jūu. Tiche ala ɪ a irfɔ pɔ mɪ le, bala le a Nāanmɪn nɔ̃ yɔɔ a ba sǎakpǎmɪne jūu. ^{XXIX} Bojūu Nāanmɪn kɔfɔ nɪ

a wo boolfō kō tōo lieb jaa ε. ^{XXX} Nūtāa le a yin mi na ba ι a Juu nibe ε, na yaa dōo wōnō a Nāanmīn toor ε, tiche pōpāanyā yi nyen a wo nūbaal a ba bawōfō jūu. ^{XXXI} Le le a bala mi na ι a Juu nibe, ba mi lieb ι bawōnsi, na ba pāa mi na nye a Nāanmīn nūbaal a pōpāanyā, nūtāa le a sin mi na nye a Nāanmīn nūbaal. ^{XXXII} Bojūu Nāanmīn pōon a nibe ba jaa a bawōnsi die pō, na won tōo kaa ba jaa nūbaal. ^{XXXIII} Nye le a Nāanmīn lefo na suu jā. A wo yē ni a wo bōofō ba gbōr ε! A wo 'yer tōorfō ba be bōofō ε. A wo sōi mi ba be bierfō ε! ^{XXXIV} "An le dōo bōo a si Soro tier? Bu an le mi dōo ι a wo 'yer sōnō." (Isaiya 40:13) ^{XXXV} "An le dōo de nie kō Nāanmīn bon, ka wo pāa wa yara a sān?" (Job 41:11) ^{XXXVI} Bojūu wo jie le a bomo a jaa yi. 'Lo le maal a jaa, na wo so a bonsi a jaa. 'Lo le so a tur bībir ni bībir jaa. A ι a le.

XII

I A le jūu, n suorō yi naa yeer, a Nāanmīn nūbaal nyā jūu, yi de a yi mǎe na ι bōnībie lon bōor kō Nāanmīn. A in cheche naa pele a Nāanmīn pōo. Le le ι a puorfō na tara par. II Yi taa le wa liere maala a le a wer nibe na maala go ε, tiche yi maala a le na liere yi a tier paalaa nyā yin nye. Yin pāa tōon beer na yi bōo a Nāanmīn bōfō, a ala na ι

vila naa pele a wo pōo naa ι cheche.

III A Nāanmīn wǎefō nyā won wǎe ma jūu, n suorō naa a yi āsōo jaa ika, ta tier a yi mǎe ti pōn bar a le yin taa tier ε, tiche yi ma tier a yi mǎe 'yer tōorfō nībijie jaa jā a sōofō 'lo a Nāanmīn na kō yi. IV Nūtāa le a si āsōo jaa na tara āgān ti ka a tara jidēdēme, a jidēdēme anyāna ba tōnō tōbō'yen ε. V Le mi le a Kūrisito pō, a sin bala na ι yōo ti lōo āgān bō'yen pō, a jidēdēme anyā a jaa 'mantaa tōnō. VI Si jaa tara na kōfōsi na tee taa, tu a le a Nāanmīn wǎefō won wǎen si. Ala ι a āsōo kōfō in a Nāanmīn 'yer 'yerfō le, wo ma 'yerē jā a le a wo sōofō na ta. VII Ka ala ι tōmō tōfō mi le, vē ka wo ma tōnō, ala ι wiilfō mi le, vē ka wo ma wile. VIII Ala ι ākpēo 'yōofō le, vē ka wo ma 'yōonō a ākpāen. Ka ala ι a wo kōfō le nūbaalsi sōofō, vē ka wo ma sōnō ba ni popel. Ala ι nidiere tōmō le, vē a wo ma mōo nībir ni a tōmō. Ala wa ι nibe 'maalfō tōmō le, wo ma maala a le ni chulfo.

IX Nōfō wo ι yelmǎe nōfo. 'Laar bon 'lo na ι deer, ti 'mar bon 'lo na ι sō. X Yi chele taa yele, na yi de a yeer nōfo nōn taa. Yi 'yōonō a yi taaba gar a yi mǎe. XI Yi ta ι ni tūtūlsi ε, tiche yi vē ka a nōmō yi a yi mōo nībir ni a si Soro tōmō. XII Yi chile ni a yi tiertofō jie, na yi tara kānyir a yi wōm pō, na yi tara yelmǎe ni a yi Nāanmīn suorōfō pō. XIII Yi ma lōo pōn

a Nāaḡmɪn nɪbe bala na ba tara bon jaa ε, na yɪ ma diere sāanba a yɪ yie pɔ.

XIV Na yɪ 'yerε nevl̩a 'yõõñɔ a bala na gere yɪ, na yɪ 'yer nevl̩a 'yõõ ba, yɪ ta pɔ 'yõõ ba ε. XV Yɪ chɪle nɪ a bala na chɪle, na yɪ mɪ pɔɔ a bala na kõñɔ na yɪ kõñɔ. XVI A yɪn nɪ a bala na kpɪere, yɪ tara tɪer bõ'yen. Yɪ ta kaara ba pɔɔ ε, tɪche yɪ sɔɔ 'matāan a nɪbe bala na ba jā yɪ ε. Yɪ ta kaa ɪka yɪn ɪn yẽ dēme ε.

XVII Yɪ ta de bier yāan bier sān ε. Yɪ bõõñɔ sõ, na yɪ maala a ala na vɪele nɪre jaa niem. XVIII Ala ɪ an tõɔ naa, an ɪ yɪn māe le, yɪ tara nyā'maar nɪ a bala jaa yɪn lõɔ kpɪere nɪ. XIX N barmine, yɪ taa ɪre wa yaara taa sān ε, tɪche yɪ baraa kɔ a Nāaḡmɪn suur. Bojūu a seb a Nāaḡmɪn gān pɔ ɪka, "Maa le so a sān yaafɔ, ɪn lɪeb yaa a sān." Le le a Soro 'yer. (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu* 32:35) XX Le an na ɪ le ɪka, "Ala ɪ kõ kpēn a fɔ dõsɔɔ, kɔ wɔ bõdiir a wɔ di. Ala ɪ kõnyūur wa kpe wɔ naa, kɔ wɔ kõɔ a wɔ nyū. Fõɔ be maala a nɪtõ, an kaara fɪka būu saalbie le fɔ mõɔ dɔɔl wɔ a jum." (*Sokpar Gān* 25:21, 22) XXI Yɪ ta vẽ ka bier tõɔ yɪ ε, tɪche yɪ de vl̩a tõɔn bier.

XIII

I A yɪ āsɔɔ jaa wɔ ma siir a wɔ māe kɔ a paal nɪbere, bojūu kpẽɔ jaa ba be be ka a ba ɪ Nāaḡmɪn le bin

ε. Kpẽɔ sɔɔ jaa ba be be ka Nāaḡmɪn ba le bin wɔ ε. II A le jūu, nɪre 'lɔ jaa na chɪre nɪ a kpāen dēme ba nyāna, a Nāaḡmɪn na bin ba le wɔ chɪre nɪ, ka a bala na ɪre a le na 'yõõn ba māe 'yer. III Bojūu a kpāen dēme maa diere bier dɔɔlɔ a bala na maala vl̩a ε, tɪche a bala na maala a dēer le ba ma de yeke dɔɔlɔ. Fɔ bɔɔɔ naa ɪka fɔ ta joro a kpāen dēme dābāe bɪ? Fɔ pāa maala a le na vɪele, ban dāna fɔ naa. IV Bojūu wɔ ɪn Nāaḡmɪn tõtõñɔ ɪka wɔ maal fɔ vl̩a. Tɪche fõɔ wa maal dēer 'lɔ, vẽ ka dābāe kɔɔ fɔ, a ba ɪ pɔɔ 'yõõ le wɔ tara a sɔɔ ε. Nāaḡmɪn tõtõñɔ le wɔ ɪ na ara kɔ yeltorsɪ ɪka wɔ kpāana a bala na maala dēer. V A le jūu, a tara na sɔr ka yɪ siir yɪ māe kɔ a kpāen dēme, a ba ɪ ban na kpāa yɪ tee jūu ε, tɪche an ɪ a yɪn māe mɪ bõɔ nyɔɔfɔ jūu.

VI A anyāna jūu le so yɪn yara lɔpoo kɔɔ a kpāen dēme na ɪ a Nāaḡmɪn tõtõnbɔ na de a ba sõɔ wɔ jaa tõñɔ nɪ. VII Nɪre jaa sān fun wa di, yab wɔ. Ka ala ɪ lɔpoo le faa yab ε, yab. Ka tēmaal libie yabfɔ le bɪ, yɪ ma yab, na yɪ joro a 'lɔ a jofɔ na seen, tɪ 'yõõñɔ a 'lɔ mɪ a 'yõɔfɔ na seen.

VIII Yɪ taa pēne taa libie ka sān ma gā a yɪ chara pɔ ε, a sān 'lɔ tee na gā a yɪ chara pɔ le, nõfɔ yɪn na nõ nõ taa, bojūu nɪre 'lɔ jaa na nõ a wɔ tɔ sɔɔ tun a le a nebināa na 'yer a jaa. IX A 'yerbinsɪ le

a anyāna, “Ta sē ε.” “Ta kō nure ε.” “Ta ju nure bon ε.” “Ta juele nure bon ε.” (A *Yifō Gān 20:13-17*) A 'yerbinsi ala a jaa ni pāa che, ba den a jaa 'yer 'yer bir bō'yen ika, “Nō a fō tō sōo nitāa a fō māe.” (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18*)^X Fōo wa nō nure, faa maala wō bier ε. Ala le so, fōo wa tara nōfō, fō tu naa a le jaa a Mosesi neε na 'yer.

^{XI} Yi maala a nitō, bojūu yi bōon naa le a dina sōo nyā na kaara. A sōo ta naa ika yi jēo ir a yi gōo pō, bojūu a si faafō gbur jaa yēyē gar a bibir 'lō sin dōo sōo de. ^{XII} A chen bālāa ka a tāsōo baar, tiche ka a i a wer mi tōo chaar a le ne. Yi i a si yaar a tāsōo bomo bar ti de a chāa bomo su. ^{XIII} Yi i a si kpiere jaa kākar fika a mōtōo nibe, na si ir si māe yin dāen bōyur pō, dāa buufō pō, sēsēyele pō, ni folaa ifō pō, bu gōmō bōfo ni nyuur pō. ^{XIV} Tiche yi de a si Soro Yesu Kirisito na yi su pōo a yi māe, na yi ta le tiere ika yi ure a le a yi āgān vōlaa na buoro go ε.

XIV

^I Nire 'lō sōofō na ba jā bon ε, yi ma sōo de wō na yi ta tōoro a wō yelbil 'yer ε. ^{II} Isōo sōofō ma vēn ka waa chire bon jaa ε, ka a āsōo sōofō mi na bal ka 'lō mi dire jēvai tee. ^{III} A nure 'lō na ba chire bon jaa ε, wō ta kaara a 'lō na ba dire a jaa pōoro ε, a fōo nyā mi na ba dire a jaa ε, ta kperε a 'lō na dire a

jaa ε, bojūu Nāanmūn de wō naa. ^{IV} Fōo mi ni ana na fon tōor nure kōo tōtōnō 'yer? A wō māe nikpēε sē ka wō ara na bu wō lo naa, wōn le ara na, bojūu a wō Soro na tōon maal wō a wō ara.

^V Nire ma kāan a bibir āsōo a wō gar āsōo, ka āsōo kaa a biebie a jaa ka a i bō'yen. Isōo jaa wō ma tier kaa a wō māe tier pō. ^{VI} Nire 'lō na de a bibir āsōo a wō gar a jaa, wō ure a le a si Soro jūu. 'Lō na ooro a nōn, wō ooro a si Soro jūu, bojūu wō ma sōor Nāanmūn 'yōo. A 'lō mi na ba ooro ε, wō mi ure a le a si Soro jūu, wō mi ma puor Nāanmūn yāan. ^{VII} Bojūu nire āsōo jaa ba be be kō a wō māe tee 'yōo ε. Nire āsōo jaa mi ba kpi kō a wō māe tee ε. ^{VIII} Ala i si ben ka, si ben be kō a si Soro. Ala i si mi kpi naa, si kpin kō a si Soro. Ka si chene na vōoro, bu si kpi naa, a si Soro le so si.

^{IX} A anyāna jūu le a Kirisito kpi ti na wō le ir i vor, ika a wō i a kūn ni a vōε ba jaa Soro. ^X Fōo mi, baa 'yōo le fō tōoro a fō yebe 'yer, bu bo le so ka fō kaara a fō yebe pōoro? Bojūu si jaa le na ara a Nāanmūn 'yer tōorfō dakōo par. ^{XI} A seb a Nāanmūn gān pō ika, “A si Soro le 'yer, in i vor jūu, a gbedumo a jaa na gbur a n niem, ka a kōkōr jaa haa 'yer ika maa le i a Nāanmūn.” (*Isaiya 45:23*) ^{XII} Be le a si āsōo jaa na pāa 'yer a si māe 'yer kō a Nāanmūn.

^{XIII} A le jūu, yi i a si bar

a si taaba 'yer tóorfo, na si lieb a si tier na si ta ure kosir báraa koro a si taaba soɔ po a ba ŋmiere loro ε. ^{XIV} A maa na be a si Soro Yesu 'yóo, n soon sure jaa ɪka bōdiraa jaa ba ɪ deer a wɔ mǎe ε. Tiche ala ɪ a nure āsɔo jaa wa kǎan bon ɪka wɔ ɪn bōdeer, a bōnyine ɪn bōdeer kɔ wɔ. ^{XV} Ala wa ɪ a chen a fɔ yebe bōdiraa kɔo fon di jūu, faa maala wile ni nōfo ε. Ta vē ka a fɔ bōdirsi sɔo a fɔ yebe 'lo 'yóo a Kirisito na kpi ε. ^{XVI} Ta vē ka a bon 'lo fɔo na boolo bōvila, ka nure bool wɔ bōdeer ε. ^{XVII} Bojūu a Nāanmin nǎalōo yebe ba ɪ bōdiir ni bōnyursi yebe ε, tiche a ɪn torfo, ni nyā'maar ni a popel na yi a Nāanmin Siε po yebe le, ^{XVIII} bojūu nure jaa na tōnɔ koro a Kirisito tu a sor nyā po, wɔ maala na a le na pele a Nāanmin po, ka a nibe mi 'yere a ninyine 'yer vɪla.

^{XIX} A le jūu, yi ɪ a si mōo nɪbir, na si maala a le na waan nyā'maar a si 'yóon taa ākpāen. ^{XX} Yi ta de bōdiir yebe sɔon a Nāanmin tōmɔ bar ε. Bōdiraa a jaa vɪle naa, tiche a ɪn deer ala ɪ nure din bon na vē ka a wɔ to soo lo. ^{XXI} A le a seε naa ka nure ta 'wob nōn ε, bu nyū dāa ε, bu maal yebe kɔo na vē ka a wɔ to soo lo ε.

^{XXII} Le jaa fon bōo a yelsi anyāna po, bar ka a be a fɔo ni Nāanmin chara po. Popel soo le a 'lo tier na ba 'yóo wɔ yebe ni a bonsi ala a 'lo mǎe na 'yer ɪka a ɪ naa ε.

^{XXIII} Tiche nure 'lo na dire ni baal, 'yóon a wɔ mǎe 'yer, bojūu waa dire ni soofɔ ε. Bon jaa mi na ba wa yi soofɔ po ε, a ɪn bier.

XV

^I Sin bala na kpēme, a seε naa ka si tuo a bala na ba kpēme ε, na loro tuor, na si ta pele a sin mǎe pɔor ε. ^{II} A si āsɔo jaa wɔ ma pele a wɔ to soo po, na si sōo wɔ a wɔ mi ba nyibe. ^{III} Bojūu a Kirisito mǎe gba mi ba dōo pel a wɔ mǎe pɔo ε, tiche a le an seb a Nāanmin gǎn po ɪka, "A tobie ala a bala na tofo, a wa dool a n ju." (*Yiel Gǎn 69:9*) ^{IV} Bojūu a ala a jaa na dōo seb a Nāanmin gǎn po, a kōr jaa bin, a seb a sin wiilfo 'yóo, ka a gāma anyāna kɔ si kānyir 'yóon si ākpāen ka si tara tiertofɔ jie.

^V A Nāanmin na koro yi a kānyir na wɔ 'yóonɔ yi a ākpāen, wɔ kɔ yi nebō'yen ka yi turo ni a Yesu Kirisito. ^{VI} Ka yi jaa 'mataa tara tier bō'yen na yi de nebō'yen 'yóon a Nāanmin tur na ɪ a si Soro Yesu Kirisito Sāa.

^{VII} Yi soo diere taa nitāa le a Kirisito mi na soo de yi, ka yin tōo waan pɛefɔ wa kɔ Nāanmin. ^{VIII} N 'yere na koro yi ɪka, a Kirisito wa lieb naa a Juu nibe tōtōnɔ a Nāanmin yelmǎe jūu, na wɔ vē ka a le a Nāanmin na tur a neε kɔ a si Sāakpāmune ɪ yelmǎe. ^{IX} Ka a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, mi na tōo kɔ Nāanmin tur a wɔ nɪbaal jūu. Nitāa le na seb a Nāanmin gǎn po ɪka,

“A le jūu, in dānfō naa a bala na ba ɪ a Juu nibe sē, naa yiel yiel kɔ a fō yuor.” (2 *Samuwel* 22:50) ^X A le seb go, “A yin na ba ɪ a Juu nibe ε, yi 'matāan a Nāanmɪn nibe chile.” (Mosesi *Gāma Na Tu Anūu* 32:43) ^{XI} A le seb go, “A yin na ba ɪ a Juu nibe ε, yi pēere a si Soro, na yi yiele pēefō yiel korɔ wɔ, a yin nibe ba jaa.” (Yiel *Gān* 117:1) ^{XII} Isaiya gba mi le 'yer go a wɔ gān pɔ, “A Jesi nyɪr na le tɔ naa. 'Lɔ le na ir na wɔ kaara a paalsi a jaa, na wɔ mi ɪ a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, tiertofō jie.” (*Isaiya* 11:10)

^{XIII} A Nāanmɪn na ɪ a yi tiertofō sɔɔ, wɔ sɛɛ a yi nyān ni chulfō, ni nyā'maar a le yin sɔɔ wɔ, ka a yi tiertofō pāa nje yaar ni a Nāanmɪn Siε kpɛɔ.

^{XIV} N yeeɪ, maa māε sɔɔ naa ɪka yi sɛɛn naa vɪla maalfō, na yi tara yē na yi bɔɔ taa wiilfō. ^{XV} N seb a da sɛer amine 'yɔɔ kɔ yi, ka a kaara fika n le bɔɔ tier yi go, a Nāanmɪn wāefō won kɔ ma ^{XVI} ka n ɪ a Yesu Kirisito tɔtɔnɔ naa tɔnɔ a bala na ba ɪ a Juu nibe pɔ jūu, naa sɔnɔ mɔɔlɔ a Nāanmɪn 'yer nɔɔ. Le le a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, puorfō na tara par ka a Nāanmɪn sɔɔ de na wɔ oon ba ni a wɔ Siε.

^{XVII} In be a Yesu Kirisito 'yɔɔ jūu, a tɔmɔ in tɔnɔ korɔ a Nāanmɪn yin yuor. ^{XVIII} N kō wa 'la 'yer 'yer jaa ε, ka a ala a Kirisito na maal baar ba le ε, tu a n 'yɔɔ ka a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, liere wa

wɔnɔ a Nāanmɪn toor, tu a le in 'yer ni a le in tɔ, ^{XIX} wo den kpɛɔ tɔn ne'maa tɔmɔ ni tɔfersi tun a Nāanmɪn Siε kpɛɔ pɔ. Le le, n yin a Jerusalem chen lēεε ti guor a Ilirikum tēe naa maɲ a Kirisito 'yer nɔɔ nyāna jaa ne ne ne. ^{XX} Maa nibijie yele le ɪka n mɔɔl 'yer a 'yer nɔɔ jie 'lɔ jaa ban ba wɔ a Kirisito yele ε, naa ta ure wa me dɔɔl nire kɔɔ dachin par kparaa ju ε. ^{XXI} Nitāa le an dɔɔ seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, “A bala ban ba dɔɔ 'yer a wɔ 'yer kɔ ε, na nyε naa, ka a bala mi na ba dɔɔ wɔ naa ε, na bɔɔn a par.” (*Isaiya* 52:15) ^{XXII} A yele nyāna le var ma a sɔr ka n ba tɔɔrɔ waara a yi sē ε.

^{XXIII} Tiche pōpāanyā 'lɔ, n ba le tara jipaalaa ka a paalsi anyā pɔ na le tɔ go ε, n mɪn dɔɔ buɔrɔ a yi nyefō a yuon yɔɔ na po jūu. ^{XXIV} N guor naa ɪka n chen Sɪpēen, maa wa tala in ara na piir yi kaa, naa jē a yi sē bālāa a yi sɔɔ ma ka n chen. ^{XXV} Pōpāanyā 'lɔ, Jerusalem le n chiine ni a sɔɔfō ɪka n ti kɔ a Nāanmɪn puorbo a be. ^{XXVI} Bojūu a Masedonɪya dēme ni a Akaya dēme man taa ɪka ba chier chierfō sɔɔn a Nāanmɪn puorbo bamine na be a Jerusalem na ba tara bon jaa ε. ^{XXVII} Ba nyen a le ka a ɪ sān kɔ ba a ba de a le dɔɔl a ba māε. Ala ɪ a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, pɔn naa a Juu nibe a Nāanmɪn sɔɔfosi, ala le so ka a mi sɛɛ ɪka ba mi lɔɔn

a Juu nibe pōn a ba bōtarı. ^{XXVIII} Maa wa tō a nitō, naa de a chıerfosı anyā kō ba baar, ala le un chen a Sıpēen naa tı 'lōo piir yı kaa. ^{XXIX} N bōon naa ıka maa wa waara, un waan naa a Kırısıto sōsfō na berma.

^{XXX} N sōorō yı naa n yeer, nı a sı Soro Yesu Kırısıto nı a Nāanmın Sıe nōfō ıka, yı pōo ma a n mōfō nyā pō, sōorō Nāanmın kōrō ma. ^{XXXI} Yı sōor Nāanmın, a wō faa ma yin a bala na ba sōo be a Judiya, ka a le mı un chiine a Jerusalem ka a Nāanmın puorbo mı tı sōo de, ^{XXXII} ka ala ıka Nāanmın bōfō le, ka n wa a yı sē nı pupel a sı 'mataa 'yōo taa ākpāen. ^{XXXIII} Nāanmın na ı a nyā'maar sōo, wō be a yı jaa sē. A ı a le.

XVI

^I N pōrō naa a sı yepōo Fiibi yovıla kōrō yı, a pōo nyā un tōtōnō be a Kenkırya tēdēme pupuorbiir pō. ^{II} N sōorō yı naa ıka 'lō wa tı, yı de wō nı a sı Soro yuor, na yı maal wō a le na seen a Nāanmın puoro, na yı mı kō wō sōsfō jaa wōn na bōorō yı a yı sē. Bojūu wō mı dōo sōs nıyōo nı a maa māe.

^{III} Yı puor a Pırısıla nı Akuıla kō ma. Ba ı naa a n tōtōtaaba a Yesu Kırısıto tōmō pō. ^{IV} Ba tōn kūu tōmō kō ma. A ba ı maa tēe gba le ε, tıche a pupuorbo bala ba jaa na ba ı a Juu nibe ε, āgān mı 'maan ba naa.

^V Puor a pupuorbiir bala na ma lōo puor a ba yir.

Puor a n badaba Epainıtōsı, 'lō le de nie turo a Kırısıto be a Asıya paal pō.

^{VI} Yı puor a Mēer mı na ir nyāa 'yōo tōnō kōrō yı, ^{VII} na yı mı puor a Andırınıkası nı a Junıyası. Ba un a n bōr nibe ka maa nı bala jaa mı dōo 'mataa be a pōofu die pō. A nıtōnsı bōo ban jaa cheche, bala mı le de nie turo a Kırısıto tıche ka a maa wa bıer.

^{VIII} Yı puor Ampılatusı kō ma, n nō wō naa a Kırısıto tufō jūu, ^{IX} na yı mı puor Urbanusı na pōo sı tōnō a Kırısıto tōmō pō nı a n badaba Sıtachısı.

^X Yı puor Apelesı nıre jaa na sōo ıka wō turo naa a Kırısıto sōr jaa ne ne ne, na yı mı puor Aristobulus nı a wō yir dēme ba jaa.

^{XI} Yı puor a Herōdiyōn na ı a n bōr nıre, na yı mı puor a Narsısusı nı a wō yir dēme ba jaa na turo a sı Soro.

^{XII} Yı puor a Tırafaina nı Tırafosa, a pōo ba nyāna mōōn nıbir nı a sı Soro tōmō, na yı puor a Persis mı na ı a pōo āsōo na mōō nıbir nı a sı Soro tōmō.

^{XIII} Yı puor a Worofus ban ir a sı Soro pō nı a wō ma, a wō ma mı un a n ma.

^{XIV} Yı puor Asınkırtusı, nı Filegon, nı Hemısı nı Patrobas nı Herması nı a yeer bala jaa na be a ba sē.

^{XV} Yı puor a Filologusı nı Juliya nı Nereyus nı a wō yepōo nı Olinpası nı a Nāanmın puorbo ba jaa na be a ba sē.

XVI Yı puor puor taa ni pupuorbiir ba jaa puor yi naa ni a Kirisito yuor.

XVII N kpākpāana yi naa yeer ıka yi guro yi mǎe sō ni a bala na ma waara ni a ootaa, na ba ma vǎ ka yi bāra loro a wiilfo nyā yın jǎn pō. Yi tōo 'laa ti bar ba.

XVIII Bojūu a nıbe ba nyāna a ba ı a sı Soro Kirisito tōmō le ba tōnō ε, tıche a bala mǎe volaa bomo le ba tōnō bōoro. Ba ma 'yere na jaa he le le le na ba de nenōo bel a nıbe bala tıer na ba chen niem ε. XIX Nıre jaa wōn a le yın turo a Nāanmın 'yer ne ne ne, ka nōo kpe sı a yi yelejūu. Tıche n bōoro naa ıka yi maala vıla ni yǎ, na yi ta bōo yelbier maalfō ε.

XX A Nāanmın nyā na ı a nyā'maar sōo, a kō le kor ε, tıche ka a wō nımǎe a Satan a yi gbεε pılem. A wǎefō na yi a sı Soro Yesu sē a be a yi sē.

XXI Timoti na ı a n tōtōto sōo puor yi naa, ka a Lusiyusı ni Jason ni Sosipater na ı a n bōr nıbe mı puoro yi naa.

XXII Maa mı na ı Tertıyosı na seere a Pōol gǎn nyā mı puoro yi naa ni a sı Soro yuor.

XXIII Gayus yir maa ni pupuorbiir na kpiere a wō kaara sı mı puoro yi naa. Erastus na ı a tēe libikaara nıkpēε ni a sı yebe Kuwartusı mı puoro yi naa.

1

XXV Pōpāanyā, tıur wō ta a Nāanmın nyā na sōo yi a yi tōo ara tu a n 'yer nōo nyā ın mōol na ı a Yesu Kirisito, naa chaar a yelsoolaa nyāna na sool a kōr jaa na po. XXVI Tıche pōpāanyā, a yelsoolaa chaar naa tu a le a Nāanmın 'ye'yerbe a le a Nāanmın vor nyā na 'yer ba, ka a paalsı ba jaa na soo de, na ba turo wō. XXVII A Nāanmın nyā tεε le ı a yǎ sōo, wō nyere tıur bıbir ni bıbir jaa tu a Yesu Kirisito 'yōo. A ı a le.

1 XVI:XXIII 16:23 A pōfo lıjer ni anaar ba dōo pōo a gǎn pō ban seb ıka, 24 A sı Soro Yesu Kirisito wǎefō a be a yi jaa sē. A ı a le.

A GĀN DĶĶ A PŌOL NA SEB KŪ A KORINTI NIBE

^I Maa PŌol a Nāanmīn na bŌol a wŌ bŌfŌ pŌ ūka n ī a Yesu Kīrisito nītŏnāa nī a sī yēbē Sose tenesi, ^{II} lē sēere a gān nyā korŌ a yīn na puoro a Nāanmīn be a Korinti tēe pŌ. A yīn na oo be a Yesu Kīrisito 'yŏŏ na yī ī a wŌ nī chechesī lŏŏn a bala na be jīe jaa na bŌolŌ a sī Soro Yesu Kīrisito yuor na ī a sīn nī a ba jaa Soro. ^{III} WāefŌ nī nyā'maar na yī a sī Sāa Nāanmīn nī a sī Soro Yesu Kīrisito sē a be a yī sē.

^{IV} N ma puor Nāanmīn yāan kŷ yī bojūu wŌ wāe yī naa tu a Yesu Kīrisito 'yŏŏ. ^V A wŌ jūu lē yī le yele a jaa pŌ, a yī 'yerbie nī a yī bŏŏfŌ a jaa pŌ, ^{VI} bojūu a Kīrisito dāaste sīn di, yī soon de. ^{VII} A lē jūu, yaa faa a Nāanmīn Sīe kŷfŌ āsŏŏ jaa ē, na yī pāa mŏŏ nībir chele a lē a sī Soro Yesu Kīrisito na lē lieb wa. ^{VIII} Wŏn 'yŏŏ yīn ākpāen tī tān a baaraa, ka yī kŏ tara chefŌ ē, tī tān a sī Soro Yesu Kīrisito waa bībir. ^{IX} A Nāanmīn nyā na bŌol yī wa lŏŏn a wŌ Bīe Yesu Kīrisito na ī a sī Soro īn yelmāe sŏŏ.

^X N yēer, n den a sī Soro Yesu Kīrisito yuor naa sŏŏŏ nī yī ūka yī jaa yī ta ņma dēdē ka ootaa be a yī pŌ ē, a lē na vē naa ka yī pāa tara nebŏ'yen nī tīer bŏ'yen. ^{XI} N

yēer, nibe bamīne na yī a Kīloe yīr wa man kŷ ma ūka nechure ben a yī chara pŌ. ^{XII} A lē par lē ūka, a yī āsŏŏ jaa ma 'yer ūka, PŌol lē maa turo, ka āsŏŏ mī 'yer, Apolosi lē maa turo, ka a āsŏŏ mī 'yer, Sīfasī lē n turo, ka a āsŏŏ mī 'yer ūka, Kīrisito lē n turo.

^{XIII} A Kīrisito ņman dēdēme bī? PŌol lē ba kpa a daa ju bī? Bī PŌol yuor lē yī son a Nāanmīn kŏŏ? ^{XIV} N pŷŏ pel naa īn ba so a yī āsŏŏ jaa Nāanmīn kŏŏ ē, ka ala ba ī Kīrisipusi nī Gayus tēē ba lē ē, ^{XV} ka nīrē jaa kŏ tŏŏ 'yer ūka maa yuor lē n son yī a Nāanmīn kŏŏ ē. ^{XVI} ņŏ, n mī dŏŏ so a Sītefanās nī a wŌ yīr dēme ba jaa a Nāanmīn kŏŏ. A anyā puor n ba tīer nīrē jaa īn lē so a Nāanmīn kŏŏ ē. ^{XVII} Bojūu Yesu Kīrisito ba tŏ ma ūka n tī suoro nibe Nāanmīn kŏŏ ē, tiche n tī mŷŏl a 'yer nŏŏ na ba ī nīsaal yē 'yer ē. Ka a Kīrisito kŷu wŏn kpi a daa taa ī pŏŏŏ ē.

^{XVIII} Bojūu a daa 'yer īn dābol 'yer kŷ a bala na were, tiche a īn Nāanmīn kpēŏ kŷ a sīn bala na nye a faafŌ. ^{XIX} Bojūu a seb a Nāanmīn gān pŌ ūka, "Īn sŏŏ naa a yē dēme yē bar, naa bŏbŏr a bŏŏfŌ dēme bŏŏfŌ bar." (*Isaiya 29:14*)

^{XX} Nyīnē lē a yē dēme be? Nyīnē lē a bŏŏfŌ sŏŏ be? Nyīnē lē chībe dēme mī be a dīna? A ba ī Nāanmīn lieb a wer nyā yē a wŌ ī jŏl ē?

XXI Bojũu a Nãanm̀m̀n yẽ k̀w wẽ ka a wer de a wõ yẽ bõõn wõ ε, Nãanm̀m̀n p̄õ pel naa nı a jol m̄õl ban m̄õl ka a na faa a bala na s̄õ de. XXII A Juu nıbe ma b̄õrõ naa ne'maa yele, ka a bala na ba ı a Juu nıbe ε, mı b̄õrõ yẽ. XXIII Tıche sın m̄õl naa Yesu Kırısıtõ ban kpa a daa ju, ka a ı gber b̄arfõ k̀w a Juu nıbe tı mı ı jol yele k̀w a bala na ba ı a Juu nıbe ε. XXIV Tıche a bala a Nãanm̀m̀n na l̄õ b̄õl a Juu nıbe nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε, Kırısıtõ le ı a Nãanm̀m̀n kp̄ẽõ nı a Nãanm̀m̀n yẽ. XXV Bojũu Nãanm̀m̀n jolõ un yẽ gar a nıre yẽ, ka a Nãanm̀m̀n balfõ tara kp̄ẽõ gar a nıre kp̄ẽõ.

XXVI N yeer, yı tıer a le yın dõõ be tı a Nãanm̀m̀n wa b̄õl yı, nısaal kaafõ p̄õ, a yı yõõ ba dõõ ı yẽ dẽme ε, a yı yõõ ba dõõ ı yuor dẽme ε, yaa ı nãmune bibiir ε. XXVII Tıche Nãanm̀m̀n ir naa a wer nyã jol bon 'yõõn a yẽ dẽme vã, Nãanm̀m̀n le ir naa a wer nyã b̄õbalaa na wõ 'yõõn a kp̄ãen dẽme vã. XXVIII Nãanm̀m̀n ma ir naa a wer bon ba 'yõõnaa, a ala a nıbe na kaara p̄õrõ, nı a nıbe bala gba nıre jaa na ba 'yõõnõ ε, wõ ı naa nıtõ ka a bon 'lõ a wer na 'yõõnõ ka wõ ı p̄õrõ, XXIX ka nıre jaa taa b̄õrõ yuor a wõ niem ε. XXX A wõ jũu le yı be a Yesu Kırısıtõ 'yõõ, 'lõ le ı a yẽ yi a Nãanm̀m̀n s̄ẽ k̀w sı, na wõ ı a sı torfõ nı cheche nı a faafõ. XXXI A le jũu, nıtãa le an seb a Nãanm̀m̀n gãn p̄õ, "Vẽ ka a 'lõ na b̄õrõ yuor,

wõ b̄õrõ a yuor a sı Soro 'yõõ." (Jeremiya 9:24)

II

I N yeer, un dõõ wa a yı s̄ẽ, n ba waan nebõõn bu yẽ 'yer naa wa man a Nãanm̀m̀n dãasıe k̀w yı ε. II Bojũu a le un dõõ be a ye s̄ẽ, n ba le bõõ bon jaa p̄õõ a Yesu Kırısıtõ ban kpa a daa ju ε. III Balfõ, dãbãe nı m̄ııfõ le n dõõ ben a yı s̄ẽ. IV A n 'yer nı a n m̄õlfo ba ı yẽ 'yerbie ε, tıche a ı naa a Nãanm̀m̀n Sıe kp̄ẽõ wiılfõ le, V ka a yı s̄õõfõ taa dıel a nıre yẽ ε, tıche a dıel a Nãanm̀m̀n kp̄ẽõ.

VI Faa nye, sın ma 'yer a sı 'yer nı yẽ k̀w a bala na nõõ a Nãanm̀m̀n s̄õr p̄õ, a ba ı a wer nyã bu a kp̄ãen dẽme yẽ na wa ı p̄õrõ daar kõõ ε. VII Kai, sın 'yere naa a Nãanm̀m̀n yẽ s̄õõlaa, a yẽ 'lõ na dõõ s̄õõl a Nãanm̀m̀n na kaa ir a sı daar kõõ tıur jũu sere na wõ wa maal a wer. VIII A wer nyã kp̄ãen dẽme ba dõõ bõõ a par ε, ala ı bala ta bõõ ba kõõ naa kpa a tıur Soro a daa ju ε. IX Tıche a le an seb a Nãanm̀m̀n gãn p̄õ ıka, "Nıbir jaa ba nye ε, toor jaa ba wõ ε, tıer jaa mı ba bõõn a ala a Nãanm̀m̀n na choor k̀w a bala na nõ wõ ε." (Isaiya 64:4) X Tıche anyãna le a Nãanm̀m̀n Sıe wiıl k̀w sı, Nãanm̀m̀n Sıe ma bıer naa a yelsı a jaa, na wõ gba ma bõõ a ala na be a Nãanm̀m̀n p̄õõm.

XI Nıbuor le bõõ le na be a wõ tõ s̄õõ tıer p̄õ, ka a nıre 'lõ mãe ba le ε? A le

mi le nure ba bõo le na be a Nãanmɪn tɪer pɔ ε, ka a Nãanmɪn m̃aε Sɪε ba le ε. ^{XII} A ba ɪ a wer nyã sɪε le sɪ tara ε, tɪche a Sɪε 'lɔ na yɪ a Nãanmɪn s̃ε a sɪ de bõon a ala a Nãanmɪn na kɔ sɪ a pɔɔɔ. ^{XIII} A anyãna le sɪ 'yerε, a ba ɪ nure 'yerbie sɪn jãn ε, tɪche 'yerbie ala sɪn jãn a Nãanmɪn Sɪε s̃ε na sɪ wile nɪ a Nãanmɪn Sɪε yelm̃aε nɪ a Sɪε 'yerbie. ^{XIV} Nure 'lɔ jaa na ba tara a Nãanmɪn Sɪε ε, maa sɔɔ a ala na yɪ a Nãanmɪn Sɪε s̃ε ε, bojũu a ɪn dãbol yele kɔ wɔ a wɔ maa bõo a par ε, bojũu nure na t̃ɔon bõo ala ɪ wɔ tara naa Nãanmɪn Sɪε. ^{XV} A nure 'lɔ na tara a Nãanmɪn Sɪε ma ɪer naa a yele a jaa kaa, tɪche nure 'lɔ na ba tara a Nãanmɪn Sɪε ε, wɔ k̃õ bõo a nure 'lɔ na tara a Nãanmɪn Sɪε tɪer ε. ^{XVI} Bojũu a seb a Nãanmɪn gãn pɔ ɪka, “An le bõo a sɪ Soro tɪer, na won kpãa wɔ?” (*Isaiya 40:13*) Tɪche sɪn le tara a Yesu Kɪrisito tɪer.

III

^I N yerε, n k̃õ t̃ɔo 'yerε nɪ yɪ fɪka nɪbe na tara a Nãanmɪn Sɪε ε, tɪche n 'yerε nɪ yɪ naa fɪka a wer nɪbe na yɪ ɪ bibiir a Kɪrisito sɔr pɔ. ^{II} Burk̃õ t̃ε le n kɔ yɪ a ba ɪ saa yɪn ba ta na t̃ɔo di ε. Sɪre jaa le yɪ chene ba ta ε. ^{III} Yɪ chene na ɪre fɪka nɪbe na ba bõo Nãanmɪn ε, bojũu nyuur nɪ nechure chene na be a yɪ pɔ, yaa chene ɪ a wer nɪbe ε? Na yɪ maala a le ban maala ε? ^{IV} A yɪ ãsɔɔ na ma 'yer,

maa turo na Pɔɔl, ka a ãsɔɔ mi 'yer ɪka, maa turo na Apolosɪ. Yaa chene ɪre fɪka nɪbe na ba bõo Nãanmɪn ε?

^V A anyãna a jaa pɔ, Pɔɔl nɪ a Apolosɪ, bo ba ɪ? T̃ɔt̃ɔnbɔ le sɪn ɪ a yɪ tu a be wa sɔɔ de ka a sɪ Soro kɔ ãsɔɔ jaa nɪ wɔ t̃ɔm̃õ. ^{VI} Maa le bɔr ka a Apolosɪ mi chɔr a k̃õɔ, tɪche Nãanmɪn le so an ñõ. ^{VII} Le a 'lɔ na bɔr, nɪ a 'lɔ na chɔr a k̃õɔ, ba ɪ bon jaa ε, tɪche a Nãanmɪn 'lɔ t̃ε na ṽε ka a bonɪ a jaa ñõ. ^{VIII} A nure 'lɔ na bɔr nɪ a nure 'lɔ na chɔr a k̃õɔ ba jaa tara na tɪer b̃õ'yen ka a ãsɔɔ jaa na nye a le won t̃õ sãyar. ^{IX} Bojũu, sɪn ɪ naa Nãanmɪn t̃ɔt̃ɔtaaba, yɪn mi le ɪ a Nãanmɪn puo, a Nãanmɪn yir won miere.

^X A wãefɔ a Nãanmɪn na kɔ ma le so ka n kpar a dachin par kparaa nɪtãa bõo miere, ka a bamine mi miere d̃ɔɔlɔ. Tɪche ãsɔɔ jaa wɔ bõo kaara a le won miere d̃ɔɔlɔ. ^{XI} A yele le ɪka, nure jaa k̃õ le t̃ɔo kpar a dachin par kpar yuo le puɔ a 'lɔ na be be ε, 'lɔ le ɪ a Yesu Kɪrisito. ^{XII} Ala ɪ nure den selma, kpãna, kɔsɪr kpãen, daar, m̃ɔɔr bu kakɪε, ^{XIII} nure jaa na nye naa a wɔ t̃ɔm̃õ, bojũu a bɪbir 'l̃ɔñõ a jaa na gãn chãa pɔ. Bũu le na vuul nure jaa t̃ɔm̃õ na wɔ beer ãsɔɔ jaa t̃ɔm̃õ kaa. ^{XIV} Ala ɪ a le won me d̃ɔɔl ba s̃õɔ ε, won nyen a wɔ sãyar. ^{XV} Ala ɪ a wa di naa a nɪnyɪne k̃õ nye bon jaa ε, won nyen faafɔ, tɪche won

kaara naa fika nire būu na vuul.

XVI Yaa bõo ıka yın mǎe le a Nāanmın puorfõ yir ka a wõ sıe kpiere a yı 'yõõ ε? XVII Ala ı āsõõ jaa wa sõõ naa a Nāanmın puorfõ yir nyã, Nāanmın na sõõ naa a nınyıne, bojũu a Nāanmın puorfõ yir ın cheche. Yın mǎe le a puorfõ yir nyã.

XVIII Yı ta bele a yı mǎe ε. Ala ı a yı āsõõ tıer naa ıka wõ ı naa yẽ sõõ a wer nyã põ, wõ heb ı "Jõl" na wõ pãa tõõ heb yẽ sõõ. XIX Bojũu a wer nyã yẽ ı naa jõl yele a Nāanmın niem, nitãa le an seb a Nāanmın gãn põ, "Wõ ma nyõõ naa a yẽ sõõ a wõ yẽ yele põ." (Job

5:13) XX A le seb go, "A Soro bõõ naa a yẽ dẽme tıer ka a ı põrõ." (Yiel

Gãn 94:11) XXI A le jũu, nıre wõ ta le 'mõõrõ a wõ mǎe nı nıre yele ε! Yın le so a bonsı a jaa, XXII ka maa Põõl le bı, Apolostı le bı, Sıfası le bı, a wer le bı, nyevõr le bı, kũu le bı, dına le bı, ka daar kõõ le, yın le so a jaa. XXIII A Yesu Kırısıto mı so yı, ka Nāanmın mı so a Yesu Kırısıto.

IV

I A le jũu, yı ma kaa sı a sı ı a Yesu Kırısıto tõtõnbõ a Nāanmın na de a wõ yelsõõlstı 'yõõ a sı nuur põ. II Põpãanyã, a le na gã le ıka a bala ban de bon 'yõõ a ba nuur põ, ba tara yelmǎe. III A ba bã ma ε, ala ı ka yın le bı a wer nıre le tõõrõ a n 'yer

sıre jaa a maa mǎe kõ tõõr a n 'yer ε. IV N ba tıer yele jaa ın ı bõr ε, tıche a ba wiil ıka n ba tara yele ε. A sı Soro le na tõõr a n 'yer. V A le jũu, yı ta de nie tõõrõ a 'yer ka a bıbir ba ta ε. Yı chele ka a sı Soro wa. 'Lõ le na yın yele a jaa na sõõl a libe põ, chãa põ, na wõ mı wiil a ala na sõõl a nıbe tıer põ. A bıbir 'lõõõ le āsõõ jaa na nıye a wõ pẽefõ a Nāanmın sẽ.

VI Põpãanyã, n yeer, a yın jũu le n de a yele anyãna naa man a maa nı a Apolostı, ka yın jãn a par yı a sı sẽ a le ban 'yer ıka, "Taa ıre wa chen po a le ban seb ε." Ka a yı āsõõ jaa taa pãa 'yõõnõ nıbe gara taa ε. VII Ana le maal yı a yı be yı yõ gar nıre jaa? Bo yı tara, ka a ba ı Nāanmın le kõ yı ε? Ala ı a Nāanmın le kõ yı, nımine a ı a yı bõõrõ yuor fika yaa ı le ε?

VIII Yı ben tara bon jaa yın bõõrõ! Na yı be ı taraa dẽme! Yı ben heb nãmıne ka sın ba ı ε! Maa bõfõ le fika yı ta ı a nãmıne sıre jaa, ka a sı mı ta põõ yı ı a nãmıne. IX Bojũu maa sẽ, a kaara naa fika a Nāanmın den a sın na ı a nıtõnsı a sı pıı a nıyõõ puor, a ban kõ sı chãa põ. Ka a sı ı bõmanãa kõ a wer nı a malakası nı a nıbe ba jaa. X Sın ın jolõ a Yesu Kırısıto jũu tıche ka a yın ı yẽn dẽme a wõ põ. Sın ın nıbaalsı tıche ka a yın ı kpãen dẽme. Ba 'yõõnõ yı naa tı kperε sın. XI Wa tãn dına gba, kõ nı kõnyũur le sı ma chiine, ka a sı bõsursı

chier chier ka ba puoro si, saa tara yir kpere ε. ^{XII} Tõ kpāen le si ma tōn a si mǎe nuur, bala wa tō si, si ma 'yer nevila 'yōo ba, bala soo gere si, ti si ma tara na kānyir. ^{XIII} Bala wa sōonō a si yuor, si maa 'yer tuo ε, wa tǎn dīna, baa buolo si bon jaa ε, ka a si i a wer wō jaa tāpuor ju soor.

^{XIV} N ba seere a anyāna ika n su yi vā ε, tiche ka n kpāa yi maa mǎe bi'yōonsi kaar. ^{XV} Yin gba tara nibe turo pie (10,000) na kaara yi a Yesu 'yōo, ti yaa tara sāmune yoo ε, maa na wa mool a Yesu Kirisito 'yer nōo ku yi le i a yi sāa. ^{XVI} Ala le so ka n pāa sooro yi ika yi turo a le in turo. ^{XVII} A anyāna jūu mi le so ka n tōnō a Timoti na i a n bie in nō, wō tara na yelmǎe a si Soro pō. Wōn ti jeo yi naa a le a n befō na be a Yesu Kirisito pō, na n mi wile ni a pupuorbiir gbulsu a jiiir a jaa.

^{XVIII} A yi bamune chiere ni nyāa ire fika n kō le wa be go ε. ^{XIX} Tiche a kō le kor ε, ala i a si Soro soo naa, in wan a yi sē, naa ti kaa a ba i a bala na chiere a nyāa 'yere tee ε, tiche ka n ti kaa a kpēo buor ban tara. ^{XX} Bojūu Nāanmīn nāalōo ye le ba i nee 'yer ε, tiche wō in kpēo. ^{XXI} Buor soo le yi buoro? Maa wa tīre, n tin kpaara bu nōfo ni jomm sie?

V

^I Ba wa man ku ma sire jaa ika sēsēyele ben a yi pō, a le gba na ba ire a bala na

ba puoro pō ε. Bie na na gān a wō sāa pōo. ^{II} Ti a yi chene buoro yuor, vā kō naa nyoo yi ka yi dii a nire nyāna na maal a nitō bar a yi pō ε? ^{III} A maa mǎe gba na ba be a yi sē ε, tiche a maa tier wō jaa ben a yi sē, naa gba toor a daba 'yer fika n ben be. ^{IV} Yin wa lōon a si Soro Yesu yuor, a n tier mi ben a yi sē, ka a si Soro Yesu kpēo mi be be, ^V yi de a daba nyāna 'yōo Satan nūu pō, ka wō sōo a wō āgān bar, tiche ka a Nāanmīn faa a wō sie a si Soro bībir daar.

^{VI} A yi yuor bofo nyā ba tara tōnō ε. Yaa bōo ika a dābil jaa puor le ma vē ka a paanōo vō a yoo ε? ^{VII} Yi kpaar a dābil koraa bar, ti na yi i paanōo paalaa na ba tara a dābil ε. Le le yi kaara sire jaa. Bojūu Kirisito na i a si Gōl Bar Peeraabile lon a si buor. ^{VIII} A le jūu, yi ta i a si dire a Gōl Bar Difō ni a dābil koraa ε, a dābil koraa na i yosōo ni putuyele, tiche a i a paanōo na ba tara a dābil ε. A paanōo na i cheche ifo ni yelmǎe tarfo.

^{IX} A gān 'lo in dōo seb ku yi, n 'yer ika yi taa ire wa lōonō ni a sēsēnbe ε, ^X n ba 'yere a bala na ba puoro na sēne ε, bu a bogar dēme, bu a nifolbo bu a tipuorbo ε. Ala i le le, yi kō naa yi a ka a wer nyā pō. ^{XI} Tiche pōpānyā, n seere na koro yi, a le in dōo buoro ika yi i ni nyā. Yi taa ire wa lōonō ni a 'lo na buolo, a wō mǎe a yi yebe ti na wō sēne, ni bogar soo, na

wɔ puoro tɪbe, nɪ yosɔɔnɔ, na wɔ ɪ dāburo, nɪ nɪfɔlɔ. A nɪre nyāna tɔ sɔɔ, yɪ taa ɪre wa 'mataa wɔ gba dire ɛ.

XII N tɔmɔ lɛ ɪka n tɔɔrɔ a bala na puoro 'yer, tɪche yɪn 'lɔ yɪ kpāa a nɪbe bala yɪn 'mataa puoro nɪ na tɔnɔ a yelsɪ anyāna. XIII Nāanmɪn lɛ na tɔɔr a bala na ba puoro ɛ 'yer. "Yɪ dii a putusɔɔ 'lɔnɔ bar a yɪ pɔ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 17:7*)

VI

I Ala ɪ a yɪ āsɔɔ nɪ a wɔ tɔ sɔɔ wa nyen 'yer, ŋmɪne a ɪ a wɔ na tara a 'yer chiin a 'yer tɔɔrɔ bala na ba puoro ɛ jie, tɪ bar a Nāanmɪn puorbo jie? II Yaa bɔɔ ɪka a Nāanmɪn puorbo lɛ na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer ɛ? Ka ala ɪ yɪn lɛ na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer, ŋmɪne a yɪ kɔ tɔɔ maal a yɪ mǎe yelbil ɛ? III Yaa bɔɔ ɪka sɪn lɛ na tɔɔr a malakasɪ gba 'yer ɛ? Wa 'yere nɪ a sɪ mǎe yelbil? IV A lɛ jūu, yɪn wa tara a 'yerbil anyāna taaba, yɪ ma ɪr a pupuorbo bamɪne gba yɛ na ba tal tɛer ɛ, ka ba tɔɔr a 'yer. V N 'yer naa anyāna na 'yɔɔ yɪ vā, a ɪn sɪre ɪka a yɪ pɔ āsɔɔ jaa ba tara yɛ jaa pɔɔr na wɔn maal a wɔ taaba 'yer ɛ? VI Tɪche ka a yebe ma tara a yebe chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie, a bala na ba ɪ a Yesu turbo sɛ.

VII Sɪre jaa lɛ ɪka yɪ ben maal bɔr, bojūu yɪ ma nyɔɔr taa chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie. Bo lɛ so ka yɪ kɔ naa sɔɔ ka a nɪbe maal yɪ dɛer ɛ? Bu

sɔɔ ka ba fɔl yɪ ɛ? VIII Tɪche a yɪn mǎe fɔlɔ nɪ taa na yɪ maala taa dɛbe, na yɪ maala a anyāna kɔɔ a yɪ yɛer.

IX Yaa bɔɔ ɪka a putudɛme kɔ kpe be a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ ɛ? Yɪ ta bele yɪ mǎe ɛ. Sɛsɛnbe, tɪpuorbo, a bala na fol bu a dɔɔr na lɛb gāna nɪ taa, X bu nānyisi, bu a bɔgar dɛme, bu a dāburbo, bu a yosɔɔnbɔ, bu a nɪfɔlbɔ, ba āsɔɔ jaa kɔ kpe be a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ ɛ. XI Lɛ lɛ a yɪ bamɪne mɪ dɔɔ kaara, tɪche ka a Nāanmɪn pɛe yɪ bar, na wɔ ɔɔ yɪ ka yɪ ɪ cheche tu a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor nɪ a sɪ Nāanmɪn Sɪe pɔ.

XII A yɪ bamɪne 'yer naa ɪka, n ba chire bon jaa maalfɔ ɛ. Yele jaa ba chire maalfɔ ɛ. Tɪche a ba ɪ yele a jaa lɛ vɪele maalfɔ ɛ. Maa kɔ sɔɔ ka bon jaa so ma ɛ. XIII Bamɪne mɪ ma lɛ 'yer naa ɪka, bɔdiir ben be puor 'yɔɔ, ka a puor mɪ be be a bɔdiir 'yɔɔ. Tɪche Nāanmɪn na sɔɔn a jaa ayi bar. Sɛsɛyele jūu ba lɛ a āgān be be ɛ, tɪche a sɪ Soro jūu lɛ, ka a sɪ Soro mɪ be be a āgān jūu. XIV A kpɛɔ nyāna lɛ a Nāanmɪn sāɪn a sɪ Soro a kūu pɔ, ka wɔ mɪ na sāɪ sɪ a kūu pɔ. XV Yaa bɔɔ ɪka a yɪ āgāma ɪn bɔ'yen nɪ a Kɪrɪsɪto āgān ɛ? N pāa de a n āgān na ɪ bɔ'yen nɪ a Kɪrɪsɪto āgān naa tɪ 'mar pɔɔ baa pɔ? N kɔ ɪ a lɛ ɛ. XVI Yaa bɔɔ ɪka nɪre 'lɔ na de a wɔ āgān tɪ 'mar a pɔɔ baa pɔ, ɪn bɔ'yen nɪ a wɔ āgān ɛ?

Bojũu a seb a Nãanmũn gãn pɔ ɪka, "Ka ba jaa ayi ɪ ãgãn bõ'yen." (A Pielfo Gãn 2:24) ^{XVII} Tiche nure 'lo na de wɔ mãe 'mar a si Soro, 'lo ni a wɔ siɛ ɪn bõ'yen.

^{XVIII} Yi tɔɔ yi a sēsēyele pɔ. Yelbier jaa nure na ure ma ben a wɔ ãgãn yõo, tiche nure 'lo na sēne, a wɔ ãgãn le wɔ maala a yelbier 'yõõnõ. ^{XIX} Yaa bõo ɪka a yi ãgãn ɪn a Nãanmũn siɛ puorfɔ yir ε? A 'lo na be a yi 'yõo. A 'lo yin nye yi a Nãanmũn sē o? Yaa so yi mãe ε. ^{XX} Nãanmũn da yin so. A le jũu, yi 'yõõnõ Nãanmũn ni a yi ãgãma.

VII

^I Põpãanyã, a yele ala yin seb kũ ma, an taa viɛɛ na ka daba ta kul pɔɔ ε. ^{II} Tiche an ɪ a sēsēyele na be be jũu, daba jaa wɔ kul a wɔ mãe pɔɔ, ka a pɔɔ jaa mi kul a wɔ mãe siɛ. ^{III} Ka a siɛ ni a wɔ mãe pɔɔ na ma lõo sõo, le ni wɔ ju mi le a pɔɔ ni a wɔ mãe siɛ mi ma lõo a sõo. ^{IV} A pɔɔ tɛɛ ba le so a wɔ mãe ãgãn ε, tiche a wɔ siɛ le so. A le ne ni wɔ ju mi le, a daba tɛɛ mi ba so a wɔ ãgãn ε, tiche a wɔ pɔɔ le so. ^V Yi taa ure wa mõõnõ taa a gaa jie ε, ka ala ba wa ɪ yi man taa na yi kũ taa sõo Nãanmũn sɔorfɔ jũu ε. Ka yin wa sɔɔr a Nãanmũn baar, a yi le lõo taa go, ka a Satan taa nye yin kõ le wa tɔɔɔ a yi mãe nyɔɔɔɔ bɛl yi ε. ^{VI} N 'yer naa ɪka anyã tara na sɔr, a ba ɪ binfo le ε. ^{VII} N naa bɔɔɔ naa fika a dɔɔr ba ta be a

n kaar. Tiche nure ãsɔɔ jaa tara na a le a Nãanmũn na kũ wɔ, ãsɔɔ jaa bon ma tɛɛ naa a wɔ tɔ sɔɔ bon.

^{VIII} Põpãanyã, a yin bala na ba kul taa ε, ni a pɔɔkɔɛ, a viɛɛ naa ba taa kulo taa ε, na ba jãne nitãa le ɪn jãne. ^{IX} Tiche bala ba wa tõõnõ nyɔɔɔɔ a ba mãe ε, ba kul taa. Ala ɪ ba kul taa, a sãn ban jẽ ka a volaa kɔɔ ba.

^X A bala na kul taa, a nebinãa le a nyã, a ba ɪ maa le 'yer ε, tiche a si Soro le 'yer. A pɔɔ wɔ taa ure wa bara a wɔ siɛ ε. ^{XI} Tiche 'lo wa bar a wɔ siɛ, wɔ taa le kulo daba go ε, bu wɔ lɛb ti 'maal a wɔ siɛ. Daba mi wɔ taa dire a wɔ pɔɔ bara ε.

^{XII} A anyã 'lo, maa le 'yere, a ba ɪ a si Soro le ε. Ala ɪ a Yesu turo ãsɔɔ pɔɔ ba ɪ a Yesu turo ε, ti sɔɔ ɪka won jẽn wɔ naa wɔ taa ure wa dire wɔ bara ε. ^{XIII} Ala ɪ a pɔɔ mi le ɪ a Yesu turo, tiche ka a wɔ siɛ ba ɪ a Yesu turo ε, ti mi sɔɔ ɪka won jẽn wɔ naa, a pɔɔ nyine mi wɔ taa bara a siɛ ε. ^{XIV} Bojũu Nãanmũn kãan a danyine na ba ɪ a Yesu turo ε, ka wɔ ɪ nisõ a wɔ pɔɔ na ɪ a Yesu turo jũu, ka a pɔɔ mi na ba ɪ a Yesu turo ε, mi ɪ nisõ a siɛ na ɪ a Yesu turo jũu. Ka le ba le ε, a ba bibiir na ɪn bidebe, tiche a le jũu ba ɪn bisõn.

^{XV} Tiche a 'lo na ba ɪ a Yesu turo ε, 'lo wa chiine wɔ chiine. Fɔn ɪ a Yesu turo, ka daba le, bu pɔɔ le, ta ŋmaa wɔ sɔr ε. Nãanmũn bɔɔl si naa ka si kpiere ni nyã'maar. ^{XVI} Nmine le a ɪ a fõs pɔɔ, ba bõo ɪka fun tõo

faa a fō sire ε? Bu a daba, faa bōō ūka fō mīn tōō faa a fō pōō ε?

^{XVII} Išoō jaa wō mō be a jie 'lō a sī Soro na bin wō, nī a le a Nāanmīn na bōōl wō. A binfō nyāna le n bin kō a pupuorbiir gbulsī ba jaa. ^{XVIII} Nīre ηmaan yōōr tiche ka a Nāanmīn wa bōōl wō bui? Wō taa ure wa sōōlō a wō yōōr ηmaafō ε. Nīre mī a Nāanmīn na bōōl, ba ηmaa a wō yōōr bui? Wō taa le ηmaara go ε. ^{XIX} Yōōr ηmaafō un pōō, ka a yōōr ba ηmaafō mī ū pōō, Nāanmīn yelbinsī fon turo le ū yelkpēε. ^{XX} Išoō jaa wō chene a le ne won be tī a Nāanmīn wa bōōl wō. ^{XXI} Gbāgbaar le yī dōō ū tiche ka a Nāanmīn bōōl yī bui? Yī ta vē ka a ū tuo kō yī ε, ala ū yī tara na sōr na so yī māε, yīn tōō ū a le. ^{XXII} Bojūu ala ū nīre un gbāgbaa tiche ka a sī Soro wa bōōl wō, a nīnyīne son wō māε a sī Soro jūu. Le mī le, nīre na so wō māε tiche ka a sī Soro wa bōōl wō, a nīnyīne mī ū naa Yesu Kīrīsto gbāgbaa. ^{XXIII} Nāanmīn da yīn da tuo, yī ta ū nīre jaa gbāgbaa ε. ^{XXIV} Yēε, āsōō jaa ben Nāanmīn niem, āsōō jaa wō chene a le ne won be tiche ka a Nāanmīn wa bōōl wō.

^{XXV} Pōpāanyā a bala na ba kul taa sere ε, n ba tara ye le jaa a sī Soro na kō ma ūka n 'yer ε, tiche n tara na 'yer un na 'yer an ū a sī Soro nībaal jūu, n sōō naa ūka n un yelmāε sōō ka yīn sōō de.

^{XXVI} A dīna yelwōnsī jūu, n tīeraa ūka a un vīla ka nīre jaa kptīere wō yō. ^{XXVII} Fō kul pōō bui? Taa ure wa dire wō bara ε. Dakōōr le fō ū bui, pōō kōōr le fō ū? Taa tīere pōō bui sire kulfō ε. ^{XXVIII} Tiche ala wa ū fō kul pōō, faa maal yelbier ε, ka ala ū pōōsaraa mī kul sire, waa maal yelbier ε. Tiche a bala na kul taa na kpēn yelwōnsī pō ka n kō sōōl yī a ye le nyāna ε.

^{XXIX} Yēε, bon un 'yere le ūka, a sōō un jaa ηmaa. An yī a dīna chiine, bala na tara pōō, ba maala fīka baa tara pōō ε. ^{XXX} Bala na kōnō, ba maala fīka baa kōnō ε, bala mī pōō na pel, ba mī maala fīka ba pōō ba pel ε. Ka bala mī na da bon, ba maala fīka a ba ū bala le so bin ε. ^{XXXI} Bala mī na tōnō nī a wer nyā bonsī, ba ta de ba māε 'yōō a ala pō ε, bojūu a wer nī a wō bonsī a jaa poro na chiine.

^{XXXII} Maa bōfō le ūka yī ta tara ye le jaa tīer ε. An ū daba baa tara pōō ε, a sī Soro ye le le wō ma tīere, le won na ū pel a sī Soro pōō. ^{XXXIII} Tiche daba na tara pōō a wer nyā yelsī le wō ma tīere, le won na ū pel a pōō pōō. ^{XXXIV} Ka a wō tīer maa gā jībō'yen ε. Ka a pōō mī na ba kul sire ε, bu pōōsarbīle ma tīere a sī Soro ye le. A wō bōfō le ūka wō de a wō āgān nī a wō sīe kō a sī Soro. Tiche pōō na tara sire, a wer nyā bonsī tīer le wō ma tara, le won na pel a wō sire pōō. ^{XXXV} Yī māε sōōfō jūu le n 'yere nī a

anyāna, a ba ɪ yele le n bine korɔ yi ε. N boɔrɔ naa ɪka yi kpiere a le na tor na yi tara tier bõ'yen kɔ a si Soro.

XXXVI Ala ɪ āsɔɔ jaa wa tier ɪka waa maal a le na see ni a pɔɔsarbile won ɲmaan a bara ε, ka a pɔɔbile mi jẽ kor, ka a see ɪka ba kul taa, wɔ ɪ a le won tier, a ba ɪ bier ε. Ba kul taa. XXXVII Tiche nure 'lo tier na ba vavire ε, a wɔ tier ba fire wɔ ka wɔ tɔɔnɔ a tier nyɔɔrɔ na wɔ 'yer a wɔ tier pɔ ɪka wɔ kɔ kul a pɔɔsarbile ε, a nure nyā mi maal a le na tor. XXXVIII A le jūu, nure 'lo na kul a pɔɔsarbile wɔ maal vɪla, tiche a 'lo na ba kul ε, 'lo le maal vɪla gar.

XXXIX Pɔɔ wa kul sire, 'lo ni a sire ben taa, tiche a sire wa kpi wɔ tara na sɔr ɪka wɔ kul daba 'lo jaa won boɔrɔ, tiche a danyine wɔ ɪ Yesu turo. XL Le un nye le ɪka, ala ɪ waa kul sire ε, ti na wɔ jāne, won un boɔsɔn sɔɔ. N tier ɪka n mi tara na a Nāanmɪn Siε.

VIII

I Põpāanyā, a bomo ala ban ma lon boɔr kɔ a tibe 'yer le n boɔrɔ ɪka n 'yer. Si bõɔn naa ɪka si jaa tara na bõɔfɔ, ka a bõɔfɔ ma wile wɔ mǎε, tiche nõfɔ ma vɛn ka si baa. II Nure na tier ɪka wɔ bõɔn bon kɔɔ, waa bõɔ bon jaa sere ε, a le won tier ɪka wɔ bõɔ naa ε. III Tiche nure 'lo na nõ Nāanmɪn, Nāanmɪn bõɔn naa ninɪne.

IV A bomo ala ban lon a tibe boɔr nõnɔ 'wɔfɔ yele.

Si bõɔn naa ɪka a tu ba ɪ bon jaa a ka a wer pɔ ε, ka Nāanmɪn ba le be be go ε, ka a Nāanmɪn bõ'yen nyā tee ba le ε. V Ka ba gba boɔlo ɲmɪnsɪ, ka saaju le, bu a ka a tɛε le, sire jaa le ɪka ɲmɪn yɔɔ ben be, ni sorbo yɔɔ. VI Tiche sin sɛ 'lo, Nāanmɪn bõ'yen, na ɪ a Sāa bõ'yen, 'lo sɛ le a bonsɪ a jaa yi, 'lo jūu le si be be, Soro bõ'yen tee na ɪ a Yesu Kɪrisɪto, a wɔ 'yõɔ le bonsɪ a jaa tu wa, ka si mi be be a wɔ jūu.

VII Tiche nure jaa ba le bõɔ a anyāna ε. Nibe bamine chene na mlɔ ni a tibe, bala wa ɔɔrɔ nõn jaa, ba ma tier ɪka tu nõn le, ka a ba tier na bal a le jūu, ba ma sõɔ naa. VIII Tiche bõdiir kɔ vɛ ka si gbur Nāanmɪn ε, sin di yele jaa ba ure si ε. Sin mi baa di ε, yele jaa ba ure si mi ε.

IX Yi bõɔnɔ sɔ ka a le yin maala ni a yi mǎε sofɔ taa lib kɔsɪr bāraa kɔ a bala na ba kpɛme a ba sɔɔfɔ pɔ ε. X Ala wa ɪ nure āsɔɔ na ba kpɛme a wɔ sɔɔfɔ pɔ ε, wa nye naa a fɔɔ na tara a bõɔfɔ nyāna a fu ti dire a tu yir, a mi kɔ 'yõɔ wɔ ākpɛɔ ka wɔ ti dire a ala ban lon a boɔr kɔ a tibe ε? XI Ka a fu yebe nyā a wɔ sɔɔfɔ na ba kpɛme ε, 'lo a Kɪrisɪto na kpi kɔ, fu sõɔ wɔ naa ni a fu bõɔfɔ nyā bar. XII Fɔɔ wa maal a bier nyā tɔ kɔ a fu yeε, fu 'yõɔn a ba tiersɪ baal, Yesu Kɪrisɪto mǎε le fu maal a bier a le ne. XIII A le jūu, ala ɪ bon un na di na vɛn ka a n yebe lo yelbier pɔ, n kũ le 'wɔb nõn jaa ε, na n taa wa vɛ ka wɔ lo ε.

IX

I N ba so n mǎe bu? N ba i a nitōnāa āsōo bu? N mi ba nye a si Soro Yesu ni nibir bu? A ba i yin le i a si Soro tōmō in tō, tōnō ε? II Ala i gba, n ba i a nitōnāa bamune sē ε, ti yin sē 'lo, sire jaa n i naa! Bojūu yin le i a jāne wiil sire jaa ika n i naa a nitōnāa a si Soro 'yōo.

III A anyāna le na i a maa 'yer in na 'yer kō a bala na wa bere ma a neε. IV A mō sin tee le ba tara sōr ika yi kō si bōdiir ni bōnyursi ε? V Sin tee le ba tara sōr ika si ma tara a si pōo 'mataa yōo ni nitāa le a si Soro yeer ni a Sifasi na i a nitōnsi ε? VI Bu maa ni Banabasi tee le a sēε ika si tōnō ti yi kō kō si bon jaa ε?

VII Nibuor le ba de soja ti wō lieb yara wō mǎe? An le ma sel tie ti ba dire a wō wōmō ε? Bu an le i nachine ti maa pē a bir di ε? VIII Nisaal kaafō pō 'yer le a nyā in 'yer bu? A Mosesi nebināa ba 'yer a le ni wō ju ε? IX Bojūu nitō le a Mosesi nebināa dōo 'yer, "Ta lū a nadar 'lo fon 'yōo a wō vara fō a chi neε pōo ε."

(Mosesi Gāma Na Tu Anūu 25:4) A nadai yele le fer a Nāanmūn bu? X Sire jaa a ba i sin jūu le wō 'yer a anyāna ε? Ōo, sin jūu le ba seb a yelsi anyāna, bojūu a bala na kōo ni a bala na vara tara na tier ika ban nyen bon kōo. XI Ala i si bor a Nāanmūn Siε bōboro a yi sē, an in tuo ala i yi mi kō si naa a yi bōtarsi bu?

XII Ala i bamune tara na sōr ka yi ma sōo ba, sin ba le a sēε ika si nye gar ba ε? Tiche sin ba kpākpāana ni a ye le nyāna ε. Si ma bar ye le jaa ka a pō, a si taa pōo a Kirisito 'yer nōo nyāna sōr ε. XIII Yaa bōo ika a bala na tōnō a be a Nāanmūn puorfo yir, a Nāanmūn puorfo yir pō le ba dire ε? Ka a bala mi na i a Nāanmūn bōorlorbo mi dire a bōorlo bomo ala ε? XIV A le ni wō ju mi le a si Soro 'yer ika a bala na mōo a wō 'yer nōo, ba mi dire yire a 'yer nōo mōofō pō.

XV Tiche maa ba diel a anyāna ε, n mi ba seere a anyāna ti tara tier ika yi maal a le kō ma ε. Maa kpīn kō a sa naa nire na wa kaa a n yo bō ye le nyāna pōo. XVI Tiche maa wa mōol a 'yer nōo nyā, n kō tōo bō yuor ε, bojūu Nāanmūn le 'yōo ma ika n mōol. Yele na pōo ma naa ala i n ba wa mōol a 'yer nōo nyā ε. XVII Maa mōol a 'yer nyā pōo, n tara na sāyar, ala ba i pōo gba le ε, Nāanmūn na kaa ir ma 'yer le n 'yerε. XVIII Bo le i a n sāyar? Ala le a anyā ika, n mōol a 'yer nōo pōo kō a nibe, naa taa bōoro tōnō yin a 'yer nōo nyā mōofō pō ε.

XIX N gba na so n mǎe ka nire jaa ba so ε, ti n maal n mǎe gbāgbaa kō nire jaa le an na i ka n tōo niyōo tōo wa kō Yesu Kirisito. XX Maa wa ta a juu nibe sē, n ma lieb n mǎe a juu nire, na tōo ba nye. A bala na be a nebināa pō, n ma lieb a ba kaar, n gba na ba be a nebināa pō

ε, λε ιν na ι τῶ ba τῶ wa
 κῶ a Yesu Kιριστο. ^{XXI} A
 bala mi na ba be a nebināa
 πῶ ε, maa wa ta a ba sē, n
 mi ma maal fika n ba be a
 nebināa πῶ ε, ka n na τῶ
 ba τῶ wa κῶ a Yesu Kιριστο.
 N gba na ba so n mǎe yi a
 Nāanmɪn nebināa πῶ ε, tiche
 n be a Yesu Kιριστο nebināa
 πῶ. ^{XXII} Maa wa ta a bala
 σοφο na ba kpēme ε, n ma
 lieb a ba kaar λε ιν na ι τῶ
 'yῶ ba ākpāen. N ma lieb
 bon jaa κῶ nire jaa, ala ι n
 τῶ naa ka n faa a bamine.
^{XXIII} A 'yer nῶ nyāna jūu λε
 n maala ni a anyāna, naa mi
 na τῶ nye a σοφο.

^{XXIV} Yaa bῶo ka a bala na
 ma joro dῶonῶ taa a joa πῶ,
 tiche nibῶ'yen tεε λε ma jo
 na wῶ nye bon ε? Yι mi
 mῶo nibir joro a λε na yι nye
 bon. ^{XXV} Nire jaa na πῶ
 a jo dῶotaa nyā πῶ, wῶ ma
 nyῶoῶ naa a wῶ mǎe yele a
 jaa πῶ sῶ. Ba ma ιn a λε na
 ba de a vaar ban maal nāa
 jupil na maa kor ε, tiche sin
 ure naa na nye a nāa jupil 'lῶ
 na ba tara sῶofo ε. ^{XXVI} Ala
 λε so, n ba joro fika nire na
 bῶn joro ε, ηmetaa kaar, n
 ba bῶn lῶoῶ a n nuur ε.
^{XXVII} Kai, n ma ηmen a n
 āgān na n maal wῶ a wῶ lieb
 a n gbāgbaa, ka n taa 'yer
 Nāanmɪn 'yer ka a nyῶo wa
 nye tῶnῶ tiche ka Nāanmɪn
 'yer ιka maa ba sεε ε. N ba
 bῶoῶ a λε ε.

X

^I Bojūu n ba bῶoῶ ιka a
 yele nyā wῶ σοῶl yι ε, n yeer.
 A julῶjuur dῶo geru πῶo a
 si sǎakpāmīne ba jaa ka ba

jaa ti kpe a man jie πῶ gῶo.
^{II} Ba jaa tun a Mosesi puor
 ka a julῶjuur geru πῶo ba,
 a ba ti kpe a man jie gῶo.
^{III} Ba jaa λε di a Nāanmɪn
 Sιe bῶdibῶ'yen 'lῶnῶ, ^{IV} na ba
 nyū a Nāanmɪn Sιe bῶnyū
 bῶ'yen 'lῶnῶ, bojūu ba jaa
 nyūn yi a Nāanmɪn Sιe 'lῶnῶ
 na dῶo ι a kosir pie 'mataa
 chiine ba, a kosir pie 'lῶnῶ λε
 ι a Yesu Kιριστο. ^V A anyā
 a jaa πῶ, ti Nāanmɪn πῶo ba
 pel ba ε, na wῶ nye suur kon
 ba, ka a ba kūn yēyel be a
 moḡῶo πῶ.

^{VI} Pῶpānyā, a yele
 anyāna ιn kpāafῶ gā, ιka si
 taa de a si tier 'yῶo yelbier
 πῶ ε, nitāa λε ban dῶo ι ε.
^{VII} Yι taa puoro tibe nitāa λε
 a bamīne na dῶo puor a tu
 ε, nitāa λε an seb a Nāanmɪn
 gān πῶ, "A nibe jēn na ba di
 na ba nyū, ti pāa ir se bāne."
 (A *Yifῶ Gān 32:6*) ^{VIII} Yι taa vē
 ne ka si wa sēne nitāa λε a
 bamīne na dῶo sē kaar ε. A
 ba nibe turo ljaata (23,000)
 dῶo lo kpi bῶbir bῶ'yen. ^{IX} Yι
 taa vē ne ka si wa beere a si
 Soro kaara nitāa λε a bamīne
 na dῶo ι, a wῶ vē ka a waba
 dῶ ba κῶ ε, ^X na yι taa vῶ
 neer 'yῶo Nāanmɪn ε, nitāa
 λε a bamīne na dῶo vῶn wῶ a
 nee ka wῶ vē ka kūu malaka
 wa sῶo ba jaa.

^{XI} A yele anyāna πῶo ba
 naa, naa ι kpāafῶ gā, ka ba
 seb bin ka a na ι kpāafῶ κῶ
 si. Bojūu a ber baaraa gbῶo
 si naa. ^{XII} A λε jūu, ala ι fu
 tier ιka fu bῶon ara, bῶonῶ
 sῶ, na fu taa lo ε. ^{XIII} Beerkaa
 tuo jaa ba wa a yι sē, ka a ba

ɪ a ala mɪn ma wa a nɪrɛ jaa sɛ̃ lɛ ɛ. Nāanmɪn ɪn yelmāɛ sɔɔ, wɔ kɔ̃ sɔɔ ka a bɛɛrkaa tuo 'lɔ yɪn kɔ̃ tɔɔ ɛ, wa nyɔɔ yɪ ɛ. Tɪche bɛɛrkaa wa nyɔɔ yɪ, wɔn wiil yɪn a sɔr ka yɪ tu yɪ, na yɪ tɔɔ ara.

XIV A lɛ jūu n taa Yesu turbo, yɪ taa ɪrɛ wa puoro tɪbɛ ɛ. XV N bɔɔn naa yɪn ɪ yɛ̃ dɛ̃mɛ ka n 'yɛrɛ a nɪtɔ̃ kɔrɔ yɪ, yɪn māɛ yɪ pekaa a lɛ ɪn 'yɛr. XVI A n̄mɛle 'lɔ sɪn ma de puor a Nāanmɪn yāan, a Yesu kūu bōdiir sɔɔ ma vɛ̃n ka sɪ lɔɔ pō a Yesu Kɪrɪsɪto jāu. Ka a paanɔ̃ 'lɔ sɪ mɪn ma n̄ma, ma vɛ̃ ka sɪ lɔɔ pō a Yesu Kɪrɪsɪto āgān. XVII Bojūu paanɔ̃ bō'yɛn tɛɛ lɛ, sɪn sɔɔ waa tɪ sɪ ɪn āgān bō'yɛn, sɪ jaa lɛ a paanɔ̃ bō'yɛn 'lɔnɔ̃ ma ta.

XVIII Yɪ tɪɛr kaa a Isɪral nɪbɛ pɔ. A ba ɪ a bala na ma di a Nāanmɪn bɔɔrlo bomo ma puɔn a bɔɔr lofɔ jɛ ɛ? XIX N pāa 'yɛrɛ na ɪka a bomo ban lon bɔɔr kɔ a tɪ ɪn bon bɪ a tɪ ɪn bon? XX Kai, tɪche a bɔɔrlo bomo ala a tɪbɛ dɛ̃mɛ na ma lon a ba bɔɔr, a sɪdɛbɛ lɛ ba ma lon a bɔɔr kɔ a ba ɪ Nāanmɪn lɛ ɛ, ala lɛ so n ba bɔɔrɔ ɪka yɪ 'matāan a sɪdɛbɛ ɛ. XXI Yɪ kɔ̃ tɔɔ lɔɔn a sɪ Soro nyūn a wɔ n̄mɛle, tɪ lɛ lɔɔn a sɪdɛbɛ nyūn a ba n̄mɛle ɛ. Yɪ kɔ̃ tɔɔ lɔɔn a sɪ Soro a wɔ bōdiir difɔ jɛ, tɪ lɛ 'mataa lɔɔn a sɪdɛbɛ bōdiir difɔ jɛ go ɛ. XXII Sɪ bɔɔrɔ naa ɪka a ɪrɛ a sɪ Soro nyuur bɪ? Bɪ sɪn lɛ tara kpɛɔ gar wɔ?

XXIII Yɪ ma 'yɛr ɪka, saa chɪrɛ yɛlɛ jaa maalfɔ ɛ.

Tɪche a ba ɪ yɛlɛ a jaa lɛ vɪɛlɛ maalfɔ ɛ. Yɛlɛ jaa ba chɪrɛ ɛ, tɪche a ba ɪ yɛlɛ jaa lɛ sɔ̃nɔ̃ ɛ. XXIV Nɪrɛ jaa wɔ ta bɔɔrɔ a wɔ māɛ tɛɛ vɪla ɛ, tɪche wɔ mɪ ma bɔɔrɔ a wɔ taaba vɪla.

XXV Nɔ̃n jaa ban daara a daa pɔ, fɔ̃ɔ wa da ɔɔrɔ ta sɔɔr ɛ, ka a taa ɪ fɔ̃ tɪɛr ɛ. XXVI Bojūu a seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, "A sɪ Soro lɛ so a tɛɛ nɪ bon jaa na be a pɔ." (*Yiel Gān 24:1*)

XXVII Ala ɪ nɪrɛ ba ɪ Yesu turo ɛ, wa maal bōdiir bɔɔl fɔ, a fɔ bɔɔrɔ a chɛnfɔ, fɔ̃ɔ wa chɛn, bon jaa wɔn wa bin a fɔ niem, dire, ta sɔɔr ɛ, ka a taa ɪ fɔ̃ tɪɛr ɛ. XXVIII Tɪche ala ɪ nɪrɛ wa 'yɛr kɔ̃ fɔ ɪka tɪ nɔ̃n lɛ, ta lɛ di a bōdiir ala ɛ, a fɔ̃ɔ nɪ a nɪnyɪnɛ tɪɛr jūu. XXIX A nɪrɛ 'lɔ na 'yɛr kɔ̃ fɔ̃ tɪɛr lɛ n 'yɛrɛ, a ba ɪ fɔ̃ɔ tɪɛr ɛ. Bāa 'yɔ̃ɔ lɛ nɪbɛ na jɛ̃ kporo ma nɪ a maa māɛ so fɔ? XXX Ala ɪ n puor Nāanmɪn yāan 'yɔ̃ɔ a bōdiir ala ɪn dire, bāa 'yɔ̃ɔ lɛ nɪrɛ na lɛ kporo ma a bon ɪn puor Nāanmɪn yāan tɪ dire?

XXXI A lɛ jūu ka yɪ nyuro na bɪ yɪ dire naa, bon jaa yɪn maala, yɪ maala a jaa kɔrɔ Nāanmɪn tɪɪr. XXXII Yɪ taa wa maala ka āsɔɔ jaa wa bār lo ɛ, ka Juu nɪrɛ lɛ bɪ waa ɪ Juu nɪrɛ ɛ, bɪ a Nāanmɪn puorbo ɛ. XXXIII Lɛ gba lɛ n mɔɔrɔ naa maala pɛlɛ nɪrɛ jaa puɔ yɛlɛ a jaa pɔ. Bojūu n ba bɔɔrɔ a maa māɛ vɪla ɛ, tɪche a lɛ mɪ na ɪ vɪla kɔ̃ a nɪyɔɔ ka ban tɔɔ nyɛ faafɔ.

XI

^I Yi kaara ma na yi turo nitāa le in mi na kaara a Yesu Kirisito naa turo wō.

^{II} N ma kpir yin jaa a le yin chene tara a n tier na yi turo a ye le ala a jaa in dōo wiil yi.

^{III} Pōpāanyā n bōoro naa ũka yi bōon ũka, daba jaa ju le a Yesu Kirisito, ka a pōo jaa ju mi ũ a wō sure, ka a Yesu Kirisito ju mi ũ Nāanmin.

^{IV} Daba jaa wa soro Nāanmin bu 'yere Nāanmin 'yer ti na wō pōo a ju wō 'yōon a ju vā. ^V Ka pōo jaa mi wa soro Nāanmin bu 'yere Nāanmin 'yer ti mi ba pōo a wō ju mi 'yōon a ju vā, a kaara fika wō pōn jukpāakpol.

^{VI} Ala ũ a pōo kō pōo a ju ε, wō ũma a ju, ala ũ a mi in vā pōo na pō jukpāakpol wō ma pōo a ju.

^{VII} Daba ba see ũka wō pōo a wō ju ε, bojūu 'lo le nyetāan a Nāanmin ni a wō tur. Tiche ka a pōo mi ũ a sure tur.

^{VIII} Bojūu daba baa dōo yi a pōo pō ε, tiche pōo le dōo yi a daba pō. ^{IX} Nāanmin mi ba dōo me daba pōo jūu ε, tiche wō men pōo daba jūu. ^X A nitōnō jūu ni a malakas jūu, a pōo seen ũka wō tara a tōofu jāne a wō ju pō.

^{XI} A si Soro 'yōo, pōo ba so wō mae ε, daba mi ba so wō mae ε. ^{XII} Bojūu daba pō le a pōo yi, ka pōo mi ma dōo daba. Tiche a ye le a jaa yin Nāanmin sē. ^{XIII} Yin mae yi pekaa. A seen ka pōo na soro Nāanmin ti ba pōo a ju bu? ^{XIV} A befū nyāna mi

ba wiil yi ũka ala ũ daba mi tur jukōol, a in vā kō wō ε? ^{XV} Tiche ala ũ pōo le wa bar a wō jukōol ka a wooro a ba ũ wō danōo le ε? Bojūu Nāanmin le kō wō a jukōol ka a ũ a wō bōpōora. ^{XVI} Ala ũ nire wa chire na a ye le anyāna, sin ni a Nāanmin puorbo ba le tara ye le jaa go ε.

^{XVII} A ala na tu ka in wiil yi, ti n kō tōo dān yi ε, bojūu a yi lōo taa ma maal yin deer gar a vīla.

^{XVIII} A yeldōo ni nyā, n wōn ũka yin ma wa lōo taa na puor, yi ma ooro ni taa, ka n sōo de ũka, a le ben be sure jaa. ^{XIX} A see naa ka tee taa na be a yi pō, ka a wiil buor sōo na sōo Nāanmin. ^{XX} Yin ma wa lōo taa, a ba ũ a Yesu kūu bōdiir le yi ma dire ε. ^{XXI} Bojūu yin ma wa dire, āsōo jaa ma bōn dire na yi maa gu taa ε. Ka a bamine ma wa jēn kō, tiche ka a bamine mi ma nyū buu. ^{XXII} A mō yaa tara yie yin na ma di ti nyū a be ε? Bu yi kaara naa a Nāanmin puorbo pōo na yi 'yōonō a bala na ba tara bon jaa vā? N 'yer bo kō yi? A mō n dān yi ni a ye le nyā o? N kō ũ le ε!

^{XXIII} Bojūu a wiilfū 'lo in nye yi a si Soro sē, le mi le in wiil yi. A tāsōo 'lōnō jaa ban na gar yōo a si Soro Yesu, wō den a paanōo, ti puor Nāanmin yāan. ^{XXIV} Wōn wa puor Nāanmin yāan baar, wō ũmaan a paanōo ti 'yer, "Nyā

le ı a n āgān na wō kō yı, yı ma maala a nıtōñō tıere nı ma.” XXV A le nı wō ju le ban wa di baar, wō den a ηmel nyuraa na wō 'yere, “A dāa na be a ηmele nyāna pō le ı a n jāı a Nāanmın na de bin a netır paalaa, yı ma maala a nıtōñō yın ma wa nyuro na yı tıere nı ma.” XXVI Sōo jaa yın ma wa ɔɔɔ a paanōo nyāna, na yı nyuro nı a ηmele nyāna, yı mɔɔɔ 'yere a sı Soro kūu 'yer tı tān a wō waa daar.

XXVII A le jūu, nıre nyā na ɔɔɔ a paanōo nyā, na wō nyuro nı a ηmele nyā nı ba bāma, wō maal yelbier nı a sı Soro āgān nı a wō jāı. XXVIII Nıre jaa wō ma beer a wō māe kaa tı pāa 'wōb a paanōo nyā, na wō nyūn a ηmele nyā. XXIX Bojūu nıre jaa na ɔɔɔ na wō nyuro tı ba bōon ıka a sı Soro āgān le ε, wō 'wōb nyūn 'yer tɔɔrfō 'yōo a wō māe. XXX Ala le so ka a yı yoo bal na yı bıere, ka a yı yoo jie mı kpire. XXXI Ala ı sı tɔɔr a sı māe 'yer, a sı Soro kō le tɔɔr a sı 'yer go ε. XXXII A sı Soro wa tɔɔr a sı 'yer, tɔɔr le wō tɔɔ sı, na wō taa wa lōo sōon sı nı a bala na ba puoro ε.

XXXIII A le jūu, n taa Yesu turbo, yın ma wa lōonō taa ıka yı di, yı ma gu taa. XXXIV Ala ı kō kuro na āsɔɔ, wō ma di be a wō yır, ka a yın wa lōo taa dire, a ta wa ı Nāanmın 'yer tɔɔrfō kō yı ε. Maa wa tōo tı, ın man yı naa a ala na che.

XII

I Pöpāanyā, n yere, n ba bɔɔɔ ıka a Nāanmın Sıe kofosı yeke a sɔɔɔ yı ε. II Yı bōon naa a le daar yın dōo ı a tıbe dēme, a tıbe anyāna na ba tara nyevor ε, tɔɔ yın 'yōo belfo pō. III A le jūu, n 'yere na kuro yı ıka, nıre jaa ba be na wa 'yere nı Nāanmın Sıe na wō 'yer ıka Yesu le wō pɔɔɔ 'yōonō ε, nıre jaa mı kō tōo 'yer ıka, Yesu le ı a sı Soro ka a Nāanmın Sıe ba be a wō 'yōo ε.

IV A kofosı teen taa, tıche a jaa yın a Nāanmın Sıe sē. V Tōtōnsı mı teen taa, tıche a jaa tōnō na kuro a sı Soro. VI Tōtōnsı tōfo mı teen taa, tıche a Nāanmın bō'yen nyā le tōnō a jaa a nıbe 'yōo.

VII Pöpāanyā a Nāanmın den a wō Sıe kō āsɔɔ jaa a won tōo de sōon a wō taaba. VIII İsɔɔ a Sıe bō'yen nyāna le ma kō wō a yē 'yer, na wō mı kō āsɔɔ yē bōofō, a Sıe bō'yen 'lōnō le kuro a jaa. IX A Sıe bō'yen nyā le ma kō āsɔɔ sɔɔfo, na wō mı kō āsɔɔ kpēo, a wō sāana nı baalsı. X Na wō kō āsɔɔ kpēo, a wō mı tōnō nı ne'maa tōmō, na wō kō āsɔɔ a wō tōo 'yere a Nāanmın 'yer, na wō mı kō āsɔɔ jōmō a wō bōo a 'lo na ı a Nāanmın Sıe nı a 'lo na ba ı ε, na wō mı kō āsɔɔ a wō ma tōo dāgıl a 'yersı, na wō chene kō āsɔɔ mı ka wō ma tōo lieb a 'yer dāgılsı anyāna. XI A anyāna a jaa ı naa a Nāanmın Sıe bō'yen

tõmõ le, a wo de ko äsõo jaa a le won buoro.

^{XII} A ägän ün bö'yen, böyõõ na soõ mar mar, a bömarsı anyä na soõ waa, ti ägän bö'yen tee le wo i. Le le a mi kaara a Kırısıto 'yõõ. ^{XIII} Bojüu sı jaa son a Nāanmın kõõ, ni a wo sıe bö'yen 'yõõ a ägän bö'yen põ, ka Juu nıre le fo i bı, faa i Juu nıre e. Ka gbāgbaa le fo i bı, sumıne le fo i, Nāanmın den a wo sıe bö'yen nyä ko sı jaa.

^{XIV} Põpāanyä a ba i jibõ'yen le a ägän tara e, tıche jiyõõ le wo tara. ^{XV} Ala i gber wa 'yer naa ıka, n ba i nüu e, a le jüu n ba põõ a ägän põ e. A le kõ tõõ vë a waa i a ägän jie äsõõ e. ^{XVI} Ka ala i toor mi 'yer naa, n ba i nıbir e, a le jüu n ba põõ a ägän põ e. A le kõ tõõ vë a waa i a ägän jie äsõõ e. ^{XVII} Ala i a ägän wo jaa ün nıbir, ηmıne le won taa ma i wõ 'yer? Ka ala i a ägän wo jaa mi ün toor, ηmıne won i mi wa wõ nyüu. ^{XVIII} Tıche Nāanmın le choo taa a jidēdēme anyäna äsõõ jaa a ägän põ, a le won buoro ba. ^{XIX} Ala i a jaa ün bö'yen, nyıne le a ägän mın taa be? ^{XX} Jiyõõ le be a ägän põ, tıche a wo i ägän bö'yen.

^{XXI} Ala le so ka a nıbir kõ tõõ 'yer ko a nüu, n ba buoro fo e. A ju mi kõ tõõ 'yer ko gber, n ba buoro fo e. ^{XXII} Yı kaa, a ägän jiir ala na ba kpēme e, ala le sı ma mõõ nıbir kaara. ^{XXIII} A jiir ala sın ma tıer ıka a ba tara 'yõõfo

e, ala le sı ma böõ kaara. Ka a jiir ala mi na ba be yõõ yi fo e, ala le sı ma böõ choor. ^{XXIV} Ka a ala mi na be a yõõ yifo, sı maa choor a ala e. Tıche Nāanmın le de a jiir anyäna 'mataa a ägän põ, na wo de 'yõõfo ko a jiir amıne na ba dõõ tara e. ^{XXV} Ka a le na vë a dēdēme ıfo kõ le be a ägän põ e, tıche ka a jaa ma sönõ taa. ^{XXVI} Ala i a ägän jie äsõõ wa bıere naa, a ägän jiir a jaa mi ma bıere naa. Ala i a ägän jie äsõõ jaa mi wa nyen 'yõõfo, a ägän wo jaa mi ma chıle naa.

^{XXVII} Põpāanyä yın le lõõ taa i a Yesu Kırısıto ägän, ka yı äsõõ jaa i a jie äsõõ. ^{XXVIII} A pupuorbiir banyäna põ le a Nāanmın de nie ir a nıtõnsı, na wo le tu ir a wo 'ye'yerbe, na wo le tu ir a wo wiıılbe, na wo le ir a bala mın na tönõ a ne'maa tõmõ, na wo ir a bala mın na säana baalsı, na wo ir bamıne ka ba sönõ nıbe, na wo le ir bamıne na kaara a tõmõ, ni a bala mi na böõ a kõkõe dāgılfõ. ^{XXIX} A mõ ba jaa le i a nıtõnsı bı? Bı ba jaa le i a Nāanmın 'ye'yerbe õ? Ba jaa le i a wiıılbe õ? Ba jaa le ma tõõ tõ a ne'maa tõmõ bı? ^{XXX} Ba jaa le wo ko a baal säafõ bı? Ba jaa le ma tõõ dāgılfõ a ba kõkõe õ? Bı ba jaa le ma tõõ a kõkõr dāgılaa lıeb õ? ^{XXXI} Tıche yı mõõ nıbir bõ a kofõsı 'lo na gar a jaa. Põpāanyä, ün wiıl yın a sör 'lo na gar a jaa.

XIII

¹ Ala i n ma tõõ 'yer a nıbe

koko borsu a jaa, naa tōo 'yer a malakası kōkōe, tiche naa ba tara nõfu ε, in kaara naa fika kur ban ηmiere a wo pōoro gōmō. II Ala ı n tara naa a Nāanmun 'yer 'yerfo kofu, naa bōo a yelsoolsı a jaa, naa bōo yē jaa borō, ka ala ı n mı tara na sōofu naa ma 'yer tōn ka a ir, tiche naa ba tara nõfu ε, n in bōoro. III Ala ı n den a n bōtarı a jaa pō nõn dēme, naa sōo ıka ba de a n āgān 'yōo būu 'ıraa pō, tiche naa ba tara nõfu ε, n ba tara tōnō ε.

IV Nõfu ma tara na kānyir, nõfu ma maala na vıla, waa jıele nıre bon ε, waa bōoro yuor ε, waa 'mōoro wo māe ε. V Nõfu ba tara netuo ε, waa bōoro wo yō tēe bomo ε, wo maa nye suur fōo ε, waa 'yōonō nıre pōom ε. VI Nõfu ba nõ yelbier jie ε, tiche wo ma nõn yelmāe jie. VII Nõfu ma gun taa le sōo jaa, wo ma sōon yeke a jaa, waa baala ε, nõfu ma sōon ka a wō wo.

VIII Nõfu maa ı faa ε, Nāanmun 'yer 'yerfo na wa ηmaa naa, ka a kōkō dāgulı 'yerfo mı wa tēe, ka a bōofu mı wa po chen. IX Bojūu a bōofu kofu in ηmaa, ka a Nāanmun 'yer 'yerfo mı ı ηmaa, X tiche a bōmāe wa wa, a bōgāgiel na bōr naa. XI A le daar in ı a bibile, bibi'yer le n ma 'yere, naa tara a bibiyē naa ma tiere a bibitier. Tiche in wa ı nıkpēe baar, n lōb a bibiyele a jaa bar. XII Pōpāanyā 'lo, chāana pō le sı kaara jaa tūfuru, tiche sun wa tuor taa

nı gbie. Pōpāanyā 'lo ηmaa le n bōo, tiche in pāa wa bōo won baar nıtāa le wo mı bōo ma.

XIII Pōpāanyā a yelsı ata anyāna le ba tēere ε, sōofu, tiertofu jie nı nõfu. Tiche a anyāna a jaa pō, nõfu le gar a jaa.

XIV

I Yı turo a nõfu sōr, na yı mōo nıbir bōoro a Nāanmun sıe kofosı, na yı kaa ir a Nāanmun 'yer 'yerfo kofu, 'lo le ı. II Bojūu nıre 'lo na bōo a kōkōr dāgulaa 'yerfo nıre ba le wo 'yere nı ε, tiche Nāanmun le wo ma 'yere nı. Yelmāe nıre jaa maa bōo a le won 'yere ε, Nāanmun sıe le wo ma de 'yere nı a yelsoolsı. III Tiche nıre 'lo jaa na 'yere a Nāanmun 'yer, nıbe le wo ma 'yere koro ka ban kpēme, na wo 'yōo ba ākpāen na wo 'maala ba. IV Nıre 'lo jaa na ma 'yere a kōkōr dāgulaa sōnō naa a wo māe tēe, tiche nıre 'lo na 'yere Nāanmun 'yer mı sōnō naa a Nāanmun puorbo a ba baa. V Maa bōofu le ıka a yı jaa yı ma tōo 'yere a kōkōr dāgulaa nyā, tiche le in bōoro yōo le ıka yı jaa yı 'yere a Nāanmun 'yer. 'Lo na 'yere a Nāanmun 'yer, gar a 'lo na 'yere a kōkōr dāgulaa, ala ı nıre āsōo ba be be na tōo lıeb na wo wiil a par ko a Nāanmun puorbo ka a sōo ba ε.

VI Pōpāanyā, n yeer, ala ı n ben wa a yı sē, wa dāgul a kōkōr baa tōnō le yın nye? Ka yelwiilaa kōo ba le n

waan ε, bu bõofu kõo 'yer, bu Nãanmın 'yer, bu kpãafo 'yer kõo le ε? ^{VII} De man a bõnmiersı kõn, ka wele le bu kõrõjom le, ηmıne le nıre na ure wa bõo a sokpa nyıne won ηmiere bu peele ala ι a ba tara nekpeε ni kãkãbile ε? ^{VIII} Ala ι baa wa peel weraa a jeer 'yõo ε, ηmıne le nıre na ure wa bõo ιka jeer lo na ba choor chen? ^{IX} Le le yın mı, a yı jãlbir ba wa tõo 'yere a 'yerie ala na tor ε, an le na tõo bõo a le yın 'yere par? 'Yer vor le yın 'yere. ^X Baal jaa ba be be ε, kãkã burı le ba 'yere ka a wer pã, tiche ãsõo jaa ba be be na ba tara par ε. ^{XI} Ala ι nıre wa 'yere ni ma naa a wõ 'yer ka n ba wõ naa ε, n ın sãan a wõ sã ka wõ mı ι sãan a n sã. ^{XII} Le le a yın mı, yı ben mõo nıbir bõo a Nãanmın sıe kofosı, yı mõ na yı nye a kofosı ala na sõo a Nãanmın puorbo ka ba baa.

^{XIII} A yeke nyãna jũu, nıre 'lo na ma tõo 'yer a kãkãr dãgılaa nyã wõ sõr Nãanmın a wõ sõo wõ, a wõ tõo lıeb wiil a le won ma 'yer. ^{XIV} Ala ι n dãgılaa a kãkãr sõo ni Nãanmın, a n sıe mı sõo naa tiche a n tier a wõ ι pão. ^{XV} N pãa ι ηmıne? Maa ni a n sıe na lõon sõr a Nãanmın naa le 'matãan a n tier mı sõr. Maa ni a n sıe na 'mataa yiel a Nãanmın yiel naa mı le 'matãan a n tier yiel. ^{XVI} Ala ι Nãanmın le yı dãna ni a yı sıe, ka a jẽgumo mı wa lõon yı na waa wõnõ a le

yın 'yere ε, ηmıne won ure wa 'yer ιka, a ι a le, yın dãna Nãanmın, won ba bõo a par a le yın 'yere ε? ^{XVII} A yı Nãanmın dãnfo na vıele na jaa kper, tiche a ba sõo a yı to sõo 'lo ε.

^{XVIII} N puor Nãanmın yãan an ι n ma tõon 'yer a kãkãr dãgılaa nyã gar yı jaa. ^{XIX} Tiche maa wa kpe a Nãanmın puorbo pã, n ma 'yer 'yerie anũu ban na tõo bõo a par gar ın na 'yer 'yerie turo pie (10,000) ban kõ bõo a par ε.

^{XX} N yeer, yı tee a bibiter bar. Ala ι yelbir maalfõ le, yı ι bipule, tiche ka a yı ye pã 'lo nõo bı nıbere. ^{XXI} A seb a Nãanmın gãn pã ιka, "In den kãkãr sãan naa tu a sãanba nee pã 'yer 'yer kũ a nıbe banyãna, tiche ba gba kõ chele a le ın 'yere ε." (*Isaiya 28:11-12*) Le le a Nãanmın 'yer.

^{XXII} Ala le so, a kãkãr dãgılaa 'yerfõ ba ι jãne kũ a Yesu turbo ε, tiche a ın jãne kũ a bala na ba ι a Yesu turbo. A Nãanmın 'yer 'yerfõ, a bala na ι a Yesu turbo mı le so, a ba ι a bala na ba ι a Yesu turbo ε. ^{XXIII} Ala ι a pupuorbiir wa lõon taa ka ba jaa dãgil a kãkãe, na ba 'yere, ka a jẽgumo ãsõo be a yı pã bı nıbe na ba ι a Yesu turbo ε, wa kpe nye a le yın 'yere, ba kõ 'yer ιka yı gele naa ε? ^{XXIV} Tiche ala ι nıre ãsõo na ba ι a Yesu turo ε, bu nıre kõo mı na ba bõo a par ε, 'lo wa kpe nye ka a ι yı jaa 'yere

naa a Nāanmın 'yer a wō wō naa bōon won ı yelbe-
ure, a ala won wō na tōr
a wō 'yer ka wō lieb a wō
t̄ier. ^{XXV} Won chiir a wō pōo
a ba niem t̄i lo kpa t̄ee puor
Nāanmın, t̄i 'yer ıka yelm̄e
jaa Nāanmın ben a ȳi s̄ē.

^{XXVI} N p̄aa le 'yer bo, n
yeer? Ȳın ma wa lōo taa,
āsoo jaa ma tara naa yiel
na yiel, ka a āsoo m̄i tara
kp̄aaf̄o 'yerbir na 'yer, ka a
āsoo m̄i tara yelwiilaa na ȳi
Nāanmın s̄ē na won 'yer, ka
a āsoo tara a kōkōr d̄āgūlaa
na 'yer ka āsoo m̄i tōo lieb
wiil a par. Ȳi maala a
anyāna a jaa ka a s̄ōo ȳi a
ȳi kp̄ēme a Nāanmın puorf̄o
pō. ^{XXVII} Ala ı n̄ire na wa
'yere naa a kōkōr d̄āgūlaa,
ba ı ayi bu ata, ba ta gar
ata ε, na ba 'yere t̄i chere
koro taa. Ka n̄ire āsoo m̄i
be be ma tōo lieb wiil a par.
^{XXVIII} Ala ı n̄ire āsoo ba be be
na tōo lieb na wō wiil a par
ε, a n̄inȳne wō ı jaa gbul a
puorf̄o jie, t̄i b̄olo koro wō
m̄e n̄i Nāanmın.

^{XXIX} Nāanmın 'ye'yerbe ba
ı ayi bu ata na ba 'yere, t̄iche
ka a bala na che j̄oro kaara
a le ban 'yere. ^{XXX} Ka ala
wa ı Nāanmın ir yele wiil
a bala na jāne, a 'lo na de
nie 'yere wō m̄i pōo a wō
n̄ee. ^{XXXI} Ȳın 'yere t̄i chere
koro taa an kp̄aa ȳi naa t̄i
'yōo ȳi ākp̄aen. ^{XXXII} N̄ire 'lo
na 'yere a Nāanmın 'yer wō
nyōoro wō m̄e. ^{XXXIII} Bojūu
Nāanmın ba ı nyō nyōof̄o
Nāanmın ε, a wō b̄ool s̄i a
s̄ın kp̄iere n̄i nyā'maar n̄it̄aa

le an kaara a pupuorbiir
gbulst̄i ba jaa jie. ^{XXXIV} Pōbo
ba ma ı jaa gbulo a puorf̄o
jie, baa tara s̄or na haa n̄ee
ε, t̄iche ba siir ba m̄e n̄it̄aa
le a Moses̄i nebin̄aa na 'yer.
^{XXXV} Ala ı ba b̄oro naa ıka
ba s̄oor yele kōo kaa, ba kul
a yir t̄i s̄oor a ba m̄e s̄irbe
kaa. Bojūu a ın v̄a pōo na
'yer 'yer a puorf̄o jie.

^{XXXVI} Ȳın s̄ē le a Nāanmın
'yer de nie ȳi bu? Bu ȳın t̄ee
le ı a n̄ibe a 'yer na de nie ta?
^{XXXVII} Ala ı n̄ire t̄ier ıka wō
ın a Nāanmın 'yer 'yere bu
tara a Nāanmın s̄ie k̄of̄ost̄i,
v̄ē ka a n̄inȳne b̄oon ıka a
anyāna ın seb ı naa le a s̄i
Soro na bin. ^{XXXVIII} Ala ı n̄ire
ba wa s̄oo anyāna ε, ȳi m̄i ta
s̄oo wō ε.

^{XXXIX} A le jūu, n yeer, ȳi
m̄ōo n̄ibir n̄i a Nāanmın 'yer
'yerf̄o, t̄i na ȳi taa t̄oro a
'yer d̄āgūlaa 'yerf̄o bara ε.
^{XL} T̄iche ȳi ma maala yele
jaa na s̄ee naa ı ne ne ne s̄or
jaa pō.

XV

I Pōp̄aanyā, n yeer, n
b̄oro naa ıka n le j̄eo ȳi a
'yer n̄ōo ın d̄ōo m̄ool k̄o ȳi a
ȳi s̄oo de na ȳi be ara a pō.
II A 'yer n̄ōo nyāna ın m̄ool
faa ȳi naa ala ı ȳi chene na
ara a pō, ka le ba le ε, a ȳi
s̄oof̄o ın p̄oro.

III Bojūu a 'yer ın d̄ōo nye
le n m̄i de nie man k̄o ȳi
ıka, a Yesu K̄ıristo kp̄in a
s̄i yelbier jūu, n̄it̄aa le a
Nāanmın ḡan na d̄ōo 'yer,
IV ka ba ūu wō, a wō le ir a
kūu pō, a ber ata daar n̄it̄aa

le a Nāan̄m̄n gān na dōo 'yer. ^V Wō vē naa ka Pita nye wō, na wō le vē ka a n̄tōnsi pie ni ayi mi nye wō. ^{VI} A anyā puor, wō vēn ka a yeer na gar kōor anūu (500) mi 'mataa nye wō, bamine na sōo kpi, tiche a ba yoo jie le chene. ^{VII} Wō vēn ka a Jemesi nye wō, na wō le vē ka a n̄tōnsi ba jaa nye wō, ^{VIII} ka a baaraa jaa ka maa mi na kaara fika n̄re ban dōo kpalka ka wō ir a wō m̄ae wiil ma.

^{IX} Bojūu maa le i a n̄tōnsi ba jaa pō bōbile naa ba seen ika ba gba b̄ool ma a n̄tōnāa ε, bojūu n gen a Nāan̄m̄n puorbo. ^X Tiche a Nāan̄m̄n w̄æfō won w̄æ ma le so ka n i a n̄tōnāa a d̄ina. Ka a Nāan̄m̄n w̄æfō ba i p̄oro ε. Yelm̄æ jaa n t̄on gar a n̄tōnsi ba jaa, ti a ba i maa m̄æ le t̄o ε, tiche a Nāan̄m̄n w̄æfō 'lo won de w̄æn ma le. ^{XI} Ka maa le bu bala le, a 'yer le anyā sin m̄ool, ka anyāna le yi mi sōo de.

^{XII} Tiche ala i yi w̄on a m̄ool ika a Yesu K̄irisito ir naa a k̄uu pō, ηmine le a yi bamine 'yere ika k̄uu pō irfō ba be be ε? ^{XIII} Ala i a k̄uu pō irfō ba be be ε, ka a Yesu K̄irisito mi gba ba ir a k̄uu pō ε. ^{XIV} Ka ala i a Yesu K̄irisito ba ir a k̄uu pō ε, a si m̄ool in p̄oro, ka a yi sōofō mi i p̄oro. ^{XV} A si p̄aa ηmara j̄irsi 'yōonō Nāan̄m̄n, bojūu si din d̄aas̄ie ika Nāan̄m̄n s̄ain a Yesu K̄irisito a k̄uu pō. Tiche waa s̄ai wō ε, ala i yelm̄æ jaa k̄uusi ba ire

ε. ^{XVI} Bojūu ala i a k̄uu pō irfō ba be be ε, ka le a Yesu K̄irisito mi gba ba ir a k̄uu pō ε. ^{XVII} Ka ala i a Yesu K̄irisito ba ir a k̄uu pō ε, a yi sōofō in p̄oro, na yi chene be a yi yelbebe pō. ^{XVIII} Ka a bala mi na p̄aa sōo de a Yesu K̄irisito ti kpi, mi wε. ^{XIX} Ala i a d̄ina tee tier le si tara a Yesu K̄irisito 'yōo, n̄baal n̄be le si i, na si gar a n̄be ba jaa.

^{XX} Tiche Nāan̄m̄n s̄ain a Yesu K̄irisito a k̄uu pō yelm̄æ jaa, i a bir dōo, ka a wiil ika a bala na kpi mi na ir a k̄uu pō. ^{XXI} Bojūu k̄uu tun n̄bō'yen 'yōo wa, ka a k̄uu pō irfō mi tu a n̄bō'yen 'yōo mi wa. ^{XXII} Adama jūu, n̄re jaa na kpi naa, le mi le a Yesu K̄irisito jūu, n̄re jaa na ir tara nyevor. ^{XXIII} Tiche āsōo jaa ni wō irfō daar le, Yesu K̄irisito le i a bir dōo, 'lo p̄aa wa lieb waara, ka bala jaa na sōo de wō mi ir. ^{XXIV} Ka a baaraa p̄aa wa, a wō de a yele a jaa 'yōo a S̄aa Nāan̄m̄n nūu pō, an i wō t̄oon a t̄ofo d̄eme, ni a kp̄aen d̄eme ba jaa. ^{XXV} Bojūu a Yesu K̄irisito le a see ika wō di a n̄aa l̄eee ka a Nāan̄m̄n wa de a wō d̄ōd̄eme ba jaa bin a wō gb̄ee p̄ilem. ^{XXVI} A d̄ō baaraa won na sōo le i a k̄uu. ^{XXVII} Bojūu a seb a Nāan̄m̄n gān pō ika, "Nāan̄m̄n den a yele a jaa bin a Yesu K̄irisito gb̄ee p̄ilem." (Yiel Gān 8:6) Won ben 'yer ika, a yele a jaa, a Nāan̄m̄n na de a yele a jaa bin a Yesu

Kirisito gbɛɛ p̄ilem ba p̄ɔɔ
 ε. ^{XXVIII} Nāan̄m̄in wa ι a nit̄ō
 baar, a 'lo na de a yele a jaa
 bin a w̄ɔ gbɛɛ p̄ilem, a Bie
 m̄æ m̄i na siir w̄ɔ m̄æ k̄ɔ
 w̄ɔ, ka Nāan̄m̄in p̄āa so a
 jaa.

^{XXIX} N̄iȳɔɔ ba s̄ɔɔ ιka
 a bala na kpi na le ir
 tara nyev̄ɔr go ε, t̄iche
 bam̄ine s̄ɔɔ naa na ba ma so
 Nāan̄m̄in k̄ōɔ k̄ɔ ba. ^{XXX} Ka
 a s̄in m̄i, b̄āa 'ȳōɔ le a d̄ooye
 ma p̄ɔɔ s̄i s̄ōɔ jaa? ^{XXXI} Ȳɛɛr,
 b̄ibir jaa le n ma tuoro k̄ūu,
 j̄ur̄f̄o kpe ma naa a ȳi j̄ūu.
 A nyev̄ɔr s̄in tara a s̄i Soro
 Yesu Kirisito 'ȳōɔ le v̄ɛ ka
 n 'yere a nit̄ōn̄ō. ^{XXXII} Ala ι
 n jeb naa a m̄od̄ō bier a ka
 Efesus n̄isaal j̄ūu, bo t̄ōn̄ō le
 n nyɛ? Ala ι a k̄ūu k̄ō le ir ε,
 nit̄āa le a n̄ibe na ma 'yere.
 "Ȳi v̄ɛ ka s̄i di ti nyū, bojūu
 bio s̄in kpi naa." (*Isaiya*
 22:13) ^{XXXIII} Ȳi ta v̄ɛ ka n̄ibe
 bel ȳi ε. F̄ōs̄ l̄ōon n̄iḡals̄i ba
 ma s̄ōon a f̄o t̄ier v̄ila bar.
^{XXXIV} Ȳi l̄ieb de a ȳi ȳɛ, na
 ȳi t̄ɛɛ bier ιf̄o bar, bojūu a ȳi
 bam̄ine ba b̄ōɔ a Nāan̄m̄in ε,
 ka n 'yer a nit̄ō ka v̄ā kpe ba.

^{XXXV} T̄iche n̄ire ās̄ɔɔ na
 s̄ɔɔr naa, "N̄m̄ine le a k̄ūu
 na ure wa ir? Iḡān buor le
 ban le iru?" ^{XXXVI} Nyɛ d̄ābol
 ka. A ala ȳin ma b̄ɔr a ba ι
 a ma bulaa t̄i a b̄ōkora a p̄ōɔ
 ε. ^{XXXVII} Ȳin wa b̄ɔr, a ba ι a
 vaar le ȳi b̄ɔr ε, t̄iche a b̄ōbir
 t̄ɛɛ le ȳi ma b̄ɔr. Ka chi le
 bu bon bir le. ^{XXXVIII} T̄iche
 Nāan̄m̄in le ma k̄ɔ a ās̄ɔɔ
 jaa āḡān 'lo jaa won b̄ɔɔɔ.
 B̄ōbir ās̄ɔɔ jaa n̄i w̄ɔ vaar
 le. ^{XXXIX} Iḡān n̄ōn̄ō a jaa baa

ι b̄ō'yen ε. N̄ire āḡān n̄ōn
 t̄ɛɛ naa n̄i d̄ōn āḡān n̄ōn,
 ka a lubil n̄ōn be w̄ɔ ȳō,
 ka a j̄ām̄e n̄ōn m̄i be a ȳō.
^{XL} Saaju āḡāma m̄i ben be,
 ka a t̄ēe āḡāma m̄i be be. A
 saaju āḡāma v̄iel ben a ȳō,
 ka a t̄ēe āḡāma v̄iel m̄i be
 a ȳō. ^{XLI} A m̄ōt̄ōɔ v̄ila ben
 w̄ɔ ȳō, ka a ηmera a v̄ila m̄i
 be w̄ɔ ȳō, ka a ηmerbir ās̄ɔɔ
 v̄ila m̄i t̄ɛɛ a ηmerbir ās̄ɔɔ.

^{XLII} Le le an be a k̄ūn wa
 ir a k̄ūu p̄ɔ. A āḡān 'lo ban
 ūu in b̄ōs̄ōɔ naa, t̄iche 'lo wa
 ir a k̄ūu p̄ɔ, waa le p̄ōɔn̄ō go
 ε. ^{XLIII} Bala wa ūu a k̄ūu w̄ɔ
 ma in b̄ōd̄ɛɛr ba le tara kpēɔ
 ε, t̄iche Nāan̄m̄in wa ir w̄ɔ a
 k̄ūu p̄ɔ, won v̄iele naa na w̄ɔ
 tara kpēɔ. ^{XLIV} A t̄ēe āḡān
 nyā le ba ūun w̄ɔ, 'lo wa ir
 a k̄ūu p̄ɔ, a s̄ie āḡān le won
 tara. Nit̄āa le a t̄ēe āḡān na
 be be, le m̄i le a s̄ie āḡān m̄i
 be be. ^{XLV} Nit̄āa le an seb a
 Nāan̄m̄in ḡān p̄ɔ, "Adama a
 Nāan̄m̄in na d̄ōɔ de nie me
 in b̄ōn̄ibir." (*A Pielf̄o*

Ḡān 2:7) A Adama b̄iera a s̄ɔɔ
 le ι a s̄ie. ^{XLVI} A s̄ie s̄ɔɔ ba le
 de nie ε, t̄iche a āḡān s̄ɔɔ le,
 ala puor ka a s̄ie s̄ɔɔ p̄āa wa.
^{XLVII} A n̄id̄ōɔ yin ka a t̄ēe p̄ɔ,
 Nāan̄m̄in na men a t̄ā-uul,
 t̄iche a n̄ib̄iera a 'lo yin saaju.
^{XLVIII} Bala na ȳi ka a t̄ēe p̄ɔ,
 kaara na f̄ika, a 'lo ban men
 a t̄ā-uul, ka bala m̄i na ȳi a
 saaju m̄i kaara na, f̄ika a 'lo
 na ȳi a saaju. ^{XLIX} A le ne n̄i
 w̄ɔ ju s̄in ben nyet̄āan a n̄ire
 nyā a Nāan̄m̄in na men a t̄ā-
 uul, le m̄i le s̄in su a āḡān
 'lo nyet̄āan a 'lo na ȳi a saaju
 kaar.

^L N yeer, n buoro naa ɩka n 'yer chã kɔ yɩ ɩka, a ägãn nɩ a jãɩ kɔ tɔɔ kpe be a Nãanmun nãalɔɔ pɔ ε. Bɩ ka a bɔsɔɔ naa pɔɔ a 'lo na ba sɔɔnɔ pɔ ε. ^{LI} Yɩ chele ka n 'yer 'yer soolaa kɔɔ kɔ yɩ. Sɩ jaa baa na kpi ε, tiche sɩ jaa le na lieb, ^{LII} fɩka a nibir na ma wa va a pere kaar, ka a iil baaraa wa peel. Bojũu a iil wa peel a bala na kpi na ir naa, ba kɔ le kpi go ε, ka a sɩn bala na ba kpi sere ε, mɩ lieb. ^{LIII} Ka a ägãma anyã na sɔɔnɔ, ka a lieb de a ägãma ala na ba sɔɔnɔ su, ka a 'lo na kpire kɔ le kpi go ε. ^{LIV} A bɔsɔɔ naa wa de a 'lo na ba sɔɔnɔ ε, su, ka a 'lo na kpire kɔ le kpi go ε, ka a le na seb a Nãanmun gãma pɔ ɩ yelmãe, "Kũu a fɔ tɔɔfɔ baar naa." (*Isaiya 25:8*) ^{LV} "Kũu, nyɩne le a fɔ tɔɔfɔ be? Kũu, nyɩne le a fɔ fɩlɩlɩ 'lɔnɔ na ma kɔ be?" (*Hosea 13:14*)

^{LVI} A kũu fɩlɩlɩ 'lɔnɔ na ma kɔ ɩn a yelbier maalfɔ, ka a yelbier maalfɔ mɩ nye a wɔ kpɛɔ yɩ a Mosesɩ nebinãa pɔ.

^{LVII} Tiche Nãanmun son puorfɔ, won kɔ sɩ tɔɔfɔ tu a le a sɩ Soro Yesu Kɩristo na maal.

^{LVIII} A le jũu, n yeer, yɩ ara chãchã, yɩ taa vɛ ka a bon jaa wa dam yɩ ε. Yɩ mɔɔ nibir nɩ a sɩ Soro tɔmɔ, yɩ bɔɔ ɩka a ala yɩn tɔnɔ kɔrɔ a sɩ Soro, kɔ wa ɩ pɔrɔ ε.

XVI

^I Pöpäanyã n buoro naa ɩka n 'yer a chierfɔ yɩn buoro ɩka yɩ chier sɔɔn a Nãanmun nibe. Yɩ mɩ maal

a le ɩn man kɔ a Galatiya paal pupuorbiir gbulsɩ ɩka ba maal. ^{II} A Pɛnfɔ divɩe bio daar jaa, a bɩbir 'lo na de nie äsɔɔ jaa wɔ ma ir a libie jã a le won ma nye na yɩ bine, ka maa wa tɩ a ta le ɩ chierfɔ go ε. ^{III} Maa wa tɔɔ ta n de a gãma kɔ a nibe bala yɩn mãe na ir naa tɔn nɩ a libie ala yɩn chier ka ba chiin a Jerusalem. ^{IV} Ka ala wa ɩ fɩka a maa mãe seen mɩ na chen go, ba kɔ bɩel ma.

^V Maa wa chen tɩ yɩ a Masedontya baar, ɩn wan a yɩ sɛ, bojũu be le ɩn tu. ^{VI} Amɩne sɛ ɩn jɛn a yɩ sɛ kor bälãa, bɩ ka n jãne a be ka a uon wa baar, ka yɩ sɔɔ ma ka n chiine a n chenfɔ jie. ^{VII} N ba buoro ɩka n tɔɔ tɩ nye yɩ a le ne a pöpäanyã tɩ pɔ ε, n tier naa ɩka n jɛ a yɩ sɛ kor ala ɩ a sɩ Soro sɔɔ naa. ^{VIII} Tiche ɩn jɛn a Efesus tɛe pɔ tɩ tãn a Pentikostɩ bɩbir. ^{IX} Bojũu sɔr yuon kɔ ma ka ɩn tɔɔ tɔ tɔmɔ, tiche ka a nɩyɔɔ mɩ kperɛ ma.

^X Ala ɩ a Timoti wa tɩ naa, yɩ kaa ka ye le jaa taa kɔrɔ wɔ dábãe ε, bojũu a sɩ Soro tɔmɔ le wɔ tɔnɔ a n kaar. ^{XI} Yɩ taa vɛ ka a äsɔɔ jaa wa kaa wɔ pɔrɔ ε. Yɩ bar wɔ sɔr nɩ nyã'maar ka wɔ le lieb wa a n sɛ. Maa nɩ a yeer jaa chele wɔ naa.

^{XII} A sɩ yebe Apolostɩ, n sɔɔr won gbɛe a nɩmɩne jaa ɩka wɔ tɩ a yɩ sɛ 'matãan a yeer bamɩne. Tiche waa sɔɔ a be tɩfɔ a pöpäanyã sere ε, 'lo wa nye sɔr won tɩ naa.

^{XIII} Yɩ 'yɔɔnɔ jɔmɔ, na yɩ ara chãchã a yɩ soɔfɔ pɔ, na

yɪ ɪ nɪbɛ na tara nyāa na yɪ
kɔp̄ɛmɛ. ^{XIV} Na yɪ ma maala
yele jaa nɪ nōfɔ.

^{XV} Yɪ bōɔn naa a Sɪtɛfanas
nɪ a wɔ yir dēme, bala le
dōɔn a puorfɔ be a Akaya
paal pɔ, na ba mōɔ nɪbir
tōnō nɪ a Nāanmɪn nɪbɛ.
N sɔɔɔ yɪ naa yɛɛɪ ɪka,
^{XVI} yɪ siir yɪ māɛ kɔ a nɪbɛ
banyāna taaba nɪ nɪɛ jaa
na pɔɔ ba bala, a ba kaar.
^{XVII} Nōɔ kɔɛ ma naa ɪn wa
nyɛ a Sɪtɛfanas nɪ Fortuna-
tus nɪ a Akaikus na wa ta a n
sē, bojūu bala le sōɔ ma yɪn
ba be ka ɛ. ^{XVIII} Bojūu bala le
'maa ma āgān nɪtāa le ban
mɪn 'maa a yɪ āgān, a nɪbɛ
banyāna sɛɛn pɛɛfɔ.

^{XX} A pupuorbiir gbulsɪ ba
jaa na be a Asɪya paal pɔ
puor yɪ naa. Akuila nɪ a
Pɪrɪsɪla mɪ den a sɪ Soro
yuor puor yɪ, nɪ a pupuor-
biir bala na ma lōɔ a ba yir,
mɪ puoro yɪ naa. ^{XX} A yɛɛɪ
ba jaa na be a ka mɪ puor yɪ
naa. Yɪ mɪ puor puor taa nɪ
pɔpɛl.

^{XXI} Maa Pɔɔl māɛ nūu le n
seb a puorfɔ nyāna.

^{XXII} Ala ɪ āsɔɔ jaa baa nō a
sɪ Soro ɛ, pɔ'yōɔfɔ ben a wɔ
sē. Pa sɪ Soro, wa.

^{XXIII} A sɪ Soro Yesu wāɛfɔ a
be a yɪ sē.

^{XXIV} A n nōfɔ wɔ be a yɪn
bala jaa na be a Yesu Kɪrɪsɪto
'yōɔ. A ɪ a ɛ.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SEB KŪ A KORINTI NIBE

I Maa Pōol na ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto nɪtōnāa Nāanmɪn na chel ir nɪ a sɪ yebe Timoti, le seere a gān nyā korɔ a pupuorbiir na be a Korinti tēe pɔ nɪ a Nāanmɪn nibe ba jaa mɪ na be a Akaya paal pɔ. II Wāefu nɪ nyā'maar na yɪ a sɪ Sāa Nāanmɪn nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto sē a be a yɪ sē.

III Pɛɛfu wɔ ta Nāanmɪn na ɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto Sāa, a Sāa nyā nɪbir na bal nɪ Nāanmɪn nyā na tara a 'maalfɔsɪ a jaa. IV 'Lɔ le ma 'maal sɪ a sɪ wōm a jaa pɔ, ka sɪ mɪ na tōɔ 'maal a bala mɪ na be wōm jaa pɔ, nɪ a 'maalfɔ 'lōnɔ sɪn nye yɪn a Nāanmɪn sē. V Nɪtāa le a Yesu Kɪrɪsɪto dɔɔye difu na yaar dɔɔl sɪ jaa, le mɪ le a Yesu Kɪrɪsɪto 'maalfɔ yaar dɔɔl sɪ jaa. VI Ala ɪ sɪ ben wōm pɔ, a yɪ 'maalfɔ nɪ a yɪ faafɔ jūu le, ala ɪ sɪ mɪ nyen 'maalfɔ a mɪ ɪn a yɪ 'maalfɔ le, a yɪn tōɔ ara nɪ kānyir a dɔɔye bō'yen 'lōnɔ pɔ sɪn mɪ na dire. VII Sɪ bar tɪɛr a yɪ jūu, bojūu sɪ bōɔn naa ɪka a le yɪn lōɔn sɪ dire a dɔɔye, a le nɪ wɔ ju mɪ le yɪn pɔɔ sɪ a sɪ 'maalfɔ pɔ.

VIII N yeɛr, saa buɔɔ ɪka sɪ sɔɔl yɪ a wōm 'lɔ tɔ sɔɔ na dōɔ pɔɔ sɪ be a Asɪya paal pɔ bar ɛ. Wōm jaa jɛl le

dōɔ pɔɔ sɪ naa gar a sɪ kpēɔ, saa le dōɔ tara baarfɔ tɪɛr ɛ. IX Sɪre jaa a sɪ tɪɛr pɔ, a kūu le sɪ tōɔ kaara a tāu a le nɛ. Tɪche a nɪtō ɪ naa ka sɪ ta dɪɛl a sɪ māɛ ɛ, tɪche sɪ dɪɛl Nāanmɪn nyā na sāne a kūn. X A Nāanmɪn le faa sɪ yɪn a kūu tuo nyā pɔ, 'lɔ le chene faara sɪ. 'Lɔ le ɪ a sɪ tɪertɔ jɛ ɪka won chene na faara sɪ, XI nɪtāa le yɪn sōɔ sɪ nɪ a yɪ Nāanmɪn sɔɔrfɔ. Yɔɔ mɪ puor Nāanmɪn yāan a sɪ jūu tu a wɔ maal vɪla 'lɔ won maal sɪ na wɔ sɔɔ a yɪ yɔɔ sɔɔrfɔ.

XII Pōpāanyā a sɪ nyāa chefu jɛ le a nyā. A sɪ tɪɛr dɪn dāasɪɛ a le sɪn be a wer dēme sē, nɪ a le a sɪn nɪ a yɪn mɪ na be taa, cheche ɪfu pɔ, nɪ nɛ nɛ tufu pɔ, ka a jaa yɪ a Nāanmɪn sē. A ba ɪ a wer nyā bōɔfu le sɪ maal a le ɛ, tɪche a Nāanmɪn wāefu le. XIII Bojūu saa seb bon jaa kɔ yɪ yɪn kō tōɔ kar ɛ, bu kō tōɔ bōɔ a par ɛ. N tɪɛr ɪka, XIV nɪtāa le yɪn wō a sɪ 'yer ŋmaa na yɪ bōɔ a par, yɪn wa wōn a jaa na yɪ bōɔ a par, na yɪn tōɔ che nyāa a sɪ jūu nɪtāa le sɪn mɪ na che nyāa a yɪ jūu a sɪ Soro Yesu bɪbir daar.

XV Bojūu ala le so ka n bar tɪɛr, naa guor ɪka n tɪ piir yɪ kaa ka yɪ nye tōnɔ gbɛɛ ayi. XVI N guor ɪka maa wa chiine a Masedonɪya n yɪ a yɪ sē, maa wa lɪɛb waara ka n le yɪ a yɪ sē go, ka yɪ pāa sōɔ ma ka n chen a Judiya. XVII In guor a anyā, n mɪ 'yer bar bu? Bu a wer nibe guorfɔ

kaar le? Ka a nebõ'yen 'lõnõ ma 'yer, õõ, õõ ni kai, kai?

^{XVIII} Tiche sɪɾe jaa a sɪ Nāanmɪn na ɪ a yelmāe sɔɔ, a sɪ 'yer sɪn 'yer kɔ yɪ ba ɪ õõ ni kai ε. ^{XIX} Bojũu a Nāanmɪn Bie Yesu Kɪrɪsɪto 'yer a maa ni a Silasɪ ni a Timoti na dõõ 'yer kɔ yɪ ba ɪ õõ ni kai ε, tiche a wɔ pɔ, a ma ɪn õõ. ^{XX} Bojũu a Nāanmɪn netɪryɔɔ ala won tɪɪ ɪn õõ a Kɪrɪsɪto pɔ. A tun a wɔ 'yõõ, a ma 'yere ɪka, a ɪ a le, kɔ a Nāanmɪn yuor tɪɪ. ^{XXI} Põpāanyā a Nāanmɪn nyā le maal sɪ ni a yɪn a sɪ ara kpẽõ a Yesu Kɪrɪsɪto pɔ, na wɔ oo sɪ. ^{XXII} Wɔ 'yõõ sɪ naa a wɔ sofo jāne, na wɔ de a wɔ sɪe 'yõõ a sɪ nyāa pɔ, wile sɪ a ye le ala na waara.

^{XXIII} N buɔl Nāanmɪn a wɔ ɪ a n dāasɪe sɔɔ ɪka a tara na sɔɪ ka n bar yɪ, naa ba lieb wa be a Korinti ε, ^{XXIV} n ba buɔɔ ɪka a ɪ wõm kɔ yɪ ε. A ba ɪ sɪ buɔɔ naa ɪka sɪ fir yɪ a yɪ soɔfo pɔ ε, tiche a sɪ 'mataa tõn yɪ a yɪ wõ nõõ, bojũu a yɪ soɔfo vẽn ka yɪ ara kpẽõ.

II

^I N tɪer ɪka n kõ le tõõ wa piir yɪ kaa, ka a ɪ tuo kɔ yɪ ε. ^{II} Bojũu maa sõõ a yɪ pɔɔ an le na maal ka n pɔɔ pel, ka a yɪn tɛe ba le ε? ^{III} Ala le so ka n dõõ seb a le ɪka maa wa tɪ, n pɔɔ taa sõõn a bala na maal ma ka nõõ kpe ma ε. N bar tɪer ɪka yɪ jaa na lõõn man chilɛ. ^{IV} Bojũu n seb a anyā kɔ yɪ ni pɔsõõ

ni hõõnfɔ ni a n nyāa ni nɪbikõõ yɔɔ ɪka n taa sõõ a yɪ pɔɔ ε, tiche ka n vẽn ka yɪ bõõ ɪka n nõ yɪn yɔɔ jaa.

^V Ala ɪ nɪɾe maal ka a che, a ba ɪ maa tɛe pɔɔ le wɔ sõõ ε, yɪ jaa pɔɔ mɪ sõõ naa ka a le na tu le ɪka n taa vẽn ka a ɪ tuo 'yõõ jaa kɔ wɔ ε. ^{VI} A toor tɔɔfo 'lɔ won nye yɪ a yɪ yɔɔ jaa jie sɛe wɔ naa. ^{VII} Põpāanyā 'lɔ, a sɛe naa ɪka yɪ vẽn kɔ wɔ, na yɪ le 'maal wɔ ka a wɔ pɔsõõ taa chen niem ε. ^{VIII} A le jũu n sɔɔɔ yɪ naa ɪka yɪ de wɔ na yɪ wiil a yɪ nõfo kɔ wɔ. ^{IX} A le jũu ɪn seb kɔ yɪ le ɪka n kaa, yɪn sɔõn tu a nɛe a ye le a jaa pɔ bu. ^X Ala ɪ yɪ wa vẽn kɔ nɪɾe, n mɪ vẽn kɔ a nɪnyɪnɛ. A ala ɪn vẽn kɔ a nɪnyɪnɛ, ala ɪ amɪne chen ka n na vẽn bar, n vẽn kɔ a nɪnyɪnɛ, a Yesu Kɪrɪsɪto niem a yɪ 'yõõ. ^{XI} Le an na ɪ ka a Satan taa ŋmɪn sɪ 'mataa ε, bojũu sɪ bõõn a wɔ guorfɔsɪ.

^{XII} Põpāanyā, a le ɪn chen a Toroyas tɪ mɔɔlɔ a Yesu Kɪrɪsɪto 'yer nõõ, n nyen le a sɪ Soro na yuo sɔɪ kɔ ma, ^{XIII} n ba chene tara āgān 'maar sere ε, bojũu n ba nye a n yebe Titusɪ a be ε. Le le n puor ba tɪ po chen a Masedonɪya.

^{XIV} Tiche Nāanmɪn son puorfɔ won ma tɔɔ sɪ 'yõõ tɔɔfo pɔ yɪ a Yesu Kɪrɪsɪto pɔ, tu a sɪ 'yõõ ka a yẽ nyũunõõ yaar de a jie wɔ jaa. ^{XV} Bojũu sɪn le ɪ a Nāanmɪn nyũunõõ a Yesu

Kirisito 'yǒo kɔ a bala na nye faafɔ, nɪ a bala na wɛɛ. XVI Isɔɔ nyuro na kũu nyũu, ka a ǎsɔɔ mɪ nyuro nyevɔr nyũu. Tɪ an lɛ na tǔɔ a tǔmǔ nyǎ tǔ? XVII Sɪn ba kaara bamɪne kaar ɛ, saa maal a Nǎanɪmɪn 'yer tǔnǔ bon ɛ. A Yesu Kirisito 'yǒo, sɪ 'yerɛ naa a Nǎanɪmɪn yelmǎe an ɪ 'lo lɛ tǔ sɪ.

III

I Sɪ piel naa ɪka sɪ dǎn sɪ mǎe go bu? Bu sɪ bɔɔɔ na gǎma nɪbe na seb ka a dǎna sɪ yɪ a sɪ sǎ bu yɪ a yɪ sǎ? II Yɪn mǎe lɛ ɪ a sɪ gǎn, na seb 'yǒo a sɪ nyǎa pɔ ka sɪ bǔɔ yaa, ka nɪɛ jaa mɪ kara. III Yɪn lɛ wiil ɪka yɪn lɛ ɪ a gǎn na yɪ a Yesu Kirisito sǎ, na yɪ ɪ a sɪ tǔmǔ tǔnǔ, a ba ɪ ba den a tǎi sɔɔlaa seb ɛ, tɪche a Nǎanɪmɪn Sɪɛ lɛ seb. A ba ɪ a kɔsɪr pǎrsɪ pɔ ɛ, tɪche a seb 'yǒo a nɪsaal nyǎn pɔ.

IV A tɪɛr nyǎna sɪn bar ɪn a sɪ bon tu a Kirisito pɔ, a Nǎanɪmɪn niem. V A ba ɪ fɪka sɪ ɪn yǎ dǎme na sɪn tǔɔ tɔɔr a lɛ sɪn maal 'yer ɛ, tɪche a sɪ yǎ yɪn a Nǎanɪmɪn sǎ. VI 'Lo lɛ sǔs sɪ a sɪ mɔɔl a nɛtɪr paalaa nyǎ 'yer, a ba yɪ a ala ban dǔɔ seb jɪe ɛ, tɪche a yɪn a Nǎanɪmɪn Sɪɛ sǎ. A sebɪe ala ɪn kũu, tɪche ka a Nǎanɪmɪn kɔɔ nyevɔr.

VII Pǔpǎanyǎ, ala ɪ a 'yer bie ala ban seb 'yǒo a kɔsɪr pǎrsɪ pɔ waan nɪ kũu tɪ 'matǎan Nǎanɪmɪn tɪɛr, ka a tɪɛr a Isɪral nɪbe na ba tǔɔnǔ kaara a Mosesɪ nie a Nǎanɪmɪn tɪɛr jũu, a wɔ

tɪɛr gba na wa baar. VIII A Nǎanɪmɪn Sɪɛ 'yerbie tɪɛr kǔ gar a lɛ ɛ? IX Ala ɪ a 'yerbie ala na 'yǒo a nɪbe 'yer tɪɛr berma naa, a 'yer bie ala na waara nɪ a torfɔ, ɪmɪne lɛ won jǎ! X Bojũu a Mosesɪ nɛbinǎa ba lɛ tara tɪɛr a pǔpǎanyǎ ɛ, fǔɔ de man a Yesu Kirisito 'yer nǔɔ, wɔ gar wɔ naa. XI Ka ala ɪ a 'lo gba na wa baar waan na tɪɛr, ɪmɪne lɛ a tɪɛr 'lo na ba baaraa ɛ, na jǎ!

XII A lɛ jũu, a sɪ tɪɛrtɔ nyǎna lɛ vǎ ka saa joro dǎbǎe ɛ, XIII Sɪn ba kaara fɪka a Mosesɪ na dǔɔ vil a fɔbaa pɔɔ a wɔ nie ka a Isɪral nɪbe ta kaa ɛ, na ba nye a nyɪlfɔ 'lo na baar ɛ. XIV Tɪche a ba nyǎa pɔɔ naa wa tǎn dɪna, a fɔpɔɔraa chene naa bala wa kara a nɛtɪr koraa jɪe. Baa for bar sɛɛ ɛ, bojũu Yesu Kirisito tɛɛ 'yǒo lɛ won tǔɔ for. XV A dɪna gba, bala wa kar a Mosesɪ nɛbinǎa yele, a fɔbaa ma pɔɔn a ba nyǎa. XVI Tɪche ǎsɔɔ jaa wa lɛɛb wa a sɪ Soro sǎ, wɔ ma for won a fɔbaa 'lo bar.

(A Yɪfɔ Gǎn 34:34) XVII Pǔpǎanyǎ, a sɪ Soro lɛ ɪ a Nǎanɪmɪn Sɪɛ, ka a jɪe 'lo a Nǎanɪmɪn Sɪɛ na be, mǎe sofɔ mɪ ben be. XVIII Ka a sɪn bala nie na ba pɔɔ ɛ, pǎa nyɪlɛ a sɪ Soro tɪɛr, naa lɛɛɛ ka a tɪɛr pɔɔɔ 'yǔɔnǔ na yɪɛ a sɪ Soro sǎ na ɪ a Nǎanɪmɪn Sɪɛ.

IV

I A lɛ jũu, an ɪ a Nǎanɪmɪn nɪbaal lɛ wɔ kɔn sɪ a tǔmǔ nyǎ sɪn tǔnǔ, a lɛ jũu saa

baala ε. ^{II} Tiche si heb puor 'yõõ tãsoo yele ni vã yele, saa tara belfo ε, bu liere a Nãanmun yelmãe ε. Si ma man a Nãanmun yelmãe ka a gã chãa pɔ, na si wiil a si mãe ka nure jaa tier bõõ ɪka yelmãe dẽme le si ɪ a Nãanmun niem. ^{III} Ala ɪ gba a si 'yer nõõ sɪn 'yer sool naa, a sool ku a bala na were. ^{IV} A ηmun 'lo na be be a dina jõon a bala na ba soo de a si 'yer ε tierɪ, ka ba kõ tõõ nye a 'yer nõõ 'lo chãa na ɪ a Yesu Kırısto tur ε, na wile a le a Nãanmun mãe na be ε. ^V Bojũu a ba ɪ si mãe 'yer le si dõõ 'yere ε, tiche si 'yere naa a Yesu Kırısto na ɪ a si Soro, a sɪn mi ɪ a yɪ tõtõnbɔ a wɔ jũu. ^{VI} A Nãanmun 'lo na dõõ 'yer, "Vẽ ka a chãa char libe pɔ," (A Pielfo Gãn 1:3) 'lo le maal a chãa char 'yõõ a si nyãn pɔ, na wɔ ku si a bõõfo chãa, na ɪ a Nãanmun tur a Yesu Kırısto niem.

^{VII} Tiche sɪn kaara naa yɔɔraa door kaar Nãanmun na de a bõsõ 'yõõ, ka a kpẽõ wɔ jaa yi Nãanmun sã, a ba yi a si sã ε. ^{VIII} Yele ma chum si naa a lõbobo a jaa ayi, tiche a maa ηmer si ε, ka a ma ɪ si vãre vãre, tiche a si tier maa yeyel ε. ^{IX} Ba ma ge si naa, tiche a Nãanmun ma ben a si sã, na ba ma ηme si gaal tẽe, tiche baa sõõ si ε. ^X Bɪbir jaa le si wõnõ a Yesu kũu tuo a si ãgãma pɔ, ka a nibe mi na tõõ nye a Yesu nyevor a si ãgãma pɔ. ^{XI} Ka a sɪn banyã na vɔɔ be kũu nũu pɔ, a Yesu jũu, ka

a nibe tõõ nye a wɔ nyevor a si ãgãma anyã na kpi pɔ. ^{XII} Ala le so ka a kũu tõnõ ni sɪn, tiche ka a nyevor tõnõ ni yɪn.

^{XIII} A seb a Nãanmun gãn pɔ ɪka, "N soon de ala le so ka n 'yer." (Yiel Gãn 116:10) A Nãanmun Sɪe nyã le si mi tara ni a soõfo na si mi 'yere. ^{XIV} Bojũu si bõõn naa ɪka a 'lo na sãɪ a si Soro Yesu Kırısto a kũu pɔ, mi na sãɪ si naa ni a Yesu 'matãan a yɪn a si wa ara a wɔ niem. ^{XV} A anyãna a jaa ure naa a yɪ sõõfo jũu, ka a wãefo 'lo na tara a niyɔɔ, na heb dãnfɔ korɔ a Nãanmun yuor tur.

^{XVI} Ala le so ka saa baala ε. A si ãgãn vaar gba na suoro, tiche a si sɪr 'lo, bɪbir jaa le a ma liere bõpaalaa. ^{XVII} Bojũu a wõm anyãna sɪn nyere ɪn dẽfere naa waara ni a nyevor 'lo na ɪ tur gar a jaa wa korɔ si. ^{XVIII} Le le, saa fur nɪbir 'yõõ a ala sɪn nyere ε, tiche si fur nɪbir 'yõõ a ala sɪn ba nyere ε. A anyã sɪn nyere, a kõ kor ε, tiche anyã sɪn ba nyere ε, ala le na kor.

V

^I Sɪre jaa, si bõõn naa ɪka a si ãgãma anyãna kaara naa fika a tãn yie anyãna sɪn kpiere, ala wa kpi, si tara na yir Nãanmun na me, yir nyã na be a saaju an ba ɪ nure nũu le me ε. ^{II} Si ɔɔ na bɔɔɔ ɪka, a saaju yir 'lo pɔ, si ti kpe a be. ^{III} Sɪn wa kpe a be, si kõ le ɪ sal'mɔɔr ε. ^{IV} Bojũu a ãgãn tãn nyã pɔ sɪn be, si ɔɔ na ka a ɪ tuor

kɔ sɪ, bojũu saa bɔɔɔɔ ɪka sɪ ɪ sal'mɔɔɔ ɛ, tɪtʃe a sɪ de a saaju jɪkɪɪɪraa 'lo su pɔɔ, ka a 'lo na ɪ a bɔ̃kũu ka a nyevɔɔ vɔl wɔ. ^V Pɔ̃pānyā, a Nāanɪmɪn mǎe le maal sɪ a le a ye le nyāna 'yɔ̃ɔ, na wɔ kɔ sɪ a wɔ sɪɛ, ka a ɪ yelmǎe jaa le an na wa.

^{VI} A le jũu, sɪ ma bar tɪɛɪ, na sɪ bɔ̃ɔn ɪka sɪn chene be a āgān pɔ, sɪ jāan naa a sɪ Soro. ^{VII} A nyevɔɔ sɪn tara, sɔɔfɔ le, a ba ɪ nyefɔ le ɛ. ^{VIII} Sɪ bar tɪɛɪ, ka a mɪ ɪ sɪ bɔfɔ ɪka sɪ yɪ a āgān nyā pɔ, na sɪ chen tɪ kɪɪɪɪɪ a sɪ Soro yir. ^{IX} Ala le so ka sɪ mɔ̃ɔ nɪbɪr pɛle a wɔ pɔɔ, ka a āgān nyā pɔ le sɪ be, bu ka sɪ yɪn a wɔ pɔ. ^X Bojũu a sɪ āsɔɔ jaa na wa ara na Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto 'yer tɔɔɔɔfɔ dakɔɔ par, ka wɔ kɔ āsɔɔ jaa le wɔn de a wɔ āgān tɔn, ka vɪla le fɔ tɔ, bu deɛɛ le.

^{XI} A le jũu, an yɪ a le daar jaa sɪ bɔ̃ɔn a le a sɪ Soro dābāe jofɔ na be, a sɪ pāa mɔ̃ɔ nɪbɪr ɪka sɪ lɪeb a nɪbe tɪɛɪ. Nāanɪmɪn bɔ̃ɔn le sɪn be, ka a yɪ tɪɛɪ gba mɪ bɔ̃ɔ a le sɪn be. ^{XII} Saa bɔɔɔɔ ɪka sɪ dān a sɪ mǎe kɔ yɪ go ɛ, tɪtʃe a sɪ kɔ yɪ sɔɔɔɔ ka yɪ che nyāa a sɪ 'yɔ̃ɔ, na yɪ tɔ̃ɔ 'yer a bala na ma chɪɪɪɪɪ a nyāa nɪ a ala ban nyen nɪbɪr, tɪ bar a ala na be a nyāa pɔ. ^{XIII} Ala ɪ sɪ gele naa, Nāanɪmɪn jũu le. Ala ɪ saa le gele mɪ ɛ, a yɪ jũu le. ^{XIV} Bojũu a Kɪɪɪɪɪsɪto nɔ̃fɔ le fɪɪɪɪ sɪ, bojũu sɪ bɔ̃ɔn naa ɪka a nɪbɔ̃'yen le kɪɪɪɪɪ kɔ a nɪbe ba jaa, a le jũu nɪɪɪɪ

jaa le kɪɪɪɪ. ^{XV} 'Lo le kɪɪɪɪ kɔ ba jaa, ka a bala na chene a nɪbɪr, ba kɔ̃ le be be kɔ a ba mǎe ɛ, tɪtʃe ban ben be kɔ a 'lo na kɪɪɪɪ kɔ ba na wɔ le ɪɪ vɔɔ go.

^{XVI} An yɪ a dɪna chiine, saa le kaara nɪɪɪɪ a wer nɪbe kaafɔ kaar ɛ. Le nɪ wɔ ju le sɪ mɪ dɔ̃ɔ kaa a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto, saa le chene maala a le go ɛ. ^{XVII} A le jũu, ala ɪ nɪɪɪɪɪ jaa wa ben a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto 'yɔ̃ɔ, wɔ lɪeb nɪpaalaa, a nɪkɔɔɔɔa chen naa, tɪtʃe ka wɔ lɪeb nɪpaalaa. ^{XVIII} A anyāna a jaa yɪn a Nāanɪmɪn sɛ, 'lo le 'maal sɪ kɔ a wɔ mǎe tu a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto 'yɔ̃ɔ, na wɔ pāa kɔ sɪ a 'maalfɔ 'yerbie. ^{XIX} Nāanɪmɪn 'maal a wer kɔ a wɔ mǎe tu a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto 'yɔ̃ɔ. Waa le sɔɔɔɔ a nɪbe yeldebe ban maal ɛ. A 'maalfɔ 'yerbie anyā le wɔ de tɔn sɪ. ^{XX} A le jũu, sɪn le ara kɔ a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto ka a wer pɔ, sɪn 'yɔ̃ɔ le a Nāanɪmɪn tu sɔɔɔɔ yɪ. Sɪ den a Yesu Kɪɪɪɪɪsɪto yuɔɔ sɔɔɔɔ nɪ yɪ ɪka, yɪ tɔɔ wa gbɔɔɔɔ a Nāanɪmɪn. ^{XXI} Nāanɪmɪn den a 'lo na ba maal deɛɛ jaa ɛ, ka wɔ lo a sɪ deɛɛ bɔɔɔɔ kɔ sɪ, ka a wɔ jũu a sɪ lɪeb nɪtɔɔɔɔ a Nāanɪmɪn sɛ.

VI

^I An ɪ sɪn nɪ Nāanɪmɪn le 'mataa tɔnɔ̃, sɪ sɔɔɔɔ yɪ naa ɪka yɪ ta kaa a Nāanɪmɪn wǎefɔ pɔɔɔ ɛ. ^{II} Bojũu a seb a Nāanɪmɪn gān pɔ ɪka, "A n maal vɪla sɔ̃ɔ, n wɔn a fɔ 'yer, ka a faafɔ bɪbɪr daar, n sɔ̃ɔ fɔ naa." (*Isaiya 49:8*) N 'yere na kɔɔɔ yɪ ɪka,

a pōpāanyā le ɪ a Nāanmɪn maal vɪla sōɔ, pōpāanyā le ɪ a Nāanmɪn faafɔ bɪbir.

III Saa ŋmaara nɪrɛ jaa sɔr ε, ka ba taa wa kpɛrɛ a sɪ tōmō ε. IV Tɪche yele jaa pɔ, sɪ ma maal a sɪ mǎε wiil ɪka Nāanmɪn tōtōnbɔ le sɪ ɪ. A anyāna le a mǎε nyɔɔfɔ pɔ, wōm nɪ tuo nɪ nɪbaal yele pɔ, V ba ma ŋme sɪ naa nyɔɔr sɪ pɔɔ tɪ ma dam nɪbe 'yōɔ sɪ, ka sɪ ma tō tōkpāen na sɪ gal gōɔ tɪ jēn kō, VI a sɪ cheche ɪfɔ nɪ a sɪ bōɔfɔ nɪ a sɪ kǎnyir nɪ a sɪ maal vɪla, nɪ a Nāanmɪn Sɪε won kɔ sɪ pɔ, nɪ a nōfɔ sɪn tara sɪrɛ jaa, VII na sɪ ma 'yerɛ yelmǎε nɪ a Nāanmɪn kpēɔ, torfɔ ɪn a sɪ tǎjebon na ma be a sɪ nūsōn nɪ a gɔɔr pɔ, VIII na ba ma kɔ sɪ tur tɪ le kpɛ sɪ, na ba ma bɔɔl sɪ yovɪla nɪ a yodɛɛr. Sɪ ɪn yelmǎε dēme tɪ ba maal sɪ nɪbelbɛ. IX Sɪ ɪn nɪbōɔnsɪ tɪche a ba maal sɪ fɪka baa bōɔ sɪ ε. Sɪ ma kpɪrɛ naa tɪche na sɪ ma chɛnɛ vɔɔɔ. Ba ma ŋme sɪn nɛ nɛ tɪ baa kɔ ε. X Nɪbaal yele le ba ma maal sɪ, tɪ sɪ chɛnɛ chɪlɛ. Nōɔ ma kɔɔ sɪ naa, tɪ sɪ maala nɪyɔɔ a ba lɛrɛ. Saa tara bon jaa ε, tɪ so bomo a jaa.

XI Saa 'mɔr 'mɔr yele jaa bar a yɪn Korinti dēme sē ε. Sɪ yuon a sɪ nyān kɔ yɪ. XII Saa ɪ nɪbikuon dēme kɔ yɪ ε, tɪche yɪn le nɪ ɪ nɪbikuon dēme kɔ sɪ. XIII A pǎa kaara naa fɪka bɔɔr, naa 'yerɛ nɪ yɪ fɪka n bɪbiir. Yɪ yuo a yɪ nyān mɪ.

XIV Yɪ taa ɪrɛ wa gbɛɛrɛ a

bala na ba ɪ a Yesu turbo ε, ŋmɪnɛ le a yeltorsɪ nɪ a putuyele na ɪrɛ wa 'mataa? Bu ŋmɪnɛ le chāa nɪ libe na ɪrɛ wa 'mataa be jibō'yen? XV Ŋmɪnɛ le a Yesu Kɪrɪsto nɪ a Satan na ɪrɛ wa tara guor taa? Ŋmɪnɛ le a nyā na ɪ a Yesu turo, nɪ a 'lɔ na ba ɪ a Yesu turo ε, na ɪrɛ mɪ wa tara man taa? XVI Ŋmɪnɛ le fon ɪrɛ wa nye tɪbe a Nāanmɪn puorfɔ yir? Bojūu sɪn le ɪ a Nāanmɪn nyā na ba kpɪrɛ ε, puorfɔ yir. Nɪtāa le a Nāanmɪn na 'yer, "ɪn ben a ba sē 'mataa chiine nɪ ba, naa ɪ a ba Nāanmɪn, ka ba mɪ ɪ a n nɪbe." (Mosesi Gāma Na Tu Ata 26:12) XVII "Ala le so ka a sɪ Soro 'yer, yɪ tɔɔ yɪ a ba pɔ, tɪ che ba bar, na yɪ oo yɪ yō. Yɪ taa ɪrɛ wa sɪrɛ bōdɛɛr jaa ε, ɪn de yɪ naa." (Isaiya 52:11) XVIII "ɪn ɪ naa a yɪ Sāa, ka a yɪn mɪ ɪ a n dabil nɪ a n pɔɔbil. Le le a Nāanmɪn na ɪ a Tōɔfɔ Sɔɔ 'yer." (2 Samuwel 7:14)

VII

I An ɪ sɪn le be tara a netiraa nyānaa jūu, n barmɪnɛ, yɪ ɪ a sɪ pɔl sɪ mǎε yɪn yele jaa na sōɔ a sɪ āgāma nɪ a sɪ sɪr pɔ, na sɪ mōɔ nɪbir na sɪ ɪ cheche 'yōɔnō nɪ Nāanmɪn.

II Yɪ yuo a yɪ nyāa kɔ sɪ. Saa maal a yɪ āsɔɔ jaa dɛɛr ε, saa fɔl a yɪ āsɔɔ jaa mɪ ε, saa mɪ ŋma a yɪ āsɔɔ jaa ε. III N ba 'yerɛ a anyāna ɪka n tɔ yɪ ε, n dōɔ de nie 'yer kɔ yɪ ɪka yɪ ben a sɪ nyāa pɔ, ka ala ɪ nyevɔr le, bu kūu le tɪ

sın nı yın ɛ. ^{IV} N bar t̄ier ka a 'yõõ ma äkp̄ẽõ, a s̄ı wõm a jaa p̄õ, t̄ı nõõ kpe ma t̄ı p̄õn bar.

^V Bojũu s̄ın ben wa ta a Masedonıya, a s̄ı ägãma anyãna ba tara p̄ẽnf̄õ ɛ, t̄ıche s̄ı tuor d̄õõye ka j̄eer ma be a yõõ ka a dãbãe m̄ı ma nyõõ s̄ı. ^{VI} T̄ıche a Nãan̄mın nyã na ma 'maal a n̄ıtor bars̄ı, wõ 'maal s̄ı naa a ɛ a Titus̄ı na wa wa a s̄ı s̄ẽ. ^{VII} A ba ı a wõ waa tee ɛ, t̄ıche a ɛ yın 'maal wõ. Wõ m̄ı man k̄õ s̄ı a ɛ an d̄õõ kpe yı ka yı p̄õõ s̄õõ, n̄ı ɛ m̄ı yın tara a n̄ t̄ier, ala ɛ so ka nõõ pãa kpe ma t̄ı p̄õn bar.

^{VIII} Ala ı a gãn ın seb k̄õ yı, s̄õõn yı p̄õõ gba, t̄ı maa p̄õõ ba s̄õõ ɛ. A s̄õõn n̄ p̄õõ 'lo ın wa nye ıka a gãn ın seb k̄õ yı s̄õõn a yı p̄õõ bãlãa. ^{IX} Põpãanyã 'lo, n̄ p̄õõ pel naa, a ba ı a yı p̄õõ na s̄õõ jũu ɛ, t̄ıche a yı p̄õõõ na v̄ẽ ka yı l̄ıeb a yı t̄ier. Bojũu a yı p̄õõõ ın a ɛ a Nãan̄mın na b̄õõõ, ala ɛ so ka yelbier ba p̄õõ yı tu a s̄ı s̄ẽ ɛ. ^X Nãan̄mın p̄õõ p̄õõõ ma waan na t̄ier l̄ıebf̄õ chiine faaf̄õ jie, a ba ı waalf̄õ ɛ. T̄ıche a wer p̄õõ p̄õõõ ma waan na kũu. ^{XI} Yı nye ɛ a Nãan̄mın p̄õõ p̄õõõ na waan a yı s̄ẽ. Nye ɛ yın ı n̄ıbijıe, na yı ma 'yer wiil a yı mãe, nye ɛ ban 'yere d̄õõl yı, ka a dãbã chelma ñme, nye ɛ yın b̄õõõ taa, nye ɛ yın tara taa t̄ier, na yı ch̄õõr gu ıka yeltors̄ı a ı. S̄õr jaa p̄õõ, yı wiil yı mãe ıka yaa tara ch̄ef̄õ ɛ. ^{XII} N gba na seb a

n̄ıõ k̄õ yı, a ba ı a 'lo na maal a deer 'yõõ ɛ bu a bala na p̄õõ wõ ɛ, t̄ıche a Nãan̄mın niem yın mãe yı kaa nye ɛ s̄ın ma ıre yı a volaa.

^{XIII} A anyãna a jaa ɛ 'yõõ s̄ı äkp̄ãen, naa p̄õõ a s̄ın mãe äkp̄ãen s̄ın d̄õõ tara. A nõmõ s̄ı naa a ɛ s̄ın wa nye a Titus̄ı ka wõ p̄õõ pel, bojũu yı jaa ɛ s̄õõ wõ ka a wõ nyãa 'maa. ^{XIV} N d̄õõ 'yer a yı 'yer k̄õ wõ, ka yaa m̄ı su ma vã ɛ. T̄ıche a ɛ jaa s̄ın d̄õõ 'yer a yı 'yer m̄ı ı yelmãe. Ka a ɛ s̄ın d̄õõ dãn yı k̄õ a Titus̄ı a wõ t̄ı nye ka a ı yelmãe jaa ɛ. ^{XV} Ka a wõ b̄õf̄õ won b̄õõõ yı pãa p̄õõ 'yõõ, 'lo wa t̄ier a ɛ yın wõnõ a wõ toor na yı de wõ nuur ayi n̄ı dãbãe n̄ı m̄ıifo. ^{XVI} Nõõ kpe ma naa ka n̄ pãa bar t̄ier a yı jũu.

VIII

^I Põpãanyã, n̄ yeer, s̄ı b̄õõõ naa ıka yı b̄õõ a wãef̄õ nyã a Nãan̄mın na wãe a Masedonıya pupuorbiir gbuls̄ı. ^{II} A beer kaa tuo na nyõõ ba, ka ba ı nõn d̄ẽme, t̄ı a chene na nõmõ ba, ka a nõõ k̄õõ ba, a ba k̄õ t̄ı p̄õn bar. ^{III} Bojũu maa mãe d̄ın dãas̄ıe ıka ba k̄õn a ɛ ban na t̄õõ, ba gba k̄õn t̄ı p̄õn bar. Bala mãe wõõ p̄õõ ɛ a yı. ^{IV} Ba s̄õõr s̄ın yãayãabile ıka, s̄ı de a k̄õf̄õ anyãna t̄ı k̄õ a Nãan̄mın n̄ıbe ka ı ba m̄ı nyen s̄õr p̄õõ a t̄õmõ p̄õõ. ^V Baa maal a ɛ a s̄ın mãe na d̄õõ t̄ier ɛ, t̄ıche ba den nie de a ba mãe k̄õ a s̄ı Soro n̄ı a s̄ın ɛ a Nãan̄mın na b̄õõõ. ^{VI} Ala ɛ so a s̄ı s̄õõr a Titus̄ı

an ɪ 'lo le dõɔ piel, wɔ baar baar a wãɛfɔ tòmõ nyã a yɪ jie. ^{VII} Tɪche nitãa le yɪn ma maal ye le jaa tɪ põn bar, a yɪ sɔɔfɔ pɔ, a yɪ 'yer pɔ, nɪ a yɪ bõɔfɔ pɔ, nɪ a yɪ nɪbijie pɔ, nɪ a le yɪn nõ sɪ, yɪ kaa na yɪ mɪ kɔ tɪ põn bar a wãɛfɔ nyã pɔ.

^{VIII} N ba fire yɪ ɛ, tɪche n bɔɔɔ naa ɪka n bɛer a yɪ nõfɔ kaa naa mɪ de man a bamune mɪ maal vɪla ye le kaa. ^{IX} Bojũu yɪ bõɔn naa a le a sɪ Soro Yesu Kɪrisɪto wãɛfɔ na be. Wɔ dõɔ ɪ taraa sɔɔ, tɪche a yɪ jũu, wɔ wa lieb nõɔ sɔɔ, ka yɪn tu a wɔ nõɔ pɔ, mɪ lieb taraa dẽme.

^X A le ɪn tara na 'yer a ye le nyãna pɔ nɪ nyã, dɪyɛ, yɪn le ɪ nɪbe na de nie na ba ɪ a kɔfɔ tɛɛ pɔ ɛ, tɪche ka a ɪre yɪ vɔlaa ɪka, yɪ ɪ a le. ^{XI} Põpãanyã yɪ baar tõ, ka a le na ɪ a yɪ bɔfɔ ɪka, yɪ maal ka a tu taa a yɪ tɪ baar jã a le yɪn tara. ^{XII} Bojũu ala ɪ a kɔfɔ vɔlaa ben be, Nãanmɪn ma sɔɔn de bon jaa won tara, a ba ɪ a bon 'lo won ba tara ɛ.

^{XIII} A sɪ bɔfɔ ba le ɪka bamune ba pẽne, tɪche ka a bamune 'lo bala ɛ, tɪche jãtaa a be be. ^{XIV} Ka a dɪna a yɪ bõyɔɔ na sõɔ ba a le ban bɔɔɔ, ka a le mɪ a ba bõyɔɔ mɪ na lieb sõɔ yɪ, ka a jãtaa pãa be be. ^{XV} Nitãa le an seb a Nãanmɪn gãn pɔ, "A 'lo sɔɔ na wob yɔɔ, wɔ maa tara yɔɔ ɛ, ka a 'lo mɪ na wob bālãa maa tara bālãa ɛ." (A Yifɔ Gãn 16:18)

^{XVI} N puor Nãanmɪn yãan, 'lo le de a tɛer bõ'yen 'lõnõ ɪn tara kɔ yɪ 'yõɔ a Titusɪ tɛer mɪ pɔ. ^{XVII} Bojũu a Titusɪ ba sɔɔ de a le sɪn 'yer tɛɛ ɛ, tɪche wɔ mãe mɪ dõɔ kaa ɪr ŋme nyãa waara a yɪ sɛ. ^{XVIII} Sɪ mɪ tõn a yebe ãsɔɔ ka won pɔɔ ka ba 'mataa tɪ, 'lo a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa na dãna wɔ, a wɔ Nãanmɪn 'yer 'yerfɔ pɔ. ^{XIX} Ala le so ka a pupuorbiir gbulsɪ ɪr wɔ ɪka wɔ pɔɔ sɪ, a sɪ 'mataa tuo a kɔfɔ anyãna chiin, na sɪn tõɔ 'yõɔn a sɪ Soro mãe na sɪ mɪ wiil a le sɪn bɔɔɔ ɪka sɪ sõɔ. ^{XX} Saa bɔɔɔ hũhũfɔ nɪ a kɔfɔsɪ anyãna ye le ɛ. ^{XXI} Sɪ sɔɔ naa ɪka sɪ maal a le na tor, a ba ɪ a le na tor a sɪ Soro niem tɛɛ ɛ, tɪche a le mɪ na tor a nɪbe niem.

^{XXII} Sɪ mɪ le sɔɔr a sɪ yebe ãsɔɔ sɪn jɔɔr kaa a wɔ tara yelmãe, sɪ tõnõ wɔ naa ka ban 'mataa tɪ, wɔ mɪ gba bar tɛer a yɪ jũu. ^{XXIII} A Titusɪ 'lo, n tõtõtɔ sɔɔ le, ka sɪ 'mataa tõnõ a yɪ pɔ. Tɪche a sɪ yeer banyã 'lo, a pupuorbiir gbulsɪ le ɪr ba tõnõ ka a ɪ 'yõɔfɔ kɔ a Yesu Kɪrisɪto. ^{XXIV} A le jũu yɪ maal a yɪ nõfɔ wiil ba, nɪ a le jũu sɪn ma chɛre nyãa a yɪ 'yõɔ, ka a pupuorbiir gbulsɪ na be jie jaa ka ba nyɛ.

IX

^I A ba le sɛɛ ɪka n le seb gãn kɔ yɪ a le sɪn na sõɔ a Nãanmɪn puorbo go ɛ. ^{II} Bojũu n bõɔn a le yɪn bɔɔɔ ɪka yɪ sõɔ, n pɛɛ yɪ naa na n kɔ a Masedonɪya dẽme, naa 'yer kɔ ba ɪka, dɪyɛ jaa le

be a Akaya yi chɔɔr ɪka yi kɔ, ka a yi vɔlaa dam nɪbe yɔɔ jaa 'yɔɔ ka ba mɪn ɪ. ^{III} Tɪche n tɔnɔ naa a yeer ba nyāna ka a le sɪn chɪere a nyāa a yi jūu, taa lieb 'yer pɔɔɔ ε. Tɪche ka a ɪ yi chɔɔr baar nɪtāa le ɪn 'yer ɪka yi ɪ naa. ^{IV} Bojūu ala be ɪ a Masedonɪya nɪre ben pɔɔ ba tɪ, na wɔ tɪ nyɛ a yaa chɔɔr ε, sɪn be le 'yer a yi 'yer, an ɪn vā a le sɪn ma bar tɪer a yi 'yɔɔ. ^V A le n nyen an tara sɔr ka n sɔɔr a yeer ka ba dɔɔ nie tɪ piir yi kaa, na ba mɪ kaa a yi chɔɔr baar a yi pɔtɪer kɔfɔ yɪn tɪr a neɛ. Ka a pāa ɪ pɔpel kɔfɔ naa ta ɪ firfɔ kɔfɔ ε.

^{VI} Yi tɪer a anyā ɪka, nɪre 'lɔ na ba 'yɔɔ bɔbɔɔ yɔɔ a bɔɔ pɔ ε, wɔ maa che yɔɔ ε. Tɪche nɪre 'lɔ jaa na bɔr yɔɔ, wɔ mɪ na chen yɔɔ, nɪre 'lɔ jaa mɪ na bɔr vɪla kɔfɔ, a vɪla kɔfɔ mɪ le won wa che. ^{VII} Nɪre āsɔɔ jaa wɔ ma kɔ le a wɔ nyāa na tɪer ka a ta wa ɪ pɔsɔɔ, bɪ ɪmɔrfɔ ε, bojūu Nāanɪmɪn nɔn nɪre na kɔɔ nɪ pɔpel. ^{VIII} Nāanɪmɪn na tɔɔn vɛ ka a wɔ wāefɔ ɪ yɔɔ kɔ yi, ka a le a yele a jaa pɔ, nɪ sɔɔ jaa ka yi ma nyere a ala jaa yɪn bɔɔɔ na yi ma tɔn tɔsɔn jaa tɪ pɔn bar. ^{IX} Nɪtāa le an seb a Nāanɪmɪn gān pɔ, “Wɔ ma yaar a jiir a jaa kɔ a nɔn dɛme, ka a wɔ torfɔ ba tara baarfɔ ε.” (*Yiel Gān 112:9*) ^X A 'lɔ na ma kɔ a kɔɔraa a bɔbɔɔ na wɔ ma vɛ ka a bɔdiir waa, won kɔ yi naa na wɔ vɛ ka a bɔbie binfɔ jie

waa, na wɔ vɛ ka a yi torfɔ ɪmafɔ berme. ^{XI} Nāanɪmɪn na maal yi naa ka yi ɪ taraa dɛme ka yi ma kɔɔ nɪ pɔpel sɔɔ jaa, naa tu a sɪ sɛ ka a yi pɔpel kɔfɔ lieb vɛ ka nɪbe puɔɔ Nāanɪmɪn yāan.

^{XII} A yi tɔmɔ nyā yɪn tɔ a ba ɪ a Nāanɪmɪn nɪbe an wɔnɔ tɛɛ le a sɔs ε, tɪche a yaar ta nɪre jaa, ka ba puɔr Nāanɪmɪn yāan. ^{XIII} A tɔmɔ nyā yɪn tɔ jūu wiil a le a yɪn māɛ na be, nɪbe pɛɛn Nāanɪmɪn, bojūu a yi neɛ tufɔ 'mantāan a le yɪn sɔɔ a Yesu Kɪrɪsɪto 'yer nɔɔ, nɪ a yi pɔpel kɔfɔ 'lɔ yɪn lɔɔ pɔn ba nɪ nɪre jaa. ^{XIV} Ka a ba Nāanɪmɪn ban ma sɔɔɔ kɔɔ yi, a ba tɪer wɔ jaa ma ben a yi sɛ, bojūu a Nāanɪmɪn wāefɔ berme naa na be a yi sɛ. ^{XV} Nāanɪmɪn son puɔrfɔ nɪ sɪn kɔ tɔɔ man a wɔ kɔfɔ won kɔ sɪ ε.

X

^I Maa Pɔɔl den a Kɪrɪsɪto he le le le nɪ a wɔ 'maar ɪfɔ lɔb nūu kɔ yi. N maa 'lara ε, maa wa tuɔr yi nɪ gberaa tɪ maa mɪ baa be a yi sɛ ε, n ba ɪ le ε. ^{II} N sɔɔɔ yi naa ɪka maa wa wa, n taa wa ɪ a ba ɪ le 'lɔnɔ a nɪbe bamɪne jie ε, ba tɪer man taa a wer nɪbe kaar le sɪ be. ^{III} Bojūu sɪn nɪ a wer nɪbe le 'mataa kɪere tɪ saa ɪmaara jeer a ba kaar ε. ^{IV} A sɪ taje bomɔ ba ɪ a wer nyā taje bomɔ ε, a sɪ taje bomɔ tara na Nāanɪmɪn kpɛɔ sɪn ma de wel a gādaar jiir bar. ^V Sɪ ma sɔɔn a ba nechɪre nɪ tɪer deer 'lɔ jaa ban ma

de vara ni a Nāan̄m̄n bōōfo bara, na si ma 'yer nyōōr ni be tier si ka ba lieb wōnō a Kirisito toor. ^{VI} Si mi chōōr naa ika si kpāa a bawōnsi, yin wa ba gber baar.

^{VII} Yin kaara a anyā tē yin nyen nibir. Ala i āsōō bar tier ika wō in a Kirisito toor, wō mi le bōō tier kaa ika a sin mi in a Kirisito toor a wō kaar. ^{VIII} Bojūu maa gba sōō chiere nyāa ni a le, a si Soro ba kō si a kpēō ika si wel yi bar ε, ti si guol yi. Vā ba korō ma ni a yele nyā ε. ^{IX} N ba bōōrō fika a n gāma a korō yi dābāε ε. ^X Bojūu bamine 'yer ika, "A Pōōl gāma 'yerbie tire naa, naa i 'yerbikpāen, tiche a 'lo māε wa be a si sē, wō ma bal naa ka a wō 'yer mi maa i bon ε." ^{XI} A ni be bala, yi vē a ba bōōn ika, a le a si 'yerbie na kaara a gāma pō, sin ba be a yi sē ε. Le le a si tōmō na kaara sin wa be a yi sē.

^{XII} Sin ba 'lara diere a si māε mana ni a bamine na ma pēere a ba māε ε. Ba ma den a ba māε na ba man a ba māε, baa tara yē ε. ^{XIII} Sin 'lo, si kō sōō dān a si māε a le ti pōn bar ε, tiche sin nyōōn si māε jā a le a Nāan̄m̄n na 'yer ika si tō, ka si gba na tō tān a yi sē. ^{XIV} Si kō dān a si māε chiin tēer ε, ka a na kaara fika saa wa a yi sē ε, bojūu si tān naa a Kirisito 'yer nōō a be a yi sē. ^{XV} Bi dān si māε ti pōn a tōmō a ni be bamine na tō ε. Sin tier le ika, a yi sōōfo na ben nōōnō, a si tōmō mi na yal 'yōō ^{XVI} ka si

pāa tōō mōōl a 'yer nōō be a paalsi ala na be a yi niem. Bojūu saa dāna a si māε nire kōō paal pō, ban tō baar ε. ^{XVII} Tiche, nitāa le an seb a Nāan̄m̄n gān pō ika, "Vē ka a 'lo na dāna a wō māε, wō de a si Soro dāna ni a wō māε." (*Jeremiya 9:24*)

^{XVIII} Bojūu a ba i a nire 'lo na pēε a wō māε le i a nisō ε, tiche a 'lo a si Soro na pēε le.

XI

^I N tier ika yin tara ni ma naa a n dābol yele pō bālāa, tiche yi gba den nie i a le. ^{II} N tara na ni yin nyuur a wō i Nāan̄m̄n nyuur. N tir nēε kō yi ika yi kul dabō'yen, na i a Kirisito, ka n na de yi fika pōōsarbile na ba ta daba ε, na n kō wō. ^{III} Tiche dābāε korō ma naa, nitāa le a waa na dōō de a wō yē yele bel a Hawa, wō taa mi wa lieb a yi nyāa yin a yelmāε yin tara turo ni a Kirisito dē dē dē pō ε. ^{IV} Bojūu ala i nire āsōō wan wa mōōl 'yer Yesu yuo 'yer kō yi, bi ka yi nye a siyuo na ba i a 'lo sin mōōl na ba i a Nāan̄m̄n Siε 'lo yin nye ε, bi 'yer nōō yuo na ba i a 'lo yin sōō ε, yi ma sōōn jaa kayaan. ^V Tiche n ba tier ika n in pōōr a nitōn kpāen bala jie ε. ^{VI} Amine sē n ba jān a 'yer 'yerfo ε, tiche n tara na bōōfo. Si ma vēn ka a anyā chaar kō yi yele jaa pō.

^{VII} N maal dēer a le in siir a n māε naa mōōl a Nāan̄m̄n 'yer nōō nyā kō yi a pōō bi? ^{VIII} N faan a pupuorbiir bamine ban dōō sōō ma ka

n tōo tō a yī jie. ^{IX} Ka a le un dōo be a yī sē, n bōoro na bon, tī n ba ī tuor kō yī ε, bojūu a yeer bala na dōo yī a Masedoniyā wa ba kō man bon jaa un bōoro. N ba vē ka n yele ī tuor kō a yī āsoo jaa ε, n kō wa vē ka a n yele dōol yī jaa ε. ^X A le a Yesu yelmāe na faa be a n sē baar, nire jaa ba be a be a Akaya paal pō, na ηmaa ma sōr nī a n nyāa chefo nyā pō ε. ^{XI} Baa 'yōo le n tōnō a le? Bojūu n ba nō yī bī? Nāanmīn bōon naa un nō yī. ^{XII} In chene na maala a le un ben maala naa tōo ηmaa a yobōorbō sōr, bala na bōoro sōr īka ba de a ba mēe mana nī sī.

^{XIII} Bojūu a nibe ba nyāna un jir ηmarba nitōnsī na ba ī tōtōnbō na bele nibe, na ba maal a ba mēe nitāa a Kirisito nitōnsī. ^{XIV} A ba ī ne'maa yelee ε, bojūu a Satan mēe mī na tōon maal a wō mēe fika, a chāa malaka. ^{XV} A mī kō ī ne'maa yelee ε, ala ī a wō tōtōnō āsoo mī pāa maal a wō mēe a tōtō toraa kaar ε. A ba baarfō daar, ban nyen a ba sāyar le ban tō.

^{XVI} In le maal 'yer go. Yī ta vē ka a āsoo jaa bōol ma jōl ε. Tiche ala ī yī gba wa bōol man jōl, yī chene sōo de ma fika le yīn na de a jōl ka a n mī tōo bō yuor bālāa. ^{XVII} N bar tier nī a n yōboyele nyā pō, n ba 'yere fika nitāa le a sī Soro na ma 'yer ε, tiche nitāa le jōl na ma 'yere. ^{XVIII} Yōo jie jaa le bōoro yuor a wer nyā pō, n mīn bōn a yuor. ^{XIX} Yī ma

sōon de jōl vīla jaa, yīn ī yē dēme jūu. ^{XX} Yelmāe, yī gba ma den nire na maal yī gbāgbaa bī na yī ī tōnō ka wō dire, bī dara ba mēe yire nī a yī niem bī ma 'mara yī a tōkpala pōro jaa.

^{XXI} Vā kōro ma naa ka n 'yer īka sīn bal naa nī a yelee nyā. A ala a nibe bamīne na ma de bōoro nī yuor, maa 'lō ma 'yer naa jōl kaar, n mī na pāa 'lan bō yuor. ^{XXII} Baa ī Heburu nibe ε? Le le n mī ī a āsoo. Baa ī Isīral nibe ε? N mī un a Isīral nire. A ba ī Abraham bal nibe le ba ī ε? Le le n mī ī a āsoo. ^{XXIII} Baa ī a Kirisito tōtōnbō ε? N soro naa anyāna fika nire na ba tara tier ε. N un a tōtōnō gar ba. Naa tō tōkpāen gar ba jaa. Ka ba ma pōoro ma die pō jaa tōtō. Ba ma ηme man kpēe gar ba. N ma nyuro na kūu bībir jaa. ^{XXIV} Gbēe anūu jaa le a Juu nibe fōb ma nī a ba kpaara neer lījaayi for bir (39). ^{XXV} Gbēe ata jaa le ba pōb ma nī dakōrsī, na ba lob ma nī kōsibe gbebō'yen. Gbēe ata mī le a gbor kpēe ηmer wel sī 'yōo be a man kpēe pō. Tāsōo gbul nī a mōtōgbul jaa le n ma be a man kpēe pō. ^{XXVI} In ba gala a yōfō ε, n bōon le a pōn kōo dōoye na be, naa tuor nānyisī, ka a maa mēe paal nibe ge ma, ka a bala na ba ī a Juu nibe mī ge ma. N din dōoye a tēe pō. Naa di dōoye a mōo pō. Naa di dōoye a man pō. Naa di dōoye a yeer bala na ηmara a jīrsī sē. ^{XXVII} Tōkpāen nī

wõm pɔ, naa ma gal gõɔ. N bõɔn kõ nɪ kõnyũur naa ma gãna kõ tõtõ. Ka ɔɔr ma kpɛ ma ka n ɪ sal'mɔɔr. ^{XXVIII} A anyã a jaa puor, bɪbir jaa lɛ a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa yele ma ɪ ma tɪɛr. ^{XXIX} An lɛ bal, ka n mɪ ba bal ɛ? A bala na faa maal yelbier, a ba lɛb bũu dire ma bɪ?

^{XXX} Ala ɪ n mɪn bɔn yuor, ɪn bɔn yuor nɪ a yelsɪ ala na maal ma ka n bal. ^{XXXI} Nãanɲmɪn nyã na ɪ a sɪ Soro Yesu Sãa, 'lɔ lɛ a pɛɛfɔ wɔ ta bɪbir jaa, bõɔn naa ɪka n ba ŋmara jirsɪ ɛ. ^{XXXII} A be a Damaskus tɛɛ pɔ, a nãa 'lɔ na turo a nãkpɛɛ Aretas, wɔ vɛ naa ka ba gu a Damaskus tɛɛ wɔ jaa ɪka ba nyɔɔ ma. ^{XXXIII} Ka ba 'mɔɔ ma 'yõɔ pɪɛ pɔ tur bar tokoro pɔ ka n fɔɔl yi a wɔ nuur pɔ.

XII

^I N kõ wa bar a yobɔyele nyã jaa ɛ, ala ɪ n gba kõ nyɛ tõnõ ɛ. A nyɛfɔsɪ nɪ a yelwiilstɪ ala ɪn nyɛɛ yire naa a sɪ Soro sɛ. ^{II} N bõɔn nɪɛ kɔɔ na sɔɔ Kɪrɪsɪto a wɔ yuom pie nɪ anaar (14) lɛ a dɪna, Nãanɲmɪn 'mɔɔ won don be a saaju 'lɔ na tu a ata sɔɔ pɔ. Ka wɔ chɛnɛ na tara ãgãn bɪ waa lɛ tara ãgãn ɛ, n ba bõɔ ɛ. Nãanɲmɪn tɛɛ lɛ bõɔ. ^{III} N bõɔn naa ɪka a daba nyãna ɪn ben 'yɛɛ, ka wɔ ben ãgãn pɔ, bɪ waa be ãgãn pɔ ɛ, n ba bõɔ ɛ, tɪchɛ Nãanɲmɪn bõɔ naa. ^{IV} Nãanɲmɪn 'mɔɔ won don be a wɔ tɛɛ. Be lɛ wɔ wõnõ yelsɪ won kõ tõɔ man nɛɛ ɛ, yelsɪ nɪɛ na ba tara sɔɔr ɪka

wɔ man ɛ. ^V A nɪɛ nyãna tɔ sɔɔ 'yõɔ lɛ n bɔɔɔɔ a yuor, n kõ tõɔ bɔ a n mãɛ yuor ɛ, ka maa balfɔsɪ tɛɛ ba lɛ ɛ. ^{VI} Maa ɪka ɪn bɔn yuor gba, n kõ ɪ jɔl ɛ, bojũu yelmãɛ lɛ ɪn 'yɛɛ. Tɪchɛ n bar a lɛ, ka nɪɛ taa tɪɛɛ a n yele gar a ala ɪn maala bɪ a ala ɪn ma 'yɛɛ ɛ.

^{VII} Lɛ an na ɪ ka n pɔɔ a n mãɛ 'mɔɔfɔ sɔɔ, a yelwiilberɛ anyã jũu, ka a pãa kaara fɪka gɔɔ na chɔɔɔɔ ma a ãgãn pɔ, ka a kaara a Satan 'yɛ'yɛɛ kaar, ka a ge ma. ^{VIII} Gbɛɛ ata jaa lɛ n sɔɔr a n Soro ɪka wɔ võɔ a gɔɔ nyã bar ma. ^{IX} Tɪchɛ ka wɔ 'yɛr kɔ ma, "A n wãɛfɔ sɛɛ fɔ naa, bojũu a n kpɛɔ ma sɛɛn kɔ a nɪɛ na bõɔn ɪka wɔ bal naa." A lɛ jũu, ɪn bɔn yuor gar bon jaa a n balfɔsɪ pɔ, ka a Kɪrɪsɪto kpɛɔ pãa pɔɔ ma. ^X Ala lɛ so a Yesu Kɪrɪsɪto jũu, n pɔɔ pɛl naa, a n balfɔsɪ pɔ, tubie pɔ, tuo pɔ, gefɔ pɔ, nɪ wõmsɪ a jaa pɔ. Bojũu maa wa bal, lɛ lɛ n pãa ma kpɛmɛ.

^{XI} N maal n mãɛ jɔl, tɪchɛ a yɪn yele lɛ tɪɛ ma 'yõɔ. Yɪ gba sɛɛn nɪ naa bɔɔɔɔ ma yovɪla, bojũu n ba ɪ pɔɔr a nɪtõn kpãɛn bala sɛ ɛ, ala ɪ n gba ba ɪ bon jaa ɛ. ^{XII} A yelsɪ ala na ma ɪ a nɪtõnstɪ jãnɛ lɛ jãnsɪ, tõfɛrsɪ nɪ nɛ'maa tõmõ. A anyãna lɛ n mɪ dõɔ tara kãnyir tõn a yɪ sɛ. ^{XIII} Pupuorbiir gbulsɪ ba boo lɛ dõɔ gar yɪ, ka a ba ɪ ɪn ba dõɔ ɪ tuor kɔ yɪ lɛ ɛ? Yɪ vɛ a n dɛɛr nyã kɔ ma.

XIV Põpāanyā, n choor baar ɪka n ti piir yi kaa, a gbɛɛ ata soo le a nyā, n kō ti ɪ tuor kɔ yi ɛ. Bojūu a ba ɪ a yi bōtarɪ le n bōɔɔ ɛ, tiche yin mǎɛ le n bōɔɔ. Fōɔ kaa bibiir maa bɔ gun a ba sāamɪne ɛ, tiche sāamɪne le ma bɔ gun a ba bibiir. ^{XV} A le n pɔɔ na pel naa ka n sōɔ bon jaa ɪn tara a yi nyevɔr jūu, 'matāan a maa mǎɛ wɔ jaa. Ala ɪ n nō yɪn yɔɔ jaa, yɪn 'lɔ na nō man bālāa bu? ^{XVI} A le an be, le a chene be, n ba dōɔ ɪ tuor kɔ yi jaa ɛ. Tiche ɪn ɪ yē soo jūu, n den a yē yele nyɔɔn yi. ^{XVII} N den a yi bōkōɔ tu a nibe bala ɪn dōɔ tō a ba wa a yi sē bu? ^{XVIII} N suor Titusɪ ɪka wɔ ti a yi sē, naa 'mataa tōn a si yɛbe ɪka ba 'mataa ti. Titusɪ den a yi bon kōɔ bu? A ba ɪ a Nāanɪmɪn Sɪbō'yen 'lōnō le si jaa tara na si tōnō a tōbō'yen ɛ?

^{XIX} Yi tier man tǎa si 'yere na 'yōɔnō a si mǎɛ a yi sē bu? Nāanɪmɪn niem le si 'yere na si be a Kɪrisito 'yōɔ, bon jaa sɪn maala, si barmɪne a yi ākpāɛn 'yōɔfɔ jūu le. ^{XX} Bojūu dābāɛ korɔ ma naa ɪka maa wa ti, n kō ti nyɛ a yi be a le ɪn bōɔɔ ɛ. Ka yi mɪ kō nyɛ ma ka n be a le yɪn bōɔɔ ɛ. Dābāɛ chene na korɔ ma ɪka, jɛɛr, nyuur, suur nyɛfɔ, ootaa, yoboyele, gagar yele, mǎɛ 'mɔɔfɔ nɪ buburfɔ be a yi pɔ ɛ. ^{XXI} N le joro na dābāɛ ɪka maa wa lɛb waara, Nāanɪmɪn wɔ maal ma ka n siir n mǎɛ a yi niem. Ka n tara pɔsōɔ nɪ

a nyɔɔ bala na dōɔ maal a yeldɛɛr ti ba lɛb a ba tier yin a yele anyāna pɔ ɛ. Ban bōnō gāna nɪ taa nɪ a ba pepe yelsɪ pɔ.

XIII

^I Gbɛɛ ata nɪ nyā ɪn ben tire a yi piir kaa jie. Nɪtāa le na seb a Nāanɪmɪn gān pɔ, "Nɪbe ayi bu ata dāasɪ ɪn yelmǎɛ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 19:15*) ^{II} A le ɪn dōɔ ti a gbɛɛ ayi soo, n dōɔ gō yi. A 'yer bō'yen 'lōnō le n chene gōnō yi ɪn ba be a yi sē ɛ. Maa wa lɛb ti 'lɔ, n kō bar a bala na dōɔ maal a yelbier bu a bala na wa bɪɛr maal ɛ, ^{III} bojūu yɪn ben bōɔɔ ɪka yi bōɔ ɪka a Kɪrisito le tu a n 'yōɔ 'yere. Waa bal na wɔ kō tōɔ maal yele jaa faa a yi jie ɛ, tiche wɔ tara na kpēɔ a yi pɔ. ^{IV} Bojūu yelmǎɛ jaa le, ban dōɔ kpa wɔ a daa ju, wɔ bal naa, tiche Nāanɪmɪn kpēɔ le vē naa ka wɔ nye nyevɔr. Le mɪ le, sɪn mɪ bal naa a wɔ 'yōɔ, tiche a Nāanɪmɪn kpēɔ jūu, sɪn ben be na si tōnō korɔ yi.

^V Yi bɛɛr a yi mǎɛ kaa ɪka yi ben a sɔɔfɔ pɔ? Yi juor a yi mǎɛ kaa. Yaa bōɔn ɪka a Yesu Kɪrisito ben a yi pɔ ɛ? Ka ala ba ɪ yi ɪn faa ɛ! ^{VI} N bōɔn naa ɪka yi bōɔn naa sɪn ba ɪ faa ɛ. ^{VII} Põpāanyā, Nāanɪmɪn le si suor korɔ yi ɪka yi taa maala yeldɛɛr jaa ɛ. A ta ɪ ka a nibe nye fɪka sɪn ba tara chɛfɔ ɛ, tiche ka a ɪ yɪn le maala a le na tor, ala ɪ gba fɪka nibe tier ɪka si ɪn faa. ^{VIII} Bojūu si kō tōɔ

maal yele jaa ti pōn a yelmãe
 bar ε, tiche a yelmãe ye
 tee le si ma maal. ^{IX} Si puo
 pel naa, a sin na bal, tiche
 ka a yin kpẽme, na si soro
 a Nãanmɩn koro yi ɩka yi
 ta tara chefo ε. ^X A anyãna
 jũu le so in ba be a yi sã ε,
 naa seere a yele nyã koro yi.
 Maa wa ti, ka n taa ure wa de
 a n kpẽo tãna ni yi ε, a kpẽo
 a n Soro na ku ma, wo ɩka n
 de sɔon yi waa 'yer ɩka n de
 sɔon yi bar ε.

^{XI} Yee, yi chile, na yi
 mɔoro chiine niem. A
 baaraa lee. A n sɔorfo in
 soro yi ni nyã. Yi tara
 tier bõ'yen, na yi kpere ni
 nyã'maar. Ka a Nãanmɩn na
 ɩ a nõfo soro ni a nyã'maar
 soro, na ben a yi sã.

^{XII} Yi puor puor taa ni
 pupel. ^{XIII} A Nãanmɩn nibe
 ba jaa puoro yi naa.

^{XIV} A si Soro Yesu Kiriſito
 wãefo, ni a Nãanmɩn nõfo,
 ni a Nãanmɩn Siε nebõ'yen,
 a be a yi jaa jaa sã.

A PŌOL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMIN PUORBO NA BE A GALATIYA

^I Maa PŌol na ı a nütönãa, a ba ı nısaal le ir ma bu nısaal kpěo pŋ le ε, tiche a yin a Yesu Kırısıto nı a Sãa Nãanmin sě, na sãı wŋ a kũu pŋ. ^{II} A yeer bala na be a ka a n sě, sı jaa le seere a gãn nyã kŋrŋ a pupuorbiir gbulsı bala na be a Galatiya paal pŋ.

^{III} Wãefŋ nı nyã'maar na yi a sı Sãa Nãanmin nı a sı Soro Yesu Kırısıto 'yŋŋ a be a yi jie. ^{IV} 'Lŋ le de a wŋ mãe tur a sı yelbier jũu ıka wŋ faa sı a dına yelbier pŋ tun a le na ı a sı Sãa Nãanmin bŋfŋ. ^V Wŋ nyere tur bıbir nı bıbir jaa. A ı a le.

^{VI} A 'maa man nee nı a le yın lieb puor 'yŋŋ a nıre 'lŋ na bŋŋl yi tun a Kırısıto wãefŋ pŋ, tı na yi le lieb turo 'yer nŋŋ yuo. ^{VII} A 'yer nŋŋ yuo jaa ba le be be go ε, tiche bamıne nyŋnyŋŋŋŋ naa a yi tıer na ba bŋŋrŋ ıka ba nyŋŋ a Kırısıto 'yer nŋŋ lieb ka wŋ be wŋ yŋ. ^{VIII} Ala sŋŋ ı sın gba le, bu ka malaka le wa yi saaju wa mŋŋl kŋ yi a 'yer nŋŋ 'lŋ na ba tu a le sın mŋŋl kŋ yi ε, a nınyıne 'lŋ we naa! ^{IX} Nıtãa le sın dŋŋ de nie 'yer kŋ yi, pŋpãanyã n le bŋŋ 'yere go. Ala nıre ãsŋŋ jaa wa mŋŋlŋ na 'yer nŋŋ yuo kŋrŋ yi, na ba tu a

le sın mŋŋl kŋ yi a yi sŋŋ ε, a nınyıne 'lŋ we naa.

^X Nısaal le n bŋŋrŋ ıka wŋ kŋ ma sŋr bu Nãanmin? Bu nısaal puor le n bŋŋrŋ ıka n pel? Maa ta chene bŋŋrŋ ıka n pele nısaal pŋŋ, n kŋ naa ı a Kırısıto tŋtŋŋŋ ε.

^{XI} N yeer, n bŋŋrŋ naa ıka yi bŋŋ a par ıka a 'yer nŋŋ 'lŋ ın mŋŋl kŋ yi ba yi nısaal sě ε. ^{XII} A ba ı nısaal pŋ le n tu tı nye wŋ ε, bu nısaal le jãn ma ε, tiche a Yesu Kırısıto le ir wiil ma.

^{XIII} Yı wŋn a le ın dŋŋ chene puoro a Juu nıbe puorfŋ, naa mŋŋ nıbir gere a bala na turo a Yesu Kırısıto, naa bŋŋrŋ ıka n sŋŋ ba bar. ^{XIV} N bŋŋ gar a Juu nıbe bala ın 'mataa pŋl, tiche ka a ı ma nıbijıe nı a n sãakpãmıne puorfŋ. ^{XV} Tiche an ı

Nãanmin le dŋŋ de nie kaa ir ma tiche ka ba wa dŋŋ ma, na wŋ bŋŋl ma tun a wŋ wãefŋ pŋ, a ı won pŋpel, ^{XVI} ka wŋ ir a wŋ Bie wiil ma, ka na mŋŋl a wŋ 'yer a bala na ba ı a Juu nıbe pŋ. N ba sŋŋr nıre jaa kaa ε, ^{XVII} bu do be a Jerusalem a bala na dŋŋ ma nie ı a nütŋnsı sě ε, tiche n tŋŋ tor chen Arabıya a dēdēe a le ne, a le puor le n pãa lieb chen a Damaskus.

^{XVIII} Yuom ata na wa po, n pãa don be a Jerusalem ıka n tı bŋŋ a Pita, naa jě a be a wŋ sě maal ber pie nı anũu (15). ^{XIX} Tiche n ba nye a nütŋnsı ãsŋŋ jaa ε, ka Jemesı na ı a sı Soro yebe tee ba le ε. ^{XX} Yelmãe jaa le n 'yere kŋrŋ yi a Nãanmin niem ıka, a yele nyã ın seere kŋrŋ yi

ba ı jir ε. ^{XXI} A le puor, n le chen Siriya ni Sulısiya paal pɔ. ^{XXII} A pupuorbiir gbulsı bala na be a Judiya a Kırısıto 'yɔɔ, ba bɔɔ ma ε. ^{XXIII} A n ye le tεε le ba wɔ ıka, a nıre 'lo na dɔɔ gere sı, pɔpāanyā 'lo māε le pāa mɔɔɔ a 'yer 'lo won ta dɔɔ bɔɔɔ ıka wɔ sɔɔ bar, ^{XXIV} na ba pεε Nāanmın yuor a maa jūu.

II

^I Yuom pie ni anaar (14) na wa pɔ, maa ni Banabası le don be a Jerusalem naa tara Titusı mı pɔɔ. ^{II} N don be a Jerusalem bojūu Nāanmın le ir wiil ma ıka n ti man kɔ ba a 'yer nɔɔ 'lo ın mɔɔɔ kɔ a bala na ba ı a Juu nıbe ε, tıche a bala na ı a nıdierbe tεε le n dɔɔ sɔɔɔ man a ye le anyāna kɔ. A n dābāε le ıka n taa wa jo pɔɔ ε. ^{III} Tıche a Titusı gba mı na dɔɔ be a n sē, na waa ı a Juu nıre ε, baa fir wɔ ıka wɔ ηmaa a yɔɔ ε. ^{IV} A ye le nyā lo naa bojūu a yeer bamıne na ı jir ηmarba fɔɔɔ kpe ıka ba ti jɔɔɔ kaa a le sın so a sı māε a Yesu Kırısıto 'yɔɔ, ka ba na maal sı ka sı ı gbāgbaar. ^V Saa sɔɔ ba bālāa jaa ε, ka a 'yer nɔɔ nyā na ı a yelmāε na be a yı sē sɔɔ jaa.

^{VI} A bala a nıbe na tıer ıka bala le ı a nıyɔɔnıstı, tıche a le ban be maa ba nye a ba tεε taa ε. Nāanmın ba kaara nısaal nie ti tɔɔɔ a wɔ 'yer ε. A nıdierbe bala ba 'yer 'yer jaa le pɔɔ a maa 'yer 'lo pɔ ε. ^{VII} Tıche ban wa bɔɔn an ı yelmāε ıka Nāanmın le

de a 'yer nɔɔ nyā kɔ ma ıka n mɔɔɔ kɔ a bala na ba ı a Juu nıbe ε, nıtāa le a Nāanmın na de a 'yer nɔɔ nyā kɔ a Pita ıka wɔ mɔɔɔ kɔ a bala na ı a Juu nıbe. ^{VIII} Nāanmın le tɔ a wɔ tɔmɔ tu a Pita pɔ maal wɔ ıka wɔ ı a Juu nıbe nıtɔnāa, 'lo le mı tɔ a wɔ tɔmɔ tu a maa pɔ tɔ ma ıka n chen a bala na ba ı a Juu nıbe pɔ. ^{IX} A Jemesı ni a Pita ni a Joɔn ban dɔɔ bɔɔn fıka lue, ban wa nye bɔɔn a wāefɔ 'lo a Nāanmın na kɔ ma, ba de sın nuur ayi ni nebɔ'yen maa ni a Banabası, na ba wiil ıka sı tara na nebɔ'yen, na ba sɔɔ ıka sı chen a bala na ba ı a Juu nıbe pɔ tıche ka ba mı chen a bala na ı a Juu nıbe pɔ. ^X Ye le bɔ'yen ban 'yer kɔ sı le ıka sı tıere a nɔn dēme. A ye le nyā ni wɔ ju mı le n mı mɔɔ nıbir ıka n maal.

^{XI} A Pita na wa ti wa a Antiok, n gɔ wɔn a nıyɔɔ niem bojūu wɔ maal bɔɔr chāa pɔ. ^{XII} Sere tıche ka a nıbe bamıne yi a Jemesı sē wa, 'lo ni a bala na ba ı a Juu nıbe ε, ma 'mantaa dire. Tıche ban wa wa baar, wɔ oon wɔ māε yin a ba pɔ, bojūu wɔ joro na a bala na ı a yɔɔmarba dābāε. ^{XIII} A Juu nıbe bamıne pɔɔ wɔ naa a neer ayi ye le nyāna pɔ, ka a Banabası gba tıer mı būbur a ba ye le nyāna jūu.

^{XIV} In wa nye bɔɔn ıka baa maala a le na tor ni a yelmāε 'yer nɔɔ nyāna ε, n 'yer kɔ a Pita a ba jaa niem, "A fɔɔ ın Juu nıre, ti na fɔ kɔıere fıka a bala na ba ı a Juu nıbe kaar

ε. Νῆμινε λε fon ι fir a bala na ba ι a Juu nibe ε, ka ba kpiere fika a Juu nibe? ^{XV} A sin ban dɔɔ ka si ι Juu nibe, saa ι niyor na ι yelbe-irbe kaar ε. ^{XVI} Si bɔɔn naa ika, nire yeke kɔ tɔɔ tor wɔn turo a nebinisi jūu ε, tiche a wɔ yeke na tor a Yesu Kirisito wɔn sɔɔ de jūu. Le le a sin mi gba sɔɔ de a Yesu Kirisito ka a si yeke tor, ka a kɔ ι a nebināa sin turo jūu ε. Ala ι a nebināa tufɔ jūu le, nire jaa yeke kɔ tor Nāanmin sɛ ε.

^{XVII} “Ala ι si mɔɔɔ naa ika a si yeke a tor a Kirisito 'yɔɔ, tiche ka a ι yelmāe ika a sin māe in yelbe-irbe, ka ala be a le, a Kirisito pɔɔɔ naa a yelbier 'yɔɔnɔ bu? Yelmāe jaa, a ba ι le le ε! ^{XVIII} Ala ι n le men a bonisi ala in sɔɔ bar, n maal a le wiil ika n in a nebināa sɔsɔnɔ. ^{XIX} Bojūu a tu naa a nebināa pɔ, ka n kpi ku a nebināa, ka a le na sɔs ma ka n be be ku Nāanmin. ^{XX} Ba 'mantaa kpa maa ni a Kirisito a daa ju. A ba le ι maa le le be be go ε, tiche a Kirisito le be a n 'yɔɔ. A nyevor nyā in pāa ben a āgān pɔ, n ben be ni a sɔɔfo in sɔɔ a Nāanmin Bie, 'lo le nɔ ma, na wɔ de a wɔ māe ku ma. ^{XXI} N ba 'yer ika a Nāanmin wāefɔ ba ι ε, bojūu ala ι nire na tɔɔn 'yer faa a wɔ māe a nebināa jūu, ka le a Kirisito kūu ba tara tɔnɔ jaa ε!”

III

¹ A yin Galatiya jɔlɔ dēme. An le bel yi ka a nɔmɔ yi?

A yi nibir le ba nyɔɔ a Yesu Kirisito yin a niyɔɔ niem kpa a daa ju. ^{II} Yele bɔ'yen le n bɔɔɔ ika n bɔɔ yi a yi sɛ. Yi nyen a Nāanmin Siε a nebināa yin turo bu a le yin wɔ na yi sɔɔ? ^{III} Yi leε bɔɔ yɛɔ. Yin piel a Nāanmin Siε, yi pāa bɔɔɔ naa ika yi baar yin kpɛɔ pɔ bu? ^{IV} A yi dɔɔye difɔ ba le tara tɔnɔ bu? Yelmāe a ba ι pɔɔ ε. ^V Nāanmin ku yin a wɔ Siε ti tɔ ne'maa tɔmɔ a yi pɔ, yin sɔɔ a nebināa jūu bu yin sɔɔ a le yin wɔ?

^{VI} De man a Abraham kaa, wɔ “Sɔɔn de Nāanmin, ka a le vɛ ka wɔ ι nitor.” (A *Pielfɔ Gān 15:6*) ^{VII} Bɔɔ a par ika a bala na sɔɔ Nāanmin le ι a Abraham bibiir. ^{VIII} A Nāanmin gān dɔɔ 'yer ika Nāanmin na 'yer faa a bala na ba ι a Juu nibe ε, a ba sɔɔfo jūu. Nāanmin den nie 'yer a 'yer nɔɔ ku a Abraham ika, “A paalsi ba jaa na nyen sɔsɔfo tu a fo 'yɔɔ.” (A *Pielfɔ Gān 12:3*) ^{IX} A le jūu, a bala jaa na sɔɔ de na nyen sɔsɔfo pɔɔ a Abraham pɔ. 'Lo le ι a nire na tara sɔɔfo.

^X Bala jaa na diel a nebināa tufɔ ben pɔ 'yɔɔfo pɔ, bojūu a seb a Nāanmin gān pɔ ika, “Pɔ 'yɔɔfo turo na a nire 'lo na ba turo a yelsi a jaa a nebināa gān pɔ ε.” (Mosesi *Gāma Na Tu Anūu 27:26*) ^{XI} A in yelmāe ika nire jaa ku nye faa fo a Nāanmin niem a nebināa 'yɔɔ ε, bojūu “A nire 'lo na tara sɔɔfo tor naa, wɔn tara na nyevor na ba tara baarfɔ

ε.” (Habakuk 2:4)^{XII} A nebināa ba be soofu po ε, tiche “Nire 'lo na maala a le a nebināa na 'yer, na tara na nyevor.” (Mosesi Gāma Na Tu Ata 18:5)^{XIII} Kirisito faa si naa a nebināa po 'yōofu po, na wo heb i po 'yōofu ku si, bojūu a seb a Nāanmūn gān po ika, “Po 'yōofu turo na a nire 'lo na yool tie ju.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 21:23)^{XIV} Wo faa si naa ka a soofu ala a Abraham na nye, ka a bala na ba i a Juu nibe mi na nye tu a Yesu Kirisito 'yōo, ka a soofu jūu, ka si nye a Nāanmūn sie netiraa.

^{XV} N yeer, vē ka n de man a bibir jaa nyevor po, nire wa faa 'yer 'yer bin baar, nire jaa maa le 'yer 'yer dool ε, bu ηmaa bar ε. Le ni wo ju mi le a netiraa.^{XVI} Nāanmūn dōo tir a wo nēe ku Abraham ni a wo bir. A Nāanmūn gān ba 'yer ika bōbie ε, naa wiil fika biyoo ε, tiche wo 'yer ika, “A fo bir,” (A Pielfo Gān 12:7) Nibō'yen tee le, 'lo le i a Kirisito.^{XVII} Maa 'yer ni nyā ika a nebināa na wa a yuom kor anaar dool lijer ni pie (430) puor ba soo a netiraa 'lo a Nāanmūn na dōo 'yer ε, na wo soo a netiraa ε.^{XVIII} Ala i a bonsi ala sin wa nye a Nāanmūn sē i naa a nebināa tufu jūu le, a ba le i a netiraa ye le go ε, tiche an i a Nāanmūn wāefo le wo de tir nēe ku a Abraham.

^{XIX} Bo le so Nāanmūn na wa bier tir a nebināa? Wo puon 'yōo ban ba soo jūu ti tātā a soo 'lo a Bir 'lo won

tir a nēe na wa. A malakasi le waan a nebināa nyā, tiche Mosesi na i a 'ma'maala le be a ba chara po.^{XX} 'Ma'maala maa ara ku gbul bō'yen ε, tiche Nāanmūn 'lo in bō'yen tee.

^{XXI} Ka a le wiil ika a nebināa soon a Nāanmūn netiraa ala bar bi? Kai. Ala i a nebināa korō na nire nyevor, nire jaa na in nitor tu a nebināa jūu.^{XXII} Tiche a Nāanmūn gān 'yer ika a yelbier nyōon a wer nibe ba jaa po die po, ka a le a Nāanmūn na tir a nēe ku a bala na soo de a Yesu Kirisito na nye.

^{XXIII} Sere tiche ka a soofu wa wa, si dōo i a nebināa nupoori, naa po si ti tātā a soo 'lo a soofu na wa nyir.^{XXIV} Nāanmūn kon a nebināa sor ka wo na de si nie chiin a Kirisito sē, ka si na nye faafu tu a soofu po.^{XXV} Pōpānyā a soofu na wa ti wa, saa le chene be a nebināa pīlem ka wo kaara si ε.

^{XXVI} Yi jaa in Nāanmūn bibiir yin soo Yesu Kirisito jūu,^{XXVII} bojūu ba so yin a Nāanmūn kōo 'yōo a Kirisito po, ka wo po yi fika fōbaa.^{XXVIII} Ka bamune ba le i Juu nibe bi baa i Juu nibe ε, ka bamune mi i gbāgbaar bi ka bamune i sumune ε, ka bamune ba le i door bi mi i po ε. Bojūu yi jaa in bō'yen a Yesu Kirisito 'yōo.^{XXIX} Ala i yi in a Kirisito sofo, yi pāa in a Abraham bir, na yi po a Abraham na di a Nāanmūn nābonsi ala won tir a nēe ku wo.

IV

I A maa 'yer nɪ nyã, a bõdire bie gba won ɪ bibile, tiche waa be wɔ yõ nɪ a gbãgbaa ε, an sɔɔ ɪ 'lɔ lɛ so a bonɪ a jaa. II Gugurbo nɪ a kpãen dẽme ma pire naa bie nyãna tɪ tãn a sɔɔ 'lɔ a sãa na 'yõõ. III Lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ, sɪn dõɔ ɪ a bibiir, sɪ dõɔ ɪ a wer gbãgbaar be kpãen bonɪ p̄ilem. IV Tiche a sɔɔ na wa ta, Nãanmɪn tõn a wɔ Bie ka pɔɔ dɔɔ wɔ tun a nebinãa pɔ, V ka wɔ na faa a bala na be a nebinãa p̄ilem, ka sɪ tara sɔr ɪ a wɔ bibiir. VI Yɪn ɪ a Nãanmɪn bibiir jũu, Nãanmɪn tõn a wɔ Bie Sɪɛ ka wɔ wa kpe a sɪ nyãn pɔ a sɪ ma buɔɔ wɔ, sɪ Sãa. VII A lɛ jũu, yaa lɛ chene ɪ gbãgbaar ε, tiche yɪ ɪn a wɔ bibiir. Yɪn ɪ a wɔ bibiir baar, yɪ ɪn a wɔ bõdirbe.

VIII A kõro yɪn ba dõɔ bõɔ Nãanmɪn ε, yɪ dõɔ ɪ gbãgbaar kɔ a tibe ala yɪn ba bõɔ ε. IX Tiche p̄õpãanyã yɪn bõɔ Nãanmɪn bu Nãanmɪn na wa bõɔ yɪ baar, ηmɪne lɛ a lɛ ɪ ka yɪ lieb a yɪ tier 'yõõ a bonɪ ala na bal ka a ba turfɔ ɪ p̄õsɔɔ? Yɪ chene na buɔɔ ɪka yɪ lɛ ɪ a ba gbãgbaar bu? X Yɪ tara na bɪbir p̄ensɪ, nɪ chuur p̄enfɔsɪ nɪ s̄ɔɔsɪ nɪ yuomo p̄enfɔsɪ. XI Dãbãe kpe ma naa, ka n tier ɪka a maa t̄õmõ ɪn t̄õ a yɪ pɔ ɪn pɔɔ.

XII N yeer, n suɔɔ yɪ naa, yɪ be a lɛ ɪn be, bojũu n mɪ dõɔ be a lɛ yɪn be. Yaa maal ma yelbier jaa ε. XIII Yɪ bõɔn naa an ɪ baal jũu lɛ so ka n

dõɔ nie m̄ɔɔl a 'yer nõɔ kɔ yɪ. XIV A maa baal gba na dõɔ ɪ beer kaa kɔ yɪ tiche yaa tor ma bar ε, yɪ s̄ɔɔn de ma Nãanmɪn malaka kaar, fika Yesu Kɪrɪsɪto. XV Bo lɛ ɪ a yɪ chulfo? ɪn t̄õɔ 'yer yelmãe ɪka ala ɪ yɪn taa t̄õɔ maal a lɛ, yɪn taa loor a yɪ nibie kɔ ma. XVI P̄õpãanyã n ɪn a yɪ d̄õsɔɔ ɪn 'yer a yelmãe kɔ yɪ bu?

XVII A nibe balã na buɔɔ ɪka yɪ wa a ba s̄e, a ba tier ba vɪel ε. A lɛ ban buɔɔ lɛ ɪka yɪ ηmaa yɪ na yɪ ɪ s̄õufɔ kɔ ba. XVIII A vɪel na ɪka yɪ tara s̄õufɔ s̄õɔ, ala ɪ a lɛ yɪn tier vɪele na, na yɪ ma maala a lɛ s̄õɔ jaa, tiche ata ɪ fika maa wa be a yɪ s̄e tee ε. XIX N yeer, a yɪ yele wõnõ ma naa fika pɔɔ na d̄õɔɔ bie kaar, tɪ ta a s̄õɔ 'lɔ yɪn be a lɛ a Yesu Kɪrɪsɪto na be. XX N ta buɔɔ naa fika n be a yɪ s̄e a p̄õpãanyã naa ta lieb a n k̄ok̄or bojũu a yɪ yele wõnõ ma naa.

XXI Yɪ 'yer kɔ ma, a yɪn bala na buɔɔ ɪka yɪ ɪ a nebinãa turbo, yaa bõɔ a lɛ a nebinãa na 'yere bu? XXII A seb a Nãanmɪn gãn pɔ ɪka, Abraham tara na bibiir ayi, a gbãgbaa pɔɔ lɛ d̄õɔ a ãsɔɔ, ka a sumɪne mɪ d̄õɔ a ãsɔɔ. XXIII A bie 'lɔ na ɪ a gbãgbaa pɔɔ bie, ba d̄õɔ won tu a lɛ nɪsaal na guor, tiche a 'lɔ mɪ na ɪ a sumɪne bie, ba d̄õɔ won tun a Nãanmɪn netɪraa pɔ.

XXIV Sɪn t̄õɔ de a p̄obɔ banyãna ayi man netɪrsɪ ayi. Haga lɛ d̄õɔ a gbãgbaa bibiir. 'Lɔ lɛ ara kɔ a netɪraa

'lo a Nāanmūn na maal a Sinai Tōo ju. ^{XXV} Haga ara na kō a Sinai Tōo na be a Arabiyya fika a dūna Jerusalem, bojūu 'lo le dōo a wō bibiir ka ba i a nebināa gbāgbaar. ^{XXVI} Tiche a Jerusalem 'lo na be a saaju son wō mǎe, 'lo le i a si ma. ^{XXVII} Bojūu a seb a Nāanmūn gān pō ika, "Tara pōpel, a fōō pōo abbaa, na ba dōo bibiir ε. Yiele ηmiere ni chelsi, fōō nyā na ba wō bie dōofu tuo ε. A pōo nyā na ba dōo dōo ε, bojūu a wō bibiir waan gar a pōo 'lo na kul sire." (Isaiya 54:1)

^{XXVIII} Pōpāanyā, yin a n yeer, yi kaara fika a Isaaki na i a Nāanmūn netiraa bibiir. ^{XXIX} A sōo 'lo ban dōo a bie 'lo a āgān pō, wō ge naa a bie 'lo ban dōon a Nāanmūn siε kpēo. Le mi le a pōpāanyā. ^{XXX} Tiche bo le a Nāanmūn gān 'yer? "Dii a gbāgbapōo ni a wō bie bar, bojūu a bie 'lo na i a gbāgbapōo bie kō 'mataa din a Nāanmūn nābonsi ni a bie 'lo a sumine na dōo ε." (A Pielfō Gān 21:10) ^{XXXI} A le jūu n yeer, saa i a gbāgbaa pōo bibiir ε, tiche si in a pōo sumine bibiir.

V

^I A Kiriisto faa si naa, ala le so ka si so si mǎe. A le jūu, yi pāa ara kpēo na yi ta le de yi mǎe 'yōo gbāgbaa tōmō pō ε.

^{II} Yi 'yōo a n 'yerbie jāne. Maa Pōol le 'yere koro yi ika ala i yi ηman a yi yoi, a Kiriisto kō tara tōnō kō yi

ε. ^{III} N le bōo 'yere koro yi yelmǎe jaa ika nire 'lo jaa na ηmaa yoor tara na sor ika wō sōo a Juu nibe nebinsi a jaa. ^{IV} A yin bala na buoro ika yi nye faafu tu a nebināa 'yōo, ηmaan yi a Kiriisto 'yōo, yi ηmaan yi a Nāanmūn wǎefu pō. ^V Tiche a sōofu jūu, si chile na nibijie ika sin nyen a siε tier to jie yel-torsti. ^{VI} A Yesu Kiriisto 'yōo, ka nire ηmaan yoor bu ka waa ηmaa yoor ε, a ba wiil ye le jaa ε. A ye le 'lo na fer le ika sōofu na wile wō mǎe tun nōfo pō.

^{VII} Yi dōo joro jovula, an le ηmaa yi sor ika yi ta sōo a yelmǎe ε? ^{VIII} A suorfu nyā buoro ba yi a nire 'lo na buol yi sē ε. ^{IX} Fika dābul bālāa na ma vē ka jō vō, le le ye le jaa pōor bile ma sōo yelyōo. ^X N tara na sōofu a si Soro 'yōo ika yi kō tier tier yuo ε. A nire 'lo jaa na vē ka a yi tier va vire na nyen gefu.

^{XI} N yeer, ba kō ge ma ε, ala i n 'yer yoor ηmaafu 'yer. A le wiil ika a Yesu daa suur difu baar naa. ^{XII} In naa buoro na ika a bala na ba vē ka a yi tier gāna jibō'yen ni a ba yoor ηmaafu ye le ε, ba ηme a ba mǎe lāma.

^{XIII} Yin a n yeer Nāanmūn na buol ka yi so yi mǎe, tiche yi ta de a yi mǎe sofu nyāna maala ni yelbier ε, tiche yi de a mǎe sofu nyā, na yi tōnō koro taa ni nōfo. ^{XIV} A Nāanmūn nebinsi a jaa, ba den seb 'yerbibō'yen tee, "Nō a fu to sōo a fu mǎe kaar." (Mosesi Gāma Na Tu

Ata 19:18)^{XV} Yɪn maa wa sɔɔ dɔ̃nɔ̃ taa na yɪ ɔɔɔ taa, yɪ bɔ̃ɔ̃nɔ̃ sɔ̃, na yɪ taa sɔ̃ɔ taar ɛ.

^{XVI} A le jũu, n 'yere na kɔɔ yɪ ɪka yɪ kpɪere le a Nãanmɪn Siɛ na wile, na yɪ ta maala a le a āgãn na bɔɔr ɛ. ^{XVII} Bojũu bon 'lo a āgãn na bɔɔrɔ ba ɪ a bon 'lo a Nãanmɪn Siɛ na bɔɔr ɛ. Bon 'lo a Nãanmɪn Siɛ mɪ na bɔɔrɔ ba ɪ a bon 'lo a āgãn mɪ na bɔɔr ɛ. A ma jere nɪ taa na a na ŋmaa yɪ sɔr ka yɪ kɔ tɔɔ maal a le yɪn bɔɔr ɛ. ^{XVIII} Tiche ala ɪ Nãanmɪn Siɛ ben a yɪ pɔ, yaa le chene ɪ a nebinãa gbãgbaar ɛ.

^{XIX} A āgãn bɔbɔorsɪ ma gãn chãa pɔ, ala le a anyãna sɛfo, nɪ deer maalfɔ, nɪ jol dãen, ^{XX} nɪ tibe puorfɔ, nɪ sɔyele, nɪ 'laarfɔ, nɪ nechure, nɪ nyuur, nɪ suur, nɪ mãe 'mɔɔfɔ, nɪ ootaa, ^{XXI} nɪ nyuur, nɪ dãa buufɔ, nɪ dãnyugbulo, nɪ a ala na nyetãan a anyãna. N kpãana yɪ naa nitãa a le ɪn dɔ̃ɔ de nie kpãa yɪ ɪka, a bala na maala a anyãna, kɔ kpe a Nãanmɪn nãalɔ̃ pɔ ɛ.

^{XXII} Tiche anyã le ɪ a Nãanmɪn Siɛ wɔ̃mɔ̃, nɪ nɔ̃fɔ, nɪ chɪlfɔ, nɪ nyã'maar, nɪ kãnyir, nɪ nɪbaal kaafɔ, nɪ vɪla maalfɔ, nɪ yelmãe, ^{XXIII} nɪ jomm ɪfɔ, nɪ mãe nyɔɔfɔ. Nee jaa ba be be gar a anyãna ɛ. ^{XXIV} A bala na be a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔ̃ɔ kpan a ba āgãn nɪ a wɔ vɔlaa a daa ju. ^{XXV} Ala ɪ sɪn nɪ a Nãanmɪn Siɛ le 'mataa kpɪere, yɪ vɛ ka sɪn nɪ a 'lo

'mataa chiine. ^{XXVI} Yɪ ta vɛ ka sɪ wile sɪ mãe na sɪ 'yɔ̃ɔnɔ̃ taa suur, tara taa nɪ nyuur ɛ.

VI

^I N yeer, ala ɪ āsɔɔ wa maal yelbier bɔr a sɔɔfɔ sɔr pɔ, fɔ̃ɔ nyã na tara a Nãanmɪn Siɛ, tɔɔ wɔ 'yɔ̃ɔ a sɔr pɔ nɪ mãe siirfɔ. Tiche gu a fɔ mãe na fɔ mɪ taa lo a beer kaa pɔ ɛ. ^{II} Yɪ tuoro taa a yelwɔ̃nsɪ. Yɪn wa ɪre a le, yɪ turo naa a Kɪrɪsɪto nee. ^{III} Ala ɪ nɪre wa tier ɪka wɔ ɪn bon kɔ̃ɔ a sɔ̃ɔ 'lo wɔn ba ɪ bon jaa ɛ, wɔ mãe le wɔ bele. ^{IV} Nɪre jaa wɔ ma beer a wɔ mãe tɔ̃mɔ̃ kaa tɪ na wɔ pãa chɪere a nyãna na wɔ ta de a wɔ tɔ̃mɔ̃ mana nɪ a wɔ taaba tɔ̃mɔ̃ ɛ. ^V Bojũu āsɔɔ na ma tuon a wɔ mãe tuor.

^{VI} A bala ban wiil, ba mɪ pɔ a ba bɔ̃tarsɪ kɔ a bala na wile ba.

^{VII} Yɪ ta bele yɪ mãe ɛ, nɪre kɔ̃ tɔ̃ɔ la Nãanmɪn ɛ. A bon 'lo fon bɔr, 'lo le fon ŋma. ^{VIII} Fɔ̃ɔ nyã na bɔr a ala na ɪ a āgãn vɔlaa, fon ŋman bɔdebe. Ala ɪ fɔ bɔr a ala na pele a Nãanmɪn Siɛ pɔɔ, na tun a Siɛ pɔ ŋma nyevor na ba tara baarfɔ ɛ. ^{IX} Yɪ ta vɛ ka sɪ bal nɪ vɪla maalfɔ ɛ, bojũu sɪn ŋma naa a ŋmafɔ sɔ̃ɔ, sɪn baa wa tee bar ɛ. ^X A le jũu, sɪn wa nye vuo, yɪ vɛ a sɪ de maal vɪla kɔ nɪre jaa, na sɪ mɔ̃ maal yɔɔ jaa kɔ a bala na be a sɔɔfɔ pɔ.

^{XI} Maa wa seere nɪ a maa mãe nũu, nye le a sebie na ma ɪ a bere jã.

^{XII} A bala na bɔɔrɔ ɪka ba wile a ba mãe a āgãn pɔ, bala le bɔɔrɔ ɪka ba fir yɪ ka

yi ημα a yoi. A yeke 'lo yoo
ban ure a le, baa booro uka ba
nye gefo a Kirisito daa juu e.

^{XIII} A bala gba mi na ημα a
yoi ba turo a nebināa e, tiche
ba booro naa uka yin yi ημα
a yi yoi ka ba na chiere nyāa
uka bala le ημα yi. ^{XIV} N taa
ure wa chiere nyāa bon jaa
'yoo ka ala ba wa i a si Soro
Yesu Kirisito daa ba le e. A le
juu le so, ka a wer nyā ju ba
tara tōnō ku ma e, ka mi ba
i bon jaa ku a wer e. ^{XV} Ala
i nure ηmaan yoor bu ka 'lo
ba ηmaa yoor e, a ba wiil
yele jaa e, tiche a le na see le
uka nure wo nye doo paalaa.

^{XVI} A bala jaa na turo a sor
nyāna, nyā'maar ni nubaal
kaafu wo be a ba se. Ba la
le a Nāanmūn kaa ir.

^{XVII} An yi a pōpāanyā chi-
ine, nure jaa wo ta le 'yoo ma
yele go e, bojūu a Yesu felsi
ben a n āgān po.

^{XVIII} N yee, ka a si Soro
Yesu Kirisito wāefo, a be a
yi sur po. A i a le.

A PƆOL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A EFESUS

I Maa Pɔol a Nāanmīn na soɔ ka n i a Yesu Kırısıto nıtōnāa le seere koro a yin na i a Nāanmīn nibe be a Efesus na yi soɔ de a Yesu Kırısıto. II Wāefo nı nyā'maar na yi a sı Sāa Nāanmīn nı a sı Soro Yesu Kırısıto sē a be a yi sē.

III Pɛfo wɔ ta a Nāanmīn, 'lo le i a sı Soro Yesu Kırısıto Sāa. Wɔn de a Sıe yelsōn a jaa na be a saaju na wɔ sōn sı, sın be a Kırısıto 'yōo jūu. IV Bojūu wɔ dōo ir sı 'yōo a Kırısıto pɔ, tı na wɔ wa maal a wer ka sı na i cheche na sı kō tara chefo a wɔ niem ε, a wɔ nōfo jūu. V Nāanmīn den nie ir sı ka sı i a wɔ bibiir tu a Yesu Kırısıto 'yōo. A i naa a wɔ bɔfo naa pel a wɔ pɔo. VI Ala le so a sı peere a Nāanmīn maal vıla kpēe nyā wɔn maal sı na wɔ kɔ sı a wɔ Binōnāa.

VII A wɔ 'yōo le sı nye faafɔ tu a wɔ jāt jūu. Sı nyen vē kɔfo, an i a Nāanmīn wāefo berma naa. VIII Wɔ maal sın vıla tı pōn bar, na wɔ kɔ sı par bōfo nı yē a jaa. IX An i wɔ vēn ka sı bōo a yelsɔlaa na be a wɔ tıer pɔ, a ala wɔn bɔoro ika wɔ maal a Kırısıto 'yōo. X Ka a i sıre ika, wɔn kaal a bonı a jaa na be a

saaju nı ala na be ka a tēe lōo taa ka a nıkpēe bō'yen kaara ba, 'lo le i a Kırısıto.

XI A wɔ 'yōo le Nāanmīn ir sı, wɔ kāan ir sı a le na i a wɔ pɔtıer na wɔn maal yele a jaa ka a i a le wɔn bɔoro. XII A i naa le, ka a sın na i a nıdōo na tara a Yesu a sı tıerto jie ka ban peere a Nāanmīn. XIII A yin mı dōo pɔo a Kırısıto pɔ a sōo 'lo yin wō a yelmāe 'yer nōo, a 'yer nyā na i a yi faafɔ 'yer. Yin wa soɔ de wɔ, Nāanmīn den a wɔ Sıe 'lo wɔn dōo tır a nee 'yōon yi jāne. XIV A Sıe nyā le i a telma ika sın nye naa ala Nāanmīn na tır a wɔ nee na wɔ faa a bala na i a wɔ nibe a sı peere wɔ.

XV A nyā jūu le so, maa na wō a yi yele a le yin soɔ de a sı Soro Yesu nı a le yin nō a Nāanmīn nibe. XVI N ma dāna na Nāanmīn a yi jūu, naa sooro Nāanmīn koro yi. XVII Naa chene sooro a tır Sāa, 'lo le i a Nāanmīn a Yesu Kırısıto na turo a wɔ nee ika wɔ kɔ yi a Sıe yē, na wɔ wiil yi a wɔ māe yelwi-ılsı, ka yi bōo wɔ jaa cheche. XVIII N sooro na Nāanmīn ika wɔ chılō a yi tıer, ka yi bōo a tıerto 'lo jūu wɔn bool yi, ka yi kō tara baal ε, tı na yin tı de a wɔ 'yōofɔ nābomo wɔn tır nee kɔ a wɔ nibe. XIX A wɔ kpēo na gar a jaa kɔ a sın na soɔ de wɔ, a kpēo nyāna le wɔ tōn a kpēo tōmō. XX 'Lo le wɔ de sān a Kırısıto a kūu pɔ, na wɔ vē ka wɔ jāne a wɔ nūsōo jie be a saaju. XXI Wɔ gar a tōfo a jaa, nı a kpāen dēme, nı a sıgādaar

ba jaa, ni a nibe ba jaa, a ba i a bala na be be a dina tee e, ti a bala na wa be be daar koo. ^{XXII} Naaŋmin den a bomo a jaa bin a wo gbɛɛ p̄lem, na wo ir wo ka wo i a pupuorbiir gbulɛ ba jaa ju, ^{XXIII} na i a wo āgān, ka ba seen wo jaa, 'lo le see ba jaa, a jiiir a jaa.

II

^I Yin 'lo, yi dōo kpi be a yi maal debe ni a yi yeldebe po, ^{II} ala po le yi dōo be, na yi turo a wer nyā sɔi ni a 'lo na di a sesebe nāa Satan. A sie nyā le tōnō a bawōnsi po. ^{III} Si jaa mi dōo be a le a ba kaar maala a le a āgān na bōo, na si turo a si tier ni a āgān volaa. Ka a Naaŋmin suur mi dire ni si a ba kaar. ^{IV} Tiche a Naaŋmin nibaal na waa jūu, ka wo nō si yoo jaa. ^V Wo maal sin ka si 'mataa ir a Kirisito a kuu po an i si dōo kpi a yeldebe po, a wo wāefo le wo faan si. ^{VI} Naaŋmin 'mantaa s̄in si ni a Kirisito ka si 'mataa jāne ni wo be a saaju. ^{VII} A i naa nitō ika a ber ala na waara ka wo na wiil si a wo wāefo na ber ma ni a wo maal vila a Yesu Kirisito 'yōo. ^{VIII} Bojūu a wo wāefo le so yin nye faafu tu a yi soofu po, a ba yi a yi mae sē e, Naaŋmin kofu le. ^{IX} A ba i yin tōmō kōo le ka āsɔ na che nyāa e. ^X Si i naa Naaŋmin nūu bōmaalsi won me a Kirisito 'yōo, ka sin tōnō tōsōn ala won de nie choor bar ka si tōnō.

^{XI} A le jūu, yi tier kaa a kōro a yin na ba i a Juu nibe

e, ka a Juu nibe bōo yi a, yorwoor dēme, ti bōo a ba mae a yorŋmaar dēme, na i a āgān nyā tee ye. ^{XII} Yi tier kaa a sōo 'lōnō ika yaa bōo a Kirisito e, ka yin yaa mi po a Isral nibe po e, na yaa po a netirsi ala a Naaŋmin na tir a wo nee ku a Juu nibe e. Yaa tara tier to jie e, na yaa le bōo Naaŋmin e. ^{XIII} Yin bala na dōo jāa tiche pōpānyā, yi wa gbor a Yesu Kirisito na yi be a wo 'yōo a wo jāi jūu.

^{XIV} Bojūu, a Yesu mae le i a si nyā'maar, na wo maal a nibe s̄i ayi ka ba i bō'yen, na wo ŋmer a dachin 'lo na dōo var a si i a dōdēme. ^{XV} A Juu nibe nebināa tara na chire yoo, tiche Kirisito kuu sōon a jaa. A wo bōfo le ika wo vē ka a Juu nibe ni a bala na ba i a Juu nibe i nipaalaa bō'yen, le le wo maal a nyā'maar. ^{XVI} Wo 'maal Naaŋmin ku ba ka ba i bō'yen. A kuu won kpi a daa ju le wo de kon a ba 'laar taa. ^{XVII} Wo wa mool naa a nyā'maar 'yer ku yin bala na jāa ni a bala na gbor. ^{XVIII} Bojūu a tu naa a wo 'yōo ka si tara s̄or na ta a Sāa sē ni a Sie bō'yen 'lōnō.

^{XIX} A le jūu, yaa le chene i sāanba ni niyoori go e, tiche yin ni a Naaŋmin nibe lōon tēe na yi i a wo yir dēme. ^{XX} Ba mi men dool a dachin par kparaa na i a nitōnsi ni a 'ye'yerbe, ka a Yesu i a s̄alsɔo wee. ^{XXI} A wo 'yōo le a yir wo jaa choo taa na wo i a Naaŋmin puorfu yir cheche 'lo a si Soro 'yōo.

XXII Bojũu yĩ jaa ı naa a Kırısıto tũr, ka wũ mı me yĩ 'matãan a yir nyã pũ, ka Nãanmın Sıe kpĩere.

III

I Bon nı so ka n sũrũ Nãanmın kũrũ yĩ le ıka, n ben pũũfũ die pũ bojũu ın mũũl a Yesu yele kũ a yın na ba ı Juu nıbe e. II Sıre jaa le yĩ wũ a Nãanmın wãefũ won kũ ma a tũmũ nyãna a yĩ jũu. III A yelsũlãa nyã le wũ wiil ma ka n bũũ naa de nie seb a ņmaa kũ yĩ. IV Yın wa kar a ala, yın pãa bũũn naa a le ın bũũ a Kırısıto yelsũlãa ala nıre na ba bũũ e. V Nãanmın ba dũũ vẽ ka a kũr dẽme bũũ a anyãna e, tıche pũpãanyã wũ wiil kũ a wũ nıtũnsı chechesı nı a wũ 'ye'yerbe chechesı tu a wũ Sıe pũ. VI A yelsũlãa nı nyã ıka a tu naa a 'yer nũũ nyã pũ, ka a yın na ba ı a Juu nıbe e, nı a Isıral nıbe na lũũn ņmabũ'yen, na ba 'mataa a ãgãn bũ'yen pũ, ka ban 'mataa pũ a nee 'lo a Nãanmın na tır a Yesu Kırısıto 'yũũ.

VII N lieb a 'yer nũũ nyãna tũtũnũ tu a kũfũ nyã a Nãanmın wãefũ na wũ kũ ma tu a wũ tũkpãen pũ. VIII An ı maa le ı a Nãanmın nıbe ba jaa bır baaraa tıche ka a wãefũ nyã kũ ma sũr ıka n mũũl a Kırısıto 'yer nũũ kũ a bala na ba ı a Juu nıbe e, nıre na kũ tũũ bũũ e, IX ka n vẽ ka a yelsũlãa nyã chaar kũ nıre jaa an ı a dũũ sũũl a kũr jaa a Nãanmın sũ

na maal a bonsı a jaa. X A wũ bũfũ le ıka a pũpãanyã, wũ tu a pupuorbiir pũ wiil a wũ yẽ ka a tũũfũ dẽme, nı a kpãen dẽme na be a saaju bũũn. XI A anyãna le wũ tıer a kũr jaa na wũ wa de a Yesu Kırısıto a sı Soro na wũ maal a wer. XII Tu a wũ 'yũũ sın sũũ de wũ jũu, sũr gãn kũ sı a sın 'la chen a Nãanmın sũ. XIII A le jũu n sũrũ yĩ naa, yĩ ta vẽ ka yĩ ãgãn sal ın dire dũũye a yĩ jũu e, a ı naa a yĩ tır yele le.

XIV A anyãna jũu le n ma de gbur dumo a Sãa niem. XV 'Lo le a balsı ba jaa Sãa, a bala na be a saaju nı a ba nyã na be ka a wer pũ. XVI N sũrũ wũ naa ıka a yĩ a wũ tır pũ, ka wũ de a wũ Sıe kpẽũ na wũ 'yũũn yĩ ãkpãen, a yĩ kpẽme a ãgãn pũũm, XVII ka a Kırısıto kpĩere a yĩ nyãa pũ, yın sũũ de wũ jũu. A n sũũrfũ le ıka, yĩ ba nyıbe ara jaa chãchã a nũfũ pũ, XVIII a yın nı a Nãanmın nıbe na 'mataa nye a le a Kırısıto nũfũ na yalũ, nı a wũ wũũ, nı a dofũ, nı a le won suu a pılem, XIX na yĩ bũũ a nũfũ na gar a bũũfũsı a jaa, a yĩ pãa be a le a Nãanmın na be.

XX Pũpãanyã, a 'lo na ma tũũ maal yele a jaa gar a le sın sũũr wũ, bı a le sın tıer nıtãa le a wũ kpẽũ 'lo na tũnũ a sı pũ, XXI 'lo le so a tır a pupuorbiir pũ, nı a Yesu Kırısıto 'yũũ, bıbir jaa. A ı a le.

IV

I Ala le so a maa ban

pɔɔ a die pɔ a sɪ Soro jũu kpākpāana yɪ ɪka, yɪ vɛ ka a yɪ kpɛfo viɛɛ nyetāan lɛ a Nāanmɪn na bɔɔl yɪ. ^{II} Yɪ siir a yɪ mǎɛ na yɪ bal yɪ mǎɛ, na yɪ tara kānyir, na yɪ diere taa ni nɔ̄fo. ^{III} Yɪ mɔ̄ na yɪ vɛ ka a Sɪɛ bɔ̄'yen ɪfo 'lɔ pɔ, a yɪ tara taa ni nyǎ'maar. ^{IV} Bojũu āgān bɔ̄'yen lɛ be be, ni a Sɪɛ bɔ̄'yen, nitāa lɛ a Nāanmɪn na bɔɔl yɪ, ka yɪ tara tɪɛtɔ jie bɔ̄'yen. ^V Soro bɔ̄'yen lɛ be be, sɔɔfo bɔ̄'yen ni Nāanmɪn kɔɔ sofo bɔ̄'yen. ^{VI} Nāanmɪn bɔ̄'yen tɛɛ lɛ, na wɔ ɪ a sɪ jaa Sǎa, na wɔ kaara nɪɛ jaa, na wɔ tɔ̄nɔ̄ a ba jaa jie, na wɔ be a ba jaa pɔ.

^{VII} Tɪche a sɪ āsɔɔ jaa nyen a wǎɛfo kɔfo dɛdɛme nitāa lɛ a Kɪrɪsɪto na pɔ. ^{VIII} A anyāna lɛ so an sɛb a Nāanmɪn gān pɔ naa 'yer, "A lɛ won dɔɔ do, a wɔ sǎma dɛme won nyɔɔr turo wɔ naa, ka wɔ de bomo kɔ nɪɛ." (Yiel Gān

68:18) ^{IX} A dofo par ni bo? Wɔ mɪ dɔɔ de nie suu a tɛɛ pɔ. ^X A 'lɔ na suu, 'lɔ ni wɔ ju lɛ do gar a saaju wɔ jaa, na wɔ sɛɛ a bonɪ a jaa. ^{XI} 'Lɔ lɛ pɔ a nɪɛ a tɔ̄mɔ̄, ka bamɪnɛ ɪ a nitɔ̄nɪ, ka bamɪnɛ ɪ a 'ye'yerbe, ka a bamɪnɛ ɪ a 'yer mɔɔlbɔ, ka bamɪnɛ mɪ kaara a nɪɛ na ba wɪle ba. ^{XII} Wɔ maal a nitɔ̄ ɪka wɔ choɔr a Nāanmɪn nɪɛ gun a tɔ̄mɔ̄, ka a Kɪrɪsɪto āgān na tɔɔ mɛ. ^{XIII} Nitɔ̄ lɛ na vɛ ka sɪ jaa na ɪ bɔ̄'yen a sɔɔfo pɔ, na sɪ bɔɔ a Nāanmɪn Bie, na sɪ baa tɪ tǎ a lɛ a Kɪrɪsɪto na be. ^{XIV} Sɪ kɔ lɛ pǎa chɛnɛ ɪ nitāa

bibiir vavire yɔɔrɔ kɔ̄sɛbe kaar ɛ. Na sɪ ma dǎdaal chen a puor ni a niem wiilfo jaa bɔɔrɔ nɪɛ na de a ba yɛ na ba beɛ ni ɛ. ^{XV} Tɪche sɪn 'yerɛ na yɛlmǎɛ ni nɔ̄fo na sɪn nɔ̄ɔn a yeɛ a jaa pɔ. 'Lɔ lɛ ɪ a ju na ɪ a Kɪrɪsɪto. ^{XVI} A wɔ 'yɔɔ lɛ a āgān wɔ jaa chofo jiiir choo taa, naa tɔɔ nɔ̄nɔ̄ a nɔ̄fo pɔ, ka āsɔɔ jaa tɔ̄nɔ̄ a wɔ tɔ̄mɔ̄.

^{XVII} Lɛ lɛ n 'yerɛ kɔrɔ yɪ naa de a sɪ Soro yuor kpākpāana ɪka, yɪ ta lɛ chɛnɛ maala fɪka a bala na ba bɔɔ a Nāanmɪn na maala turo ni a ba tɪɛr bur bur ɛ. ^{XVIII} A ba tɪɛr lii naa ka baa pɔɔ a Nāanmɪn nyevɔr pɔ ɛ, bojũu a ba ba bɔɔfo yin a ba nyǎkpǎɛn ban tara. ^{XIX} Ba ɪ naa ba bǎma dɛme, na ba de a ba mǎɛ kɔ pepe yeɛ, na ba pǎa ire a ala a jaa na ba viɛl ɛ, tɪ chɛnɛ bɔɔrɔ yaa.

^{XX} Yɪn 'lɔ, a ba ɪ a sɔr nyǎ lɛ yɪ de bɔɔn a Kɪrɪsɪto ɛ. ^{XXI} Sɪɛ jaa lɛ ɪka yɪn wɔ a wɔ 'yer, ba wiil yɪ naa a yɛlmǎɛ na be a Yesu 'yɔɔ. ^{XXII} Ba wiil yɪ naa a lɛ yɪn dɔɔ maala ɪka, yɪ yaa a kɔr maalfɔ 'lɔ bar na bel yɪ ni a wɔ vɔlaa, ^{XXIII} tɪ na yɪ ɪ nɪpaalaa a yɪ befɔ ni a yɪ tɪɛr pɔ. ^{XXIV} Yɪ de a be paalaa 'lɔ a Nāanmɪn na maal a wɔ kaar na yɪ su, a ɪ naa yɛlmǎɛ torfo ni cheche.

^{XXV} A lɛ jũu, āsɔɔ jaa wɔ bar jir ŋmaafɔ tɪ 'yerɛ yɛlmǎɛ kɔrɔ a wɔ taaba, bojũu sɪ jaa ben a āgān bɔ̄'yen pɔ, ^{XXVI} "Fɔ̄ɔ wa nyɛ suur taa maal dɛɛr ɛ." (Yiel

Gān 4:4) Ta vĕ ka a mōtōo mūr pōo fō nī a suur ε. ^{XXVII} Yī taa yuoro sōr kōrō a Satan a wō bel yī ε. ^{XXVIII} Nīrē 'lō na dōo juro, wō ta ma lē juro ε, tiche wō ma tōnō tōmō ala na tara tōnō nī a wō nuur na wō nye bōkōo, na wō ir sōon a nōn dēme.

^{XXIX} Yī taa vĕ ka a 'yer sōonsī yire a yī nēer pō ε, tiche 'yersī ala na 'yōonō a yī taaba ākpāen ala ī yele kōo fer ba naa, naa mī ī sōofō kō a bala na chele. ^{XXX} Na yī taa vĕ ka a Nāanmīn Sīe pōo sōo ε, 'lō won de 'yōon yī a jāne gun a faafō bībir. ^{XXXI} Yī ir putuo, pōom 'yōofō, nī suur, tān taa, nī tōfō, nī 'laarfō 'yerbie. ^{XXXII} Yī maala vīla na yī kaara taa nībaal, na yī vēne kōrō taa nītāa lē Nāanmīn na vĕ kō yī a Kīrīsīto jūu.

V

^I Yī tōōrō a Nāanmīn an ī yī ī naa a wō binōnsī, ^{II} na yī kpīere nī nōfō nītāa lē a Kīrīsīto na nō sī na wō de a wō māe maal a sī bōōrlo bon na nyuro vīla lon a bōōr ka a Nāanmīn pōo pel. ^{III} Tiche a yī pō, yī ta vĕ ka ba wa pūr sēsēyele, bī folaa īfō, bī bōgarfō ε, bojūu a anyāna ba seen a Nāanmīn nī chechesī ε. ^{IV} Yī taa lē 'yerē vā 'yerbie ε, bī jōl 'yer, bī jōl dāen ε, ala pō naa, tiche yī dāna Nāanmīn. ^V Bojūu yī bōōn a anyāna sīrē jaa īka nīrē na sēne, nīfolaa, bōgar sōo, wō ī naa nīrē na puoro tibe, na

wō kō nye jie be a Kīrīsīto nī a Nāanmīn nāalōo pō ε.

^{VI} Yī taa vĕ ka nīrē āsōo jaa bel yī nī 'yer pōrsī ε, bojūu anyāna lē so ka Nāanmīn su tuo waara a bawōnsī jie. ^{VII} A lē jūu yī taa mara ba ε. ^{VIII} Bojūu yī dōo ī libe, tiche pōpāanyā yī ī naa chāa a sī Soro 'yōo. Yī kpīere nītāa a chāa bībiir. ^{IX} A chāa wōmō ī naa vīla maalfō, yeltorsī nī yelmāe. ^X Yī mō na yī jān a ala na pele a sī Soro pōo. ^{XI} Na yī taa īrē wa pōōrō a libe tōmō na ba tara tōnō ε, tiche yī yīn naa chāa pō. ^{XII} Bojūu a gba ma īrē na vā a ala a bawōnsī na ma maala a libe pō manfō. ^{XIII} Tiche bon jaa wa yī chāa pō, fō ma nyen won char. ^{XIV} Bojūu chāa lē ma vĕ ka fō nye bon jaa cheche. Ala lē so a ba 'yer, "A fōō gōo sōo, jēō ir a kūu pō, ka a Kīrīsīto char 'yōo fō."

^{XV} Yī bōōnō sō a lē yīn kpīere, ka a ta ī jōl kpēfō tiche ka a ī yē kpēfō. ^{XVI} Na yī mōo nībir yīn wa nye jie ka wō ta sōo ε, bojūu a bībie anyāna ba vīele ε. ^{XVII} A lē jūu, yī ta ī jōlō ε, tiche yī bōo a ala a sī Soro na bōōrō.

^{XVIII} Yī ta nyū dāa buu ε, an sōo yīn ju, tī yī vĕ ka a Nāanmīn Sīe sēe yī. ^{XIX} Na yī yīele a Nāanmīn yiel nī a ala na ī a Sīe yiel kōrō taa, na yī yīele dānfō yiel nī a yī nyāa wō jaa kōrō a sī Soro. ^{XX} Yī ma dāna a sī Sāa Nāanmīn yele a jaa pō, nī a sī Soro Yesu Kīrīsīto yuor.

XXI Yı siir yı mǎe kɔ taa a Kırısito yın 'yõõnõ jũu. XXII Pɔbɔ, yı siir yı mǎe kɔ a yı sırbe, nitǎa le yın siir yı mǎe kɔ a sı Soro. XXIII Bojũu an ı a sıre le ı a pɔɔ ju, nitǎa le a Kırısito na ı a pupuorbiir ju, na ı a wɔ āgǎn na wɔ ı a Fafaara. XXIV A le jũu, le a pupuorbiir na siir a ba mǎe kɔ a Kırısito, le le a pɔbɔ mı, yı siir a yı mǎe kɔ a yı sırbe ye le a jaa pɔ.

XXV Sırbe, yı nõ a yı pɔbɔ, nitǎa le a Kırısito na nõ a pupuorbiir na wɔ de a wɔ mǎe kɔ ba, XXVI wɔ maal ban a le ka ban ı cheche, na wɔ de kõɔ pɛen ba ka ba vıele nı a 'yer. XXVII Wɔ bɔɔɔ naa ıka wɔ de a pupuorbiir banyǎ na vıele kɔ a wɔ mǎe, na waa tara jǎne ε, 'mabfo jie ε, bu dɛer jie jaa ε, tıche a ba ı cheche ba tara ye le jaa ε. XXVIII A le ne nı wɔ ju mı le a yın sırbe, yı nõ a yı pɔbɔ, nitǎa le yın nõ a yı mǎe āgǎma. A 'lo na nõ a wɔ pɔɔ nõn a wɔ mǎe. XXIX Nıre jaa ba be na 'laar a wɔ mǎe āgǎn ε, tıche wɔ ma kɔɔ won bõdiir na wɔ kaara wɔ, le le a Kırısito kaara a pupuorbiir. XXX Bojũu sı ı naa a wɔ āgǎn jiir, XXXI "A le jũu, daba na bar a wɔ sǎa nı a wɔ ma, tıche ka 'lo nı a wɔ pɔɔ ı bõ'yen, ka ba jaa ayi ı āgǎn bõ'yen." (A *Pielfo Gǎn* 2:24) XXXII A anyǎ ı naa a 'yer soolaa, tıche maa 'yere naa a Kırısito nı a pupuorbiir 'yer. XXXIII A yın mı gba, āsɔɔ jaa wɔ ma nõ a wɔ pɔɔ nitǎa le won nõ a wɔ mǎe, ka a pɔɔ

mı ma 'yõõnõ a wɔ sıre.

VI

I Bibiir, yın be a sı Soro 'yõɔ, yı wõnõ a yı dɔɔrbo toor, a le le tor. II A le a Nǎanmın na dõɔ kɔ a wɔ neε, a neε nyǎ le ı a nedõɔ won tı, "Yõõnõ a fo sǎa nı a fo ma, III an ın vıla kɔ fo, a fo wõ nõɔ kor ka a wer pɔ." (Mosesı *Gǎma Na Tu Anũu* 5:16) IV Sǎamıne yı taa maala a yı bibiir ka ba nyere suur ε, tı yı guolo ba, na yı jǎna ba, wile nı ba a ala na yi a sı Soro sǎ.

V Gbǎgbaar yı wõnõ a yı sorbo toor na yı 'yõõnõ ba tı joro ba nı a yı popel nitǎa le yın wõnõ a Kırısito toor. VI Yı wõnõ a ba toor ka a ta ı ban fur nıbir 'yõɔ yı tee ε, tıche yı ir nyǎa 'yõɔ tõnõ nı yın ı a Kırısito gbǎgbaar na yı tõnõ a le a Nǎanmın na bɔɔɔ. VII Yı tõnõ nı popel fıka a sı Soro Yesu yın tõnõ kɔɔ, a ta ı nısaal le ε. VIII Bojũu yı bõɔn naa ıka a sı Soro na yab āsɔɔ jaa le won tõ a vıla jǎ, ka gbǎgbaa le wɔ ı bu waa ı gbǎgbaa ε. IX A yın sorbo, yı mı ıre a le ne kɔɔ a yı gbǎgbaar. Yı ta pırpıre ba ε, na yı bõɔ ıka a 'lo na ı a ba Soro mı le ı a yı Soro na wɔ be a saaju, 'lo le ba turo nõnõ ε.

X A baaraa le ıka yı kpǎme a sı Soro 'yõɔ nı a wɔ tõɔfo kpǎɔ pɔ. XI Yı de a Nǎanmın tǎjebonsı a jaa su na yı tõɔ ara jeb a tı neber. XII Bojũu a ba ı sın nı nısaal le jeere ε, tıche sı jeere nı naa a

sur tōɔfo dēme, nɪ a kpāen dēme, nɪ a wer nyā libe kpāen dēme, nɪ a sɪdɛbe ala na be a saaju. ^{XIII} A le jūu, yɪ de a Nāanmɪn tājebonsɪ a jaa su, ka a bɪbir bier 'lɔ wa vɪɛ, ka yɪ ba gber, na yɪ tōɔ jeb a jɛer baar tɪ na yɪ chene ara.

^{XIV} Yɪ pāa ara kpɛɔ, na yɪ de a yelmāɛ ka wɔ ɪ a sɪɛ gān a yɪ sɛ, na yɪ de torfo ka wɔ ɪ a nyāa wɪɛ, ^{XV} na yɪ 'mi'mine a nyā'maar 'yer nōɔ 'yerfo 'yɔɔ, ka a ɪ a yɪ gbɛɛ nafɔɔr. ^{XVI} A 'lɔ na pɔɔ a jaa pɔ nɪ nyā ɪka, yɪ de a yɪ bōpiiraa na ɪ a yɪ sɔɔfo na yɪ tōɔ de kpīin a dɛer sɔɔ pīme na 'lɪɛ. ^{XVII} Yɪ de a kur jupɪl su, 'lɔ le ɪ a yɪ faafɔ, nɪ a sɔkpɛɛ na yɪ a Nāanmɪn Sɪɛ sɛ, na wɔ ɪ a Nāanmɪn 'yer. ^{XVIII} Na yɪ sɔɔrɔ a Nāanmɪn le a wɔ Sɪɛ na wiil yɪ sōɔ jaa, nɪ sɔɔrfɔ jaa bɔrɔ. Yɪ mōɔ nɪbir jɔrɔ na yɪ sɔɔrɔ nɪ Nāanmɪn kɔrɔ a wɔ nɪbe ba jaa. ^{XIX} Yɪ sɔɔrɔ Nāanmɪn kɔrɔ ma, ka maa wa haara a nɛɛ, ka Nāanmɪn kɔ ma a wɔ 'yerbie ka n taa joro dābāɛ ɛ, tɪ na n 'yer a 'yer nōɔ nyā yelsɔɔlaa. ^{XX} A Yesu 'yer nōɔ nyā ɪn ara kɔ jūu le so, ka ba 'yɔɔ ma a bōjɔrsɪ. Yɪ sɔɔrɔ a Nāanmɪn kɔrɔ ma ka n taa joro dābāɛ ɛ, tɪ 'yerɛ a le na sɛɛ.

^{XXI} Tɪchɪkustɪ na ɪ a yebe nō naa na wɔ tara yelmāɛ nɪ a sɪ Soro tōmō. Wɔn man ye le jaa kɔ yɪ, ka yɪ bōɔ a le ɪn be nɪ a le ɪn ma maala. ^{XXII} A anyāna jūu le n tōn wɔ a yɪ sɛ, ka yɪn bōɔ a le sɪn be

tɪ na wɔ mɪ 'yɔɔ yɪ ākpāen. ^{XXIII} Nyā'maar wɔ be a yɪn na ɪ a yeer sɛ, nɪ nōfo lōon sɔɔfo na yɪ a Sāa Nāanmɪn nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto sɛ. ^{XXIV} Wāɛfo wɔ be a bala jaa na nō a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto sɛ nɪ nōfo 'lɔ na ba baaraa ɛ.

A PŪOL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A FILIPAI

^I Maa Pŭol ni Timoti na ı a Yesu Kırısıto tötönbo, le seere koro a Nāanmın nıbe na be a Yesu Kırısıto 'yōo be a Filipai, lōon a pupuorbiir nıdierbe ni a sōsōnbo. ^{II} Wāefo ni nyā'maar na yi a sı Sāa Nāanmın ni a sı Soro Yesu Kırısıto sē, a be a yi sē.

^{III} N ma puor a n Nāanmın yāan, maa wa tıer yi sōo jaa. ^{IV} N ma suorō na Nāanmın ni popel koro a yi jaa a n Nāanmın suorfo pō, ^V bojūu yi mı pōo man mool a Nāanmın 'yerbir totaa a bıbir dōo 'lōnō, ti tān a pōpāanyā. ^{VI} A nitō jūu, n tara na suorfo ıka a Nāanmın nyā na piel a tövıla a yi pō, na kāan ka a ti baar a Yesu Kırısıto waa bıbir.

^{VII} A tara na sor ıka n tıer a nitō a yi jaa jūu, ın tara a yi tıer jūu, ka ba lū man ni bōjorsı bı, baa lū ma ε, n chene na mana a Nāanmın 'yer ıka a ın yelmāe, yi jaa lōo pōn ma a Nāanmın wāefo. ^{VIII} Nāanmın le ı a n dāasıe sōo a le ın tara a yi tıer fıka a le a Yesu Kırısıto na tara a yi tıer.

^{IX} Maa Nāanmın suorfo ni nyā ıka, a yi nō taa wō le pōo 'yōo yōo jaa, ni yē ni par bōofō. ^X Yin wa ıre a le, an

sōo yi na ka yi bōo bon 'lo na ı bōsō, ka a Kırısıto waa bıbir, ka yi ı cheche ti na yi ta tara chefo jaa ε, ^{XI} na yın seen yeltorsı wōmō tu a Yesu Kırısıto pō, ka nıbe peere 'yōonō ni Nāanmın yuor tıer.

^{XII} N yeer, n suorō na ıka yi bōo a par ıka a le na ı a n sē, sōo ma naa ka n mool a Nāanmın 'yerbir. ^{XIII} A le na ı jūu, a chaar kō a bala na guro a nāa yır ni nıre jaa ıka, ba 'yōo ma naa a bōjorsı a Kırısıto jūu. ^{XIV} A maa ban 'yōo a bōjorsı jūu, a yeer yōo jie na tara suorfo a sı Soro 'yōo chene na tara ākpēo moolo ni a Nāanmın 'yer ni nyāa ba joro dābāe ε.

^{XV} A ın yelmāe ıka, nıbe bamıne moolo na a Yesu Kırısıto yele ban tara ni ma nyuur ni nechure jūu, tıche bamıne 'lo, moolo na a Kırısıto yele na sōon ma. ^{XVI} Banyāna le moolo a Kırısıto yele yın nōfo pō, na ba bōo a par ıka ba pōo ma naa a Nāanmın 'yerbir moolfo jūu. ^{XVII} A bala ın de nie 'yer a ba 'yer na mool a 'yer ni nyuur, maal a le ıka a n dooye wō le pōo 'yōo be a pōofō die pō. ^{XVIII} Tıche bo le an ı? A le na ı nıbijıe le ıka ba mool a Yesu yele sor jaa pō, ka ba sōon ıka yelmāe le bı, jıre le bı, a nitō vē naa ka n pōo pel. Yelmāe jaa ın chene na tara popel.

^{XIX} Bojūu n bōon naa ıka tu a yi Nāanmın suorfo ni a Yesu Kırısıto sıe sōofō jūu, a le na ı a n sē ın nyen faafō.

XX Bon 'lo na ɪ ma nɪbɪjɪe nɪ a n tɪertɔ jie lɛ ɪka, vā wɔ ta kpɛ ma sɔr jaa pɔ ɛ, tɪche ka n tara ākpɛɔ ka a Kɪrɪsɪto na nyɛ tɪr a n 'yɔɔ, ka a n nyɛvɔr pɔ lɛ, bɪ a n kɪu pɔ lɛ. XXI Bojūu maa 'lo, maa chɛnɛ nyɛvɔr pɔ, n ben be kɔ a Kɪrɪsɪto, ka maa mɪ kpi, ka a ɪ tɔnɔ. XXII Ala ɪ n chɛnɛ na nyɛvɔr pɔ, ɪn tɔn tɔvɪɛl yɔɔ, tɪche n kaa ir buor? N ba bɔɔ a 'lo ɪn na kaa ir ɛ. XXIII A yɛlɪ ayɪ anyā lū ma naa, maa bɔfɔ lɛ ɪka n yɪ a ka tɪ be a Yesu Kɪrɪsɪto sɛ. A lɛ lɛ vɪla, XXIV tɪche a chɛnɛ na fɛr kɔ yɪ, ala ɪ ɪn chɛnɛ na a nyɛvɔr pɔ. XXV ɪn be na bɔɔn a nɪtɔ, n bɔɔn na yɛlmāɛ jaa ɪka ɪn chɛnɛ na be a yɪ jaa sɛ naa sɔnɔ yɪ ka yɪ sɔɔ Nāanɪmɪn, na yɪ tara pɔpɛl a yɪn sɔɔ wɔ jūu. XXVI A lɛ ɪn lɛ lɛ be a yɪ sɛ go, ka a yɪ pɔpɛl yɪn tara a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ lɛ pɔɔ 'yɔɔ a maa tɔmɔ jūu.

XXVII Yɛlɛ jaa wa ɪ, yɪ nyɔɔ yɪ māɛ vɪla a lɛ a Kɪrɪsɪto 'yɛr nɔɔ na wɪlɛ. Ka n wan wa nyɛ yɪ bɪ, maa ba wa be a yɪ sɛ tɪ wɔ a yɪ yɛlɛ, ɪn bɔɔn ɪka yɪ ara na kpɛɔ nɪ nɛbɔ'yɛn, na yɪ tara tɪr bɔ'yɛn a sɔɔfɔ nɪ a 'yɛr nɔɔ pɔ, XXVIII na yɪ ta joro dābāɛ nɪ a bala na 'yɛr ɪka a ba ɪ lɛ lɛ ɛ. A nyā ɪn jānɛ kɔ ba ɪka ban dɪn dɔɔyɛ, tɪche ka Nāanɪmɪn faa yɪ. XXIX 'Lo lɛ kɔ yɪ a kpɛɔ a wɔ wāɛfɔ jūu, a ba ɪ a Yesu yɪn sɔɔ tɛɛ ɛ, tɪche yɪn lɔɔn wɔ dɪrɛ a dɔɔyɛ jūu. XXX Ka a dɔɔyɛ nyā yɪn be na dɪrɛ ɪn a dɔɔyɛ

'lo yɪn nyɛ ɪn dɪ, nɪ a dɔɔyɛ yɪn be na chɛnɛ wɔnɔ ɪn dɪrɛ.

II

I Ala ɪ yɪ tara na ākpɛɔ, bojūu yɪ ɪn bɔ'yɛn nɪ a Kɪrɪsɪto, na yɪ tara āgān 'maar a wɔ nɔfɔ pɔ, na yɪ tara nɛbɔ'yɛn nɪ a Nāanɪmɪn Sɪɛ na yɪ nyɛ vɪla nɪ nɪbaal, II yɪ pāa vɛn ka a n pɔpɛl sɛɛ, yɪn tara tɪr bɔ'yɛn, na yɪ tara nɔfɔ bɔ'yɛn, na yɪ tara Nāanɪmɪn Sɪɛ bɔ'yɛn nɪ tɪr bɔ'yɛn. III Yɪ ta maal yɛlɛ 'lo na ɪ nyuur yɛlɛ bɪ na yɪ wɪlɛ yɪ māɛ ɛ, tɪche yɪ siir yɪ māɛ 'yɔɔnɔ nɪbɛ gar a yɪ māɛ. IV ɪsɔɔ jaa wɔ ta bɔɔrɔ a wɔ pɔpɛl bɔnɪ ɛ, tɪche ala nɪ na pɛlɛ a yɪ taaba pɔur.

V Yɪ tara a tɪr nyā nɪ wɔ ju a Yesu Kɪrɪsɪto na dɔɔ tara. VI Wɔn sɔɔ jātaa nɪ Nāanɪmɪn ka ba ɪ bɔ'yɛn, tɪche waa de a jātaa nyā mana nɪ Nāanɪmɪn ɛ, wɔ den bar, VII tɪche na wɔ siir wɔ māɛ, na wɔ maal wɔ māɛ tɔtɔnɔ, ka ba dɔɔ wɔ ka wɔ tara nɪsaal āgān, na wɔ ɪ nɪsaal. VIII Wɔ siir wɔ māɛ nɪsaal kaar tu a Nāanɪmɪn nɛɛ lɛɛɛ tɪ kpɪn a daa ju. IX A lɛ jūu, Nāanɪmɪn 'mɔɔ wɔn ka wɔ do gar bon jaa, na wɔ kɔ wɔ yuor na gar a yɛɛ a jaa. X Nāanɪmɪn maal a nɪtɔ ka a Yesu yuor jūu, gbɛdumo jaa na gbur naa a saaju nɪ a wɛr pɔ, nɪ a tɛɛ par, XI ka a jālbɛɛ a jaa 'yɛr ɪka, Yesu Kɪrɪsɪto lɛ ɪ a sɪ Soro 'yɔɔ a Sāa Nāanɪmɪn yuor tɪr.

XII A le jūu, n yeer, nūtāa a le jaa yin ma soo ma, a ba i a sōo 'lo un maa wa be a yi jie tee ε, tiche yi soo ma gar a le un soo ba be a yi sē ε. Yi mōo nibir tōnō a yi faafō tōmō ni dābāε ni murfō. XIII Bojūu yin tōo tō a le an i Nāanmūn le sōnō yi ka yi tara ākpēo na yin tō a le wōn buoro.

XIV Yi ma maal bon jaa ti na yi ta ma ure gborō gborō bu chire taa ε. XV Ka yi kō tara chefo ni yele jaa ε, na yi i Nāanmūn bibiir banyā na ba tara chefo jaa ε, na yi kpere wer nyā pō tōdebe ni yelbe-irbe na be na yi chaar ηmerbie kaar a wer pō. XVI A le yin soo a nyevor 'yer le na sōo ma ka a Yesu waa bibir ka n na tōo wiil a n māε ika n ba jo pōro ε, bu a n tōmō ba i pōro ε. XVII Ala soo i un din dooye naa pōo a yi dooye pō yin dire yin soo Nāanmūn jūu, n pōo pel naa ni yi jaa. XVIII A le jūu, yi mi pōo ma ka si chile.

XIX Ala i a si Soro Yesu wa soo naa, un tōn Timoti ka wō wa a yi sē sōo kōo ka n wō a yi yele ka a āgān 'maa ma. XX N ba tara nire jaa na kaara a wō kaar ε, ka wō na tara a yi bōbōorsu jaa ε. XXI Ba jaa buoro naa a ba popel bōbōorsu, na baa buoro ala na pele a Yesu Kirisito pōo ε. XXII Tiche Timoti tier 'lo yin bōon fika sāa ni wō bie, wō pōo ma naa ka si mool a Nāanmūn 'yer nōo. XXIII A le jūu, n buoro na ika n tō wō a yi sē, maa wa nye le yelsi na ure

korō ma. XXIV N soo naa ika a si Soro na yuon sor kō ma ka maa māε wa nye yi fōo jaa.

XXV Bojūu n nyen ka a i ferfo kō ma ika n tō Epafaroditusu na i a n yebe ni a n tōtōto soo, na wō mi dire a n dooye tō soo. Wō mi un a yi tōtōnō yin tō ka wō wa maal a n bōbōorsu kō ma. XXVI Bojūu wō buoro na ika wō nye yi jaa tiche ka a wō pōo sōo yoo jaa, bojūu yi wōn an ooro wō. XXVII Yelmāε, a ooro won nibijie ka wō che bālāa naa kpi. Tiche Nāanmūn wa kāan a wō nībaal, a ba i 'lo tee ε, tiche wō mi kāan a n nībaal, ka n ta tara pōsōo yoo ε. XXVIII Bojūu maa le mōo nibir ika n tō wō a yi sē, ka a yi pōo na pel ala i yi le nye won go, ka a n āgān na 'maa. XXIX Yi soo de wō ni popel a si Soro jūu, na yi 'yōonō a nibe banyā taaba, XXX bojūu wō din dooye a wō nyevor pō, na wō ta ure na kpi a Kirisito tōmō jūu ika wō tō a tōmō ala yin ba tōo tō kō ma ε.

III

I N yeer, a baaraa ni nyā ika yi tara popel a si Soro 'yōo. A ba i tuo kō ma un le seere a yelsi ala ni a ju korō yi go ε, an un sōsofo kō yi.

II Yi bōonō sō ni a baar banyāna, ba un yelbe-irbe na ba ma ηmara nibe yoi pōro. III Bojūu sin le i a yonmarba sire jaa, na si puoro a Nāanmūn a Siε pō, na si tara tur a Yesu Kirisito

'yōō, na saa kaara a āgān ε. ^{IV} Maa gba tara na mana na tōō man tu a āgān pō. Ala ɪ nɪɛ mɪ tara na yelsɪ amine na man, ka a le na v̄ē ka wō tara sōōfō a āgān pō, maa tara na gar wō. ^V Ba ḡmaan a n yōōr a ber aniin daar, ka n ɪ a Isɪral nɪɛ naa ɪ a Benjamin bal nɪɛ, naa ɪ Heburu, ka ba dōō ma ka ɪ Heburu nɪɛ. A n̄ɛɛ tufō jūu, ka ɪ Farasee. ^{VI} N dōōn mōō nɪbir naa gere a pupuorbiir gbulsɪ, a nebināa yeltorsɪ jūu, n ba tara chefō jaa ε.

^{VII} Tɪche a ala a jaa ɪn dōō nyɛ tɪɛr ɪka a tara na tōnō, n wa nyen ka a ba tara tōnō jaa kō ma ε, a Yesu Kɪrɪstō jūu. ^{VIII} Bo le gar a nitō, n nyen ka bon jaa ba tara tōnō ε, maa de man ala na tara tōnō ala ɪ n bōō naa a n Soro Yesu Kɪrɪstō na ɪ a tɪr sōō. A wō jūu le n bar bonsɪ a jaa. A ɪn sōōwōr kō ma, ɪn bōōrō ɪka n bōō Kɪrɪstō, ^{IX} tɪ naa bōōrō ɪka n be a wō pō, naa ta bōōrō a maa m̄ɛ yeltorsɪ ala na yi a nebināa pō ε, tɪche a yeltorsɪ ala na yi a Kɪrɪstō sōōfō pō. A yeltorsɪ anyā le yi Nāanmɪn s̄ɛ naa ɪ sōōfō. ^X N bōōrō na ɪka n bōō a Kɪrɪstō nɪ a wō kūu pō lieb irfō kp̄ɛō, naa lōōn wō di a dōōyɛ wa kaara a wō kaar a wō kūu pō, ^{XI} ka n mɪ wa pōō a bala mɪ na wa lieb ir a kūu pō.

^{XII} A ba ɪ n tara na a anyāna a jaa ε, bɪ ɪn ɪn cheche ε, tɪche n mōōn nɪbir ɪka n nyōō kp̄ɛō, ka Yesu Kɪrɪstō mɪ nyōō ma kp̄ɛō.

^{XIII} N yɛɛr, n ba 'yer ɪka n nyōōn yele jaa baar ε. Tɪche yele bō'yen ɪn ɪ le ɪka, n ɪin a ala na be a puor bar, tɪ mōō nɪbir tɪɛɛ a ala na be a niem. ^{XIV} N mōōn nɪbir ɪka n tɪ de a saaju kōfō a Nāanmɪn na bōōl ma tu a Yesu Kɪrɪstō 'yōō.

^{XV} A sɪn bala na baa a Nāanmɪn Sɪɛ pō, sɪ mɪ ma tara a bonsɪ a nyāna tɪɛr. Tɪ yɪn wa tɪɛr yelyuo yele jaa pō, Nāanmɪn na v̄ɛn ka yɪ bōō a yelnyɪɛ. ^{XVI} Yɪ v̄ē ka sɪ mōō nɪbir nɪ a bonsɪ anyāna sɪn ben tara.

^{XVII} N yɛɛr, yɪ pōō a yɪ taaba na yɪ turo a le ɪn dōō maal wiil yɪ, na yɪ bōōn a bala na kpɪɛɛ a le sɪn wiil yɪ. ^{XVIII} Bojūu n dōō de nie 'yer kō yɪ, tɪche pōpānyā nɪbikōō pō le n 'yɛɛ kōrō yɪ, bamine kpɪɛɛ na fɪka a Kɪrɪstō daa ɪn 'laarfō kō ba. ^{XIX} A ba baaraa ɪn sōōfō, a ba ḡmɪn le ɪ a ba āgān bōbōorsɪ. Ba wile na ba m̄ɛ nɪ yelsɪ ala na ɪ v̄ā nɪ ɪfō, a ba tɪersɪ ɪn a wer nyā ju bōbōorsɪ tɛɛ tɪɛr. ^{XX} Tɪche sɪn 'lō ɪn saaju Nāanmɪn bibiir, be le sɪ chele a Fafaara na ɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪstō ka wō na yi wa. ^{XXI} A 'lō na tara kp̄ɛō tōō bon jaa na wō pire, wōn den a kp̄ɛō 'lō lieb a sɪ āgāma ka a kaara a wō m̄ɛ tɪr āgān kaar.

IV

^I A le jūu, n yɛɛr yɪn ɪn nō, naa pāa bōōrō ɪka n nyɛ yɪ, yɪn le ɪ a n pōpɛl nɪ a nāa

jupil, yi ara kpɛɔ a sɪ Soro pɔ n barmune.

II N 'maal a Yuodiya nɪ Sɪntachi ɪka ba tara a tɪɛr bõ'yen nyāna a sɪ Soro 'yɔɔ. III Ɔɔ, n mɪ lɛ sɔɔɔ fɔ naa, n baraa ɪka fɔ sõs a pɔbɔ banyāna, ba lɔɔn man di dɔɔye a Nāanmɪn 'yer nɔɔ mɔɔlfɔ pɔ 'matāan Kɪlɛmɛntɪ, na ɪ a n tɔtɔtaaba, a bala yoe na be a nyevor gān pɔ.

IV Yɪ tara pɔpɛl a sɪ Soro 'yɔɔ sɔɔ jaa. N lɛ bɔɔ 'yere kɔɔɔ yɪ, yɪ tara pɔpɛl. V Vɛ ka nɪrɛ jaa nyɛ lɛ yɪn siir a yɪ māɛ jā. A sɪ Soro waa ta naa. VI Yɪ ta vɛ ka ye le jaa wōnɔ yɪ ɛ, tɪche a yɪ Nāanmɪn sɔɔrfɔ pɔ, yɪ ma puor wɔ yāan, na yɪ vɛ ka Nāanmɪn bɔɔ a bon 'lɔ yɪn bɔɔɔ. VII A Nāanmɪn nyā'maar na gar a nɪsaal bɔɔfɔ, na gun a yɪ nyān, nɪ a yɪ tɪɛrsɪ a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ.

VIII N yeɛr, a baaraa nɪ nyā ɪka bon 'lɔ jaa na ɪ yelmāɛ, nɪ bon 'lɔ jaa na ɪ 'yɔɔfɔ, nɪ bon 'lɔ jaa na ɪ tor, nɪ bon 'lɔ jaa na ɪ cheche, bon 'lɔ jaa na ɪ nɔfɔ, nɪ bon 'lɔ jaa na ɪ pɔpɛl, ala ɪ bon 'lɔ jaa na ɪ vɪla, nɪ bon 'lɔ jaa na sɛɛn pɛɛfɔ, yɪ tɪɛrɛ a bonɪ anyāna. IX Bon jaa yɪn jān tɪ na yɪ nyɛ, tɪ na yɪ wō yɪ a n sɛ, yɪ maala yaa, ka a Nāanmɪn na ɪ nyā'maar sɔɔ, na ben a yɪ sɛ.

X N tara na pɔpɛl a sɪ Soro 'yɔɔ nɪ yɪn wiil ɪka yɪ chene na tara a n tɪɛr. Yelmāɛ yɪ dɔɔ tara a n tɪɛr tɪ na yaa tɔɔ

nyɛ sɔɔr wiil ɛ. XI N ba 'yere wile ɪka n bɔɔɔ na bon jaa ɛ, bojūu n dɔɔ jān lɛ ɪn na tara bon ka wɔ sɛɛn ma. XII N bɔɔn lɛ an sɛɛ ɪka nɪrɛ wɔ tara jaa pɔɔrbile, naa lɛ bɔɔ lɛ an sɛɛ ɪka nɪrɛ wɔ tara yɔɔ. A yelɔɔlaa nyāna lɛ n jān naa guolo nɪ a n māɛ, ka kɔ kɛ man bɪ, ka n tara na na di bɪ, ka bālāa gba lɛ n tara na di, ka n tara na yɔɔ bɪ, n ba tara bon jaa ɛ. XIII In tɔɔ ɪ a anyāna a jaa tu a Yesu Kɪrɪsɪto na kɔ ma a kpɛɔ pɔ.

XIV Tɪche yɪ maal vɪla, yɪn sõs ma a sɔɔ 'lɔ ɪn dire a dɔɔye. XV Yɪn Filipai nɪbe bɔɔn naa ɪka a daar 'lɔnɔ jaa yɪn sɔɔ a Nāanmɪn 'yer, a sɔɔ 'lɔ jaa ɪn yɪ a Masedonɪya, pupuorbɪir gbulsɪ āsɔɔ jaa ba kɔ ma bon ɛ, ka yɪn tɛɛ ba lɛ ɛ. XVI A sɔɔ 'lɔ gba ɪn be a Tesalonika, yɪ sõs man nɪ a n bõbɔɔrsɪ gar gbebõ'yen. XVII A ba ɪ tɔnɔ lɛ n bɔɔɔ ɛ, tɪche n bɔɔɔ na ɪka yɪ nyɛ ɪka a Nāanmɪn wɔ yab yɪ na wɔ sõs yɪ. XVIII N nyɛn a n sāyar yɔɔ, naa gba nyɛ tɪ pōn bar ka a sɛɛn ma, pōpānyā n nūu kɛ naa a kɔfɔ ala yɪn tōn a Epafaroditɪsɪ ka wɔ wa kɔ ma, ka a yɪ kɔfɔ anyāna kaar fɪka a bɔɔrlo bomo ala na nyuro nɔɔ naa pele a Nāanmɪn pɔɔ. XIX A n Nāanmɪn na kɔ yɪn a yɪ bõbɔɔrsɪ a jaa tu a wɔ tɪr nābonɪ ala na be a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ.

XX A sɪ Sāa Nāanmɪn wɔ nyere tɪr bɪbɪr nɪ bɪbɪr jaa. A ɪ a lɛ.

XXI Yɪ puor a Nāanmɪn

nɪɓɛ ba jaa na be a Yesu
 Kɪrɪsɪto 'yɔ̃ɔ. A n yɛɛr na
 be a ka mɪ puoro yɪ naa.
 XXII A Nāaŋmɪn nɪɓɛ mɪ ba
 jaa puoro yɪ naa, ka a bala
 mɪ na be a nākpěɛ Siisa yir
 mɪ puoro yɪ.

XXIII A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto
 wãɛfo a be a yɪ sɪr pɔ. A ɪ a
 lɛ.

A PƆOL GĀN WŪN SEB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A KOLOSE

^I Maa Pɔol na ɪ a Yesu Kɪrisito nɪtɔnāa an ɪ a Nāanmɪn bɔfɔ pɔ nɪ Timoti na ɪ a sɪ yebe, ^{II} sɛɛɛɛ kɔrɔ a Nāanmɪn nɪbe nɪ a yeɛɛ na tara a sɔɔfɔ a Kɪrisito pɔ na be a Kolose. Wāɛfɔ nɪ nyā'maar na yi a sɪ Sāa Nāanmɪn sɛ a be a yi sɛ.

^{III} Sɪ ma puor Nāanmɪn yāan na ɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrisito Sāa, sɪn wa sɔɔrɔ kɔrɔ yi, ^{IV} bojūu sɪ wɔn a yi sɔɔfɔ yɪn tara a Yesu Kɪrisito 'yɔɔ nɪ a nɔfɔ 'lɔ yɪn tara kɔ a Nāanmɪn nɪbe ba jaa. ^V A yi sɔɔfɔ nɪ a nɔfɔ na yi a tɪertɔfɔ jie na gā gu yi be a saaju a 'lɔ yɪn de nie wɔ, a yelmāɛ 'yer na ɪ a 'yer nɔɔ ^{VI} 'lɔ na wa a yi sɛ. A wer wo jaa, a 'yer nɔɔ nyā wɔnɔ na wɔmɔ na a nɔɔnɔ nɪtāa le an ben ɪɛ a yi pɔ, an yi a bɪbir 'lɔnɔ daar jaa yɪn wɔ naa na yi bɔɔ a Nāanmɪn wāɛfɔ par a yelmāɛ pɔ. ^{VII} Yɪ jān a nyā yɪn Epafaras sɛ na ɪ a sɪ tɔtɔtɔ āsɔɔ. Wɔ ɪn yelmāɛ sɔɔ na de a sɪ jie mɔɔlɔ a Kɪrisito 'yer. ^{VIII} 'Lɔ le wa man kɔ sɪ a nɔfɔ 'lɔ yɪn tara a Nāanmɪn sɪɛ pɔ.

^{IX} A le jūu, an yi a daar 'lɔnɔ jaa sɪn wɔ naa, saa dɔɔ gal ɪka sɪ sɔɔr Nāanmɪn kɔ yi ɛ, na sɪ sɔɔrɔ ɪka a

Nāanmɪn wɔ pɔɔ yi a wɔ bɔfɔ yɛ, a sɪɛ pɔ yɛ, a jaa nɪ par bɔɔfɔ. ^X A sɪ sɔɔrfɔ le ɪka, a yi befɔ a vɪɛɛ kɔ a sɪ Soro, ka a peɛɛ a wɔ pɔɔ, na yi wɔnɔ bisɔn tɔvɪla jaa pɔ, na yi baa a Nāanmɪn yɛ pɔ. ^{XI} Sɪ mɪ ma sɔɔrɔ na ɪka Nāanmɪn wɔ maal yi ka yi kpɛmɛ nɪ a kpāɛn ala a jaa na yi a wɔ tɪɪr kpɛɔ pɔ, na yi nyɔɔrɔ yi māɛ tara kānyɪr yeɛɛ jaa pɔ, nɪ pupɛɛɛ. ^{XII} Na yi ma dāna a Sāa, 'lɔ le kaa a yi sɛɛ, ka yi na pɔ a Nāanmɪn nābɔnsɪ nɪ a wɔ nɪbe a chāa pɔ.

^{XIII} Bojūu 'lɔ le faa sɪ yɪn a libe kpɛɔ pɔ, na wɔ 'yɔɔ sɪ a wɔ Binɔnāa nāalɔɔ pɔ. ^{XIV} A wɔ 'yɔɔ le sɪ nyɛ faafɔ, na sɪ nyɛ yelbɪɛr vɛ kɔfɔ.

^{XV} A Yesu na wa tɪ wa a wer ju, 'lɔ le wiil sɪ a Nāanmɪn nyā sɪn ba nyɛɛɛ nɪ a nɪbir ɛ, a le won be. 'Lɔ le tara kpɛɔ a bɔnsɪ a jaa pɔ a Nāanmɪn na maal. ^{XVI} Bojūu a wɔ pɔ le a bɔnsɪ a jaa na be a saaju, nɪ a ala na be ka a wer pɔ maal, ala sɪn nyɛɛɛ, nɪ a ala sɪn ba nyɛɛɛ ɛ, nɪɛɛ 'lɔ jaa na tara kpɛɔ ɪ a tɔɔfɔ sɔɔ, nɪ a malakasi ala gba na tara kpɛɔ, nɪ a kpāɛn bɔnsɪ, a jaa maal tu a wɔ pɔ, ka a ɪ a wɔ sofɔ. ^{XVII} A 'lɔ le dɔɔ a bɔnsɪ a jaa be be, a wɔ pɔ le a bɔnsɪ a jaa 'mataa. ^{XVIII} 'Lɔ mɪ le ɪ a āgān ju sɔɔ, a pupuorbiir. 'Lɔ le ɪ a piɛɛfɔ, nɪ a bidɔɔ na wɔ de nie ɪr a kūu pɔ, na waa le kpi go ɛ, ka yeɛɛ jaa pɔ, ka wɔ ɪ a ju sɔɔ. ^{XIX} Bojūu a Nāanmɪn pɔɔ pel wɔ naa ka wɔ befɔ

wɔ jaa be a wɔ pɔ. ^{XX} A tun a wɔ pɔ, ka Nāanɔmɔn lɛ 'maal a bonɔ a jaa kɔ a wɔ mǎɛ, ka a ala na be a saaju bɔ a ala na be ka a wɛr pɔ. Wɔ maal ka nyǎ'maar be be, nɔ a wɔ jǎi a daa ju won kpi.

^{XXI} Yɔ dɔɔ jǎan a Nāanɔmɔn na yɔ ɪ a wɔ dɔdɛme, a yɔ yelɛbe ɪfɔ jūu. ^{XXII} Tɪche pɔpǎanyǎ, wɔ 'maal yɔn tun a Kɪrɪsɪto na wa ɪ nɪsaal na wɔ kpi. Nāanɔmɔn maal a nɪtɔ ka yɔ ɪ cheche a wɔ sɛ, na yɔ kɔ tara chefɔ jaa ɛ, bɔ tara 'yer dɔɔl ɛ, ^{XXIII} ala ɪ yɔ chene na ba gber a yɔ sɔɔfɔ pɔ, na yɔ taa tɔɔ yɔ a tɪertɔ 'lɔ na ɪ a 'yer nɔɔ nyǎ yɔn wɔ ɛ. A 'yer nɔɔ nyǎ lɛ yɔ wɔ ban mɔɔl kɔ nɪrɛ jaa ka a wɛr ju. Ala lɛ a maa Pɔɔl ɪ a tɔtɔnɔ.

^{XXIV} Pɔpǎanyǎ, n pǎa chɪle naa a n dɔɔyɛ ɪn dɪ a yɔ jūu, naa na dɪ a dɔɔyɛ ala a jaa a Kɪrɪsɪto na bɔɔrɔ ɪka n dɪ kɔ a wɔ ǎgǎn na ɪ a pupuorbiir jūu. ^{XXV} Nāanɔmɔn maal man ka n ɪ a wɔ tɔtɔnɔ kɔ a pupuorbiir naa na man a wɔ 'yer nɔɔ jaa nɛ nɛ nɛ kɔ yɔ. ^{XXVI} A yeke nyǎna lɛ sɔɔl a kɔro jaa a sǎakpǎmine sɔɔ, tɪche ka a pǎa yɔ chǎa pɔ a wɔ nɪbe sɛ. ^{XXVII} Nāanɔmɔn lɛ kaa ɪr ɪka wɔ vɛ ka a wɔ nɪbe bɔɔn sɪrɛ jaa a lɛ wɔ tara a tɪer kɔ a nɪbe ba jaa, ɪka a Kɪrɪsɪto ben a yɔ pɔ, na ɪ a tɪr tɪertɔ jie. ^{XXVIII} A Kɪrɪsɪto lɛ sɪ mɔɔlɔ, na sɪ kpǎana nɪrɛ jaa wɪle nɪ nɪrɛ jaa nɪ yɛ jaa bɔrɔ, ka sɪ na de nɪrɛ jaa kɔ wɔ ka wɔ ɪ cheche. ^{XXIX} A nyǎ jūu lɛ n tɔnɔ hǎna dire dɔɔyɛ nɪ a

wɔ kpɛɔ wɔ jaa won tɔnɔ tun a n 'yɔɔ.

II

^I N bɔɔrɔ na ɪka yɔ bɔɔ a lɛ ɪn mɔɔrɔ a yɔ 'yɔɔ nɪ a bala na be a Laodisea, nɪ a bala jaa na ba nye a maa mǎɛ nɪ nɪbir ɛ. ^{II} Maa bɔfɔ lɛ ɪka yɔ tara ǎkpǎen a yɔ nyǎn pɔ, na yɔ ɪ nebɔ'yen nɔ taa, ka a lɛ na vɛ ka yɔ tara par bɔɔfɔ yɔɔ jaa a nǎbonɔ a jaa pɔ, na yɔ bɔɔ a Nāanɔmɔn yelɔɔlɔsɪ, na ɪ a Kɪrɪsɪto. ^{III} A wɔ pɔ lɛ a nǎbonɔ, nɪ a yɛ, nɪ a bɔɔfɔ a jaa sɔɔl. ^{IV} N 'yere na a nɪtɔ kɔrɔ yɔ ka nɪrɛ jaa taa wa bel yɔ nɪ nɛchɪrɛ 'yer na nyetǎan yelmǎɛ ɛ. ^V An sɔɔ ɪ a maa mǎɛ na ba be a yɔ sɛ gba ɛ, tɪche n tara na a yɔ tɪer. N chɪle na bɔɔrɔ ɪka n nye a lɛ yɔn tara nebɔ'yen nɪ a lɛ a yɔ sɔɔfɔ na kpɛme a Kɪrɪsɪto 'yɔɔ.

^{VI} A lɛ jūu, yɔn de a Yesu Kɪrɪsɪto ka wɔ ɪ a Soro, yɔ chene be a wɔ 'yɔɔ. ^{VII} Yɔ ba nyɪbe na yɔ baa a wɔ 'yɔɔ, na yɔ nɔɔ kpɛme a sɔɔfɔ pɔ, fɪka a lɛ ban dɔɔ wiil yɔ, na yɔ ma puor wɔ yǎan sɔɔ jaa.

^{VIII} Yɔ kaara sɔ ka nɪrɛ jaa ta wa de yɔ ka yɔ ɪ gbǎgbaar tu a belfɔ ala na ba tara tɔnɔ pɔ ɛ, nɪ nɪsaal yɛ ɛ, na ɪ a ala na kaara a wɛr nyǎ ju ban taa kaara a Kɪrɪsɪto wiilfɔ.

^{IX} A Nāanɔmɔn befɔ wɔ jaa ben a Kɪrɪsɪto 'yɔɔ. ^X Yɔ sɛɛ naa bojūu yɔ sɔɔn a Kɪrɪsɪto, 'lɔ lɛ ɪ tɔɔfɔ dɛme nɪ a kpǎen dɛme ba jaa ju sɔɔ. ^{XI} A wɔ 'yɔɔ, ba mɪ nɔma yɔn a yɔɔ ka

a yelbier 'lo na yi a yi pɔ, a ba ɪ yuor ŋmaafɔ 'lo nusaal na de wɔ nūu ŋmaan ε, tiche yoor ŋmaafɔ 'lo Kɪrisito na ŋmaa. ^{XII} Ban dɔɔ so yi a Nāanmɪn kɔɔ, ba ũu yɪn a Kɪrisito kaar, ka yi ir a kūu pɔ fika a Kɪrisito, bojūu yi soɔn de a Nāanmɪn nyā na sāi a Kɪrisito a kūu pɔ, na tara kpɛɔ. ^{XIII} Tiche a yɪn bala na ba ɪ a Juu nibe ε, sere ti yi wa soɔ a Kɪrisito, yi dɔɔ kpi a yi sur pɔ, bojūu yi dɔɔ ɪ yelbe-ɪrbe, na yi jāan Nāanmɪn, bojūu yi sɔɔn a Nāanmɪn nebɪnsɪ. Tiche Nāanmɪn kɔ yɪn a nyevɔr paalaa a Kɪrisito 'yɔɔ, na wɔ vɛ kɔ yi. ^{XIV} Nāanmɪn fɔfɔn a sɪ yelbebe ala na dɔɔ seb bin bar. Ala le dɔɔ 'yer 'yer dɔɔl sɪ. Ala le dɔɔ firɛ sɪ na a ŋmaa sɪ yɪn, wɔ den bar na wɔ kpa yaa a daa ju. ^{XV} Nāanmɪn tɔɔn a sɪdebe nɪ a kpāen dɛme, na wɔ maal ba ka a ɪ dāasɛ nɪyɔɔ jaa niem. Wɔ tɔɔ ba naa nɪ a Kɪrisito daa ju kūu.

^{XVI} A le jūu, yi ta vɛ ka nɪre jaa tɔɔr a yi 'yer nɪ bon 'lo yɪn dire bu nyuro ε, bu tun a Juu nibe lɔɔ difɔ pɔ ε, bu Chuu Paalaa Dāen pɔ ε, bu a Pɛnfɔ Bɪbir Daar ε. ^{XVII} A anyā ɪ naa a yelsɪ ala nɪ taa dɔɔ wa gāagiel, tiche a yelmāe ben a Kɪrisito 'yɔɔ. ^{XVIII} Yi ta vɛ ka nɪre jaa kpākpāan yi nɪ jir 'yer ɪka, yi siir a yi māe na yi puoro a malakasɪ ε, a le na vɛ naa ka yi kɔ nyɛ a sāyar ε. A nɪre nyā tɔ soɔ ma vɪer kpe a yele pɔ tɪer ɪka wɔ tara na

kpɛɔ nɪ a ala won nyɛ. A wɔ yelbier tɪer ma vɛn ka wɔ wile wɔ māe. ^{XIX} A nɪre nyā ba nyɔɔ a 'lo na ɪ a ju ε. Nɪtāa a le a ju na ma wile a āgān, ka a jile nɔɔ nyɔɔ a āgān 'mataa a le a Nāanmɪn na buɔɔ.

^{XX} An ɪ yɪn nɪ a Kɪrisito le 'mataa kpi, a wer nyā ju kpāen bonɪ, ba le tara kpɛɔ a yi ju ε. Nɪmɪnε ka a yi kpɛfɔ chene kaara fika yi chene na ɪ a wer sofo? ^{XXI} Ta nyɔɔ bon nyā ε! Ta lem bon nyā kaa ε! Ta sur bon nyā kaa ε! ^{XXII} A nɛer anyāna a jaa tufɔ ɪn yelsɪ na ba le tara tɔnɔ jaa ε, bojūu a ɪn nusaal nebɪnsɪ nɪ nusaal wiilfosɪ le. ^{XXIII} A nebɪnsɪ anyāna nyentāan fika yɛ yele na ɪ a ba māe puorfɔ yele nɪ māe siirfɔ yele nɪ nɪbikɔo āgān kaafɔ yele. Tiche a anyāna maa sɔsɔ ba ka ba tɔɔ nyɔɔ a ba māe a yelbier vɔlaa pɔ ε.

III

^I A le jūu, an ɪ yɪn nɪ a Kɪrisito le a Nāanmɪn 'mataa sāin a kūu pɔ, yi de a yi tɪer 'yɔɔ a bonɪ ala na be a saaju, be a Kɪrisito na jāne a Nāanmɪn nūsɔɔ jie. ^{II} Yi de a yi tɪer 'yɔɔ a saaju bonɪ pɔ, tɪ na yi ta de a yi tɪer 'yɔɔ a wer ju bonɪ pɔ ε. ^{III} Bojūu yi kpi naa, ka a pɔpāanyā ka a yi nyevɔr soɔl a Kɪrisito a Nāanmɪn 'yɔɔ. ^{IV} An ɪ a Kɪrisito le kɔ yi a nyevɔr paalaa, 'lo wa nyɪr, yi mɪ na 'mantāan wɔ nyɪr, na yi nyɛ a wɔ tur.

^V A le jūu, yī kō a ala na be a yī 'yōō na ı a wer yelee. A yelsı ala le a anyāna, sēfo yelee, dēer yelee, vōldēer, tıer dēer, nı bōgar na nyetāan tıbe puorfō. ^{VI} A bonstı anyāna jūu, Nāanmın suur ire naa. ^{VII} A sobie anyāna le yī mı dōō turo, a le yın dōō kpiere a nyevor 'lōnō pō. ^{VIII} Tıche pōpāanyā, yī tōō yī māe yin a yelsı anyāna pō, suur, putuyele, gefō, gagar yelee, nı 'yerbidebe na ma yire a yī negāma pō. ^{IX} Yī ta ηmara jırsı 'yōōnō taa ε. Yī ta maala a le go ε, yī yaa a kōro yelee nı a wō maalfosı bar, ^X tı na yī su a pōpāanyā yelpaalaa. Nāanmın maal yın ka yī ı nıpaalaa, na wō maala yī, ka yī na kaara a wō kaar, ka yī na bōō wō yelmāe jaa. ^{XI} Bamıne ba le chene ı a Juu nıbe bı ka bamıne mı ba ı a Juu nıbe ε, ka bamıne ηma yō bı ka bamıne mı ba ηma ε, ka bamıne ı sāanba bı ka bamıne mı ı nıyōrsı ε, ka bamıne ı gbāgbaar bı ka bamıne mı ı sumıne ε, tıche a Kırısıto le ı a jaa na wō be a jaa 'yōō.

^{XII} A le jūu, an ı Nāanmın le kaa ir yī, ka yī ı cheche na wō nō yī, yī pōō a yī māe nı nıbaal, vıla maalfō, māe siirfō, jomm ıfō nı kānyir. ^{XIII} Yī ma tara kānyir kō taa, āsōō jaa wa tara nı a wō tō sōō 'yer, yī ma vē kō taa. Yī vē bar nıtāa a le a sı Soro na ma vē bar yī. ^{XIV} A yelkpēe jaa le ıka, yī de nōfō su. 'Lō le ma nyōō bonstı a jaa

'mataa ka a tara nebō'yen.

^{XV} Yī vē ka a Kırısıto nyā'maar pıre a yī nyān, yī jaa pōon a āgān jıir pō, na wō bōol yī ka yī tara nyā'maar. Yī ma puor wō yāan. ^{XVI} Yī vē ka a Kırısıto 'yerbir di nāa a yī pō, yın wa wıle tı kpāana taa, nı a yē wō jaa. Yī ma yiele Nāanmın pēefō yiel, pōpel yiel, nı a yiel na yī a yī nyān pō, na yī kōrō Nāanmın. ^{XVII} Bon 'lō jaa yın wa maala, ka 'yerbir le bı, ka maalfō pō le, yī ma maal bon jaa, nı a sı Soro Yesu yuor, na yī ma tu a wō 'yōō puor a Sāa Nāanmın yāan.

^{XVIII} Pōbō, yī siir a yī māe kō a yī surbe, le le vıele kō a sı Soro. ^{XIX} Sırbe, yī nō a yī pōbō, na yī ta ma pırpıre ba ε.

^{XX} Bibiir, yī wōnō a yī dōorbō toor yelee jaa pō, le le pelee a sı Soro pōō. ^{XXI} Sāamıne, yī ta ma maala ka a yī bibiir suur ire ε, a le a ba tıer kō gā jıbō'yen ε.

^{XXII} Gbāgbaar, yī sōōrō a yī nıbere nee yelee jaa pō. Yī ta ma vē ka ba wa fur nıbir yōō yī, ka yī pāa maala a le ban bōōrō ε, tıche yī ir a yī nyāa wō jaa 'yōō, yın joro a sı Soro dābāe jūu. ^{XXIII} Bon jaa yın wa maala, yī ir a yī nyāa 'yōō tōnō nı ka a kaara fıka a sı Soro le yī tōnō kōrō, tıche a ta ı fıka nısaal le yī tōnō kōrō ε. ^{XXIV} Yī bōōn naa ıka yın tı den a yī nābonsı a sı Soro sē na ı a yī sāyar. A sı Soro Kırısıto le yī tōnō kōrō. ^{XXV} Nıre jaa wa maal yelbier,

a yelbier sâyar le won ti nye. Nâanɲmɲn ba turo nɲbe nŏnŏ ɛ.

IV

^I Nɲberɛ, yɲ ma koro a yɲ gbāgbaar a le na tor na a sɛɛn, bojūu yɲ bōon naa ɲka yɲ mɲ tara na nɲkpɛɛ na be a saaju.

^{II} Yɲ de a yɲ mǎɛ 'yōo Nâanɲmɲn suorfo po. Yɲ kaara sŏ na yɲ ma puor wo yāan. ^{III} Na yɲ mɲ ma suorɔ korɔ sɲ ka Nâanɲmɲn na yuo sor kɔ a sɲ moolfo ka sɲ na mool a Kɲrisito yelsoolɲsɲ. A 'lo po le ba 'yōo ma a bōjorsɲ. ^{IV} Yɲ suorɔ Nâanɲmɲn ka n na mool jaa che che che a le an sɛɛn.

^V Yɲ ɲ yɛn dɛme nɲ a le yɲn maala a bala na ba ɲ a Nâanɲmɲn puorbo sɛ. Yɲ mōo nɲbir, yɲn wa nye jie. ^{VI} Yɲ ma vɛ ka a yɲ buor ma ɲ wǎɛfo 'yerbie ti nŏmŏ nyaar kaar. Ka yɲ na bōo le yɲn na 'yer soo nɲre 'lo wa suor yɲ 'yer.

^{VII} Tɲɲɲkɲsɲ na man a maa 'yer a jaa kɔ yɲ. Wɔ ɲn a yebe ɲn nŏ na wɔ moolo a 'yer nɲ yelmǎɛ. Na wɔ ɲ a tŏtŏto soo a sɲ Soro 'yōo. ^{VIII} N tŏnŏ wɔ naa a yɲ sɛ ɲka wɔ ti 'yer kɔ yɲ a le sɲn ɲre a ka, na wɔ 'yōo a yɲ nyān ākpāɛn. ^{IX} 'Lo nɲ Onɲsumɔsɲ le 'mataa waara. Wɔ ɲn yelmǎɛ soo na wɔ ɲ a yebe sɲn nŏ. Wɔ ɲn a yɲ āsɔo. Ban man kɔ yɲ bon jaa na ɲre a ka.

^X Aristakus mɲ ban 'mataa pōon ma puoro yɲ naa, le le a Maaki mɲ na ɲ a Banabasɲ yebe mɲ puoro yɲ. Yɲ dōo wō a wɔ kpāafɔ yele, ala

ɲ wɔ wa wan a yɲ sɛ, yɲ tuor de wɔ. ^{XI} Yesu mɲ ban buolo Justusɲ mɲ puoro yɲ naa. A nɲbe banyāna tee le ɲ a Juu nɲbe a n tŏtŏnbo po a Nâanɲmɲn nāalŏo jūu. Ba tara na āgān 'maar kɔ ma. ^{XII} Epafaras na ɲ a yɲ āsɔo na wɔ ɲ a Yesu Kɲrisito tŏtŏnŏ, puoro yɲ naa. Wɔ ma suorɔ na Nâanɲmɲn nɲbijie korɔ yɲ ka yɲ na ara kpɛo a le a Nâanɲmɲn na buoro. ^{XIII} N din a wɔ dāasɲɛ ɲka wɔ tŏnŏ na korɔ yɲ nɲ a bala na be a Laodisea nɲ a Hirapolis tɛn po. ^{XIV} A sɲ yebe sɲn nŏ, Luka na ɲ a titile nɲ Demas puoro yɲ naa.

^{XV} Puor Nɲmfa nɲ a pupuorbiir bala na ma tuor a wɔ yir na be a Laodisea. ^{XVI} Bala wa kar a gān nyāna kɔ a yɲn Kolose dɛme, yɲ mŏ ka ba mɲ kar wɔ be a Laodisea pupuorbiir po. Yɲ mŏ na yɲ mɲ kar a gān 'lo ɲn sɛb kɔ a Laodisea pupuorbiir. ^{XVII} 'Yer kɔ Archipus, "Mŏ ti na fo baa baar a tŏmŏ ala fon nye a sɲ Soro 'yōo."

^{XVIII} Maa Pool le sɛere a puorfo nyā nɲ a maa mǎɛ nūu. Yɲ tier a bōjorsɲ ban 'yōo ma. Wǎɛfo a be a yɲ sɛ.

A GÃN DƆƆ A PƆƆL NA SƆB KƆ A TESALONIKA NIBE

I PƆƆl, Silasɩ nɩ Timoti le seere a gãn nyã koro Tesalonika pupuorbiir na be a Sãa Nãanɩmɩn nɩ a Soro Yesu Kɩrisito 'yɔɔ. Wãefo nɩ nyã'maar wo be a yɩ sɛ.

II Sɩ ma puor Nãanɩmɩn yãan sɔɔ jaa kɔ yɩ, tɩ ma tara a yɩ tier a sɩ Nãanɩmɩn sɔɔrfɔ pɔ. III Sɔɔ jaa le sɩ ma tier a yɩ sɔɔfo tɔmɔ, a yɩ nɔfo tɔmɔ nɩ a kãnyir yɩn tara chele a sɩ Soro Yesu Kɩrisito nɩ a sɩ Sãa Nãanɩmɩn.

IV Bojũu sɩ bɔɔn ɩka, n yeer a yɩn a Nãanɩmɩn na nɔ, 'lo le kaa ir yɩ. V Bojũu a sɩ 'yer nɔɔ na wa a yɩ sɛ, ba ɩ 'yerbir tee ε, tiche wo tara na kpɛɔ na ɩ a Nãanɩmɩn Sɩe na ba ɩ baal ε. Yɩ mãe bɔɔn a le sɩn be a sɔɔ 'lo sɩn dɔɔ kɩere nɩ yɩ a yɩ jũu. VI Yɩ ɩ naa a sɩn nɩ a Soro totɔɔrɔbɔ, bojũu dɔɔye kpɛε pɔ le yɩ tu tɩ de a 'yerbie nɩ popel a Nãanɩmɩn Sɩe na tɩ, VII le le, yɩn ɩ bɔmansi kɔ a bala na sɔɔ de a 'yer nɔɔ be a Masedonɩya nɩ a Akaya tɛn pɔ.

VIII Yɩn le yaar a sɩ Soro 'yerbie, a ba ɩ a Masedonɩya nɩ a Akaya tɛn pɔ tee ε, tiche a yaar jie jaa. A le yɩn sɔɔ a Nãanɩmɩn yaar jie jaa. IX Ba mãe le man a le yɩn tuor de sɩ, a sɔɔ 'lo sɩn wa a yɩ sɛ, nɩ a le yɩn lieb wa a

Nãanɩmɩn sɛ, tɩ bar a tibe tɩ wa puoro a nyevor nɩ a yelmãe Nãanɩmɩn, X tɩ chele a wo Bie ka wo yɩ saaju wa, a 'lo won vɛ ka wo lieb ir a kũu pɔ, Yesu a 'lo na faa sɩ yɩn a Nãanɩmɩn suur 'lo na waara pɔ.

II

I N yeer, yɩn mãe jaa bɔɔn naa ɩka a yɩ sɛ waa ba ɩ pɔɔ ε, II sɩn gba na dɔɔ di dɔɔye a ba ge sɩ be a Filipai tee pɔ, nɩtãa yɩn mãe na bɔɔn, tiche sɩ chene na tara nyãa a sɩ Nãanɩmɩn pɔ, tɩ man a 'yer nɔɔ jaa cheche kɔ yɩ, an sɔɔ ɩ baa sɔɔ de a 'yer ε.

III Bojũu a sɩ sɔɔrfɔ ba yɩ jir, belfo nɩ tier deer pɔ ε, IV tiche Nãanɩmɩn le kaa ir sɩ ka sɩ ɩ a 'yer nɔɔ wiwiilbe. A le jũu le sɩ 'yer ɩka, a ba ɩ ka sɩ pel nɩsaal pɔɔ ε, tɩ sɩ pel Nãanɩmɩn pɔɔ, a 'lo na ma kaara a sɩ potier. V Yɩ bɔɔn na ɩka Nãanɩmɩn le ɩ a sɩ dãasɩe sɔɔ, saa dɔɔ wa 'yer jir 'yer bu nmaa jir nye bon ε. VI Saa buɔɔ 'yɔɔfo nɩsaal sɛ ε, a yɩn mãe sɛn bu a sɩ taaba sɛ ε, bu buɔɔɔ bonsɩ sɩn ɩ Kɩrisito nɩtɔnsɩ jũu ε, VII tiche sɩ siir a sɩ mãe a yɩ pɔ, le pɔɔ na ma kaara a wo bibiir. VIII A le jũu, yɩn kaara sɩ le so ka saa buɔɔɔ ɩka sɩ pɔn yɩ a Nãanɩmɩn 'yer nɔɔ tee ε, na sɩ lɔɔn a sɩ mãe jaa bojũu a sɩ nɔfo ben a yɩ sɛ yɔɔ jaa. IX Sɩre jaa n yeer, yɩ tier a sɩ kãnyir tɔmɔ nɩ a dɔɔye. Sɩ tɔn tãɔɔ gbulo, nɩ mɔtɔgbulo, ka sɩ ta kɔ nɩre jaa tuor ε, a sɔɔ 'lo sɩn 'yere

a Nāan̄m̄n 'yer n̄ō kōrō yī ε.

X Yīn lē di dāas̄tē, nī a Nāan̄m̄n mī na ī a Cheche Sōō nī n̄tor tī ba tara yelee jaa a wō 'yōō ε, a sī maalfō chaar naa a yīn na ī a sōōfō dēme. XI Bojūu yī bōōn naa ūka sī ma maal vīla kō a yī āsōō jaa lē sāa na ma maal vīla kō a wō bibiir, XII na sī 'yōōn yī ākpāen, 'maala yī tī sōōrō yī ūka yī kpiere a lē na pelee a Nāan̄m̄n pōō, a 'lō na bōōl yī 'yōō a wō nāalōō tūr pō.

XIII Ala lē so ka sī ma puor Nāan̄m̄n yāan, bojūu yī sōōn de a Nāan̄m̄n 'yer yīn wō a sī sē, yaa sōō de yaa nīsaal 'yer kaar ε, tiche yī sōōn de yaa Nāan̄m̄n 'yer kaar, ka a tōnō a yī bala na sōō de pō. XIV Bojūu n̄ yeer, yīn 'lō, yī ī naa tōtōrōō a Nāan̄m̄n puorōō a Yesu K̄r̄s̄tō pō a Judiya, yī din dōōye a bonsī pō, a yī māe yelsī pō, nūtāa lē ban tō kō a Juu dēme, XV a bala na kō a sī Soro Yesu nī a Nāan̄m̄n 'ye'yerbe tī dii sī bar. Ba sōōn Nāan̄m̄n pōō tī ba sōō n̄re jaa 'yer ε, XVI tī ba bōōrō ūka sī 'yere nī a bala na ba ī a Juu nibe ε, ka ban nye faafō ε. Ba kpēn a yelēbe pō 'yōō kōkōε. Nāan̄m̄n suur ir naa ka wōn ge ba.

XVII Tiche n̄ yeer, a kor bālāa sūn ba lē nye taa ε, tiche saa vē a yī tier ε. Sī mōōn n̄bir ūka sī nye yī, na sī bōōrō ūka a sūn māe sī tī nye yī. XVIII A la lē so ka sī ta bōōrō ūka sī wa a yī

sē, tī maa Pōōl ta mōōrō na bōōrō, tiche ka Satan pii a sī sōr. XIX Bo lē ī a sī tierfōō jīe, b̄tī a popel b̄tī a nyevōr tūr jupil kō sī a sī Soro Yesu waa daar? A ba ī yīn lē ε? XX Yelmāe yīn lē ī a sī tūr nī a sī popel.

III

I Lē an wa gar sī a sī faa tī jāne a be Atensī tēe pō. II Sī tōn a sī yebe Timoti mī na ī a Nāan̄m̄n tōtōnō āsōō na wō mōōlō a Yesu K̄r̄s̄tō 'yer n̄ōō ūka wō tī 'yōō yī ākpēō a yī sōōfō pō, III a lē ka yī taa wa joro dābāe nī a beer kaa nyā pō ε. Yīn māe jaa bōōn naa ūka a dōōye nyā lē sūn di. IV Yelmāe, sūn dōō be a yī sē, lē lē sī 'yere kōrō yī ūka sūn din dōōye. Ka a lē mī ī. V A lē jūu, ūn kō lē tōō lē so, ka tō n̄re ūka wō tī kaa a lē a yī sōōfō na be, n̄ dabāe lē ūka a beer kaa wō taa beer yī kaa, kaa sī tōmōō ī pōrō ε.

VI Tiche Timoti yīn a yī sē wa 'yer a 'yer n̄ōō kō sī, a lē yīn tara a sōōfō nī a nōfō. Wō 'yer kō sī ūka yī ma tara sūn nī tier vīla sōō jaa na yī ma bōōrō ūka yī nye sī nūtāa lē sūn mī na ma bōōrō ūka sī nye yī. VII N̄ yeer, a lē jūu, a pōsōō nī a beer kaa anyā pō, yī 'yōō sūn ākpēō tun a yī sōōfō pō yīn tara jūu. VIII Bojūu pōpāanyā, sī pāa na ben be yīn ara kpēō kō a sī Soro. IX N̄m̄ne lē sūn ūre wa puor Nāan̄m̄n yāan ka a sēe, a popel nyā sūn nye a Nāan̄m̄n sē? X Tāsōō nī mōtōō jaa lē sī ma sōōrō

Nāanmɪn ɪka sɪ lɛ nyɛ yɪ go, na sɪ lɛ chɔɔr bon 'lo jaa na ba puɔ a yɪ sɔɔfo pɔ ɛ.

^{XI} Pōpāanyā, sɪ sɔɔrɔ naa a sɪ Sāa Nāanmɪn mǎɛ nɪ a sɪ Soro Yesu ɪka, ba yuo sɔr ka sɪ lɛ wa nyɛ yɪ. ^{XII} A sɪ Soro wɔ vɛ ka yɪ waa na yɪ nōnō taa, tɪ na yɪ nō nɪrɛ jaa nɪtāa lɛ sɪn nō yɪ. ^{XIII} Wɔ vɛ ka yɪ ɪ nɪsōn na yɪ taa tara dɛɛr jaa a sɪ Sāa Nāanmɪn sɛ ɛ, tɪ tǎn a sɔɔ 'lo a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto nɪ na waan a Nāanmɪn nɪbɛ.

IV

^I N yɛɛr, a baaraa nɪ nyā, sɪ kpāana yɪ naa a lɛ a yɪ kpɛfɔ na tɔɔ pɛlɛ a Nāanmɪn puɔ, nɪtāa lɛ yɪn ben kpɪɛɛ. Pōpāanyā, sɪ sɔɔrɔ yɪ naa na sɪ kpākpāana yɪ nɪ a sɪ Soro Yesu ɪka yɪ maala a lɛ puɔrɔ. ^{II} Bojūu yɪ bɔɔn wiilfɔ 'lo sɪn wiil yɪ tun a sɪ Soro Yesu pɔ.

^{III} A ɪn Nāanmɪn bɔfɔ lɛ won ir yɪ ka yɪ ɪ nɪtorsɪ. A lɛ jūu, yɪ tɔɔ yɪ mǎɛ yɪn sɛsɛyele pɔ. ^{IV} Ka nɪrɛ jaa tɔɔ nyɔɔ a wɔ mǎɛ vɪla, na wɔ ɪ cheche tɪ tara 'yɔɔfo, ^V na yɪ ta bɔɔrɔ pupɛl bɔbɔɔrsɪ fɪka a nɪbɛ bala na ba bɔɔ Nāanmɪn ɛ. ^{VI} Nɪrɛ jaa wɔ ta maal dɛɛr bu ŋmɔɔl a wɔ yebe anyā pɔ ɛ, a sɪ Soro na gen nɪrɛ jaa na maala a anyāna nɪtāa a lɛ sɪn dɔɔ 'yer kɔ yɪ, tɪ na sɪ kpāa yɪ. ^{VII} Bojūu a Nāanmɪn ba buɔl sɪ ɪka sɪ tara vɔldɛɛr ɛ, tɪche wɔ bɔɔrɔ na ɪka sɪ vɛ ka a sɪ kpɛfɔ vɪlɛ. ^{VIII} A lɛ jūu, nɪrɛ 'lo jaa na tɔr a wiilfɔ nyā, ba tɔr nɪsaal ɛ,

tɪche wɔ tɔr a Nāanmɪn 'lo na kɔ sɪ a wɔ Sɪɛ.

^{IX} A ba lɛ fer ɪka, sɪ lɛ seb kɔ yɪ a lɛ yɪn na nō taa ɛ, bojūu yɪn mǎɛ jaa bɔɔn naa ɪka, Nāanmɪn 'yer naa ɪka, yɪ nō taa. ^X Sɪrɛ jaa yɪ nōn a yɛɛr na be a Masedonɪya paal pɔ, tɪche sɪ chɛnɛ na 'yɔɔnō yɪ ākpāɛn ɪka, yɪ ɪrɛ a lɛ sɔɔ jaa.

^{XI} Yɪ vɛ ka a ɪ yɪ nōɔ ka a yɪ kpɛfɔ vɪlɛ, na yɪ mōɔ nɪbɪr nɪ a yɪ mǎɛ tōmō na yɪ tōnō nɪ a yɪ nuur nɪtāa a lɛ sɪn 'yer kɔ yɪ. ^{XII} Yɪ maal a nɪtō ka a yɪ kpɛfɔ na vɪlɛ kɔ a bala na ba puor ɛ, na yɪ taa bɔɔrɔ ɪka nɪbɛ ba guolo yɪ ɛ.

^{XIII} N yɛɛr, saa bɔɔrɔ ɪka a lɪ yɪ ɛ, nɪ a bala na gur ɛ, na yɪ taa wa tara puɔɔɔ fɪka a bala na ba tara tɪertɔ jie kaar ɛ. ^{XIV} Sɪ sɔɔn ɪka Yesu kpɪ naa, tɪ na wɔ lɪɛb ir a kūu pɔ. A lɛ lɛ sɪ sɔɔ, ɪka Nāanmɪn na 'mantaa waan a Yesu nɪ a bala na gur. ^{XV} Sɪ den a sɪ Soro 'yerbie 'yɛrɛ korɔ yɪ ɪka, a sɪn bala na chɛnɛ vorɔ, tɪ tǎn a sɪ Soro waa daar, kō dɔɔ a bala na gur nyɛ wɔ ɛ. ^{XVI} Bojūu a sɪ Soro mǎɛ lɛ na yɪ a saaju wa tǎna 'yɛrɛ, ka a malaka kpɛɛ buɔlo nɪ nekpɛɛ, ka a Nāanmɪn ɪlɛ pɛɛlɛ ɪrɛ gōmō, ka a bala na sɔɔ a Kɪrɪsɪto tɪ kpɪ, de nɪɛ ir. ^{XVII} A anyā puor, a sɪn bala na chɛnɛ vorɔ, a Nāanmɪn pāa 'mɔɔr sɪ, ka sɪ lɔɔtaa tuor a sɪ Soro be julɔjuur pɔ, na sɪ tɪ be a wɔ sɛ sɔɔ jaa. ^{XVIII} A lɛ jūu, yɪ 'yɔɔnō taa ākpāɛn naa 'yerbie anyāna.

V

^I Põpāanyā 'lo n yeer, a ba fer ɪka sɪ seb bon jaa 'yer kɔ yɪ a daar naa sɔɔ ɛ. ^{II} Bojūu yɪn mǎɛ bōɔn naa ɪka a sɪ Soro Yesu bɪbir na wa naa fɪka nānyie na ma wa tāsɔɔ kaar. ^{III} A sɔɔ 'lo ban wa 'yer ɪka, “Nyā'maar ben be, dābāɛ ba lɛ be be ɛ,” sɔɔfɔ na pāa wa naa, a ba sē, fɪka pɔɔ pɔɔ dɔɔfɔ na dūu wɔ, tɪ ba kō tōɔ faa a ba mǎɛ ɛ.

^{IV} Tɪche yɪn a n yeer, yaa be libe pɔ ɛ, ka a bɪbir nyā na wa dūu yɪ a nānyie kaar ɛ. ^V Yɪ jaa ān chāa nɪ mōtōɔ bibiir, saa ɪ tāsɔɔ bɪ, libe pɔ nɪbe ɛ. ^{VI} A lɛ jūu, yɪ pāa ta vē a sɪ guro nɪbe bamɪne kaar ɛ, tɪche yɪ vē a sɪ jɛɔ na sɪ nyɔɔɔ sɪ mǎɛ. ^{VII} Bojūu a bala na ma guro, ma gur tāsɔɔ, ka a bala na buu, mɪ ma buu tāsɔɔ. ^{VIII} Tɪche an ɪ a chāa lɛ so sɪ, yɪ vē ka sɪ nyɔɔɔ sɪ mǎɛ, na sɪ de sɔɔfɔ nɪ nōfɔ su, fɪka a nyāa wɪɛ nɪ a sɪ tɪertɔfɔ jie na ɪ a sɪ faafɔ kur jupil. ^{IX} Bojūu Nāanmɪn ba ɪr sɪ ɪka sɪ di dɔɔyɛ ɛ, tɪche ka sɪ nye faafɔ tu a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto 'yōɔ. ^X 'Lɔ lɛ kpi kɔ sɪ, a lɛ jūu, ka sɪ chene na nɪbir bɪ, sɪ gur naa, sɪn nɪ 'lo na 'mataa be be. ^{XI} A lɛ jūu, yɪ 'yōɔn taa ākpāɛn na yɪ sōnō taa nɪtāa a lɛ yɪn ben tōnō.

^{XII} Põpāanyā n yeer, sɪ sɔɔɔɔ yɪ naa ɪka yɪ 'yōɔnō a bala na ɪ a yɪ nɪbere tōnō a yɪ sē, bala lɛ sōnō yɪ a sɪ Soro sɔɔr pɔ, na ba kpāana yɪ. ^{XIII} Yɪ 'yōɔnō ba nɪ nōfɔ a ba tōmō jūu, na yɪ kpɪɛɛ nɪ

nyā'maar nɪ nɪɛ jaa. ^{XIV} N yeer n sɔɔɔɔ yɪ naa ɪka, yɪ kpāana a bala na ɪ a yāan dēme tɪ na yɪ 'yōɔnō a bala na sɪɪr a ba mǎɛ, na yɪ sōnō a nɪbaalsɪ tara kānyir nɪ nɪɛ jaa. ^{XV} Yɪ bōɔnō sō, ka nɪɛ jaa ta de yelbier yāan yelbier sān ɛ, tɪche yɪ ma maala vɪla kɔɔ taa nɪ nɪɛ jaa.

^{XVI} Yɪ ma tara pɔpɛl sɔɔ jāa. ^{XVII} Yɪ ma sɔɔɔɔ Nāanmɪn sɔɔ jaa. ^{XVIII} Na yɪ ma puor wɔ yāan yele jaa pɔ, bojūu anyā lɛ ɪ a Nāanmɪn bɔfɔ a Yesu Kɪrɪsɪto 'yōɔ.

^{XIX} Yɪ ta kpīin a Nāanmɪn sɪɛ būu ɛ. ^{XX} Yɪ ta kpɛɛɛ a Nāanmɪn 'ye'yerbe wiilfɔ ɛ. ^{XXI} Yɪ beer yele jaa kaa na yɪ nyɔɔ bon 'lo na vɪla. ^{XXII} Tɔɔ yɪ yele jaa na ɪ bier pɔ.

^{XXIII} Nāanmɪn mǎɛ na ɪ a nyā'maar sɔɔ wɔ chɔɔɔr yɪ ka yɪ ɪ cheche. Wɔ maal a yɪ sɪɪr nɪ a yɪ kpɛfɔ nɪ a yɪ āgāma ka a ɪ cheche tɪ ta tara chefɔ jaa ɛ, tɪ tǎn a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto waa sɔɔ. ^{XXIV} A Nāanmɪn nyā na bɔɔɔl yɪ tara na yelmǎɛ, wōn maal a lɛ.

^{XXV} N yeer, yɪ sɔɔɔɔ Nāanmɪn kɔɔɔ sɪ. ^{XXVI} Yɪ puor a yeer naa yepɔɔɔ ba jaa nɪ nōfɔ puorfɔ. ^{XXVII} N kpākpāana yɪ naa a sɪ Soro yuor 'yōɔ, ɪka yɪ kar a gān nyā kɔ a yeer ba jaa.

^{XXVIII} Ka a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto wǎɛfɔ be a yɪ sē.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SEB KŪ A TESALONIKA NIBE

I PŌol, Silasɩ nɩ Timoti le seere a gān nyā korɔ a Tesalonika pupuorbiir na be a sɩ Sāa Nāanɩmɩn nɩ sɩ Soro Yesu Kɩrisito 'yōo.

II Wāefo nɩ nyā'maar na yi a Sāa Nāanɩmɩn nɩ a sɩ Soro Yesu Kɩrisito jie, a be a yi sē.

III N yeer, sɩ ma puor Nāanɩmɩn yāan kɔ yi, a mɩ vɛl le na a le, bojūu a yi soofɔ nōonō na 'yōonō, ka a yi nōfo yɩn nō taa mɩ le nōonō 'yōonō. IV A le jūu, sɩ ma wile na sɩ māe peere yi a Nāanɩmɩn pupuorbiir gbulsɩ pɔ, le yɩn tara kānyir ara kpēo nɩ a soofɔ yɩn tara a sōo 'lo ban 'yer 'yerdebe 'yōo yi, nɩ a dooye yɩn nyere.

V A in yelmāe a Nāanɩmɩn 'yer tɔorfɔ tor naa, na wɔ buoro ɩka wɔ maal yi ka yi seen a wɔ nāalōo pɔ, a 'lo pɔ yɩn mɩ na dire a dooye. VI Nāanɩmɩn tor naa. Wɔn lɛb yab a bala na 'yer 'yerdebe, 'yōo ba gefo, tɩ kɔ a bala ban 'yer VII 'yerdebe 'yōo, pēnfɔ, nɩ a sɩn māe. A nitō na ɩ naa, Nāanɩmɩn na wa ir a sɩ Soro Yesu wiil a saaju nɩ a wɔ kpāen malakasɩ, fɩka būu dagel. VIII Wɔn gen a bala na ba bōo a Nāanɩmɩn ε, na baa soo de a sɩ Soro Yesu 'yer nōo ε.

IX Bala le na nye gefo 'lo na ba tara baarfɔ ε. Wɔn oor ban yɩn a sɩ Soro niem, nɩ a wɔ tɩr kpēo pɔ. X 'Lo wa wa a bɩbir 'lōnō, wɔn nyen 'yōofɔ a wɔ nibe pɔ. An ɩn nōo kɔ a bala jaa na soo de wɔ. Yi mɩ puo naa, bojūu yi soon de a sɩ dāaste sɩn di a yi sē.

XI A anyā tɩer sɩn tara jūu, sɩ ma sooro na Nāanɩmɩn korɔ yi ɩka wɔ vē ka yi seen a wɔ buolfɔ, ka a wɔ kpēo vē ka a yi tɩer vɛlɩ nɩ tōmō jaa na yi a yi soofɔ pɔ. XII A anyāna le sɩ sooro a Nāanɩmɩn ɩka a sɩ Soro Yesu yuor wɔ nye tɩr a yi 'yōo, ka wɔ mɩ pee yi, a sɩ Nāanɩmɩn nɩ a sɩ Soro Yesu Kɩrisito wāefo jūu.

II

I A le a sɩ Soro Yesu Kɩrisito waa sōo nɩ a le sɩn na lōo taa a wɔ sē, sɩ sooro yi naa, n yeer, II ɩka yi ta vē ka a sob yi nɩbir a nibe bamɩne na 'yere ɩka sɩn le 'yer bɩ, seb ɩka a Yesu wan baar. III Yi ta vē ka nɩre jaa bel yi a sɔr nyā pɔ ε, a bɩbir 'lo kō wa ε, ka a bawōnsɩ ba de nie ir ε. Ka a 'lo na ba soo de a nebināa mɩ yi chāa pɔ, 'lo le a Nāanɩmɩn na sōo. IV Wɔ ma chɩre naa tɩ na wɔ ma 'mōoro, wɔ māe gar Nāanɩmɩn, bɩ bon jaa ban puoro, a le le wɔ jāne a Nāanɩmɩn puorfɔ yir maal a wɔ māe a Nāanɩmɩn.

V Yaa lɛb tɩer ɩn 'yer kɔ yi a bonɩ anyāna a sōo 'lo ɩn be a yi sē ε? VI Pōpānyā yi bōon naa a bon 'lo na pii

wɔ a sɔr a wɔ kɔ̃ tɔ̃ɔ yɪ chãa pɔ ε, a wɔ sɔ̃ɔ baa wa ta ε. ^{VII} A wɔ yelsɔɔlaa tɔ̃nɔ̃ na tɔ̃mɔ̃, tɪche a 'lɔ na pii a sɔr yɪ be. ^{VIII} Ka a bala na ba sɔɔ de a nebinãa ε na yin chãa pɔ, a bala a Soro Yesu nɪ naa sɔ̃ɔn a wɔ nɛɛ vɔɔr, sɔ̃ɔnɔ̃ a ye le 'lɔ na ure a wɔ waa sɔ̃ɔ. ^{IX} A bala na ba sɔɔ de a nebinãa ε, na wa naa an ɪ a Satan tɔ̃mɔ̃ le, a 'lɔ na de kpɛ̃ɔ, jãnsɪ nɪ jire, ne'maa yelsɪ, ^X nɪ yelbier jaa bɔrɔ belfɔ sɔ̃ɔnɔ̃ nɪ a nɪbe bala na werɛ, ba werɛ naa, bojũu ba tɔr naa ɪka ba nɔ̃ a yelmãe na ba nye faafɔ. ^{XI} A le jũu, Nãanmɪn na sɔɔ naa ka ye le kɔ̃ɔ bel ba, nɪ le ban sɔɔ de bon 'lɔ na ɪ jire. ^{XII} A le jũu, bala jaa na ba sɔɔ de a yelmãe a ãgãn vɔlaa jũu, nɪ a bon 'lɔ na ba tor ε, na nyen 'yer tɔɔrfɔ.

^{XIII} Tɪche sɪn 'lɔ ma puor Nãanmɪn yãan kɔrɔ yɪ, n yɛɛr, a yɪn a sɪ Soro na nɔ̃, bojũu Nãanmɪn kãan ir yɪ a pielfɔ daar ka yɪn nye faafɔ, ka a wɔ sɪɛ pɛɛrɛ yɪ a yɪ sɔɔ de a yelmãe. ^{XIV} 'Lɔ le bɔɔl yɪ a anyãna pɔ, a le yɪn wɔ̃ sɪn mɔɔl a 'yer nɔ̃ɔ kɔ yɪ. Le le ka yɪn lɔ̃ɔ pɔ̃n a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto tɪr. ^{XV} A le jũu, n yɛɛr yɪ ara kpɛ̃ɔ na yɪ nyɔɔ a sɪ wiilfɔ sɪn wiil yɪ, ka 'yerbir le bɪ, nɛɛ le bɪ, gãn pɔ le.

^{XVI} A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto mãe nɪ Nãanmɪn na ɪ a sɪ Sãa na nɔ̃ sɪ tun a wɔ wãefɔ pɔ, na 'yɔ̃ɔ sɪn ãkpɛ̃ɔ na ba tara baarfɔ ε, nɪ tɪertɔ vɪla, ^{XVII} wɔ 'yɔ̃ɔ yɪ ãkpãen

a yɪ nyãa pɔ nɪ vɪla jaa nɪ a 'yerbie pɔ.

III

^I N yɛɛr, a baarfɔ nɪ nyã, yɪ sɔrɔ Nãanmɪn kɔrɔ sɪ, ka a sɪ Soro 'yerbie tɔ̃ɔ yaar fɔɔ tɪ nye 'yɔ̃ɔfɔ jie jaa nɪtãa le an be a yɪ pɔ. ^{II} Na yɪ sɔrɔ Nãanmɪn ka sɪ na tɔ̃ɔ nye faafɔ yin a putudẽme nɪ a sɪdebe dẽme nuur pɔ, bojũu nɪre jaa baa tara a sɔɔfɔ ε. ^{III} Tɪche a sɪ Soro ɪn yelmãe sɔɔ, won 'yɔ̃ɔ yɪn ãkpɛ̃ɔ tɪ gu yɪ a dɛɛr sɔɔ nuur pɔ. ^{IV} Sɪ tara na sɔɔfɔ a sɪ Soro yuor 'yɔ̃ɔ a yɪ pɔ ɪka, yɪ tɔ̃nɔ̃ na, na yɪn chene tɔ̃nɔ̃ a ala sɪn 'yɔ̃ɔ yɪ. ^V A sɪ Soro wɔ vɛ a yɪ bɔ̃ɔ ɪka Nãanmɪn nɔ̃ yɪ naa nɪ le a Kɪrɪsɪto na tara nɪ yɪ a kãnyir.

^{VI} A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor pɔ, sɪ kpãana yɪ naa n yɛɛr ɪka yɪ tɔ̃ɔ yɪ mãe yin a bala na ɪ koro dẽme pɔ, nɪ ban ba turo a le sɪn wiil yɪ ɪka yɪ turo ε. ^{VII} Yɪn mãe bɔ̃ɔn naa ɪka a sɛɛ naa ɪka yɪ tɔ̃ɔrɔ sɪ, saa dɔ̃ɔ yɔrɔ pɔrɔ a sɔ̃ɔ 'lɔ sɪn be a yɪ sɛ̃ ε, ^{VIII} bɪ saa dɔ̃ɔ di nɪre jaa bɔ̃diir tɪ na saa yab ε. Sɪ ma tɔ̃n tɔ̃kpãen tãsɔɔ nɪ mɔ̃tɔ̃ɔ, ka sɪ ta tuo a yɪ ãsɔɔ jaa tuor ε. ^{IX} A nyã ba wiil ɪka saa tara sɔr na ɪ a le ε, tɪche kaa ɪ wiilfɔ kɔ yɪ ka yɪ tɔ̃ɔrɔ. ^X Sɪ gba na dɔ̃ɔ be a yɪ sɛ̃, sɪ kpãkpãan yɪ naa a ye le nyãna ɪka, nɪre jaa ba wa tɔ̃nɔ̃ ε, wɔ taa dire ε.

^{XI} Sɪ wɔ̃n ban 'yer ɪka nɪbe bamɪne ben a yɪ pɔ tara koro na ba yɔrɔ pɔrɔ, na baa

tara tōmō jaa ε, ti ma kpiere a ba taaba yelsi pɔ. ^{XII} A nibe banyāna taa ba, si 'yere na korɔ yi a si Soro Yesu Kırısto yuor pɔ ıka, ba tō a ba tōmō jaa jomm na ba nye a ba mǎε bonsı. ^{XIII} N yeε, yın 'lo yi taa wa bal ni tōmō 'lo na tor pɔ ε.

^{XIV} Ala ı nıre ba wa sɔɔ de a le sın 'yer a gān nyā pɔ ε, yi bōonō a wɔ yele sō na yi taa tara ni wɔ nebō'yen ε, ka vā kpe wɔ. ^{XV} Yi ta de wɔ ka wɔ ı dōsɔɔ ε, tıche yi kpāa wɔ won ı a yi won ı a yebe jūu.

^{XVI} Pōpāanyā, a si Soro na ı nyā'maar sɔɔ wɔ kɔ yi nyā'maar sōɔ jaa, a sɔı a jaa pɔ. A si Soro wɔ be a yi jaa sē.

^{XVII} Maa Pɔɔl le seb a puorfɔ nyā ni a maa mǎε nūu. A jāne naa nyā ın ma 'yōɔ gān jaa pɔ ın ma seb.

^{XVIII} A si Soro Yesu Kırısto wǎefɔ a be a yi jaa sē.

A GÃN DÕÕ A POOL NA SËB KÛ A TIMOTI

I Maa Pool na ı a Yesu Kırısıto nitõnãa, nitãa le a sı Fafaara Nãanmın na 'yer ni a Yesu Kırısıto na ı a sı tiertõ jie. II N seere na korõ a Timoti na ı a n binõnãa soõfõ jũu. Wãefõ, ni nıbaal, ni nyã'maar na yi a Sãa Nãanmın ni a sı Soro Yesu Kırısıto sã, a be a fõ sã.

III A le ın chen a Masedonıya, n kpãkpãan fõ naa ıka fõ jãne a Efesus na fõ wile a nıbe bamıne a ba taa wile wiil yuo go ε. IV Wiilfõ ba ka ba ta de ba mãe kõ jir wiilfõ ε, ni a sãakpãmıne tutaa na ba tara baarfõ ε. A anyãna le waara ni nehire, ban naa tõnõ a le a Nãanmın na buõrõ ni soõfõ. V Tıche a wiilfõ nyã le waara ni nõfõ na yi nyãvıla põ, tier vıla põ ni yelmãe soõfõ põ. VI Nıbe bamıne bar naa a anyã ti na ba 'yere 'yer vorstı. VII Ba buõrõ naa ıka ba ı a nee wiwiilbe, na baa bõõ a par a le ban 'yere ε, bu na a bonstı ala ban 'yer ıka a see naa ε.

VIII Faa nye, sın bõõn naa ıka a nebinãa vıla na, ala ı nıre tun a le an wile. IX Sı mı bõõn naa ıka, a nebinãa ba bin kũ a nitorsı ε, tıche wõ bin kũ a bala na sõõnõ a nee, ni a bawõnstı, ni a bala na ba turo le a Nãanmın na buõr ε, yelbe-ırbε, ni a bala na ba puoro ε, na ba sõõnõ Nãanmın yuor, ni a bala na korõ a ba sãamıne, ni a ba

mamıne na ba ı nukorbõ, X ni a sãsẽnbe, ni a bala na lieb buõr taa, ni a bala na lieb daara a ba taaba, ni a jir ηmarba, ni a bala na ηmara jir põrõ ni, ni ye le jaa na chıre ni a yelmãe wiilfõ. XI A wiilfõ anyã yire na a dãnfõ Nãanmın na ı a tur soõ 'yer nõõ won de kõ ma sã.

XII N puor naa a sı Soro Yesu Kırısıto yãan, won kõ ma kpẽõ bojũu wõ nyen a n soõfõ, na wõ 'yõõ ma a wõ tõmõ põ. XIII N gba na dõõ ı Nãanmın yosõõnõ, gere a nıbe, naa ı jebbuõrõ, tıche Nãanmın wa kãan a n nıbaal, bojũu n ın a le ın ba soõ de ni babõõfõ jũu, XIV tıche a sı Soro wãefõ waa naa, ni a soõfõ, ni a nõfõ ala na be a Yesu Kırısıto 'yõõ.

XV A yelmãe 'yer ni nyã, na a ı yelmãe ıka nıre wõ soõ de. Yesu Kırısıto wan a wer põ ıka wõ wa faa yelbe-ırbε, tıche maa le gar ba jaa. XVI Tıche a le jũu le so ka Nãanmın kaa n nıbaal, ka a na tũ a n põ, a maa na ı a yelbe-ıre gar ba jaa, ka Yesu Kırısıto wiil a wõ kãnyir na ba tara baarfõ kũ ma, ka n ı wiilfõ kũ a bala na wa soõ wõ nye nyevõr na ba tara baarfõ ε. XVII Põpãanyã a Nãa 'lo na ba tara pielfõ ε, a 'lo na ba kpıre ε, a 'lo sın ba nyere ε, a Nãanmın bõ'yen tee, wõ nyere 'yõõfõ ni tur bıbir ni bıbir jaa. A ı a le.

XVIII N bie Timoti, n korõ fõ naa a wiilfõ anyãna tun a le a Nãanmın 'ye'yere na dõõ 'yer a fõ 'yer, ala ı fõõ turo a le, fõn jeb a jeb vıla

'lo. XIX Tara soofu ni potivila, bojūu nibe bamine tor naa a vīla 'lo maalfō bar ka a ba soofu bōbōr. XX A ba pō le Hūmūnayas ni Aleksanda, bala le n de kō a Satan ka ba na jān ta fere sōōnō Nāanmūn yuor ε.

II

I A le jūu, a ala na de nie ni nyā, n kpākpāan yūn ūka yī soōrō, Nāanmūn soorfō, na yī ma soōrō korō taa, tī na yī ma puor Nāanmūn yāan kō nire jaa. II Yī mī soōrō Nāanmūn korō a nāmune nī a bala na ū a kpāen dēme, ka a le na vē ka sūn jēn āgān 'maar nī nyā'maar na sī maala a le a Nāanmūn na bōōrō. III A nyā le tor, naa pele a sī Fafaara Nāanmūn pōō. IV 'Lo le bōōrō ūka nire jaa wō nye faafō, na wō wa bōō a yelmāe. V Bojūu Nāanmūn bō'yen tee le be be, nī 'ma'maala bō'yen na be a Nāanmūn nī a nīsaalba chara pō, 'lo le a nire Yesu Kūrisito. VI 'Lo le de a wō nyevor yab faan nire jaa. A 'yer nyā le a Nāanmūn kō sī ūka sī mōōl a pōpāanyā. VII A le le so ka Nāanmūn ir ma ka ū mōmōōlō nī a nūtōnāa. Yelmāe jaa le n 'yere, n ba ūmara jir ε, ūka n ū a wiwile kō a bala na ba ū a Juu nibe ε, soofu nī yelmāe pō.

VIII Maa bōfō le ūka jie jaa, a dōōr wa soōrō Nāanmūn, ba jeer a ba nuur puoro, na ba maala a le a Nāanmūn na bōōrō, na ba ta tara suur nī nechire ε.

IX Le le a pōōō mī, ba ma su bon pōō a āgān, tī na ba ta ma mal pir a jukōōl nī a selma nī a lersī bī ū a fōōr ala daa na ū tuo ε, X tiche tōsōn le seen a pōōō bala na 'yōōnō Nāanmūn.

XI Pōōō ba ma jān ū gbūl na ba siir ba māe chele a le a nūdiere na wile. XII N ba bar sōr ūka pōō jaa wō wile bī tara kpēō daba ju ε, tiche wō ma ū gbūl. XIII Bojūu Adama le a Nāanmūn de nie me tī na wō wa me a Hawa tu. XIV Satan ba dōō nie bel Adama ε, tiche a Hawa le wō bel ka wō sōō Nāanmūn nee. XV Tiche a pōōō na nyen faafō tu bie dōōfō pō, ala ū ba chene na tara soofu nī nūfō na ba ū cheche nyōōrō ba māe vīla.

III

I A 'yer ūn yelmāe ūka, nire 'lo na bōōrō ūka wō ū a pupuorbiir nūdiere, wō bōōrō na tōsō. II Pōpāanyā, a pupuorbiir nūdiere wō ta tara mabfō jaa ε, na wō tara pōō bō'yen tee, na wō nyōōrō wō māe, na wō ū nī'yōō naa, na wō diere sāanba, na wō bōō wiilfō. III Wō ta ū dāburo ε, wō ta ū gōbōōr ε, tiche wō siir a wō māe, na wō ta ū jebōōrō ε, na wō ta nō libie ε. IV A seen ūka wō tōō kaara a wō māe yir vīla, ka a wō bibiir wōnō a wō toor, na ba 'yōōnō wō. V Ala ū nire kō tōō a wō māe yir kaa ε, ūmune won ū tōō kaa a pupuorbiir? VI Wō ta ū nire nyā na kpe a puorfō pō paal ε, na wōn wa bōōrō yuor na wō mī faa lo a gefu

pɔ nʉtāa a Satan. VII Wɔ ɪ nʉrɛ 'lɔ a bala na ba puoro ε, na 'yɔɔnɔ̄, ka lɛ ba lɛ ε, ban 'yɔɔ won vā ka wɔ lo a Satan bɛraa pɔ.

VIII A sɔsɔnbɔ, ba mɪ tara nɪbijɛ na ba ta tara nɛɛr ayi ε, na ba ta maal ba māɛ dānyurbo ε, na ba ta ɪ nɪfɔlbɔ ε. IX Ba nyɔɔ a sɔɔfɔ wiilfɔ yelsɔɔlaa kpɛɔ nɪ tɪɛr vɪla. X Yɪ de nie bɛɛr ba kaa. Ka bala pāa baa tara 'mabfɔ jaa ε, yɪ vɛ̄ ka ba ɪ a sɔsɔnbɔ.

XI A pɔbɔ mɪ, ba tara 'yɔɔfɔ, na ba ta sɔɔnɔ̄ taa yoe ε, tɪche ba nyɔɔrɔ ba māɛ, tɪ tara yelmāɛ yele jaa pɔ.

XII A sɔsɔnɔ̄ wɔ tara pɔɔ bɔ'yen tɛɛ, na wɔ tɔɔ kaara a wɔ bibiir, na wɔ tɔɔ kaara a wɔ yir vɪla. XIII A sɔsɔnbɔ bala na tɔ vɪla, na nyen 'yɔɔfɔ kɔ a ba māɛ, nɪ a 'lafɔ nɪ sɔɔfɔ 'lɔ ban tara a Yesu Kɪrɪsɪto pɔ.

XIV N bɔɔrɔ na ɪka n wa a fɔ sɛ̄ a pɔpāanyā, tɪche n sɛɛrɛ na a kpāafɔ anyā kɔrɔ fɔ. XV Lɛ lɛ, maa baa tɔɔ wa fɔɔ ε, ka fɔ bɔɔ lɛ an sɛɛ ɪka a pupuorbiir ba nyɔɔrɔ a ba māɛ, bala lɛ puoro a Nāanmɪn nyā na ɪ vɔr na ba tɪɛ a yelmāɛ a luur kaar. XVI Baal ba be be ε, a yelsɔɔlaa a sɪ puorfɔ pɔ bɛrma naa. Yesu nyɪr a āgān pɔ. Nāanmɪn Sɪɛ ir wiil ɪka wɔ un Nāanmɪn bie. A malakasɪ nyɛ wɔ naa. Ba mɔɔl 'yer a wɔ 'yer a paalsɪ pɔ, ka ba sɔɔ de wɔ a wɛr wɔ jaa. Nāanmɪn de won don be a tɪr pɔ.

IV

I Nāanmɪn Sɪɛ 'yer ka a gā chāa pɔ ɪka a baaraa, bamɪne na bar a ba sɔɔfɔ tɪ chele a sɪdebe belfɔ, nɪ a lɛ a sɪdebe na wile. II A wiilfɔ nyā yɪ naa a nɛɛr ayi dɛme na ma ŋmara a jɪrsɪ ka a sɔɔ a ba tɪɛr fɪka kur tɔl ban 'mon bon 'yɔɔ jānɛ. III Ba wile na nɪbe ɪka ba ta kultaar ε, na ba wile ba ɪka ba chire bɔdiir amɪne. Tɪche Nāanmɪn na maal a kultaa nɪ a bɔdiir a jaa ɪka a bala na sɔɔ tɪ bɔɔ a yelmāɛ, ba ma de tɪ puor wɔ yāan. IV Bojūu Nāanmɪn bɔmaalaa jaa vɪle na, ka a ba sɛɛ ɪka nʉrɛ wɔ tɔr bon jaa bar ε, ala ɪ sɪ ma den nɪ yāan puorfɔ. V Bojūu Nāanmɪn 'yerbir nɪ a Nāanmɪn sɔɔrfɔ maal yaa naa ka a ɪ bɔsɔ̄.

VI Ala ɪ fɔ den a kpāafɔ nyā na fɔ wiil a yɛɛr, fɔn un a Yesu Kɪrɪsɪto tɔtɔvɪla sɔɔ, na fɔn guolo a fɔ māɛ nɪ a Nāanmɪn 'yer nɪ a sɔɔfɔ wiil vɪla 'lɔ fɔn turo. VII Tɔr a jɪrsɪ ala ban ma ŋmara nɪ a pɔɔnyɔ̄n fuolsɪ, tɪ na fɔ wile a fɔ māɛ a Nāanmɪn sɔr pɔ. VIII Bojūu fɔs jān a fɔ āgān ka wɔ kpɛ̄mɛ, a vɪla na, tɪ wɔ kɔ kor ε, tɪche a Nāanmɪn sɔr tufɔ vɪla na a sɔɪ a jaa pɔ, bojūu wɔ tɪr nɛɛ kɔ sɪ a nyɛvɔr nyā sɪn tara a dɪna nɪ a nyɛvɔr 'lɔ na waara daar kɔɔ.

IX A 'yer nyā un yelmāɛ ɪka, nʉrɛ jaa wɔ sɔɔ de. X A lɛ jūu lɛ sɪ mɔɔrɔ tɔnɔ̄ nɪ tɔkpāɛn, bojūu a sɪ tɪɛrtɔ ben a Nāanmɪn nyā na ɪ vɔr

po. 'Lo le ı a nıbe bala jaa na soo wo Fafaara.

^{XI} Kpākpāana na fu wile ba a yelsı anyāna a jaa. ^{XII} Ta vë ka nıre jaa kaa fu pɔɔɔ fon chene ı pɔlbile jūu ε, tiche fu ı willfu kɔ a bala na tara soofu, nı a fu 'yer, nı a fu maalfu, nı a fu nõfu, nı a fu soofu, nı a fu cheche ıfu pɔ. ^{XIII} Sere tiche ka n wa, mōo nıbir kara a Nāanmın gān a nıyɔɔ pɔ, na fu moolo ti wile nı ba. ^{XIV} Ta mel a Nāanmın Sıe 'lo won kɔ fu ε, a daar 'lõnõ a nıdierbe na dõo 'yer ti dɔɔl fu a ba nuur.

^{XV} De a yelsı a nyā tönõ nı tømõ, na fu de fu mæe 'yõo a tømõ pɔ, ka nıre jaa nye le a fu tømõ na chiine niem. ^{XVI} Bõo nyɔɔ a fu mæe nı a willfu ıre a le ne, na fu tara kānyir. Fon faan a fu mæe nı a bala na chele a fu 'yer.

V

^I Ta 'yer 'yerbikpāen kɔ danyõn ε, tiche 'yer baalõo kɔ wo fu sãa tɔ soo kaar, 'yer kɔ pɔlbil a fu yeer kaar. ^{II} 'Yere nı a pɔonyõn a fu mamıne kaar, nı a pɔosarbıl a fu yepɔbo kaar, nı cheche ıfu pɔ.

^{III} 'Yõonõ a pɔokɔe bala na ı pɔokɔe, ti ba tara bon jaa ε. ^{IV} Ala ı a pɔokonyıne tara na bibiir bu yõn, bala le a see ıka ba turo a Nāanmın nee, na ba kaara a ba dɔɔrbɔ a yie pɔ fıka a le a ba dɔɔrbɔ na dõo kaa ba. Le le pele a Nāanmın pɔɔ. ^V Pɔokɔɔɔ 'lo na ba tara bon jaa ε, ma den a wo tıer wo jaa kɔ Nāanmın, ti na wo ma sooɔɔ

Nāanmın tāsɔɔ nı mõtõo a wo bõbɔɔrsı 'yõo, ^{VI} tiche a pɔokɔɔɔ 'lo na bɔɔɔɔ āgān vɔlaa, wo kpin ti yɔɔɔɔ. ^{VII} Kɔ ba a kpāafu anyāna, ka nıre ta nye a ba 'mabfu ε. ^{VIII} Ala ı nıre baa sõu a wo nıbe ε, bu a wo yir dēme ε, a kaara fıka wo tɔr naa a soofu, ti ıre dɔer gar nyā na ba ı a Yesu turo ε.

^{IX} A pɔokɔɔɔ 'lo na ba ta yuom lıjaata sere ε, taa ıre wa 'yõonõ a wo yuor a pɔokɔe gān pɔ ε. Wo ı pɔokɔɔɔ 'lo na dõo kul sır bõ'yen tee, ka a sıre wa kpi ti che wo bar, ti wo chene nyɔɔɔɔ wo mæe ba kul sıre go ε. ^X Nıbe ba bõo wo a wo tõ vıla jūu, nı a le won dõo guol a wo bibiir, na wo ma soo diere sãanba, na wo ma pɔere a Nāanmın nıbe gbɛe, sönõ nı a nıbaalsı, ti maala vıla jaa bɔɔɔ.

^{XI} Tiche ta 'yõo pɔokɔ'yɔlo yuor a pɔokɔe gān pɔ ε, bojūu sıre kulfu vɔlaa wa gar a le ban nõ a Kırısıto, ban bɔɔɔɔ na sıre kulfu. ^{XII} A le ban lon Nāanmın 'yer tɔɔrfu pɔ, bojūu ba sõon a nee ban põl'yõo a Kırısıto bar. ^{XIII} A le puor, ba ma bɔɔɔɔ na ıka ba yɔɔɔɔ pɔɔɔ tulo yie yɔɔɔɔ, a ba ı yie tuulfo tee ε, ti ba ın gagarı, na ba kɔıere nıbe 'yer 'yersı pɔ 'yere a le na ba see ıka ba 'yere ε. ^{XIV} A le jūu, n bɔɔɔɔ na ıka pɔokɔe na chene kpāen, ba kul sırbe, na ba dõo bibiir, na ba tõo ı pɔɔ mın kaara a ba yie, na ba ta kɔ a dõsoo sɔr ka wo

sõõ a si yuor ε. ^{XV} Bamüne lieb sire jaa turo a Satan puor.

^{XVI} Ala ι ποο nyā jaa na puoro tara yir dēme ka ba ι ποοκωε, wο kaara ba ti ta kο a pupuorbiir wōm ε. A pupuorbiir ba kaara ποοκωε bala tee na ba tara nire jaa, ka won kaa ba ε.

^{XVII} A nidiere bala na tōnō vīla, yι 'yōōnō ba, ti sōnō ba nι bonσι, bala le mōōlο a 'yer ti wile.

^{XVIII} Bojūu a Nāanmīn gān 'yer ιka, "Ta lū a nadar nee 'lο wa vara a chi ε." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 25:4*) A tōtōnō jaa seen na a wο sāyar. ^{XIX} Taa ire wa sōōrο nībō'yen 'yer won 'yer dōōl a nidiere ju ka bala ba ta ayi bu ata ε. ^{XX} A bala na ma maala a yeldebe, wiil ba a ba sōōnaa a nyōō niem, ka a ba taaba na che na joro dābāe.

^{XXI} N kpāana yι naa a Nāanmīn nι a Yesu Kīristo nι a malakasi bala won ir niem ιka, yι gu yι māe a kpāafu anyāna πο, na yι ta oor ε. Yι taa turo nibe nōnō ε.

^{XXII} Ta ποο ir nire ka wο ι nidiere ε, ta ποο a nibe bamüne yeldebe πο ε, gu fο māe.

^{XXIII} Ta nyuro kōō tee ε, ma nyū dāa bālāa a fο ποο baal jūu, a fον maa yaar ti ι baal ε.

^{XXIV} Nibe bamüne yeldebe gān chāa πο, na a dōō ba nie chen a 'yer tōōrfu jie, tiche ka bamüne yeldebe ma tu ba chen a be. ^{XXV} Le le a tōvīel amüne ma gān chāa πο, a ala gba na ba yι ε, kō tōō sōōl ε.

VI

^I Bala jaa na be a gbāgbaar tōmō πο, ba 'yōōnō a bala na tōō ba, ka nire kō tōō 'yer a Nāanmīn yuor 'yerdeer ε, nι a si wiilfu ε. ^{II} A gbāgbaar bala na tara a nibeere a ba ι Yesu turbo, ba ta vē ba 'yōōfu ε, ban 'mataa puoro jūu ε, ba ir nyāa 'yōō tōnō korο ba, bojūu ba puoro naa ka ba nō ba. Wile a anyāna na fο kpākpāana ba.

^{III} Ala ι nire wiil wiil yor na ba tu a si Soro Yesu Kīristo wiilfu ε, nι le a Nāanmīn 'yerbie na 'yer ε, ^{IV} a nibe nyā wile na wο māe, na waa bōō bon jaa ε. Wο ma chire na nι a 'yerbie, bojūu a nyentāan fika a wο tier sōō naa. A le vē naa ka wο tara nyuur na wο ma jeere, na wο ma tōō a wο taaba, na wο ma tara tier deer nι a wο taaba. ^V Na ba pāa ma chire taa nι tier sōōnsι. Baa bōō a yelmāe ε, na ba tier ιka a Nāanmīn puorfu ιn lefu yele le.

^{VI} Tiche Nāanmīn sər tufu ιn lefu bon, ala ι a ala fon tara seen fο naa. ^{VII} Bojūu saa waan bon jaa a wer nyā πο ε, na si kō le de bon jaa yin a wer πο ε. ^{VIII} A le jūu, ala ι si tara na bōdiir nι bōsursι, si vē ka a seen si. ^{IX} A bala na bōōrο ιka ba ι tara dēme, ma lon beer kaa chebaa πο, ka jol tier nι vōldebe ma tōō a nibe chiine sōōfu nι a wefu jie. ^X Bojūu libie nōfu ι naa yelbier jaa bōōrο nyur, ka a bamüne na bōōrο ιka ba le, ba tōōn jāan a yelmāe, na ba kpe wōm πο.

XI Tiche a fõu 'lo na i Nãanmın nıre, tɔɔ yi a anyãna a jaa pɔ, na fu turo yeltorsı, na fu i Nãanmın nıre, tara sɔɔfu na fu tara nõfu, na fu tara kãnyir, na fu i ni he le le le. XII Jeb a sɔɔfu jeer na fu nyɔɔ a nyevor na ba tara baarfɔ taa leɛ. 'Lo pɔ le a Nãanmın bɔɔl fu a daar 'lɔnɔ fon chiir a fu pɔɔ a nyɔɔ niem. XIII N kpãkpãana fu naa a Nãanmın nyã na kɔɔ a bonsı a jaa nyevor niem, ni a Yesu Kırısıto na 'yer a wɔ yelmãe na wɔ chiir a wɔ pɔɔ a nãa Pontius Pilate niem, XIV n kpãkpãana fu naa ıka fu bõɔ tara a Nãanmın nebinsı ka a ta tara deer, bu 'mabfu ε, ti tãn a sı Soro Yesu Kırısıto waa daar. XV 'Lo le a Nãanmın na waan a sɔɔ 'lo won 'yɔɔ. Nãanmın tee le seen dãnfɔ ni a kpẽɔ, na wɔ i a nãmıne ba jaa Nãa, ni a sorbo ba jaa Soro. XVI 'Lo tee le be ba kpire ε, na wɔ be chãa 'lo pɔ nıre na kũ tɔɔ gbɔr ε, a 'lo nıre na ba nyere ε, bu na tɔɔ nye wɔ ε. 'Lo le a 'yɔɔfu ni a kpẽɔ seen sɔɔ jaa. A i a le.

XVII A bala na i a taraa dẽme a põpãanyã, kpãa ba ıka ba ta wile ba mãe bu de a ba tıer 'yɔɔ a bõtarsı ala pɔ ε, tiche ba dıel Nãanmın nyã na kɔ sı a bõbɔɔ bɔɔsı a jaa a sı de chıle ni. XVIII Kpãa ba a ba tɔnɔ vıla na ba nõɔ a vıla tɔmɔ pɔ, na ba i yẽbɔɔnbɔ pɔnɔ a ba bonsı. XIX A le ban bine na nãbonsı guro ni a nıdaar, ka ba na nye a nyevor 'lo na i a

yelmãe nyevor.

XX A fõu Timoti, gu a ala ban de 'yɔɔ a fu nũu pɔ, na fu bar a 'yevor ni a nechure ala na ba tara par ε, ban bɔɔɔ a bõɔfu, XXI bamıne na kpãkpãana ni a yelsı anyãna, ba bar a sɔɔfu sɔr. Nãanmın wãefɔ wɔ be a fu sɛ.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SĒB KŪ A TIMOTI

^I Maa Pōol na ɪ a Yesu Kırısto nıtōnāa tu a Nāanmın bōfo pō, nı a nēe won tır kō sı a nyevor nyā na be a Yesu Kırısto 'yōo, ^{II} seere naa a gān nyā koro a fōo Timoti na ɪ a n binōnāa. Wāefo, nı nıbaal, nı nyā'maar na yı a Sāa Nāanmın nı a sı Soro Yesu Kırısto jie wō be a fō sē.

^{III} N ma puor a Nāanmın nyā un tōnō koro yāan nı a n tıer wō jaa nıtāa a le a n sākpāmune na dōo ɪ, n maa ĩn a fō yeke ε, naa ma tıer fō sōoro Nāanmın koro fō tāsōo nı mōtōo. ^{IV} N ma lieb tıer a fō nıbıkōo fon ŋma, naa bōoro ıka n nye fō ka a n pōo pel. ^V N lieb tıer a fō yelmāe sōofu, a 'lo a fō makōma Loısı nı a a fō ma Yunıı na dōo tara, le le n mı bōon ıka fō mı tara wō naa. ^{VI} A le jūu, n lieb tıer fō ıka fō mōo nıbir fire a Nāanmın kōfo 'lo na be a fō pō un dōo dōol fō a n nuur ka fō nye. ^{VII} Bojūu a Nāanmın Sıe won kō sı ba ɪ dābāe Sıe ε, tıche Sıe 'lo na kō sı kpēo ka sı tara nōfo, nı māe nyōofu.

^{VIII} Taa joro vā nı a sı Soro 'yer mōolfu ε, bu a maa ban pōo a die pō a wō jūu ε, tıche pōo ma a sı 'mataa dire a dōoye a Nāanmın 'yer nōo mōolfu pō, na fō dıel a Nāanmın kpēo. ^{IX} 'Lo le

faa sı na wō bōol sı ıka sı ɪ cheche, a ba ɪ a sı tōmō jūu le ε, tıche a wō bōfo nı a wō wāefu jūu le. Sı nyen a wāefu nyā a Yesu Kırısto 'yōo tıche ka a wer wa maal. ^X Tıche pōpāanyā, Nāanmın wiil sın a wāefu nyā tu a sı Fafaara Yesu Kırısto na wa a wer pō, na wō wa tōo kūu tı na wō de a 'yer nōo wiil sı a nyevor na ba tara baarfō ε. ^{XI} A 'yer nōo nyāna jūu le wō ır ma ıka n ɪ mōmōolo nı nıtōnāa nı wiwile. ^{XII} A anyāna jūu le n dire a dōoye, tıche vā ba kpe ma ε, bojūu n bōon a nıre 'lo un sōo naa bōon ıka won gu ma naa tı tān a bıbir 'lōnō nı a ala won de 'yōo a n nuur pō.

^{XIII} Nyōo a 'yer sō ala a le ne fon wō yı a n sē, a sōofu nı a nōfo ala na be a Yesu Kırısto 'yōo. ^{XIV} Gu a yelmāe 'lo a Nāanmın na de 'yōo a fō nuur pō nı a Nāanmın Sıe sōofu 'lo na be a sı 'yōo.

^{XV} Fō bōon naa ıka a bala ba jaa na be a Asıya tor man bar, Fıgelusı nı Hemogenusı gba mı pōo ba naa.

^{XVI} Nāanmın wō maal vıla kō a Onesıforusı nı a wō yır dēme, bojūu 'lo le ma 'yōonō ma ākpēo, vā ba kpe wō un be a pōofu die pō jūu ε. ^{XVII} Wō gba na wa wa a Worom, wō yō bō man nıbıje tı nye ma. ^{XVIII} A sı Soro wō sōo wō a wō nye maal vıla a 'yer tōorfō bıbir daar. Fōo māe bōon naa a le won sōo ma jā be a Efesus.

II

^I Fõõ na ı a n bie, pãa kpẽme a wãefo 'lo na be a Yesu Kırısıto 'yõõ. ^{II} A le fon wõ a n sã a nyõõ bala niem, de wiil a yelmãe dẽme mı nı na tõõ wiil a ba taaba. ^{III} A fõõ mı, põõ sı dire a dõõye nıtãa Yesu Kırısıto soja mãe. ^{IV} A soja 'lo na be a wõ tõmõ põ, ma bõõõõ naa ıka a wõ maalfõ a pele a 'lo na de wõ a tõmõ, maa le tõõõõ bere a bıbir jaa yelbõõrsı põ e. ^V Ala ı a bala na joro chıre taa bõõõõ na ıka ba dõõõ a ba taaba, ba ma jon tu a le ban wile. ^{VI} A kũõraa 'lo na ba joro yãan e, le ma de a bõdõõ. ^{VII} Tıer kaa a le ın 'yerẽ, bojũu a sı Soro na kũõ fõ naa a jaa par bõõfo.

^{VIII} Tıer a Yesu Kırısıto na ır a kũu põ, na yi a David bala põ. A anyãna le ı a maa 'yer nõõ mũõlfõ, ^{IX} a põ le n dire a dõõye, a ba wa lũ ma nı bõjõõrsı nıdẽer kaar. Tıche baa tõõ a Nãanmın 'yer lũ e. ^X A le jũu le so, ka nyõõ n mãe a bala a Nãanmın na ır jũu ka ba mı na nye a faafõ 'lo na be a Yesu Kırısıto 'yõõ nı a Nãanmın tıer.

^{XI} A 'yer na ı yelmãe nı nyã ıka, ala ı sın nı 'lo le 'mataa kpi, sın nı 'lo le na 'mataa tara a nyevõr. ^{XII} Ala ı sı nyõõõn sı mãe, sın nı 'lo le na 'mataa di a nãa. Ala ı sı chiir wõ naa, wõ mı na chiir sı naa. ^{XIII} Ala ı sın baa tara yelmãe e, tıche 'lo chene na tara yelmãe, bojũu wõ kõ tõõ chiir a wõ mãe e.

^{XIV} Mõõ nıbir tıere ba a anyãna, na fõ kpãana ba a

Nãanmın niem ıka, ba ta chıre taa nı a 'yerbie e. A ba maala vıla jaa e, tıche a ma sõõn a bala na chelẽ tıer. ^{XV} Mõõ na fõ de fõ mãe kũõ Nãanmın, an ı a 'lo mãe le pẽe fõ, na fõ ı tõtõõõ 'lo na ba joro vı e, na fõ wile a yelmãe 'yer na tor. ^{XVI} Bar a nechıre ala na ba tara par e, bojũu a le na jãn nıbe bar ka ba kõ le ı Nãanmın nıbe e. ^{XVII} A ba wiilfo na yõõn gbõõtor kaar. Hımınayas nı Filetusı mı põõ ba naa. ^{XVIII} Ba bar a yelmãe tı 'yer ıka kũu põ ır fõ po naa, na ba sõõn bamıne sõõfo. ^{XIX} Tıche Nãanmın 'yer par kparaa ara na, ka a sebie anyã seb a wõ põ, "A sı Soro bõõõn a bala jaa na ı a wõ nıbe." (A Sõrfõ Gãn 16:5) Na wõ le 'yer, "Vẽ ka a bala jaa na bõõõõ a sı Soro yuor, tõõ yı putuyele põ."

^{XX} A yir kpẽe põ, bõdimaal bomõ ma ben be, ka amıne ı selma, nı kpãana, tıche ka amıne mı ı daar nı yõõraa, ka amıne ı bõ'yõõõnsı, ka amıne ı babãma bomõ. ^{XXI} Ala ı nıre jaa na pẽen wõ mãe a bonsı anyã ın bõõõõõõ kaar, won kaara na bõdimaal bomõ na tara 'yõõõfo na wõ õõ wõ mãe tara tõõõ kũõ a yir sõõ, ka won tõõ de maal tõvıla jaa bõõõ.

^{XXII} Tõõ yı a põlbil ãgãn bõbõõõrsı põ, na fõ turo yel-torsı, na fõ tara sõõfo, nı nõõfo, nı nyã'maar, 'matãan a bala na puoro a sı Soro nı a nyã cheche. ^{XXIII} Tõr a jõl yele nı a nechıre na ba tara

par ε, bojūu a maa yaara ti waan jεer ε. ^{XXIV} A ba sεε ika a si Soro tōtōnō wo bōoro jεer ε, tiche wo maala vila korō nure jaa, na wo tōō wile, na wo tara kānyir. ^{XXV} A bala na chure, wiil ba jomm, amine Nāanmın na wa sōō naa ka ba lieb a ba tier, na ba wa bōō a yelmāe. ^{XXVI} Le le a ba tier na yuo a ba faa ba māe yin a Satan chebaa pō, a le won nyōor ba a ba ure a wo bōfo.

III

^I Tiche bōōn a yele nyāna ika a bıbir baaraa daar, dōoye na ben be. ^{II} Nıbe na nōn a ba māe, libinōnbō, māe 'mōofō, ba kō 'yōōnō nıbe ε, na ba kō wōnō a ba dōorbō toor ε, ka bon maa sεe ba ε, na ba kō i cheche ε. ^{III} Ba maa tara nure tier ε, ba maa vē kō nure ε, na ba sōōnō taa yoe, baa nyōoro ba māe ε, na ba 'yere 'yerbıkpāen, na ba chire yelvila. ^{IV} Ban ın gagarsı, na ba i jukpāen dēme, na ba bōoro yuor, ban nōn bōvıelsı gar ban nō Nāanmın, ^V ba maal ba māe Nāanmın puorbo kaar, ti chiir a wo kpēō. Ta gbεere ba ε.

^{VI} A ba pō le a bamıne ma fara kpiere a yie pō na ba yōoro bele a pōbō bala na ba bōō a ba tier gaa jie ε, ka a ba yeldebe dōl taa, ka a yeldebe jaa vōlaa ma nyōō ba. ^{VII} Ba ma jāna na bıbir jaa ti ba maa tōō bōō a yelmāe ε. ^{VIII} Nitāa le a Janıstı nı Jābırestı na ba sōō

a Mosesı ε, le mı le a nıbe banyāna mı tōr a yelmāe, baa tara tier vila ε, a sōofō yele jūu, ba ın faa. ^{IX} A ba yele kō chen tεer ε, a le an kaara a nıbe ayi banyāna. Nıre jaa na nyen a le ban jōl jā.

^X Fōō māe gba jaa nyen a n wiilfo bōō, le a n beraa na kaara, bon 'lō ın bōoro a n nyevor pō, a n sōofō, a n kānyir, a n nōfo le ın ara kpēō, ^{XI} a dōoye ın di, nı a le ban ge ma. Fōō māe bōōn naa a le na pōō ma a Antiok, nı a İkoniyum, nı a Lıstıra tēn pō, tiche ka a si Soro faa ma yin a jaa pō. ^{XII} Sıre jaa, a bala jaa na bōoro ika ba turo a Nāanmın sōr, na ba pele a Yesu Kırısıto pōō, na nyen gefō, ^{XIII} tiche a putudēme nı a bala na maal ba māe numın kaar, na kpēn sōōnaa pō, na ba we, ba bele naa ba taaba, ka ba kpe taa belfō pō. ^{XIV} Fōō 'lō, mōō nıbir nı a le fon jān na fı sōō de, bojūu fı bōōn a nıre 'lō sē fı fon jān, ^{XV} nı le a fı bıbile sōō jaa fon bōō a Nāanmın gān, na tōō sōō fı ka fı tara yē, nye faafō, fı fon sōō de a Yesu Kırısıto jūu. ^{XVI} A Nāanmın gāma a jaa yi naa a wo sē, na a sεe wiilfo, na a wile 'mabfo nı chōorfō, naa na wiil nıre ka wo i nıtor. ^{XVII} Le le a Nāanmın nıre na bōō na wo kpēme kō tōvıla jaa boro.

IV

^I N kpāana fı naa a Nāanmın niem nı a si Soro Yesu Kırısıto na wa tōor a kün nı a vōe 'yer, a wo

waa daar, ni a wo nāalōo. II Moolo a 'yer sōo jaa, ka sor yuon bu ka sor ba yuo ε, kpāana ba, na fo wile, na fo 'yōonō ba ākpāen, na fo tara kānyir wile ni. III Bojūu sōo waara ka nibe kō le chele a wiilfo ala na tor ε, tiche ka a ba tobo jōonō ba 'yeryor wōfo 'yōo, ka ba bōol wiwiilyoo lōotaar ka ba wile ba le ban bōoro. IV Ban pāa lieb puor 'yōo a yelmāe na ba chele a wiilfo ala na i jire. V Tiche fōo 'lo bōonō sō, na fo tara kānyir a fo dooye po, na fo moolo 'yere a Nāanmūn 'yer, na fo tō a le a Nāanmūn na bōoro.

VI Bojūu a n nyevor ni a tōmō a Nāanmūn na kō ma ben baaraa ka n kō yaar ti kpi ε. VII Maa jeb a jebvila, naa jo baar tun a le a Nāanmūn na bōoro, naa tara a soofu. VIII Pōpāanyā, a si Soro na i a yelmāe to tōoro bin naa a nyevor nāa jupil gun ma, won na kō ma a daar 'lōnō, maa tee ba le ε, tiche a bala jaa na nō a wo waa.

IX Mō wa a n sē fofoo jaa. X Bojūu Demas na nō a dūna wer jūu tōr ma naa ti chen a Tesalonika, ka a Kūristi mī chen Galatiya ka Titusi mī chen Dalmatiya. XI Luka tee le be a n sē. Yōbo Maaki ka yi 'mataa wa, bojūu wo tara na tōnō na won sōo ma a tōmō po. XII N tōn Tichukusi be a Efesus. XIII Fōo wa waara, de a fuuvee 'lo in bar be a Toroyas be a Kapusi sē ni a gāma na fo 'mataa den

a seer ala ban seb 'yōo a per gān po waan.

XIV Aleksanda na i a sākuro maal man deer, a si Soro na yab won a le won maal ma. XV Fōo mī, bōo a wo yeke sō, bojūu wo chire naa a le sin 'yere.

XVI A dōo 'lo n 'yer faa a n māe, nire jaa ba wa po ma ε, tiche ba jaa tōr man bar. Nāanmūn wo ta de a le yāan ba sāma ε. XVII Tiche a si Soro ara na gu ma na wo kō ma kpēo, ka a na tu a n 'yōo, ka a 'yerbir tōo mool, ka a bala na ba puor ε, wō naa. Le le a Nāanmūn faa ma a jukpēe nee po. XVIII A si Soro na faa man yin yelbier a jaa po, na wo chiin ma a wo saaju nāalōo po. 'Lo le so a tūr bībir ni bībir jaa. A i a le.

XIX Puor Pūrusila ni Akuila, ni a Onesiforusi yir dēme ba jaa. XX Erastus chene na be Korinti. Torofimusi an ooro ka n bar wo be Miletusi. XXI Mō ti na fo wa tiche ka ooro daar ta. Yubulus puoro fo naa ni Pudensi ni Linus ni Kilaudiya ni a yeer ba jaa.

XXII A si Soro wo be a fo sē, ka a wo wāefo be a yi jaa sē.

A PƆOL GĀN WUN SEB KŪ A TITUSI

I Maa PƆol na ɪ a Nāanmɪn tōtōnō nɪ Yesu Kɪrisito nɪtōnāa, Nāanmɪn ir man tō ɪka n tɪ sōs a wō nichel ɪrsɪ sɔɔfɔ ka ba bōɔ a yelmāe tɪ turo a le a Nāanmɪn na bɔɔɔ ɪka ba turo. II Ala le ɪ a nyevor na ba tara haarfɔ dōɔ bōɔn, a Nāanmɪn na ba nmaara jir ε, na tɪr a nεε kɔ sɪ a nyevor nyā ye le sere tɪ bon jaa wa piel. III A sōɔ 'lo na sεε na wa ta, Nāanmɪn vē naa ka a wō 'yer gā chāa pɔ, ka n 'yere a le a Nāanmɪn nyā na ɪ a sɪ Fafaara na de kɔ ma ɪka n 'yer. IV N sεere na a gān nyā kɔɔ a fōs Titusti na sɔɔ a Yesu jūu, fɔ ɪ naa a n bie. Wāefɔ nɪ nyā'maar na yi a Sāa Nāanmɪn nɪ sɪ Fafaara Yesu Kɪrisito jie, a be a fɔ sē.

V Le na so ka n bar fɔ a Kirete paal nɪ nyā, ɪka fɔ haar maal a ala na che ka a tor, tɪ na fɔ ir nɪbere a tēn ala nɪ tāa le ɪn dōɔ wiil fɔ. VI A nɪdiere wō ta ɪ nɪre 'lo nɪbe na nyere yelɔbe a wō 'yōɔ ε, wō ɪ pɔɔ bō'yen sɔɔ, na wō ɪ nɪre 'lo a wō bibiir na sɔɔ Nāanmɪn, na ba ta ɪ bigālsɪ nɪ bibawōnsɪ ε. VII A nɪdiere an ɪ Nāanmɪn tōmō le wō kaara jūu, wō ta ɪ tuor kɔ a nɪbe ε, wō ta ɪ nɪre suur na ire fɔfɔɔ ε, na wō mɪ ta ɪ dānburo ε, wō ta ɪ nɪre na jεere, bu bɔɔɔ libie na ba tu sɔr ε. VIII Wō ɪ nɪre 'lo

na diere sāanba, na wō nō vɪla maalfɔ, na wō ɪ nɪre 'lo na nyɔɔɔ wō māe, na wō ma ɪre a le na tor, na wō ɪ nɪcheche, tɪ kpāana wō māe. IX Wō nyɔɔ a yelmāe 'yer nyā tara kpēɔ nɪtāa le an wiil. Le le won tōɔ 'yōɔ a bamɪne ākpāen nɪ a yelmāe wiilfɔ tɪ den a bala na kperε.

X Bojūu a ba yɔɔ bala na ɪ a bawōnsɪ nɪ 'yer pɔrsɪ nɪ bēbelbe bala na yi a yɔɔmarba jie. XI A sεε naa ɪka fɔ nmaa ba sɔr, bojūu ba tu naa a ba bɔɔbe bēl yir gbulo nɪbe na ba wile yelɪ ala na ba sεε ɪka ba wile ε. XII A ba yē sɔɔ kōɔ gba dōɔ 'yer a ba 'yer, "Yɪn Kirete dēme ɪn jir nmarba. Yɪ kaara fɪka dōɔbe, koro dēme na bɔɔɔ bōdiir tεε." XIII A dāasɪe nyā ɪn sɪre, a le jūu, kpāa ba nɪbijɪe ka a ba sɔɔfɔ kpēme a yelmāe wiilfɔ pɔ, XIV ka ba ta chele a Juu nɪbe fuolsɪ nɪ a bala na bar a yelmāe ε. Ba tɔr a ba wiilfɔ. XV Bala jaa na tara pɔtɪvɪla, ye le jaa vɪla na kɔ ba, tɪche bala na tara pɔtɪdεer, na baa sɔɔ de ε, ye le jaa ɪn dεer a ba sē. Sɪre jaa le, a ba pɔtɪersɪ dεe naa. XVI Ba mɪ ɪka ba bōɔn Nāanmɪn tɪche a ba maalfɔ pɔ, ba tɔr wō naa. Ba ɪn nɪ'laarsɪ, bawōnsɪ na ba seen vɪla maalfɔ ε.

II

I Fōs Titusti, wile a nɪbe a le na ɪ a yelmāe wiilfɔ. II Wile a danyōn ka ba bal nɪbir, le na vē naa ka nɪbe 'yōɔnō ba na ba nyɔɔɔ ba

mãe, ka a ba soofu ni nõfu ni kãnyir tarfu chaar ku a nibe.

III Le mi le, wile a poonyõn ka ba joro Nãanmın dãbãe na ba ta i gagarsi e, bu de ba ju 'yõo dãa pɔ e, tiche ka ba wile a le na vila. IV Bala wa be a nitõ, ban tõon wile a poobil ni yẽ ka ba nõ a ba sirbe ni a ba bibiir, V ti nyooɔ ba mãe ni popel, ti i tõtõnbɔ a yir na ba maala vila, ti turo a ba sirbe nee, ka nire jaa ta nye yeldeer a ba Nãanmın 'yer pɔ e.

VI Le mi ni wu ju le, 'yõo a polbil ãkpãen ka ba nyooɔ ba mãe. VII Yele jaa pɔ, vẽ ka ba nye a fõõ mãe maal vila jãne. Vẽ ka ba nye a fu nibijie ni yelmãe a fu wiilfu pɔ, VIII a fu 'yer na tor jũu, fu yuor kõ tõo sõo e, ka a vi kpe a bala na kperẽ fu, bojũu baa nye 'yerdẽer jaa na 'yer a si 'yõo e.

IX Wiil a gbãgbaar ka ba turo a ba niberẽ nee yele jaa pɔ, na yi pel a ba puor na yi ta liere ba nee e. X Ba tara yelmãe yele jaa pɔ, na ba ta juro a ba puor e. Yin be ure a le, yele jaa yin maala, ban nye naa a si Nãanmın nyã na i a si yeldeer Fafaara 'yer nõmõ a ba sã.

XI Bojũu a Nãanmın wiil si naa a wu wãefu ka nire jaa na tõo nye faafu. XII A wile si naa ka si na tõo lieb puor 'yõo a ala Nãanmın na 'laar, bu vẽ ka a wer nyã volaa dib si e, ti kpiere ni mãe nyooofu ni yeltorsi ni yelmãe a duna wer nyã pɔ. XIII A le sin chene chele ka a wer

nyã pɔ, si chene na chele a bibir kpẽe 'lo a si Nãanmın ni a Yesu Kirisito na i a si Fafaara na lieb wa ni a wu kpẽo. XIV 'Lo le kpi a si jũu na wu da si faa si yin a putuyele nyã pɔ, na wu pɛe a si debe bar ka si i wu mãe nibe, ka vila maalfu i si volaa.

XV Wile a anyãna, na fu 'yõon ba ãkpãen ti kpãana ba nibijie. Ta vẽ ka nire jaa kaa fu pɔo e.

III

I Tier a Yesu turbo ika ba turo a ba niberẽ ni a kpãen dẽme nee ti turo a le jaa ban 'yer, na ba choor gu vila jaa maalfu. II Ba ta ma nmara taa poe e, tiche ba tara nyã'maar ni nire jaa na ba tiere taa yele. Ba siir ba mãe sire jaa ka nibe nye.

III Si mi dõo i jolo a ba kaar ni bawõnsi ka a Satan bel si ka a wer nyã bonsi a jaa ma ure si volaa, ka si lieb gbãgbaar, na si pãa kpiere ni ger ni nyuur, ka ba 'laar si, ka si mi 'laar 'laar taa. IV Tiche a sõo na wa ta, a si Fafaara Nãanmın maal vila ni a wu nõfu na wa wa, V wu faa si naa, a ba i a si yelviel sin maal jũu e, tiche a wu nıbaal jũu le. Wu faa si naa na wu pɛe si tu a doofu gbẽe ayi ka a wu Sıe maal si a si i nıpaalaa, VI a Sıe nyã le a Nãanmın tu a Yesu na i a si Fafaara 'yõo ku si. VII A le le, won ben maal si ka si tor a wu wãefu jũu, si in a wu bõdirbe, na si lob yãan bar guro ni a nyevor 'lo na ba tara baarfũ e. VIII Yelmãe 'yer

nɪ nyã, n bʊɔɔ naa ɪka fʊ do ara a yelsɪ anyãna pɔ wile nɪbijɛ, a len vɛ naa ka a bala na sɔɔ Nãanmɪn, de a ba sɔɔ nɪ a ba tɪɛr ɪɛ nɪ yelvielsɪ tɛɛ. A lɛ viɛlɛ naa tara tɔnɔ kɔ nɪɛ jaa.

^X Tɪche ta chele a jɔl chi-irfʊ nɪ lɛ a sãakpãmɪne na tu taa mana bɪ jɛɛɛ a nɛɛ 'lɔ ban bin a kɔro jaa ɛ, bojũu a anyãna ba tara tɔnɔ ɛ. ^X Kpãa nɪɛ 'lɔ na ooro gbɛbɔ'yen, 'lɔ wa tɔɔ, lɛ kpãa wɔ a gbɛɛ ayi sɔɔ. 'Lɔ lɛ wa tɔɔ, fʊ ir nũu tɪche wɔ bar. ^{XI} Fɔɔ mãɛ bɔɔn ɪka a nɪɛ nyã tɔ sɔɔ lɔ naa, wɔ mãɛ bɔɔn naa ɪka wɔ ɪn dɛɛɛ.

^{XII} N bʊɔɔ naa ɪka n tɔ Atɪmasɪ bɪ Tɪchɪkɪsɪ a fʊ sɛ, ãsɔɔ jaa na wa tɪ, mɔ tɪ na fʊ tuor ma a be a Nikopolis, bojũu be lɛ n bʊɔɔ ɪka n cheɲ a ɔɔr sɔɔ. ^{XIII} Mɔ na fʊ sɔɔ a 'yer tɔɔɔɔ Jenasɪ nɪ Apolosɪ ka ba ta faa bon jaa a sɔɔr pɔ ɛ. ^{XIV} Vɛ ka a sɪ nɪbe jãn vɪla maalfʊ ka ban tɔɔ maal a ala ban bʊɔɔ na ba ta ɪ nɪhayasɪ ɛ.

^{XV} Bala jaa na be ka a n sɛ, puoro fʊ naa. Puor a bala na nɔ sɪ a sɔɔfʊ jũu. A wãɛfʊ a be a yɪ jaa sɛ.

A PƆƆL GĀN WŪN SĒB KŪ A FILEMON

^I Maa PƆƆl ban pƆƆ die pƆ a Yesu Kirisito jūu ni Timoti na ɪ a si yebe, le seere koro a Filemon na ɪ a si badatuo na wƆ ɪ a si tɔtɔtɔ āsɔ, ^{II} na si mi seere koro Afiya na ɪ a si yepƆƆ, ni Archipus na ɪ a si soja āsɔ, ni a pupuorbiir bala na ma 'loɔ a fɔ yir puor. ^{III} Wāefɔ ni nyā'maar na yi a si Sāa Nāanmɪn ni a si Soro Yesu Kirisito sē, a be a fɔ sē.

^{IV} N ma puor Nāanmɪn yāan sɔɔ jaa, naa ma pɔɔ a fɔ yuor a n Nāanmɪn sɔɔrfɔ pƆ, ^V bojūu n wɔn a fɔ sɔɔfɔ fon tara a si Soro Yesu 'yɔɔ, ni a nɔfɔ fon tara ni a Nāanmɪn nibe ba jaa. ^{VI} N sɔɔɔ na Nāanmɪn ɪka fɔ mɔɔ nɪbir fɔs wa mana a sɔɔfɔ 'yer, na fɔ tara par bɔɔfɔ ni a yelviɛl ala sɪn tara a Kirisito 'yɔɔ. ^{VII} N yebe, a fɔ nɔfɔ vɛn ka n chile, na a 'yɔɔ ma ākpɛɔ, bojūu fɔ 'maan a Nāanmɪn nibe nyān.

^{VIII} A le jūu, ɪn naa tɔɔ che nyāa a Yesu 'yɔɔ gba naa kpāa fɔ ɪka fɔ tɔ a le an sɛɛ ɪka fɔ tɔ, ^{IX} tiche n sɔɔɔ fɔ naa a nɔfɔ jūu. Maa PƆƆl pāa ɪn danyɔɔ, naa ɪ nɪɛ ban pƆƆ die pƆ a Yesu Kirisito jūu. ^X N sɔɔɔ fɔ naa a Onɪsɪmɔsɪ na ɪ a maɔ bie, 'lo le lieb a n bie a sɔɔ 'lɔnɔ ban 'yɔɔ ma a bɔjɔrsɪ. ^{XI} A sɔɔ kɔɔ, waa dɔɔ tara

tɔnɔ kɔ fɔ ɛ, tiche pɔpāanyā wɔ tara na tɔnɔ kɔ a fɔs ni a maa.

^{XII} N tɔnɔ wɔ naa, wɔ ɪn a maa māɛ nyāa ɪka wɔ lieb wa a fɔ sē. ^{XIII} ɪn taa nɔn ɪka wɔ be a n sē na wɔ tɔ de a fɔ jie sɔnɔ ma ban 'yɔɔ ma a bɔjɔrsɪ a 'yer nɔɔ mɔɔlfɔ jūu, ^{XIV} tiche n ba bɔɔɔ ɪka n maal ye le jaa ka maa ba sɔɔɔ fɔ kaa ɛ, ka a vɪla jaa na yi a fɔ nyāa pɔ naa taa ɪ firfɔ ɛ. ^{XV} Amɪne sē, ala le tɔɔ so ka wɔ ŋmaa yi a fɔ sē a bālāa, tiche na won le wa be a fɔ sē jaa kpo kpo. ^{XVI} Pɔpāanyā waa le chɛnɛ ɪ gbāgbaa ɛ, tiche wɔ ɪn gar gbāgbaa, na wɔ ɪ yebe kɔ fɔ. Wɔ ɪn nɪɛ ɪn nɔ ka fɔ mɪ gba nɔ, won ɪ nɪɛ ni yebe a si Soro 'yɔɔ.

^{XVII} A le jūu, ala ɪ fɔ nye man ka n ɪ a fɔ tɔtɔtɔ sɔɔ, de wɔ nɪtāa a le fon taa sɔɔ de ma. ^{XVIII} Ala ɪ wɔ wa maal fon dɛɛɛ bu wɔ di fon sān, de pɔɔ a maa sān pɔ. ^{XIX} Maa PƆƆl le seere a ye le nyā ni a maa māɛ nūu. ɪn yab fɔ naa. N kɔ 'yer 'yer jaa ɪka a fɔs māɛ gba mɪ di man sān ɛ. ^{XX} ɔɔ, n yebe, vɛ ka n nye a tɔnɔ nyā yin a fɔ sē a si Soro 'yɔɔ, 'maa a n nyāa a Kirisito 'yɔɔ. ^{XXI} N bar tɪɛ a fɔ nɛɛ tufɔ jūu, naa seere koro fɔ bɔɔn ɪka fon maal gar a le ɪn sɔɔɔ fɔ ɪka fɔ maal.

^{XXII} Ye le bɔ'yen na che, chɔɔɔ sāan gaa jie bar ma. A yi Nāanmɪn sɔɔrfɔ jūu, n tɪɛ ɪka wɔn sɔɔ naa ka a nibe banyāna yuo ma a pɔɔfɔ die pɔ, ka n wa a yi sē.

XXIII Epafaras na ɪ a n tɔ
 sɔɔ ban 'mataa pɔɔ a die pɔ
 a Yesu Kɪrɪsɪto jũu, puoro fɔ
 naa. XXIV Ka Maaki mi ni
 Aristakus ni Demas ni Luka
 na ɪ a n taaba tɔtɔnbɔ, mi
 puoro fɔ naa.

XXV A si Soro Yesu Kɪrɪsɪto
 wãefɔ wɔ be a fɔ sɛ.

A HEBURU NIBE GÂN

I A sôo 'lo na dõo po, Nãanmın tun a wõ 'yer 'yerbe sê na wõ 'yer 'yer dëdëme kũ a sı sãamıne sõi yoo jaa pũ, II tıche a ber baaraa anyã 'lo, wõ 'yer 'yer kũ sı tun a wõ Bie won ir ka won ı a bonstı a jaa bödire. 'Lo 'yõo le wõ mı dõo tu maal a wer wõ jaa. III A Bie le ı a Nãanmın tur chãa, na wõ kaara a Nãanmın kaar jaa chõ, ka a wõ 'yer na tara kpëo le wõ tıen a bonstı a jaa taale. A le won wa pëe a yelbier baar, wõ don tı jãne a Tur Sõo nũsõo jie be a saaju. IV Le le wõ pãa gar a malakastı ba jaa, ka a yuor 'lo won nyë, mı gar a ba bon.

V Bojũu Nãanmın ba dõo 'yer kũ a malaka ãsõo jaa ıka, "Fõ ın a n Bie, dına n lıeb a fõ Sãa", (*Yiel Gãn 2:7*) bu 'yer go ıka, "In ı naa a wõ Sãa, ka wõ mı ı a n Bie"? (*2 Samuwel 7:14*) VI A nı mı go, a le won waara nı a wõ Bidadõo ka a wer pũ, wõ 'yer naa, "Vë ka a Nãanmın malakastı ba jaa gbur dumo puor wõ." (*Mosesı Gãma Na Tu Anũu 32:43*)

VII A malakastı 'lo, nitõ le a Nãanmın gãn 'yer a ba 'yer, "Nãanmın maal a malakastı sesebe kaar. Ba ın a wõ tõtõnbõ kaara fıka bũu 'lıraa kaar." (*Yiel Gãn 104:4*)

VIII Tıche, nitõ le a Nãanmın gãn mı 'yer a Bie

'yer, "Nãanmın, a fõ nãalõo na ben be bıbir nı bıbir jaa, ka a torfõ ı a fõ nãalõo dãgbal. IX Fõ nõn torfõ tı na fõ 'laar putuyele. A le jũu, Nãanmın na ı a fõ Nãanmın, 'moo fõ naa ka fõ do gar a fõ taaba ba jaa, a le won pur a popel kãa 'yõo fõ." (*Yiel Gãn 45:6, 7*) X A Nãanmın gãn le 'yer naa, "A pielfõ daar a fõo Soro, fõo le kpar a tõe par, ka a saaju wõ jaa ı a fõ nuur tõmõ. XI A jaa na wa sõo naa, tıche ka fõo 'lo be be, a jaa na wa koraa naa chıer fõbaa kaar. XII Fõn pilãa naa fıka fuu, naa lıeb fõor kaar. Tıche ka a fõo 'lo chene a le ne, ka a fõ yuomo ba tara baarfõ e." (*Yiel Gãn 102:25-27*)

XIII Malaka buor sõi le a Nãanmın dõo wa 'yer kũ ıka, "Jãne a n nũsõo jie, ka n wa de a fõ dõdëme ka ba ı a fõ gbëe dõolfõ jie"? (*Yiel Gãn 110:1*) XIV A ba ı a malakastı ba jaa ı naa a sıtõnstı a Nãanmın na ma ir tõ, ka ba wa sõnõ a bala na nyë a faafõ e?

II

I Sı böo chele sõi, a le jũu ka a bon 'lo sın wõ, ka sı taa sal lo e. II Bojũu ala ı a malakastı 'yer ban dõo 'yer ın yelmãe, ka a nıre 'lo jaa na jeb a 'yer bu tor a 'yer, ma nyen a toor toofõ 'lo na tor, III nımıne le a sın mı na ı chãe, ala ı sı kaa naa a faa kpëe nyã poro? A sı Soro le dõo nie 'yer a faafõ nyã 'yer, ka a bala na wõ naa pãa mı man jaa ne ne ne kũ sı. IV Nãanmın mı sõi naa

na wɔ de jãnsɪ, nɪ tɔfersɪ, nɪ nɛ'maa tɔdɛdɛme, nɪ a lɛ won kɔ sɪ a wɔ sɪɛ, na wɔ kɔ ʔsɔɔ jaa a lɛ na ɪ a wɔ bɔfɔ.

^V A ba ɪ a malakasɪ lɛ na so a wer 'lɔ na waara ɛ, a 'lɔ 'yer sɪn ben 'yere ɛ. ^{VI} Tɪche a jie ʔsɔɔ nɪre ʔsɔɔ mɪ 'yer naa, "Bo lɛ nɪre ɪ, ka fɔ tara a wɔ tɪɛr, bɪ nɪsaal bie mɪ ɪ ka fɔn tara a wɔ tɪɛr? ^{VII} Fɔɔ lɛ maal wɔ, a wɔ ɪ jaa pɔɔr ka a malakasɪ gar wɔ, fɔ den tɪr nɪ 'yɔɔfɔ kɔ wɔ. ^{VIII} Na fɔ de bonstɪ a jaa bin a wɔ gbɛɛ pɪlem." (*Yiel Gãn 8:4-6*) Nãanmɪn den bonstɪ a jaa kɔ wɔ, bon jaa ba be be ka waa tɔɔ wɔ ɛ. Tɪche a pɔpãanyã, saa nyɛ bonstɪ a jaa na siir ba mãɛ kɔ wɔ ɛ. ^{IX} Tɪche sɪ nyen a Yesu won vɛ ka wɔ ɪ jaa pɔɔr ka a malakasɪ gar wɔ, wɔ den tɪr nɪ 'yɔɔfɔ kɔ wɔ, bojũu wɔ din a kũu dɔɔyɛ, ka a Nãanmɪn wãɛfɔ vɛ a wɔ lɛm kũu kaa kɔ nɪre jaa.

^X Won waara nɪ dabil yɔɔ a wɔ tɪr pɔ, a sɛɛn kɔ Nãanmɪn, a 'lɔ na so bonstɪ a jaa, nɪ a 'lɔ 'yɔɔ bon jaa na tu be be, ka wɔ maal a ba nɪdɔɔn 'lɔ na faara ba ka wɔ ɪ cheche tu a wɔ dɔɔyɛ difɔ pɔ. ^{XI} Ka a nɪre 'lɔ na maala a nɪbe ka ba ɪre cheche, nɪ a bala mɪ na ɪ a cheche ɪ sãa bɔ'yen bibiir. A lɛ jũu, vã ba kɔɔ a Yesu won bɔɔlɔ ba yɛɛr ɛ, ^{XII} na wɔ 'yere, "In pɔr a fɔ yuor kɔ a n yɛɛr, naa yiel yiel pɛɛn fɔ a bala na duo puoro fɔ niem." (*Yiel Gãn 22:22*) ^{XIII} A nɪ mɪ go, "In dɪɛl a n Nãanmɪn." (*Isaiya 8:17*) Na wɔ lɛ 'yer go, "Maa nɪ nyã nɪ a bibiir

bala a Nãanmɪn na kɔ ma." (*Isaiya 8:18*)

^{XIV} A bibiir na tara a ʔgãn nɪ a jãt jũu, ba mɪ dɔɔn a Yesu ka wɔ ɪ a ba ʔsɔɔ, wɔ maal a lɛ, ka a wɔ kũu na tɔɔ sɔɔ a Satan nyã na tara a kũu kpɛɔ bar, ^{XV} na won faa a bala jaa bar ban dɔɔ, ka a kũu dãbãɛ maal ba a ba lɪɛb gbãgbaar. ^{XVI} Yelmãɛ jaa a ba ɪ a malakasɪ 'yɔɔ lɛ wɔ waan a sɔɔfɔ nyã ɛ, tɪche a Abraham yɔn 'yɔɔ lɛ. ^{XVII} Nɪtɔnɔ jũu lɛ so, ka a Nãanmɪn maal wɔ a wɔ nyetãan a wɔ yɛɛr. Ka a lɛ vɛ a wɔ ɪ nɪbaal kaara na wɔ ɪ a bɔɔrlo nɪkpɛɛ na tara yelmãɛ a Nãanmɪn tɔmɔ pɔ, na won tɔɔ de a wɔ mãɛ lon a bɔɔr ka a nɪbe yeldɛɛr baar. ^{XVIII} Bojũu a wɔ mãɛ mɪ din tuo a bɛɛr kaa pɔ, wɔ mɪ na tɔɔn sɔɔ a bala jaa a bɛɛr kaa na nyɔɔ.

III

^I A lɛ jũu, yɛɛr na ba tara chefɔ ɛ, na yɪ pɔɔ a saaju bɔɔlfɔ pɔ, yɪ yuo a yɪ tɪɛr kɔ a Yesu, a nɪtɔnãa nɪ a bɔɔrlo nɪkpɛɛ nyã 'yer sɪn 'yere. ^{II} Wɔ tara na yelmãɛ kɔ a 'lɔ na ir wɔ, nɪtãa lɛ a Mosesɪ mɪ na dɔɔ tara yelmãɛ a Nãanmɪn yir wɔ jaa pɔ. ^{III} Yesu nyen 'yɔɔfɔ na sɛɛ na wɔ gar a Mosesɪ, nɪtãa lɛ a nɪre 'lɔ na mɛ a yir na ma nyɛ a 'yɔɔfɔ gar a yir mãɛ. ^{IV} Bojũu a yir jaa, nɪre kɔɔ lɛ ma mɛ, tɪche Nãanmɪn lɛ mɛ a bonstɪ a jaa. ^V Mosesɪ dɔɔ ɪ a tɔtɔnɔ na tara yelmãɛ a Nãanmɪn yir wɔ jaa pɔ, na wɔ dire

a ala wɔn wa 'yer daar kɔ̃o dāasɛ. ^{VI} Tɪche a Kɪrɪsɪto na ɪ a Nāanmɪn Bie, wɔ tara na yelmāe nɪ a Nāanmɪn yir. Sɪn le ɪ a wɔ yir, ala ɪ sɪ nyɔɔn nyāa nɪ a tɪertɔfo 'lo sɪn bɔɔɔ nɪ a yuor.

^{VII} Le le a Nāanmɪn Sɪe dɔ̃o 'yer, "Dɪna ala ɪ fo wɔn a Nāanmɪn kɔkɔɔ, ^{VIII} yɪ taa ɪɛ wa kpɛme a yɪ nyāa nɪtāa le yɪn dɔ̃o chur wɔ ɛ, a sɔ̃o 'lo yɪn dɔ̃o beere wɔ kaara be a mɔgɔ̃o pɔ. ^{IX} Be le a yɪ sākpaɪmine beer ma kaa na ba mɔ̃n ma lɛɛɛ tɪ tān yuom lɪjaayi, na ba nye a le ɪn ɪ. ^X Ala le so ka n nyen a nɪbe bala suur naa 'yer, 'A ba tɪersɪ ma yɛyele naa. Baa bɔ̃o a n sɔɪ ɛ.' ^{XI} Le le, n nyen suur naa pɔ 'yer, 'Baa be jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ go ɛ.' "

(*Yiel Gān 95:7-11*)

^{XII} N yɛɛɛ, yɪ bɔ̃o gu yɪ māe ka āsɔɔ jaa taa tara yeldeer bu nyāa na ba sɔɔ de ɛ, na wɔ lɪɛb a wɔ māe yɪn a Nāanmɪn na ba kpire sɛ ɛ. ^{XIII} Tɪche yɪ 'yɔ̃ɔ̃nɔ̃ taa ākpāen bɪbir jaa, nɪtāa a bɪbir na chene ka ba bɔ̃ɔ̃ɔ a dɪna, ka yelbier taa bel āsɔɔ jaa ka wɔ kpɛme a wɔ nyāa ɛ. ^{XIV} Sɪ wa naa ka a sɪn nɪ a Kɪrɪsɪto na wa lɔ̃ɔ̃ pɔ, ala ɪ sɪ ban gber tɪ tān a baaraa, a le sɪn dɔ̃o bar tɪɛɛ, ^{XV} fɪka a le an ben 'yer, "Dɪna, yɪn wa wɔ a Nāanmɪn kɔkɔɔ, yɪ taa ɪɛ wa kpɛme a yɪ nyāa ɛ, nɪtāa le yɪn dɔ̃o chur wɔ ɛ." (*Yiel Gān 95:7, 8*)

^{XVI} Ba boo le dɔ̃o wɔ tɪ chɪɛ? A ba ɪ a bala Mosesɪ na dɔ̃o tara yɪn a lɪpɪtɪ tɛe

pɔ le ɛ? ^{XVII} Ba boo mɪ le a Nāanmɪn dɔ̃o nyen a suur a yuom lɪjaayi? A ba ɪ a bala na maal a dɛɛɛ ɛ, na ba lo kpi be a mɔgɔ̃o pɔ le ɛ? ^{XVIII} Ba boo mɪ le a Nāanmɪn pɔ 'yer ɪka ba kɔ kpe a wɔ pɛnfɔ jie ɛ, a ba ɪ a bala na dɔ̃o tɔɔ a wɔ nɛɛ tufɔ bar le ɛ? ^{XIX} Le le, sɪ nyen ban ba tɔ̃ɔ kpe ɛ, bojūu baa tara sɔɔfo ɛ.

IV

^I A le jūu, an ɪ a Nāanmɪn tɪɛ a wɔ nɛɛ a wɔ pɛnfɔ pɔ kpɛfo na chene be be, yɪ ɪ a sɪ bɔ̃ɔ̃nɔ̃ sɔ̃, ka a āsɔɔ jaa taa wa kpe faa ɛ. ^{II} Bojūu a sɪn mɪ, ba mɔɔl a 'yer nɔ̃ɔ kɔ sɪ, nɪtāa le ban dɔ̃o 'yer kɔ ba. Tɪche a 'yer ban dɔ̃o mɔɔl kɔ ba, ba tara tɔ̃nɔ̃ ɛ, bojūu a 'yer tɛɛ le ba wɔ, baa de sɔɔfo pɔɔ ɛ. ^{III} Pɔpāanyā, a sɪn bala na sɔɔ de kpɛn a pɛnfɔ nyā pɔ, nɪtāa le a Nāanmɪn na dɔ̃o 'yer, "N nyen suur naa pɔ 'yer, baa be jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ go ɛ." (*Yiel Gān 95:11*) Tɪche wɔ tɔ̃n a wɔ tɔ̃mɔ̃ baar yɪ a wer pielfɔ daar jaa. ^{IV} Bojūu a jie āsɔɔ wɔ 'yer naa a ber ayopɔi daar 'yer, "A ber ayopɔi daar, Nāanmɪn bar a wɔ tɔ̃mɔ̃ a jaa tɪ pɛn." (*A Pielfɔ Gān 2:2*) ^V A 'yerbie anyāna nɪ a jɪ pɔ, wɔ le 'yer naa, "Baa be jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ ɛ."

^{VI} Sɔɔ chene na yuo ka bamine na kpe a pɛnfɔ nyā pɔ, ka a bala ban de nie mɔɔl a 'yer nɔ̃ɔ nyā kɔ, ba tɔ̃ɔ kpe ɛ, bojūu bawɔnsɪ le ba ɪ. ^{VII} A

le jūu, Nāanmūn le ir bībir āsōo na wō bōolo wō dūna, a kor lēēē tiche a wō le wa tu a Nāa David 'yōō 'yer a le ne won dōō 'yer, "Dūna yūn wa wō a Nāanmūn kōkōr, yū taa ure wa kpēme a yū nyān ε."

(Yiel Gān 95:7-8) VIII Bojūu ala ı a Josua dōō tōōn a nibe kpēn a pēnfō nyā pō, Nāanmūn kō naa le 'yer bībir āsōo 'yer go ε. 1 IX A ber Ayopōi 'Lo Pēnfō chene na be be kō a Nāanmūn nibe.

X Bojūu nire jaa na wa kpe a Nāanmūn pēnfō nyā pō, wō mī ma pēn naa a wō mǎe tōmō pō, nūtaa le a Nāanmūn mǎe na pēn a wō tōmō pō.

XI A le jūu, yū ı a sū mōōō ıka sū kpe a pēnfō nyā pō, ka nire āsōo jaa taa ı bawōno a ba kaar na wō bār lo ε.

XII Bojūu Nāanmūn 'yer ın bōnıbir, na wō ma pılpıle, na wō dire gar sōbōraa. Wō ma ŋmaan jaa kpe tı gbem a sıe, na wō 'mar a kōōr, na wō wel a choofō jıir tı tǎn a kōōr kǎa pō. Wō ma tōōr tıer nı befōsı a jaa na be nire nyāa pō 'yer. XIII Bon jaa ba be ka a bōmaalsı pō naa sōol a Nāanmūn niem ε. Bon jaa ba pōō ε, a jaa dıel a wō niem. 'Lo le sūn wa man a yele a jaa kō.

XIV A le jūu, sūn ben tara a bōōrlo nıkpēē na gar a bōōrlo nıberε ba jaa a wō do a be a saaju, Yesu na ı

a Nāanmūn Bie, yū ı a sū ba gber a sū sōōfō nyā sūn sōō pō. XV Bojūu, saa tara a bōōrlo nıkpēē 'lo na kō tōō kaa a sū balfō ε, tiche sū tara na a 'lo mı a bēer kaa bōōr bōōr na dōō nyōō a sūn mı kaar, tiche waa ı yelbier ε. XVI Yū ı a sū daa yı a wō wǎefō nāa dakōō par nı nyāa, na sū tı de a wō nıbaal na sū nye wǎefō, ka a sōō sı a sōō 'lo an wa wōnō sı.

V

I A Juu nibe bōōrlo nıkpēē, ba ma kǎan ir wō a nibe pō, na ba ir wō a wō ma ara kō ba nı a Nāanmūn sǎlsōō, na wō ma de a ba kofōsı nı a ba bōōrlo bonstı loro nı a ba yeldebe bōōr. II Wō ma tōōn 'mōōn a bala na ba bōō ε, tı chiine a jiyuo, bojūu a 'lo mǎe mı ba tara kpēō ε. III A anyāna jūu le so a wō ma de nie lo a wō mǎe tulfō bōōr baar, tı pǎa 'matāan a nibe ba jaa yeldebe bōōr.

IV Nire jaa maa bōn kaa ir a 'yōōfō nyāna kō a wō mǎe ε, Nāanmūn le ma bōol wō, nūtaa le won dōō bōol a Aaron. V Le mı le, a Kırısıto ba de a 'yōōfō nyā kō a wō mǎe ε, na wō wa lıeb a bōōrlo nıkpēē ε. Tiche Nāanmūn mı le 'yer kō wō, "Fōō le ı a n Bie, dūna n lıeb a fō Sāa."

(Yiel Gān 2:7) VI A le 'yer a jie āsōo go, "Fōō le a bōōrlo kpo kpo,

1 IV:VIII 4:8 A Josua nyāna le dōō de a Isural nibe nie ka ba chen a Kanaan tēe pō, a Mosesı na wō kpi, a tēe nyā le a Nāanmūn dōō tıur a nee kō ba. (A Tōmō 7:45; nı Josua 1:1-9) 2 V:VI 5:6 A Melkijedek dōō ı a Nāanmūn bōōr loro. 'Lo le kō a Abraham a paanōō nı a dāa na wō sōōr Nāanmūn ıka wō sōō a Abraham. Abraham mı kōn a Melkijedek kofōsı. (A Pıelfō Gān 14:17-20, nı Heburu Gān 7:1-10)

nutāa a Melkijedek kaar." 2
(Yiel Gān 110:4)

VII A le daar a Yesu na be ka a tēe pɔ, wɔ den sɔɔrfɔ sɔɔr Nāanmɪn kōn nɪbikōɔ kɔ a Nāanmɪn nyā na tōɔ faa wɔ a kūu pɔ, ka a Nāanmɪn wō a wɔ sɔɔrfɔ, bojūu wɔ den 'yōɔfɔ siir a wɔ māe. VIII Wɔ gba na ɪ a bie, wɔ jān nɛɛ tufɔ yi a wɔ wōm pɔ. IX Wɔn wa maal a le an sɛɛ ɪka wɔ maal baar, wɔ lɛb a faafɔ sɔɔ kɔ a bala jaa na sɔɔ tu a wɔ nɛɛ. X Nāanmɪn le ir wɔ a wɔ ɪ a bɔɔrlo nɪkpɛɛ a Melkijedek kaar.

XI Sɪ tara na yɔɔ naa 'yer tun a yelee anyāna pɔ, tɪche ka a par wiilfɔ kpɛmɛ, bojūu a yɪ bōɔfɔ ba tal tɛɛr ɛ. XII Yelmāe, a sɛɛ naa a sōɔ nyāna pɔ, ka yɪn taa ɪ wiwilbe, tɪ yɪ chene bɔɔrɔ nɪre ɪka wɔ wiil yɪ a Nāanmɪn 'yerbidōɔ ala go. Bɪr le yɪ chene bɔɔrɔ, yaa ta saa difɔ ɛ. XIII ɪsɔɔ jaa na chene 'yene bɪr, wɔ chene na ɪ bipɪla. A wɔ yē ba tal tɛɛr a won tōɔ bōɔ a yeltɔrɪ ban wile par ɛ. XIV Tɪche nɪberɛ bon le saa, bala 'lɔ din nyɛ ka a mɪl ba, ka ba bōɔ vɪla nɪ dɛɛr.

VI

I A le jūu, yɪ ɪ a sɪ bar a Kɪrɪsɪtɔ 'yer pielfɔ yelee, tɪ chiine niem liere nɪberɛ. Yɪ ta le vē ka sɪ pɔrɔ a tɪer lɛbɔfɔ yuor go ɛ, nɪ tōdɛɛr jaa bɔrɔ na chiine kūu pɔ ɛ, nɪ le an sɛɛ ɪka fɔ tara a Nāanmɪn sɔɔfɔ, II nɪ a Nāanmɪn kōɔ sofɔ wiilfɔ, nɪ nuur dɔɔlfɔ yelee, nɪ kūu pɔ

irfɔ nɪ a 'yer tɔɔrfɔ yelee. III Ala ɪ Nāanmɪn sɔɔ naa, sɪn ɪn a le.

IV An ɪn tuo kɔ a bala na dōɔ nyɛ a chāa, a bala na lem a saaju kɔfɔ kaa, na ba 'mataa pōn a Nāanmɪn Sɪɛ, V a bala na lem a Nāanmɪn 'yer vɪla kaa, nɪ a kpɛɔ 'lɔ na waara a baaraa daar. VI Ala ɪ ba faan lo, an ɪn tuo ka ba le waan ba a ba wa nyɛ tɪer lɛbɔfɔ, bojūu a ba bɔrfɔ le kpara naa a Nāanmɪn Bie a daa ju go, na ba le 'yōɔ ka a nɪyɔɔ le wuolo wɔ.

VII A le a tēe na ma nyū a sabie kōɔ na ma loro na wɔ bul a bonɪ ala na tara tōnō kɔ a bala na kɔ, ma nyɛn a Nāanmɪn sōɔfɔ. VIII Tɪche a tēe 'lɔ na ma bul a gɔɔr nɪ a mɔ-ur, waa tara tōnō ɛ, tɪ na wɔ be pɔ 'yōɔfɔ pɔ. A baarfɔ daar būu le na di wɔ.

IX Sɪ gban 'yere a anyāna, barmɪne, sɪ bar tɪer a yɪ jie, na sɪ bōɔn yɪn tara bōsōn, bōsōn ala na lōɔn a faafɔ. X Nāanmɪn ba ɪ nɪbur bur ɛ. Wɔ kō ɪin a yɪ tōmō nɪ a yɪ nōfɔ yɪn wiil kɔ wɔ ɛ, na yɪ sōɔ a wɔ nɪbe tɪ chene sōnō ba. XI Sɪ bɔɔrɔ naa ɪka a yɪ āsɔɔ jaa wɔ mōɔ nɪbir maala a le nɛ tɪ tān a baaraa, na yɪ kō baala a yɪ tɪertɔ jie ɛ. XII Saa bɔɔrɔ ɪka yɪ ɪ koro dēme ɛ, tɪche yɪ tɔɔrɔ a bala na tu a sɔɔfɔ pɔ tara kānyir nyɛn a bonɪ ala a Nāanmɪn na tɪr a nɛɛ.

XIII Le a Nāanmɪn na tɪre a nɛɛ kɔrɔ a Abraham, nɪre jaa na ba be be gar wɔ a won pɔn jūu, wɔ pɔn naa a wɔ māe, XIV na wɔ 'yere,

“Yelmãε jaa λε, un sōw fo naa, naa v̄ε ka a fo bal par paal.” (A Pielfo Gãn 22:17) ^{XV} Λε λε a Abraham tara a kãnyir na wō chel l̄εεε wa de a λε a Nãanm̄un na tur a n̄εε kō wō.

^{XVI} N̄ure ma den a n̄ure 'lō na gar wō yuor p̄on, ka a λε won ma tur a n̄εε ι yelmãε, ka a w̄l̄ew̄l̄ε maa λε be be go ε. ^{XVII} Bojūu Nãanm̄un b̄ōōo naa ιka wō maal a wō befō 'lō na ba liere ε, ka a chaar kō a bala na wa de a ala won tur a n̄εε. Wō tur n̄εε ιka won maal a λε. ^{XVIII} Nãanm̄un maal a n̄itō ιka, a bon̄s̄i ayi anyã na ba t̄ōon̄ō liere ε, Nãanm̄un m̄i kō t̄ōo ηmaa jire ε, ka a s̄in bala na jo ti nyōō a t̄iertōfo nyã won kō s̄i a p̄ōo taale, ka a na 'yōō s̄i ãkp̄aen. ^{XIX} A t̄iertōfo nyã λε s̄i tara, naa ι a n̄ebikur na ma lū a s̄i s̄ie a wō ch̄um ba d̄ōon̄ō ε. Wō p̄on k̄pe be a diniem a f̄obaa 'lō ban lū var puor. ^{XX} Be λε a Yesu de nie chen a s̄i 'yōō, wō k̄pe naa a s̄i 'yōō. Wō ι naa a b̄ōorlo n̄ikp̄εε k̄po k̄po n̄itãa a Melkijedek kaar. 3

VII

^I A Melkijedek nyã λε d̄ōo ι a Salem nãa n̄i a Nãanm̄un na do gar a saaju b̄ōorloro. 'Lō λε tuor a Abraham na wō 'yer nevila 'yōō wō, a λε won d̄ōo jeb a nãm̄une bala t̄ōo ti liεb waara. ^{II} Ka a Abraham ir a bon̄s̄i ala won waara n̄i a jaa p̄o pie, b̄ō'yen kō wō. A wō yod̄ōo par n̄i nyã, torfō

nãa, a n̄i m̄i, Salem nãa, a par λε, nyã'maar nãa. ^{III} Waa tara sãa ε, bu ma ε, n̄ure jaa ba b̄ōō a wō d̄ōofō daar ε, bu b̄ōō a wō bal par ε, bu a wō k̄ūu daar ε. Wō kaara naa a Nãanm̄un Bie kaar, na wō ι a b̄ōorlo k̄po k̄po.

^{IV} Ȳi t̄ier kaa a λε won berma jã. A s̄i sãakpã Abraham gba m̄i d̄ōo kō wō a bon̄s̄i ala won fa p̄o pie jaa p̄o b̄ō'yen. ^V P̄öp̄anyã, a Moses̄i n̄εε won d̄ōo bin 'yer naa ιka, a Levi bal par p̄o λε a b̄ōorloro na ma yi, 'lō λε na ma de a pie jaa p̄o b̄ō'yen yin a Is̄iral n̄ibe ba jaa s̄ε, a wō mãε yeer s̄ε, a ba yeer gba m̄i na ι a Abraham bal n̄ibe s̄ε. ^{VI} T̄iche a daba nyã baa gba b̄ier a wō ti yi a Levi bal par p̄o ε, t̄iche wō den a pie p̄o b̄ō'yen yi a Abraham s̄ε, na wō 'yer nevila 'yōō a 'lō a Nãanm̄un na d̄ōo tur a n̄εer kō. ^{VII} Baal ba be be ε, ιka a n̄ure 'lō na berme 'yer nevila 'yōō a 'lō na ba jã bon ε. ^{VIII} A yele ãs̄ōo n̄i nyã ιka, a bala na k̄pire λε ma de a pie p̄o jaa b̄ō'yen, t̄iche a s̄or ãs̄ōo p̄o, a Melkijedek 'lō na ba k̄pire ε, de naa. ^{IX} Is̄ōo gba m̄i na 'yer ιka, a Levi n̄ure na ma de a pie jaa p̄o b̄ō'yen, ba yab a pie jaa p̄o b̄ō'yen tu a Abraham s̄ε, ^X bojūu a λε a Melkijedek na d̄ōo tuor a Abraham, a Levi chene na be a wō sãakpã p̄ōom.

^{XI} Ala ι a Levi bal n̄ure, a b̄ōorlo t̄ōm̄ō ma ta v̄en ka wō

3 VI:XX 6:20 A Melkijedek d̄ōo ι a Nãanm̄un b̄ōor loro. 'Lō λε kō a Abraham a paan̄ōo n̄i a d̄ãa na wō s̄ōor Nãanm̄un ιka wō s̄ōo a Abraham. Abraham m̄i kon a Melkijedek k̄ofost. (A Pielfo Gãn 14:17-20, n̄i Heburu Gãn 7:1-10)

tor jaa dē dē, a nebināa 'lo ban kō a nibe, bo le so ka ba le bōro a bōrlo āsō ūka wō wa, na wō kaara a Melkijedek kaar na waa ı a Aaron kaar ε? ^{XII} Bojūu bala wa lier a bōrlo, ba mi ma lier a nebināa. ^{XIII} A 'lo ban 'yere na so a yeke anyāna, wō in bal yuo, ka nire āsō jaa ba yi a bala nyāna pō na wō ti tō tōmō be a bōr lofō jie ε. ^{XIV} Bojūu nire jaa bōon naa ūka a si Soro in a Juda bal nire, ka a bala nyā pō, Mosesi mi ba pōr a yuor ūka nire na yin a bala nyā pō ti ı a bōrlo ε. ^{XV} Ka a le sin 'yer gba gān chāa pō, ūka ala ı a bōrlo āsō na kaara a Melkijedek kaar wa wa naa, ^{XVI} a 'lo na wa ı a bōrlo 'lo na ba tu a le a nebināa na 'yer tun a wō sāakpā loor ε, tiche a tun a le a kpēō 'lo na yi a nyevor na ba tara sōfō pō. ^{XVII} Bojūu a seb ūka, “Fōō le ı a bōrlo kpo kpo na ba tara tēfō ε, nitāa a Melkijedek.” (*Yiel Gān 110:4*)

^{XVIII} Ba tōon a kōro binfolan bar, bojūu wō bal naa na waa ı bōjoraa go ε. ^{XIX} Bojūu a nebināa nyā maa tōo maal bon ka wō tor jaa dē dē ε, ka a tierto yuo na ı gar wō wa, na wō vē ka si tōo gbōr Nāanmın.

^{XX} A Nāanmın netraa dōo be be, bamine lieb a bōrlo bō ka a netraa ba pō ε, ^{XXI} tiche 'lo lieb a bōrlo ka a netraa pō, a le a Nāanmın na 'yer kō wō, “A si Soro pōn 'yer, na wō kō wa puur a kōo bar

jaa ε. Fōō le ı a bōrlo kpo kpo.” (*Yiel Gān 110:4*) ^{XXII} A pō binfol nyāna jūu, Yesu le wō de bin a neka wō ı a netraa na gar.

^{XXIII} A kōro a bōrlo bō bala ma dōo ı yōo, bojūu kūu maa sōo ka ba be be a tōmō pō kor ε. ^{XXIV} Tiche a Yesu 'lo na ben be jaa kpo kpo, a wō bōrlo tōmō ba tara lierfō ε. ^{XXV} A le jūu, wō ma tōon faa a bala na tu a wō jie waara a Nāanmın sē. Bojūu wō ma ben be sōo jaa 'maala a Nāanmın korō ba.

^{XXVI} A bōrlo nıkpēe nyāna le bōo a le sin bōro, wō in cheche, waa tara chefō ε, waa bōro yeldēer ε, na wō oo wō māe yin yelbe-ıbe pō, na wō do gar a saaju. ^{XXVII} Waa kaara fika a bōrlo nıbere banyā ε, naa ba le sēe ūka wō loro a bōro a bibie a jaa ε, na won ma de nie lo a wō māe tulo bōro, ti pāa mi lo a nibe mi bon ε. Wō māe le sōo na wō lieb a bōrlo dōo lo a ba yeldebe bōro a dēdēe daa ka a baar. ^{XXVIII} Bojūu a nebināa le ma ı a bōrlo nıbere, ka ba ı nibe na bal, tiche a pōfō nyā na tu a nebināa puor wa, a Bie le Nāanmın ı, 'lo le maal a le jaa a Nāanmın na bōro ūka wō maal.

VIII

^I A 'yere sin 'yere ni nyā, sin tara na a bōrlo nıkpēe nyā na jāne be a saaju kpēo wō jaa sōo nūsōo jie. ^{II} Be le wō tōnō a dinie sōo na ı a yelmāe Nāanmın puorfō yir a si Soro māe na maal, a ba

ı a gān yir 'lo a nure na maal a wō nūu ε.

III Bōorlo nukpēε jaa ba ma ir wō naa ka wō ma diere a kōfosı nı a bōorlo bonı lora nı a bōor, ala le so ka a nyā mı na de bon kōo lon a bōor. IV Ala ı wō ta ben ka a tēe pō, wō kō naa ta ı bōorloro ε, bojūu nıbe den nie be ka, na ba ma diere a kōfosı turo nı a le a nebināa na man. V Ban tōnō a Nāanmın puorfō yir cheche nyā pō na ı a 'lo na be a saaju gāagiel ban tōor maal. A anyāna jūu le so ka a Nāanmın kpākpāana a Mosesı a le wōn dōo bōoro ıka wō maal a gān yir, na wō 'yer, "Kaara sō, na fō maal wō a le ne nı wō ju ın wiil fō be a tōo ju." (A Yifō Gān 25:40) VI Tıche a tōmō 'lo a Yesu na nyε, gar a ba bon jaa bamm na ı a netıraa 'ma'maala na gar a bōkoraa, bojūu a nebin paalaa na ı gar pō le wō maal.

VII Bojūu ala ı a netır koraa 'lo ba dōo tara chefo ε, jie kō naa be be a ba le bōoro bōyuo ε. VIII Tıche Nāanmın nyen a le a nıbe na 'mab, na wō 'yer, nıtō le a sı Soro 'yer, "Bıbir kōo na wa vıe naa, ka n tur netır paalaa bin kō a Isral yir dēme nı a Juda yir dēme. IX A kō le nyetāan a neε 'lo ın dōo tur kō a ba sāakpāmıne a daar 'lōnō ın nyoo ba a nūu tōo yin a İjipitı tēe pō ε. Nıtō le a sı Soro 'yer, bojūu baa soo ara a le ın tur a neε kō ba ε, ka n mı lieb puor 'yōo ba.

X A anyāna le ı a netıraa ın na tur kō a Isral yir dēme, a bıbir 'lo wa vıe baar. Le le a sı Soro 'yer. In de naa a n neer 'yōo a ba tıersı pō, na n seb dōol a ba nyān ju. Ka n ı a ba Nāanmın, ka ba mı ı a n nıbe. XI Nıre jaa kō le wiil a wō tō soo ε, bı ka nıre 'yer kō a wō yebe ıka, 'Bōo a sı Soro ε.' Bojūu ba jaa na bōo ma naa, yı a bil pō tı tān a bere pō. XII In vën a ba putuyele bar. N kō le tıer a ba yeldebe jaa go ε." (Jeremiya 31:31-34)

XIII Nāanmın na bōolo a netıraa anyāna bōpaalaa, wō maal a 'lo na de nie ka wō ı bōjoolaa, ka bon mı na jool, wō maa yaara tı kpi ε.

IX

I Faa nyε, a netır dōo 'lo tara na a puorfō chirı nı a jicheche 'lo ban dōo maal ka a tēe pō. II A gān yir nyā ban dōo maal baar, a di yēyē pō le ba bin a fātınsı dōolfo jie nı a tēbol 'lo ju ban ma dōol a paanōcheche ala. A jie nyā le ba bōolo, Jicheche. III A dinie soo ban lū a fōbaa var, ba bōolo naa a be, Cheche wō jaa Cheche Jie. IV Be le a bōor lofo jie be na ı selma a ba ma chonō a tāt nyūu vıla ala nı a netıraa daka ban maal tı waar selma pōo. A daka nyāna pō le a selma dulo ban 'yōo a maana nı a Aaron dāgbal 'lo na dōo 'mōr a puul nı a kōsır pērsı ala ban dōo seb a nebināa

4 IX:IV 9:4 A manna anyāna ın bōdiir a Nāanmın na dōo kō a Isral nıbe be a mōgōo pō ka ba di. (A Yifō Gān 16:4-36, nı jooñ 6:31, 49)

'yōō. ⁴ V A daka nyā ju le ba maal a malakası bala na wile a Nāanmın tır ka ba ara kō a malakası bala ban bōōō a cherubim, ka ba ger pōō a faafō bōōr lofō jie. Tıche sı kō tōō man a yelsı anyāna tu tu taa a pōpāanyā ε.

^{VI} Le a yelsı anyāna ban wa chōōr a nitō baar, a bōōrlorbo pāa ma kpıere na a di yēyē sōō pō, bıbir jaa tōnō a ba tōmō. ^{VII} Tıche a bōōrlo nıkpēε 'lo tee le ma kpe a dinie sōō gbebō'yen yuon jaa, wō maa faa dōō jāi ε. Ala le wō ma kpēn a be tı lon a wō māε bōōr, nı a nıbe mı yeldebe ban ba bōōn ε, tı faa tul maal bōōr. ^{VIII} Nāanmın sıε wiil a anyāna ıka, a sōr na kpıere a jıcheche 'Lo Wō Jaa Cheche Jie chene na ba yuo ε, a gān yir koro na chene ara jūu. ^{IX} A anyāna dōō wile a dına sōō, naa wile ıka a kofosı nı a bōōrlo bonsı ala ban ma lon a bōōr, maa tōō vē ka a 'lo na wa a puorfō jie tıer chaar ε. ^X A ı naa bōōdiir tee yele, nı nyūfō yele, nı bōpēersı yelsı, ala le ba mōō nıbir maala tı tān a yelpaalaa na her.

^{XI} Le a Yesu Kırısto na wa a bōōrlo nıkpēε nyā kaar, nı a yelsōn ala na de nie be ka, wō kpēn tu a jıkpēε nı a puorfō yir 'lo na ı cheche an ba ı nıre nūu le maal ε, ka sı 'yer ıka waa pōō a bōmıersı pō ε. ^{XII} Waa de bōō bu narbil jāi ε, tıche wō kpe naa a jıcheche Wō Jaa Cheche nyā pō, gbebō'yen kō nıre jaa nı a wō māε jāi, a sı tōō nye a faafō a kpo kpo.

^{XIII} A bōōr jāi nı a nadai jāi nı a nasarbil tāpıel ban ma ōō mır a bala na sōō, ka a ba āgāma yi ı bōsōn. ^{XIV} Nımine pāa le, a Yesu Kırısto jāi a 'lo na tu a Nāanmın sıε na ı nyevōr, a wō māε na ba tara chefō ε, lon bōōr kō a Nāanmın na wō pēε a sı tıer nı tōmō jaa na chiine nı sı kūu pō, ka sın tōō tōnō kōō a Nāanmın vōr.

^{XV} Bojūu a anyāna le vē ka a Yesu Kırısto ı a netır paalaa 'ma'maala, ka a bala a Nāanmın na bōōl, na nye a bōsōn ala na ba tara baarfō ε. Pōpāanyā wō kpi naa na wō faa ba yin a yeldebe ala ban dōō maal a netır koraa 'lo pō.

^{XVI} Nıre wa tır neε ıka 'lo wa kpi baar, a kūu le wō ma wa kpi, ka a le won 'yer pāa yi chāa pō, ^{XVII} bojūu ala ı fō tır neε ıka fōō wa kpi baar. Fōō wa chene a ba ı yele ε, tıche fōn wa kpi baar le a pāa ı yele. ^{XVIII} A anyāna jūu le so gba, ka a netır dōō 'lo maa ı bon jaa ka a jāi ba pōō ε. ^{XIX} Le a Mosesı na wa man a nebināa 'yer kō a nıbe ba jaa baar, wō den a nelpōō jāi na wō de kōō 'yōō, na wō de per kōōl jie na wō vōō urbanyūu na wō tun mır a gān pilāa 'lo nı a nıbe ba jaa. ^{XX} Tı na wō 'yer, "A anyāna le ı a netıraa jāi, a Nāanmın na kpākpāana yı ıka yı turo." (A Yıfō Gān 24:8) ^{XXI} Le nı ju mı le wō de a jāi mır a gān puorfō yir nı a bonsı a jaa ban ma de maala nı a be. ^{XXII} Yelmāε

jaa a nebināa 'yer ūka, ba ma de a jāi mul a bonst a jaa. Ka jāi ba wa kpaar ε, yelbier vē kofu ba be be ε.

XXIII A tara na sɔr ka ba choor a saaju bōtōor maalaa ni a bōorlo bonst anyāna, tiche a saaju bonst mǎe 'lo, a ba bōorlo bon gar naa anyāna. XXIV Bojūu Kirisito ba kpe a nure nūu bōmaalaa jicheche nyā pɔ, na dōo ū a saaju bon sō 'lo ban dōo tōor maal ε. A saaju mǎe le wɔ ti kpe, na wɔ ti ara a Nāanmɪn niem a pōpāanyā a sɪ jūu.

XXV A ba ū wɔ kpēn be a saaju na won le ti loro a bōor bɪbir jaa ε, nitāa le a Juu nɪbe bōorlo nāa na ma kpe a jicheche 'Lo Wɔ Jaa Cheche pɔ, a yuon ni a jāi na ba ū a wɔ mǎe jāi ε. XXVI Ala ū le le a ta ū, Kirisito naa pāan din dōoye sōo jaa yi a wer pielfu daar jaa. Tiche a pōpāanyā, wɔ wa daan yi a bɪbir baaraa daar na wɔ maal yele a jaa baar, ūka wɔ wa de a wɔ mǎe lɪeb a bōorlo bon diin a yelbier bar. XXVII Nitāa le ban dōo nure ka won kpi daar kōo, na wɔ ti tuor 'yer tōorfɔ, XXVIII le le, a Kirisito lon a bōor kpo kpo kɔ nɪyɔɔ. Wɔn lɪeb wa a gbɛɛ ayi sōo, a ba ū fika a wɔ wa de a yelbier bar ε, tiche ka wɔ waan faafu wa kɔ a bala jaa na chele wɔ.

X

^I A nebināa dōo ū a bōsō 'lo na waara gāagiel, a ba ū a bon mǎe le ε. A nitō jūu, a kō tōo ū a bōorlo bōbō'yen ban ma lo yuon jaa ka a tōo

choor a bala na ma wa tōo gbɔr a Nāanmɪn puorfɔ 'yōo ε. ^{II} Ala ū a ta tōon choor ba, ba kō naa bar a bōorlo bomo ir fɔ ε? Bojūu a bala na ma ta wa a Nāanmɪn puorfɔ jie, a ba yelbier naa baar naa, ka ba kō ma le tier tɔ a ba yeldebe go ε. ^{III} Tiche a ba yuon jaa bōorlo bonst anyāna ma tiere ba naa a ba yeldebe, ^{IV} bojūu a nadai ni a bōor jāi maa tōoro ire a yeldebe bara ε.

^V A le jūu, a Kirisito na waara ka a wer pɔ, nitō le wɔ 'yer kɔ a Nāanmɪn, "A bōorlo bonst ni a bōkɔrsɪ, faa bōoraa ε, tiche āgān le fɔ choor kɔ ma. ^{VI} A bōorlo bonst ban chonō ni a ba 'mabfɔ bōkɔrsɪ, fɔ pɔo maa pel yaa ε. ^{VII} Ka n pāa 'yer, maa ni nyā, nitāa le an seb a n yele a Nāanmɪn gān pɔ. N Nāanmɪn, n wa naa ūka n wa ū a fɔ bɔfɔ." (*Yiel Gān 40:6-8*) ^{VIII} Wɔ den nie 'yer, "A bōorlo bonst ni a kɔfɔsɪ ni a dōn ala ban ma kɔ chɔm ni a ba tulo kɔfɔsɪ ala, faa bōoraa ε, fɔ pɔo ba pel ε," an sɔo ū ūka a nebināa le 'yer ūka ba ū a le. ^{IX} A wɔ pāa 'yer, "Maa ni nyā, n wa naa ūka n wa ū a fɔ bɔfɔ." Wɔ tōon a 'lo na de nie bar, ti de a ayi sɔo 'yōo a jie. ^X A nitōnō jūu le a Nāanmɪn maal sɪ, a sɪ ū nɪsōn a Yesu Kirisito na de a wɔ āgān lon a bōor kpo kpo kɔ sɪ.

^{XI} A Juu nɪbe bōorloro, bɪbir jaa le wɔ ma ara ti tōnō a ba puorfɔ tōbie. Waa gala a bōor lofɔ nyā na maa tōo de yelbier bar ε. ^{XII} Tiche a

Yesu Kirisito na wa lo a bɔɔr kpo kpo nyā baar a yelbier jūu, wɔ pāa ti jāne naa a Nāanmɪn nūsōɔ jie. ^{XIII} An yi a le daar jaa, wɔ chele naa a Nāanmɪn na wa de a wɔ dōdēme kɔ wɔ a ba lieb a wɔ gbɛɛ dɔɔlfɔ jie, ^{XIV} bojūu gbɛbō'yen tɛɛ le wɔ lo a bɔɔr, ka a sɛɛ kɔ a bala won maal ka ba i cheche.

^{XV} A Nāanmɪn Siɛ mi 'yer yelmāe jaa kɔ si ni a yele nyā, wɔ den nie 'yer, ^{XVI} "Nyā le i a netiraa nyā in wa tara ni ba, a sōɔ 'lo wa po baar. Le le a si Soro 'yer. In den a n nebinsi 'yōɔ a ba nyān pɔ, naa seb 'yōɔ a ba tiersi pɔ." (*Jeremiya 31:33*) ^{XVII} Na wɔ pāa le 'yer pɔɔ, "A ba yelbier ni a ba chefosɔ tōbie, n kō le tieraa go ɛ." (*Jeremiya 31:34*) ^{XVIII} Nāanmɪn na wa vɛ a yelbier anyāna kɔ nire, yelbier bɔɔr lofɔ ba le be be go ɛ.

^{XIX} A le jūu n yeɛɛ, sɪn ben tara a 'lafɔ nyā na ti kpe a Jicheche Wɔ Jaa Cheche Jie a Yesu jāi jūu, ^{XX} na wɔ yuo a yelmāe sɔr nibir paalaa na 'mar tu a fɔvaraa 'lo pɔ, 'lo le i a wɔ āgān, ^{XXI} na si be tara a bɔɔrlo nikpɛɛ nyā na kaara a Nāanmɪn yir, ^{XXII} yi i a si tɔɔ gbor Nāanmɪn ni nyāa nyā na vɛle, ni a sɔɔfɔ na tire. Bojūu wɔ mir a si nyān, na wɔ fɛl si yin a tier sōɔnaa pɔ, na wɔ pɛɛ a si āgāma ni a kōsōɔ ala. ^{XXIII} Yi vɛ a si nyɔɔ a si tierɔfɔ nyā sɪn sɔɔ jaa chāchā tara, bojūu a 'lo na tir a nɛɛ kɔ

si in yelmāe sɔɔ. ^{XXIV} Yi vɛ a si kpākpāana taa mōɔ nibir nōfɔ ni vɛla maalfɔ pɔ. ^{XXV} Yi taa ure wa vɛ ka si ma bara taa sɛ lōɔfɔ ɛ, nitāa le a bamɪne na ma ure ɛ, tiche yi vɛ a si 'yōɔnō taa ākpāen, na si ma maala a le sōɔ jaa, an i a Bɪbir tɔɔrɔ na gbɔrɔ.

^{XXVI} Ala i si chene na bōɔn jaa ti ma maala a yelbier sɪn wa bōɔ a yelmāe baar, yelbier bɔɔrlo bon jaa ba le be be go ɛ, ^{XXVII} tiche dābāe tɛɛ le si chele ni a 'yer tɔɔrfɔ, ni a būu dagel 'lo na wa di a Nāanmɪn dōdēme. ^{XXVIII} Nire āsɔɔ jaa wa dōɔ tor a le a Mosesɪ na 'yer bin, ka a nibe ayi bi nibe ata wa di dāasɛ ika yelmāe le wɔ i a le, ba ma kɔ naa a nɪnyɪne ti maa kaa wɔ nɪbaal ɛ. ^{XXIX} Ge buor le yi tier Nāanmɪn na ge a nire 'lo na nɛɛɛ a Nāanmɪn Bie nyā ni gbɛɛ, a nɪnyɪne 'lo na maal fika waa i bōcheche ɛ, a jāi nyā na i a netiraa na maal wɔ a wɔ tor, ka wɔ tō a Nāanmɪn wāɛfɔ Siɛ? ^{XXX} Bojūu si bōɔn a 'lo na 'yer, "Maa le so a sān yaafɔ, in lieb yaa a sān," (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 32:35*) wɔ le bōɔ 'yer go, "A si Soro na tɔɔr a wɔ nibe 'yer." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 32:36*) ^{XXXI} A in dābāyele, ala i fɔ faan lo a Nāanmɪn nibir nyā nūu pɔ.

^{XXXII} Yi tier kaa a le daar yin dōɔ be be, ti wa nyɛ a chāa, a le yin ba gber tuor a dɔɔye yɔɔ ala. ^{XXXIII} Sōɔ kōɔ, chāa pɔ jaa le ba ma tɔrɔ yi

na ba gere ni yi. Daar kōo, yi ma 'mantāan a bala mi ban gere a le. ^{XXXIV} Yi mi dōo tara nūbaal ni a bala ban nyoor pōo a die pō, na yi mi tara popel an ba bā yi ε, a sōo 'lo ban fa a yi bōtarst, bojūu yi bōon naa ika yi mæe tara naa bōtarst na i gar a anyāna na ba tara baarfō ε.

^{XXXV} A le jūu, yi taa lob a tier sō nyā bar ε, Nāanmūn na yab yin gar a le. ^{XXXVI} Yi mōo nibir tara kānyir na yi maala a le a Nāanmūn na bōoro, yin wa nyen a le won tir a wō nεε. ^{XXXVII} Bojūu a chen bālāa ka a, "'Lo na waara, won wa naa. Wō kō kor ε. ^{XXXVIII} Tiche a maa torfō sōo 'lo, na kpiere naa ni sōofō. 'Lo wa lieb puor 'lo, n pōo kō pel wō ε.'" (*Habakuk 2:3-4*) ^{XXXIX} Tiche sin ba i a bala na liere a puor sōonō ε, tiche si in a bala na sōo de, na si nye faafō.

XI

^I Pōpāanyā, a sōofō nyā vē naa ka saa 'looro gber ε, yelmæe jaa a bon 'lo 'yōo sin tara a tier ti ba nyen nibir ε. ^{II} A sōofō nyā le a kōr dēme dōo tara, ka a Nāanmūn dān ba.

^{III} Sōofō le vē a ba bōo a par ika Nāanmūn dōo de a wō nεε 'yerbie maal a tēe, ni a saaju wō jaa, ka a bonst sin ben nyere, a ba i a dōo be be ka wō de maal ε. ^{IV} Sōofō le vē ka a Abel bōorlo bonst won de kō Nāanmūn i gar a Kain bōorlo bonst. Sōofō le vē ka a Nāanmūn dān wō 'yer ika a wō yeke tor naa,

a sōo 'lo a Nāanmūn na dōo 'yer a Abel kofost nyā 'yer, won sōo kpi gba, tiche a sōofō le vēn ka wō chene 'yere.

^V Sōofō le vē ka Nāanmūn wa de a Enok bōnibir. 'Lo ba kpi bōo kūu ε, baa le wa nye wō jaa go ε, bojūu Nāanmūn mæe le wa de wō. Bojūu sere tiche ka wō wa chen, Nāanmūn 'yer a ika a Enok yeke nōmō wō naa. ^{VI} Nire ba wa tara sōofō ε, an in tuo won na tōo pel Nāanmūn pōo, bojūu nire āsōo jaa wa waara a Nāanmūn sē, wō sōon ika wō ben be, na wō mi ma yara a bala na mōo nibir bōoro wō.

^{VII} Sōofō le vē ka a Nowa tu a le a Nāanmūn na dōo 'yer kō wō ti ba nyen nibir ε, ti na wō de dābæe maal a daka bulomtum faan a wō yir dēme ni a wō mæe. A wō sōofō vē naa ka wō 'yer netuo 'yōo a wer nibe ba jaa ban tor a Nāanmūn 'yer jūu, ti na wō lieb a yeltorst bōdire a wō sōofō jūu.

^{VIII} Abraham sōofō jūu, a sōo 'lo a Nāanmūn na dōo bōol wō ika wō yi chen a jie 'lo na wa i a wō sofō daar kōo, wō tu naa a Nāanmūn nεε na wō chen, won gba na ba bōo a jie won chiine ε. ^{IX} Sōofō vē naa ka wō ti kpiere a neturaa tēe 'lo pō i sāan a be a paal 'lo pō. A gāma seer ala pō le wō dōo 'mataa kpiere ni a Isaaki ni a Jakob, na ba mi pōo wō na wa so a jie 'lo a Nāanmūn na tir a wō nεε. ^X Bojūu wō dōo kaara niem ika wō nye yir

par ban sōo, ka a Nāanmūn māe ι a mūmīere.

XI Sōofu le vē ka a Abraham na dōo kor ι danyōo, ka a wō pōo Saara mī ab, tī ba chene na dōo bie. Wō tara na sōofu nī a Nāanmūn nēe won tīr kō wō. XII Ka a dabō'yen nyā na kor bōtul ta kūu, tī wō 'yōon par ka ba waa fika a ηmerbie na be a saaju, na ba kaara man nēe bire kaar fon kō tōo sōr ε.

XIII A nibe banyāna sōon Nāanmūn tī tān a sōo 'lo ban kpi. Baa nye a le a Nāanmūn na dōo tīr a nēe kō ba ε, nīdaa le ba gbā nyāa tī sōo de, na ba sōo ūka sāanba nī nīyōorsī le ba ι ka a wer pō. XIV A nibe banyāna na 'yer a anyāna, wiil ūka ba kaara na bōoro a tēe 'lo na ι a ba māe tōor. XV Ala ι ba dōo tiere a paal 'lo ban yī, ban taa tōon le lieb kul a be. XVI Tī le ba le ε, ba dōo tiere a paal 'lo na gar a be, na be a saaju. Ala le so ka a vā ba kōro wō won ι a ba Nāanmūn ε, bojūu wō chōor a tēe kō ba.

XVII Sōofu vē naa ka Abraham, a sōo 'lo a Nāanmūn na bēer wō kaa ka wō sōo de a wō bidaba Isaaki ka wō ι a bōorlo bon a won lon a bōor. 'Lo le dōo sōo de a le a Nāanmūn na tīr a nēe kō wō, tī na wō sōo de a wō bidabō'yen tēe nyā na lon a bōor. XVIII Nāanmūn gba na dōo 'yer kō wō ūka, "Isaaki le na 'yōo a fō par, le un tīr a nēe kō fō." (A Pielfō Gān 21:12) XIX Abraham tīer bōon ūka Nāanmūn na tōon sāt kūu, ka a nyetāan fika

wō nyen a Isaaki na yi a kūu pō.

XX Sōofu vē naa ka Isaaki 'yer nevila 'yōo Jekōb nī a Esau a ba nīdaar kōo ye.

XXI Sōofu le vē ka a Jekōb na ta a kūu, wō 'yer nevila 'yōo a Josefo bibiir ba jaa tī na wō guun lan a wō dāgbal diiraa tī puor Nāanmūn yāan.

XXII Sōofu vē naa ka a Josefo kūu na wa gbōro, tī wō 'yer kō a Isral nibe a Ijipiti tēe pō yifō 'yer kō ba, na wō man ba a le ban na ι nī a wō kōbo.

XXIII Sōofu nyā vē naa ka a sōo 'lo ban dōo a Mosesī a wō dōorbo sōol won bar ηmerstī ata. Bojūu ba nyen won ι bivila, na baa joro a nāa binfō ε.

XXIV Sōofu nyā vēn a le a Mosesī na wa nōo, waa sōo ka ba bōolo wō a nākpēe Faaro bipōo bie ε. XXV Wō kāan ir ban na 'mataa gen wō nī a Nāanmūn nibe gar won na di a yelbier nōo bālāa tēe. XXVI Wō nyen won na di dōoye a Kūristo jūu ka a tara tōnō gar a Ijipiti tēe pō nābomo. Bojūu daar kōo sāyar le wō mōo nībir kaara. XXVII Sōofu vē naa ka a Mosesī yi be a Ijipiti tēe pō, tī ba joro a nāa suur ε. Wō tara na kānyir, bojūu wō nyen a 'lo a nībir na maa nye ε. XXVIII Sōofu le wō de tun a le a Nāanmūn na 'yer a Gōl Bar Būbir 'yer, na wō dōo 'yōo ka ba bol a jāi a ba dōdō ε, ka a sōofu 'lo na waara ba tōo sur a Isral nibe bidadōn ε.

XXIX Sōofu vē naa ka a Man Jīe var lieb sōr, ka a Ijipiti

dēme mī na wa ta nye a le na ba kpe ka a man di ba jaa.

XXX Sɔɔfɔ le vɛ ka a Jeriko dachin kpɛɛ 'lo wɔ jaa gel lo, a le a Isural nibe na wa gɔɔr a tɛe wɔ jaa a ber ayopɔi tuor.

XXXI Sɔɔfɔ le dɔɔ faa a sɛsɛ ɔɔɔ 'lo ban bɔɔɔ a Worahab, bojūu wɔ dɔɔ sɔɔ de a bala ban tɔ̄ ũka ba ti jɔɔr a tɛe kaa. Waa dɔɔ ɔɔɔ a bawɔnsi ɔɔ kpi ε.

XXXII N le man bo go? N ba tara jaa na man le a Gɔɔɔɔn nɔ Baraki nɔ Samson nɔ Jefeta nɔ a Nāa David nɔ Samuwel nɔ a le a Nāanmɔn 'ye'yerbe na tɔ̄ 'yer ε, XXXIII bala le de sɔɔfɔ jeb na ba tɔɔn nāmune, ti maal a le na sɛɛ, nyen a le a Nāanmɔn na tir a nɛɛ. Bala le mɔ dɔɔ kpal a jubere nɛɛr, XXXIV na ba kpīin a būu dagel, ti na ba jo faa a ba māe a sɔbere ala ban taa kɔn ba. Bala le dɔɔ ɔ̄ a nɔbaalsi, na ba lieb nɔkpāen, na ba lieb gādaar a jɛɛr ɔɔ tɔɔ a ba dɔdēme. XXXV ɔɔɔɔ mɔ le nyen a ba nibe na dɔɔ kpi ti le lieb ir ɔ̄ vɔɛ. Ba gen bamune putuger. Bala ta sɔɔ, ba kɔ̄ naa ge ba ε, ti ba tɔr ti chene ara a ba sɔɔfɔ bɔɔɔ ũka ba wa nye a kūu 'lo ɔɔ irfɔ na ɔ̄ gar a nyā. XXXVI Ba lan bamune na ba fɔb ba, ti lūn bamune mɔ nɔ bɔ̄jɔrsi ti 'yɔɔ ɔɔfɔ die ɔɔ. XXXVII Ba lɔb bamune nɔ kusibe kɔ, ti ma che bamune mɔ var a yi, ti kɔn bamune mɔ naa sɔɔ. Piir gāma nɔ bɔɔr gākpoor le bamune mɔ ma dɔɔ su yɔɔɔ nɔ na ba ɔ̄ nɔn dēme, ka ba

tara ba gere ti sɔle ba a ɔɔɔ jaa a le nɛ. XXXVIII Ka a wer nyā ba ta sɛɛ ũka wɔ tara a nibe banyāna ε, ka ba bāra yɔɔɔ be a mɔgɔɔ ɔɔ nɔ a tɔn jur, kpɛɛre a tɔn bɔɔr ɔɔ nɔ a tūlotuursi bɔɔr ala ban ya a tɛe.

XXXIX A nibe banyāna ba jaa nyen dāasivɔla a ba sɔɔfɔ jūu, tiche a bonsi ala a Nāanmɔn na dɔɔ tir a nɛɛ ba āsɔɔ jaa ba nyāa ε. XL Nāanmɔn guor yelviel na gar a anyā na wɔ gun si, ka wɔ na de si 'matāan ba maal yele a jaa ka a jātaa.

XII

I A le jūu, a nɔyɔɔ banyāna na nmaa jil si a julɔjuur kaar dire a dāasie, yɔ̄ ɔ̄ a si lɔb bon jaa na nmaa si sɔr bar nɔ a yelbier ala na maa yaara ti bār si lɔb ε, ti na si mɔɔ nɔbir joro nɔ kānyir ti ta a jie ban tɔɔ gun si. II Yɔ̄ ɔ̄ a si fur a si nɔbie 'yɔɔ a Yesu na si kaara wɔ jaa tāu. 'Lo le de a nie be a si sɔɔfɔ sɔr ɔɔ, ti baar. 'Lo le a ɔɔpɔl 'lo na be a wɔ niem, wɔ din kānyir kpi be a daa ju, na wɔ sɔɔ a vā. Wɔ pāa ti jɛn be a Nāanmɔn nāalɔɔ ɔɔ a nūsɔɔ jie. III Yɔ̄ tier a wɔ yele a le won dɔɔ tara a kānyir, nɔ a le a yelbe-ɔrbe na dɔɔ jɛɛre nɔ wɔ, yɔ̄ tier a le, ka a yɔ̄ āgāma taa sal a yɔ̄ tier sɔɔ ε.

IV A yɔ̄ mɔfɔ ɔɔ, yɔn jɛɛre nɔ a yelbier, yaa jeb ta a jie 'lo sere a yɔ̄ jāi na yi ε. V Yɔ̄ ta iin a le a Nāanmɔn na dɔɔ 'yer 'yɔɔ yɔ̄ a ākpāen nɔtāa

a wɔ bibiir ε, “N bie, ta de dekpele 'yɔɔ a sɪ Soro kp̄āafɔ pɔ ε, na fɔ ta v̄ē ka a fɔ pɔɔ sɔɔ a le won gɔnɔ fɔ ε, VI bojūu a sɪ Soro ma kp̄āana na a bala won n̄ɔ, na wɔ ma tɔɔ āsɔɔ jaa toor won sɔɔ de maal a wɔ bie.” (*Sokpar Gān 3:11, 12*)

VII Yɪ tara kānyir a kp̄āafɔ nyā pɔ. Nāanmɪn maala yɪ naa a wɔ bibiir. Bojūu bibuor le be be, ka a wɔ sāa maa tɔɔ wɔ toor ε? VIII Ala ɪ āsɔɔ jaa ba wa nye a toor tɔɔfɔ a wɔ bibiir kaar ε, ka le sāa yir bibiir le ba ɪ. IX Sɪ jaa le tara a sāamɪne ka ba ma kp̄āa sɪ, tɪ sɪ chene 'yɔɔnɔ ba. Nɪmɪne le a sɪ kō pāa siir sɪ m̄āε kɔ a 'lɔ na ɪ a sɪ sɪr nɪ a nyevɔr Sāa gar a le ε! X A sɪ sāamɪne ma kp̄āa sɪn jaa bālāa tun a le ban tɪer ɪka a ɪ naa. Tɪche Nāanmɪn ma kp̄āa sɪ naa, ka sɪ ɪ nɪsɔn, a sɪn nɪ 'lɔ 'mataa pō a wɔ cheche. XI Kp̄āafɔ ba be be na ɪ n̄ɔ a pielfɔ daar ε, tɪche a ma ɪn tuo. A puor le a ma pāa wō torfɔ, nɪ nyā'maar kɔ a bala na sɔɔ tu.

XII A le jūu, yɪ ir āgān sal yin a yɪ nuur nɪ a yɪ gbεε pɔ bar, XIII “Tɪ na yɪ chɔɔr a sor a wɔ jaa jātaa a yɪ tufɔ 'yɔɔ,” (*Sokpar Gān 4:26*) ka a gbersɪ sa na ba tɔɔ chiine.

XIV Yɪ m̄ɔ le jaa yɪn na tɔɔ ɪ, ka yɪn nɪ nɪre jaa kp̄ɪere nɪ nyā'maar, na yɪ ɪ cheche. Nɪre ba wa ɪ cheche ε, wɔ kō tɔɔ nye a sɪ Soro ε. XV Yɪ kaara sō, ka a yɪ āsɔɔ jaa taa vɪε a Nāanmɪn wāefɔ bar ε, bu ka a nyɪr tuo kōɔ taa

tɔ yɪ na wɔ dam ye le 'yɔɔ nɪbe ka a ba yɔɔ jie taa sɔɔ ε. XVI Yɪ kaara ka a yɪ āsɔɔ jaa taa ɪ sēsēyele ε, bu kaara fika a Esau na ba d̄ɔɔ 'yɔɔ a Nāanmɪn 'yer ε, na wɔ de a wɔ kp̄ēε ɪfɔ nɪ a wɔ difɔ jie tēen bōdiraa gbebō'yen tēε na wɔ di. XVII A ala puor, yɪ bōɔn naa ɪka wɔ le wa buɔɔ naa a wɔ difɔ jie, ka a sāa tɔr wɔ bar, a wɔ mɪ kō le t̄ɔɔ lɪεb go ε. Wɔ gba wa kōn nɪbik̄ɔɔ nɪ a ye le nyā, tɪ waa le nye a s̄ɔfɔ go ε.

XVIII Yɪn 'lɔ ba wa a t̄ɔɔ nyā par yɪn na t̄ɔɔ sɪr ε, a 'lɔ na ma d̄ɔɔ lɪre a b̄ūu, bu ka a jie ma sɔb lii ka a sajakpuro furo, XIX bu ka ɪle p̄ele 'yere nɪ a nɪre k̄okɔr, bu ban wō a k̄okɔr nyā, ba sɔɔr naa ɪka a 'yerbie a ta le 'yer go ε. XX Bojūu baa d̄ɔɔ t̄ɔɔnɔ tara a le a 'yer na kp̄ākp̄āana ba 'yere ɪka, “Ala ɪ d̄ɔɔ gba wa sɪr a t̄ɔɔ, ba lob wɔ nɪ kɔsɪbe kɔ.” (*A Yifɔ Gān 19:12, 13*) XXI Ka a jie d̄ɔɔ ɪre dābāε wɔ jaa, ka Mosesɪ wa tɪ 'yer, “N m̄ire naa nɪ dābāε.” (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 9:19*)

XXII Tɪche, yɪn 'lɔ wa naa a Jiyon T̄ɔɔ par na ɪ a saaju Jerusalem, be le a Nāanmɪn nɪbir nyā kp̄ɪere. Yɪ wa l̄ɔɔn naa a malakasɪ turo turo na l̄ɔɔ taa nɪ pupel, XXIII nɪ a pupuorbiir bala na ɪ a bid̄ɔɔ, bala yoe le seb a be a saaju. Yɪn wa naa a Nāanmɪn 'lɔ na t̄ɔɔr a nɪbe ba jaa 'yer s̄ē, nɪ a 'lɔ na maal a torfɔ d̄eme sɪr ka a ɪ cheche, XXIV nɪ a Yesu na ɪ a netɪr paalaa nyā

'ma'maala na mur a wo jāi ka a 'yere naa gar a Abel toor.

XXV Yi kaara sō na yi taa tor a Nāanmūn na 'yere ε. Ala ι a bala won dōo kpāa faa ka a wer pō ba chāe ε, ηmune an kaara ku a sūn, ala ι si lieb puor 'yōo a Nāanmūn na kpāana si yire a saaju?

XXVI A sōo 'lōnō a Nāanmūn kōkōr dam a tēe wo jaa, tiche pōpāanyā 'lo wo tūr neε ιka, "Daar kōo go, a ba ι a tēe le un dam ε, tiche un dam a saaju wo jaa." (Hagai 2:6) XXVII A 'yerbir nyā won 'yer ιka, daar kōo go, a par le ιka won ir a bonst ala na ι a bōmaalsi na dam bar, tiche a ala na kō tōo dam ε, ka ala ara.

XXVIII A le jūu, sūn na ben tara a Nāanmūn nāalōo nyā na ba tara damfō ε, yi vē ka a nōmō si, a si dāna Nāanmūn le won bōoro ni 'yōofō ni dābāe, XXIX bojūu a si "Nāanmūn nyā un būu na dire." (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 4:24)

XIII

I Yi mōo nibir na yi nōnō taa nutāa yεε. II Yi taa ure wa iin sāanba defō bar ε, bojūu nibe bamune dōo de sāanba maal ba vīla, ti baa bōon ιka malakasī le ε. III Yi tter a bala ban nyoor pōo a die pō fika yi mī pōo ban be a pōofō jie, ni a bala ban gere fika yi mī pōo ban dire a dōoyε.

IV Yi jaa, yi 'yōonō a kultaa, ka a yi gaa jie taa tara chefō ε, bojūu Nāanmūn na toor a bala jaa na sōonō a kultaa ni a sēsēnbe 'yer. V Yi toō yi

māe yin a libie nōfo pō, na yi vē ka a bālāa jaa yin tara seen yi, bojūu Nāanmūn 'yer naa a wo gān pō ιka, "N kō wa bar fō jaa ε, n kō wa tōr fō jaa bar ε." (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 31:6) VI Ka a si pāa na 'la 'yer ιka, "A n Soro le ι a n sōnō, ka n kō joro dābāe ε. Bo le nure na ι ma?" (Yiel Gān 118:6, 7)

VII Yi tterto a yi nudierbe na dōo man a Nāanmūn 'yer ku yi. Yi tter a le ban dōo be ti na yi jān a ba soofō. VIII Le a Yesu Kūristo na be a jāa, le le wo chene a dūna na won chene a le ne bībir ni bībir jaa.

IX Yi taa ure wa vē ka a wiil sāan jaa wa toō yi yin ka yi ti bōr ε, a vīele naa kaa si nyāa nye kpēo yi a Nāanmūn wāefō pō, ka a ta ι a bōdiir difō na ba tara tōnō ku a bala na dire yaa ε. X Tiche sūn tara na a bōor lofō jie, be a Juu nibe bōorlorbo bala na tōnō a be ba tara sōr na di ε.

XI A ba bōorlo nīkpēe ma den a dōn ala jāi kpēn be a dinie sōo na ι a Cheche Wō Jaa Cheche Jie ka a ti ι a yelbier vē kufō bon, tiche ka ba de a nōnō yin a tēe dāpuor ti chom bar kaa di. XII Le mī le a Yesu di a dōoyε a tēe yōo dōdōr neε, ka a wo jāi maal a wo nibe ka ba ι cheche. XIII Yi mī ι a si yī ti pōo wo be a yōo na si di a vā 'lo won dōo di. XIV Bojūu a tēe nyā sūn kpiere kō kor ε, tiche a si kaara a tēe 'lo na wa.

XV Tu a Yesu nyā jie, a le jūu yi ι a si ma pōo a wo

yuor na ı pɛɛfɔ ma yire a si negãma pɔ, naa ı bɔɔrlo bonɔ kɔrɔ Nãanɔmɔn. XVI Yı taa ıre wa ĩin a vıla maalfɔ bar ε, na yı ma lɔɔ pɔn a yı taaba, bojũu a bɔɔrlo bonɔ anyãna le pele a Nãanɔmɔn pɔɔ.

XVII Yı turo a yı nıdierbe neε, na yı siir a yı mãε kɔ ba. Bala le kaara yı, na ban wa man a yı yeke kɔ a Nãanɔmɔn. Yı turo a ba neε ka a ba tɔmɔ ı nɔɔ naa ta ı tuor kɔ ba ε, naa ta mı ı pɔrɔ a yı sɛ ε.

XVIII Yı sɔɔrɔ Nãanɔmɔn kɔrɔ si, sin sɔɔ naa ıka yeke jaa ba be a si tier pɔ ε, a si bɔfɔ le ıka si kpıere a le na tor sɔr jaa pɔ. XIX Maa 'lo, n sɔɔrɔ yı naa ıka yı sɔɔrɔ Nãanɔmɔn kɔrɔ ma ka n nye sɔr naa tɔɔ lieb fɔɔ ti a yı sɛ.

XX A Nãanɔmɔn nyã'maar sɔɔ na tu a jãı ala won de tur a netıraa na ba tara baarfɔ ε, na wɔ sãı a si Soro Yesu Kırısıto a kũu pɔ, 'lo na ı a pechiin gbɔɔraa, XXI wɔ sɔɔ yı nı vıla jaa bɔrɔ ka yı tɔɔ maal a le won bɔɔrɔ, na wɔ mı tũ a si pɔ a le na pele a wɔ pɔɔ tu a Yesu Kırısıto. 'Lo le so a tur bıbir nı bıbir jaa. A ı a le.

XXII N yeε, n sɔɔrɔ yı naa ıka yı tu a n kpãafɔ 'yerbie anyãna, bojũu a 'yerbie anyã un seb ba ı yɔɔ ε.

XXIII N bɔɔrɔ naa ıka yı bɔɔn ıka ba yuon a si yebe Timoti bar, 'lo wa tɔɔ ta fɔɔ, un tara won 'mataa tin ka yı ti nye wɔ.

XXIV Yı puor a yı nıdierbe ba jaa nı a pupuorbiir ba jaa

jaa. Bala mı na yı a Itali mı puoro yı naa.

XXV A wãefɔ wɔ be a yı jaa sɛ.

A JEMESI GĀN WŪN SĒB KŪ A JUU NĪBĒ BALA NA PUORO

I Jemesi, na i a Nāanmīn ni a si Soro Yesu Kīrisito gbāgbaa, puoro naa a Isiral bala pie ni ayi na yaar a wer wō jaa.

II N yeer, yi tara popel, ala soo i yelyoo wōnō yi naa. III Yi bōo ika yin jān naa tara kānyir a yi beer kaa sōo. IV Yin jān tōo tara kānyir, a le na vē naa ka yi tōo baa, ti na yi taa wa faa bon jaa ε.

V Ala i yi āsoo jaa buoro naa yē, wō suor yi a Nāanmīn sē na koro nire jaa poro, wō in nimāe, wō kō mōo fō ε. VI Tiche yin wa suor bon jaa, yi tara soofu na yi ta baala ε. Nire jaa na baala kaara nitāa man kōo sesebe na furo dādaala. VII Ala i fō i naa a nire nyā to soo, ta tier ika, fon nyen bon jaa yi a si Soro sē ε. VIII A nire na tara tier ayi, wō maa ba gber ara yeke jaa po won ire ε.

IX Nāanmīn puoro nōosoo wō chile, bojūu wō do naa. X Tiche a taraa soo mi wō chile a wō suufu po, bojūu won suor naa fika mōpuul. XI Bojūu a mōtōo ma nyāa naa ka a tol ŋme ka a ko suor, a vapuul ma suor naa ka a vīla baar. Le le a taraa soo kaara, 'lo wa tōnō a wō yar tōmō.

XII Popel soo le a 'lo na di kānyir ara a beer kaa po, ti na waa lo ε. Bojūu a nire 'lo le na nye a nyevor nāa jupil 'lo a Nāanmīn na tir a nee ko a bala na nō wō.

XIII Beer kaa wa wa nire sē, wō ta 'yer ika Nāanmīn le beer wō kaa ε. Nāanmīn kō de bier beer nire kaa ε, a wō māe ba beere nire kaara ε. XIV Tiche nire āsoo jaa yelbier volaa le ma beer wō kaa na a nyoo wō. XV A volaa anyāna le na tara po naa doo bier, ka a bier nōo doo kūu.

XVI N yeer nōnōnbo, yi ta vē ka ba bel yi ε. XVII Bōvīla ni kufu vīla jaa yire naa a chāa Sāa na be a saaju sē. Libe ba be a wō 'yōo ε, waa liere ε. XVIII An wa ta a le won buoro, wō doo sin ni a wō yelmāe 'yer ka si i birdōo a bōmaalsi a jaa po.

XIX N yeer nōnōnbo, yi bōon a anyāna yi ma chele fofoo ti na yi ta ma 'yere fofoo ε, bu nyere suur fofoo ε. XX Bojūu nire wa nye suur, wō kō tōo maal yelvīla ala a Nāanmīn na buoro ika a i ε. XXI A le juu, yi bar yeke jaa na i deer bu bier, ti na yi siir yi māe de a 'yerbir 'lo na bor a yi nyāa po, ala le na faa a yi siir.

XXII Yi ta bele a yi māe a 'yer yin chele tee ε, ti yi i a 'yer mamaalba. XXIII A nire 'lo jaa na wa wō a 'yer ti ba soo de ε, wō kaara nitāa a 'lo na chaar a wō māe kaa chāana po, XXIV won wa yi baar wō iin a le bar won kaara. XXV Tiche a nire 'lo

na mōo nɪbir turo a nebināa na ba tara chefo ε, na ma vē ka fo so a fo māe, Nāanmɪn na sōo wɔ naa nɪ bon jaa pɔ won maal, ala ɪ wɔ chel ti sɔɔ, ti a ba ɪ wō ti iin ε.

^{XXVI} Ala ɪ nɪre āsɔɔ tɪer ɪka wɔ ɪn Nāanmɪn puorbo ti kō tōo nyɔɔ a wɔ jālɪbir ε, wɔ bele na wɔ māe, ka a wɔ puorfo ɪ pɔrɔ. ^{XXVII} Puorfo 'lo na pele a Sāa Nāanmɪn pɔɔ na wɔ ɪ cheche na ba tara dɛer ε. Sōnō a bala na ɪ a kpɪr, nɪ a pɔɔkɔe, a ba dɔɔye pɔ, ti nyɔɔ fo māe ka a wer ta sɔɔ fo ε.

II

^I N yeer, yɪn sɔɔ de a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsto tɪr sɔɔ, yɪ taa turo nɪbe nōnō ε. ^{II} Ala ɪ nɪbe ayi wa kpe naa a yɪ lōɔfo jie, ka a āsɔɔ pāe na wɔ 'yōon selma mɔtɔɔ, tɪche ka a āsɔɔ mɪ ɪ nōɔ sɔɔ su bōjarsɪ. ^{III} Ka yɪ heb 'yer kɔ a 'lo na pāe, "Jāne ka a dakɔɔ ju," ti 'yer kɔ a 'lo mɪ na su a bōjarsɪ, "Ara ka bu wa jāne ka a tēe a n gbɛe par." ^{IV} Ala ɪ le le, a ba ɪ yɪ turo naa a nɪbe bamɪne nōnō na yɪ de tɪer dɛer tɔɔrɔ nɪ a ba 'yer ε?

^V N yeer yɪ chele, Nāanmɪn ir a bala a wer nɪbe na nye ka ba ɪ nōn dēme ka ban tara sɔɔfo ti kpɛn a wɔ nāalōu pɔ won tɪr a nɛε kɔ a bala na nō wɔ. ^{VI} Tɪche yɪ ma kperɛ na a nōɔ sɔɔ. A ba ɪ a taraa dēme le ma ge yɪ ε. A ba ɪ bala le ma nyɔɔ yɪ chiin a 'yer tɔɔrfo jie ε? ^{VII} A ba ɪ bala le sɔɔ a yovɪla 'lo ban buɔɔ yɪ ε?

^{VIII} Ala ɪ yɪ tu naa a nɛε 'lo na seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, "Fo nō a fo tɔ sɔɔ a fo kaar," (*Mosesɪ Gāma Na Tu Ata 19:18*) yɪ maal vɪla.

^{IX} Tɪche yɪn wa turo nōnō, yɪ maal dɛer, ka a nɛε 'yer ɪka yɪ bɔr naa na yɪ ɪ a nɛε sōsōonbɔ. ^X Nɪre 'lo jaa na turo a nɛer a jaa ti wa 'mab bō'yen, wɔ sōon a jaa. ^{XI} A 'lo na 'yer, "Taa sēne ε," (*A Yifo Gān 20:14*) 'lo mɪ le 'yer, "Taa kɔrɔ nɪre ε." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 5:18*) Fōo ba sē ε, ti kɔ nɪre, fo sōon a jaa.

^{XII} Yɪ 'yere ti maala bōon ɪka Nāanmɪn na tɔɔr a yɪ 'yer nɪtāa le a nɛε 'lo na ma vē ka nɪre so a wɔ māe na 'yer. ^{XIII} Bojūu a 'yer tɔɔrfo daar, fōo nyā na ba dōo tara nɪbibaal jofɔ ε, Nāanmɪn kō mɪ jo a fo nɪbibaal ε. Nɪbibaal jofɔ tōon 'yer tɔɔrfo.

^{XIV} Vɪla buor nɪ nyā n yeer, ala ɪ nɪre 'yer naa ɪka wɔ tara na sɔɔfo, tɪche ba lōon tōmō ε, a sɔɔfo nyā na tōo faa wɔ ɔ? ^{XV} Ala ɪ yebe ɪn āgān kpāakpol ti ba tara bōdiir ε, ^{XVI} ka a yɪ āsɔɔ 'yer kɔ wɔ, "Chiine nɪ nyā'maar, a ɪ vɪla kɔ fo ka fo nye di tɪ," tɪche na faa sōo wɔ a āgān bōbɔorsɪ ε, bo vɪla le a ɪ? ^{XVII} A le jūu, sɔɔfo ka tōmō ba pɔɔ ε, wɔ ɪn bōkūu.

^{XVIII} Tɪche nɪre āsɔɔ na 'yer naa, "Fōo tara na sɔɔfo ka maa mɪ tara a tōmō." Wiil ma a fo sɔɔfo ka tōmō ba pɔɔ ε, ti n mɪ wiil fo a n sɔɔfo nɪ a tōmō. ^{XIX} Fo sɔɔ

naa ɪka Nāanmɪn bõ'yen tɛɛ
lɛ be be. A ɪn vɪla. A sɪdebe
gba mɪ soɔn de a lɛ, tɪ na ba
mɪ joro dābāɛ.

^{XX} Fõɔ jol nyā, soɔfo tõmõ
na ba pɔɔ ɛ, faa bõɔ ka
bõkũu lɛ ɛ? ^{XXI} A ba ɪ a
sɪ sāakpā Abraham wiil a
soɔfo nɪ a tõmõ, wɔn dõɔ
de a wɔ bie Isaaku ɪka wɔ
lon bɔɔr ɛ? ¹ ^{XXII} Faa nye
a soɔfo nɪ a tõmõ na 'mataa
ɛ, ka a wɔ soɔfo sɛɛ nɪ a
lɛ wɔn tõ. ^{XXIII} Ka a lɛ
na seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪ
yelmāɛ ɪka, "Abraham soɔn
de Nāanmɪn, ka a lɛ vɛ ka
wɔ ɪ nɪtor." (A Pielfo Gān
15:6) Ka Nāanmɪn bɔɔl wɔ
wɔ baraa. ^{XXIV} Yaa nye, nɪrɛ
na ɪn nɪtor Nāanmɪn niem
a lɛ wɔn tõ, a ba ɪ a wɔ
soɔfo tɛɛ ɛ. ^{XXV} A lɛ nɪ wɔ
ju lɛ ba dõɔ kaa a sɛsɛ pɔɔ
ban bɔɔɔ Worahab ka wɔ ɪ
nɪtor, wɔn dõɔ de a tõtõnbɔ
wiil ba soyuɔ ka ba lɛb kul.
2 ^{XXVI} A lɛ a sɪɛ na ma wa yi
a āgān pɔ ka wɔ ɪ bõkũu, lɛ
mɪ lɛ a soɔfo ka tõmõ ba pɔɔ
ɛ mɪ ɪ bõkũu.

III

^I N yɛɛr, yɪ jaa yɪ ta bɔɔɔ
ɪka yɪ ɪ wiwiilbe ɛ, bojũu yɪ
bõɔn naa ɪka a sɪn bala na ɪ a
wiwiilbe na nyen 'yer tɔɔrfɔ
gar nɪrɛ jaa. ^{II} Sɪ jaa ma maal
'mab. Ala ɪ nɪrɛ jaa ba 'yer
'mab ɛ, wɔ ɪn nɪtor na wɔ
nyɔɔɔ a wɔ māɛ.

^{III} Sɪ ma 'yõɔn a kur a wiisɪ
nɛɛr pɔ, ka a ma tu a sɪ nɛɛr,
ka sɪ ma lɛb chiin jie jaa sɪn
bɔɔɔɔ. ^{IV} Bɪ ɪ kaa a gbor

bɛrɛ ala a man kpɛɛ pɔ a
sɛɛkɔpɛɛ na ma furo chiine,
tɪche a gbor mōnõ ma den
a vuur mō chiin jie jaa wɔn
bɔɔɔɔ. ^V Lɛ mɪ lɛ a jālbir na
ɪ jaa pɔɔrbile a āgān pɔ tɪ
ma fere. Wɔ kaara fɪka bũu
bir na lo tuu kpɛɛ pɔ dɪ wɔ
jaa. ^{VI} A jālbir mɪ ɪn bũu na
ɪ a wer dɛɛr na be a sɪ āgān
pɔ na wɔ sõɔ a āgān wɔ jaa
bar, na wɔ chumõ a āgān nɪ
a bũu dagel 'lo na ba kpɛine
ɛ.

^{VII} Nɪrɛ ma tõɔn guol
mɔdõɔ jaa bɔɔɔ, nɪ lubil jaa
bɔɔɔ, bõvuuraa jaa bɔɔɔ, nɪ
a man pɔ bonɪ. ^{VIII} Tɪche
nɪrɛ maa tõɔ a wɔ jālbir ɛ,
wɔ ɪn bõbier na ba pɛnɛ ɛ,
na wɔ mɪ ɪ loɔ na kɔɔɔ.

^{IX} A jālbir nyā lɛ sɪ ma de
pɛɛn a sɪ Sāa na ɪ a sɪ Soro,
na sɪ lɛ de ma pɔn 'yõɔ a
bala a Nāanmɪn na mɛ ka
ba kaara a wɔ kaar. ^X A
nebõ'yen 'lo pɔ lɛ a pɛfɔ nɪ
pɔ'yõɔfo ma yire. N yɛɛr a
ba tor ɛ. ^{XI} Kõvɪla nɪ kõdɛɛr
na tõɔ yire bul bõ'yen pɔ
bɪ? ^{XII} N yɛɛr, kõkõɔ na tõɔ
wõ dābāɪnāa bɪ dābāɪnāa
na tõɔ wõ kõkõɔ ɔ? Lɛ mɪ
lɛ, kõvɪla nɪ kõdɛɛr kõ tõɔ
'mataar yire bul bõ'yen pɔ ɛ.

^{XIII} A yɪ āsɔɔ tara na yɛ
nɪ bõɔfo bɪ? Vɛ ka a wiil
a wɔ maalfɔ pɔ, nɪ lɛ wɔn
siir a wɔ māɛ maala nɪ yɛ.
^{XIV} Tɪche ala ɪ a yɪ nyāa
pɔ, nyuur dɛɛr nɪ tuo, nɪ
yobɔyele ben be, yɪ ta wile
yɪ māɛ n̄mara jirsɪ 'yõɔnõ a
yelmāɛ ɛ. ^{XV} A yɛ nyā bɔɔɔ

1 II:XXI 2:21 (A Pielfo Gān 22) 2 II:XXV 2:25 A Worahab dõɔ kpɛrɛ be a
Jeriko tɛɛ pɔ, na wɔ dõɔ sõɔ a Nāanmɪn nɪbe. (Josua 2)

ba yi saaju wa ε, tiche wo ι naa a wer nyā yē nusaal na tara ka wo yi a sɪdɛɛr sē. XVI Bojūu jie 'lo nyuur, ni tuo, ni yoboyele na be, be le guor taa ba be ε, ka tō dɛɛr jaa bɔɔ be be.

XVII Tiche a yē 'lo, na yi saaju in cheche na wo tara nyā'maar nōfo, ni sōfo, ni mǎe siirfo, ni vɪla maalfɔ, na wo joro nɪbaal, na wo wōnō bisōn, na waa ooro ε, bu tara neer ayi ε. XVIII A bala na ba bɔɔɔr jɛɛr ε, na bor ni nyā'maar, na ŋman yeltorsi.

IV

I Nyɪne le a jɛɛr ni nechure yi be a yi chara pɔ? A ba ι a yi naa a volaa 'lo na be a yi 'yōo jɛɛr ε? II Yi ma bɔɔɔ na bon kōo ti yi maa nyɛ ε, na yi ma koro taa. Na yi ma tara nyuur ni bomo, ti na yi maa nyāa ε, na yi pāa tara jɛɛr ni nechure, ti maa nyāa ε, bojūu yi maa sɔɔr Nāaŋmɪn ε. III Yɪn wa sɔɔr a Nāaŋmɪn sē, yi maa nyɛ ε, bojūu yi sɔɔr naa ni pɔtɪdɛɛr na de maal a le na pel a yi pɔɔ.

IV Yɪn sēsē nɪbe ba nyā, yaa bōo ɪka nɪre nyā na ι a wer baraa 'laar Nāaŋmɪn ε? Nɪre 'lo jaa na ŋmaa a wer nyā baraa in Nāaŋmɪn dō sɔɔ. V Ta baala a Nāaŋmɪn gān na 'yer ɪka, yelmǎe jaa le a Nāaŋmɪn kaara a Sɪε 'lo won de 'yōo sɪ. VI Tiche Nāaŋmɪn ma kɔ sɪ naa a wo wǎefɔ, ala le so a Nāaŋmɪn gān na 'yer, "Nāaŋmɪn ma tɔr naa bala na bɔɔr yuor, ti

na wo ma wǎε a bala na siir ba mǎε." (*Sɔkpar Gān 3:34*)

VII A le jūu, yi siir a yi mǎε kɔ Nāaŋmɪn, na yi tɔɔ yi mǎε yɪn a sɪdɛɛr sɔɔ sē, won bar yɪn ti jo. VIII Yi tɔɔ gbor Nāaŋmɪn, wo mi na tɔɔn gbor yi. Yɪn yelbe-ɪrbe, yi pɛε a yi nuur na yi lieb a yi tɪɛr, yɪn tɪɛr ayi dɛme. IX Yi waala, na yi tara pɔsɔɔ, na yi kōnō. Yi vē ka a yi laar lieb kōn, ka a yi pupel lieb pɔsɔɔ. X Yi siir a yi mǎε a sɪ Soro niem, won 'mɔɔ yɪn ka yi do.

XI N yɛɛr, yi ta sōɔnō taa yoe ε. Nɪre 'lo jaa na sōɔnō a wo tɔ sɔɔ yuor, wo tɔɔr a wo 'yer, wo tɔɔɔ naa a nebināa 'lo 'yer. Fōo wa tɔɔɔ a nebināa 'yer, faa turo a le a nebināa na 'yer ε, ti ι a wo 'yer tɔɔɔ. XII Nāaŋmɪn le bin a wo neε kɔ sɪ, na wo ι a 'yer tɔɔɔ, 'lo le na tōo faa bu sōo bar. Tiche fōo mi ni ana na fō tɔɔɔ a fō tɔ sɔɔ 'yer?

XIII Yi chele, a yɪn bala na ma 'yer ɪka, "Dɪna bu bio sɪn chen tɛkpɛε pɔ ti maal yuon, da bomo, da nyɛ libie."

XIV Yaa bōo len na ι bio ε, bo le a yi nyevor? Wo kaara fɪka ul na lo ti wɛl ajienaa.

XV Yi ta ma 'yer ɪka, "Ala ι Nāaŋmɪn sɔɔ naa ka sɪ tara nyevor, sɪn maal nyā bu anyāna." XVI Ti le an be ni nyā, yi bɔɔɔ na yuor, na yi wile yi mǎε, ka a mǎε wiilfo nyā ι yelbier. XVII Nɪre jaa na pāa bōo vɪla ti ba maal ε, wo in bier.

V

^I Yı chele, yın tara dēme, yı kōnō ŋmiere chelsı a yele 'lō na waara a yı ju. ^{II} A yı nābomo pōo naa, ka yele mōs a yı fōor. ^{III} A yı selma nı a libie lon soro, ka a ba soro lofō wiil ıka an di yın būu kaar. A baarfō ta naa, tı yı chene bin a nābomo. ^{IV} Yı nye a bala yın de ka ba tōnō a yı por pō, tı yı mōo ba a yar ka ba kōnō 'yōonō yı, ka a yı bōŋmarba kōn ta a sı Soro na ı a Tōofō Sōo. ^V Yı din nōo ka a wer pō le yın bōoro. Yı guol naa yı māe a le kōfō 'yōo. ^{VI} Yı ma 'yōon a bala na tor 'yer, na yı kō ba, tı baa maal bon jaa ε.

^{VII} A le jūu, yeer yı tara kānyir tı tān a sı Soro waa daar. Kaa nye a le a kōraa na ma tara kānyir chele nı a bonsı wōfō daar, na wō tara kānyir chele a sadōo nı a sabaaraa. ^{VIII} Yın mı, yı tara kānyir na yı ara kpēo, bojūu a sı Soro waa gbūr naa.

^{IX} Yeer yı ta hūhūnō 'yōonō taa na yı taa nye 'yer tōorfō ε. A 'yer tōoro ara naa a dōdōr nēε.

^X Yeer, yı kaa a Nāaŋmın 'ye'yerbe bala na de a sı Soro yuor 'yer 'yer, din dōoye tı tara kānyir. ^{XI} Ala le so ka sı bōolo ba bōosōn dēme. Yı wōn a Job kānyir wōn tara na yı mı nye a le a sı Soro na maal kō wō a baaraa. A sı Soro ın nūbaal joro, na wō maala vıla.

^{XII} N yeer, ala na che le a anyā, yı taa pōro nı saaju ε, bıı a tēε, bıı bon jaa ε, tı

yı vē ka yı ño, ı ño, ka yı kai, mı ı kai. Ka yı taa kpe 'yer pō ε.

^{XIII} Wōm pōon a yı āsōo bıı? Wō sōor Nāaŋmın. Nōo kpēn a yı āsōo bıı? Wō yiele yiel dāna nı Nāaŋmın. ^{XIV} A yı āsōo bıere na bıı? Wō bōol a pupuorbiir nıberε ka ba wa je wō kāa nı a sı Soro yuor, na ba sōor Nāaŋmın kō wō. ^{XV} A Nāaŋmın ban sōor nı sōofō na sa naa nınyıne baal, a sı Soro na nyoo wō naa ka wō ir. Ala ı wō mı maal dēε, Nāaŋmın na vēn kō wō. ^{XVI} A le jūu, yı 'yere a yı maal debe kōro taa, na yı sōoro Nāaŋmın 'yōonō taa, ka wō sāana yı. Nıtor Nāaŋmın sōorfō tara na kpēo na maal bon.

^{XVII} Elaija ın nıre a sı kaar, wō sōor Nāaŋmın nıbıje ıka saa wō ta wa ε, ka war ŋmaa yuomo ata nı ŋmaa. ^{XVIII} Wō le sōor Nāaŋmın go ka a saa wa, ka a bonsı bul a tēε naa wō.

^{XIX} N yeer, ala ı a yı āsōo 'mab naa a yelmāe sōr pō, ka a yı āsōo lıeb wō waan, ^{XX} yı bōon a anyā ıka, nıre 'lō jaa na lıeb yelbe-ıre yın a wō yelbier pō, wō faa wōn yın kūu pō, na wō mı pōo yelbebe yoo jaa.

A PITA GĀN NA DE NIE

I Maa Pita na ı a Yesu Kırısıto nıtōnāa le seere a gān nyā koro a yın a Nāanmın na chel ir a yı ı sāanba yēyel ka a wer pō, na yı be a Pontus, nı Galatiya, nı Kapadosiya, nı Asıya, nı a Bitiniya. II A Sāa Nāanmın den nie bōo yı, ka a wō sıe oo yı, a yı ı cheche, yın wōnō a Yesu Kırısıto toor jūu, ka wō mır yı a wō jāı. Wāefo nı nyā'maar na dōolo yın taa.

III Pēefo wō ta a Nāanmın na ı a sı Soro Yesu Kırısıto Sāa! A wō nıbaal berma naa, ka wō dōo sı dōo paalaa, na wō kō sı tıerto vōr tu a Yesu Kırısıto wōn sāı a kūu pō, IV nı a nābomo ala wōn bin gun sı be a saaju, a ba were ε, a ba sōonō ε, bı joolo ε. V A tu naa yı soofu pō, ka a Nāanmın Kpēo ger pōo yı, tı tān a bıbir baaraa 'lo a faafu 'lo na choor baar na wa nyır. VI A anyāna pō le yı chile yoo jaa, an soo ı ıka yın din dooye beer kaa boro boro pō. VII A anyāna wa naa ka a yı soofu na kpēme gar a selma na ı bōsōonāa ban ma dōol būu pō ir a deer bar. A yı soofu na lieb ı pēefo, nı tur, nı 'yōofu a sōo 'lo a Yesu Kırısıto na wa nyır. VIII Yı gba na ba nye wō ε, tı na yı nō wō. Yaa gba nye wō a pōpāanyā ε, tı soo wō, na yı seen a popel tur 'lo nıre na kō tōo man ε. IX Bojūu yı

nyere naa a yı soofu bon na ı a yı sur faafu.

X A faafu nyā 'yer le a Nāanmın 'ye'yerbe dōo 'yer a wāefo nyā na wa a yı sē. Ba vier naa a faafu nyā na ba chēpē wō jaa ne ne. XI Ba mōon nıbir ıka ba bōo a sōo nı a yelsı ala a Kırısıto sıe na be a ba sē na wile ba, a le wōn 'yer a dooye a Kırısıto na di nı a tur ala na turo. XII Nāanmın wiil naa a wō 'ye'yerbe banyāna ıka a ba ı ba māe 'yōo le ba tōnō a le ε, tı che yın 'yōo le. A le ban 'yer a nyāna yın ben wōnō a pōpāanyā a bala na moolo a 'yer nōo tu a Nāanmın sıe wōn tō a wō yı a saaju. A malakası mı gba ta boro naa ıka ba muul kaa a anyāna.

XIII A le jūu, yı choor a yı tier gun tōmō, na yı nyoro yı māe. Yı de a yı tıerto 'yōo a wāefo 'lo a Yesu Kırısıto na kō yı a wō waa daar. XIV Yın wōnō a Nāanmın toor jūu, yı taa le maala a koro ma-maalbie ε, a le yın ba dōo bōo ε. XV Tıche nıtāa le a 'lo na bool yı na ı cheche, yı mı ı cheche a yı yelmaalsı a jaa pō. XVI Bojūu a seb ıka, "Yı ı cheche, bojūu n ın cheche." (*Mosesı Gāma Na Tu Ata 19:2*)

XVII Yın ma boolo wō a yı Sāa, 'lo le na toor nıre jaa 'yer, na waa turo ε, yı kpıere a yı kpefu nıtāa sāanba, na yı joro wō dābāe. XVIII Bojūu yı bōon naa ıka a ba ı bōsōonāa fıka libir, bı selma le Nāanmın de yab den yı yın a yı sākpāmıne

yelporsti ala na lū yī pō ε,
^{XIX} tiche a i naa a Kırısto jāi
 vıla ala na i a peraabile na
 ba tara chefō ε, bu jāne jaa
 ε. ^{XX} Nāanmın ir wō naa ti
 wa bier maal a wer, tiche wō
 vēn ka wō nyir a sōo baaraa
 a yī jūu. ^{XXI} A wō jūu le yī
 sōo de a Nāanmın na ir wō
 a kūu pō na wō kō wō tur, ka
 a yī sōofō nı a yī tıertō na be
 a Nāanmın 'yōō.

^{XXII} Pōpāanyā yın chōor a
 yī mǎe yın turo a yelmǎe
 jūu, yī nōnō naa a yeer sıre
 jaa. Yī nōnō taa nı a yī
 nyāa wō jaa. ^{XXIII} Bojūu yī
 nyen dōo paalaa 'lō na ba i
 bōkpiraa ε, tiche won ben
 be, na ba tu a Nāanmın 'yer
 na i vor, na be be bıbir jaa.
^{XXIV} Bojūu, "Nısaal kaara
 naa fıka mōor, ka a ba tur
 wō jaa kaara fıka a mōpuul.
 A mōor wa jōol, a puul mı
 ma suor naa. ^{XXV} Tiche a
 sı Soro 'yer 'lō ben be bıbir
 jaa." (*Isaiya 40:6-8*) A 'yer
 nyāna le ba mōol kō yī.

II

^I A le jūu, yī ir yī mǎe
 yin a yosōō 'yer, belfō, neer
 ayi tarfō, nyuur, nı kporfō
 jaa bōro pō. ^{II} Yī kaara
 fıka bipile, na yī bōoro a
 Nāanmın 'yer ka i yī vōlaa
 a bır kaar, a yın tōo nōō a yī
 faafō pō, ^{III} bojūu an i yī lem
 kaa le a sı Soro na nōmō.

^{IV} An i yī wa naa a wō sē
 na i a kōsır vor a nısaal na
 tōr bar, tiche ka a Nāanmın
 ir wō a wō i bōsō, ^V yın mı
 na i fıka a kōsırve a ba men
 yī, nı a Nāanmın yir ka yī i

a wō bōorlo chechesı, na yī
 loro a wō bōor won sōo tu a
 Yesu Kırısto 'yōō. ^{VI} A seb a
 Nāanmın gān pō ıka, "Nyε, n
 bin a kōsır be a Jiyon tēe pō,
 a kōsır vıla 'lō ın kaa ir ka
 wō i a kōsır ju, ka nıre 'lō jaa
 na sōo de wō, vā kō di wō ε."
 (*Isaiya 28:16*) ^{VII} Pōpāanyā a
 yın bala na sōo de wō, wō ın
 kōsır sō. Tiche a bala na ba
 sōo de wō ε, "A kōsır 'lō a
 mımıerbe na tōr bar, 'lō le i
 a kōsır ju," (*Yiel*

Gān 118:22) ^{VIII} na, "Wō i a
 kōsır 'lō a nıbe na ηmıere a
 gbεε, na wō i a pie 'lō ban
 bāra loro." (*Isaiya*
8:14) Ba ηmıere naa ba gbεε
 bojūu ba tōr naa a 'yer 'lō
 'yōō a Nāanmın na dōo bin
 ba.

^{IX} Tiche yın 'lō, Nāanmın
 le ir yī a yī i a wō bōorlo
 nāmıne, na yī i nıchechesı,
 na yī i a Nāanmın sofō, ka yī
 na peere wō, an i 'lō le bōol
 yī yın a libe pō waan a wō
 chāa herete pō. ^X Yaa dōo i a
 wō nıbe ε, tiche pōpāanyā yī
 i naa a Nāanmın nıbe. Yaa
 dōo tara a Nāanmın nıbaal
 ε, tiche pōpāanyā yī tara wō
 naa.

^{XI} N barmıne, n suorō
 yī naa nıtāa nıyōorsı nı
 sāanba ka a wer pō ıka, yī
 ir yī mǎe yin a āgān vōlaa
 na ma jeere nı a yī sıur.
^{XII} Yī kpiere vıla a bala na
 ba puoro sē, ban sōo gba
 kperε yī ıka dεer le yī maala,
 bala wa nyε a yī vıla maalfō
 ban 'yōōn Nāanmın tur a wō
 waa bıbir.

^{XIII} A sı Soro jūu, yī sıir
 yī mǎe kō a tōofō dēme, ala

sɔɔ ɪ a nākp̄ē 'lɔ le, ^{XIV} bu a nābil bala won ir bin a tēn tēn ka ba kp̄āana a bala na maala dēer ti pēere a bala mi na maala a le na tor. ^{XV} Bojūu Nāan̄m̄in bɔfɔ le ɪka yin maala vɪla na yɪ pɔɔ a ba bɔɔ dēme na ɪ a jolo nēer. ^{XVI} Yɪ kp̄iere nɪtāa sumine, tiche yɪ taa de a m̄āe sofo nyā pɔɔn yelbier ε, ti yɪ kp̄iere fika Nāan̄m̄in gbāgbaar. ^{XVII} Yɪ 'yɔɔnɔ nure jaa na yɪ nɔ a yɪ taa Yesu turbo, na yɪ joro Nāan̄m̄in dābāe, ti 'yɔɔnɔ a nāa.

^{XVIII} Gbāgbaar, yɪ siir yɪ m̄āe kɔ a yɪ tɔnbɔ nɪ 'yɔɔfo, a ta ɪ a bala na bal nɪbir maala yɪ vɪla tēε ε, tiche a bala mi na kp̄ēme a nɪbir. ^{XIX} Bojūu a Nāan̄m̄in na maal vɪla kɔ nure 'lɔ na tara tɪer vɪla, na wɔ di dɔɔye na ba tara sɔr ε, bojūu wɔ tara na Nāan̄m̄in tɪer. ^{XX} Tiche bo le na ɪ a yɪ tɔnɔ, ala ɪ ba ŋme yɪ naa yin tɔ dēer jūu? Tiche ala ɪ yɪ din dɔɔye yin maal vɪla jūu, an ɪn tɔnɔ kɔ yɪ Nāan̄m̄in niem. ^{XXI} A anyāna jūu le a Nāan̄m̄in bɔɔl yɪ, bojūu Kɪrisito mi dɔɔ di dɔɔye, na wɔ maal wiil yɪ ɪka yɪ turo a wɔ pala. ^{XXII} "Ka waa dɔɔ maal dēer jaa ε, bu ka belfɔ yɪ a wɔ nēer pɔ ε." (*Isaiya* 53:9) ^{XXIII} A le ban dɔɔ turo wɔ, waa mi tɔ yaa a s̄an ε. A dɔɔye na pɔɔ wɔ, waa jo dābāe ε. Tiche wɔ den a wɔ m̄āe kɔ a Nāan̄m̄in na tɔɔɔ a 'yer jaa dē dē. ^{XXIV} A wɔ m̄āe le tuo a sɪ yeldebe a wɔ āgān pɔ a daa ju, ka

sɪ mi na kpi kɔ yelbier ti be be kɔ yeltorsɪ. A wɔ fele ala jūu le s̄āa sɪ. ^{XXV} Na yɪ kaara fika piir na dɔɔ bɔɔɔ, tiche p̄ɔp̄ānyā yɪ lieb wa a pechine na kaara a yɪ sɪr s̄ē.

III

^I Pɔbɔ, a le nɪ wɔ ju mi le, yɪ sɪr yɪ m̄āe kɔ a yɪ sɪrbe. Bamine baa sɔɔ puor ε, tiche a yɪ befɔ na tɔɔn lieb a ba tɪer a ba puoro, ^{II} bala wa nye a le a yɪ maalfɔ na ɪ vɪla, nɪ le yin 'yɔɔnɔ a yɪ m̄āe. ^{III} Yɪ ta v̄ē ka a yɪ vɪla ɪ a yɔɔ p̄āefɔ tēε ε, nɪtāa a ju wobfɔ, selma bɔjorsɪ yarfo, nɪ a fonɪbikp̄āen sefo ε. ^{IV} Tiche yɪ v̄ē ka a yɪ p̄āefɔ be pɔɔm na ba jɔɔlɔ ε, na ɪ vɪla, he le le le, nɪ jomm, ala le ɪ vɪla a Nāan̄m̄in niem. ^V Bojūu nɪtɔnɔ le a mama pɔɔsɔn bala na tara a Nāan̄m̄in tɪer ma maal a ba m̄āe vɪla. Na ba sɔɔ turo, na ba sɪr ba m̄āe kɔ a ba sɪrbe. ^{VI} Le mi le a Saara na dɔɔ wɔnɔ a Abraham toor na wɔ ma bɔɔlɔ wɔ a wɔ soro. Yin le ɪ a wɔ bibiir, ala ɪ yɪ maala na a le na vɪle na yɪ kɔ joro dābāe ε.

^{VII} Sɪrbe a le nɪ wɔ ju mi le, yɪ tɪere a yɪ pɔbɔ yin lɔɔ kp̄iere nɪ. Yɪ kaara ba nɪ 'yɔɔfo, bojūu baa tara kp̄āen j̄ā yɪ ε, ti na ba pɔɔ yɪ a Nāan̄m̄in wāefɔ kufɔ 'lɔ na ɪ nyevor, ka bon jaa taa var a yɪ Nāan̄m̄in sɔɔrfɔ ε.

^{VIII} A 'yer baaraa le a anyā, yɪ jaa yɪ tara tɪer bɔ'yen, na yɪ kaara taa nɪbaal, na yɪ nɔ taa maala vɪla kɔɔ taa nɪ m̄āe siirfo. ^{IX} Yɪ ta de yelbier

yāan yelbier sān ε, bu tobir yāan tobir sān ε, tiche yī 'yer nevila 'yōō ba, bojūu a anyā 'yōō le a Nāanmūn buol yī ika yin nyen sōōfo. ^X Bojūu, "Ala i nire nōn nyevor na wō buoro bibiyelsi wō ir wō nee yin 'yerdēer ni belfo pō. ^{XI} Wō heb puor 'yōō yelbier ti maala vīla, na wō buoro nyā'maar joro turo a wō puor. ^{XII} Bojūu a si Soro kaara naa a bala na tor, na wō wōnō a ba suorfo. Tiche a si Soro pōō ma sōō naa ni a bala na ma maala yelbier." (*Yiel Gān 34:12-16*)

^{XIII} An le na ge yī ala i yī mōō nibir maala vīla? ^{XIV} Tiche ala i yī gba din dōoye yin maala vīla jūu, Nāanmūn na sōō yī naa. "Yī ta joro dābāe ni a ba vuurfō ε. Yī taa joro dābāe ε," (*Isaiya 8:12*) ^{XV} Tiche a yī nyān pō, yī 'yōōnō a Kirisito na i a yī Soro. Na yī ma chōor sōō jaa ala i nire wa suor yī naa a tierto 'lo yin tara, tiche yī ma man naa jomm ni 'yōōfo, ^{XVI} na yī vē ka a yī tier chaar, ka a bala na sōōnō a yī yuor yin turo a Kirisito jūu, ka vā na kpe ba, ni a ba yosōō 'yer. ^{XVII} An un vīla ala i Nāanmūn bōfo le, yin di dōoye vīla maalfō jūu, gar yin na di dōoye dēer maalfō jūu. ^{XVIII} Bojūu Kirisito kpi naa a yī yelbier jūu gbebō'yen tee, a 'lo na tor ko a bala na ba tor ε, ika wō waan yī Nāanmūn sē. Ba ko naa a wō āgān, tiche ka a Nāanmūn siε sāt wō a kūu pō, ^{XIX} a siε nyā le a Kirisito

chiin a kpīi tēe na wō ti mool ko a kpīisi bala na be a pōōfo die pō. ^{XX} A banyāna le tor a Nāanmūn nee, tiche ka wō di kānyir ka a Nowa wa maal a daka bulomtum baar. A nibe bālāa na i aniin tee wa nyen faafō a kōō pō. ^{XXI} A kōō nyā nyetāan fika a Nāanmūn kōō sofo na faa yī mī a pōpāanyā, a ba i āgān dēer pēε barfo le ε, tiche a nee yin tir ko Nāanmūn ni potivīla. Yī nyen faafō tu a Kirisito kūu irfo pō. ^{XXII} 'Lo le do a saaju ti jāne, a Nāanmūn nūsōō jie ka a malakasi, ni a tōōfo dēme, ni a kpāen dēme ba jaa turo a wō nee.

IV

^I A le jūu, a Kirisito na di dōoye a wō āgān pō, yī mī su a tājebonsi ala gun a tier 'lōnō, bojūu a 'lo na di dōoye a wō āgān pō ba le pōō yelbier pō ε. ^{II} Ala le so, wō ta le kpiere a wer pō ni a āgān vōlaa ε, tiche wō kpiere a le a Nāanmūn na buoro. ^{III} Bojūu a kōro jaa, yī mī sōōn sōō na yī maala a le a bala na ba puoro ε, na maala, na baa tuoro a ba māe nyōoro ε. Ka a āgān vōlaa, ni dāburo, ni a pepe dib, na yī pōō a dānyurbo gbul pō, na yī maala tibe na sōōnō a Nāanmūn nee. ^{IV} Ban tier naa ika yelsāan le, yin ba le pōō ba a befo 'lōnō pō ε, ka ba pāa piel toro yī. ^V Tiche ban man a ba nee 'yer ko a Nāanmūn na wa tuor a vōε ni a kpīisi 'yer. ^{VI} A anyāna jūu le so ka ba

gba mi moɔl a 'yer nɔɔ ku a kp̄isi, ɪka ban toɔr a ba 'yer nɪt̄aa le ban na toɔr nɪre jaa 'yer, tiche ka ba kp̄iere a sur pɔ Nāan̄mɪn kaar.

VII A bonst a jaa baarfɔ tara naa, a le jūu yɪ mɔɔ nɪbir na yɪ kp̄aa a yɪ m̄ae t̄ɔɔ sɔɔrɔ Nāan̄mɪn. VIII A ala na gar a jaa le a anyā, yɪ chene v̄ē ka a n̄ɔfɔ be a yɪ pɔ, bojūu n̄ɔfɔ ma pɔɔn yeldɛbe yɔɔ. IX Yɪ ma diere taa a yɪ yie tɪ ta ma ɪre gbor̄ɔ gbor̄ɔ ɛ. X ɪsɔɔ jaa wɔ de a Nāan̄mɪn kɔfɔ won nyɛ t̄ɔn̄ɔ kɔrɔ nɪ a wɔ taaba nɪ yelm̄ae nɪ a Nāan̄mɪn w̄aefɔ a jaa. XI Ala ɪ nɪre jaa 'yerɛ na, wɔ 'yerɛ a Nāan̄mɪn 'yerbie ala. Ala ɪ wɔ ɪn t̄ɔt̄ɔn̄ɔ, wɔ t̄ɔn̄ɔ nɪ a kp̄ɛɔ 'lɔ a Nāan̄mɪn na kɔ wɔ, ka a yeke a jaa pɔ, ka Nāan̄mɪn nyɛ tɪr tu a Yesu Kɪrisito pɔ. 'Lɔ le so a tɪr nɪ kp̄ɛɔ bɪbir bɪbir jaa. A ɪ a le.

XII N yɛɛr n̄ɔn̄ɔnbɔ, yɪ ta v̄ē ka nɛɛ 'maa yɪ nɪ a bɛɛr kaa tuo na vulo yɪ fika yels̄aan k̄ɔɔ le ɪre yɪ ɛ. XIII Tiche yɪ chɪle an ɪ yɪ pɔɔ naa a Kɪrisito dɔɔye difɔ pɔ, ka n̄ɔɔ na kpe yɪ a wɔ tɪr wa nyɪr. XIV Ala ɪ ba tɔ yɪ naa yɪn bɔɔlɔ a Kɪrisito yuor jūu, Nāan̄mɪn na s̄ɔs yɪ naa, bojūu Nāan̄mɪn Sɪɛ ben a yɪ 'ȳɔɔ. XV Ala ɪ yɪ din dɔɔye, a ta ɪ fika nɪkɔrɔ, bu n̄anyie, bu nɪdɛɛr, bu tɔ'ȳɔɔnbɔ le yɪ ɪ ɛ. XVI Tiche ala ɪ a yɪ āsɔɔ jaa wa dire na dɔɔye won turo Kɪrisito jūu, wɔ ta v̄ē ka v̄ā kpe wɔ ɛ, tiche wɔ pɛɛre Nāan̄mɪn a yuor nyā won di

jūu. XVII Bojūu a 'yer toɔrfɔ s̄ɔɔ ta naa, ka Nāan̄mɪn na piel toɔrɔ a wɔ nɪbe 'yer. Ala ɪ sɪn le won piel, ɪmɪne le an kaara kɔ a bala na tɔr a Nāan̄mɪn 'yer n̄ɔɔ? XVIII A seb ɪka, "Ala ɪ an ɪn kp̄ɛɔ kɔ a nɪtor, ɪmɪne le an kaara kɔ a bala na ba puor ɛ, nɪ a yelbe-ɪrbe?" (*Sokpar Ḡan 11:31*)

XIX A le jūu, v̄ē a bala na dire a dɔɔye a Nāan̄mɪn bɔfɔ jūu, de ba m̄ae kɔ a Nāan̄mɪn yelm̄ae sɔɔ na me ba, tɪ m̄ɔɔ nɪbir maala vɪla.

V

I A maa na ɪ a nɪdiere naa nyɛ a Kɪrisito dɔɔye nɪ nɪbir, naa mi ɪ nɪre nyā na pɔɔ a tɪr 'lɔ na wa nyɪr, n 'ȳɔɔn̄ɔ na a nɪdierbe na be be a yɪ pɔ ākp̄aen, II ɪka ba kaara a Nāan̄mɪn piir a won de 'ȳɔɔ a yɪ nuur pɔ, na yɪ t̄ɔn̄ɔ kaara nɪ ba, a ta ɪ fɪrfɔ ɛ, tiche a ɪ yɪ bɔfɔ, bojūu le le a Nāan̄mɪn bɔɔrɔ. A ta ɪ libie 'ȳɔɔ ɛ, tiche ka a n̄m̄ɔ yɪ a t̄ɔfɔ. III Yɪ ta pɪrɪpɪre a bala yɪn kaar ɛ, tiche yɪ ɪ j̄ane kɔ a piir. IV A pɛchiin gbɔɔraa wa wa, yɪn nyɛn a s̄āyar na ɪ a tɪr na ba j̄ɔl ɛ.

V Le nɪ wɔ ju mi le a yɪn bala na ɪ a pɔlbil, yɪ siir yɪ m̄ae kɔ a yɪ nɪdierbe. Yɪ jaa jaa yɪ ma siir yɪ m̄ae na yɪ ma t̄ɔn̄ɔ kɔrɔ taa, bojūu a seb ɪka, "Nāan̄mɪn 'laar a bala na 'm̄ɔɔrɔ a ba m̄ae, tɪ ma s̄ɔn̄ɔ a bala na ma siir ba m̄ae." (*Sokpar Ḡan 3:34*) VI A le jūu, yɪ siir yɪ m̄ae a Nāan̄mɪn kp̄ɛɔ sɔɔ

nuur pɔ, ka wɔ 'mɔɔ yɪ a yɪ do a sɔɔ 'lɔ won bɔɔɔɔ. ^{VII} Yɪ de a yɪ yelwɔnsɪ a jaa kɔ wɔ, bojũu 'lɔ lɛ 'yɔɔnɔ a yɪ tɔɔ.

^{VIII} Yɪ gu yɪ mǎɛ na yɪ 'yɔɔnɔ jũmɔ, a yɪ dɔsɔɔ tɪ kaara naa jukpɛɛ kaar, na uoro yɔɔɔɔ na wɔ pǎa kaara bɔɔɔɔ nɪɛ ɪka wɔ nyɔɔ 'wɔb. ^{IX} Yɪ var wɔ sɔɔ, na yɪ ba gber ara a yɪ sɔɔfɔ pɔ, bojũu yɪ bɔɔɔn naa ɪka a yɪ taaba na be a wer wɔ jaa, mɪ dire na a dɔɔyɛ nyǎna tɔ yɪn dire.

^X Yɪn wa di a dɔɔyɛ nyǎna bǎlǎa a Nǎanɪmɪn na ɪ a wǎɛfɔ sɔɔ a 'lɔ na bɔɔl yɪ 'yɔɔ a tɪɪ nyǎ na ba tara baarfɔ pɔ a Kɪrɪsɪtɔ 'yɔɔ, wɔ mǎɛ na maal yɪ naa na wɔ 'yɔɔ yɪ ǎkpɛɔ tɪ na wɔ vɛ a yɪ ara kpɛɔ kũ dǎm ɛ. ^{XI} 'Lɔ lɛ so a kpɛɔ bɪbɪr nɪ bɪbɪr jaa. A ɪ a lɛ.

^{XII} Silasɪ na ɪ a yebe yelmǎɛ sɔɔ lɛ sɔɔ ma ka n seb a gǎn bile nyǎna, naa 'yɔɔɔn yɪ ǎkpǎɛn din dǎasɪɛ ɪka anyǎna lɛ ɪ a Nǎanɪmɪn sɪɛ wǎɛfɔ. Yɪ ara kpɛɔ. ^{XIII} A yɪ taaba pupuorbɪɪr na be a Babilon Nǎanɪmɪn na 'mataa ir yɪ, puor yɪ naa, ka a n bidaba Maakɪ mɪ puoro yɪ. ^{XIV} Yɪ puor puor taa nɪ nɔfɔ. Nyǎ'maar wɔ be a yɪn bala na be a Kɪrɪsɪtɔ 'yɔɔ.

A PITA GÃN NA TU AYI

I Maa Simon Pita na ı a Yesu Kırısıto gbãgbaa ni a wõ nitõnãa le seere a gãn nyã korõ a yın na tu a sı Nãanmın yeltorsı põ, ni a sı Fafaara Yesu Kırısıto na yı nye a sõõfõ 'lo na kpẽme a sı kaar. II Wãefõ ni nyã'maar a dõõlo yı taa tu a bõõfõ yın bõõ Nãanmın ni a sı Soro Yesu.

III A Wõ kpẽõ le wõ kõn sı bon jaa sın bõõrõ a nyevõr nyã jũu ni Nãanmın puor vıla tu a sı bõõfõ sın bõõ a 'lo na bõõl sı, ni a wõ mãe tır ni a wõ maal vıla. IV Tu anyãna põ le wõ kõn sı a bon na berma ni a bõõsõn wõn tır a nẽe ıka, a tu a põ, ka yın põõ a befõ 'lo na ba sõõnõ ẽ, na yı jo yı a wer nyã a yelbier vɔlaa na sõõ.

V A anyãna jũu, yı mõ na yı de vıla maalfõ põõ a yı sõõfõ põ, na yı de bõõfõ mı põõ a vıla maalfõ põ, VI ka a mãe nyõõfõ mı põõ a vıla maalfõ põ, ka a nıbir mõõfõ põõ a mãe nyõõfõ põ, ka a Nãanmın puor vıla põõ a nıbir mõõfõ põ, VII ka a yeer maal vıla põõ a Nãanmın puor vıla põ, na yı de nõõfõ põõ a yeer maal vıla põ. VIII Bojũu ala ı yı tara naa anyãna a jaa ka a põõrõ 'yõõnõ, an sõõ yı naa ka yı kõ tara yãan na yaa tõõnõ wõõnõ wõmõ a bõõfõ yın bõõ a sı Soro Yesu Kırısıto ẽ.

IX Tıche ala ı nıre baa tara a anyãna ẽ, waa nyere ẽ, na wõ ı jõõ, na wõ iin ıka Nãanmın pẽen a wõ kõro jaa yeldebe bar.

X A le jũu n yeer, yı ba gber ka a yı bõõlfõ ni a yı chel ırfõ ı yelmãe. Ala ı yın maala a anyãna, yaa be jaa na wa lo ẽ. XI Ka a sõr yuo kũ yı a yı kpe a sı Soro ni a Fafaara Yesu Kırısıto nãalõõ na ba tara baarfõ põ.

XII A le ın ma jẽõ yı naa a yelsı anyãna, yı gba na bõõ yaa ka yı ba gber ara a yelmãe yın tara põ. XIII A tara na sõr ka n jẽõ a yı tıer ın chene vorõ a ãgãn vaar põ, XIV bojũu n bõõn naa ıka a kõ le kor ẽ tıche ka n kpi ẽ, nitãa le a sı Soro Yesu Kırısıto na man kũ ma. XV ın ı naa le jaa ın na tõõ, maa wa sõõ kpi, tı ka yı ma chene tõõ tıere a yelsı anyãna.

XVI A ba ı fuol ni yẽ 'yer le sı de 'yer kũ yı a kpẽõ ni a sı Soro Yesu Kırısıto waa ẽ, tıche sın mãe le nye a wõ kpẽe ni nıbir. XVII Wõ nyen 'yõõfõ ni tır yı a Sãa Nãanmın sẽ le a kòkòr na yı a tır jıkpẽe jie wa a wõ sẽ 'yere, "Nyã le ı a n Bie 'lo ın nõ, a wõ ye le pel naa n põõ." XVIII Sın mãe wõn a kòkòr nyãna na yı a saaju wa, an ı sın ni 'lo jaa le dõõ be a tõcheche par.

XIX Sın le tara a Nãanmın 'ye'yerebe na dõõ be be 'yer na chaar, yı yuo toor chele a 'yer. A kaara naa fıka chãa na chaara libe põ, tı tãn a wer na chaar ka a

bivie ηmerbir pur 'yōo a yi nyān pɔ. ^{XX} A yelkpēε le ɪka, yi bōo a par ɪka Nāanmɪn 'ye'yere jaa kō tōo de a wɔ yē wiil a ala na seb a Nāanmɪn gān pɔ par ε. ^{XXI} Bojūu nire maa kpu 'yer a Nāanmɪn 'yer ε, tiche nire ma 'yer a le na yi a Nāanmɪn sē, an ɪ a wɔ sɪε le tara ba.

II

I Tiche a jir ηmarba 'ye'yere mɪ dōo be be a nibe pɔ, nutāa le a jir ηmarba wiwiilbe na wa be a yi pɔ. Ban sool wiil sōofɔ 'yer, na ba chur a Tōofɔ Sɔo na da ba na ba waan sōofɔ wa 'yōo a ba mæ. ^{II} Nɪyɔɔ na turo naa a ba vā sɔ anyāna, tɪ na ba kperε a yelmæ sɔr. ^{III} A bogar wiwiilbe banyāna na 'mōon yi naa nɪ a ba nenōo 'yerbie. Nāanmɪn guor naa a ba 'yer kōro jaa ka a ba sōsōonō ba guro ε.

^{IV} Bojūu Nāanmɪn ba dōo bar a malakasɪ bala na maal a deer ε, tiche wɔ 'yōo ban a bōo fulom libe 'lo pɔ bar chele nɪ a ba 'yer tɔorfɔ daar. ^V Waa dōo bar a kōr nibe ε, na wɔ vē ka a kōo wa paal pɔɔ a bala na ba puoro ε, tɪ na wɔ faa a Nowa na ɪ yeltorsɪ 'yer moolo nɪ nibe ayopōi. ^{VI} Nāanmɪn den būu chom a Sodom nɪ a Gomora nibe ka a di heb tāpiel, a nutō wiil ɪka le le na ɪ a bala na ba puoro ε. ^{VII} Wɔ mɪ faa naa Lotɪ na ɪ a nitor a wɔ pɔɔ na ma sōon a bala na tōnō a debe. ^{VIII} Bojūu a nitor nyāna lōon kperε nɪ ba bibir jaa, ka a wɔ tier ma

sōo le won ma nye tɪ wō ban ɪre. ^{IX} An ɪ nutō le a be, a sɪ Soro bōon le won pāa na ɪ faa a bala na puoro yin a wōm pɔ, tɪ tara a bala na ba puoro ε, a ba be a ba gefɔ pɔ tɪ tān a 'yer tɔorfɔ bibir.

^X A anyāna ɪn yelmæ a bala na turo a ba āgān sōonaa nyā deer volaa, baa turo a kpāen dēme neε ε. Ba ɪn jukpāen dēme na ba 'mɔoro ba mæ, baa joro dābāε ε, tɪ ma kperε a saaju bōmaalsɪ. ^{XI} Tiche a malakasɪ gba na ɪ gādaar na ba tara kpāen, ba maa 'la kpe a bōmaalsɪ anyāna a sɪ Soro niem ε. ^{XII} Tiche a nibe banyāna ma fere naa nɪ a bonsɪ ala ban ba bōo a par ε. Ba kaara naa modōn kaar bōmaalaa na ba tara tiere, ba dōo ba naa na nyɔor ba kɔ, ba mɪ kaara a modōn kaar na ba mɪ na wε.

^{XIII} A deer ala ban maal, a deer ala le ban yāan ba a sān. A ba tier volaa ban ma maala a mōtōo, a nōmō ba naa, ban lōon dire nɪ yi na ban sōo a yi befɔ 'yōo yi vā. ^{XIV} A ba nibe seen naa a sēsēyele, a ba maa bar deer ɪfɔ ε. Ba ma beε naa a bala na bal na ba ɪ bogar dēme, ba ben pɔ'yōofɔ pɔ. ^{XV} Ba bar a sɔr dē dē 'lo tɪ bor, na ba tu a Balaam na ɪ a Beor bidaba sɔr. 'Lo le nō sāyar na ba ɪ ε, ^{XVI} tiche wɔ nyen a wɔ bawōno tōnō, bōo na ɪ dōo den nire kəkɔr 'yer 'yer na wɔ ηmaan a 'ye'yere

nyāna dābol yele sɔr. ¹

^{XVII} A nibe banyāna ɪ naa fika kɔlsɪ na ba tara kōɔ ε, bu uul sɛsɛbɛ na furo chiine. Libe jaa gbɛb lɛ guro ba. ^{XVIII} Bojūu yobɔ 'yer pɔrsɪ lɛ ba ma 'yere, na ba buɔlɔ a āgān vɔldɛɛr, na ba bɛlɛ nɪ a nibe bala na faa joro a bala na bɔr sɛ. ^{XIX} Ba ma tɪr nɛɛ kɔ ba ɪka ban faa ban a gbāgbayelee pɔ, tɪche ka a bala māɛ ɪ a yelsɔɔnsɪ gbāgbaar, bojūu nɪrɛ ɪn gbāgbaa kɔ bon 'lɔ jaa na tōɔ wɔ. ^{XX} Ala ɪ ba faan ba māɛ yin a wɛr nyā bɔdɛɛr pɔ, ban wa bōɔ a sɪ Soro nɪ a Fafaara Yesu Kɪrɪstɔ tɪ na ba lɛ tɪ kpe a ala pɔ ka a tōɔ ba, a ba baarfɔ na ɪn dɛɛr gar a lɛ ban dōɔ be. ^{XXI} An taa sa naa ala ɪ baa ta bōɔ a sɔr toraa ε, gar ban ben bōɔn tɪ lɛb puor 'yōɔ a nɛbin cheche 'lɔ ban de kɔ ba. ^{XXII} Bala 'lɔ, a sɔkpa nyā ɪn yelmāɛ ban dōɔ lɔb ɪka, baa lɛb tɪ di a ala won tɪ bar, (*Sokpar Gān 26:11*) ka a dobaa ban so kōɔ mɪ lɛb tɪ mamar a memere.

III

^I N barmine, a gāma ayi sɔɔ lɛ anyā ɪn sɛɛrɛ kɔrɔ yɪ. A jaa ayi pɔ, n sɛb ɪka n lɛ jɛɔ yɪ tɪɛr 'lɔ na tor pɔ. ^{II} N buɔrɔ naa ɪka yɪ lɛb tɪɛr a 'yerbie ala a Nāanmɪn 'ye'yɛrcheche bala na dōɔ 'yer a sɪ Soro nɪ a Fafaara na dōɔ man ba tu a wɔ nɪtōnsɪ 'yōɔ.

^{III} Yɪ de nie bōɔn ɪka a ber baaraa sōɔ, nɪlaarba na turo a ba āgān vɔlaa na wa naa wa laara yɪ. ^{IV} Ban wa sɔrɔ yɪ naa, “Nyɪnɛ lɛ a 'lɔ na tɪr a nɛɛ kɔ yɪ ɪka won wa naa? A lɛ daar jaa a sɪ sāmɪnɛ na kpi a yelsɪ a jaa mɪ chɛnɛ na chiine a lɛ nɛ an piel.” ^V Tɪche ba bōɔn naa tɪ maala fika ba ĩn naa a kōro jaa an ɪ Nāanmɪn 'yerbie lɛ wɔ maal a saaju, nɪ a tɛɛ a kōɔ ju, nɪ a kōɔ par. ^{VI} A tɛkor, kōɔ mɪ lɛ dōɔ paal pɔɔ a wɛr a wɔ sōɔ. ^{VII} A 'yer nyāna nɪ wɔ ju lɛ wɔ bar a saaju, nɪ a tɛɛ go gun a 'yer tɔɔrfɔ, na won sōɔn a bala na ba puoro ε, nɪ būu.

^{VIII} Tɪche yɪ ta ĩn a yelbō'yɛn nyāna ε, n barmine. A sɪ Soro sɛ, bɪbir bō'yɛn kaara naa fika yuon tur, ka a yuon tur kaara fika bɪbir bō'yɛn a wɔ sɛ. ^{IX} A sɪ Soro ba baala nɪ a wɔ nɛɛ won tɪr ε, nɪtāa lɛ a bamine na 'yer ɪka a kor naa ε. Wɔ din kānyir kɔ yɪ, won ba buɔrɔ ɪka āsɔɔ jaa wɔ wɛ ε, tɪche yɪ lɛb a yɪ tɪɛr.

^X A sɪ Soro bɪbir na wa naa fika lɛ nānyie na ma wa, ka a saaju pɔɔn gōmō wɔ jaa, na wɔ po chen. A bonstɪ ala na be a saaju ka a būu nyl na wɔ pāa yuo yele a jaa a nibe na maala ka a gā chāa pɔ.

^{XI} An ɪ a bonstɪ a jaa na wa sōɔn a nɪtōnō, nɪbotɔ lɛ a sɛɛ ɪka yɪ ɪ? A sɛɛ naa ka a yɪ maalfɔ ɪ cheche, na yɪ puoro Nāanmɪn, ^{XII} nɪtāa

¹ II:XVI 2:16 Balaam dōɔ ɪ Nāanmɪn 'ye'yere na sɔɔ ɪka won den libie tɪ pɔ 'yōɔ a Isral nibe. Won wa chiine, malaka ŋmaa won sɔr ka waa tōɔ ɪ a lɛ ε. (A Sɔrfɔ Gān 22-24)

le yɪn ben kaara a Nāanmɪn waa bɪbir na yɪ 'mi'mine nɪ a wɔ waa. A bɪbir nyāna na waan nɪ sɔɔfɔ, a saaju wɔ jaa na di naa, ka a bonsɪ a jaa mɪ nyɪl nɪ a tɔl. ^{XIII} Tɪche sɪn chele naa tēpaalaa nɪ a saaju paalaa na ɪ a nɪtorsɪ tēe, 'lɔ a Nāanmɪn na tɪr a nɛɛ.

^{XIV} A le n barmine, yɪn pāa na chele a anyāna jūu, yɪ mōɔ nɪbir na yɪ taa tara chefɔ nɪ mabfɔ jie ε, na yɪ tara wɔ nɪ nyā'maar. ^{XV} Yɪ tɪer a anyā ɪka a sɪ Soro kānyir ɪ naa a yɪ faafɔ le, nɪtāa le a sɪ yebe Pɔɔl mɪ na dɔɔ seb kɔ yɪ nɪ a yē 'lɔ a Nāanmɪn na kɔ wɔ. ^{XVI} A wɔ gāma a jaa pɔ, a 'yer bō'yen le wɔ seb, na wɔ 'yere a yelsɪ anyāna. A wɔ gāma pɔ yelsɪ ben be na ɪ tuo a par bɔɔfɔ, ka a ba bɔɔ nɪ a a bala na ba bɔɔ ara dēme lɪeb a bur bur nɪtāa le ban lɪer a Nāanmɪn gāma amine, ka a na ɪ ba māɛ sɔɔfɔ.

^{XVII} A le jūu, n barmine, yɪn ben de nie bɔɔn a nɪtɔ, yɪ guro a yɪ māɛ ka a ba belfɔ ta wa vē ka yɪ faa lo tɪ bar a yɪ gber bafɔ jie ε.

^{XVIII} Tɪche yɪ nōɔnɔ a sɪ Soro nɪ a Fafaara Yesu Kɪrɪsɪto wāefɔ nɪ a wɔ bɔɔfɔ pɔ. 'Lɔ le so a tɪr a pōpāanyā, nɪ bɪbir, nɪ a bɪbir jaa. A ɪ a le.

A JOON GĀN NA DE NIE

^I Maa Joon seere na koro a yin na turo a Yesu. A 'yer na dōo be be a wer pielfo daar, 'lo le si wō a wō yele na si nye wō. Si nye wō naa ni a si nubie na si sur wō ni a si mǎe nuur. A 'yer nyā le i a nyevor. ^{II} A nyevor nyā le yi a Nāanmūn sē ka wō de wiil si a si nye wō, 'lo le si dire a wō dāaste na si moolo koro yi ika 'lo le i a nyevor na ba tara baarfō ε. 'Lo le dōo be a Sāa Nāanmūn sē, ka wō wa ir wō wiil si. ^{III} Si 'yere na koro yi a le a sin mǎe na nye ti wō, ka a le na vē ka sin ni yin na tara nebō'yen, ka a sin ni a Sāa Nāanmūn 'matāan a wō Bie Yesu Kirisito tara a nebō'yen. ^{IV} A nyā le si seere koro yi kaa si chulfō na sēε.

^V A 'yer won kō si ka si moolo koro yi ni nyā, Nāanmūn in chāa ka libe ba be a wō 'yōo jaa ε. ^{VI} Ala i si 'yer naa ika sin ni 'lo tara na nebō'yen ti chene chiine a libe pō, si in jir ηmarba na saa turo a yelmǎe ε. ^{VII} Tiche ala i si chiine naa a chāa pō nitāa le a 'lo na be a chāa pō, sin tara na nebō'yen ka a wō Bie Yesu jāi pēε a si yeldebe a jaa bar. ^{VIII} Ala i si 'yer ika saa tara yeldēer jaa ε, si bele na si mǎe, na saa tara yelmǎe ε. ^{IX} Ala i si 'yer naa a si yeldebe kō Nāanmūn, won vēn kō si, ti pēε a si yeldebe

a jaa bar, bojūu Nāanmūn in yelmǎe sōo ni nitōr. ^X Ala i si 'yer naa ika saa maal yeldēer jaa ε, si moolo na Nāanmūn jir ηmara, na saa de a wō 'yer a si nyāa pō ε.

II

^I N bibiir, n seere naa anyā koro yi ka yi āsōo jaa taa wa ure yeldēer ε, tiche ala i āsōo wa in yeldēer, si tara na po pire na be a Sāa sē. 'Lo le i a Yesu Kirisito na i a Torfō Sōo. ^{II} 'Lo le lo a si yeldebe bōor kō si, a ba i sin tee ε, tiche a wer wō jaa.

^{III} A nitō le si de bōon ika si be naa a wō sē, sin turo a wō nebinsi jūu. ^{IV} Nire 'yer ika wō bōon Nāanmūn ti ba ure a le won bin a nēε ε, a ninyine in jir ηmara na waa tara yelmǎe ε. ^V Tiche nire jaa na turo a Nāanmūn 'yer, sire jaa Nāanmūn nōfō seen a wō pō. Nitō le si de bōon ika si be naa a wō pō. ^{VI} Nire jaa na 'yer ika wō be naa Nāanmūn 'yōo, wō chiine a le a Yesu na dōo chen.

^{VII} N barmine, a ba i nebin paalaa le n seere koro yi ε, tiche a bōkoraa 'lo yin tara yi a pielfō le, 'lo le i a nekoraa yin wō. ^{VIII} Tiche wō in bōpaalaa, bojūu a in sire a Yesu 'yōo, naa mi i sire a yi 'yōo, bojūu a libe toon 'laa, ka a sire chāa chaara. ^{IX} Nire jaa wa 'yer ika maa ben chāa pō, ti 'laar a wō yebe, wō chene na be a libe pō. ^X Nire 'lo jaa na nō a wō yebe ben a chāa pō, ka bon jaa ba be be na vē ka wō

ημε gber ε. ^{XI} Tiche nire 'lo jaa na 'laar a wo yebe ben a libe po, na wo yuro a libe po, na waa boō a jie won chine ε, bojūu a libe jōo wo naa.

^{XII} N bibiir, n seere na a gān nyā koro yi bojūu Nāanmūn vē naa a yi yeldebe ko yi a le a Yesu na i ko yi jūu. ^{XIII} Sāamūne, n seere na koro yi bojūu, yi bōon a 'lo na yi a wer pielfo. Pōlbil, n seere na koro yi bojūu yi tōon a deer soō. Naa mī seere koro a yin bibiir bojūu yi bōon a Sāa Nāanmūn. ^{XIV} N seb ko a yin sāamūne bojūu, yi bōon a 'lo na yi a wer pielfo daar. N seb ko a yin pōlbil a Nāanmūn 'yer na be a yi 'yōo jūu, yi kpēme na, na yi jeb tōo a deer soō.

^{XV} Yi taa ure wa nōnō a Nāanmūn dōdōmōst bi bon jaa ban tara ε. Ala i āsoo jaa wa nōn a le, a Sāa Nāanmūn nōfo ba be a wo 'yōo ε. ^{XVI} Bojūu a bonst anyā sin nye i naa a āgān nyā volaa ni a nubie volaa bi tara jā jur ni bōtarst. A nyāna a jaa won na ure ba yi a Sāa Nāanmūn sē ε, tiche a yi naa dōdōmōst sē. ^{XVII} A bodebe anyā mī poro na chine, tiche nire 'lo jaa na ure a Nāanmūn bofo na ben be soō jaa.

^{XVIII} N bibiir, a wer baarfō ta naa, nitāa le yin dōo wō ūka a bala na 'laar a Kirisito na wa naa, ba yoo le a banyāna na be ka gba. Ala le si de bōon ūka a baraa sōo le. ^{XIX} A nibe banyāna dōo

be a si sē ti wa yi. Ka a ba yifo wiil ūka baa tara si ni nebō'yen ε, sin ni bala ta i bō'yen, ban taa be naa si sē, tiche a ba yifo wiil ūka baa poō si ε. ^{XX} Tiche yin 'lo, Yesu ko yi naa a wo Sīe ka yi jaa bōō a yelmāe. ^{XXI} N ba seere koro yi bojūu yin ba bōō a yelmāe ε, tiche yin bōō a yelmāe le. Bojūu yi mī bōon a jir na tee ni yelmāe.

^{XXII} An le i a jir ηmara? Nire 'lo na 'yer ūka a Yesu ba i a Nī-iraa ε, a nire 'lo le 'laar a Kirisito. A ninyine tor naa a Sāa ni a Bie jaa. ^{XXIII} Nire 'lo na tor a Bie mī tor a Sāa, nire 'lo na 'yer chāa po ūka Yesu le a Nāanmūn Bie, tara na nebō'yen ni a Sāa Nāanmūn. ^{XXIV} Yi chene tara a le ne yin wō a Yesu 'yer a pielfo, yin wa chene tara a le, yin tara na nebō'yen ni a Sāa ni a wo Bie. ^{XXV} Nitō le a Nāanmūn 'yer ūka won i naa won vē naa ka si tara nyevor na ba tara baarfō ε.

^{XXVI} N seere na a anyāna koro yi ūka yi bōonō sō ni a bala na bar yi ti yi, ba buoro naa ūka ba bel yi yin. ^{XXVII} A yin 'lo, ba kō tōo bel yi ε, bojūu Yesu ko yi naa a Sīe ka wo be a yi 'yōo. A Sīe na i yelmāe na wile yi jūu, yaa le buoro ūka nire wo wiil yi a yelmāe go ε, tiche a Sīe a Yesu na ko yi vē naa ka yi bōō a yelmāe, ka ala mī a Sīe na wile i yelmāe, jir jaa ba be be ε. A le jūu, yi chene tara a Yesu ni nebō'yen nitāa le a Sīe na 'yer yi.

^{XXVIII} A le jūu n bibiir,

yi chene tara a Yesu ni nebõ'yen, ka 'lo wa yi a saaju lieb waara a wer pɔ, sɪn tara na nyāa ka dābāe kō korɔ si a wɔ tuorfɔ ε. ^{XXIX} Yi bõɔn naa ɪka a Yesu yeke tor naa, nɪre jaa mi na maala a le, mi ɪ naa a Nāanmɪn bie.

III

^I Nye le a si Sāa na nõ si jā. Wɔ sɔɔn bɔɔlo si a Nāanmɪn bibiir, ka si mi sɪr ɪ! A le jūu, a wer nibe ba bõɔ wɔ ε, ala le so ban ba bõɔ si ε. ^{II} N barmune, pōpāanyā, si ɪ naa Nāanmɪn bibiir, saa bõɔ le sɪn na be daar kōɔ ε, tiche si bõɔn naa ɪka, a Yesu wa lieb wa a wer nyā pɔ, sɪn nye naa a le won na be, na si kaara a wɔ kaar. ^{III} Yi āsɔɔ jaa na tara a tɪertɔ nyāna a Yesu 'yõɔ, wɔ ir wɔ māe yin deer pɔ, nitāa le a Yesu na ɪ cheche.

^{IV} Nɪre 'lo jaa na chene ure yeldeer, a nɪnyɪne sõɔnõ naa a Nāanmɪn nebɪnsɪ ala won bin, bojūu waa tara Nāanmɪn ni nebõ'yen ε. ^V Tiche yi bõɔn ɪka Yesu ba maal deer ε, a le ka wɔ wa ɪka wɔ wa de a si debe bar. ^{VI} A le nɪre 'lo jaa na tara Yesu ni nebõ'yen, wɔ maa le chene ure yeldeer go ε, tiche a nɪnyɪne wa chene ure yeldeer, waa bõɔ a Yesu ni a nɪnyɪne won ɪ ε.

^{VII} N bibiir yi bõɔnõ sõ, ka nɪre jaa taa bele yi ε. Nɪre 'lo na maala a le na tor, wɔ ɪ naa nitor nitāa le Yesu na ɪ nitor. ^{VIII} Nɪre 'lo

jaa na chene ure yeldeer yi naa a tu sē, bojūu 'lo le ure yeldebe yi a wer pielfɔ. Ala le so ka Yesu na ɪ Nāanmɪn Bie wa ɪka wɔ wa sõɔ a tu tōmõ. ^{IX} Nɪre 'lo jaa na wa ɪ Nāanmɪn bie, maa le see ɪka wɔ le ure yeldebe go ε, bojūu Nāanmɪn befɔ be naa a wɔ yõɔ. Wɔ kō le chene ure yeldebe go ε, bojūu wɔ ɪn Nāanmɪn bie. ^X Nitõ le si de bõɔn a Nāanmɪn bibiir ni a Tu bibiir. Nɪre 'lo jaa na ba wa turo a Nāanmɪn nee 'lo won bin bu na waa le nõ a wɔ yeer, waa ɪ Nāanmɪn bie ε.

^{XI} An yi a daar 'lo jaa yɪn piel sɔɔ Yesu, yi wõ naa a Nāanmɪn 'yer bie na 'yer ɪka si nõ taa. ^{XII} Yi ta ɪ a si kaara a Kain kaar ε, wɔ tara na a deer sɔɔ tɪer na wɔ kɔ a wɔ yebile. Bo le so won kɔ a yebile? Bojūu a Kain tōmõ ɪn deer, tiche ka a wɔ yebile tōmõ tor. 1

^{XIII} N yeer, yi ta vē ka a fer yi ala ɪ a nibe na be a wer pɔ wa 'laar yi naa ε. ^{XIV} Si bõɔn nara ɪka si nõ naa a si taaba. A wiil ɪka si yin kūu pɔ, ti kpe nyevɔr na ba tara baarfɔ pɔ. Nɪre 'lo na ba nõ a wɔ yebe ε, wɔ chene na be kūu pɔ. ^{XV} Nɪre 'lo jaa na 'laar a wɔ yeer ɪn nɪkorɔ a wɔ nyāa pɔ, ka yi mi bõɔn ɪka nɪkorɔ ba tara nyevɔr na ba tara baarfɔ ε.

^{XVI} Si bõɔn le a nõfɔ na be, bojūu Yesu sɔɔn kpi kɔ si, ka a mi see ɪka, si mi sɔɔ kpi kɔ a si yeer. ^{XVII} Ala ɪ a yi

1 III:XXI 3:12 Kain ɪn a Adama ni a Hawa bidadõ. Nyuur jūu, wɔ kon a wɔ yebile. (A Pielfɔ Gān 4:1-16)

āsuo tara naa ka a seen wo, ti nye a wo taa yeer an wōnō ka wo lieb puor yōo ba, a Nāaḡmın nōfo kō tōo be a wo soo 'yōo ε. ^{XVIII} N bibiir, yı ta vē ka sı nōfo ı 'yerbie nı jālbir 'yerbie ε, tıche yı ı ka sı sōnō taa nitāa le a Nāaḡmın na nō sı sıre jaa.

^{XIX} A sı befo pō le sın bōo ıka sı be naa a yelmāe pō sōo 'lo jaa sın wa ara a Nāaḡmın niem suorō wo, sı kō le joro dābāe ε, ^{XX} ala gba ı a sı tıer 'yer ıka sı maal deer. Bojūu Nāaḡmın bōon yele jaa a sı nyān pō, na wo bōo yele jaa sın ıre.

^{XXI} N barmıne, ala ı sı bōon naa a sı tıer pō, ıka sı maa chene maala deer ε, sın wa suorō Nāaḡmın, sı kō joro dābāe ε, ^{XXII} sın nyen bon jaa sın suor yı a wo sē, bojūu sı turo naa a wo nee na sı ıre a le na pele a wo pōo. ^{XXIII} Nāaḡmın nee won bin nı nyā, ıka sı soo a wo Bie Yesu Kırısto yuor na sı nō a sı taaba, nitāa a le won 'yer sı. ^{XXIV} Bala jaa na turo a Nāaḡmın nee won bin, ba ben a wo 'yōo, ka wo mı be a ba 'yōo. Sı bōon naa ıka wo ben a sı 'yōo, a Sıe 'lo won de kō sı jūu.

IV

^I N barmıne, yı taa ıre wa soo nıre jaa na 'yer ıka wo tara na a Nāaḡmın Sıe ε, tıche yı beer a nınyıne 'lo kaa, ka ala ı a 'yer won 'yere yın a Nāaḡmın sē. Bojūu jir 'ye'yerbe yı naa jie jaa na ba 'yere ıka a le ban 'yere

Nāaḡmın le kō ba. ^{II} Nitō le yın de bōon a nıre 'lo na yı a Nāaḡmın sē, nıre 'lo nı wa 'yer ıka Yesu wa naa a wer pō nitāa nısaal, a nıre 'lo le yı a Nāaḡmın sē. ^{III} Nıre jaa wa tōr a le ba yı Nāaḡmın sē ε, a nıre nyā le 'laar a Kırısto, a 'lo yın wō ıka won wa naa, 'lo le be be a wer pō a pōpāanyā.

^{IV} N bibiir, yın 'lo ın Nāaḡmın nıbe na yı tōo ba, bojūu a Nāaḡmın Sıe 'lo na be a yı pō, berma naa gar a deer soo 'lo na be a wer pō. ^V A jir dēme banyāna na 'yer ıka Nāaḡmın le kō ba a wiilfo anyāna ı naa a wer nyā nıbe. Ka a ba wiilfo ı a wer nyā pō wiilfo, ka a bala na ba ı Nāaḡmın nıbe ε, ma soo a ba wiilfo. ^{VI} Sın 'lo ın naa a Nāaḡmın nıbe. Nıre 'lo jaa na bōo Nāaḡmın, ma soo naa a le sın wile, tı nıre 'lo na ba bōo Nāaḡmın ε, maa soo a le sın wile ε. Nitō le sın tōo bōon ka a nınyıne na 'yere tara naa Nāaḡmın Sıe 'lo na ı a yelmāe, bı nıre 'lo na yı a Satan sē na ı a jir ḡmara.

^{VII} N barmıne, yı vē a sı wile taa nōfo. N 'yer naa a nitō bojūu Nāaḡmın le ma vē a sı ma tōo nō taa. Nıre 'lo jaa na wa nō a wo tō soo, a wiil ıka Nāaḡmın bie le wo ı na wo bōo Nāaḡmın. ^{VIII} Nıre 'lo jaa na baa wa nō a wo taaba ε, ba bōo Nāaḡmın ε, bojūu Nāaḡmın befo wo jaa ın nōfo. ^{IX} A sōr nyā le Nāaḡmın tu wiil a wo nōfo kō sı. Wo vēn a

wɔ Bibõ'yen tɛɛ ka wɔ wa a wer pɔ, a wɔ jũu, sɪ tara na a yelmãe nyevor. ^X Nɪtõ le a nõfo be, a ba ɪ sɪn le nõ Nãanmɪn ɛ, tɪche 'lo le nõ sɪ, na wɔ tõ a wɔ Bie ka wɔ wa lo a sɪ yelɔbe bɔɔr kɔ sɪ.

^{XI} N barmɪne, an ɪ Nãanmɪn le nõ sɪ a nɪtõ, a mɪ sɛɛ naa ɪka, sɪ mɪ nõ taa. ^{XII} Nɪrɛ jaa ba nye Nãanmɪn le won be ɛ, tɪche sɪn wa nõ taa, sɪn nɪ Nãanmɪn tara na nebõ'yen. Ka a Nãanmɪn nõfo 'lo na be a sɪ 'yõɔ chaar kɔ a nɪbe.

^{XIII} Nãanmɪn kɔ sɪ naa a wɔ Sɪɛ, a le jũu le sɪ bõɔn ɪka, Nãanmɪn ben a sɪ 'yõɔ, ka sɪ mɪ be a wɔ 'yõɔ, ala le so sɪn nɪ Nãanmɪn na tara nebõ'yen. ^{XIV} Sɪ nye naa na sɪ mɪ di dãasɛ ɪka a Sãa tõ naa a wɔ Bie ka wɔ wa faa a wer nɪbe. ^{XV} Nãanmɪn tara na nebõ'yen nɪ nɪrɛ nyã na 'yer chãa pɔ, tɪ sɔɔ ɪka Yesu ɪ naa Nãanmɪn Bie, ka sɪ bõɔn ɪka Nãanmɪn nɪ a nɪnyɪnɛ tara na nebõ'yen. ^{XVI} A le sɪn 'lo, sɪ bõɔn naa na sɪ sɔɔ de ɪka, Nãanmɪn nõ sɪn sɔɔ jaa. Nãanmɪn ɪn nõfo sɔɔ. Nɪrɛ mɪ na nõ Nãanmɪn nɪ a wɔ taaba, wɔ ben Nãanmɪn 'yõɔ, ka Nãanmɪn mɪ be a wɔ 'yõɔ.

^{XVII} Sɪn 'lo a Nãanmɪn nõfo chaara a sɪ pɔ, ka dãbãe kõ kɔrɔ sɪ a sɔɔ 'lo sɪn wa ara a wɔ niem a 'yer tɔɔrfɔ daar ɛ. Bojũu a wer nyã pɔ sɪ kaar naa nɪtãa Yesu. ^{XVIII} Dãbãe ba be nõfo pɔ ɛ, tɪche nõfo na chaar mɛ diin dãbãe bar, bojũu dãbãe ma kpɛn nɪrɛ

won joro gefɔ. Nõfo mɪ na chaar, ba joro dãbãe ɛ.

^{XIX} Bojũu Nãanmɪn le de nie nõ sɪ, ala le so a sɪ mɪ nõ wɔ. ^{XX} Ala ɪ nɪrɛ 'yer ɪka wɔ nõn Nãanmɪn, tɪ chɛnɛ 'laar a wɔ yɛɛ, a nɪnyɪnɛ 'lõnõ ɪn jir ɲmara. Bojũu nɪrɛ 'lo jaa na ba nõ a wɔ tɔ sɔɔ won nyen nɪbir, kõ tõɔ nõ Nãanmɪn won ba nyen nɪbir ɛ. ^{XXI} A nɛɛ le a nyã a Nãanmɪn na 'yer bin, nɪrɛ 'lo jaa na nõ a 'lo Nãanmɪn sɛɛ naa ɪka wɔ nõ a wɔ taaba.

V

^I Nɪrɛ 'lo jaa na sɔɔ ɪka Yesu le ɪ a Nɪ-iraa, ɪ naa Nãanmɪn bie. Nɪrɛ 'lo na nõ a sãa mɪ nõ naa a bie. ^{II} Nɪtõ le sɪn de bõɔn ɪka sɪ nõ naa a Nãanmɪn bibiir ala ɪ sɪ nõn a Nãanmɪn na sɪ turo a wɔ nɛɛ won bin. ^{III} Nɪtõ le sɪn de bõɔn ɪka sɪ nõn Nãanmɪn sɪrɛ jaa, ala ɪ sɪ tun a le jaa won 'yer ka sɪ tu. A ba ɪ tuo ka sɪ na tu a le jaa won 'yer ɪka sɪ tu ɛ. ^{IV} Bojũu nɪrɛ jaa na ɪ Nãanmɪn bie ma heb puor 'yõɔ a sɔr deɔbe ala a nɪbe na turo. A le vɛ naa, ka wɔ ma tõɔ tɔr a sɔr deɔbe ala a nɪbe na turo, Yesu won sɔɔ jũu. ^V An le na tõɔ heb puor 'yõɔ a wer? Nɪrɛ 'lo tɛɛ na sɔɔ ɪka Yesu le ɪ a Nãanmɪn Bie.

^{VI} A Yesu Kɪrɪstɔ nyã le wa a ba so wɔ Nãanmɪn kõɔ nɪ a wɔ jãɪ. Waa so a kõɔ tɛɛ ɛ, tɪ wɔ kpi naa na wɔ kpaar a wɔ jãɪ, ka a Sɪɛ mɪ di a wɔ dãasɛ, bojũu Nãanmɪn Sɪɛ ma 'yerɛ naa yelmãe. ^{VII} Bojũu dãasɛsɪ ata le be

be, VIII a siε, ni a kōo, ni a jāi, ka a jaa ata dāasie ι nebō'yen. IX Ala ι si ma soo naa nisaal dāasie, sin soo naa Nāanmın dāasie 'lo won di a wō Bie 'yōo, bojūu Nāanmın dāasie berma naa gar nisaal dāasie.

X Nıre 'lo jaa na soo a Nāanmın Bie, a dāasie nyā be naa a wō nyāa pō. Nıre nyā jaa na ba wa soo Nāanmın ε, wō buol won jir ηmara bojūu waa soo a dāasie won di a wō Bie 'yōo ε. XI A dāasie ni nyā, Nāanmın kō si naa nyevor na ba tara baarfō ε, ka a nyevor nyā be a wō Bie 'yōo. XII Nıre 'lo na tara a Bie, tara na nyevor na ba tara baarfō ε. Nıre 'lo na ba wa tara a Bie ε, ba tara nyevor ε.

XIII N seb kō a yın bala na soo a Nāanmın Bie yuor, ka yın bōo ıka yı tara na nyevor na ba tara baarfō ε. XIV A 'lafō nyā le si tara ıka, sin wa soor Nāanmın a le won buoro, won wō naa naa. XV Ka ala ι si bōon na ıka Nāanmın wō naa a le sin ma soor wō, si bōon naa ıka si tara na bon jaa sin soor wō. XVI Ala ι yı wa nye naa a yı to soo na ıre yeldeer kōo na kō sōo wō ε, yı soor Nāanmın ka wō vē kō wō. Tıche yeldebe amıne ben be fon na ι ka Nāanmın kō vē kō fō ε, n ba 'yer ıka yı soor a ala ε. XVII Yeldebe a jaa un yelbier, tıche yelbier a jaa baa korō kūu ε.

XVIII Sin bōon naa ıka nıre 'lo mı na wa ι Nāanmın bie, kō le chene ıre yeldeer ε,

Nāanmın Bie na gu ba naa ka a deer soo kō sur ba ε. XIX Sin bōon naa ıka si ın Nāanmın bibiir, ka a wer wō jaa be a deer soo tōofu pō. XX Si mı bōon naa ıka Nāanmın Bie wa naa, 'lo le vē ka si bōo a Nāanmın nyā na ι a yelmāe. Si be naa a Nāanmın nyā ni a wō Bie Yesu Kırısto 'yōo. 'Lo le ι a yelmāe Nāanmın ni a nyevor na ba tara baarfō ε. XXI N bibiir, yı toō yı māe yin butıbe jaa pō.

A JOON GÄN NA TU AYI

^I Maa nıkpëe le seere kuro a föö pöö nyã Nãanmın na ir nı a fö bibiir. N nõ fö naa nı a yelmãe, a ba ı maa tee e, tiche bala jaa mı na böö a yelmãe mı nõ fö naa. ^{II} An ı a yelmãe ben a sı 'yöö jüu, na won be a sı sē söö jaa. ^{III} Wãefö, nı nıbaal, nı nyã'maar na yi a sı Sãa Nãanmın nı a wö Bie Yesu Kırısıto a be a sın bala na be a yelmãe nı a nõfü pö.

^{IV} Nöö kpe ma naa ın nye a fö bibiir bamıne na chiine a yelmãe pö, nıtãa le a Sãa na bin a nee kö sı. ^V Pöpãanyã n yepöö, a ba ı nebin paalaa le n seere kuro fö e, tiche a bökoraa 'lo le na 'yer ıka sı nõ taa. ^{VI} A nõfü nı nyã ıka sı turo a le a Nãanmın na bin a wö nee kö sı. Wö 'yer ıka sı nõ taa nıtãa le sın wö yi a pielfö, sı ıre a le ne.

^{VII} Bëbelbe seen a wer, bala le ba söö ıka Yesu wan a wer pö nıtãa nısaal e. A nıbe banyãna le ı a bëbelbe tı 'laar a Kırısıto. ^{VIII} Yı guro yı mãe ka a yı tömõ ta lo e, tiche ka yı nye a yı säyar. ^{IX} Nıre 'lo na ba wa turo a le a Yesu na wiil e, waa tara nebö'yen nı Nãanmın e, tı föö nyã na turo a le won wiil, tara naa Sãa nı a Bie. ^X Ala ı nıre wa wa naa a yı sē, tı ba tara a wiilfö nyã e, yı ta söö ka wö kpe a yı yir bı puor wö e. ^{XI} Nıre 'lo na puor a

nınyıne nyãna mı puö naa a wö tödeer pö.

^{XII} N chene na tara yelyöö ın taa seb kö fö, tiche ın böörö ıka n wa a yı sē jüu, maa wa wa sın 'mataa jãne 'yere ka nõö nyöö sı. ^{XIII} A yepöö nyã mı a Nãanmın na ir bibiir mı puor fö naa.

A JOON GĀN NA TU ATA

^I Maa na ɪ a nɪkpɛɛ lɛ sɛb a gān nyā korɔ a fõu Gayus na ɪ a n baraa, ɪn nõ a yelmāɛ jūu. ^{II} N baraa, n sɔɔrɔ na Nāanmɪn ɪka a fɔ āgān wɔ kpɛmɛ ka a yele a jaa ɪ vɪla kɔ fɔ, nɪtāa lɛ a fɔ sɪɛ na kpɛmɛ. ^{III} Nõɔ kpɛ ma naa lɛ a yɛɛr barmɪne na wa 'yer a lɛ fɔn turo a yelmāɛ na fɔ chiine a yelmāɛ pɔ. ^{IV} Bon jaa maa ɪ ma nõɔ jā ɪn maa wõ ɪka a n bibiir chiine naa a yelmāɛ pɔ.

^V N baraa, fɔ tara na yelmāɛ a lɛ fɔn maala korɔ a yɛɛr, ba gba na ɪ sāanba a fɔ sɛ. ^{VI} Ban wa, ba wa 'yer naa a fɔ nõfɔ kɔ a pupuorbiir a ka. Mõ na fɔ ma bar ba a sɔr a lɛ nɛ, lɛ lɛ pɛlɛ a Nāanmɪn pɔɔ. ^{VII} Yesu yuor jūu lɛ ba chiine, na ba maa sɔɔ de bon jaa a bala na ba ɪ a Yesu turɔ sɛ ɛ. ^{VIII} Sɪn lɛ a sɛɛ ɪka sɪ sõɔ ba na sɪ pɔɔ ba 'mataa tõ kɔ a yelmāɛ.

^{IX} N sɛb sɛbile kɔ a pupuorbiir na be a fɔ sɛ, tɪchɛ a Diotrefes na bɔɔrɔ ɪka wɔ ɪ a nɪdiere, sɪn nɪ 'lɔ ba tara nɛbõ'yen ɛ. ^X Ala lɛ sɔ, maa wa tɪ ɪn 'yer yɪ naa a lɛ won yɔɔrɔ hũhũnõ ŋmara a jirsɪ 'yõɔnõ sɪ. A lɛ tɛɛ ba lɛ ɛ, tɪ wɔ maa sɔɔ de a sɪ yɛɛr ɛ. Wɔ ma ŋmaan a bala na bɔɔrɔ ɪka ba de ba sɔr tɪ ma dii ba bar a puorfɔ jie.

^{XI} N baraa, ta tɔɔr yeldɛɛr ɛ, tɪchɛ tɔɔrɔ yɛlvɪla, nɪɛ

'lɔ na maala vɪla bõɔn Nāanmɪn. Tɪchɛ nɪɛ 'lɔ mɪ na maala dɛɛr ba bõɔ Nāanmɪn ɛ.

^{XII} Demetirus, nɪɛ jaa 'yer a wɔ vɪla maalfɔ 'yer, a yelmāɛ mɪ din a wɔ dāasɛ. Sɪn mɪ din a wɔ vɪla dāasɛ, ka yɪn mɪ bõɔn ɪka a sɪ dāasɛ ɪn sɪɛ.

^{XIII} N chɛnɛ na tara yelyɔɔ ɪn taa sɛb kɔ fɔ, tɪchɛ n ba bɔɔrɔ ɪka n sɛb ɛ. ^{XIV} A kõ lɛ kor ɛ, n bɔɔrɔ naa ɪka n nyɛ fɔ a sɪ jānɛ 'yer.

^{XV} Nyā'maar wɔ be a fɔ sɛ. A sɪ barmɪne na be ka puor fɔ naa, mɪ puor a sɪ barmɪne na be a be bõ'yen 'yen.

A JUDI GĀN WŪN SĒB KŪ A BALA NA PUORO

^I Maa Judī na ɪ a Yesu Kırısto gbāgbaa, naa mɪ ɪ a Jemesɪ yebe, le seere a gān nyā korɔ a yin bala a Sāa Nāanmɪn na bɔɔl a yi be a wɔ nɔfo pɔ ka wɔ gu yi taa lee a Yesu Kırısto 'yɔɔ. ^{II} Nɪbaal nɪ nyā'maar nɪ nɔfo a dɔɔlɔ yi taa.

^{III} N barmine, n dɔɔ mɔɔ nɪbir ɪka n seb a faafɔ nyā sɪ jaa na pɔ, naa nye ɪka a see naa ka n seb kpākpāan yi a yi mɔɔɔ nɪ a sɔɔfo 'yer 'lɔ a Nāanmɪn na de kɔ a wɔ nɪbe. ^{IV} Nɪbe bamine sɔɔfo yele na dɔɔ seb bin kɔr jaa sɔɔl naa na ba fɔɔl kpe a yi pɔ. Baa puoro ε, ba nyɔɔn a sɪ Nāanmɪn wāefɔ yele lieb na ba nye sɔr sēne tɪ na ba tɔr a Yesu Kırısto tee na ɪ a sɪ Tɔɔnɔ nɪ a sɪ Soro.

^V Yi gba den nie bɔɔn a anyāna, tɪ n bɔɔɔ naa ɪka n le jɛɔ yi ɪka, a sɪ Soro faan a wɔ nɪbe yin a Ijipitɪ tēe pɔ, tɪche wɔ le wa nyɔɔl a bala jaa na ba sɔɔ ε. ^{VI} A malakasɪ bala na ba ara a ba tɔɔfo araa jie ε, tɪche na ba tɔr a ba māe yir bar, bala le a Nāanmɪn lūn a bɔjɔr kpāen 'yɔɔ be a libe pɔ chele

nɪ a 'yer tɔɔrfɔ bɪbir kpēε daar. ^{VII} A le ne nɪ wɔ ju mɪ le, a Sodom nɪ a Gomora, nɪ a tēcheelsɪ ala na jilɔ de a ba māe kɔ a sēsēyele, ka dɔɔr gāna nɪ taa, ka a būu na ba kpīine ε, di ba, naa ɪ yelmanaa gā.

^{VIII} A le nɪ wɔ ju mɪ le, a jāna dēme banyāna sɔɔn a ba āgāma, baa turo a sɪ Soro binfo ε. Ba ma kperε naa a saaju bōmaalsɪ. ^{IX} Tɪche a Maikil gba na ɪ a malakasɪ nɪkpēε a 'lɔ naa Tɪ na dɔɔ chɪre taa nɪ Mosesɪ āgān yele, waa 'la tu a Tɪ bɪ kpe wɔ ε, tɪ na wɔ 'yer, "A sɪ Soro le na kpāa fɔ." ^X Tɪche a nɪbe banyāna ma kperε naa a bonsɪ ala ban ba bɔɔ a par ε, ka a yelsɪ ala ban ba bɔɔ yi a ba dɔɔfo daar, kaara fɪka dɔn na ba tara tɪer ε, a yelsɪ anyāna le na sɔɔ ba.

^{XI} Nebier nyɔɔ ba naa, bojūu ba den a Kain sɔr. Tɔnɔ jūu a ba far kpe a Balaam bɔrfɔ pɔ. A nechɪre jūu, ba mɪ nyɔɔl naa a Kora kaar. ¹

^{XII} A nɪbe banyāna kaara fɪka bɔsɔɔnsɪ na jer yi a yi nebɔ'yen lɔɔ di daar. Ba maa beε nɪre ε, ba māe le ba kaara. Ba ɪn julɔjuur na ba tara kɔɔ ε, ka a sēsēbe furo yɔɔɔ nɪ. Ba kaara fɪka kpāchāan tɪr na ba tara wɔmɔ ε, ka ba vɔ dɪel bar

1 IXI 11 Kain ɪn a Adama nɪ a Hawa bidadɔɔ. Nyuur jūu, ka wɔ kɔ a wɔ yebile. (A Pielfo Gān 4:1-16) A Balaam dɔɔ ɪ Nāanmɪn 'ye'yere na sɔɔ ɪka won den libie tɪ pɔ 'yɔɔ a Isɪral nɪbe. Won wa chiine, malaka nmaa won sɔr ka waa tɔɔ ɪ a le. (A Sɔrfɔ Gān 22-24) A Kora le dɔɔ ɪ a bawɔno na de a nɪbe nie ka ba tɪ mii 'yɔɔ a Mosesɪ nɪ a Aaron. Ka Nāanmɪn nyen wɔ suur, ka a tēe yuo vol wɔ nɪ a bala jaa na turo wɔ. (A Sɔrfɔ Gān 16)

ka a kpi. ^{XIII} Ba kaara na fika a man kpɛɛ a sesekpɛɛ na furo ka a ba vā furo a kōo fuul kaar, na ba kaara fika nmarbie boro yoro ka a Nāanmin choor jilibe jaa gbɛb guro ni ba.

^{XIV} Enok na i a Adama yōo suulaa ayopōi soo mi dōo 'yer a nibe banyāna 'yer, "Nyɛ, a si Soro waara naa ni a wo nuchechesti turo turo. ^{XV} Won wa toor nire jaa 'yer, na wo 'yer a le a bala na ba puoro ε, a le jaa ban tō ni a le ban maal tor a Nāanmin ni a 'yer bikpāen ala ban 'yer dool wo." ^{XVI} A nibe banyāna le ma ire gborō gborō, na ba nyere a ba taaba borfo. Ba ma turo naa a ba mae voldɛɛ, a ba mae yobo 'yer le ba ma 'yere bele ni a ba taaba tōnō jūu.

^{XVII} Tiche n barmine, yi tier a le a si Soro Yesu Kirisito nitōnsi na dōo 'yer. ^{XVIII} Ba 'yer ku yi ika, "A ber baaraa sōo, nulaarba na turo a ba āgān volaa na wa naa." ^{XIX} A nibe banyāna le ma waan ootaa, na ba turo a āgān bofo na baa tara a Nāanmin siε ε.

^{XX} Tiche a yin n barmine, yi me a yi mae dool a yi soofɔ cheche ju, na yi sooro a Nāanmin ni a wo siε kpɛo. ^{XXI} Yi sool yi mae a Nāanmin nōfo po na yi chele a si Soro Yesu Kirisito nibaal, a wo waan a nyevor na ba tara baarfɔ ε, wa ku yi.

^{XXII} Yi tara a bala na baala ni nibaal. ^{XXIII} Yi vōo a bamine yin a būu po na yi faa ba. Na yi mi kaa

a bamine nibaal ti 'yōonō jōmō, na yi taa maal a ba dɛɛr ala ban maala ε.

^{XXIV} A 'lo na gu yi ka yi kō tōo lo ε, na won wa waan yi a wo tur niem a yi kō tara chefo ε, ka a nōo kpɛɛ kpe yi. ^{XXV} A Nāanmin bō'yen nyā tɛɛ le i a si Fafaara, wo nye tur, ni 'yōofɔ, ni kpɛo, ni tōofɔ tu a si Soro Yesu Kirisito 'yōo sere ti wo wa maal a wer ni pōpānyā bibir ni bibir jaa! A i a le.

A YESU KIRISTO YELWIILSI GÃN

^I A yelwiilsti ala a Nãanmɪn na kɔ a Yesu Kiristo ika wɔ wiil kɔ a wɔ gbãgbaa ala kɔ yaar ti i ε. Yesu tɔ naa a wɔ malaka ika wɔ ti 'yer kɔ a wɔ gbãgbaa Jɔɔn. ^{II} Jɔɔn mɪ man naa a ala a jaa won nye na i a Nãanmɪn 'yer nɪ lɛ a Yesu Kiristo na 'yer. ^{III} Popel sɔɔ lɛ a 'lɔ na kar a gãn nyã. Popel dɛme mɪ lɛ a bala na wɔ ti de 'yɔɔ a ba nyãn pɔ, lɛ an seb a gãn nyã pɔ, bojũu a bɪbir gbɔr naa.

^{IV} Maa Jɔɔn lɛ seb a gãn nyã kɔɔ a yɪn pupuorbiir gbulsɪ ayopɔi na be Asɪya paal pɔ. Wãɛfɔ nɪ nyã'maar yi a Nãanmɪn sɛ, 'lɔ lɛ i, 'lɔ lɛ be be, nɪ 'lɔ lɛ na wa, naa yi a Sɪr ayopɔi na ara a Nãanmɪn dakɔɔ niem, ^V naa yi a Yesu Kiristo sɛ, 'lɔ lɛ i a yelmãɛ dãasɪɛ sɔɔ, na wɔ i a bidɔɔ 'lɔ na ir a kũu pɔ i vɔr, 'lɔ lɛ i a nãmɪne ba jaa nãkpɛɛ na be ka a wer pɔ. 'Lɔ lɛ nɔ sɪ na wɔ de a wɔ jãt pɛɛ sɪ yin a sɪ yeldɛɛr pɔ na wɔ faa sɪ, ^{VI} na wɔ maal sɪ a wɔ nãalɔɔ nɪbe nɪ Nãanmɪn bɔɔr lorbo ka sɪn tɔnɔ kɔɔ a wɔ Nãanmɪn na i a Sãa, 'lɔ lɛ so a tɪr nɪ a kpɛɔ a bɪbir nɪ bɪbir jaa! A i a lɛ. ^{VII} Yɪ nye, won yi naa a sajulɔjuur pɔ waara, ka a nɪbe ba jaa nye wɔ lɔɔn a bala na chɔr wɔ, a nɪbɔrsɪ na be ka a tɛɛ

na kɔnɔ naa a wɔ waa jũu. Lɛ lɛ an i! A i a lɛ.

^{VIII} A sɪ Soro Nãanmɪn na i a kpɛɔ jaa sɔɔ 'yer naa, "Maa lɛ a Pielfɔ nɪ a Baaraa. Maa lɛ dɔɔ be be. Maa lɛ chene be be. Maa lɛ na wa."

^{IX} Maa Jɔɔn na i a yɪ yebe, n pɔɔ yɪ naa a dɔɔye pɔ a Yesu tufɔ jũu. Maa nɪ yɪn jaa ben a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ ti chene tara kãnyir. N ben a man dɔdol pɔ ban bɔɔlɔ Patimosɪ bojũu n 'yer naa a Nãanmɪn 'yer naa di a Yesu dãasɪɛ. ^X A sɪ Soro Bɪbir Daar, Nãanmɪn Sɪɛ ir ma naa ka n wɔ nekpɛɛ na tãn a n puor fɪka ɪl ban pɛɛl, ^{XI} ka a kɔkɔr 'yer, "Seb a ala a jaa fɔn nye 'yɔɔ a gãn pɔ, na fɔ tɪr kɔ a pupuorbiir gbulsɪ ayopɔi. Efesus, Semena, Pergamum, Tayatira, Saadisɪ, Feladelfiya nɪ Laodisea."

^{XII} N lɪɛb ika n kaa an lɛ 'yere a lɛ kɔɔ ma. In wa lɪɛb, n nyen selma fãtɪne dɔɔlfo jie jiir ayopɔi. ^{XIII} A fãtɪne dɔɔlfo jiir anyãna sãlsɔɔ, n nyen nɪre na kaara fɪka Nɪsaal Bie (*Daniel 7:13*) na wɔ su fuu wɔɔ ka wɔ ta a gbɛɛ pɔ, ti a selma gãn bãbã a wɔ nyãa ju. ^{XIV} A wɔ jukɔɔl pel fɪka gɔn, ka a nɪbie kaara fɪka bũu na 'lɪre. ^{XV} Ka a gbɛɛ nyɪle fɪka kur jɪɛ ban juu ir sãa pɔ, ka a kɔkɔr won 'yere nyetãan kɔkpɛɛ na joro. ^{XVI} Nɪmerbie ayopɔi be naa a wɔ nũsɔɔ pɔ, ka a sɔbɔraa na dire a jiir a jaa ayɪ, yi a wɔ nɛɛ pɔ. Ka a wɔ nie nyɪle fɪka mɔtɔɔ na ara gar ju sãlsɔɔ.

XVII In wa nye a le, ka n lo kpa a wo niem gā fika kūu. Ka wo pāa dōol ma a wo nūsōo ti 'yer kō ma, "Ta joro dābāe ε. Maa le a Pielfo ni a Baaraa. XVIII Maa le i a Nyevor Sōo. Nye, n dōo kpi, tiche n ir naa i vor, n kō le kpi go ε. Maa le tara a kūu ni a kpīisi tēe pān bir.

XIX "A le juu seb a ala fon nye na dōo i ni a pōpāanyā, ni a ala na wa i daar kōo. XX A yelsōolaa 'lo na be a ηmerbie ayopōi ala fon nye a n nūsōo pō ni a selma fātine dōolfō jie jiir ayopōi par ni nyā. A ηmerbie ayopōi ala i naa a pupuorbiir gbulsu ayopōi malakasi, fātine dōolfō jie jiir ayopōi ni i a pupuorbiir gbulsu ayopōi.

II

I "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Efesus pupuorbiir ũka, a 'lo na tara a ηmerbie ayopōi a wo nūsōo pō na wo chiine a selma fātine dōolfō jie jiir ayopōi sālsoo 'yer le a anyāna. II N bōo naa a le fon be, naa bōo a fō tōmō ni a fō kānyir. N bōon naa a le fon ba 'maa nibir kō a putudēme ε, ala le so ka fō bēer a bala na 'yer ũka Yesu nitōnsi le ba i na fō nye ka ba i jir ηmarba. III Fō tara na kānyir na fō di dōoye a n yuor jūu, ti faa bal ε. IV Tiche n chene na tara fō ni 'yer. Fō bar naa a fō dōo nōfo 'lo. V Tīer kaa a le fon dōo be ti wa lo! Lieb a fō tīer na fō be a le fon dōo be. Ala i fōo ba wa lieb a fō tīer ε, un wa naa wa 'loo a fō fātīn dōolfō jie

bar. VI Tiche a le fon ba nō ni nyā, fō 'laar naa a Nikolayitu nibe maalfō, n ni 'laar naa a ba maalfō. VII Nire 'lo na tara toor wo chele a ala a Nāanmīn Sīe na 'yere koro a pupuorbiir gbulsu. A 'lo na jeb tōo, un kō won sōr ka wo kpe a Nāanmīn jōo pō pōr a nyevor tīe wōmō na wo di.

VIII "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Semena pupuorbiir ũka, a 'lo na i a Pielfo ni a Baaraa, a 'lo na kpi ti ir i vor 'yer le a anyāna. IX N bōo naa a fō wōm ni a fō nōo tiche fō un taraa sōo! N bōo naa a gagarsu bala na 'yer ũka Juu nibe le ba i ti na baa i ε, ba i naa Satan lōofō dēme. X Taa joro dābāe a dōoye na wa a fō sē ε. Nye, a tū na vē naa ka ba nyōor a yi bamine 'yōo pōofō die pō, bēer yi kaa, ka yi di dōoye ber pie. Ala i yin kpin gba, yi taa bara a yi sōofō ε, ka un kō yi a nyevor 'lo na kaara a nāa jupil kaar. XI Nire 'lo na tara toor wo chele a le a Nāanmīn Sīe na 'yere koro a pupuorbiir gbulsu. Nire 'lo na jeb tōo, a gbēe ayi kūu kō le sur wo go ε.

XII "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Pergamum pupuorbiir ũka, a 'lo a sobōraa na dire a jiir a jaa ayi 'yer le anyāna. XIII N bōo naa a jie fon kpīere, be le i a Satan dōo, ti faa vē a n yuor bōolfō ε. Fō chene na sōo a n yuor. Fō gba na wa nye a Antipasī na dire a n dāasīe ka ba kō wo a yi tēe pō be a Satan dōo na be. XIV Tiche n chene na tara fō ni 'yer.

Fo chene na tara nibe ka ba turo a Balaam wiilfo, 'lo le wiil a Balak ika wo ber a Isral nibe nee ka ba maal deer na wo ika ba di a botibe bodiir na ba gana ni taa.

1 XV A le ni wo ju mi le fo mi chene tara a nibe na turo a Nikolayiti nibe wiilfo. XVI Lieb a fo tier, ka le ba le e, in wan foo wa jeb a nibe bala ni a soboraa 'lo na yi a n nee po. XVII Nire 'lo na tara toor, wo chele a le a Naaŋmun Sie na 'yere koro a pupuorbiir gbulsɩ. A 'lo na jeb too, in ku won a maana ala na sool. Naa le ku wo kusɩ pɩla ban seb yopaalaa dool nire jaa na ba boo e, a 'lo na so le boo. 2

XVIII "Seb ku a malaka 'lo na ara ku a Tayatira pupuorbiir ika, a Naaŋmun Bie 'yer le a anyana. A 'lo nibe na kaara a buu 'lraa kaar ka a wo gbee nyetaan fika kur jɛ na be buu po. XIX N boo naa a fo tomõ, a fo nõfo, a fo soɔfo ni a fo kanyir. A le fon tonõ a pöpāanyā gar a le fon doo to. XX Tiche n chene na tara fo ni 'yer. Fo bal ku a po 'lo ban buolo a Jejebel 'lo na buolo a wo mae a Naaŋmun 'ye'yere. Wo wile naa a n totõnbo ka ba sene na ba ooro ni a botibe nonõ. XXI N ku won soo ika wo lieb a wo tier yin a wo seseyele po, tiche waa sooro e. XXII Le in ven ka baal nyoo wo ka bala naa 'lo na sene, ka bala baa lieb bar a wo sor e. XXIII In

ku naa a bala na turo wo, ka a pupuorbiir gbulsɩ boo ika maa le boo nire tier ni nire nyaa naa na yab asoo jaa ni wo tomõ. XXIV Tiche a yin na che a be a Tayatira na ba de a po wiilfo bu jan a Satan yelsoolɩ e, n chene na tara 'yer na 'yer ko yi. N ko de ye le jaa dool yi e. XXV Yi chene nyoo a le ne wa tan a daar 'lo in na wa. XXVI Nire 'lo na jeb too na wo ure a le in buoro, in ku won kpoo ka wo too a paalsɩ ba jaa, XXVII 'Won kaara ba naa ni kur dagbal na wo ma nmer ba lamier kaar.' (Yiel Gan 2:9) Nitaa le in nye a kpoo yin a n Saa se. XXVIII N mi na ku wo naa a bivie nmerbir. XXIX Nire 'lo na tara toor wo chele a ala Naaŋmun Sie na 'yere koro a pupuorbiir gbulsɩ.

III

I "Seb ku a malaka 'lo na ara ku a Saadisi pupuorbiir ika, a 'lo na tara a Naaŋmun Sur ayopoi ni a nmerbie ayopoi, n boo naa a fo tomõ. A fo yuor yire na ika fo in bovor tiche bokuu le fo i. II Joo ir! Na fo 'yoo a bala na che na kpire akpaen, bojuu n juor nye ka a fo tomõ ba see a n Naaŋmun se e. III Tier to a ala fon de ti wo, turo a ala ti na fo lieb a tier. Tiche foo ba joo ir e, in wan nanyie kaar ka fo ko boo a soo 'lo in na wa a fo se e. IV Tiche

1 II:XIV 2:14 A Balaam doo i Naaŋmun 'ye'yere na soo ika won den libie ti po 'yoo a Isral nibe. Won wa chiine, malaka nmaa won sor ka waa too i a le e. (A Sorfo Gan 22-24) 2 II:XVII 2:17 A manna anyana in bodiir a Naaŋmun doo ku a Isral nibe be a mogoo po, ka ba di. (A Yifo Gan 16:4-36, ni Joon 6:31, 49)

fɔ chene na tara nibe bālāa a ba be a Saadiſi ka a ba foor ba nyoor debe ε. Bala ni maa na 'mantaa chiine, ka ba su bōpriel, bojūu ba seen naa. V Nire 'lo jaa na jeb tōo a ba kaar mi na sun a bōpriel. N kō kpīin a wɔ yuor bar a nyevor gān pɔ ε, tiche un pur a wɔ yuor a n Sāa ni a wɔ malakasɪ niem. VI Nire 'lo na tara toor, wɔ chele a ala a Nāanmɪn Siε na 'yere koro a pupuorbiir gbulsɪ.

VII "Seb kɔ a malaka 'lo na ara kɔ a Feladelfiya pupuorbiir ũka, a 'lo na ɪ a cheche sɔɔ ni a yelmāe sɔɔ 'yer le a anyā, 'lo le tara a Nākpēε David pān bir. 'Lo wa yuo, nire kō tōo pɔɔ ε, 'lo mi wa pɔɔ, nire kō tōo yuo ε. VIII N bōo naa a fɔ tōmō a jaa. Nyε, n yuo naa a pān bar, nire jaa na kō tōo pɔɔ ε. N bōo naa a fɔ kpēo na ba jā bon ε, tiche fɔ chene na tara a n 'yer na faa chiir a n yuor ε. IX N bōo naa a bala na ɪ a Satan lōofɔ dēme ti na ba 'yer ũka Juu nibe le ba ɪ, jir ũmarba le ba ɪ. In vε naa ka ba wa gbur dumo a yi niem na ba bōo ũka n nō yi naa. X A le fon tu a n 'yer na fɔ di kānyir, un gu fɔ naa a sōo 'lo a dooye na wa a nibe ba jaa jie na kpɪere ka a wer pɔ. XI N kō kor ti wa ε. Nyoo a le ne fon tara, ka nire jaa taa faa a fɔ nāa jupil ε. XII A 'lo na jeb tōo, un maal won a luur a n Nāanmɪn puorfɔ yir. Wɔ kō le vōo go ε. In seb naa a n Nāanmɪn yuor ni a n Nāanmɪn tēe yuor

na ɪ a Jerusalem paalaa won bar ka wɔ yire a saaju suro waara mar wɔ, naa mi le seb a n yopaalaa mar wɔ. XIII Nire 'lo na tara toor, wɔ chele a le a Nāanmɪn Siε na 'yere koro a pupuorbiir gbulsɪ.

XIV "Seb kɔ a malaka 'lo na ara kɔ a Laodisea pupuorbiir ũka, a 'lo 'yerbie na ɪ A I A Le, a yelmāe dē dē sɔɔ ni a yelmāe dāasɪ sɔɔ, 'lo 'yōo le a Nāanmɪn tu me bomo a jaa. XV N bōo naa a fɔ tōmō, faa 'maa ε, faa le tolo mi ε. An taa nōmō ma naa ala ɪ fɔ ta 'maa naa bu tolo. XVI A le fon ben ɪ a ulo ulo jūu, faa tolo ε, faa mi le 'maa ε, un chir fon bar a n neε pɔ. XVII Fɔ 'yer ũka taraa sɔɔ le fɔ ɪ, na fɔ tara nābonsɪ na faa faa bon jaa ε. Tiche faa bōo ũka fɔ un nūkōo ni nūbaal nire, ni nōo sɔɔ, na fɔ ɪ jōo ni sal'moor. XVIII N sɔɔɔ fɔ naa ũka fɔ da selma a n sē un 'yōo būu pɔ maal na fɔ ɪ tara sɔɔ. Na fɔ mi da fopula a n sē pɔɔ a fɔ sal'moor vī, na fɔ le da a nibe tāi mi 'yōo a nibe pɔ nyere. XIX N ma gō naa a bala un nō, naa tōo ba toor. A le mō nibejie lɛb a fɔ tɪε. XX Nyε, n ara naa dōdōr neε bɔɔɔ, ala ɪ āsɔɔ jaa wa wō naa a n kōkōr na wɔ yuo a pān, un kpe naa ka a maa naa nnyine a si ti 'mataa dire. XXI Nire 'lo na jeb tōo, un kɔ won sor ka wɔ jāne a n lōboor nitāa le un jeb tōo naa jāne a n Sāa lōboor. XXII Nire 'lo na tara toor, wɔ chele a le a Nāanmɪn Siε na 'yere koro a pupuorbiir gbulsɪ."

IV

^I A anyã puor, n le kãan nye a saaju pãn na yuo ara. Ka a kòkòr 'lò ın dõo wõ a ıl ban p̄eel kaar 'yer k̄o ma, "Do wa, ka n wiil f̄o a ala na ı a anyã puor." ^{II} Ajiēnaa kaa ı Nãanmın Sıe de ma naa ka n nye a nãa dakoo a be a saaju nıre k̄oo na jãne. ^{III} Ka a nıre 'lò na jãne a nãa dakoo ju nyile jaa pala pala fika gar k̄osır, nı k̄osır wolo wolo, ka a sagõgoraa na nyile nmaa jilõ a nãa dakoo. ^{IV} Dakooɾ ljer nı anaar mı ben be jilõ a nãa dakoo, ka a nıbere ljer nı anaar mı jãne a ju, na ba su bõp̄ıel na ba sun selma jupile. ^V Saa nyırf̄o nı gõmõ na tãna yire naa a nãa dakoo par. Ka a f̄atıne ayopõı mı 'lıre a nãa dakoo par, anyãna le ı a Nãanmın Sıı ayopõı. ^{VI} A nãa dakoo niem bon ben be kaara man k̄oo kaar jaa wel wel wel, na wõ nyile chãana kaar. A bõnıbie anaar jil naa a nãa dakoo tara nıbie a jiır a jaa a puor nı a niem.

^{VII} A bõnıbir 'lò na de nie nyetãan jukp̄e, ka a ayi s̄oo mı nyetãan narbile, ka a ata s̄oo mı nyetãan nısaal, ka a anaar s̄oo mı nyetãan tuu. ^{VIII} A bõnıbie anyãna ãs̄oo jaa tara naa pıbe ayooɓ, ka a nıbie p̄oo a ãgãn wõ jaa naa pıbe p̄o. Ba ma yiele nı yiel m̄ot̄oo nı tãs̄oo ıka, "Cheche, cheche, cheche 'lò le ı a sı Soro Nãanmın nı a kp̄e jaa s̄oo. 'Lò le be be, 'lò le ı, 'lò le na wa." ^{IX} S̄oo 'lò jaa a bõnıbie ala na ma

wa puoro p̄eere dãna nı a 'lò na jãne a nãa dakoo ju, 'lò le be be jaa kpo kpo, ^X a nıbere ljer nı anaar bala gãn kpa t̄ee tı puor a 'lò na jãne a nãa dakoo ju, 'lò le na be be jaa kpo kpo. Ba yãan a ba nãjupile bin a nãa dakoo par tı 'yere, ^{XI} "A sı Soro nı a sı Nãanmın, f̄oo le a seen ıka f̄o de a tıı, 'yõof̄o nı a kp̄e. Bojũu f̄oo le maal a bomo a jaa, a f̄o b̄of̄o p̄o le a jaa maal naa be be."

V

^I N pãa nyen a 'lò na jãne a nãa dakoo ju ka wõ tara a k̄or gãn 'lò ban pilõ a wõ nūsõo p̄o, ka a sebie be a p̄oo p̄o nı a yõo, na ba de jãnsı ayopõı mar p̄oo. ^{II} N nyen a malaka kp̄e s̄oo 'lò na de nekp̄e s̄oo, "An le see ıka wõ 'lõor a jãnsı tı yuo a gãn?" ^{III} Tıche nıre jaa ba be a saaju, bıı a wer p̄o, bıı a t̄ee par na t̄oo yuo a gãn kar e. ^{IV} Ka n k̄o nıbaal k̄on bojũu nıre jaa na ba be be seen na yuo a gãn kar kaa e. ^V Be le a nıbere bala ãs̄oo pãa 'yer k̄o ma, "Ta k̄onõ e. Nye a Jukp̄e 'lò na yi a Juda b̄oo p̄o, na ı a Nãkp̄e David yõo na jeb t̄oo. 'Lò le see na t̄oo 'lõor a jãnsı ala bar tı yuo a gãn."

^{VI} N pãa le nyen Peraabile ka wõ nyetãan bon ban dõo k̄o ka wõ ara a nãa dakoo par, ka a bõnıbie anaar nı a nıbere ara jilõ wõ. Wõ tara na ıle ayopõı nı nıbie ayopõı, ala le ı a Nãanmın Sıı ayopõı won ma t̄o a wer p̄o

jiir a jaa. ^{VII} 'Lo le ti de a gån a nure 'lo na jãne a nãa dakoo ju nũsõo pɔ. ^{VIII} Won wa de a gån ka a bõnɔbie anaar bala ni a nɔbere ljer ni anaar bala, ba jaa gån kpa tõe a Peraabile niem, ka asoo jaa tara kørõjom ni selma lapoe na seen a tã nyũ vɔla, ala le i a Nãanmin nibe sɔɔrfɔsi. ^{IX} Bala le yiele a yiel paalaa na ba 'yere, "Fõo le seen ɔka fɔ de a gån na fɔ 'loor a jãnsi, bojũu fõo le ba kɔ, ka fɔ de a fɔ jãu yab den nɔborɔ, 'yer borɔ, balsi ba jaa ni a paalsi a jaa kɔ Nãanmin. ^X Fõo le maal ba ka ba i a Nãanmin nãalõo nibe ni a bɔɔrlorbo tõnõ kɔɔ a si Nãanmin, bala le na wa i a wer nyã wɔ jaa nãmɔne."

^{XI} Be le n pãa kaa nye malakasi turo turo fon kõ bõo a ba nɛɛ ɛ, ka ba ara jilõ a nãa dakoo ni a bõnɔbie ala ni a nɔbere bala. ^{XII} Ba yiele naa ni kɔkɔkpẽe 'yere, "A Peraabile 'lo ban dõo kɔ le seen ɔka wɔ tara a kpẽo ni a nãbomo, ni a yẽ, ni a fõo, ni a 'yõofɔ, ni a tɔr, ni a dãnfo."

^{XIII} Be le n wõ a bõmaalsi a jaa na be a saaju, ni a tõe, ni a tõe par, ni a man pɔ, ni bomo a jaa na be a ba pɔ, na ba yiele yiel 'yere, "A 'lo na jãne a nãa dakoo ju, ni a Peraabile le so a dãnfo, ni a 'yõofɔ, ni a tɔr, ni a kpẽo, bɔbir jaa." ^{XIV} Ka a bõnɔbie anaar bala 'yer, "A i a le," ka a nɔbere bala gbur dumo puor a 'lo na jãne a nãa dakoo ju ni a Peraabile.

VI

^I Ka n kaa naa nye a Peraabile na 'loo a jãnsi ayopõi ala ban mar a gån 'lo na de nie, be le n wõ a bõnɔbie anaar bala asoo kɔkɔr fɔka saa na tãn, ka wɔ bɔol, "Wa!" ^{II} Be le n kaa nye ka a i wii pɔla le, ka a 'lo na do, jã tam a ba de nãa jupil kɔ wɔ ka wɔ yin darfo an i tõofɔ sɔo le wɔ i.

^{III} A Peraabile na le 'loo a jãnsi ayi sõo, n wõn a bõnɔbie ala ayi sɔo na 'yer, "Wa!" ^{IV} Ka a wii jɛ wa yi, a 'lo na do ba kɔ won kpẽo ɔka wɔ faa a nyã'maar ti vẽ ka jeer ir a wer wɔ jaa, ka a nibe kɔɔ taa. Ka ba kɔ wɔ a jeer sɔkpẽe.

^V A Peraabile na le 'loo a jãnsi ata sɔo, n wõn a bõnɔbie ata sɔo na 'yer, "Wa!" Ka n kaa ka a i wii sɔolaa le, ka a 'lo na do tara bõmansɔ a nũu pɔ. ^{VI} Be le n wõ a bõnɔbie anaar bala chara pɔ fɔka kɔkɔr na 'yere, "Kõ lo naa, chi bõmanãa nebõ'yen na da naa nɔbõ'yen bɔbir gbul sãyar. Ka a kamaana mi nɛer ata mi da nɔbõ'yen bɔbir gbul sãyar, ti taa ɔre wa sõonõ a kãa ni a dãa bara ɛ."

^{VII} A Peraabile na le 'loo a jãnsi anaar sɔo, n wõ naa a bõnɔbie anaar sɔo na 'yer, "Wa!" ^{VIII} Ka n kaa nye wii ul a nɔdaa. Ka a 'lo na do yuor di kũu, ka a kpĩsi tõe mi turo a wɔ puor. Ba kɔ ban kpẽo ɔka ba de sɔkpẽe, ni kõ, ni baal, ni mɔdõn kon a wer nibe ala i ba põn a tõe a wɔ jiir anaar.

IX Won le 'loo a jãnsi anũu soo, n nyen a nisur bala ban dõo ku a Nãanmun 'yer ni a wo dãasie jũu ka ba be a Nãanmun boor lofo jie p̄ilem. X Ba tãna naa ni nekp̄e 'yere, "A Tõofu soo, ni cheche soo, ni yelmãe soo, a wa ta dabor ka fu t̄oor a wer nibe 'yer na fo yab a si jãu sãma?" XI Be le ba ku ba jaa bõp̄iel ti 'yer ɩka ba di kãnyir bãlãa ka ba baar ku a ba tõtõtaaba ni a yeer a ba kaar ka a ta.

XII N kaara naa ka wo le 'loo a jãnsi ayooob soo. Ka a t̄ee m̄ii wo jaa, ka a mõtõo sob f̄osoolaa kaar, ka a n̄meraa mi lieb jãu kaar jaa kp̄ãn kp̄ãn, XIII ka a n̄merbie mi yi a saaju poro loro a t̄ee po fika t̄õo kara sesekp̄e na fu lob. XIV Be le a saaju pilõ fika s̄õgãnaa ban pil, ka a t̄õn a jaa ni a dõdolsi a jaa mi ir a ba jiiir.

XV Ka a t̄ee nyã nãmune, a t̄ee nyã nibere, a f̄õo d̄eme, taraa d̄eme, a gãdaar, ni a gbãgbaar ba jaa, ni a sumune ba jaa pãa soolo a t̄õn boor po ni a t̄õn kusibe po. XVI Ba pãa boolo na a t̄õn naa kusipãnsi, "Yi lo pii si ka si taa le nye a 'lo na jãne a nãa dakoo ju e, na si ta mi le nye a Peraabile suur e! XVII A ba sukp̄e b̄ibir vie naa, an le na t̄õo ara a ba niem?"

VII

I A anyã puor, n nyen a malakasi anaar ka ba ara a t̄ee lõbobo anaar, na ba nyoo a sesebe taa le ɩka wo

taa furo a wer po, naa man po, bu tie ju e. II Be le n nye a malaka ãsoo ka wo yi a mõtõo purfo jie waara na wo tara a Nãanmun vor soo jãne. Wo bool naa a malakasi anaar bala ni nekp̄e ban ku sor ɩka ba s̄õo a t̄ee wo jaa naa man 'yere koroo ba, III "Yi taa ure wa s̄õonõ a t̄ee, naa man, naa tur e, a si 'yõo a si Nãanmun tõtõnbo a jãnsi a ba gbersi po baar." IV N pãa wõ naa a nibe bala ban 'yõo a jãnsi nee ka ba ɩ, nibe turo kobaa lijaayi ni anaar (144,000) na yi a Isiral balbursi po. V A bala na yi a Juda boro po ban 'yõo a jãnsi in nibe turo pie naa yi (12,000), ka a Wuruben boro mi a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Gad boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), VI ka a Aseri boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Naftali boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Manase boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), VII ka a Simeon boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Levi boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Isakar boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), VIII ka a Jebulun boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Josefõ boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000), ka a Benjamin boro mi ɩ a nibe turo pie ni ayi (12,000).

IX A anyã puor, n le nyen nyoo nire na k̄õ t̄õo ba sor e, ka ba yi a paalsi a jaa po, balbursi, nibursi, 'yerbursi a jaa po, na ba ara a nãa

dakoo ni a Peraabile niem. Ba sun fɔpɪɛl ti tara be wilst a ba nuur pɔ. ^X Bala le chile 'yere, "A faafu yi naa a si Nāanmɪn na jāne a nāa dakoo ju ni a Peraabile sē." ^{XI} Ka a malakasɪ bala na ara jilō a nāa dakoo, ni a nibere, ni a bōnɪbie anaar bala gān kpa a nāa dakoo niem puoro a Nāanmɪn 'yere, ^{XII} "A ɪ a le! Nāanmɪn son pɛɛfɔ ni tɪr, ni yē, ni dānfɔ, ni 'yōɔfɔ, ni kpɛɔ ni fōɔ. A ɪ a le!"

^{XIII} Be le a nɪkpɛɛ āsɔɔ sɔɔr ma, "A bala na su a bōpɪɛl, ba boo le, ni nyɪne le ba yi?" ^{XIV} Ka n 'yer ɪka, "Nɪkpɛɛ, fōɔ ba le bōɔ ba." Ka wɔ 'yer, "A banyāna, bala le yi a dooye kpɛɛ 'lo pɔ. Ba pɛɛn a ba fɔɔr ni a Peraabile jāi. ^{XV} Ala le so ka ba ara a Nāanmɪn nāa dakoo par tōnō kɔrɔ wɔ mōtōɔ ni tāsɔɔ a wɔ puorfɔ yir. A 'lo na jāne a nāa dakoo ju na 'yɪer pɔɔ ba. ^{XVI} Kō kō le kpe ba go ε, kōnyūr mɪ kō le kpe ba go ε. Mōtōɔ kō le ŋme ba go ε, tol kō le kɔrɔ go ε. ^{XVII} A Peraabile na ara a nāa dakoo sālsɔɔ le na chāne ba. Wɔn ma ŋmaa ban chiin a nyevɔr kōɔ par, ka Nāanmɪn pāa 'yɪer a ba nɪbikōɔ a jaa bar."

VIII

^I Be le a Peraabile 'loɔ a jānsɪ ayopōi sɔɔ ka a saaju wɔ jaa ŋmaa vɔɔr jaa chɪr chɪr chɪr kor bālāa.

^{II} Ka n nye a malakasɪ ayopōi bala na ara a Nāanmɪn niem ka ba kɔ ba ɪl pɛɛlɪ ayopōi.

^{III} A malaka āsɔɔ na tara a selma lapɔr, wa ara naa a bɔɔrlo bomo chɔmfɔ jie. Ba den a tāi nyūu vɪla ala kɔ wɔ ɪka wɔ de pɔɔ a Nāanmɪn nɪbe ba jaa sɔɔrfɔsɪ a selma bɔɔrlo bomo chɔmfɔ jie kɔ a 'lo na jāne a nāa dakoo ju. ^{IV} A tāi nyūu vɪla jɔɔr yire naa a selma lapɔr 'matāan a Nāanmɪn nɪbe sɔɔrfɔ yi a malaka nūu pɔ, duoro a Nāanmɪn sē. ^V Be le a malaka le mōɔ būu bie a ŋelma bɔɔrlo bomo chɔmfɔ jie sɛɛ a lapɔr na wɔ lɔb bar ka a wer pɔ ka tānfɔ, ni gōmō, ni saa nyɪrfɔ ka a tēe wɔ jaa dam.

^{VI} Ka a malakasɪ ayopōi bala na tara a ɪɛ, go a pɛɛlfɔ.

^{VII} A malaka 'lo na de nie pɛɛl naa a wɔ ɪl, ka a sakpulōbie ni būu na 'matāan jāi loro a wer pɔ. Ka a tēe jiir ata jibō'yen di wɔ jaa, ka a tɪr mɪ jiir ata jibō'yen mɪ di lōɔn a mɔ'yɔlɔ a jaa.

^{VIII} Ka a malakasɪ ayi sɔɔ mɪ pɛɛl a wɔ ɪl, ka ba 'lɔb bon na nyetāan tōkpɛɛ na nyɔɔ būu 'yōɔ a man pɔ. A man jiir ata jibō'yen lɪɛb jāi, ^{IX} ka a bōnɪbie mɪ jiir ata jibō'yen kpi, ka a gborbere ala mɪ jiir ata jibō'yen mɪ wɛ.

^X Ka a malakasɪ ata sɔɔ mɪ pɛɛl a wɔ ɪl, ka a ŋmerbir kpɛɛ na 'lɪrɛ fɪka būu yi a saaju lo a pōnsɪ ni a bulɪ jiir ata a jibō'yen pɔ. ^{XI} A ŋmerbir yuor din, Bōtuo. Ka a kōn jiir ata jibō'yen be tuo,

ka a nibe bala na nyū a kōtuo ala, ka yoo jie kpi.

^{XII} A malakasī anaar soo peel naa a wō ul, ka ba ηme a mōtōo jiiir ata jibō'yen nī a ηmeraa jiiir ata jibō'yen naa ηmerbie ka ba jiiir ata jibō'yen ī libe. A bībir jiiir ata jibō'yen ba tara chāa ε, ka a ηmeraa naa ηmerbie mī ba chaar a tāsōo jiiir ata jibō'yen ε.

^{XIII} Be ε n kaa naa wō tuu na ooro be a saaju 'yere nī nekpeē, "Nebier! Nebier! Nebier! Yele na wa naa nīsaal jaa na be a wer pō, ala ī a malakasī ata bala na che wa peel naa a ba ūe."

IX

^I A malakasī anūu soo na wa peel a wō ul, ka n nye a ηmerbir 'lo na dōo yi a saaju lo a tēe. A ηmerbir nyā le ba de a bōo fulom pān bir kō. ^{II} Wōn wa yuo a bōo fulom nyā nee, ka jōor yire fika būu kpēe jōor. A jōor anyāna na yire a bōo fulom nyāna pō liin pōo a mōtōo naa tēe wō jaa. ^{III} A jōor anyāna pō le soor yi yaar a tēe wō jaa ka ba kō ba loo fika lōn loo. ^{IV} Ba 'yer kō ba ūka ba taa ūre wa ooro mōi bī bōbul nī a tte vaar ε, tiche a dōnō a nibe bala tee na ba tara a Nāanmīn jāne a ba gbersī pō ε. ^V Baa kō ba sōr ūka ba kōrō ε, tiche ba ge a nibe ηmersī anūu. Ka a ba dōfo oor kaara fika lōo na dō nīre ooro. ^{VI} A ber anyāna pō nibe na bōoro na kūu tiche ba kō nye wō ε. Ban bōoro

naa ūka ba kpi tiche a kūu kō le kō ba gba ε.

^{VII} A soor nyetāan wiisī ban pāe jēer 'yōo, ka a jur kaara fika selma jupile ban su, ka a ba nin nyetāan nīsaal nie. ^{VIII} A ba kōol kaara fika pōo jukōol, ka a nyime mī kaara fika jukpēe nyime. ^{IX} Ba tara na nyāa pōorsī ka a kaara fika kue, ka a pibe dōonō fika torkosī a wiisī na tōoro joro chiine jēer jie. ^X Ba tara na jōe dōnō nī lōn kaar, a jōe ala tara na fōo na dōn nibe ge ba ηmersī anūu. ^{XI} Ba tara na nāa na kaara ba, 'lo le a malaka 'lo na kaara a bōo fulom 'lo. Heburu nibe bōolo wō naa, Abadon, ka a Greek nibe mī bōolo, Apolyon. A par le, sōsōonō.

^{XII} A nebier 'lo na de nie le a nyā na tal, tiche ka a ayī soo chene be puor waara.

^{XIII} Ka a malakasī ayōob soo peel a wō ul, n wōn kōkōr na yire a selma tāt nyūu vīla chomfo jie kpōkpōe, be le ba ma chom a kānyūu na be a Nāanmīn niem. ^{XIV} A kōkōr 'yer kō a malaka ayōob soo 'lo na tara a ul, "For a malakasī anaar bala ban lū a be a Yufiritī pōn kpēe pō." ^{XV} A wō for a malakasī anaar ba nyāna ban dōo lū gun a sōo 'lōnō, a bībir 'lōnō nī a chuu 'lōnō naa yuon 'lōnō ūka ba kō a nīsaal jiiir ata jibō'yen bar. ^{XVI} Ka a bala na do a wiisī ba bōol naa a ba nee fon kō tōo ba sōr ε.

^{XVII} A wiisī nī a bala na do ūn nye a jāna pō, a nyāa

poorsı mōo naa fika būu, ka amıne mı ı bufulo, ka amıne mı ı bōdsoor. Ka a wiıstı jur nyetāan jubere jur, ka a būu jsoor nı jerbı mı yire a ba nεε pō. ^{XVIII} A gefo ata ala na yi a wiıstı nεε pō ε, būu, nı jsoor, nı jerbı, ala ε ba kōn nıbe jıir ata jıbō'yen. ^{XIX} A wiıstı anyā fōo be naa a ba nεε pō naa jsoe pō, a ba jsoe kaara fika waba naa tara jur, ala ε ba de gere nı a nısaal.

^{XX} A nısaalba bala na che, na baa kpin a gefo nyā ε, ba soo bar a tıbe ala ban maal nı a ba nuur ε. Ba chene na puoro a sıdebe, nı a bōtıbe ban maal a selma, nı a kur pıel, nı a kur jıe, nı a kustıbe, nı a daar na ba wōnō 'yer ε, ba kō tōo chen ε. ^{XXI} Baa mı lıeb a ba tıer bar a nıkyelstı, nı soyelstı, nı sēsēyelstı, nı nānyıyelstı ε.

X

^I N ε nyen a malaka kpēo āsōo na yi a saaju suro waara. Wō vaar naa julōjuur ka a sagōgoraa dōol a jum. A nie kaara fika mōtōo, ka a gbεε mı kaara fika būu lıraa. ^{II} Wō tara na gān bile na yuo a wō nūu pō, na wō de a nūsōo gber 'lor a man pō tı a gubaa gber dōol a gogoro ju, ^{III} tı na wō pāa tān kpēo jaa fika jukpēe na uor. Wōn wa tān a ε ka a kōkōε ı ayopōi mı tān satanaa kaar. ^{IV} An wa tān a gbεε ayopōi a ε, ka n ta bōoro ıka n seb tıche n wōn kōkōr na yi a saaju 'yer, "A tānfō ayopōi ala na 'yer sool bar, ta seb bin ε."

^V Be ε a malaka 'lo ın nye na 'lor a nūsōo gber a man pō tı dōol a a guba gber a gogoro ju, jεen a nūsōo a saaju. ^{VI} Wō pōn naa a Nāanmın nyā na be be jaa kpo kpo, 'lo ε me a saaju, nı a tēe, nı a man, nı bomo a jaa na be a ba pō, "A kō ε kor go ε! ^{VII} Tıche a bıbir 'lo a malakası ayopōi soo na wa pēel a wō ıı, a Nāanmın yelsoolaa na pāa maal baar nıtāa a ε won man kō a wō gbāgbaar 'ye'yerbe."

^{VIII} Be ε a kōkōr 'lo ın dōo wō a saaju ε 'yer kō ma go, "Chen tı de a gān bile 'lo na yuo a malaka 'lo na ara a man pō naa gogoro ju nūu pō."

^{IX} Ka n chen a malaka sē tı soor wō ıka wō kō ma a gān bile. Ka wō 'yer, "De 'wōb, won mire naa a fō pōo pō tı nōmō a fō nεε pō sıkāa kaar." ^X N den a gān bile a malaka nūu pō 'wōb. Ka wō nōmō a n nεε pō a sıkāa kaar, tıche ın wa vōl baar, ka wō mire a pōo pō. ^{XI} A ba ε 'yer kō ma go, "'Yer 'yer kō a nıboro, nı paalsı, nı 'yerborsı nı a nāmıne."

XI

^I Be ε a nıre kōo de dāgbal na kaara a damanaa kaar kō ma tı 'yer, "Chen tı man a Nāanmın puorfō yir nı a bōor lofō jie na fō sor a nıbe bala na puoro a be. ^{II} Tıche taa ıre wa mana a yōo ε, bojūu be ε a bala na ba ı a Nāanmın nıbe ε, na be 'mu 'mulo a tēcheche nyāna

ηmersi lujaayi ni ayi. ^{III} In ku naa a n yelmāe dāasie nibe ayi ka ba su fōjārsi ti moolo na ba 'yere ber tur dool koor ayi ni lujaata (1,260).” ^{IV} A dāasie dēme ayi bala i naa a kāa tur ayi ni a fātine doolfu jie jiir ayi, ba ara naa a Soro nyā na i a wer wu jaa niem. ^V Ala i nire bōoro naa ika wu maal ba bier, būu ma yi naa a ba nee po di a bala na i a ba dōdōmōsi. Nitō le a nire 'lo na tier a ba sōofu ma kpi. ^{VI} A nibe bala tara na kpēo na nyoo saa a saaju ka a saa kō wa a sōo 'lo ban moolo e. Ba mi tara na kpēo na lieb a kōn a jaa ka a i jāi, na ba mi na tōo vē ka yelbier wa a tēe po sōo jaa ban bōoro.

^{VII} Ala i ba wa baar naa a dāasie difu, a modōo 'lo na yi a bōo fulom 'lo po na ηmaan ban jeer na wu tōo ba na wu ku. ^{VIII} Ka a ba āgāma gā be a tēkpēe 'lo sokpēe ju. A tēkpēe nyā le ba looro sukpa bōolo ni Sodom bu Ijipiti, be le ba kpa a ba Soro a daa ju. ^{IX} Niboro, ni 'yerboro, ni balsi ba jaa, ni paalsi a jaa na kaara naa a ba āgāma ban tor a ūufu bibie ata ni bōηmaa. ^X Nōo na kpēn a nibe na kpere a wer po ka ba chile koro taa boni, bojūu ba ku naa a 'ye'yerbe ayi banyāna na dōo ge a wer nibe.

^{XI} Tiche a bibie ata ni a bōηmaa ala na wa po, Nāanmin 'yōo ban nyevor ka ba le ir i vōe, ka a dābāe kpe a bala na nye ba. ^{XII} A 'ye'yerbe ayi banyāna pāa

wōn nekpēe na yi saaju 'yer, “Yi do wa ka.” Ka ba tu a julōjuur po duoro a saaju ka a ba dōdōmōsi kaara ba.

^{XIII} Be le ajienaa ka a tēe mii ka a tēkpēe 'lōnō yie jiir pie jibō'yen lo naa ku nibe tur ayopōi (7,000) ka a dābāe kpe a bala na che a ba peere a Nāanmin nyā na be a saaju.

^{XIV} A nebier ayi soo le a nyā na po, tiche a ata soo mi turo naa.

^{XV} A malakasī ayopōi soo peel naa a wu ul, ka a kōkoyoo 'yere be a saaju, “A wer nyā nāalōo i naa a si Soro ni a wu Ni-iraa nāalōo, 'lo le na di a nāa jaa kpo kpo.” ^{XVI} A niberē lijer ni anaar bala na jāne a ba nāa dakoor ju a Nāanmin niem gān kpa tēe puor a Nāanmin ^{XVII} ti 'yere, “Si puor naa a Soro Nāanmin na i a Tōofu Soo, 'Lo le i, ni 'Lo le dōo be be, bojūu wu den a wu kpēo piel kaara ni a wer wu jaa. ^{XVIII} A paalsi vōn fon nee ka fu suur mi dire. A sōo ta naa ka fon toor a kūn 'yer, na fon yab a fu gbāgbaar na i a 'ye'yerbe lōon a fu nibe naa bala na 'yōonō a fu yuor, a bil naa bere ba jaa, na fon sōo a bala na sōo a wer.”

^{XIX} Ka a Nāanmin yir na be a saaju pān pāa yuo ka ba nye a netiraa daka be a yir po. Ka saa nyurfu, gōmō, ni tānfu, ka a tēe wu jaa mii, ka a sakpulōbiberē loro.

XII

^I A ne'maa yelbere na yi a saaju ka a poō vaar mōtōo

fika fɔbaa tɪ dɔɔl a gbɛɛ a
 ɲmɛraa ju, ka a ɲmɛrbie pie
 nɪ ayi ɪ n̄aa jupil ka wɔ su.
 II Pɔɔ lɛ wɔ tara ka wɔ dɔɔfɔ
 ta ka wɔ kɔnɔ nɪ. III Be lɛ
 ka a nɛ'maa ye lɛ ɛsɔɔ lɛ yi
 a saaju kaara fika dajil na
 ɪ jɪɛ na wɔ tara jur ayopɔi
 nɪ ɪ lɛ pie ka a n̄aa jupile
 be a jur pɔ. IV A wɔ jɔɔr
 pɪr naa a ɲmɛrbie jɪir ata
 jibɔ'yen a saaju 'lob a t̄ɛɛ. Tɪ
 ara gu a pɔɔ 'lo na bɔɔrɔ a
 dɔɔfɔ ɪka 'lo wa dɔɔ wɔ vɔl
 a bie. V A pɔɔ dɔɔn a bie ka
 wɔ ɪ dabile, 'lo lɛ na kaara
 a paalsɪ a jaa nɪ la kp̄ɛɔ 'lo
 na kaara a kur d̄agbal kaar.
 Ba jāan a pɔɔ bie nȳa don a
 N̄aan̄mɪn s̄ɛ ka wɔ tɪ be a wɔ
 n̄aal̄ɔɔ pɔ. VI Tɪ ka a pɔɔ mɪ
 jo kp̄ɛ a mɔgɔɔ pɔ na wɔ tɪ
 be a jie N̄aan̄mɪn na chɔɔr
 bar ka ban kaara wɔ maal
 ber tur kɔɔr ayi dɔɔl lijaata
 (1,260).

VII Ka a jɛɛr lo be a saaju.
 Matkɪl nɪ a malakasɪ jɛɛr nɪ
 naa a dajil, ka a dajil nɪ a
 wɔ malakasɪ mɪ lɛɛb jɛɛrɛ nɪ
 a Matkɪl nɪ a wɔ malakasɪ.
 VIII Tɪche ba t̄ɔɔ naa a dajil nɪ
 a wɔ malakasɪ, dii ba bar a
 be a saaju. IX Ba lob a dajil
 kp̄ɛɛ nȳa bar a ȳɔɔ, a k̄ɔr
 waa 'lɔn̄ɔ na ɪ a dɛɛr sɔɔ, nɪ
 a Satan, 'lo lɛ bel̄ɔ a wer nɪbe
 ba jaa. Ba lob wɔn bar ka a
 wer pɔ, nɪ a wɔ malakasɪ.

X Be lɛ n wɔ nek̄p̄ɛɛ na
 'yer be a saaju, "P̄ɔp̄aanȳa,
 a faafɔ bɪbir vɪɛ naa, a
 sɪ N̄aan̄mɪn wiil naa a wɔ
 kp̄ɛɔ, nɪ a wɔ n̄aal̄ɔɔ, nɪ a
 wɔ Nɪ-iraa kp̄ɛɔ. Boj̄uu a
 'lo na bɛrɛ a sɪ yɛɛr nɛɛ, 'lo
 lɛ bɛrɛ ba a nɛɛ a N̄aan̄mɪn

niem m̄ɔt̄ɔɔ nɪ t̄asɔɔ, ba daa
 wɔn lob. XI Ba t̄ɔɔ wɔ naa nɪ
 a Pɛraabile jān nɪ a ba d̄aasɛ
 'yerbie. Ba sɔɔn k̄uu na baa
 de a ba nyɛvɔr ka wɔ ɪ bon ɛ.
 XII A lɛ j̄uu, saaju naa bala na
 kp̄ɛrɛ a be, yɪ chɪlɛ! Tɪche
 nɛbier ben a yɪn na be a wer
 nɪ a man pɔ, yɪn din dɔɔye,
 boj̄uu a dɛɛr sɔɔ suun a yɪ
 s̄ɛ! Ka a wɔ suur dire, boj̄uu
 a wɔ ber ba waa ɛ."

XIII Lɛ a dajil na wa nyɛ
 ka a ɪ t̄ɛɛ lɛ wɔ lo, wɔ dire
 naa a pɔɔ 'lo na dɔɔ a dabile.
 XIV Ka ba kɔ a pɔɔ tuu kp̄ɛɛ
 pibɛ ayi, ɪka wɔ ɔɔ chen a
 jie ban chɔɔr bar be a mɔgɔɔ
 pɔ, be lɛ ban tɪ kaara wɔ
 yuom ata nɪ b̄ɔɲmaa ka a
 waa taa pɔɔ wɔ ɛ. XV Be lɛ
 ka a waa chɪr k̄ɔɔ a nɛɛ pɔ
 p̄ɔn k̄ɔɔ kaar, ɪka a di a pɔɔ,
 XVI tɪche ka a t̄ɛɛ s̄ɔɔ a pɔɔ
 haa a nɛɛ nȳu a k̄ɔɔ ala a
 dajil na chɪr a nɛɛ pɔ. XVII Ka
 a dajil p̄aa nyɛ suur 'ȳɔɔ a
 pɔɔ na wɔ chen tɪ ɲmaan a
 pɔɔ bibiir bala na che jɛɛr.
 A bala na turo a N̄aan̄mɪn
 nɛɛ na ba mɪ tara a Yesu 'yer
 yelm̄aɛ.

XIII

I Ka a dajil ara a man
 gogoro nɛɛ. N nyɛn mɔd̄ɔɔ
 na yire a man pɔ na wɔ
 tara jur ayopɔi tɪ bul ɪ lɛ pie
 ka a n̄aa jupile su a ɪ lɛ ala
 pɔ. A jur ala pɔ yoe ben
 be na fere s̄ɔɔn̄ɔ N̄aan̄mɪn
 yuor. II A mɔd̄ɔɔ 'lo ɪn
 nyɛ nyɛnt̄aan gb̄ɔgb̄ɔɔ tɪche
 ka a gbɛɛ kaara fika pɛɛlaa
 gbɛɛ ka a nɛɛ mɪ kaara fika
 jukp̄ɛɛ nɛɛ. Ka a dajil de a

wɔ kpɛɔ nɪ a wɔ nãa dakɔɔ nɪ a wɔ tɔɔfo kɔ a mɔdɔɔ 'lɔnɔ. III A mɔdɔɔ ju ʔsɔɔ kaara fɪka bon ban che ure na kɔ tɪche ka a chefo jie 'lɔ 'mɔ pɔɔ. Nɛɛ 'maan a nɪre jaa na be a wer pɔ tɪ na ba turo a mɔdɔɔ 'lɔ. IV Ka nɪre jaa pãa pɛere a dajɪl bojũu 'lɔ lɛ de a wɔ kpɛɔ kɔ a mɔdɔɔ 'lɔ na ba mɪ pɛere a mɔdɔɔ 'lɔ 'yere nɪ tɪ sɔɔ, "An lɛ kaara a mɔdɔɔ nyã kaar? Nɪ an lɛ na tɔɔ ŋmaan wɔ jɛer?"

V A mɔdɔɔ nyã tara na nɛɛ na 'yere ɛ jãjuɪr 'yer na wɔ fere, wɔ tara na sɔɪ ɪka wɔ 'yer a wɔ yobo 'yer maal ŋmersɪ lɪjaayi nɪ ayi (42). VI A wɔ 'yerbie chɪre nɪ naa Nãanɪmɪn na wɔ fere sɔɔnɔ a Nãanɪmɪn yuor nɪ a jie 'lɔ wɔn be nɪ a bala na kpɪere a saaju. VII Ba kɔ wɔn sɔɪ ɪka wɔ jeb a Nãanɪmɪn nɪbe na wɔ tɔɔ ba na wɔ mɪ tɔɔ a nɪbɔɔ, nɪ 'yerbɔɔ, nɪ balbɔɔ, nɪ paalsɪ. VIII A bala ba jaa yuor na ba dɔɔ seb a Peraabile ban dɔɔ kɔ a nyevɔɪ gãn pɔ ɛ, tɪ a wer wa mɛ, na gbur dumo puor a mɔdɔɔ nyãna.

IX Nɪre 'lɔ na tara toor, wɔ chele. X Ala ɪ ʔsɔɔ jaa nyɔɔfo lɛ ban nyɔɔ wɔ, ban nyɔɔ wɔn chiin. Ala ɪ sɔkpɛɛ mɪ lɛ ban kɔn ʔsɔɔ, a sɔkpɛɛ lɛ ban kɔn wɔ. A lɛ jũu a bala na ɪ Nãanɪmɪn nɪbe, ba tara kãnyir nɪ yelmãe.

XI N pãa lɛ nyen a mɔdɔɔ ʔsɔɔ na yire a tɛe tara ɪle ayi fɪka peraabile tɪ 'yere fɪka a dajɪl. XII Wɔ yin de

a mɔdɔɔdɔɔ 'lɔ kpɛɔ na wɔ wiil wɔ mãe a mɔdɔɔdɔɔ 'lɔ niem tɪ fir a nɪbe ba jaa na be ka a wer pɔ ka ba gbur dumo puor a mɔdɔɔdɔɔ 'lɔ chefo jie na 'mɔ pɔɔ. XIII Wɔ tɔn ne'maa tɔmɔsɪ na wɔ gba ma vɛ ka bũu yi saaju suu wa a tɛe ka nɪbe ba jaa nyɛ. XIV A wɔ ne'maa tɔmɔ anyãna jũu, ba kɔ wɔn kpɛɔ ka wɔ de a mɔdɔɔdɔɔ 'lɔ jie, na wɔ bel a wer nɪbe. Ka wɔ 'yer ba ka ba mɛ botɪbe 'yɔɔnɔ nɪ a mɔdɔɔ 'lɔ ban dɔɔ chen a sɔɔ tɪ wɔ 'mɔ pɔɔ. XV Ba kɔ wɔn sɔɪ ɪka wɔ kɔ a botɪ 'lɔ nyevɔɪ wɔn mɛ ka wɔ nyetãan a mɔdɔɔdɔɔ 'lɔ, ka wɔ na tɔɔ 'yer ka ba kɔ a bala na tɔɪ a botɪ puorfɔ. XVI Wɔ mɪ fir nɪre jaa, ka bile lɛ wɔ ɪ bu kpɛɛ lɛ, taraa sɔɔ bu nɔɔ sɔɔ, sumɪne bu gbãgbaa, ka ba 'yɔɔ ba jaa jãnsɪ a nũsɔɔ nũu pɔ bu a gberaa pɔ. XVII Nɪre jaa kɔ tɔɔ daara bu da bon ka baa 'yɔɔ wɔ a jãne na ɪ a mɔdɔɔ yuor bu a wɔ jãne 'lɔ na ɪ a wɔ yuor ɛ.

XVIII Ka 'lɔ yɛ 'yer lɛ, ala ɪ nɪre tara na bɔɔfo, wɔn tɔɔ sɔɪ a mɔdɔɔ sebɪe an ɪ nɪsaal sebɪe lɛ. A sebɪe ɪ naa kɔɔɪ ayɔɔb dɔɔl lɪjaata nɪ ayɔɔb (666).

XIV

I Be lɛ n kaa nyɛ a Peraabile ka wɔ 'mataa ara nɪ nɪbe turo kɔbaa lɪjaayi nɪ anaar (144,000) a Jiyon tɔɔ ju ka wɔ yuor nɪ a Sãa yuor seb 'mar a ba gbersɪ pɔ. II N wɔn kɔkɔɛ a saaju na gɔnɔ fɪka kɔkpɛɛ na joro bu saa

na tãn. A gõmõ mɪ kaara fika kõrõjomstɪ ban ɲmiere. III Ba yiele naa yiel paalaa a nãa dakɔɔ niem nɪ a bõnɪbie anaar bala nɪ a nɪberɛ bala niem. Nɪrɛ jaa ba be be na tõɔ a yiel jãn ɛ, ka a nɪbɛ turo kɔbaa lɪjaayi nɪ anaar (144,000) bala tɛɛ a Nãaɲmɪn na faa ka a wer pɔ ba le ɛ. IV A banyãna le ba sõɔ ba mãɛ nɪ pɔbɔ ɛ, bojũu ba gun ba mãɛ ɪ cheche, na ba ma turo a Peraabile jie jaa won chiine, bala le ba da de kɔ Nãaɲmɪn fika bõdõɔ ban de kɔ Nãaɲmɪn nɪ a Peraabile. V Baa haa nɛɛ ɲmaa jir ɛ. Baa tara chefɔ bãlãa jaa ɛ.

VI N pãa le nyen a malakastɪ ãsɔɔ na ɔɔrɔ be a saaju tɪ tara a 'yer kpo kpo bɔɔrɔ ɪka wɔ 'yer kɔ a bala na be ka a wer pɔ, nɪ paalstɪ a jaa, nɪ balbɔrstɪ a jaa, nɪ 'yerbɔrstɪ a jaa, nɪ nɪbɔrstɪ a jaa. VII Wɔ tãn na nɪ nekpeɛ, "Yɪ joro a Nãaɲmɪn dãbãɛ na yɪ kɔrɔ wɔ tɪr, bojũu a wɔ bɪbir vɪɛ naa ka won tɔɔr a nɪbɛ 'yer. Yɪ puor wɔ, 'lɔ le maal a saaju, nɪ a wer, nɪ a man nɪ a kɔɔ yɪfɔ jɪir."

VIII A malakastɪ ayɪ sɔɔ mɪ tun wa 'yerɛ, "Wɔ wel naa, wɔ wel naa, a Babilon tɛkpɛɛ nyã 'lɔ le maal a paalstɪ a jaa a ba nyũ a wɔ sɛsɛyele dãa ala na tɔɔ Nãaɲmɪn suur waan."

IX Ka a malakastɪ ata sɔɔ mɪ tu wa 'yerɛ nɪ kɔkɔkpɛɛ, "Ala wa ɪ ãsɔɔ jaa puor naa a mɔdõɔ nyãna naa bɔtɪ nyãna ban mɛ a wɔ kaar, na

wɔ sɔɔ ka ba 'yõɔ wɔ a jãne a gberaa pɔ bu a nũu pɔ, X wɔ mɪ na nyũn a dãa ala na ɪ a Nãaɲmɪn suur, ala le ba pɔr 'yõɔ a ɲmele pɔ na ɪ a suur. Ban ge wɔ naa nɪ a jerbɪ bũu na dire a malaka chechɛstɪ bala naa Peraabile niem. XI A ba gefɔ jɔɔr na uro ba tara ɲmaafɔ ɛ. Pɛnfɔ ba be be kɔ a bala na gbur dumo puor a mɔdõɔ nɪ a bɔtɪ 'lɔ ban mɛ a wɔ kaar mõtõɔ bu tãsɔɔ ɛ, bu ãsɔɔ jaa na sɔɔ de a jãne na ɪ a mɔdõɔ yuor ɛ." XII A le jũu, a bala na ɪ Nãaɲmɪn nɪbɛ na ba turo a wɔ nɛɛ na ba mɪ ara nɪ yelmãɛ kɔ a Yesu ba tara kãnyir.

XIII N pãa le wõn kɔkɔr na yɪ a saaju 'yerɛ, "Sɛb a anyãna an yɪ a dɪna chiine, pɔpɛl sɔɔ le a 'lɔ na kpi a Soro sɔr pɔ." "Ɔɔ," le a Nãaɲmɪn Sɪɛ 'yer, "Ban pɛn naa a ba dɔɔye pɔ. Bojũu a le ban dõɔ tõ, na turo ba naa."

XIV N le kãan nyɛ julõjupɪla, ka a nɪrɛ 'lɔ na jãne a julõjuur ju kaara fika nɪsaal bie (Daniel 7:13) na wɔ su selma jupɪl a ju pɔ, tɪ na wɔ tara bõɲma sɔkpɛɛ na dire a nũu pɔ. XV Be le a malaka ãsɔɔ mɪ yɪ be a Nãaɲmɪn yir wa bɔɔlɔ 'yerɛ kpɛɔ jaa kɔrɔ a 'lɔ na jãne a julõjuur ju, "De a sɔkpɛɛ na fɔ piel tõmõ bojũu a tõmõ sõɔ ta naa, bojũu a wer nyã ban na ɲma mõɔ naa." XVI Le le a 'lɔ na jãne a julõjuur ju jaal a sɔkpɛɛ bar a wer pɔ na wɔ ɲmã a wer wɔ jaa.

XVII A malaka ãsɔɔ mɪ na yɪ a be a Nãaɲmɪn puorfɔ

yir a saaju na wo mi tara a bõh̄ma sokp̄ē diir ās̄o. ^{XVIII} Ka a malaka ās̄o mi 'lo le kaara a būu ka wo wa yi a be a t̄ai nyūu v̄la ch̄umf̄o jie b̄ool a 'lo na tara a bõh̄ma sokp̄ē diir kp̄ēo jaa ti 'yer, "De a f̄o bõh̄ma sokp̄ē diir 'lo na f̄o ḡman a t̄ie w̄m̄õ, a wer le i a t̄ie ka wo w̄m̄õ m̄õ." ^{XIX} A malaka jaal a wo sokp̄ē bar ka a wer p̄o ka wo ḡmara a w̄m̄õ kpaara 'ȳõn̄õ a be ban ma neere ḡmere, na i a Nāaḡm̄in suur. ^{XX} Ba neere ban a be a neḡmerf̄o jie a t̄ēkp̄ē 'lo ȳõ, ka a jāi joro a ḡmerf̄o jie ure na ta mel k̄õr ayi ka a wii mi ma kpe ka a nee 'lor.

XV

I N nye naa a ne'maa yelwiilaa jāne ās̄o a saaju, malakas̄i ayop̄õi na tara w̄ms̄i ayop̄õi, ala le i a baaraa na v̄ē ka Nāaḡm̄in suur lo. II N le nyen bon na kaara f̄ika man k̄õo jaa wel wel nyle ch̄āana kaar l̄õt̄āan būu ka n̄ibe ara a wo gogoro par. Bala le jeb t̄õo a m̄od̄õo ni a wo bot̄u ni a yuor jāne. Nāaḡm̄in k̄u ban k̄õr̄joms̄i III ka ba yiele ni a wo gb̄āgbaa Moses̄i ni a Peraabile yiele 'yer, "A Soro Nāaḡm̄in na i a T̄õof̄o S̄o, a f̄o t̄õm̄õ 'maan nee ti p̄õn bar, f̄o in nitor ni yelm̄ae s̄o, f̄õs̄ le i a n̄amine ba jaa Nāa. IV An le k̄õ joro a f̄õs̄ Soro d̄āb̄ae na wo k̄u a f̄o yuor t̄ur ε? Bojūu f̄õs̄ tee le i cheche. A paals̄i a jaa na wa ḡan kpa t̄ē a f̄o niem,

bojūu n̄re jaa nye naa a f̄o t̄õtors̄i."

V Bojūu a anȳa puor, n k̄aan nye a saaju ka a Nāaḡm̄in puorf̄o yir a jicheche 'lo na i a d̄āas̄ie jie ka wo yuo. VI Ka a malakas̄i ayop̄õi yi a jicheche nyāna na ba tara a Nāaḡm̄in suur w̄ms̄i ayop̄õi sun b̄õp̄iel na nyle ka a selma b̄õluns̄i b̄āb̄a a ba nyān p̄o. VII Be le ka a b̄õn̄bie anaar bala ās̄o k̄u a malakas̄i ayop̄õi bala selma laar ayop̄õi na seer ni a Nāaḡm̄in nyā na be be jaa kpo kpo suur. VIII Ka a j̄õr see a Nāaḡm̄in puorf̄o yir yi a Nāaḡm̄in t̄ur ni a wo kp̄ēo p̄o, ka n̄re jaa k̄õ t̄õo kpe a puorf̄o yir ka a malakas̄i ba wa baar a Nāaḡm̄in suur w̄ms̄i ala baar ε.

XVI

I N w̄n̄ nekp̄ē na yi a be a puorf̄o yir 'yerē k̄õo a malakas̄i ayop̄õi bala, "Yi chen ti kpaar a Nāaḡm̄in suur a laar p̄o bar a wer."

II Ka a malaka d̄õo 'lo chen ti kpaar a wo laa bar ka a t̄ēe ka a nat̄idebe na b̄iere te a n̄ibe bala na tara a m̄od̄õo 'lo jāne ti mi gbur dumo puor a bot̄u.

III A malaka ayi s̄o mi kpaar a wo laa bar a man p̄o, ka a k̄õo lieb f̄ika k̄ū jāi, ka a b̄õv̄ours̄i a jaa na be a man p̄o kpi.

IV A malaka at̄a s̄o mi kpaar a wo laa 'ȳõo a p̄õns̄i ni k̄uls̄i p̄o, ka a k̄õn̄ mi lieb jāi. V Be le n w̄õ a malaka 'lo na kaara a k̄õn̄ 'yer, "F̄õs̄ le i a Torf̄o S̄o, a f̄o 'yer t̄õrf̄o

nyā tor naa, fõo le ı, fõo mi le dõo be be Chεche Sõo a yelsı anyāna fon tōor a 'yer jūu. VI Bojūu a putudēme bala le kō a fō nıbe nı a fō 'ye'yerbe a fō kō ba a jāi ıka ba nyū, a le seen ba naa." VII Be le n wõ kōkōr na 'yer be a bōor lofo jie, "Ɔo, n Soro Nāanmın na ı a Tōofõ Sõo, a fō 'yer tōorfõ ın yelmāe ti mi tor."

VIII A malakası anaar sōo kpaar a wō laa 'yõo mōtõo ka wō tara kpẽo vuul a nıbe nı būu. IX A mōtõo tol vuul ba naa ti ba chene tōro a Nāanmın yuor an ı 'lo le tara a gefõ anyāna a jaa kpẽo na baa lieb ba tier kō wō tır ε.

X A malakası anūu sōo kpaar a wō laa 'yõo a mōdõo nāa dakoo ju, ka a wō nāalõo wō jaa lieb libe, ka a wõnõ a nıbe ka ba ɔoro jālbie XI ti chene tōro a Nāanmın nyā na be a saaju a ba natıe nı an bıere ba jūu. Tıche baa lieb a ba tier bar a ba tōdebe ε.

XII A malakası ayōob sōo mi kpaar naa a wō laa 'yõo a Yufırıtı pōn kpẽe pō, ka a kōo sır chōor a sör bar kō a mōtõo purfõ jie nāmune.

XIII N le nyen a sıdebe na kaara pātıe kaar ka a yire a bon 'lo na kaara a dajıl kaar nee pō, naa le yire a mōdõo 'lo mi nee pō, naa mi le yire a jir ηmarba 'ye'yerbe neer pō. XIV A sır anyā ı naa a tu sır na tōnõ ne'maa tōmõsı. Ba chen naa a wer wō jaa nāmune sē ti lōo taa na ηmaan a Nāanmın Tōofõ Sõo jeer a wō bıbir kpẽe 'lo daar.

XV "Nye ın wan nānyie kaar. Bōosõn sōo le a 'lo na ba gur ε, ti mi tara a wō bōsursı jen na wō kō wa chiine nı sal'mōor ka a ıre wō vı ε."

XVI Be le a sır lōotaa a nāmune a jie 'lo a Heburu nıbe na bōolo Amagedon.

XVII A malakası ayopõı sōo kpaar naa a wō laa 'yõo sesebe pō, ka kōkōr yi be a Nāanmın puorfõ yir a nāa dakoo par 'yere kpẽo jaa, "A maal naa!" XVIII Be le ka saa nyurfõ, nı gõmõ, nı saa tãnfõ wa, ka a tēe dam wō jaa miin kpẽo. An yi a le daar jaa, nısaal na be ka a wer pō a tēe ba mii a kpẽo a le ε. XIX Ka a tēkpẽe 'mar jıir ata, ka a paalsı tēbere mi lo lo. Nāanmın chene na tier tō a tēkpẽe Babilon na wō gbõm wō a dāa na see ηmele na ı a wō suur. XX Dōdolsı a jaa bōr naa ka fō kō le nye tōo go ε, XXI ka a sakpōlōbibere na tıre yire a saaju loro ηmiere a nıbe ka ba tōro a Nāanmın a sakpōlōbie gefõ nyā jūu.

XVII

I A malakası ayopõı na tara a laar ayopõı, āsōo wan wa 'yer kō ma, "Wa, ın wiil fon a le a pōo baa nyā yuor na yi na jāne a mansı nee 'yer tōorfõ. II 'Lo le a wer nāmune gān ka a wer nıbe mi buu nı a wō sēsēyele."

III Be le, a malaka 'mōo man a sıe pō chiin a mōgõo pō. Be le n ti nye a pōo na jāne a mōdõjıe ju.

Ka a modõo nyã ägãn wo jaa poon yoe na fere ni Nãanmun na wo tara jur ayopõi ni ùle pie. ^{IV} A poo vaar naa fõji ile ile na wo pãen selma ni kusisõn ni lerbikpãen. Wo tara naa a selma ñmele a wo nũsõo po a wo tõ kakaba ni a wo sēsēyele na sēē. ^V Yuor seb mar a wo gberaa po, “Fon kõ tõo bõo a par ε, a Babilon na yi yuor, poo baar ma, ni a wer tõ kakabsi ma.” ^{VI} N nyen a poo na nyũ a Nãanmun nibe jãi buu, a bala na di a Yesu dãasie. In wa nye wo a le, nēē 'maa ma naa.

^{VII} Ka a malaka suor ma, “Ñmine a nēē 'maa fõ? In wiil fõ naa a poo ni a modõo won do na tara jur ayopõi ni ùle pie yelsoolaa par. ^{VIII} A modõo 'lo fon nye, wo dõo be be, põpãanyã waa le be be go ε. Won yi naa a bõo fulom po na wo chen a sõofu jie. A wer nibe bala yoe na ba seb a nyevor gãn po ε, yi a wer maalfõ daar ε, bala wa nye a modõo nyã, nēē na 'maa ba naa bojũu wo dõo be be na waa le be be ε, ti na won lieb wa.

^{IX} “A ka i naa tier na tara yē 'yer. A jur ayopõi i naa a tõn ayopõi a poo na jãne, ni a nãmune ayopõi. ^X A ba anũu kpi naa ti ka bõ'yen chene, bõ'yen mi ba wa sere ε. Tiche 'lo wa wa, won kor bālãa. ^{XI} A modõo 'lo na dõo be be na waa le be be go ε, wo i naa a nãmune aniin soo na poo ayopõi bala po na chiine a sõofu jie.

^{XII} “A ùle pie ala fon nye i naa nãmune pie na ba di a nãa sere ε, tiche ban ko ban kpẽo ka ba i nãmune lõon a modõo sõo bālãa. ^{XIII} Ba jaa tier in bõ'yen, ka ba de a ba kpẽo ni fõo ko a modõo. ^{XIV} Ban ñmaan naa a Peraabile jēer, tiche ka a Peraabile na tõo ba, bojũu 'lo le i a sorbo ba jaa Soro ni a nãmune ba jaa Nãa. A bala won bool na wo chel ir ka ba turo ni yelmãe, na poo wo naa.”

^{XV} Ka a malaka 'yer ko ma, “A kõn ala fon nye be a poo baa 'lo na jãne, i naa a niborsu, niyoo, paalsu ni 'yerborsu. ^{XVI} A modõo ni a ùle pie ala fon nye ban 'laar naa a poo baa nyãna na ba tõo wo chier ti che wo sal'moor. Ban 'wob wo naa ti che 'yõo bũu po ka wo di. ^{XVII} Bojũu an i Nãanmun le de 'yõo a ba tier po ka ba na i a wo bõfo, ka ba jaa tier i bõ'yen ka ba soo de a ba kpẽo ko a modõo ka wo di nãa ka Nãanmun 'yer wa maal baar. ^{XVIII} A poo fon nye i naa a tēkpēe 'lo nãa na tõo a wer nãmune ba jaa.”

XVIII

^I A anyã puor, n nyen a malaka āsoo na yi a saaju suro waara. Wo tara na kpẽo. A chãa na be a wo 'yõo chaar naa a wer wo jaa. ^{II} Na wo tãn kpẽo ni nekpeē 'yere, “Wo wel naa! A Babilon tēkpēe 'lo wo wel naa! Wo lieb deer dēme gaa jie, ni sibebe, ni lubil debe nibe na ba ooro ε kpefo jie.

III Bojũu an ı a paalsı ba jaa buu naa nı a wõ sēsēyele, ka a nāmıne na be ka a wer pɔ gān wõ. A yayarba na be a wer pɔ len tu a wõ bõyɔɔ pɔ.”

IV Be le n le wõ kɔkɔr āsɔɔ na yi a saaju 'yer, “Maa nıbe, yi wa yi a wõ pɔ na yi taa ıre wa pɔɔ a wõ d̄eer pɔ ε, bı na yi pɔɔ a wõ wõm pɔ ε. V Bojũu a wõ maal d̄ebe d̄ool taa ti ta a saaju, ka Nāanmın tıer tɔ a wõ d̄eer won maal. VI Yı kɔ wõ nıtāa le won kɔ yi. Yı yab wõ ti le d̄ool wõ. Yı kɔ wõ a d̄āa nı a wõ n̄emele n̄eer ayi ka wõ nyũ. VII Ge wõ ka wõ waal, a yuor nı a n̄õ won b̄ɔɔɔ kɔɔ a wõ m̄āe. Wõ ma chen nyāa 'yer, 'N ın pɔɔ nāa jāne, n ba ı pɔɔ kɔɔr ε. Nıbaal k̄õ wa kpe ma jaa ε. VIII A le jũu, bıbir b̄õ'yen le a wõm na wa a wõ ju, kũu, nı k̄õn, nı k̄õ. Bũu le ı a di wõ an ı a Soro Nāanmın nyā na t̄ɔɔr a wõ 'yer ın t̄ɔɔfɔ sɔɔ.

IX “Ka a wer nāmıne na d̄õɔ gān wõ na ba 'mataa din wõ a n̄õ, bala wa nye a le won dire ka a j̄uor uro, an ıre ban nıbaal ka ba k̄õn̄õ kɔɔ wõ. X Dābāe kpe ba naa a ger nyā jũu, ban ara na t̄eer jaa ti k̄õn̄õ 'yere, 'Nebier, nebier, a f̄õ t̄ekp̄ēe nyā, pa Babilon, a f̄õ nyā na tara a kp̄ēɔ, bıbir b̄õ'yen le a s̄õɔfɔ be wa a f̄õ ju.’

XI “A yayarba na be a wer pɔ na k̄õn̄õ na ti waala bojũu nıre ba be na da a bonst go ε. XII A selma, kpāna, k̄õst̄õn nı a lerbikpāen, nı fuu pıel, nı fuuji ile ile, nı

fuu saalsı, nı a fuuji kpān kpān, nı a daar ala nyũu na n̄õm̄õ, nı bomo ala jaa ban de wab chele maal. A daar ala daa na be tuo, a kurjıe, nı kursɔɔlɔ, nı a k̄õst̄õkp̄ũlo bie. XIII A k̄ānyũu vıel ala, nı a d̄ān, nı a k̄ān, nı a j̄õn, nı chir, nı a niin, nı a piir, nı a wiisi, nı a wiisi torkostı, nı a gbāgbaar.

XIV “A b̄õvıelstı ala na ıre fɔ a vɔlaa, a jaa chen naa. A f̄õ nābomo naa f̄õ yoboyele a jaa b̄ɔr naa. F̄õ k̄õ le nyāa go ε. XV A yayarba na da a bomo kɔ wõ na ba le, n̄ee na 'maa ba naa a wõ ge f̄õ nyā pɔ, ka ba ser yi t̄eer jaa ti k̄õn̄õ waala XVI 'yere nı, 'Nebier, nebier, a f̄õ t̄ekp̄ēe nyā, a f̄õ na ma su a f̄õpıel, nı a f̄õjı ile ile, nı a f̄õkpān kpānstı. Na f̄õ ma pāen a selma, nı a k̄õst̄õn, nı a lerbikpāen. XVII M̄õt̄õ b̄õ'yen le a f̄õ nābomo anyāna be we a jaa.’ A bala na kaara a gborbere ala a man kp̄ēe pɔ, nı a nıbe bala na be be, nı a bala jaa na t̄õn̄õ dire be a man pɔ, na ara na t̄eer. XVIII Bala wa nye a j̄uor ban k̄õn̄õ na 'yere nı, ‘T̄ebuor le be ka na wõ ta a t̄ekp̄ēe nyā?’ XIX Ban ɔɔn t̄āna 'ȳɔɔn̄õ a jur pɔ ti k̄õn̄õ ti waala 'yere nı, 'Nebier, nebier, a f̄õ t̄ekp̄ēe nyā. A jie nyā a bala jaa na tara a gborbere yɔɔɔ nı a man pɔ, ba jaa len tu a f̄õ jie, ti m̄õt̄õ b̄õ'yen a f̄õ be we a nıt̄õ?’ XX Saaju, chıle a wõ jũu, yın Nāanmın nıbe nı a nıt̄õnstı nı a 'ye'yerbe yi

chule. Nāanmun tōor a wō 'yer nitāa a le won maal yī.”

XXI Be le ka a malaka kpēō pāa 'mōō kōsir kpēē na jātāan nīer lōb 'yōō a man pō ti 'yer, “Nitō le in lōb fō bar, a fōō Babilon tēkpēē nyā ka nīre kō le nye fō jaa go ε. XXII Ba kō le wō kōrōjom ηmefō, nī yiel yielbe, nī daa pēelbe, nī ulē pēelbe jaa go ε. Tōtōnbo jaa borō kō le be be go ε, ba kō le wō jō nāenbe dōon go ε. XXIII Fātīn būu kō le chaar be go ε. Ba kō le wō pōō paalaa nī wō sīre kōkōr go ε. A fō yayarba le dōō yī yuor a wer pō. A fō tāsōō yele le fō de bel a paalsī jaa ka ba bor. XXIV A wō pō le ba nye a 'ye'yerbe nī a Nāanmun nībe jāi nī bala ba jaa ban dōō kō a wer pō.”

XIX

I A anyā puor, n wōn gōmō fīka nīyōō na tāna be a saaju 'yere nī, “Dānfō wō ta Nāanmun! Faafō nī tur nī kpēō ī naa a wō tōor, II bojūu a wō 'yer tōorfō in yelmāe tī mī tor. Wō 'yōōn a pōō baa na 'yer, 'lō le sōō a wer nībe nī a wō sēsēyele. A wō gbāgbaar wōn kō, wō yab won a sān.”

III Ba le tāna na go, “Dānfō wō ta Nāanmun. A wō jōor na uro duoro ba tara ηmaafō ε.”

IV Ka a nībere lījer nī anaar nī a bōnībie anaar bala gān kpa tēe puor a Nāanmun na jāne a nāa dakōō ju pēere wō 'yere nī,

“A ī a le. Dānfō wō ta a Nāanmun.”

V Be le ka a kōkōr yī be a nāa dakōō par 'yere, “A yīn na ī a Nāanmun gbāgbaar na yī joro wō dābāe. Ka bil bī bere le, yī pēere a sī Nāanmun!”

VI N pāa le wōn dōon fīka nīyōō na gōnō, bī fīka kōkpēē na joro, bī saa na tāna kpēō jaa, “Dānfō wō ta Nāanmun! Bojūu a sī Soro Nāanmun na ī a Tōōfō Sōō, le dī a nāa. VII Yī ī a sī chule ka sī āgān 'maa a sī kō a Nāanmun tur an ī a wō Peraabile pōō kulfo bībir vīe naa, ka a pōō mī chōōr a wō māe baar. VIII Wō sun bōpīel na vīele tī nīyle.” A bōpīel anyāna le a Nāanmun nībe yeltorsī.

IX Ka a malaka 'yer kō ma, “Seb a anyāna, ‘An in popel kō a bala ban boōl a Peraabile pōō kulfo lōō dī jie.’ ” Ka a malaka mī 'yer pōō, “A Nāanmun 'yer anyāna in yelmāe.”

X Ka n gā kpa tēe īka nī puor wō, tīche ka wō 'yer kō ma, “Ta maal a le ε. N mī ī naa a gbāgbaa nitāa a fōō nī a fō yēer kaar, bala le tara Yesu dāasīe. Puor Nāanmun! Bojūu, a Yesu dāasīe le ī a Sīe 'yer.”

XI N nyen a saaju na yuo, ka a ī wīī pīla le, ka a nīre 'lō na do yuor dī, yelmāe sōō nī nītor. Yeltorsī le wō ma tōor a wō 'yer tī ηmaan wō jēer. XII A wō nībie 'līre naa fīka būu, ka a nājupīl yōō su a wō ju pō. Yuor seb

mar wɔ nɪɛ jaa na ba bɔɔ
 ε, ka 'lɔ tɛɛ ba lɛ ε. ^{XIII} A
 fuu wɔɔ won su ɪn j̄aɪ wɔ
 jaa ka a yuor di, "Nāanmɪn
 'Yɛr." ^{XIV} A saaju sojasɪ sun
 bɔpɪɛl don wii pɪɛl turo nɪ
 wɔ. ^{XV} Ka a sɔkpɛɛ diir yi
 a wɔ nɛɛ pɔ, 'lɔ lɛ wɔ de
 chɪɛɛ nɪ a paalsɪ ba jaa,
 "Wɔn kaara ba jaa nɪ a kpɛɔ
 'lɔ na kaara a kur dāgbal
 kaar." (*Yiel Gān*
 2:9) Wɔn nɛɛɛ ban n̄mɛɛ
 be a tɪɛ wɔmɔ nɛnɛɛɛɛ
 nɪ a Nāanmɪn na ɪ a Tɔɔɔ
 Sɔɔ suur. ^{XVI} Yuor nyāna le
 be a wɔ fuu wɔɔ n̄a suu a
 gbekpɛɛ pɔ ɪka, A NĀMINE
 BA JAA NĀA, NĪ A SORBO BA
 JAA SORO.

^{XVII} N nyen malaka na
 ara a mɔtɔɔ ju tɪ bɔɔl a
 lubil a jaa na ɔɔɔ be a
 saaju nɪ kɔkɔkpɛɛ, "Yɪ lɔɔ
 taa wa a Nāanmɪn lɔɔ di
 jie. ^{XVIII} Lɛ lɛ, yɪ wa dire
 a nāmɪne āgāma nɪ a fɔn
 dēme nɪ a kpāɛn dēme,
 a wiisɪ nɪ a ba duorbo,
 gbāgbaar nɪ sumɪne, a bil nɪ
 a bɛɛɛ, a nɪbɛ banyāna ba
 jaa āgāma."

^{XIX} Ka n nyɛ a mɔdɔɔ nɪ
 a wɛɛ nāmɪne nɪ a ba so-
 jasɪ lɔɔn taa n̄maan a 'lɔ
 na do a wii nɪ a wɔ sojasɪ
 jɛɛɛ. ^{XX} Tɪchɛ ba nyɔɔn
 a mɔdɔɔ lɔɔn a jir n̄mara
 'yɛ'yɛɛ na tɔ a nɛ'maa tɔmɔ
 a mɔdɔɔ niem. A nɛ'maa
 tɔmɔ anyāna le wɔ de belɔ
 a bala na tara a mɔdɔɔ jānɛ
 tɪ puor a bɔtɪ. Ba lɔb ba jaa
 ayɪ bɔnɪbie 'yɔɔ a jɛɛɛ bɪu
 na dire pɔ. ^{XXI} A bala na chɛ,
 a 'lɔ na jānɛ a wii ju kɔ ba

naa nɪ a sɔkpɛɛ diir 'lɔ na yi
 a wɔ nɛɛ pɔ, ka a lubil pāa
 di a ba āgāma tɪ.

XX

^I N nyen a malaka na yi a
 saaju suro waara tara a bɔɔ
 fulom 'lɔ pān bir nɪ bɔjɔɔ
 gbor. ^{II} Wɔ tɔɔ naa a dajɪl 'lɔ
 na ɪ a kɔr waa, 'lɔ lɛ ɪ a dɛɛɛ
 sɔɔ na ɪ a Satan na wɔ lɪ wɔ
 nɪ a bɔjɔɔ gbor ka wɔn maal
 yuomo tur (1,000). ^{III} Wɔ lɔb
 won 'yɔɔ a bɔɔ fulom nyā pɔ,
 tɪ kpal na wɔ 'yɔɔ jānɛ a wɔ
 kɔ lɛ tɔɔ a paalsɪ bel go ε, ka
 a yuomo tur (1,000) wa baar.
 A ala puor, ban yuo wɔ naa
 ka wɔ maal ber bālāa.

^{IV} N nyen nāa dakɔɔɛ, ka
 a bala na jānɛ, ba kɔ ban
 sɔɔɛ ɪka ba tɔɔɛ 'yɛɛ. N le
 nyɛ naa a bala na dɔɔ dire
 a Yesu dāasɛ nɪ a Nāanmɪn
 'yɛɛ j̄uɔ ban kɔ, n nyen a ba
 sɪɛ. Bala lɛ ba sɔɔ puor a
 mɔdɔɔ nɪ a bɔtɪ ε, bɪ sɔɔ
 de a wɔ jānɛ a ba gber pɔ bɪ
 a nuur pɔ ε. Ba ir naa a k̄u
 pɔ ɪ vɔɛ ka bala naa Yesu lɔɔ
 di nāa a yuomo tur (1,000).
^V A k̄un bala na chɛ baa ir
 ε, ka a yuomo tur (1,000) ala
 ba wa baar ε. A dɔɔ dɔɔ k̄u
 pɔ ɪrfɔ lɛ a anyā. ^{VI} Popɛl lɛ
 kɔ a nɪ chɛchɛɛ banyāna na
 de nie ir a k̄u pɔ ɪ vɔɛ. A
 gbɛɛ ayɪ k̄u kɔ lɛ pɔɔ ba go
 ε, tɪchɛ ban ɪn a Nāanmɪn
 bɔɔɛ lorbo, ka bala nɪ a Nɪ-
 iraa lɔɔ di nāa a yuomo tur
 (1,000) ala pɔ.

^{VII} A yuomo tur wa ta, a
 malaka na yuo naa a Satan
 a bɔɔ fulom 'lɔ pɔ na wɔ
 for wɔ bar, ^{VIII} ka wɔ yi

belõ a wer kōkobo anaar wo jaa nibe, Gooḡ ni Magoḡi na wo lōo ba jaa ka ba ŋmaa jεεr. A nibe waa naa fon kō tōo ba sor ε. ^{IX} Ba yer a wer wo jaa na ba wa jilõ a Nāanm̄n nibe jaa jie a tēe 'lo a Nāanm̄n na nō. Tiche ka a būu yi saaju lo di ba jaa. ^X Ka a deer soo 'lo na belõ ba, ba lob won 'yōo a jerb̄ būu na dire pō, be le a modōo ni a jir ŋmara 'ye'yerε be. Ban ge ba naa mōtōo ni tāsōo wo jaa, ka ba be be jaa kpo kpo.

^{XI} N pāa le nyen a nāa dakōo p̄la, ka a 'lo na jāne. A tēe ni a saaju b̄r a wo niem, baa le tara jie go ε. ^{XII} N nyen a k̄n, bil naa bere ka ba ara a nāa dakōo niem, a ba yuor gāma bin. Ba le yuon a gān āsōo na i a nyevor gān. Ba tōor naa a k̄n bala 'yer nitāa a le ban dōo maal a ba seb 'yōo a gān pō bin. ^{XIII} A man t̄r naa a k̄n ala won tara, ka a k̄u ni a kp̄iis̄ tēe m̄i t̄r a k̄n bala ban tara, ka ba tōor n̄re āsōo jaa 'yer a le won dōo maal. ^{XIV} Ba lob a k̄u ni a kp̄iis̄ tēe 'yōo a būu dagel pō. A būu nyā na dire le a k̄u gbεε ayi. ^{XV} Ala i n̄re jaa yuor ba wa seb a be a nyevor gān pō ε, ban lob won 'yōo a būu dagel nyā pō.

XXI

^I A anyā puor, n pāa nyen saaju paalaa ni tēpaalaa, bojūu a saaju koraa nyā ni a tēkoraa nyā b̄r naa, ka a man ba le be be go ε. ^{II} N nyen a Tēcheche na i

a Jerusalem paalaa ka wo yi a saaju a Nāanm̄n sē suro waara fika, pōosaraa na pāen bōkākæ gun a sire kulfō. ^{III} Ka n wō kōkōr na yi a be a nāa dakōo par 'yerε, "Pōpāanyā, Nāanm̄n na kp̄ieraa a n̄saalba pō, na wo be a ba sē. Ban in a wo nibe, ka wo m̄i be a ba sē i a ba Nāanm̄n. ^{IV} Won 'yer naa a ba n̄bikōo a nie pō bar. Kūu kō le be be go ε. Waal ba le be be go ε. Kōn m̄i ba le be be go ε. N̄re ba le b̄iere be go ε. Bojūu a yelkoro a jaa pōn chen."

^V Ka a 'lo na jāne a nāa dakōo ju 'yer, "N maala naa a bomo a jaa bōpaalaa!" Na wo pāa le 'yer kō ma, "Seb a anyāna bin, baal ba be be ε, a in yelmāε."

^{VI} Wo 'yer kō ma, "A maal naa. Maa le a Pielfō ni a Baaraa. 'Lo jaa a kōnyūur na kpe, in kō won a nyevor kōo na yi a bulo pō ka wo nyū pōrō. ^{VII} N̄re 'lo jaa na jeb tōo, in kō won a anyāna a jaa. Ka n i a wo Nāanm̄n ka wo m̄i i a n bie. ^{VIII} Tiche a bala na i a dābān dēme, ni bala na ba sōo de ε, ni t̄ier dēbe dēme, ni n̄korbo, ni sēsēnbe, ni s̄obos̄i, ni t̄puorbo, ni jir ŋmarba ba jaa, a ba jie i naa be a jerb̄ būu dagel pō. A nyā le i a k̄u gbεε ayi."

^{IX} Ka a malakas̄ ayopōi na tara a wōm ayopōi 'lo na tara a baaraa wa 'yer kō ma, "Wa, ka n wiil fō a pōosaraa na i a Peraabile pōo." ^X A malaka 'mōo man a S̄ie pō

don a t̄õ wõo kp̄ē ju na wo tu wiil ma a Tēcheche na ı a Jerusalem na yi a Nāanm̄in s̄ē suro waara. ^{XI} W̄o chaar w̄o jaa nı a Nāanm̄in t̄ur, a chaarf̄o kaara fika a k̄osıs̄õn na w̄o nȳle chaar jaa wel wel a k̄osıbe ala ban būolo a jasıpa kaar. ^{XII} Dachin wõo na kp̄ēme jilõ w̄o jaa na wo tara d̄õd̄õı pie nı ayi, ka a d̄õd̄õr ās̄õ jaa tara malaka na kaara. Ba seb a Isıral bal pie nı ayi yoe mar a d̄õd̄õı p̄õ. ^{XIII} D̄õd̄õı ata ben a m̄õt̄õo purf̄o jie, ka ata mı be a k̄õkoor, ka ata mı be a k̄õkoor nyā, ka a ata mı be a m̄õt̄õo m̄urf̄o jie. ^{XIV} Dachin par kparı pie nı ayi ju le a dachin d̄õol. Ala p̄õ le ba seb a Peraabile nıt̄õnsı pie nı ayi yoe d̄õol.

^{XV} A malaka 'lo na 'yere nı ma tara na selma damanaa ıka w̄o man a t̄ē d̄õd̄õı nı a dachin. ^{XVI} A t̄ē par kparaa jātaa, a w̄õof̄o nı a yalf̄o w̄o jaa. W̄o man a t̄ē nye ka w̄o ı mel tur d̄õol k̄õor anaar (1,400). A w̄õof̄o nı a yalf̄o, a dof̄o, nı a jāaf̄o. ^{XVII} W̄o man a dachin ka a yal ı gb̄ee k̄õor ayi d̄õol pie nı ayıob (216). A malaka man a le a nısaal na ma man. ^{XVIII} A k̄osıbe ala ban būolo a jasıpa le ba men a dachin, ka a t̄ē w̄o jaa ı selma na w̄o chaar chāana kaar. ^{XIX} K̄osıs̄õn a jaa b̄ur̄õ le ba de kpar a t̄ē par kparaa. A par kpard̄õ 'lo ın a k̄osıs̄õn ala ban būolo a jasıpa, ka a ayi s̄õo mı di safer, ka a ata s̄õo di agete, ka a anaar s̄õo mı di emerald, ^{XX} ka a anūu s̄õo di ɔnıksı, ka a ayıob s̄õo mı

di kanlian, ka a ayop̄õi s̄õo di keresolıtı, ka a aniin s̄õo mı di berl, ka a pie forbir s̄õo di topajı, ka a pie s̄õo di k̄ırsopırase, ka a pie nı b̄õ'yen di jasıntı, ka a pie nı ayi s̄õo mı di ametesete. ^{XXI} A d̄õd̄õr n̄ee pie nı ayi ala ı naa a k̄osıs̄õn pie nı ayi. K̄osıb̄õ'yen le ba maal a jaa. A sokp̄ē na be a t̄ēkp̄ē nyā p̄õ selma le w̄o jaa ka w̄o chaar chāana kaar.

^{XXII} N ba nye puorf̄o yir be a t̄ē p̄õ ε, bojūu a sı Soro Nāanm̄in na ı T̄õof̄o S̄õo nı a Peraabile le ı a puorf̄o yir. ^{XXIII} A t̄ē nyā ba būor̄õ m̄õt̄õo, bı ηmeraa chāa ε, bojūu a Nāanm̄in t̄ur le ı a chāa, ka a Peraabile ı a w̄o f̄ātın. ^{XXIV} A chāa nyā p̄õ le a paal b̄ursı nıbe na ȳor̄õ, ka a wer nāmıne mı waan a ba nābomo a be. ^{XXV} A w̄o d̄õd̄õr n̄ee ba be na wa p̄õo a m̄õt̄õo ε, an ı t̄ās̄õo ba le be be go ε. ^{XXVI} A paal b̄ursı nıbe nābomo nı a ba t̄ur, ban waan naa be. ^{XXVII} B̄õd̄eer k̄õ kpe be ε, bı bala na t̄õn̄õ vı t̄õm̄õ, bı nıbelbe, tıche a bala t̄ee yuor na seb a Peraabile nyev̄or gān p̄õ.

XXII

^I Ka a malaka p̄āa wiil ma a nyev̄or p̄õn k̄õo ka w̄o ı jaa wel wel ka a joro yire a Nāanm̄in nı a Peraabile nāa dak̄õo par, ^{II} naa joro a t̄ē s̄õr kp̄ē s̄āls̄õo. Nyev̄or t̄ee ara naa a p̄õn l̄õbobo, ka a jaa ma w̄õn̄õ w̄õb̄ursı pie nı ayi yuon jaa, ka a wiil

ika a ma wõ naa ημεραα jaa gbēbõ'yen. A vat le ban sãan a paalst a jaa nibe baal. ^{III} Nãanmın pɔ'yõɔfɔ ba le be bon jaa pɔ go ε. Nãanmın nı a Peraabile nãa dakɔɔ na ben a tēe pɔ, ka a wɔ gbāgbaar tōnõ kurɔ wɔ. ^{IV} Ban nyen a wɔ nie, ka a wɔ yuor be a ba gber pɔ. ^V Tāsɔɔ kō le be be go ε. Baa le bɔɔrɔ fātın chãa ε, bu mōtõɔ chãa ε. Bojũu a sı Soro Nãanmın mãe na chaar ba naa a wɔ chãa, na ba di nãa bibir jaa.

^{VI} Ka a malaka 'yer kɔ ma, "Baal ba be a 'yerbie anyãna pɔ ε, a ın yelmãe. A Soro Nãanmın na ma kɔ a wɔ Sıe a wɔ 'ye'yerbe tō naa a wɔ malaka ıka wɔ wa wiil a wɔ gbāgbaa ye le ala na kũ yaar tı ı ε."

^{VII} "Nyε, n kō yaar tı wa ε! Pɔpel sɔɔ le a 'lɔ na sɔɔ a 'yerbie anyãna a jaa na seb a gãn nyã pɔ."

^{VIII} Maa Jɔɔn le wõ tı nye a anyãna. In wa wõ tı nye a le baar, n gãn kpa tēe ıka n puor a malaka, 'lɔ le wile ma a anyãna. ^{IX} Tıche ka wɔ 'yer kɔ ma, "Ta maal a le ε! N mı ı naa a gbāgbaa nıtãa a fõɔ nı a fɔ yeer 'ye'yerbe nı bala jaa na turo a gãn nyã 'yer. Puor Nãanmın!"

^X Ka a malaka pãa 'yer kɔ ma, "Ta sɔɔl a 'ye'yere 'yer nyãna a gãn nyãna pɔ bar ε, bojũu a sõɔ gbɔr naa. ^{XI} Vẽ ka a 'lɔ na ı nıdeer, wɔ chene ıre a deer. Vẽ ka a 'lɔ mı na maala yeldebε, ka wɔ chene maala a yeldebε. Vẽ ka a 'lɔ na tor, wɔ chene ı a nıtor.

'Lɔ mı na ı cheche, wɔ chene ı a cheche."

^{XII} "Nyε, n kō yaar tı wa ε! N tara na a n yar na kɔ nıre jaa le won tō. ^{XIII} Maa le a Pielfɔ nı a Baaraa, a nidɔɔn nı a puor sɔɔ.

^{XIV} "Pɔpel dēme le a bala na pεε a ba fuustı. Ban tara na sɔr di a nyevɔr tıe wõmõ, na ba tu a dõdɔr neε kpe a tēe pɔ. ^{XV} Tıche baar, nı a sɔɔbɔstı, nı a sēsēnbe, nı a nıkorbo, nı a tıpuorbo, nı a bala jaa na nõ jir ηmaafɔ, ban ara na a yõ.

^{XVI} "Maa Yesu le tō a n malaka nı a dãasıe nyãna a yı sē kɔ a pupuorbiir gbulsı. Maa le ı a David nyır nı a wɔ yõɔ, nı a bivıe ηmerbir na chaar."

^{XVII} Ka a Sıe nı a pɔɔ paalaa 'yer, "Wa!" Ka a 'lɔ mı na wõ naa 'yer, "Wa!" Nıre jaa kōnyũur na kpe, vẽ ka wɔ wa, nıre jaa na bɔɔrɔ, vẽ ka wɔ wa de a nyevɔr kōɔ kufɔ nyũ pɔrɔ.

^{XVIII} N kpãan ãsɔɔ jaa na wõnõ a 'ye'yere 'yer a gãn nyãna pɔ. Ala ı ãsɔɔ jaa wa den bon dɔɔl a 'yer nyã pɔ, Nãanmın mı na dɔɔl wɔ naa a wõm ala a gãn nyã na 'yer a ba 'yer. ^{XIX} Ka ala ı nıre ãsɔɔ jaa mı wa ir bon bar a 'ye'yere 'yer a gãn nyã pɔ bar, Nãanmın mı na mōɔ wɔ naa a nyevɔr tıe wõmõ nı a tēcheche pɔ kpefo a gãn nyã na 'yer a wɔ 'yer.

^{XX} A 'lɔ na di a anyãna dãasıe 'yer naa, "Jɔ, n kō yaar tı wa ε." A ı a le. Wa sı Soro Yesu.

XXI A sɪ Soro Yesu wãɛfo ɪ a lɛ.
wɔ be a Nãanmɪn nɪɛ sɛ̃. A